

**Brüssel, 24. märts 2025
(OR. en)**

6984/25

**SOC 120
EMPL 82
EDUC 54
ECOFIN 272**

MÄRKUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Delegatsioonid
Teema:	2025. aasta ühine tööhõivearuanne

Delegatsioonidele edastatakse lisas 2025. aasta ühine tööhõivearuanne nõukogu (tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimused) poolt 10. märtsi 2025. aasta istungil vastuvõetud kujul.

Sisukord

PÕHISÕNUMID	4
1. PEATÜKK. ÜLEVAADE TÖÖTURU JA SOTSIAALVALDKONNA SUUNDUMUSTEST, 2030. AASTA EESMÄRKIDE TÄITMISEL TEHTUD EDUSAMMUDEST JA PEAMISTEST HORIZONTAALSETEST JÄRELDUSTEST SOTSIAALSE LÄHENEMISE KOHTA	48
1.1. Peamised suundumused tööturul	48
1.2. Peamised sotsiaalsed suundumused	54
1.3. ELi 2030. aasta peamiste eesmärkide ja liikmesriikide eesmärkide täitmisel tehtud edusammud	58
1.4. Esimese etapi riigipõhise analüüsi peamised horisontaalsed järeldused sotsiaalse lähenemise kohta	67
2. PEATÜKK. TÖÖHÕIVE- JA SOTSIAALREFORMID – LIIKMESRIIKIDE TULEMUSED JA MEETMED	77
2.1. Suunis 5. Tööjõunõudluse suurendamine	77
2.1.1. Põhinäitajad	78
2.1.2. Liikmesriikide võetud meetmed	99
2.2. Suunis 6. Tööjõupakkumise edendamine ning parema juurdepääsu loomine tööhõivele ning elukestvatele oskuste ja pädevuste omandamisele	105
2.2.1. Põhinäitajad	106
2.2.2. Liikmesriikide võetud meetmed	152
2.3. Suunis 7. Tööturgude toimimise parandamine ja sotsiaaldialoogi tulemuslikumaks muutmine	168
2.3.1. Põhinäitajad	169
2.3.2. Liikmesriikide võetud meetmed	194
2.4. Suunis 8. Kõigi jaoks võrdsete võimaluste edendamine, sotsiaalse kaasatuse toetamine ja vaesuse vastu võitlemine	204
2.4.1. Põhinäitajad	205
2.4.2. Liikmesriikide võetud meetmed	255
3. PEATÜKK RIIGIPÕHISE ANALÜÜSI ESIMENE ETAPP	268
Belgia	270
Bulgaaria	272
Tšehhi	274

Taani	276
Saksamaa	278
Eesti	280
Iirimaa	282
Kreeka	284
Hispaania	286
Prantsusmaa	288
Horvaatia	290
Itaalia	292
Küpros	294
Läti	296
Leedu	298
Luksemburg	300
Ungari	302
Malta	304
Madalmaad	306
Austria	308
Poola	310
Portugal	312
Rumeenia	314
Sloveenia	316
Slovakkia	318
Soome	320
Rootsi	322

PÕHISÕNUMID

Euroopa Komisjoni ja nõukogu ühise tööhõivearuandega jälgitakse kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 148 tööhõive olukorda liidus ja tööhõivesuuniste rakendamist. Aruandes on esitatud aastakokkuvõte Euroopa Liidu tööhõive ja sotsiaalarengu peamistest suundumustest ning liikmesriikides kooskõlas tööhõivepoliitika suunistega hiljuti ellu viidud poliitikameetmetest,¹ samuti on välja toodud peamised prioriteetsed valdkonnad, kus tuleb võtta poliitikameetmeid. Aruandes pööratakse jätkuvalt suurt tähelepanu Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamisele; täpsemalt käsitletakse samba eri põhimõtete rakendamist temaatilistes tekstikastides, võttes arvesse sotsiaal-majanduslikke väljavaateid ja viimaseid poliitikaalgatusi. Aruande 1. peatükis antakse ülevaade tööhõive- ja sotsiaalvaldkonna peamistest suundumustest ning ELi 2030. aasta peamiste eesmärkide ja riiklike eesmärkide saavutamisel tehtud edusammudest. Samuti esitatakse seal horisontaalsed järeldused, mis põhinevad ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavate riskide analüüsil. 2. peatükis analüüsitakse probleeme, mis liikmesriikidel on nelja tööhõivesuunise rakendamisel, ja kirjeldatakse võetud poliitilisi meetmeid. 3. peatükis esitatakse iga liikmesriigi kohta analüüs, mis põhineb sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetel². Analüüs on kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 148. See vastab ka määruse (EL) 2024/1263 (majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta) artikli 3 lõike 3 punktile b, mille kohaselt käsitletakse komisjoni poolt rakendamise üle tehtavas järelevalves Euroopa poolaasta raames sotsiaalset lähenemist ohustavate riskide kindlakstegemise raamistikku^{3, 4}.

¹ Euroopa Liidu Nõukogu võttis tööhõivesuuniste viimase ajakohastatud versiooni vastu 2. detsembril 2024 ([ELT L 2024/3134, 13.12.2024](#)).

² Tulenevalt 2023. aasta juunis EPSCO osutatud aruteludest, mis käsitlesid sotsiaalse lähenemise raamistikku, ning [põhisõnumitest, mille tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee koostasid tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise sihtotstarbelise tööühma](#) 2022. aasta oktoobrist 2023. aasta maini tehtud töö põhjal.

³ Lisaks on sama määruse põhjenduses 8 märgitud: „*Osana Euroopa poolaasta raames tehtavast põhjalikust tööhõive ja sotsiaalarengu analüüsist hindab komisjon ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemise riske liikmesriikides ning jälgib sotsiaalnäitajate tulemustabelist ja sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetest lähtuvalt Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete elluviimisel tehtud edusamme.*“

⁴ Vt [2024. aasta Euroopa poolaasta tsüklis katseliselt rakendatud sotsiaalse lähenemise raamistiku hindamine](#), mille tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee esitasid nõukogule (EPSCO) 2. detsembril 2024.

Ühises tööhõivearuandes kindlakstehtud probleemide lahendamine aitab saavutada ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist, toetab liidu püüdlusi tagada õiglane rohe- ja digipööre ning aitab toime tulla demograafiliste muutustega, samuti aitab see täita kestliku arengu eesmärgi ja rakendada liidu võrdõiguslikkusstrateegiaid⁵. Komisjoni ettepaneku põhjal ning pärast arutelusid nõukogu asjaomastes nõuandekomiteedes võtab tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu (EPSCO) vastu aruande lõpliku teksti.

Aruandes kirjeldatakse edusamme, mida on tehtud seoses tööhõive, oskuste ja vaesuse vähendamise alaste ELi 2030. aasta peamiste eesmärkidega, mille ELi juhid kiitsid heaks Porto sotsiaaltippkohtumisel ja Euroopa Ülemkogul 2021. aasta juunis. EL liigub hoolimata majanduskasvu aeglustumisest plaanipäraselt tööhõive määra käsitleva peamise eesmärgi täitmise suunas 2030. aastaks, seevastu oskuseid ja vaesuse vähendamist käsitlevate ELi peamiste eesmärkide saavutamiseks on vaja veel märkimisväärselt pingutada.

- ELi tööhõive määr jõudis 2023. aastal 75,3 %ni, mis on vaid 2,7 protsendipunkti vähem kui 2030. aastaks seatud 78 % eesmärk. Enamik liikmesriike tegi 2023. aastal oma riiklike tööhõive-eesmärkide saavutamisel täiendavaid edusamme, kusjuures viis liikmesriiki on oma eesmärgid juba saavutanud või ületanud.
- Mis puudutab oskusi, siis täiskasvanuhariduses osalemise määr on ELis vaid pisut kasvanud – 37,4 %lt 2016. aastal 39,5 %le 2022. aastal, mis on ELi peamisest eesmärgist 60 % endiselt kaugel. Ka enamik liikmesriike jääb endiselt maha oma riiklikest eesmärkidest. See näitab, et tuleb veel märkimisväärselt pingutada, võttes arvesse Euroopa püüdlust jääda rohe- ja digipöörde ning elanikkonna vananemise tingimustes konkurentsivõimeliseks, uuenduslikuks ja kaasavaks.

⁵ Soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025, ELi rassismivastane tegevuskava 2020–2025, romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik 2020–2030, LGBTIQ-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia, puuetega inimeste õiguste strateegia aastateks 2021–2030.

- Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arv oli ELis 2023. aastal ligikaudu 1,6 miljoni võrra väiksem kui 2019. aastal, seda vaatamata COVID-19 kriisile, kõrgetele energiahindadele ja inflatsioonile. See on kaugel ELi peamisest eesmärgist vähendada selliste inimeste arvu 2030. aastaks vähemalt 15 miljoni võrra. Kõnealusesse riskirühma kuuluvate inimeste arv suurenes peaaegu pooltes liikmesriikides, mis osutab riiklike eesmärkidega võrreldes vastupidisele suundumusele. Seda silmas pidades tuleb jõupingutusi kümnnendi lõpuni jäänud aja jooksul märkimisväärselt kiirendada.

Koos ühtekuuluvuspoliitika fondidega toetab liikmesriikide taaste- ja vastupidavuskavadega ette nähtud reformide ja investeeringute rakendamine õiglast, kaasavat ja kestlikku majanduskasvu. Lisaks toetusele, mida antakse Euroopa Sotsiaalfond+-ist (ESF+), Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF), Õiglase Ülemineku Fondist (JTF) ja tehnilise toe instrumendist asjaomastes poliitikavaldkondades võetavatele poliitikameetmetele, edendatakse taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu liidu majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust, parandades liikmesriikide konkurentsivõimet, vastupidavust, kriisiks valmisolekut, kohanemisvõimet ja majanduskasvu potentsiaali ning soodustades kvaliteetsete töökohtade loomist asjakohaste reformide ja investeeringutega. Seeläbi toetab rahastu ka Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamist⁶. Liikmesriikidele eraldatud vahenditest moodustavad sotsiaalkulutused kokku ligikaudu 162,5 miljardit eurot ehk umbes 25 % hinnangulistest kogukuludest⁷. Praeguseks on komisjon taaste- ja vastupidavusrahastust maksnud nii toetuste ja laenude kui ka eelmaksetena välja ligikaudu 269 miljardit eurot. 27 taaste- ja vastupidavuskavas sisalduvast 7 129 vahe-eesmärgist ja sihtväärtusest toetavad 2 201 (ligikaudu 31 %) eelduste kohaselt sotsiaalpoliitikat. 14. novembri seisuga täidetud 1 742 vahe-eesmärgist ja sihtväärtusest toetavad sotsiaalpoliitikat 505 (ligikaudu 30 %). Poliitikameetmete analüüsi osana on ühises tööhõivearuandes käsitletud ka valitud meetmeid, mida toetatakse ELi rahalistest vahenditest, eelkõige taaste- ja vastupidavusrahastust, ESF+ist, ERFist, JTFist ja tehnilise toe instrumendist. Kõik need vahendid toetavad nii kaasava majanduskasvu ja tööhõive väljavaateid kui ka sotsiaalset ja majanduslikku ühtekuuluvust ning vastupanuvõimet liidus.

⁶ Määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17).

⁷ Sotsiaalkulutuste kategooriad määratakse kindlaks ja neid kohaldatakse metoodika alusel, mille komisjon on pärast Euroopa Parlamendi ja liikmesriikidega konsulteerimist vastu võtnud delegeeritud määrusega (EL) 2021/2105.

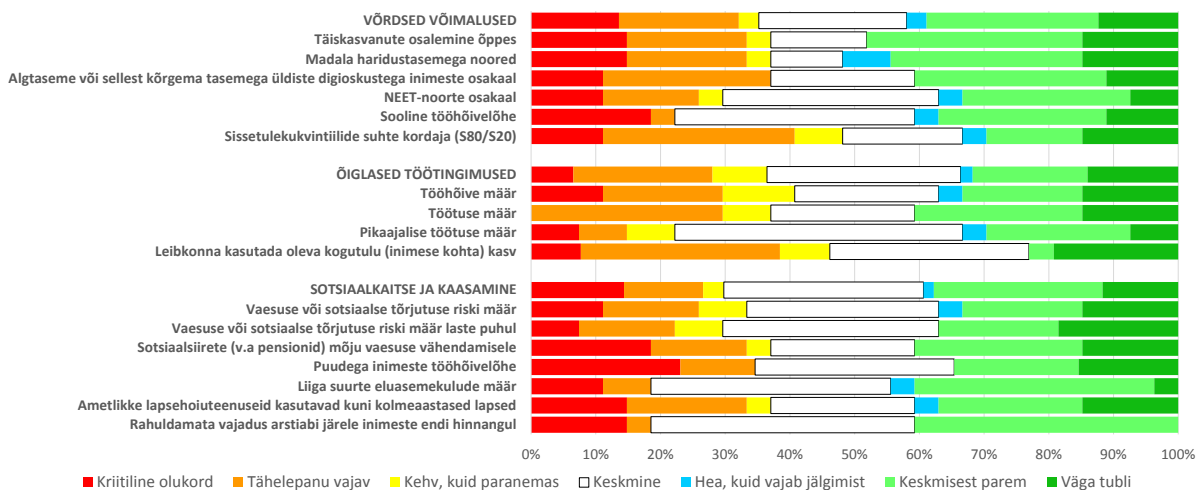
2025. aasta ühises tööhõivearuandes esitatakse sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetele tuginev riigipõhine analüüs kooskõlas määruse (EL) 2024/1263 artikli 3 lõike 3 punktiga b.

Olemasolevate vahendite (sotsiaalvaldkonna tulemustabel ja ühise tööhõivearuande puhul kokku lepitud nn valgusfoorimetoodika) abil analüüsitakse liikmesriikide probleeme tööturu, oskuste ja sotsiaalvaldkonnas, et teha kindlaks ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemisega seotud võimalikud riskid, mis nõuavad teises etapis põhjalikumat analüüsi. Kokkuvõttes osutab sotsiaalse lähenemise raamistikul põhinev esimese etapi analüüs järgmisele:

- i. tööturul jätkus 2023. aastal ülespoole suunatud lähenemine, kuid parandada on veel vaja alaesindatud rühmade tööhõive tulemusi;
- ii. oskuste puhul on ELi tasandil tehtud väikesi edusamme, kuid selles valdkonnas püsib risk ülespoole suunatud lähenemisele;
- iii. vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr on ELi tasandil üldjoontes stabiilne, kuid sotsiaalvaldkonnas püsivad ülespoole suunatud lähenemist ohustavad riskid.

Komisjoni talitused analüüsivad teises etapis (suurema kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete tõendite kogumi põhjal) üksikasjalikumalt riike, mille puhul on esimeses etapis kindlaks tehtud ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavad võimalikud riskid. Need riigid on Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Itaalia, Leedu, Ungari ja Rumeenia, mida analüüsiti teises etapis ka eelmisel aastal, ning Kreeka, Horvaatia ja Luksemburg, mida analüüsitakse teises etapis sel aastal esimest korda. Kreeka puhul on põhjuseks mõningane halvenemine või üldine paigalseis tasemel, mis on ikka veel kaugel ELi sotsiaalvaldkonna keskmisest (liiga suurte eluasemekulude määr, rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul, vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimesed – kogu elanikkond ja lapsed, sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele, sissetulekute ebavõrdsus), püsivad on tööturuprobleemid naiste ja noorte puhul ning täiskasvanute õppes osalemise tase on madal ja olukord halveneb. Horvaatia puhul on teise etapi analüüsi tegemise põhjuseks oskuste valdkond (väike ja vähenev täiskasvanuhariduses osalemine; vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaalu märkimisväärne vähenemine), üldine tööhõive määr, mis on hoolimata olukorra paranemisest endiselt ELi keskmisest madalam, ning puuetega inimeste jätkuvalt raske tööhõiveolukord, samuti mõned sotsiaalvaldkonna probleemid (sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele, sissetulekute ebavõrdsus). Luksemburgi puhul on teise etapi analüüsi tegemise põhjuseks mõne sotsiaalvaldkonna näitaja märkimisväärne halvenemine viimasel ajal (vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimesed – kogu elanikkond ja lapsed, sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele), liiga suurte eluasemekulude püsivalt kõrge määr, viimasel ajal halvenenud tööturusuundumused (töötuse ja pikaajalise töötuse määr, puudega inimeste tööhõivelõhe) ning vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaalu vähenemine, vaatamata sellele, et statistilised näitajad on ELi keskmisest tunduvalt paremad. Üksikasjalikum analüüs on esitatud käesoleva aruande 3. peatükis kõigi 27 liikmesriigi kohta.

Tööhõive-, oskuste ja sotsiaalvaldkonna probleemid ELi liikmesriikides sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate kaupa

Märkus. Mõne riigi puhul teatavate näitajate andmed puuduvad (vt tabel 1.4.1 punktis 1.4). Erineva värviga segmentide pikkus horisontaalses tulbas on proportsionaalne vastavasse kategooriasse kuuluvate liikmesriikide osakaaluga. Kõikide näitajate selgitused on esitatud 6. lisas.

Hoolimata kehvast majanduskeskkonnast 2023. aastal olid tööturutulemused ELi keskmisena head ja tööhõive kasvas ikka veel jõudsalt. ELi tööhõive määr jõudis 2023. aastal rekordiliselt kõrgele – 75,3 %ni (kasv 2022. aastaga võrreldes 0,7 protsendipunkti) ja tõusis 2024. aasta teises kvartalis 75,8 %ni. Aastane kasvumäär 1,1 % tähendas naasmist COVID-19 pandeemia eelsete (2013–2019) keskmiste näitajate juurde pärast kiiret pandeemiajärgset taastumist 2022. aastal (+ 2,3 %). Samal ajal langes töötuse määr ELis 2023. aastal enneolematult madalale (6,1 %) ja jõudis 2024. aasta septembris 5,9 % tasemele. Kui enne COVID-19 pandeemiat oli töötuse vähenemine tööhõive kasvu peamine tõukejõud, siis pärast seda on madal töötuse tase peamise tööhõive kasvu allikana tõstnud fookusesse tööjõu pakkumise kasvu. 2023. aastal oli tööjõu pakkumise kasvuga seletatav ligikaudu 90 % tööhõive kasvust. Tööjõu pakkumine kasvas peamiselt tänu kõrgharidusega parimas tööeas (25–54) töötajatele, kellest paljud on kolmandate riikide kodanikud, samuti tänu kesk- või kõrgharidusega vanemaealistele töötajatele. Tööhõive kasv oli kiirem sektorites, kus valitseb märkimisväärne tööjõupuudus, nagu IKT ja ehitus. Seda võib seostada nii kasvava tööjõupakkumisega kui ka töökohtade arvu kasvuga neis suure nõudlusega sektorites. Üldiselt täheldati tööhõivemäärade ühtlustumist liikmesriikide vahel, kuid paljudes liikmesriikides püsivad märkimisväärsed piirkondlikud erinevused. Hiljutistes nõukogu järeldestes käsitletakse juurdepääsu tugi- ja tööhõiveteenustele, et edendada vaesusriskiga inimeste, sealhulgas romade sotsiaalset kaasatust territoriaalse ebavõrdsuse vähendamise teel⁸.

⁸ Heaks kiidetud [tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogus 2. detsembril 2024](#).

Tööturg on hoolimata aeglasemast majanduskasvust tugev

75.8 %

tööhõive määr

(20–64aastased)

2024. aasta

II kvartalis

(aastases

võrdluses +0,5 pp)

75.4 %

töäjõus osalemise

määr

(15–64aastased)

2024. aasta

II kvartalis

(aastases

võrdluses +0,4 pp)

6.0 %

töötuse määr

(15–74aastased)

2024. aasta

II kvartalis

(aastases

võrdluses

muutumatu)

14.8%

noorte töötuse

määr

(15–24aastased)

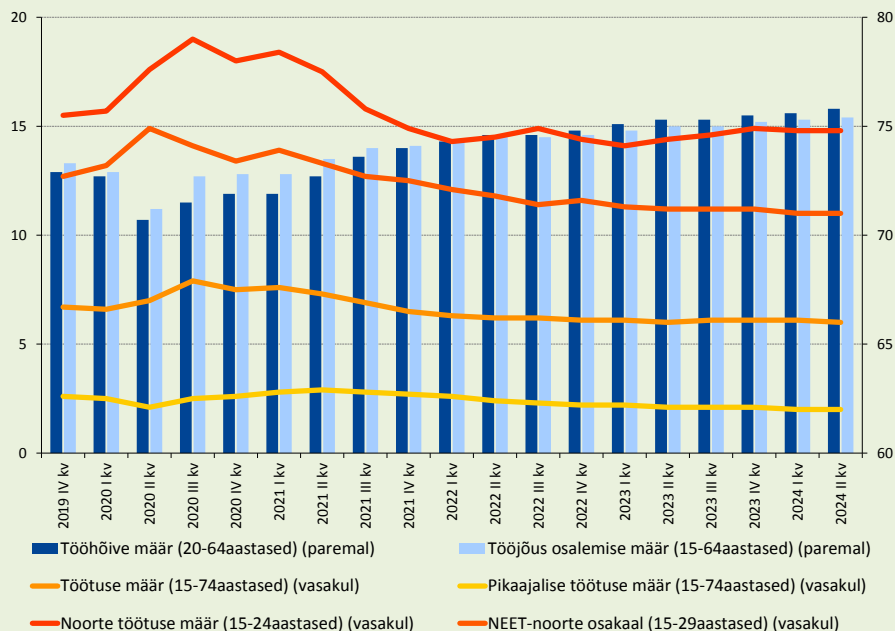
2024. aasta

II kvartalis

(aastases

võrdluses +0,4 pp)

Tööturu põhinäitajad EL-27s (% , kvartaliandmed)

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_q](#)], [[une_rt_q](#)], [[une_ltu_q](#)] ja [[lfsi_neet_q](#)].

Sesoonselt korjigeeritud, kalendaarselt korjigeerimata andmed.

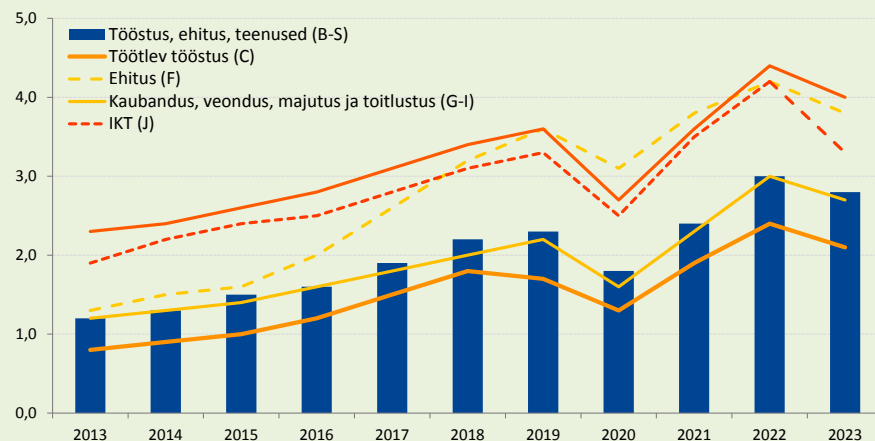
Tööviljakuse kasv ELis on aeglane. Kuigi tööviljakuse kasvumäär oli enne 2007. aastat keskmiselt ligikaudu 1,4 % aastas, aeglustus see 2010.–2019. aastal 0,8 %le ja langes 2023. aastal 0,7 %le. Seetõttu on see struktuurselt madal ja võib kahjustada ELi konkurentsivõimet maailmas, samuti tulevase kasvupotentsiaali, töökohtade loomise ja elatustasemega seotud tulemusi ELis. Tööviljakuse vähese kasvu peamine põhjus on tootmistegurite kogutootlikkuse nõrk kasv. Selle algpõhjuste hulgas tõstetakse Euroopa konkurentsivõime tuleviku aruandes (Mario Draghi aruanne) esile märkimisväärsed puudujääke ELi kõrgtehnoloogiaalases spetsialiseerumises, innovatsioonis ja investeringutes, eriti võrreldes Ameerika Ühendriikidega. Oluliste teguritena nimetatakse ka ühtse turu killustatust ja regulatiivset keerukust. Siinkohal on oluline, et tööjõupuudus ja oskuste nappus aeglustab tehnoloogia kasutuselevõttu ja suurendab kulusid, vähendades seeläbi tööjõunõudlust. Nagu Euroopa konkurentsivõime tuleviku aruandes rõhutati, on konkurentsivõime suurendamiseks väga oluline kohandada haridus- ja koolitussüsteeme vastavalt muutuvatele oskuste vajadustele, eelkõige rohe- ja digipöörde vajadustele, rõhutades täiskasvanuhariduse ning kutsehariduse ja -õppe tähtsust, võttes arvesse negatiivset demograafilist olukorda. Tootlikkuse kasvu tagamisel ning palgakasvu ja konkurentsivõime säilitamisel võib olla abi haldustõkete ning regulatiivse ja aruandluskoormuse vähendamisest, innovatsiooni edendamisest ja tõhusate kollektiivlääbirääkimiste toetamisest.

Liidus on endiselt märkimisväärne tööjõupuudus

**3 % või suurem
vabade
ametikohtade
määr kutse-,
teadus- ja
tehnikaalases
tegevuses, info ja
side ning ehituse
valdkonnas
2023. aastal**

**20 % suurem
tööjõupuudus
2023. aastal
võrreldes
2019. aastaga**

Vabade ametikohtade määr ELis majandustegevuse kaupa (%; aastapõhised andmed)

Märkus: NACE Rev. 2 tegevusalad B–S (tööstus, ehitus ja teenused, v.a kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus ning eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus), C (töötlev tööstus), F (ehitus), G–I (hulgi- ja jaekaubandus, veondus, majutus ja toitlustus), J (info ja side) ning M–N (kutse-, teadus- ja tehnikaalne tegevus).

Allikas: Eurostat [[jvs_a_rate_r2](#)]

Tööjõupuudus ja oskuste nappus on vähenemas, kuid on ELis endiselt märkimisväärsed; nendega tegelemine on äärmiselt oluline, et suurendada ELi konkurentsivõimet, innovatsioonisuutlikkust ning kaasavat ja kestlikku majanduskasvu. Viimase kümne aasta jooksul on tööjõupuudus ja oskuste nappus kõigis liikmesriikides suurenenud. Kuigi sesoonselt korregeeritud vabade ametikohtade määr vähenes 2,9 %lt 2023. aasta esimeses kvartalis 2,4 %le 2024. aasta teises kvartalis, kajastades väiksemat majanduskasvu ja tagasihoidlikumaid värbamisootusi, on see endiselt tunduvalt kõrgem kui pandeemiaeelne (2013–2019) keskmine (1,7 %). Tööjõupuudus ja oskuste nappus on tingitud demograafilistest muutustest, nõudlusest uute oskuste järele, mis on seotud tehnoloogia arengu ja kaksiküleminekuga (sealhulgas inseneri-, tehnika-, teadus-, operatiiv- ja seireoskused),⁹ ning halbadest töötingimustest teatavates sektorites. Tööjõupuudusest ja oskuste nappusest on teada andnud kõigi sektorite igas suuruses ettevõtted ning need on eriti püsivad hooldussektoris, hariduses, STEM-valdkonnas (eelkõige IKTs), ehituses, transpordis ja teatavatel teenusepõhistel kutsealadel (nt kokad, ettekandjad ja kelnerid). Kuigi tööjõupuudus ja oskuste nappus võivad viidata potentsiaalselt tugevale majandusele, mis annab töötajatele võimaluse pidada läbirääkimisi paremate palkade ja töötingimuste üle, pärsib see samal ajal, eriti pikaajalisena, tootlikkust ja innovatsioonisuutlikkust, nõrgendades ELi konkurentsivõimet, tekitab kaasava majanduskasvu jaoks kitsaskohti ning takistab rohe- ja digipöörde edenemist. Tööjõupuuduse ja oskuste nappusega tegelemisel on keskse tähtsusega kooskõlastatud ja tugevamad meetmed ELi, liikmesriikide ja piirkondlikul tasandil ning ka sotsiaalpartnerite ja muude asjakohaste sidusrühmade kaasamine. Komisjon esitas 2024. aasta märtsis tihedas koostöös sotsiaalpartneritega koostatud tegevuskava¹⁰ tööjõupuuduse ja oskuste nappuse vähendamiseks. See tugineb arvukatele juba tehtud algatustele ning selles esitatakse uued meetmed, mida EL, liikmesriigid ja sotsiaalpartnerid võtavad või peaksid võtma tööjõupuuduse ja oskuste nappusega tegelemiseks. Nende hulgas on meetmed, mis on seotud alaesindatud rühmade aktiveerimisega tööturul, oskuste ja hariduse toetamisega, töötingimuste parandamisega; õiglase ELi-sisese liikuvuse edendamisega ja sellele lisaks talentide ligimeelitamisega väljastpoolt ELi.

⁹ Vt UNIDO, „[What are green skills?](#)“, 2023.

¹⁰ Vt Euroopa Komisjon, [Commission sets out actions to tackle labour and skills shortages](#), 2024.

Palgad kasvasid ELis 2023. aastal jõudsalt, kuid liikmesriigiti väga erinevalt. Nominaalne töötasu töötaja kohta kasvas ELis jätkuvalt kõrge inflatsiooni ja pingelise tööturu tingimustes aastaga rekordilised 6,1 %, võrreldes 4,9 %ga 2022. aastal. Inflatsiooni aeglustudes vähenes see kasv 2024. aasta teises kvartalis 5,0 %le. Pärast olulist langust (–3,7 %) 2022. aastal hakkas reaalpalk 2023. aasta teises pooles kasvama, jõudes 2024. aasta teises kvartalis 2,4 % tõusuni (aastases võrdluses). Kasv taastus tänu inflatsiooni vähenemisele ja jätkuvalt tugevale nominaalpalga kasvule. Vaatamata viimase aja kasvusuundumustele jäävad reaalpalgad 2024. aastal ELis keskmiselt ja kaheksas liikmesriigis (Tšehhi, Taani, Soome, Itaalia, Prantsusmaa, Saksamaa, Kreeka ja Rootsi) allapoole pandeemiaeelset taset. Seadusjärgse miinimumpalga tõus kompenseerib suures osas miinimumpalga saajate ostujõu vähenemist enamikus liikmesriikides. See tõus tulenes peamiselt 2023. ja 2024. aasta jaanuaris toimunud korrapärasest iga-aastasest miinimumpalga ajakohastamisest ning olulisest kohandamisest mõlema aasta jooksul. Et tagada madalapalgaliste ostujõud ning ennetada ja maandada palgatöötajate vaesusriski, on väga oluline võtta üle piisavat miinimumpalka käsitlev direktiiv,¹¹ millega tugevdatakse ka töötamise stiimuleid. Direktiiv sisaldab ka meetmeid, mille eesmärk on soodustada kollektiivlääbirääkimisi ning parandada eeskirjade täitmise tagamise ja järelevalve mehhanisme kõigis liikmesriikides.

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta direktiiv (EL) 2022/2041, mis käsitleb piisavat miinimumpalka Euroopa Liidus (ELT L 275, 25.10.2022, lk 33).

Reaalpalk kasvab, kuid pole varasemate aastate langusest veel taastunud

**Nominaalne
töötasu töötaja
kohta kasvas**

2023. aastal

6,1 % ja

2024. aasta II

kvartalis **5 %**

Reaalpalk aga

vähenes

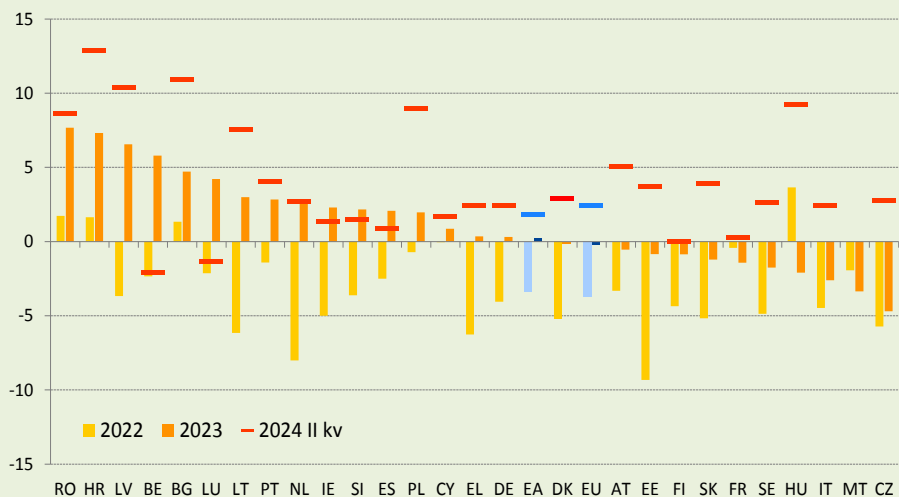
2023. aastal

0,2 % ja **kasvas**

2024. aasta II

kvartalis **2,4 %**

Reaalne brutopalk töötaja kohta
(aastane muutus protsentides; 2022, 2023 ja 2024 II kvartal)

Allikas: Euroopa Komisjon, AMECO andmebaas, nominaalne brutopalk töötaja kohta [hwwdw]; deflaator: ühtlustatud tarbijahinnaindeks [[prc_hicp_midx](#)]. 2024. aasta II kvartal: tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused, mis põhinevad Eurostati andmetel palkade [[namq_10_gdp](#)], kogu tööhõive (riigi territooriumi järgi) [[namq_10_a10_e](#)] ja ühtlustatud tarbijahinnaindeksi kohta [[prc_hicp_midx](#)].

Palgavaesus ELis 2023. aastal veidi vähenes, kuid mõjutas siiski iga kaheteistkümnendat töötajat ja oli märkimisväärselt suurem ebatüüpiliste töövormide puhul. Kokkuvõttes vähenes palgavaeste osakaal 2022. aasta 8,5 %lt 2023. aastal 8,3 %le ning oli väiksem kui kümme aastat varem ja vahetult enne COVID-19 pandeemiat. Palgavaesus vähenes 2023. aastal peaaegu pooltes liikmesriikides vaatamata sellele, et paljud neist seisis 2022. aastal silmitsi kõrge inflatsiooni ja reaalpalka märkimisväärsel kahanemisega. See näitab, et nendes riikides vähenes mediaansissetulek järsemalt kui palgavaeste sissetulek, mida toetas miinimumpalka ja sotsiaalsiirete ajakohastamine. Eurostati esialgsete hinnangute kohaselt jääb palgavaesuse tase 2024. aastal muutumatuks (2023. aasta sissetulekute põhjal). Nagu varasematelgi aastatel, oli palgavaesus kogu ELis märkimisväärselt suurem kolmandate riikide kodanike ja väljaspool ELi sündinud inimeste seas (vastavalt 22,5 % ja 18,5 %), madala haridustasemega töötajate (18,4 %), osaajaga töötajate ja ajutiste töötajate (mõlemad 12,6 %) ning ülalpeetavate lastega leibkondade seas (10,0 %). Palgavaesus oli suurem ebatüüpilises töösuhtes olevate inimeste (ajutised töötajad, osaajaga töötajad, füüsilisest isikust ettevõtjad) puhul, isegi kui sotsiaaltoetustel oli suhteliselt olulisem roll nende vaesusrisi vähendamisel. Sotsiaalkaitsega kaetus oli liikmesriigiti ja töötajate eri kategooriate lõikes väga erinev. Kõige väiksema tõenäosusega said sotsiaaltoetusi füüsilisest isikust ettevõtjad, kes olid vaesuse ohus sotsiaalsiirdeid arvesse võtmata – nende sotsiaalkaitsega kaetus oli ELis 2023. aastal 12,7 %. Mis puudutab ametlikku sotsiaalkaitsega kaetust,¹² siis esines 2023. aasta kevadel 15 liikmesriigis kaitse puudujääke vähemalt ühe ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate rühma puhul vähemalt ühes sotsiaalkaitse harus, kõige sagedamini töötus-, haigus- ja/või rasedus- ja sünnitushüvitiste valdkonnas.

¹² Teatava rühma ametlik kaetus sotsiaalkaitsega tähendab, et teatava sotsiaalkaitseharu (nt vanaduse, haiguse, töötuse, emadusega seotud kaitse) kehtivate õigusaktide või kollektiivlepingute kohaselt on asjaomasesse rühma kuuluvatel isikutel õigus asjaomase sotsiaalkaitseharu sotsiaalkaitsekava kohasele kaitsele.

Liikmesriigiti on suured erinevused mittevabatahtliku tähtajalise lepinguga töötajate osakaalus, kusjuures rohkem on selliste töötajate hulgas naisi

2023. aastal töötas

ELis **tähtajalise**

töölepingu alusel

12,3 % töötajast

(20–64aastased)

Mittevaba-

tahtliku

tähtajalise

lepingu alusel

töötas **7,4 %**

naistest

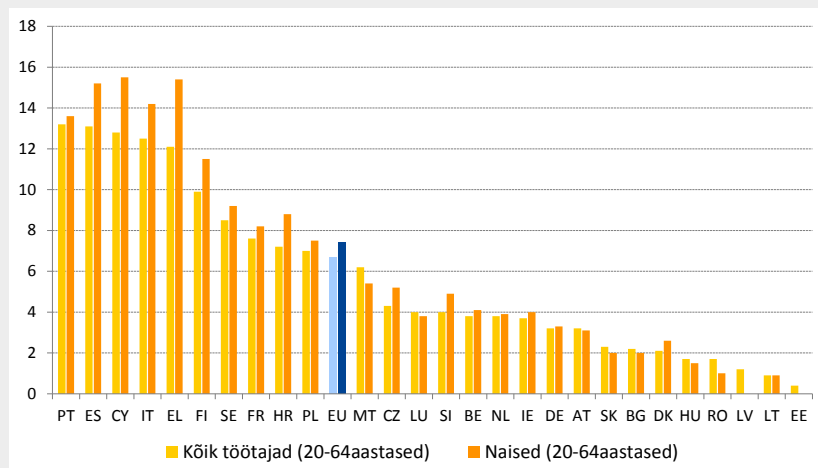
(20–64aastased)

(ja 6,2 %

meestest)

Mittevabatahtliku tähtajalise lepinguga töötajate protsent töötajate

koguarvust (20–64aastased) (% , 2023)

Allikas: Eurostat [[lfsa_etgar](#)] ja ELi tööjõu-uuring [[lfsa_etgar](#)].

Kuigi paindlikkus võib olla teatud töötajatele kasulik, võib pikka aega püsiv tööturu killustatus avaldada negatiivset mõju sotsiaalsele õiglusele. Ajutised töökohad ja osaaajatöö võivad soodustada teatavate rühmade, eelkõige noorte ja kõrge kvalifikatsiooniga töötajate sisenemist tööturule ja oskuste arendamist, samuti võimaldavad need suuremat paindlikkust ning töö- ja eraelu tasakaalu. Püsivad erinevused töötajate töökohakindluses ja töötingimustes (millel on sageli mõju sotsiaalkaitse kättesaadavusele) tekitavad siiski lõhesid, mis kipuvad ebavõrdsust suurendama. Eriti suur on töökoha ebakindlus ajutise töö korral juhul, kui tähtajaline leping ei ole hüppelauaks tähtajatu lepingu suunas. Sedalaadi ebakindlus toob kaasa ka ebasoodsamad töötingimused teatavates sektorites ja teatavatel kutsealadel, kus on suur ja püsiv tööjõupuudus. ELi kõrge tööhõive määra taustal vähenes tähtajalise töölepinguga töötajate osakaal kõigi töötajate seas veidi (12,9 %lt 2022. aastal 12,3 %le 2023. aastal), kusjuures liikmesriikide vahel esines märkimisväärsed erinevusi (mõnes liikmesriigis oli see osakaal üle 15 %, teistes alla 3 %). Eelkõige on mõnes liikmesriigis endiselt suur tähtajaliste lepingute osakaal, samal ajal kui alalistele töökohtadele ülemineku määr on madal. Ka on tähtajalised lepingud jätkuvalt levinumad noorte ja naiste seas. Lisaks ei töötanud ELis 2023. aastal vabatahtlikult sellise lepingu alusel üle poole ajutistest töötajatest, mis on võrreldes 2022. aastaga veidi vähem (ja jällegi on liikmesriikide vahel märkimisväärsed erinevused), ning nende hulgas oli rohkem naisi. Samal ajal suurenes ELis 2023. aastal veidi osaaajatöö osakaal. Olukorra paranemisest hoolimata on märkimisväärne osa osaaajatööst mitmes liikmesriigis siiski mittevabatahtlik. Tööturu killustatust saab muu hulgas vähendada kohandatud aktiivse tööturupoliitikaga, mis soodustab liikumist parematele töökohtadele, ning samuti tööandjatele suunatud stiimulitega töötajate püsivaks palkamiseks ja töö hoidmiseks.

Digitaalsed tööplatvormid moodustavad ELi majandusest üha olulisema osa, pakkudes töövõimalusi, kuid tekitades ka konkreetseid probleeme, eelkõige seoses töötajate tööalase staatusega. Aastatel 2016–2020 kasvasid ELi platvormimajanduse tulud peaaegu viis korda ning 2020. aastal töötas digitaalsete tööplatvormide kaudu hinnanguliselt üle 28 miljoni inimese, kusjuures nende arv eeldatavasti pidevalt kasvab¹³. Enamik neist inimestest on tegelikud iseenda tööandjad, kuid hinnanguliselt 5,5 miljonit on selleks valesti liigitatud. Rohkem kui pooled platvormitööd tegevatest inimestest teenivad miinimumpalgast vähem¹⁴. Seda arvesse võttes on platvormitöö tingimuste parandamist käsitleva direktiivi¹⁵ eesmärk muu hulgas käsitleda fiktiivsete füüsilisest isikust ettevõtjate probleemi digitaalsetel tööplatvormidel ja hõlbustada tööalase staatuse õiget kindlaksmääramist töösuhte olemasolu õigusliku eelduse kaudu. Lisaks antakse direktiiviga nii töötaja staatuses olevatele kui ka füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevatele platvormitöötajatele uued õigused ning tagatakse algoritmilise juhtimise suurem läbipaistvus, õiglus ja vastutus. Direktiiviga tugevdatakse ka sotsiaaldialoogi ja kollektiivlääbirääkimisi.

¹³ Euroopa Komisjon, [komisjoni talituste töödokument – mõju hindamise aruande kommenteeritud kokkuvõte, mis on lisatud ettepanekule võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv platvormitöö tingimuste parandamise kohta](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2021.

¹⁴ Euroopa Komisjon, [Study to gather evidence on the working conditions of platform workers](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2020.

¹⁵ [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2024. aasta direktiiv \(EL\) 2024/2831 platvormitöö tingimuste parandamise kohta \(ELT L, 2024/2831, 11.11.2024\).](#)

Tehisintellekti ja muu digitehnoloogia, sealhulgas andmeanalüüsi, virtuaalmaailma, küberturvalisuse, kvant- ja pilvandmetöötluste ning servtöötluste kiire areng toovad kaasa tööturu põhjaliku ümberkujunemise, mis vajab hoolikat jälgimist ja sobivaid poliitikameetmeid. Eeldatavalt mõjutab see töövahendus- ja koolitussüsteeme, töökohtade arvu ja kvaliteeti ning töötajate elukvaliteeti. Kuigi hiljutised uuringud¹⁶ kinnitavad, et lühivaates võib tehisintellekti kasutuselevõtu peamine netomõju tööhõivele olla positiivne, suurendades nõudlust selle arendamiseks ja kasutuselevõtuks vajalike oskuste järele, võib tööhõive kasvust saadav kasu teatud määral tasakaalustada tehisintellekti potentsiaali asendada rutiinset tööd tegevaid töötajaid ning seega on vaja hoolikat seiret¹⁷. Lisaks võib generatiivne tehisintellekt erinevalt varasematest automatiseerimislainetest oluliselt mõjutada kõrge kvalifikatsiooniga töötajaid. Ka võib tehisintellektil põhineva kõrgtehnoloogilise robotika abil toimuv automatiseerimine avaldada suurt mõju tootmisprotsessidele ja teenuste osutamisele ning muuta ametiprofiile ja suurendada vajadust digitaalsete, analüütiliste ja pehmete oskuste järele¹⁸. Sellega seoses soovitakse ELi tehisintellektimäärusega¹⁹ (jõustus 2024. aasta augustis) tagada tehisintellekti usaldusväärsus, ohutus ja kooskõla ELi põhiõigustega.

¹⁶ Vt Albanesi, S., Da Silva, A., Jimeno, J., Lamo, A., ja Wabitsch, A., [New technologies and jobs in Europe](#), Euroopa Keskpanga töödokument nr 2023/2831, 2023, ning Hayton, J., Rohenkohl, B., Christopher, P., Liu, H. Y., [What drives UK firms to adopt AI and robotics, and what are the consequences for jobs?](#), Sussexi ülikool, 2023.

¹⁷ Euroopa Komisjon, [Artificial Intelligence: Economic Impact, Opportunities, Challenges, Implications for Policy](#) (aruteludokument 210), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁸ Eurofound, [Human–robot interaction: What changes in the workplace?](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuni 2024. aasta määrus (EL) 2024/1689, millega nähakse ette tehisintellekti käsitlevad ühtlustatud õigusnormid ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 300/2008, (EL) nr 167/2013, (EL) nr 168/2013, (EL) 2018/858, (EL) 2018/1139 ja (EL) 2019/2144 ning direktiive 2014/90/EL, (EL) 2016/797 ja (EL) 2020/1828 ([tehisintellekti käsitlev määrus](#)) (ELT L, 2024/1689, 12.7.2024).

Kaugtöö pakub suuremat autonoomiat ja paindlikkust. Samal ajal võib hübriidtöö korraldusel põhinev uus töömudel soodustada ka töökultuuri, kus töötaja on alati kättesaadav, mille tulemuseks võib olla sagedane ettearvamatu lisatööaeg, mis võib kahjustada töötajate töö- ja eraelu tasakaalu, tervist ja heaolu. Tõendid näitavad, et kuigi stressitegurid, nagu töö intensiivsus, töö- ja eraelu segunemine ning vabal ajal töötamine mõjutavad kõiki töötajaid, on nende mõju kaugtööd tegevatele töötajatele tugevam kui tööandja ruumides töötavatele töötajatele. Kaugtöötajad on kõige sagedamini nimetanud vaimse tervise probleemidena ärevust, emotsionaalset väsimust, kurnatust osalemise tõttu pikkadel virtuaalsetel koosolekutel ja isoleeritust²⁰. Sellise töökultuuriga seotud riske, kus töötaja on pidevalt kättesaadav, võib maandada õigus mitte olla kättesaadav, mis aitab töö- ja eraelu vahel selgemaid piire tõmmata ning toetab seeläbi töötajate tervist, ohutust ning töö- ja eraelu tasakaalu. Seda arvesse võttes ning pärast seda, kui Euroopa Parlament võttis vastu resolutsiooni soovitustega esitada seadusandlik ettepanek õiguse kohta mitte olla kättesaadav ja kaugtööd käsitleva ELi õigusraamistiku kohta,²¹ korraldas komisjon uuringu, et koguda tõendeid ning analüüsida kaugtööd ja õigust mitte olla kättesaadav käsitlevate võimalike poliitikavariantide lisaväärtust ja mõju, ning algatas ametliku kaheetapilise konsultatsiooni.

²⁰ Euroopa Komisjon, [Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

²¹ P9_TA(2021)0021, [Euroopa Parlamendi 21. jaanuari 2021. aasta resolutsioon soovitustega komisjonile õiguse kohta mitte olla kättesaadav](#) (2019/2181(INL)).

Kuigi noorte töötuse määr on majanduskasvu aeglustumise tõttu enamikus liikmesriikides taas tõusuteel, väheneb jätkuvalt mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored) osakaal, kuid sugude lõikes erinevalt, ning rohkem on probleeme rändetaustaga noortel.

Noorte (15–24aastased) töötuse määr, mis on pärast COVID-19 pandeemia haripunkti stabiilselt tõusnud, püsis 2023. aastal 14,5 % juures ega ole aeglasema majanduskasvu tõttu eelneva aastaga võrreldes muutunud. Kuigi see määr jätkas langust väga kõrge noorte töötuse tasemega riikides, mis näitab lähenemise suundumust ELis viimase viie aasta jooksul, hakkas see paljudes teistes riikides taas tõusma. Samal ajal on noorte töötuse määr endiselt üle kahe korra kõrgem kui üldine töötuse määr ning eriti kõrge on see madala kvalifikatsiooniga ja väljaspool ELi sündinud noorte seas. Positiivne on see, et NEET-noorte osakaal väheneb jätkuvalt – 2023. aastal langes see 11,2 %le. See suundumus on kooskõlas noorte kasvava tööturul osalemisega, mille puhul on ELis näha mõningaid ühtlustumise märke. Siiski on NEET-noorte osakaal naiste seas endiselt suurem kui meeste seas (2,4 protsendipunkti võrra) ja väljaspool ELi sündinute seas suurem kui ELis sündinute seas (9,3 protsendipunkti võrra). Kõik see rõhutab vajadust võtta jätkuvalt meetmeid, et lahendada struktuursed probleemid, mis takistavad noorte edusamme tööturul, pidades eelkõige silmas rohe- ja digipööret, laialdast tööjõupuudust ja oskuste nappust ning pikemaajalisi riske, mis ohustavad noorte karjääriväljavaateid nende edasilükkunud tööturule integreerumise tõttu. Selle olukorra taustal toetab NEET-noori tugevdatud noortegarantii, mis pakub kvaliteetset tööd, täiendusõpet, õpipoisiõppe- või praktikavõimalust nelja kuu jooksul pärast töötuks jäämist või formaalharidussüsteemist lahkumist²².

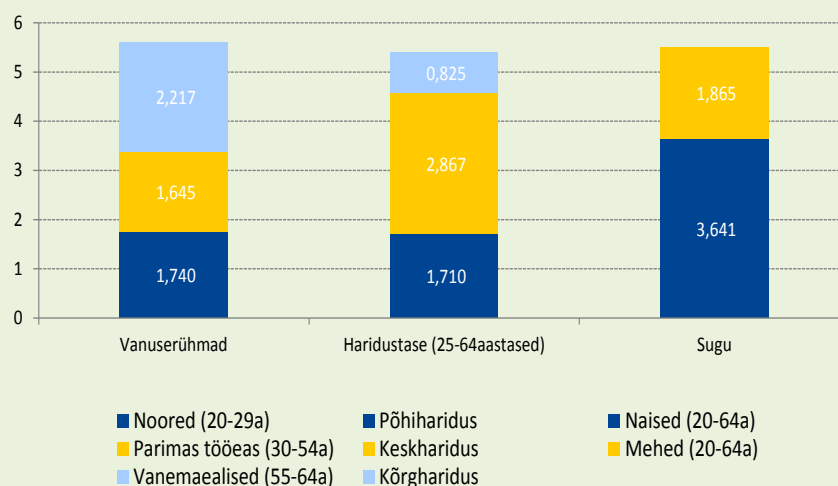
²² [Nõukogu 30. oktoobri 2020. aasta soovitus](#), mis käsitleb algatust „Töösild – noorte tööhõive tugevdamine“ ja millega asendatakse nõukogu 22. aprilli 2013. aasta soovitus noortegarantii loomise kohta (2020/C 372/01, ELT C 372, 4.11.2020, lk 1).

Kohandatud toetusega saab ELis suurendada alaesindatud rühmade osalemist tööturul

Kui liikmesriigid, kus
**tööjõu osakaal
konkreetsetes
alarühmades on ELi
keskmisest väiksem,
suurendaksid nende
osalemist 2030. aastaks
vastavate alarühmade
ELi keskmisele
tasemele**, lisanduks
tööturule

- **3,6 miljonit naist,**
- **2,9 miljonit
keskharidusega
inimest**
- **ja 2,2 miljonit
vanemaealist
töötajat.**

Eri elanikkonnarühmade võimalik panus ELi kogutööjõudu 2030. aastaks
(miljonit inimest)

Märkus. Simulatsioon inimeste osakaalu kohta ELi tööjõus 2030. aastal, eeldusel et liikmesriikides, kus teatavate alarühmade osakaal tööjõus on alla keskmise, jõutakse vastava alarühma ELi keskmisele tasemele, samas kui teiste alarühmade puhul jääb see osakaal eeldatavasti samaks. Selles arvutuses ei ole võetud arvesse kattuvusi ega võimalikku topeltarvestust rühmade vahel ning seda ei tohiks segi ajada prognoosiga.

Allikas: tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused, mis põhinevad Eurostati andmetel ja EUROPOP2023 prognoosidel.

Kuigi vanemaealiste tööhõive määr on alates 2009. aastast märkimisväärselt tõusnud, on liikmesriikide vahel endiselt suuri erinevusi. Olukord on küll viimasel ajal paranenud, aga kui ei võeta asjakohaseid poliitikameetmeid, võib oodata, et elanikkonna vananemine suurendab ELis inimeste majanduslikku sõltuvust ning avaldab pikas plaanis negatiivset mõju konkurentsivõimele ja majanduskasvu potentsiaalile. 2045. aastaks on 10 pensionäri kohta ainult 16 töötajat (2022. aastal oli neid 22) ja see arv võib 2070. aastaks väheneda 14 töötajale²³, kusjuures liikmesriikide vahel on suured erinevused. Vananevas ühiskonnas muutuvad eriti oluliseks vanemaealiste osalemine tööturul ja aktiivsena vananemine, eriti arvestades suurt tööjõupuudust. 2023. aastal oli vanemaealiste (55–64aastaste) tööhõive määr 63,9 %, mis on peaaegu 20 protsendipunkti kõrgem kui 2009. aastal, kusjuures rohkem tõusis naiste tööhõive määr. Kuigi vanemaealiste tööhõive määr kasvas üle nelja korra rohkem kui parimas tööeas inimestel (25–54), oli nende tööhõive määr jätkuvalt 18 protsendipunkti madalam, mis näitab, et edasiseks kasvuks on veel palju ruumi. Täheldatud kasvu peamiseks põhjuseks loetakse pigem vanemaealiste töökohtade säilitamist ja mitte uute töötajate töölevõtmist, mis oli sel perioodil püsivalt madalal tasemel. Eelkõige jäävad tööturule tavapäraselt kauemaks kõrgharidusega vanemaealised, madalama haridustasemega vanemaealised lahkuvad sealt suurema tõenäosusega varakult. Peamised tegurid, mis põhjustavad varajast pensionile jäämist ja takistavad ka tööturule naasmist, on halvad füüsilised ja psühholoogilised töötingimused²⁴. Lisaks on tööjõu hulgast kõrvale jäämise olulisteks põhjusteks haigus või puue, samuti hoolduskohustused, töökohaga seotud tegurid ja institutsioonilised takistused, nagu sotsiaalkindlustus- ja pensionieeskirjad, millega tuleb tegeleda kooskõlas demograafia poliitikavahenditega, et võimaldada suuremat osalemist tööturul.

²³ Euroopa Komisjon, [2024. aasta aruanne rahvastiku vananemise kohta](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

²⁴ Vt Eurofound, „[Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms](#)“, Eurofoundi töödokument, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Sooline tööhõive- ja palgalõhe põhjustab püsivat soolist ebavõrdsust tööturul, kusjuures ühtlustumise märgid on väga tagasihoidlikud. 2023. aastal oli sooline tööhõivelõhe ELis 10,2 protsendipunkti. See lõhe on viimastel aastatel veidi kahanenud, kajastades naiste tööhõive suuremat kasvu, kuid on endiselt märkimisväärne ning liikmesriikide ja piirkondade lõikes väga erinev. Kuna naised teevad sagedamini osaaajatööd (peaaegu neli korda sagedamini kui mehed), suureneb sooline tööhõivelõhe seda arvesse võttes veelgi (täistööaja ekvivalendina 15,7 protsendipunkti). Sooline tööhõivelõhe on veelgi suurem lapsevanemate puhul, kusjuures lapsevanemaks olemine mõjutab naiste karjääri rohkem kui meeste oma. Enamikus riikides väljendub see nii naiste madalamas tööhõive määras kui ka nende kõrgemas osaaajatöö määras. Kuigi sooline palgalõhe on viimase kümne aasta jooksul vähenenud, on see enamikus liikmesriikides endiselt märkimisväärne. 2022. aastal oli see ELis keskmiselt 12,7 %. Palgalõhet põhjustavad muu hulgas soolised erinevused majandustegevus- ja kutsealadel, naiste alaesindatus juhtivatel ametikohtadel, ülesindatus osaaajatöös ja ajutistes tööhõivevormides, raskused töö ühitamisel hoolduskohustustega ning diskrimineerimine ja läbipaistmatud palgastruktuurid. Aja jooksul toovad kõik need palgaerinevused (ja hooldamisega seotud karjäärikatkestused) kaasa märkimisväärse soolise pensionilõhe. Seetõttu on vaja võtta püsivaid poliitikameetmeid, et kõrvaldada naiste tööturul osalemise takistused, sealhulgas parandada kvaliteetse ja taskukohase alushariduse ja lapsehoiu ning pikaajalise hoolduse pakkumist ja kättesaadavust ning maksusüsteemi, et luua paremaid stiimuleid, ning teha seda kooskõlas eesmärkidega, mis on sätestatud ELi soolise võrdsuslikkuse strateegias 2020–2025 ja nõukogu soovitusel alushariduse ja lapsehoiu kohta (sealhulgas uued Barcelona eesmärgid) ning taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu kohta²⁵.

²⁵ [Nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb alusharidust ja lapsehoiu: Barcelona eesmärgid 2030. aastaks \(2022/C 484/01\)](#) ja [nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu \(2022/C 476/01\)](#).

Euroopa õpilaste põhioskuste halvenemine koos püsiva õpetajate puudusega võib mõjutada tööviljakust, konkurentsivõimet ja sotsiaalset sidusust. Põhioskused on vundament, mis võimaldab inimestel orienteeruda elu keerukuses, jätkata õppimist hilisemas elus ning anda sisuline panus ühiskonda ja majandusse. Need toetavad tööviljakust ning rohe- ja digipöördeks vajalikku innovatsioonikiirust. OECD rahvusvahelise õpilaste hindamise programmi (PISA) 2022. aasta tulemused näitasid, et peaaegu kolmandikul 15aastasest on puudulikud põhioskused ja jääb saavutamata minimaalne pädevustase matemaatikas ning neljandikul lugemise ja loodusteaduste valdkonnas. Praegu on EL veelgi kaugemal Euroopa haridusruumi eesmärgist, mille kohaselt on 2030. aastaks kehvade õpitulemustega 15aastaseid maksimaalselt 15 %. Kõige järsem on langus olnud matemaatikas (alates 2018. aastast –6,6 protsendipunkti). Tipptulemustega õpilaste osakaal on samuti üldiselt vähenenud ja see suundumus puudutab kogu sotsiaal-majanduslikku skaalat, mis osutab üldistele suurtele probleemidele põhioskuste arendamisel. Samal ajal on kehvad õpitulemused palju sagedasemad ebasoodsas olukorras olevate õpilaste seas ja seega on hariduslik ebavõrdsus veelgi kasvanud. Matemaatikas on kehvad tulemused peaaegu pooltel (48 %) ebasoodsas olukorras olevatest õpilastest, mis on märkimisväärne kasv võrreldes 2018. aasta 38,2 %ga. Selle taustal ähvardab kogu ELis valitsev kvalifitseeritud õpetajate püsiv puudus, mis on viimastel aastatel muu hulgas COVID-19 pandeemia tõttu veelgi süvenenud, noorte põhioskuste parandamise väljakutset veelgi keerulisemaks muuta. Samal ajal näitavad rahvusvahelise digikirjaoskuse ja infopädevuse uuringu (ICILS) 2023. aasta tulemused, et 43 %-l 13–14aastastest ei ole üldse digioskusi või on need väga piiratud. Need viimase aja suundumused näitavad selgelt, et tuleb teha uusi ja tõhusamaid jõupingutusi, tuginedes olemasolevatele algatustele ja edendades veelgi õpiedu saavutamise teid käsitleva soovitus²⁶ rakendamist.

²⁶

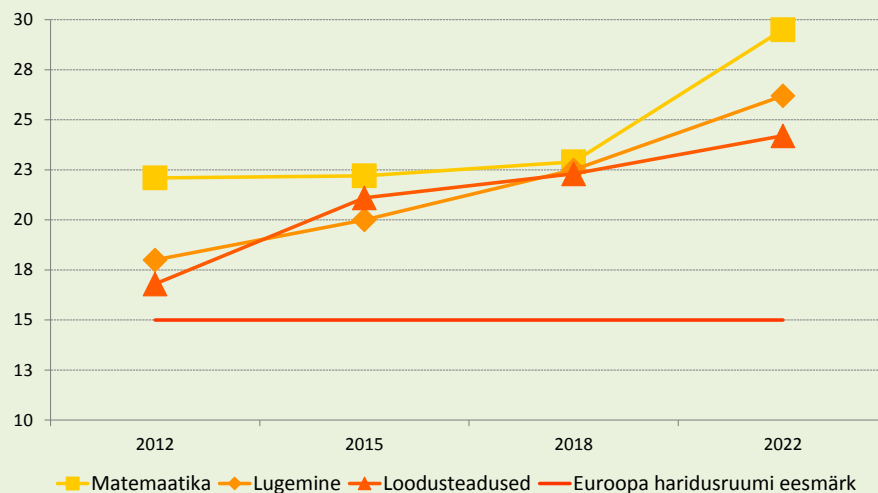
[Nõukogu 28. novembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb õpiedu saavutamise teid](#) ning millega asendatakse nõukogu 28. juuni 2011. aasta soovitus varakult haridussüsteemist lahkumise vähendamise poliitika kohta (2022/C 469/01).

Euroopa õpilaste põhioskused halvenevad jätkuvalt

Nende õpilaste osakaal, kes ei ole võimelised saavutama PISA 2. taseme miinimumpädevuse sihttasemet (%)

Kehvade

tulemustega õpilaste osakaal on oluliselt kasvanud matemaatikas (+6,6 pp) ja lugemises (+3,7 pp) ning mõõdukamal määral loodusteadustes (+1,9 pp)

Tiip tulemustega õpilaste osakaal vähenes -matemaatikas 3,1 pp ja lugemises 1,6 pp, loodusteadustes see pisut kasvas (+0,6 pp)

Märkus. 2022. aasta ELi näitaja tõlgendamisel tuleb olla ettevaatlik: Taani, Iirimaa, Läti ja Madalmaad ei täitnud ühte või mitut PISA valimi moodustamise standardit (vt [OECD, PISA 2022 Results \(Volume 1\)](#), A2 ja A4). 2012. aasta kohta puuduvad Malta andmed.

Allikas: OECD, [PISA 2012](#), [2015](#), [2018](#), [2022](#), hariduse, noorte, spordi ja kultuuri peadirektoraadi arvutused.

Kuigi haridussüsteemist varakult lahkumise ja kõrghariduse omandamise näitajad ning kutsehariduse omandanute võimalused tööturul paranesid, esineb jätkuvalt haridus- ja koolitussüsteemidega seotud probleeme, nagu piirkondlikud erinevused, sooline ebavõrdsus, sotsiaalne ebavõrdsus ning teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika (STEM) erialade lõpetajate ebapiisav arv. Haridussüsteemist varakult lahkumine on ELis alates 2022. aastast veidi vähenenud – see puudutas 2023. aastal 9,5 % 18–24aastastest (mis on 2,3 protsendipunkti vähem kui 10 aastat tagasi). Siiski ei ole märke liikmesriikidevahelisest ülespoole suunatud lähenemisest. Noormehed lahkuvad haridussüsteemist varakult palju suurema tõenäosusega. Kuigi viimase kümne aasta positiivne suundumus jätkub neidude puhul, näib see noormeeste puhul olevat seiskunud. Lisaks on tõenäolisem, et haridussüsteemist ja koolitusest lahkuvad varakult väljaspool ELi sündinud noored, roma noored ja puuetega noored. Kolmanda taseme hariduse omandamisega seotud eesmärgi suunas liigub EL plaanipäraselt, arvestades et viimase viie aasta jooksul on sellealased näitajad paranenud kõigis liikmesriikides peale kolme. 2023. aastal oli ELis kolmanda taseme haridus 43,1 %-l 25–34aastastest, mistõttu on see noorte täiskasvanute seas kõige levinum haridustase (siiski on kolmanda taseme haridus palju tõenäolisemalt noortel naistel kui noortel meestel). Püsivad soolised erinevused erialavalikutel (nt hariduses ja tervishoius on ülekaalus naised ning IKTs ja inseneriteadustes mehed). Kuna jätkuvalt on probleemiks ebasoodsa taustaga noorte juurdepääs kõrgharidusele, on oht, et juba olemasolev sotsiaal-majanduslik ebavõrdsus kasvab. Kuna kolmanda taseme hariduse omandanute osakaal kasvab, on oluline muuta kõrgharidus paindlikumaks ja vastavamaks tööturu vajadustele, et vähendada oskuste nappust, eriti teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonnas. Jätkuvalt paranesid kogu ELis hiljuti kutsehariduse omandanute tööhõivetulemused. 2023. aastal töötas hiljuti kutsehariduse omandanuist neli viiendikku ja peaaegu kaks kolmandikku omas töökohal töötamise kogemust, tänu millele oli nende tööhõive määr kõrgem kui neil kutsehariduse omandanutel, kellel sellist kogemust ei olnud (84,8 % vs. 71,5 %). Siiski on riikide vahel nii töölõppimise kui ka kutsehariduse omandanute tööalaste väljavaadete osas endiselt suuri erinevusi.

Demograafiliste muutuste tõttu on oluline parandada täiskasvanute oskusi, et säilitada tootlikkust, konkurentsivõimet ja sotsiaalset sidusust ning suurendada tööturule kaasamist, samuti toetada rohe- ja digipööret; ometi on täiskasvanuhariduses osalemine liikmesriigiti ja elanikkonnarühmade lõikes väga erinev. 2023. aasta mai Eurobaromeetri uuringust väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEde) kohta²⁷ selgus, et üle poole VKEdest vastas, et neil on õigete oskustega töötajaid raske leida, ning umbes veerand (26 %) märkis, et see on üsna raske. See pidurdab peaaegu kahe kolmandiku VKEde üldist äritegevust. Samal ajal näitavad OECD täiskasvanute oskuste uuringu (PIAAC)²⁸ hiljutised tulemused, et täiskasvanute (16–65aastased) kirjaoskuse tase on viimase kümne aasta jooksul paranenud kahes seitsmeteistkümnest osalevast liikmesriigist, samas kui enamikus neist (15 liikmesriigis) on see jäänud samale tasemele või märgatavalt langenud. Arvutusoskuse puhul on tulemused mõnevõrra paremad – neljas liikmesriigis see paranes ja vaid kolmeteistkümnes liikmesriigis jäi täiskasvanute arvutusoskus samaks või halvenes märgatavalt. Lisaks oli 2023. aastal kaheksas kahekümnest osalevast liikmesriigist täiskasvanute kohanemisvõimega seotud probleemide lahendamise oskus oluliselt üle OECD keskmise. Selle taustal ning arvestades tööjõupuudust, oskuste nappust ja elanikkonna vananemist, on väga oluline edendada laialdast osalemist täiskasvanuhariduses, et tagada ELi tööjõu oskuste ajakohasus. Täiskasvanuhariduse uuringu hiljutised andmed näitavad siiski, et viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr (v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus) on ELis vaid veidi tõusnud – 37,4 %lt 2016. aastal 39,5 %le 2022. aastal, kusjuures liikmesriikide vahel on suured erinevused. Samuti on üldiselt olnud aeglased ja riigiti väga erinevad edusammud digioskuste valdkonnas. Kuigi 2023. aastal kasutas interneti ELis vähemalt korra nädalas rohkem kui 90 % inimestest,²⁹ olid vähemalt põhilised digioskused vaid 55,6 %, mis on võrreldes 2021. aastaga (53,9 %) tagasihoidlik kasv.

²⁷ Vt Euroopa Komisjon, [Eurobaromeetri kiiruuring nr 529, Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

²⁸ OECD, [Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World?: Survey of Adult Skills 2023](#), OECD Skills Studies, OECD Publishing, Pariis, 2024. 10. detsembri 2024. aasta väljaande põhjal.

²⁹ Vt Euroopa Komisjon, [Digitalisation in Europe – 2024 edition](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Praeguse kasvutempo juures on vähemalt põhilised digioskused kümnendi lõpuks vaid 59,8 %l täiskasvanutest, mis on tublisti alla ELi 80 % eesmärgi³⁰. Osalemine elukestvas oskuste arendamises on eriti oluline madala kvalifikatsiooniga (st maksimaalselt põhiharidusega), töötute, mitteaktiivsete ja vanemaealiste inimeste puhul, kes seda samas kõige rohkem vajavad. Seda arvesse võttes kutsuti 2020. aasta Euroopa oskuste tegevuskavas üles otsustavalt suurendama täiendus- ja ümberõpet. Lisaks on nõukogu 2022. aasta juuni soovituses isiklike õppekontode kohta kirjeldatud, kuidas liikmesriigid saavad tõhusalt ühendada rahalise ja mitterahalise toetuse, et võimestada kõiki täiskasvanuid kogu tööelu vältel oma oskusi arendama³¹. Selles on oluline roll ka mikrokvalifikatsioonitunnistustel, mis põhinevad nõukogu 2022. aasta juuni soovitusel Euroopa lähenemisviisi kohta mikrokvalifikatsioonitunnistustele, kuna need võivad motiveerida töötajaid ja tööotsijaid sihipäraselt täiendus- ja ümberõppes³² osalema.

³⁰ Vt komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Digikümnendi olukorda käsitlev 2024. aasta aruanne“, lisa (COM(2024) 260 final).

³¹ Vt NÕUKOGU 16. juuni 2022. aasta SOOVITUS, mis käsitleb isiklike õppekontosid (2022/C 243/03).

³² Vt NÕUKOGU 16. juuni 2022. aasta SOOVITUS, milles käsitletakse Euroopa lähenemisviisi elukestvat õpet ja tööalast konkurentsivõimet toetavatele mikrokvalifikatsioonitunnistustele (2022/C 243/02).

Täiskasvanuhariduses osalemist iseloomustavad suured erinevused elanikkonnarühmade lõikes

Viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr

alarühmade kaupa (25–64aastased, v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus, %)

Kõrge

kvalifikatsiooniga

täiskasvanutest

osales igal aastal

õppes 58,9 %, kuid

väheste oskustega

täiskasvanutest vaid

18,4 %

Töötutest osales igal

aastal õppes vaid

26,8 %, töötajatest

44,7 %

Noortest

täiskasvanutest

(25–34aastased)

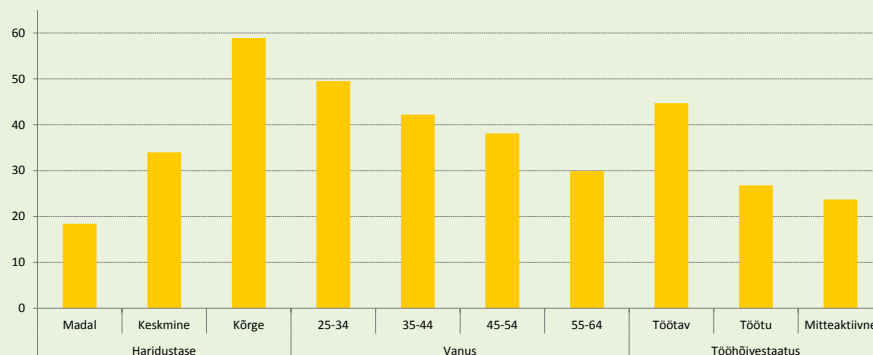
osales igal aastal

õppes peaaegu iga

teine, 55–64aastastest

vähem kui

kolmandik

■ Täiskasvanuhariduse uuring 2022 (v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus)

Märkus. Tööhõivekomitee näitajate tööühm leppis 2024. aasta oktoobris kokku oskustega seotud eesmärgi seireraamistikus, kus kasutatakse täiskasvanuhariduse uuringut ja jäetakse esialgu välja juhendatud töökohasisene täiendkoolitus.

Allikas: Eurostati [eraldi väljavõte täiskasvanuhariduse uuringust, näitaja „viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr, v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus“](#).

Leibkonna kasutada olev reaalne kogutulu (GDHI) kasvas ELis 2023. ja 2024. aastal jätkuvalt, mis aitas taastada leibkondade ostujõudu ja hoida ära vaesuse suurenemist. Üldiselt kasvas leibkondade reaalne kogutulu alates 2023. aasta teisest kvartalist kiiremini kui SKP, pöörates tagasi eelneva kahe aasta aeglustumissuundumuse. Kui füüsilisest isikust ettevõtjate tasud on kasvanud mõõdukas tempos, siis töötajatele makstav töötasu tõusis 2023. aasta neljandas kvartalis ja 2024. aasta esimeses kvartalis kiiremini. See ületas kaugelt maksude mõju, mis hakkas 2023. aasta lõpus sissetulekute kasvu pärssima, kuigi varasemal aastal oli maksude mõju eelkõige ajutistest inflatsiooniga seotud meetmetest tulenevalt olnud positiivne. 2024. aasta esimesel poolel avaldasid mõningast positiivset mõju netosotsiaaltoetused.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal ELis 2023. aastal veidi vähenes, muu hulgas tänu otsustavatele poliitikameetmetele, mille eesmärk oli leevendada kõrge elukalliduse negatiivset sotsiaalset mõju, kuid ELi piirkondade vahel on endiselt märkimisväärsed erinevusi. 2023. aastal oli ELis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus ikka veel ligikaudu iga viies inimene, samas kui nende koguarv vähenes 2019. aastaga võrreldes ligikaudu 1,6 miljoni võrra (2030. aasta eesmärk on seda arvu vähendada vähemalt 15 miljoni inimese võrra). Liikmesriikide vahel ja sees ning elanikkonnarühmade lõikes oli suuri erinevusi, kusjuures vaesusrisk oli suurem laste, eakate, puuetega inimeste, väljaspool ELi sündinud inimeste ja romade puhul. Eurostati kiirhindangud 2023. aasta sissetulekute kohta näitavad, et vaesusriski määr püsis ELis ja enamikus liikmesriikides muutumatuna. Peamine vaesuse põhjustaja oli jätkuvalt töötus, sotsiaaltoetused aga ei jõudnud kõigi abivajavate leibkondadeni. Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele oli 2023. aastal veidi väiksem ja liikmesriigiti erinev, mis näitab, kui oluline on veelgi enam pingutada piisava sissetulekutoetuse ja sellega hõlmatuse tagamiseks. Kuigi olukord on viimastel aastatel paranenud, ei ole miinimumsissetulekutoetus inimeste vaesusest väljatoomiseks peaaegu üheski liikmesriigis üldiselt piisav. Selle probleemi lahendamiseks on väga oluline kõigis liikmesriikides rakendada nõukogu soovitud miinimumsissetuleku kohta, mis tagab aktiivse kaasamise³³. Energiaostuvõimetus (mõõdetuna nende inimeste osakaaluga, kellel ei ole võimalik oma kodu piisavalt soojana hoida) suurenes 2023. aastal ELis teist aastat järjest. Asjaolu, et see kasv oli väiksem kui 2022. aastal, samas kui hinnašokk oli 2022. aasta talvel 2021. aasta talvega võrreldes märkimisväärselt suurem, näitab, et nii ELi kui ka liikmesriikide erakorralised toetusmeetmed leevendasid hinnatõusu mõju tõhusalt. Eriti oluline on hinnata reformide ja investeeringute mõju tulujaotusele, et võtta arvesse nende mõju vaesusriskile ja sissetulekute ebavõrdsusele ning koguda eelteavet poliitika kujundamiseks.

³³ [Nõukogu soovitus piisava miinimumsissetuleku kohta, mis tagab aktiivse kaasamise \(2023/C 41/01\).](#)

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse määr on vanuserühmade lõikes väga erinev, kusjuures kõige suuremas ohus on sageli lapsed, kuid see puudutab ka töötavaid inimesi

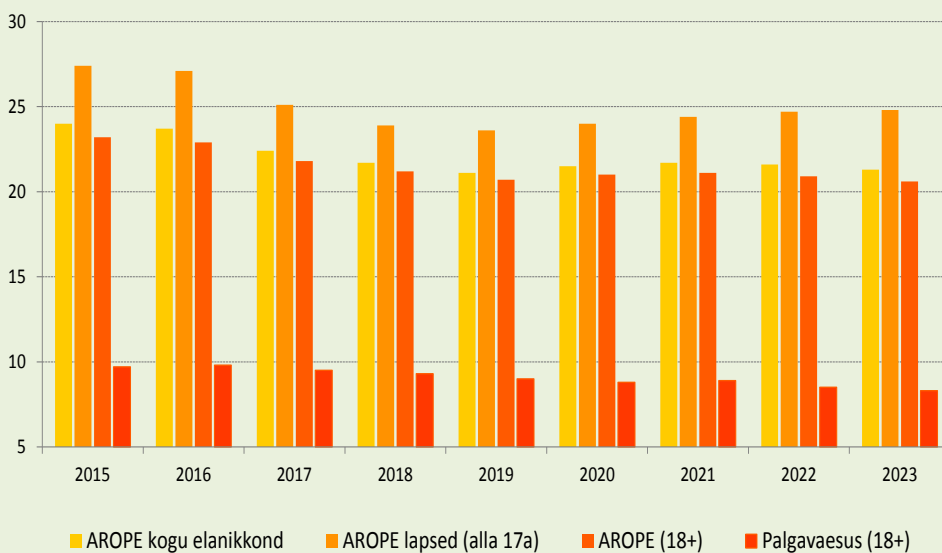
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (AROPE) kogu elanikkonnas ning alla ja üle 18aastaste vanuserühmas; palgavaesuse määr (18aastased ja vanemad) (%)

2023. aastal oli

ELis **vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga iga viies inimene ja iga neljas laps**

2023. aastal oli

ELis **vaesusriskiga iga kaheistkümnes töötaja**

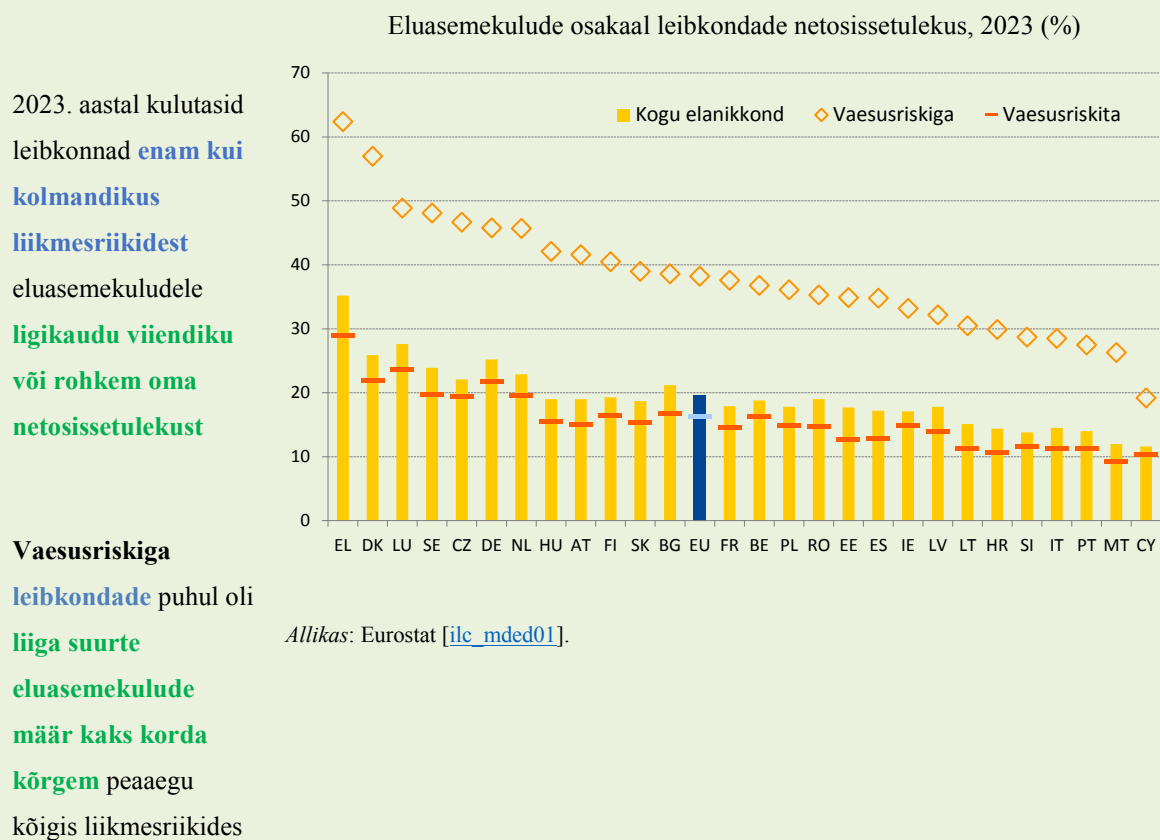
Märkus. Aegrea katkemine 2020. aasta puhul. Palgavaesuse hinnanguline määr aastatel 2015–2019 (18aastased või vanemad)

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], [[ilc_li02](#)], [[ilc_li04](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste osakaal püsis ELis üldjoontes muutumatuna, kuigi nende arv 2023. aastal veidi vähenes, puuetega inimeste olukord aga halvenes veelgi. Sel aastal – esimest korda pärast COVID-19 pandeemiat – vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste arv ELis pisut vähenes (19,9 miljonit võrreldes ligikaudu 20 miljoniga 2022. aastal). Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga oli ELis endiselt peaaegu iga neljas laps, kusjuures 2019. aastaga võrreldes kasvas nende koguarv 0,6 miljoni võrra. See tähendab kaugenemist ELi 2030. aasta eesmärgist vähendada seda arvu vähemalt viie miljoni võrra. Laste vaesusest ja sotsiaalsest tõrjutusest väljatoomine on ülimalt tähtis, et aidata neil ennast ühiskonnas ja tööturul täielikult teostada ning lõpetada vaesuse edasikandumine ühelt põlvkonnalt teisele. Siinjuures on väga oluline, et kõikides liikmesriikides rakendataks Euroopa lastegarantiid³⁴. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse risk on endiselt suur ka puuetega inimeste puhul. Nende vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (2023. aastal 28,8 %) oli 2023. aastal 10,8 protsendipunkti kõrgem kui ülejäänud elanikkonna puhul. Puuetega inimeste puhul registreeritud suurem vaesusrisk tuleneb jätkuvalt suurest erinevusest puuetega ja puueteta inimeste tööhõive määras ning suuremast tõenäosusest, et esimesed lahkuvad haridussüsteemist varakult.

³⁴ [Nõukogu 14. juuni 2021. aasta soovitus \(EL\) 2021/1004, millega luuakse Euroopa lastegarantii \(ELT L 223, 22.6.2021, lk 14–23\).](#)

Vaesuses elavad leibkonnad kasutavad märkimisväärse osa oma netosissetulekust eluasemekuludeks, kuid liikmesriigiti on olukord väga erinev

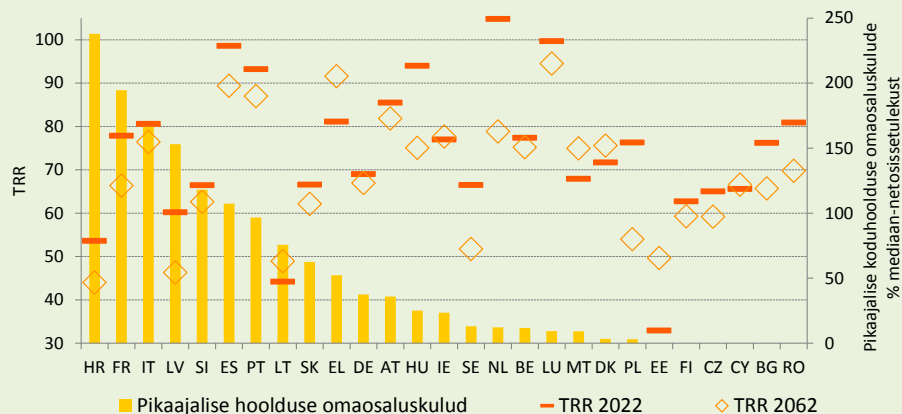

Kvaliteetse sotsiaaleluaseme või eluasemetoetuse kättesaadavus abivajajatele on ELi oluline prioriteet. Eluaseme kättesaadavus on väga oluline vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohu eest kaitsmisel ning haridusele ja tööhõivele juurdepääsu tagamisel, mõjutades ka tööga seotud liikuvust liikmesriikides ja ELi ühtsel turul. Eluasemekulud moodustavad tuntava osa ELi leibkondade eelarvest ja eriti ränk on nende mõju juba vaesuse ohus olevatele inimestele. 2023. aastal pidasid eluasemekulusid rahaliselt koormavaks peaaegu pooled ELi leibkonnad. Samal ajal elas 8,8 % ELi elanikkonnast leibkonnas, kus eluaseme kogukulud moodustasid rohkem kui 40 % leibkonna netosissetulekust, st nende jaoks olid eluasemekulud liiga suured. Juba vaesuse ohus olevatest inimestest elas sellises leibkonnas 33,5 %. Eluasemete taskukohasust, eriti suuremates ELi linnades, vähendas üüri- ja kinnisvarahindade tõus, mis oli suurem kui sissetulekute kasv. Samuti ei ole sotsiaaleluruumide pakkumine paljudes riikides vajaduste rahuldamiseks piisav – nende arv väheneb ja ootejärjekorrad on pikad. Kõige olulisemad tõkked sotsiaaleluruumidesse investeerimisel on seotud üldiste takistustega ehitussektoris, nagu loamenetlused ja maakasutus, samuti piiratud eelarvega, rahastamisvõimalustega ja kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavusega. Eluaseme kättesaadavusega seotud kõige äärmuslikuma probleemina süvenes elukalliduse tõusu tõttu ka kodutus. Üle veerandi 30–54aastastest vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimestest teatas, et neil oli viimase 12 kuu jooksul raskusi üüri maksmisega. Liikmesriigid on eluasemete taskukohasuse ja sotsiaaleluruumide arvu suurendamise toetuseks juba algatanud mitmesuguseid õiguslikke ja muid reforme ja investeerimisprogramme. Nende reformide ja investeeringute elluviimist saab toetada ELi vahenditest.

Proгноосиде кохаселт пикаажалисе хоолдусе кулуд jätkuvalt suurenevad, pensionide asendusmäärad aga eeldatavasti vähenevad

Teoreetilised pensionide netoasendusmäärad (TRR), 2022, 2062 (mehed, pp);
Pikaajalise koduhoolduse omaosaluskulude osakaal mediaan-netosissetulekus (%)

Pikaajalise
hoolduse
omaosaluskulud
olid viiendikus ELi
liikmesriikides
suuremad kui
sellist hooldust
vajavate inimeste
mediaan-
netosissetulek

Märkus. Teoreetilised pensionide netoasendusmäärad on arvatud keskmise sissetulekuga inimese kohta, kes on töötanud 40 aastat kuni pensionieani, ning 2022. ja 2062. aasta kohta. Pikaajalise hoolduse omaosaluskulud on arvatud suure hooldusvajadusega inimese kohta, võttes arvesse avaliku sektori toetust. Metoodika üksikasjad on esitatud sotsiaalõiguste sammast käsitlevas tekstikastis nr 7 oleva joonise märkustes.

Allikas: komisjoni arvutused, mis põhinevad OECD ja liikmesriikide andmetel. 2024. aasta aruanne pensionide piisavuse kohta ja OECD analüüs, mis põhineb OECD pikaajalise hoolduse sotsiaalkaitse küsimustikul, tervist, vananemist ja pensionile jäämist Euroopas käsitlev uuring SHARE (8. uuringulaine, 2019, välja arvatud Portugal, 6. uuringulaine andmed, 2015) ja uuring TILDA (3. uuringulaine, 2015).

Pensionide
asendusmäärade
eeldatav
vähenev
suurendab
tõenäoliselt suurtest
pikaajalise
hoolduse kuludest
tulenevat koormust

Sotsiaalkaitse süsteemide ajakohastamine võib toetada kaasavat majanduskasvu ning piisavat ja kestlikku sotsiaalkaitset ja samasuguseid sotsiaalteenuseid. Kuigi sotsiaalkaitse kättesaadavus on viimastel aastatel mõningal määral paranenud, on see liikmesriigiti endiselt erinev. Püsivate struktuursete probleemide lahendamiseks tuleks kindlamalt rakendada nõukogu 2019. aasta soovitus, milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele³⁵. Sellega seoses on oluline tagada, et sotsiaalkaitsele juurdepääs oleks läbipaistev ja lihtne. Sotsiaalkaitsele juurdepääsu saab muuta läbipaistvamaks, tõhusamaks ja tulemuslikumaks digilahenduste abil, kuid seejuures tuleb ära hoida digilõhe suurenemise oht. Vananevas ühiskonnas aitab pensionide ja pikaajalise hoolduse piisavust ja rahalist jätkusuutlikkust tagada poliitikameetmete kombinatsioon, mis hõlmab investeerimist aktiivsena ja tervena vananemisse, tööelu pikendamist ning kohandatud ja paindliku töökorralduse toetamist koos tulemuslike ja tõhusate pensioni- ja pikaajalise hoolduse süsteemidega. Eluea pikenemist arvestades kujutavad endast üha suuremat probleemi ka sotsiaal-majanduslik ebavõrdsus ja ebatüüpiliste töövormide suurem osakaal. Kui pensionide asendusmäärad³⁶ järgmise nelja aastakümne jooksul prognooside kohaselt vähenevad, siis vajadus pikaajalise hoolduse järele eeldatavalt kasvab. Piisavad pensionid sõltuvad üha enam pikemast karjäärist. Samal ajal on väiksematest pensionidest raskem katta pikaajalise hoolduse omaosaluskulusid. Need kulud võivad suure hooldusvajadusega inimeste puhul olla väga kõrged ning ELi riikide lõikes väga erinevad. Pikemas perspektiivis prognoositakse, et demograafiliste muutuste tõttu suureneb potentsiaalselt pikaajalist hooldust vajavate inimeste arv 2050. aastaks 6,6 miljoni võrra,³⁷ mis süvendab praeguseid struktuurseid probleeme seoses pikaajalise hoolduse kättesaadavuse, taskukohasuse ja kvaliteediga.

³⁵ [Nõukogu 8. novembri 2019. aasta soovitus, milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele \(2019/C 387/01\)](#).

³⁶ Teoreetiliste asendusmääradega mõõdetakse seda, milline on pensionile jäänud isiku pensionitulu esimesel aastal pärast pensionile jäämist, võrreldes sissetulekuga, mis tal oli vahetult enne pensionile jäämist.

³⁷ Vastavalt lähtestsenaariumi prognoosidele. Vt Euroopa Komisjoni majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat, „2024 ageing report – Economic & budgetary projections for the EU Member States (2022-2070)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Seda arvesse võttes kutsutakse liikmesriike nõukogu soovitusel, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu,³⁸ tagama hooldussektoris piisavad pikaajalise hoolduse teenused ning kvaliteetsed töökohad ja õiglased töötingimused, tegeledes töötajate oskuste vajadusega, samuti toetama mitteametlikke hooldajaid. Nõukogu 2024. aasta juuni järeldustes pensionide piisavuse kohta³⁹ kinnitatakse veel kord vajadust jätkata täiendavaid reforme, parandada muu hulgas tööturul osalemist, kõikide juurdepääsu sotsiaalkaitsekavadele ja neist tehtavatele maksetele ning parandades juurdepääsu kvaliteetsele ja taskukohasele tervishoiule ja pikaajalisele hooldusele. Lisaks kinnitatakse nõukogu järeldustes vananevast elanikkonnast tulenevate riigi rahanduse jätkusuutlikkuse väljakutsete kohta taas vajadust täiendavalt tegeleda vananemise majanduslike ja eelarveliste tagajärgedega, sealhulgas tagades usaldusväärse riigi rahanduse, suurendades tootlikkust, osalemis- ja tööhõivemäära ning kohandades pensioni-, tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse süsteeme⁴⁰.

Töötingimuste parandamiseks ja tööjõupuuduse leevendamiseks on väga olulised hästi toimivad kollektiivläbirääkimised ja sotsiaaldialoog. 31. jaanuaril 2024 toimunud

Val Duchesse'i sotsiaalpartnerite tippkohtumisel allkirjastasid komisjon, eesistujariik Belgia nõukogu nimel ja sektoriülesed sotsiaalpartnerid kolmepoolse deklaratsiooni tulemusliku Euroopa sotsiaaldialoogi pidamise kohta. Deklaratsioon väljendab veelgi suuremat pühendumust sotsiaaldialoogi tugevdamisele ELi tasandil ning üheskoos majanduse ja tööturu põhiprobleemide lahendamisele⁴¹. Mõjuka ja kaasava poliitika elluviimiseks on oluline ka regulaarne dialoog ja konsulteerimine kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Nagu on tunnistatud 2024. aasta La Hulpe'i deklaratsioonis Euroopa sotsiaalõiguste samba tuleviku kohta,⁴² on kodanikuühiskonnal keskne roll sotsiaalse tõrjutuse ja ebavõrdsuse vähendamisel ning poliitikas, mis puudutab alaesindatud ja haavatavaid elanikkonnarühmi. ELi tasandil osalevad sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid aktiivselt Euroopa poolaastas, vahetades korrapäraselt arvamusi ja pidades temaatilisi arutelusid eriti olulistes valdkondades.

³⁸ Vt 2022/C 476/01.

³⁹ Vt nõukogu 20. juuni 2024. aasta järeldused pensionide piisavuse kohta (11398/24).

⁴⁰ Vt nõukogu 14. mai 2024. aasta järeldused (9159/24).

⁴¹ Vt [kolmepoolne deklaratsioon tulemusliku Euroopa sotsiaaldialoogi pidamise kohta](#).

⁴² Allkirjastatud Belgia Kuningriigi poolt 25 liikmesriigi nimel.

Liikmesriigid peaksid võtma meetmeid käesolevas ühises tööhõivearuandes ära märgitud tööhõive-, oskuste ja sotsiaalpoliitika probleemide lahendamiseks. Eelkõige peaksid nad kooskõlas tööhõivesuunistega tegema järgmist:

- tõhustama täiskasvanute täiend- ja ümberõpet, et tagada konkurentsivõime, tegelema tööjõupuuduse ja oskuste nappusega, kohanema tööturu olukorra ja väljavaadete muutumisega ning soodustama õiglast rohe- ja digipööret – selleks tuleb muu hulgas integreerida oskuste prognoosimise vahendid, suurendada individuaalsete koolitusõiguste, näiteks isiklike õppekontode pakkumist ning edendada mikro kvalifikatsioonitunnistuste väljatöötamist, rakendamist ja tunnustamist vastavalt eri riikide oludele kooskõlas nõukogu soovitustega isiklike õppekontode ja mikro kvalifikatsioonitunnistusi käsitleva Euroopa lähenemisviisi kohta;
- tugevdama aktiivset tööturupoliitikat ning avalike tööturuasutuste suutlikkust ja tulemuslikkust, muu hulgas investeerides digitaristusse ja -teenustesse, tõhusamasse karjäärinõustamisse, nõustamisteenustesse, oskuste prognoosimisse ja töötajate koolitamisest eesmärgiga suurendada tööturul osalemist, eeskätt alaesindatud rühmade puhul, ning toetada kvaliteetsete töökohtade loomist ja töökohavahetust;
- soodustama liikmesriikide õigusaktide ja/või tavade kohaselt ning sotsiaalpartnerite rolli ja autonoomiat igati austades ostujõu vähenemist leevendavat palgatõusu, eelkõige madalapalgaliste töötajate puhul, edendades samal ajal ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist, võttes arvesse tootlikkuse muutumist, kvaliteetsete töökohtade loomist ja konkurentsivõime kaitsmist;
- tagama seotud täiend- ja ümberõppe kaudu inimkapitali säilitamiseks ja arendamiseks kavandatud toetuskavade kättesaadavuse, et toetada vajaduse korral õiglasi restruktureerimisprotsesse, hõlbustada töökohavahetust ja aidata kaasa majanduse moderniseerimisele;

- toetama piisavalt eeskätt haavatavaid töötajaid ja leibkondi, keda kliimamuutustega kohanemine ning uued keskkonnahoidlikud ja digitehnoloogiad majanduslikult ja sotsiaalselt kõige enam mõjutavad, muu hulgas tõhusate tööturuasutuste ja koolitusmeetmete, hästi kavandatud, suunatud ja ajaliselt piiratud tööhõiveprogrammide ning töölevõtu- ja töökoha vahetamise stiimulite, aktiivset kaasamist hõlmava piisava sissetulekukindluse, tehisintellektist ja kliimamuutustest tulenevate riskide eest töötajate õiguste kaitsmise ning ettevõtluse edendamise kaudu kooskõlas nõukogu soovitusega õiglase kliimaneutraalsusele ülemineku tagamise kohta;
- edendama õiglast liikuvust ELi piires ja kaaluma kolmandate riikide kvalifitseeritud töötajate ligimeelitamist; lisaks võtma meetmeid, et hõlbustada tööjõupuudusega kutsealadel töötavate kolmandatest riikidest pärit töötajate valikulist seaduslikku rännet, tagades töötaja õiguste ja sotsiaalõiguste austamise ja jõustamise, ning toetades neid tõhusa integratsioonipoliitikaga, mis täiendab tööjõu õiglast liikuvust ning kasutab ära liidus endas pakutavat tööjõudu ja oskusi;
- kohandama tööturu korraldust ning maksu- ja sotsiaalkindlustussüsteeme, et vähendada tööturu killustatust ja soolist ebavõrdsust tööturul ja soodustada kvaliteetsete töökohtade loomist, mis võib hõlmata eeskätt madalapalgaliste töötajate maksukiilu vähendamist, piiramata seejuures üleminekut kõrgema palgaga töökohtadele ja liikumist tööjõu maksustamiselt muudele maksustamisallikatele, mis toetaksid paremini tööhõivet ja kaasavat majanduskasvu;
- tagama tervislikud, ohutud ja hästi kohandatud töökeskkonnad;
- edendama kooskõlas nõukogu soovitusega sotsiaaldialoogi tugevdamise kohta kollektiivlääbirääkimisi ja sotsiaaldialoogi koos sotsiaalpartnerite õigeaegse ja sisulise kaasamisega asjaomase poliitika kujundamisse ELi ja liikmesriikide tasandil, muu hulgas seoses liikmesriikide taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisega ja Euroopa poolaasta raames;

- parandama noorte väljavaateid tööturul, muu hulgas kaasava ja kvaliteetse kutsehariduse ja -õppe ning kolmanda taseme hariduse, tööturuasutuste suunatud toetuse (mis hõlmab mentorlust, juhendamist ja nõustamist) ning kvaliteetse õpipoisiõppe ja praktika kaudu kooskõlas tugevdatud noortegarantiiga;
- toetama kõrghariduse võrdseid võimalusi, kvaliteeti ja vastavust tööturu vajadustele ning parandama kvalifikatsioonide vastastikust tunnustamise menetlusi, et tegeleda oskuste nappuse ja tööturu vajadustele mittevastavuse probleemiga, muu hulgas suurendades mõnes STEM-erialas lõpetanute arvu, vähendades soolist ebavõrdsust ning andes ülikoolidele võimaluse saada rohe- ja digipöördes muutuste elluviijateks;
- tagama mittediskrimineerimise, edendama soolist võrdõiguslikkust, parandama soolõimet ning tõhustama naiste ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade osalemist tööturul, soodustades võrdseid võimalusi ja karjääri edendamist, tagades võrdse või võrdväärse töö eest võrdse tasu, palgastruktuuride läbipaistvuse ning edendades töö, pere- ja eraelu ühitamist, muu hulgas taskukohaste ja kvaliteetsete hooldusteenuste (alushariduse ja lapsehoiu ja pikaajalise hoolduse) ning lapsevanematele ja teistele mitteametlikele hooldajatele perepuhkuse ja paindliku töökorralduse kättesaadavaks tegemise teel kooskõlas Euroopa hooldusstrateegiaga, ning tagades töökohtadel ligipääsetavuse;
- tagama kõigile vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga lastele tasuta ja hea juurdepääsu tervishoiule, alusharidusele ja lapsehoiule ning haridusele, koolitusele ja koolipõhisele tegevusele, samuti tervisliku toidu ja korraliku eluaseme hea kättesaadavuse kooskõlas Euroopa lastegarantii ja seotud riiklike tegevuskavadega;

- soodustama võrdseid võimalusi lastele, et võidelda laste vaesuse kõrge tasemega, ning kasutama parimal võimalikul viisil ELi ja liikmesriikide vahendeid; kiirendama Euroopa lastegarantii rakendamist, muu hulgas taskukohase ja kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiu pakkumise teel ning tegeledes haridussüsteemist varakult lahkumise ja õpetajate nappuse probleemidega; toetama ebasoodsas olukorras olevatest rühmadest ja äärealadelt pärit laste ja noorte juurdepääsu kvaliteetsele haridusele, parandama nende õpitulemusi ja edendama koolitust kõigil kvalifikatsioonitasemetel;
- võtma ulatuslikke meetmeid, et parandada õpilaste põhioskusi ja laiemalt arendada võtmepädevusi (sealhulgas valdkonnaüleseid oskusi), ning lahendama struktuurseid probleeme, mis on seotud haridus- ja koolitussüsteemide tulemuslikkuse ja võrdsete võimalustega, muu hulgas tõhusate õpetamis-, õppimis- ja hindamismeetodite kaudu, toetades haridustöötajate ja koolijuhtide kutsetegevust, edendades toetavaid õpikeskkondi, pakkudes sihipärast toetust ebasoodsas olukorras olevatele koolidele ja õppijatele ning tegeledes õpetajate nappusega ja suurendades õpetajaameti atraktiivsust (luues ka atraktiivsed karjääriraamistikud, toetades haridustöötajaid kogu nende karjääri vältel ning toetades piisavalt õpetajaid ebasoodsas olukorras olevates, maa- ja äärepoolsetes piirkondades);
- tugevdama igas vanuses õpilaste ja täiskasvanute digioskusi ja -pädevust, arendama kriitilist mõtlemist ning meedia- ja digipädevust ning laiendama tööturul digitaalvaldkonnas pädevate inimeste reservi, töötades välja digihariduse ja -koolituse ökosüsteeme, mida toetavad sellised tegurid nagu kiire internetiühendus koolidele, seadmed ja õpetajate koolitus, toetama institutsioone digiüleminekualase oskusteabega, pöörates eritähelepanu kaasamisele ja digilõhe vähendamisele;

- tagama kõigile piisava ja kestliku sotsiaalkaitse kooskõlas nõukogu soovitusel sotsiaalkaitsele juurdepääsu kohta, parandama kaitset piisavalt hõlmamata inimeste, nagu ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate, sh platvormitöötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate kaitset, üldisemalt parandama hüvitiste piisavust, õiguste ülekantavust ja kvaliteetsete teenuste kättesaadavust, kaitstes samal ajal riigi rahanduse jätkusuutlikkust, ning tõhusalt toetama töövõimeliste inimeste tööturule integreerimist;
- kehtestama piisavat toetust pakkuvad miinimumsissetuleku tagamise kavad ja neid vajaduse korral tugevdama ning järgima aktiivse kaasamise lähenemisviisi kooskõlas nõukogu soovitusel miinimumsissetuleku kohta, mis tagab aktiivse kaasamise, ning soodustama tugi- ja esmatähtsate teenuste, sealhulgas energia kättesaadavust, eeskätt väikese sissetulekuga ja haavatavatele leibkondadele;
- hindama investeeringute ja reformide jaotuslikku mõju elanikkonna eri rühmade sissetulekule kooskõlas teatisega „Liikmesriikide poliitikameetmete jaotusliku mõju parem hindamine“;
- vajaduse korral toetama kvaliteetsete ja taskukohaste eluasemete, sotsiaaleluruumide või eluasemetoetuste kättesaadavust; vähendama kodutuse kui vaesuse kõige äärmuslikuma vormi probleemi; soodustama elamute ja sotsiaaleluruumide renoveerimist ning integreeritud sotsiaalteenuseid;

- investeerima tervishoiusüsteemi suutlikkusse, muu hulgas seoses ennetamise ja esmatasandi tervishoiuteenustega, samuti rahvatervisealasesse suutlikusse, hoolduse koordineerimisse, tervishoiutöötajatesse ning e-tervise ja tehisintellekti kasutamisse; vajaduse korral vähendada omaosalust, parandama tervishoiuteenuste katvust ja tervishoiutöötajate töötingimusi ning edendama nende täiend- ja ümberõpet;
- tugevdama kvaliteetsete, taskukohaste ja kestlike pikaajalise hoolduse teenuste osutamist kooskõlas nõukogu soovitusega kvaliteetsele taskukohasele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu kohta;
- tagama kaasavad ja jätkusuutlikud pensionisüsteemid, mis võimaldavad saada vanaduses piisavat sissetulekut ja on põlvkondadevaheliselt õiglased.

Liikmesriikidel aidatakse nendes valdkondades võetavaid poliitikameetmeid tõhustada liidu rahaliste vahenditega, mida antakse rahastamiskõlblikeks investeeringuteks ja reformideks muu hulgas ESF+, ERFi, õiglase ülemineku fondi, tehnilise toe instrumendi ning taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu.

1. PEATÜKK. ÜLEVAADE TÖÖTURU JA SOTSIAALVALDKONNA SUUNDUMUSTEST, 2030. AASTA EESMÄRKIDE TÄITMISEL TEHTUD EDUSAMMUDEST JA PEAMISTEST HORISONTAALSETEST JÄRELDUSTEST SOTSIAALSE LÄHENEMISE KOHTA

1.1. Peamised suundumused tööturul

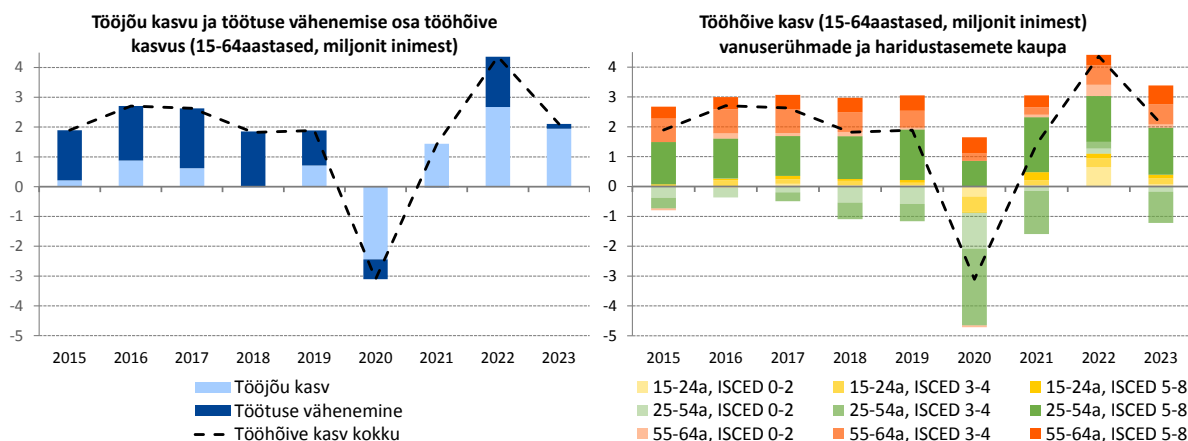
Vaatamata keerulisele majanduskeskkonnale kasvas tööhõive 2023. aastal ELis enamikus sektorites jõudsalt, ehkki varasemal aastal täheldatud märkimisväärselt kasvust aeglasemalt. Tööhõive kasvas kokku 2,4 miljoni inimese võrra, ulatudes kokku 217,5 miljoni inimeseni. Selle taustal jõudis tööhõive määr (20–64aastaste vanuserühmas⁴³) uuele rekordilisele tasemele 75,3 % ja kasvas 2024. aasta teises kvartalis 75,8 %ni. Aastane kasvumäär 1,1 % tähendas naasmist COVID-19 pandeemia eelsete (2013–2019) keskmiste näitajate juurde pärast kiiret pandeemiajärgset taastumist 2022. aastal (+ 2,3 %). Tööhõive kasv oli sektorite lõikes suhteliselt tasakaalus, ulatudes suurema osa puhul 0,9–1,7 %ni, välja arvatud mõned erandid. IKT-sektoris oli kasv 4,3 %, mis näitab selle sektori pikaajalise kasvusuundumuse tugevust ja käimasolevat digipööret. Seevastu tööstuses püsis tööhõive üldjoontes muutumatuna (+0,1 %). Kõige järsem langus toimus põllumajandussektoris (–1,9 %), mis on kooskõlas selle sektori pikaajalise suundumusega. Pärast peaaegu 18 % töötajate kaotamist COVID-19 kriisi ajal kasvas majutus- ja toitlustussektori tööhõive 2023. aastal 5,6 % ja ületas seeläbi esimest korda pandeemiaeelse kõrgeima tööhõive taseme. Samas ei ole ehitussektori tööhõive veel täielikult tagasi jõudnud finantskriisieelsele tasemele, hoolimata suuremast rõhuasetusest eluasemetele ja keskkonnahoidlikule renoveerimisele. Prognoosi kohaselt kasvab tööhõive 2024. aastal 0,8 %, 2025. aastal 0,6 % ja 2026. aastal 0,5 %⁴⁴.

⁴³ 1. peatükis viitab tööhõive määra näitaja alati 20–64aastaste vanuserühmale, kui ei ole märgitud teisiti.

⁴⁴ [Euroopa Komisjoni 2024. aasta sügisprognoosi \(15. november 2024\)](#) põhjal.

Joonis 1.1.1. Tööhõive kasvu 2023. aastal tõukas tagant tööjõu kasv, mida vedasid kõrgharidusega ja vanemaealised töötajad

Tööhõive kasv (15–64aastased) tööjõu kasvu ja töötuse vähenemise põhjal ning vanuserühmade ja haridustasemete kaupa

Allikas: komisjoni arvutused Eurostati andmete põhjal [lfsa_agan], [lfsa_ugan], [lfsa_egaed].

Rekordiliselt madala töötuse taseme ja tööealise elanikkonna vähenemise tingimustes tulenes tööhõive kasv peamiselt tööjõu kasvust, millesse andsid suure panuse kolmandate riikide kodanikud ja vanemaealised töötajad. Pärast 2022. aasta rekordiliselt madalat taset langes töötuse määr ELis⁴⁵ 2023. aastal varasema aastaga võrreldes 0,1 protsendipunkti 6,1 %le ja jõudis 2024. aasta septembris 5,9 % tasemele. Kui enne COVID-19 pandeemiat (2015–2019) oli tööhõive kasvu peamine tõukejõud töötuse vähenemine, siis pärast seda on madal töötuse tase tööhõive praeguse ja tulevase kasvu peamise allikana tõstnud fookusesse tööjõu kasvu. 2023. aastal oli 15–64aastaste vanuserühmas tööjõu kasvuga seletatav ligikaudu 92 % tööhõive kasvust (seevastu vähem kui 8 % oli seletatav töötuse madalama tasemega). Tööjõud kasvas peamiselt tänu kõrgharidusega 25–54aastastele töötajatele, kellest paljud on kolmandate riikide kodanikud, samuti tänu kesk- või kõrgharidusega vanemaealistele töötajatele (55–64aastased) – vt joonis 1.1.1. See on kooskõlas kasvava professionaalsuse suurenemisega ja tööhõive järkjärgulise ümberpaigutumisega kõrget kvalifikatsiooni nõudvatele ametikohtadele. Samal ajal püsivad liikmesriikides märkimisväärsed piirkondlikud erinevused – äärepoolseimates piirkondades ja paljudes maapiirkondades on tööhõive määr pidevalt madalam.

⁴⁵ 1. peatükis viitab töötuse määra näitaja alati 15–74aastaste vanuserühmale, kui ei ole märgitud teisiti.

Alaesindatud rühmade võimalused tööturul on pidevalt paranenud, kuid arenguruumi on veel palju. Vanemaealiste töötajate, noorte ja madala kvalifikatsiooniga inimeste ning naiste, kolmandate riikide kodanike ja puuetega inimeste puhul on tööhõive määr ja töäjõus osalemise määr⁴⁶ (vanuserühmas 15–64 aastat) jätkuvalt tublisti alla vastava ELi keskmise (2023. aastal 75,3 % ja 75,0 %). Lisaks on noorte, madala kvalifikatsiooniga inimeste ja kolmandate riikide kodanike töötuse määr ligikaudu kaks korda kõrgem kui ELi keskmine. Siiski on olukord peaaegu kõigis rühmades paranenud. 55–64aastaste vanuserühmas, mis on viimase kahekümne aasta jooksul kasvanud teistest vanuserühmadest kiiremini, suurenes tööturul osalemine hoogsalt, jõudes 2023. aastal 67,0 %ni, mis tuleneb osaliselt oodatava eluea pikenemisest, paremate tervishoiuteenustest ja kõrgemast pensionieast. Ka tõusis nimetatud vanuserühma tööhõive määr 2023. aastal 63,9 %le, kusjuures selle osakaal kogutööhõives peaaegu kahekordistus (10 %lt 2003. aastal peaaegu 20 %le 2023. aastal). Noorte (15–24aastased) töäjõus osalemise määr (41,2 %) ja tööhõive määr (35,2 %) jõudsid 2023. aastal 2008. aasta finantskriisi eelsele tasemele ning mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored, 15–29aastased) määr jõudis uuele rekordiliselt madalale tasemele (11,2 %). Peale selle jätkus 2023. aastal soolise osalemis- ja tööhõivelõhe pikaajalise vähenemise suundumus – praegu on need näitajad üldiselt 10,4 ja 10,2 protsendipunkti (20–64aastaste vanuserühmas), kuid kolmandate riikide kodanike ja madala kvalifikatsiooniga töötajate puhul ikka veel üle kahe korra kõrgemad. Kokku töötas 2023. aastal 70,2 % 20–64aastastest naistest. Ülekaalukalt kõrgeim on kolmanda taseme haridusega inimeste tööhõive määr (2023. aastal 86,3 %) ja nende panus tööhõive kasvu on jätkuvalt märkimisväärne,⁴⁷ kuna nende osakaal elanikkonnas kasvab. Tööhõive määr tõusis 2023. aastal siiski kõigi haridustasemete lõikes, kusjuures kõrge ja madala haridustasemega (25–64aastaste) inimeste tööhõive määra erinevus vähenes, kuid on jätkuvalt suur – 28,0 protsendipunkti.

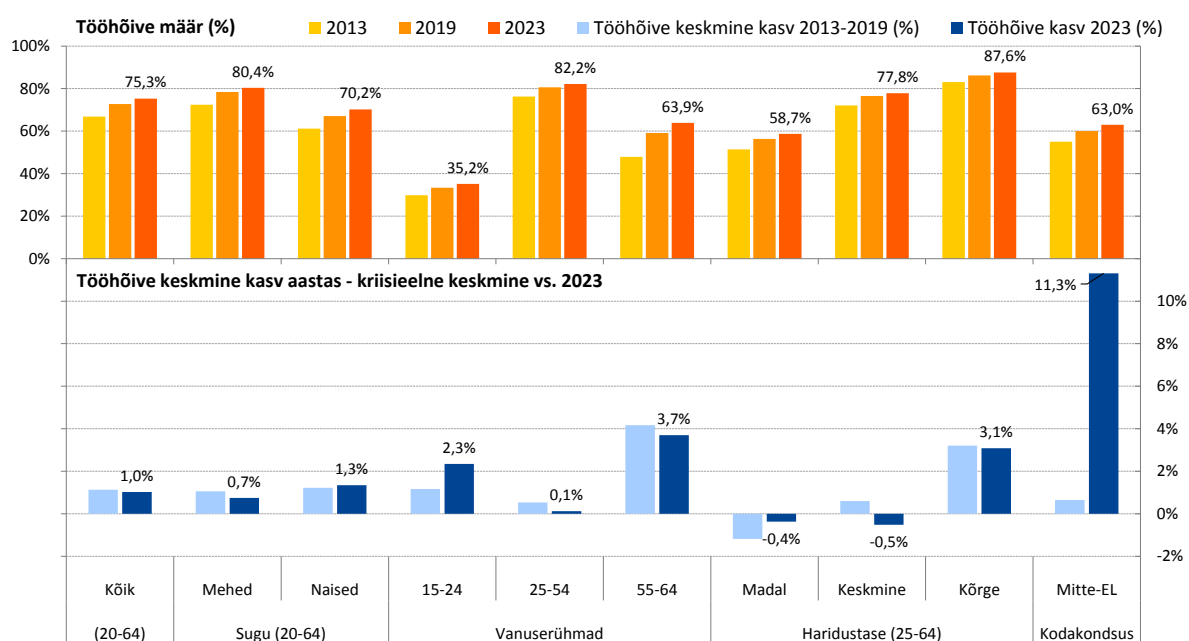
⁴⁶ 1. peatükis viitab töäjõus osalemise määra näitaja alati 15–64aastaste vanuserühmale, kui ei ole märgitud teisiti.

⁴⁷ Kõrge kvalifikatsiooniga töötajate tööhõive kasv 2023. aastal +3,1 %, keskmise kvalifikatsiooniga töötajatel –0,5 % ja madala kvalifikatsiooniga töötajatel –0,4 %. „Madala kvalifikatsiooniga töötajad“ on isikud, kelle haridustase on alg- ja põhiharidusest madalam (ISCEDi tase 0–2). Keskmine kvalifikatsioon tähendab keskharidust ja keskharidusejärgset haridust, mida ei tunnustata kõrgharidusena (ISCEDi tase 3–4).

Viimasel kahel aastal on ebatavaliselt palju kasvanud kolmandate riikide kodanike arv ELi tööjõus, kusjuures peaaegu kolm neljandikku neist on ukrainlased⁴⁸ ja 40 % kõrgharidusega. See andis 2022. ja 2023. aastal tööjõu kasvust üle poole, kuid kolmandate riikide kodanikud moodustavad tööealisest elanikkonnast endiselt vaid 6,7 % (võrreldes 5,7 %ga 2021. aastal). Nende tööjõus osalemise määr tõusis 68,5 %ni ja tööhõive määr 63,0 %ni. Samal ajal suurenes 2023. aastal veidi – 0,1 protsendipunkti – puudega inimeste tööhõivelõhe (meeste puhul oli see 4,1 protsendipunkti suurem kui naiste puhul), mis 2022. aastal oli olnud rekordiliselt madalal tasemel 21,4 protsendipunkti.

Joonis 1.1.2. Võimalused tööturul paranesid enamiku alaesindatud rühmade jaoks

EL 27 tööhõivetulemused soo, vanuserühma, haridustaseme ja kodakondsuse alusel

Allikas: Eurostat [[lfsa_ergaedn](#)], [[lfsa_egaed](#)], [[lfsa_egan](#)].

⁴⁸ Hinnangute kohaselt, vt Euroopa Komisjoni dokumendi „Labour market and wage developments in Europe 2024“ 1. tekstikast, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus (2024).

Ajutiste ja osaajaga töötajate osakaal on tunduvalt alla pandeemiaeelse taseme, kuid seda on ka töötundide arv inimese kohta. 2023. aastal suurenes töötundide koguarv 0,9 %, mis jääb veidi alla kogutööhõive 1,1 % kasvule, ning jätkus töötundide arvu pikaajaline vähenemine palgatöötaja kohta (peamine erand on põllumajandus-, metsandus- ja kalandussektor). See suundumus tuleneb peamiselt täistööajaga töökohtadel töötatud tundide arvu vähenemisest. Kuigi osaajatöö (vanuserühmas 20–64 aastat) osakaal kasvas 2023. aastal 17,1 %ni, on see endiselt rekordiliselt väike. 2023. aastal märkis 15,2 % osaajaga töötajatest, et sooviks töötada rohkem tunde, 2022. aastal väljendas sellist soovi 16,0 % ja kümme aastat varem 22,5 %. Osalise tööajaga lepingud olid naiste puhul 3,6 korda sagedasemad kui meeste puhul (27,9% vs. 7,7%), samas kui naiste puhul olid need väiksema tõenäosusega mittevabatahtlikud (2023. aastal 13,3 %, meeste puhul aga 20,8 %). Samal ajal langes ajutise töö osakaal 2023. aastal rekordiliselt madalale tasemele (10,6 %), kusjuures ajutist tööd tegid peamiselt madala kvalifikatsiooniga füüsilise töö tegijad, madalama haridustasemega või mittekutsealase teise taseme (ülemise astme) haridusega isikud ja kolmandate riikide kodanikud. Enamikul ajutistest töötajatest (54,9 %) oli ajutine leping seetõttu, et neil ei olnud võimalik saada alalist töökohta.

Endiselt on kõrge tasemel tööjõupuudus ja oskuste nappus, mis takistab tootlikkuse kasvu ja kahjustab konkurentsivõimet, ehkki majanduskasvu aeglustumine, oskuste parem vastavusse viimine tööturu vajadustega ja tööealiste kolmandate riikide kodanike suurenunud sisseränne on neid probleeme teataval määral vähendanud. 2022. aastal, kui tööjõupuudus oli haripunktis, teatas üle kolmandiku ELi ettevõtetest, et see on nende toodangut piirav tegur⁴⁹. Kuigi kõnealune osakaal 2023. aastal vähenes, püsis see 2024. aasta oktoobri seisuga 18 % juures ja kujutab endast seega jätkuvalt probleemi Euroopa konkurentsivõimele. Vabade töökohtade määr saavutas haripunkti 2022. aastal 3,0 % juures, seejärel langes 2023. aastal 2,8 %le ja 2024. aasta teises kvartalis 2,4 %le, mis kajastab nõrgemat majanduskasvu ja tagasihoidlikumaid värbamisootusi. See määr on endiselt peaaegu kaks korda kõrgem kui kümme aastat tagasi, kuid mõned tööjõupuudust põhjustavad tegurid näivad olevat taandunud. Vabade töökohtade arvu vähenemine stabiilsete töötusnäitajate juures võib viidata oskuste tõhusamale vastavusse viimisele tööturu vajadustega, mida toetab vähenev hariduse nõudlusele mittevastavus (mida mõõdetakse makromajandusliku oskuste tööturu vajadustele mittevastavusega⁵⁰ ja ülekvalifitseerituse määraga) ja vähenev mittevastavus sektorite tasandil (mõõdetuna eri sektorite vabade töökohtade määrade erinevusega), kuid tegemist võib olla ka tsüklilise arenguga, kuna vabade töökohtade arv muutub vastavalt majandusarengule tavaliselt kiiremini kui töötuse määr. 2023. aastal registreeriti vabade töökohtade määra kõige suurem langus sektorites, kus see määr oli keskmisest kõrgem (majutus- ja toitlustusteenused, IKT, ehitus, haldusabi ning kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus), vabade töökohtade määr oli aga endiselt madalaim kaevandus- ja energiateenuste sektoris. Tööjõupuudust ja oskuste nappust aitas 2024. aastal leevendada ka tööealiste kolmandate riikide kodanike sisseränne⁵¹. Suur osa tööjõupuudusest ja oskuste nappusest on siiski struktuurset laadi ning on seotud kaksiküleminekust tuleneva tööjõunõudluse muutumisega ja rahvastiku vananemisega; nende probleemidega tuleb tegeleda oskuste arendamisele, töötute aktiveerimisele, tööjõu liikuvusele ja rände suunatud meetmete abil⁵².

⁴⁹ [Euroopa ettevõtjate ja tarbijate seas korraldatud uuring](#), oktoober 2024.

⁵⁰ Vt Euroopa Komisjon, [Analytical Web note – Measuring skills mismatch](#) – 7/2015, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2015.

⁵¹ Euroopa Komisjon, [Labour market and wage developments in Europe 2024](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

⁵² Vt [tööjõu ja oskuste nappust käsitlev tegevuskava](#), mille Euroopa Komisjon esitas 2024. aasta märtsis.

Palgad kasvasid 2023. aastal endiselt jõudsalt, mida soodustas ka tööjõupuudus, kuid see kasv jäi siiski inflatsioonile alla. Pingelisel tööturul kasvas nominaalne töötasu töötaja kohta 2022. aastal 4,9 % ja 2023. aastal 6,1 %. See ei suutnud siiski inflatsiooniga sammu pidada, mistõttu vähenes reaalpalk 2022. aastal 3,7 % ja 2023. aastal 0,2 %⁵³. Eeldatakse, et reaalpalk kasvab 2024. aastal 2,1 %⁵⁴ tänu jätkuva inflatsioonitempo aeglustumisele ja järk-järgult vähenevale, kuid siiski tugevale nominaalpalga kasvule. Sellest hoolimata jääb see 2024. aastal eelduste kohaselt keskmiselt 1,1 % allapoole 2019. aasta taset (võrreldes 2023. aasta 3,3 %ga). Viimase kahe aasta jooksul on miinimumpalga kasv peaaegu kõigis liikmesriikides ületanud inflatsiooni, mistõttu 2023. aastal palgavaesus 18–64aastaste seas veidi vähenes ja jõudis tasemele 8,3 % (2022. aasta sissetulekute põhjal). Siiski näib, et see ei ole toonud kaasa väiksemat puuduse määra, sest materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr töötavate inimeste (18–64aastased) puhul suurenes 7,2 %lt 2021. aastal 9,1 %le 2023. aastal.

1.2. Peamised sotsiaalsed suundumused

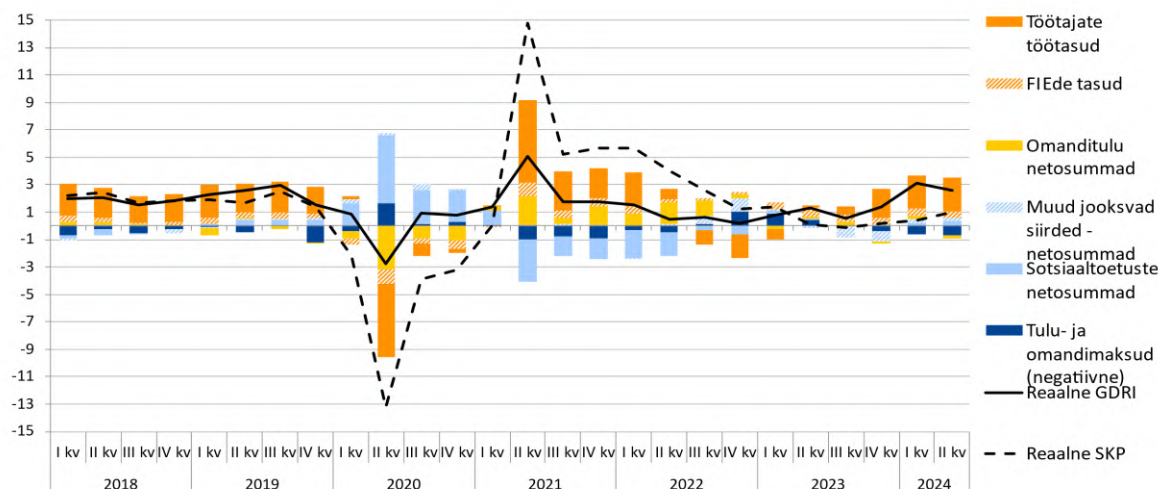
Leibkonna kasutada olev reaalne kogutulu (GDHI) hakkas ELis 2023. aastal taas kasvama ja see kasv kiirenes veelgi 2024. aastal. Üldiselt kasvas leibkondade sissetulek alates 2023. aasta teisest kvartalist kiiremini kui SKP, pöörates ümber 2021. ja 2022. aasta aeglustumissuundumuse. Kuigi füüsilisest isikust ettevõtjate tasud jätkasid mõõdukas tempos kasvamist, suurenes töötajatele makstav töötasu 2023. aasta neljandas kvartalis ja 2024. aasta esimeses kvartalis kiiremini ning kasvas ka 2024. aasta teises kvartalis jõudsalt. Maksud avaldasid sissetulekute kasvule 2023. aasta esimeses kolmes kvartalis positiivset mõju, kuid 2023. aasta neljandas kvartalis ja 2024. aasta esimeses kvartalis negatiivset mõju, netosotsiaaltoetused aga mõningast positiivset mõju.

⁵³ Deflaatorina on kasutatud ühtlustatud tarbijahinnaindeksit.

⁵⁴ [Euroopa Komisjoni 2024. aasta sügisproгноosi](#) põhjal.

Joonis 1.2.1. Leibkonna kasutada olev reaalne kogutulu hakkas ELis 2023. aastal taas kasvama ja see kasv kiirenes 2024. aasta alguses

Leibkonna kasutada oleva reaalse kogutulu (GDHI) kasv ja selle peamised komponendid ning reaalse SKP kasv (EL 27, kvartalipõhised kasvumäärad aastases võrdluses)

Märkus: tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused. Leibkonna kasutada olevat nominaalset kogutulu korregeeriti allapoole, kasutades leibkondade lõpptarbijaskulutuste hinnaindeksit. Leibkonna kasutada oleva reaalse kogutulu kasvumäära ELi tasandil hinnatakse nende liikmesriikide näitajate kaalutud keskmisena, mille puhul on kättesaadavad ESA 2010-I põhinevad kvartaliandmed (kokku 95 % ELi leibkondade kasutada olevast kogutulust).

Allikas: Eurostat, rahvamajanduse arvepidamine [[nasq_10_nf_tr](#)] ja [[namq_10_gdp](#)]. Sesonelt korregeerimata andmed.

Vaesus vähenes ELis 2023. aastal veidi. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr oli 21,3 %, mis on madalam kui 2022. ja 2021. aasta vastavad näitajad 21,6 % ja 21,7 %, ning see jätkab üldjoontes 2015. aastal alanud langustrendi. Kõnealuse näitaja jätkuv paranemine osutab sellele, et kõrgete energiahindade ja suure elukalliduse sotsiaalse mõju leevendamisele suunatud ELi ja liikmesriikide otsustavad poliitikameetmed on olnud tõhusad. 2023. aastal näitas kolmest vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra allkomponendist kaks ELis vähenemise märke. Suhtelise vaesuse määr langes 0,3 protsendipunkti 16,2 %le (2022. aasta sissetulekute põhjal), samal ajal kui Eurostati kiirhinnangute kohaselt jäid 2023. aasta sissetulekud üldiselt muutumatuks⁵⁵. Samuti vähenes väga madala tööhõivega või tööta leibkondades elavate inimeste osakaal 2023. aastal 0,3 protsendipunkti 8,0 %le (2022. aasta tegevuse põhjal). Seevastu suures materiaalses ja sotsiaalses puuduses olevate inimeste osakaal püsis üldjoontes muutumatuna 6,8 % juures, võrreldes 6,7 %ga 2022. aastal. Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele kahanes ELis 2023. aastal veidi, 34,7 %le (2022. aasta sissetulekute põhjal), kuid oli endiselt suurem kui enne pandeemiat ja samas liikmesriigiti väga erinev. Samuti on liikmesriikides jätkuvalt väga erinev vaesuse olukord, kusjuures teatavates piirkondades on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr pidevalt kõrgem kui riigi või ELi keskmine.

⁵⁵ [Sissetulekute ebavõrdsuse ja vaesusnäitajate kiirhinnang 2023. aasta kohta \(FE 2023\).](#)

Laste vaesuse määr püsis üldjoontes muutumatuna, kuid oli siiski kõrgem kui kogu elanikkonnas. 2023. aastal oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul 24,8 %, mis on vaid veidi kõrgem kui 2022. aasta määr 24,7 %. Tulenevalt kõnealuse määra üldisest stabiilsusest on ELis alates 2020. aastast registreeritud laste vaesuse kasv peatunud ja see tähendab ka vaesuses elavate laste absoluutarvu vähenemist. Kõik kolm vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra allkomponenti püsisid üldjoontes muutumatuna. Laste suhtelise vaesuse määr oli 19,4 % (2022. aasta sissetulekute põhjal), kasvades võrreldes 2022. aastaga pisut (+ 0,1 protsendipunkti), ning ka Eurostati kiirhinnangud 2023. aasta sissetulekute kohta viitavad selle määra jätkuvale stabiilsusele. Suures materiaalses ja sotsiaalses puuduses olevate laste osakaal jäi 8,4 % juurde, samal ajal kui väga madala tööhõivega või tööta leibkondades elavate laste osakaal püsis muutumatuna 7,5 % tasemel (mis viitab 2022. aasta tööhõivele).

Palgavaesus vähenes teist aastat järjest veidi, kuid mõjutas siiski kaheteistkümnendikku töötajatest, kusjuures teatavates rühmades oli see ebaproportsionaalselt suur. Vaesusriskiga töötajate osakaal vähenes 2023. aastal 0,2 protsendipunkti 8,3 %le (2022. aasta sissetulekute põhjal). See osakaal oli väiksem kui kümme aastat tagasi ja jäi alla COVID-19 pandeemia eelse taseme (2013. aastal 9,1 % ja 2019. aastal 9,0 %, vastavalt 2012. ja 2018. aasta sissetulekute põhjal). Palgavaesus kimbutab mõnda töötajate rühma siiski rohkem kui teisi. 2023. aastal oli see näitaja märkimisväärselt suurem madala haridustasemega (18,4 %), osajaga töötajate (12,6 %), tähtajalise lepinguga töötajate (12,6 %), väljaspool ELi sündinud inimeste (18,6 %) ja kolmandate riikide kodanike (22,5 %) seas. Palgavaesuse risk oli tõenäolisem ülalpeetavate lastega leibkondades (10,0 %), võrreldes nendega, kus ülalpeetavaid lapsi ei ole (6,8 %).

Teatavates elanikkonnarühmades on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse risk jätkuvalt märkimisväärselt suurem kui kogu elanikkonna puhul. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr oli endiselt väga kõrge väljaspool ELi sündinud inimeste (39,2 %) ja puuetega inimeste (28,8 %) puhul, tublisti üle ELi keskmise (21,3 %). Üldjuhul on palju suurem vaesusrisk ka romadel⁵⁶. Teisalt vähenes ELis 2023. aastal pisut vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga eakate (65aastased ja vanemad) osakaal tasemele 19,7 %. See vähenemine oli tingitud nimetatud riskimäära alanemisest eakamate naiste puhul, mis on siiski oluliselt kõrgem kui meestel (22,1 % vs. 16,6 %).

⁵⁶ Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, [Roma in 10 European Countries – Main results – Roma survey 2021](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus (2023).

Sissetulekute ebavõrdsus püsis suures osas muutumatuna, kuid energiaostuvõimetus kasvas teist aastat järjest. Sissetulekukvintiliide suhte kordaja (S80/S20) oli 2023. aastal üldjoontes stabiilne tasemel 4,72 (2022. aasta sissetulekute põhjal) ja peaks 2024. aastal jääma muutumatuks (2023. aasta sissetulekute põhjal)⁵⁷. Kuigi inflatsioon mõjutas ebaproportsionaalselt palju väikese ja väiksema keskmise sissetulekuga leibkondi, kes kulutavad suhteliselt rohkem esmatarbekaupadele, nagu energia ja toit, on sihipärased sissetulekutoetuse meetmed ning sotsiaaltoetuste ja maksude kohandamine liikmesriikides leevendanud sissetulekute ebavõrdsuse ja vaesusriski võimalikku kasvu. Teisalt suurenes nende inimeste osakaal, kellel ei ole võimalik oma kodu piisavalt soojana hoida, 2023. aastal 1,3 protsendipunkti, jõudes 10,6 %ni (2021. aastaga võrreldes + 3,7 protsendipunkti), ning märkimisväärselt suuremaks – 22,2 % tasemele – jäi see osakaal vaesusriskiga inimeste puhul (alates 2022. aastast + 2,1 protsendipunkti).

Jätkuvalt on ELis probleemiks eluaseme taskukohasus. 2023. aastal elas 8,8 % ELi elanikkonnast leibkondades, kus eluaseme kogukulud moodustasid üle 40 % netotulust; see osakaal on 0,1 protsendipunkti võrra suurem kui aasta varem ja 2,8 protsendipunkti võrra väiksem kui kümme aastat tagasi. Liiga suurte eluasemekuludega inimeste osakaal on tööealiste üksikleibkondade puhul üle kahe korra suurem (24,4 %) ja vaesusriskiga inimeste puhul üle kolme korra suurem (2023. aastal 33,5 %). See osakaal on märkimisväärt ka välismaalastest ELi kodanike puhul (kaks korda suurem) ja kolmandate riikide kodanike puhul (2,5 korda suurem). Kui üldine eluruumide ülerahvastatuse määr püsis ELis muutumatuna (2023. aastal 16,8 %), siis vaesusriskiga inimeste puhul tõusis see samal aastal 29,6 %ni.

⁵⁷ [Kiirhinnangute eksperimentaalandmed](#) (sissetulekuaasta 2023 andmete põhjal).

1.3. ELi 2030. aasta peamiste eesmärkide ja liikmesriikide eesmärkide täitmisel tehtud edusammud

ELi tasandil ja liikmesriikides asjaomastes poliitikavaldkondades võetavates poliitikameetmetes lähtutakse tööhõive suurendamise, oskuste täiendamise ja vaesuse vähendamise eesmärkidest. Need kolm ELi peamist eesmärki esitas Euroopa Komisjon 2021. aasta märtsis osana Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavast järgmiselt:

- i) tööealise elanikkonna tööhõive määr peaks olema vähemalt 78 %,
- ii) igal aastal peaks õppes osalema vähemalt 60 % täiskasvanutest ning
- iii) vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arv peaks 2019. aastaga võrreldes vähenema vähemalt 15 miljoni inimese võrra, kellest vähemalt viis miljonit peaksid olema lapsed⁵⁸.

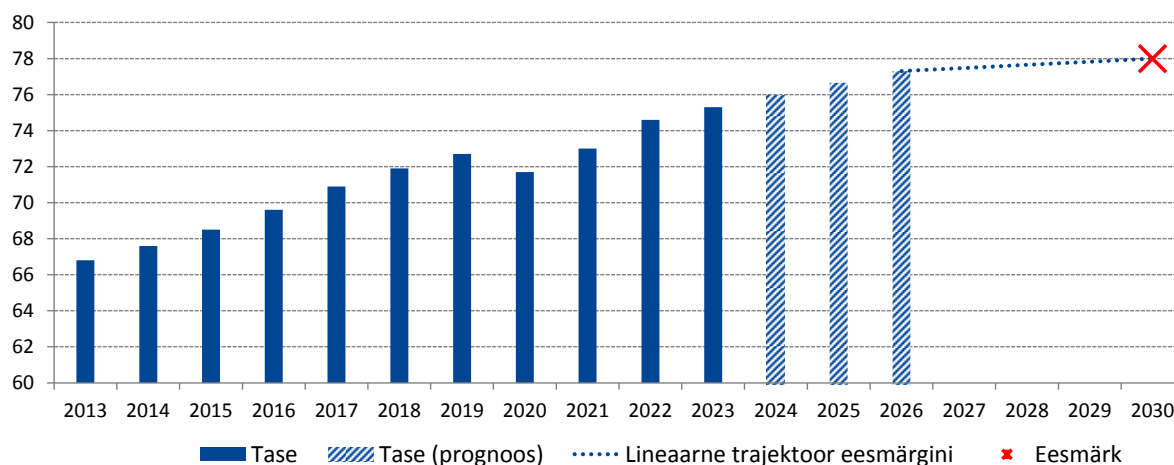
Liikmesriigid kiitsid need eesmärgid heaks Porto sotsiaaltippkohtumisel 2021. aasta mais ning Euroopa Ülemkogu oma 2021. aasta juuni järeldustes. Kõik liikmesriigid esitasid neis kolmes valdkonnas oma riiklikud eesmärgid, mis aitavad saavutada vastavaid ELi peamisi eesmärke. Sotsiaalõiguste samba tegevuskavas on esitatud ka täiendavad ELi tasandi eesmärgid, mis käsitlevad soolise tööhõivelõhe vähendamist, formaalse alushariduse ja lapsehoiu pakkumise suurendamist, NEET-noorte osakaalu vähendamist, vähemalt põhilisi digioskusi omavate täiskasvanute osakaalu suurendamist, haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumise vähendamist ning laste vaesuse vähendamist. Enamik liikmesriike seadis nendes valdkondades (või mõnes neist) ja/või ka muudes valdkondades täiendavad riiklikud eesmärgid. Käesolevas punktis vaadeldakse 2030. aastaks seatud ELi kolme peamise eesmärgi ja riiklike eesmärkide täitmisel tehtud edusamme.

⁵⁸ Vt Euroopa Komisjon, [„Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskava“](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2021.

Vaatamata majanduskasvu aeglustumisele kasvas tööhõive 2023. aastal jõudsalt ja EL liigub plaanipäraselt 2030. aasta peamise tööhõivemäära eesmärgi saavutamise suunas. ELi tööhõive määr tõusis 2023. aastal 75,3 %ni, olles vaid 2,7 protsendipunkti kaugusel 2030. aasta 78 % eesmärgist, ning 2024. aasta teises kvartalis 75,8 %ni. Võttes arvesse 2023. aastal saavutatud taset ja Eurostati uusimaid rahvastikuprognoose, oleks ELis praeguse 2030. aasta tööhõive eesmärgini jõudmiseks vaja vaid 0,4 % suurust keskmist aastast kasvumäära, võrreldes pandeemiaeelse (2013–2019) märkimisväärselt kõrgema keskmise kasvumääraga 1,1 % aastas (vt joonised 1.3.1 ja 1.3.3). Komisjoni 2024. aasta sügispronoosi kohaselt peaks tööhõive ELis järgmise kolme aasta jooksul kasvama rohkem kui vajalikud 0,4 %, st 2024. aastal 0,8 %, 2025. aastal 0,6 % ja 2026. aastal 0,5 %. Seega liigub EL praegu jõudsalt 2030. aasta tööhõivemäära eesmärgi saavutamise suunas.

Joonis 1.3.1. EL liigub 2030. aasta tööhõivemäära peamise eesmärgi saavutamise suunas

Tööhõive määr EL 27s ja vastav ELi 2030. aasta peamine eesmärk (20–64aastased, % elanikkonnast)

Märkus. 2024., 2025. ja 2026. aasta väärtused põhinevad komisjoni 2024. aasta sügise tööhõive kasvu prognoosidel ja Eurostati 2023. aasta rahvastikuprognosidest pärit elanikkonna ja tööealise elanikkonna kasvu prognoosidel.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)]; [komisjoni 2024. aasta sügise prognoos](#) tööhõive kasvu kohta, [Eurostati rahvastikuprognosid](#), [Europop 2023](#).

Enamik liikmesriike tegi 2023. aastal täiendavaid edusamme oma riiklike tööhõivemäära eesmärkide saavutamisel⁵⁹. Viies riigis juba jõuti 2023. aastal tööhõive määrani, mis on kõrgem kui vastav 2030. aasta riiklik eesmärk (vt joonis 1.3.2). Need riigid on Slovakkia (+ 1 pp võrreldes riikliku eesmärgiga), Madalmaad (+ 1 pp), Iirimaa (+ 0,9 pp), Eesti (+ 0,8 pp) ja Rootsi (+ 0,6 pp); Taanis langes see määr aga 2030. aasta eesmärgist veidi allapoole. 22 riigis jääb 2030. aasta riiklike eesmärkide saavutamisest veel puudu, kuid neist 18s suudeti 2023. aastal seda puudujääki vähendada. Kõige rohkem on veel vaja pingutada Belgial (kõrgest 2030. aasta eesmärgist on puudu 7,9 protsendipunkti), Itaalia (6,7 pp), Rumeenia (6,0 pp) ja Hispaania (5,5 pp). Rohkem kui pooltes liikmesriikides jäi tööhõive kasv alla pandeemiaeelse (2013–2019) keskmise määra (vt joonis 1.3.3),⁶⁰ seda kõrgema tööhõive määra ja tööealise elanikkonna vähenemise tingimustes. Sellele vaatamata on paljudes riikides (20) tööhõive aastane kasv endiselt sama suur või suurem kui keskmine aastane kasvumäär, mida on vaja riikliku tööhõive-eesmärgi saavutamiseks⁶¹. Ainult Tšehhi, Rumeenia, Bulgaaria, Belgia, Ungari ja Soome tööhõive kasv jäi 2023. aastal nii allapoole pandeemiaeelset keskmist kui ka nende kõrgete eesmärkide saavutamiseks vajalikku keskmist aastast kasvumäära, kuigi Soome on mõlemale väga lähedal ja Tšehhi on oma eesmärgi juba peaaegu saavutanud.

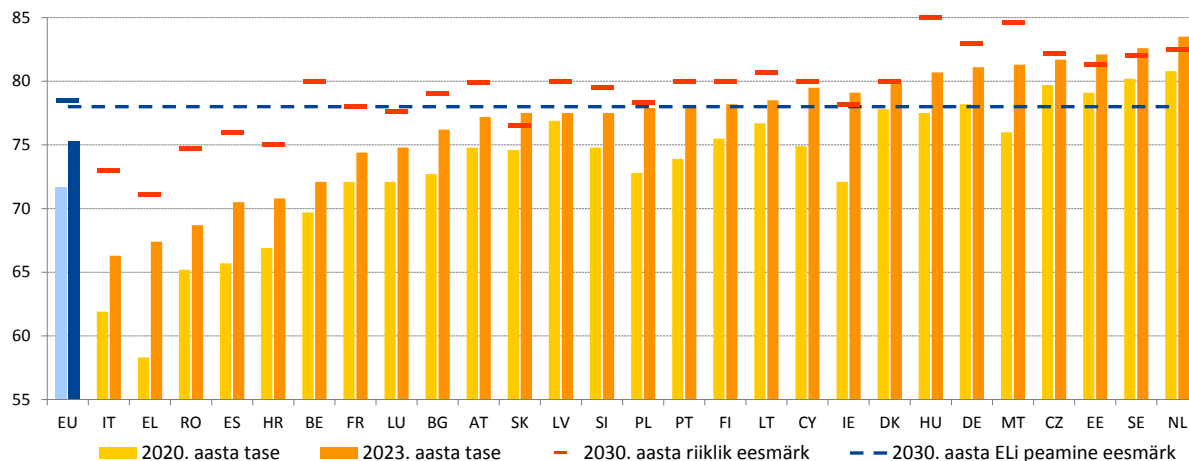
⁵⁹ 2022. aasta oktoobris leppis tööhõivekomitee näitajatega tegelev töörühm kokku meetodikapõhimõtetes, mille alusel jälgida riiklike tööhõive-eesmärkide täitmise suunas tehtud edusamme Euroopa poolaasta raames. Käesolev punkt on koostatud kokkulepitud meetodika põhjal. Vt tööhõivekomitee [2023. aasta tööhõive olukorra aruanne](#) ja [2023. aasta tööhõive olukorra jälgimise vahend](#).

⁶⁰ Leitakse, et elanikkonna vähenemise tõttu vajab enamik liikmesriike oma riiklike eesmärkide täitmiseks väiksemat tööhõive minimaalset aastast kasvu kui kriisieelsel perioodil. Vt tööhõivekomitee [2024. aasta tööhõive olukorra aruanne](#).

⁶¹ Mõnes liikmesriigis on selline minimaalne vajalik tööhõive kasv negatiivne, mis kajastab tööealise elanikkonna prognoositud vähenemist ja/või asjaolu, et riiklikud eesmärgid on juba täidetud.

Joonis 1.3.2. Enamik liikmesriike tegi 2023. aastal täiendavaid edusamme oma riiklike tööhõivemäära eesmärkide saavutamisel

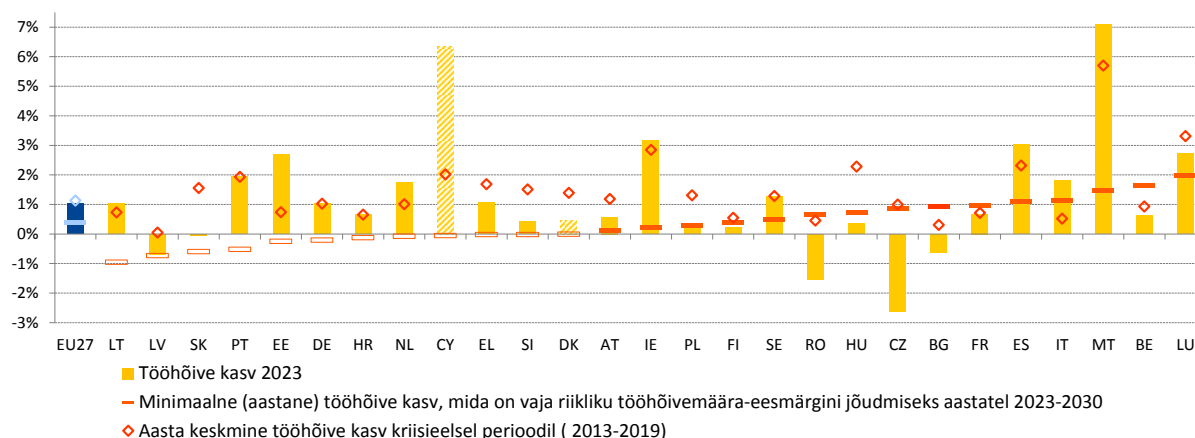
Tööhõive määr (2020 ja 2023, 20–64aastased, % elanikkonnast), liikmesriikide ja ELi 2030. aasta eesmärgid

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)] ja 2030. aasta riiklike eesmärkide tabel 1. lisas.

Joonis 1.3.3. Kahes kolmandikus liikmesriikidest oli tööhõive kasv 2023. aastal piisav, et saavutada 2030. aasta riiklik eesmärk

Tööhõive kasv 2023. aastal (20–64aastased, aastane muutus protsentides) võrrelduna tööhõive keskmise aastase kasvuga aastatel 2013–2019 ja tööhõive määra riikliku 2030. aasta eesmärgi täitmiseks vajaliku minimaalse aastase tööhõive kasvuga

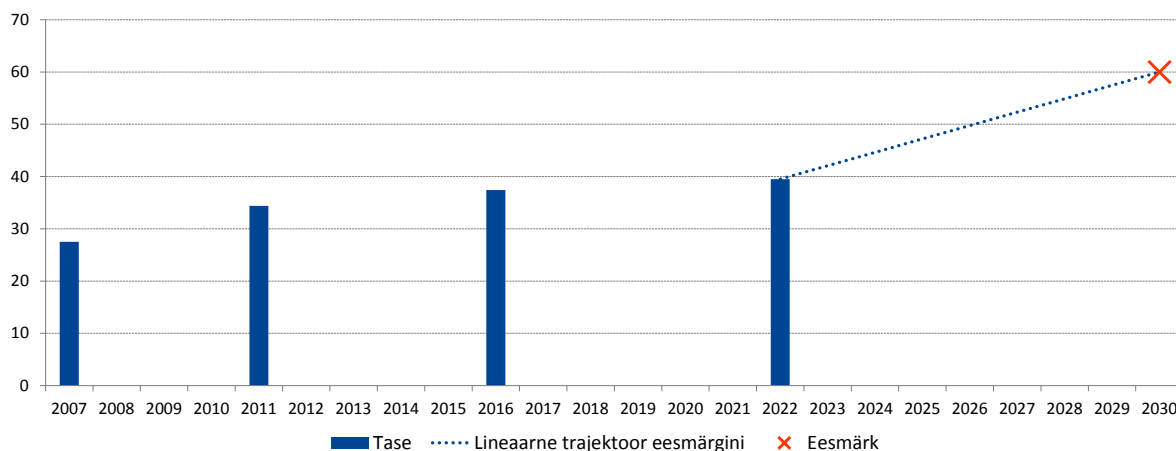

Märkus. Aegrea katkemine 2023. aastal Taani ja Küprose puhul (märgitud viirutatud tulpadega).

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [Europop 2023, tööhõive olukorra jälgimise vahendi 2024 metoodika põhjal](#).

Joonis 1.3.4. Kuigi õppes osaleb rohkem täiskasvanuid, on ELi 2030. aasta peamise eesmärgi saavutamiseks vaja rohkem pingutada

Viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr EL 27s ja ELi 2030. aasta peamine eesmärk (25–64aastased, %)

Märkus. aastatel 2005–2008 viidi kõigis liikmesriikides, välja arvatud Iirimaa ja Luksemburgis ellu ulatuslik vabatahtlik katseprojekt, mille käigus viidi läbi 2007. aasta täiskasvanuhariduse uuring. Selle põhjal tehti järgmises uuringulaines kohandusi. Alates 2011. aastast põhineb täiskasvanuhariduse uuring ELi õigusakti ja seda tehakse seetõttu kõigis liikmesriikides kohustuslikus korras⁶². Aegrea katkemine 2011. aastal ELi, Prantsusmaa ja Ungari puhul, 2016. aastal Iirimaa, Luksemburgi ja Rootsi puhul ning 2022. aastal Prantsusmaa, Itaalia ja Rumeenia puhul.
Allikas: Eurostati [eraldi väljavõtte täiskasvanuhariduse uuringust, näitaja „viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr, v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus“](#).

Täiskasvanuharidust käsitleva peamise eesmärgi saavutamisel tehti mõningaid väikesi edusamme, kuid selleni jõudmiseks 2030. aastaks tuleb tunduvalt rohkem ja hoogsamalt pingutada. Täiskasvanuhariduse uuringu uute andmete põhjal on viimase 12 kuu jooksul

täiskasvanuhariduses (v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus) osalemise määr ELis tõusnud 37,4 %lt 2016. aastal 39,5 %le 2022. aastal (vt joonis 1.3.4)⁶³. Et täita 2030. aastaks ELi oskustealane eesmärk 60 %, tuleb seda väga mõõdukat kasvutendentsi tunduvalt kiirendada. See on väga oluline, sest Euroopas on vaja tööjõudu, kes kohaneks muutuva oskuste vajadusega, samuti arvestades vajadust vähendada oskuste nappust ja tööjõupuudust ning jääda kaksikülemineku ja demograafiliste muutuste kontekstis konkurentsivõimeliseks, uuenduslikuks ja kaasavaks.

⁶² Komisjoni määruses (EL) nr [823/2010](#) on sätestatud põhiõigusakti (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr [452/2008](#)) rakendusmeetmed 2011. aasta täiskasvanuhariduse uuringu jaoks.

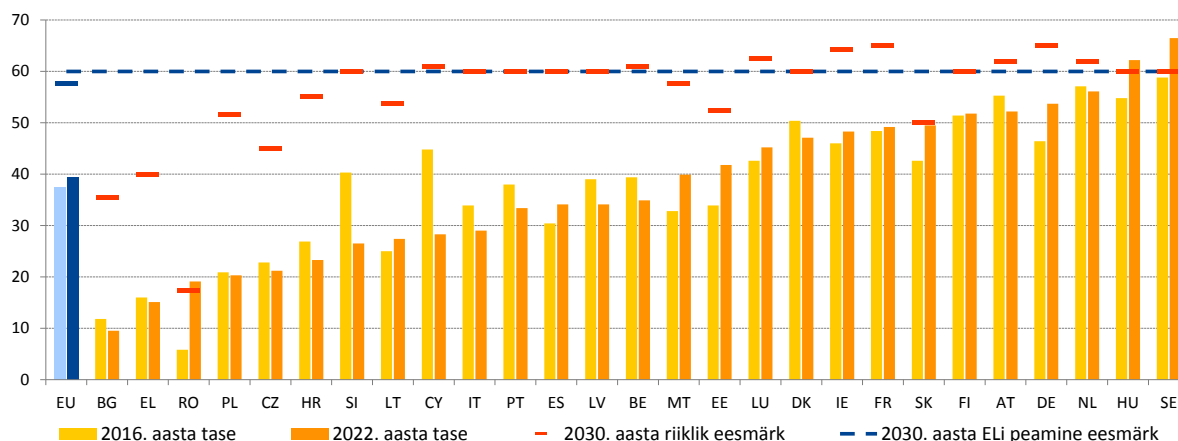
⁶³ 2024. aasta septembris jõudis tööhõivekomitee näitajatega tegelev töörühm oskuste eesmärgi seireraamistiku suhtes esialgsele kokkuleppele, kasutades raamistiku väljatöötamiseks täiskasvanuhariduse uuringu andmeid, jättes nende hulgast välja juhendatud töökohasisese täiendkoolituse. Vt ka [2024. aasta tööhõive olukorra aruanne](#).

Enamik liikmesriike on oma 2030. aasta riiklikest täiskasvanuhariduse eesmärkidest

jätakuvalt maha jäänud. 2022. aastal olid Rootsi, Ungari ja Rumeenia oma riiklikud eesmärgid juba ületanud ning Slovakkia oli neile lähedal, kuid neist veel allpool (vt joonis 1.3.5). Rumeenia, kus täiskasvanuhariduses osalemise tase oli algselt ELi madalaim, seadis endale 2030. aastaks suhteliselt tagasihoidliku, kuid siiski ulatusliku eesmärgi ja ületas selle 2022. aastal, registreerides ELi suurima kasvu alates 2016. aastast (+229 %, kuigi see võib tuleneda ka aegrea katkemisest). Seevastu 24 riigis jäi õppes osalevate täiskasvanute osakaal väiksemaks kui 2030. aasta eesmärk, kusjuures kõige rohkem oli eesmärgist puudu Sloveenial, Küprosel, Horvaatial, Poolal ja Itaalia (üle 31 protsendipunkti). Neist 24 riigist tegid eesmärgi suunas edusamme (võrreldes 2016. aastaga) vaid 10 riiki, eelkõige Eesti (+23 %), Malta (+22 %), Slovakkia (+16 %), Saksamaa (+16 %) ja Hispaania (+12 %). Lisaks on hariduses ja koolituses osalemise määr sageli märkimisväärselt madalam äärepoolseimates, äärepoolsetes ja maapiirkondades.

Joonis 1.3.5. Liikmesriikidel tuleb täiskasvanuhariduse riiklike 2030. aasta eesmärkide täitmiseks teha suuri jõupingutusi

Viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr EL 27s ja liikmesriikide 2030. aasta eesmärgid (25-64aastased, %)

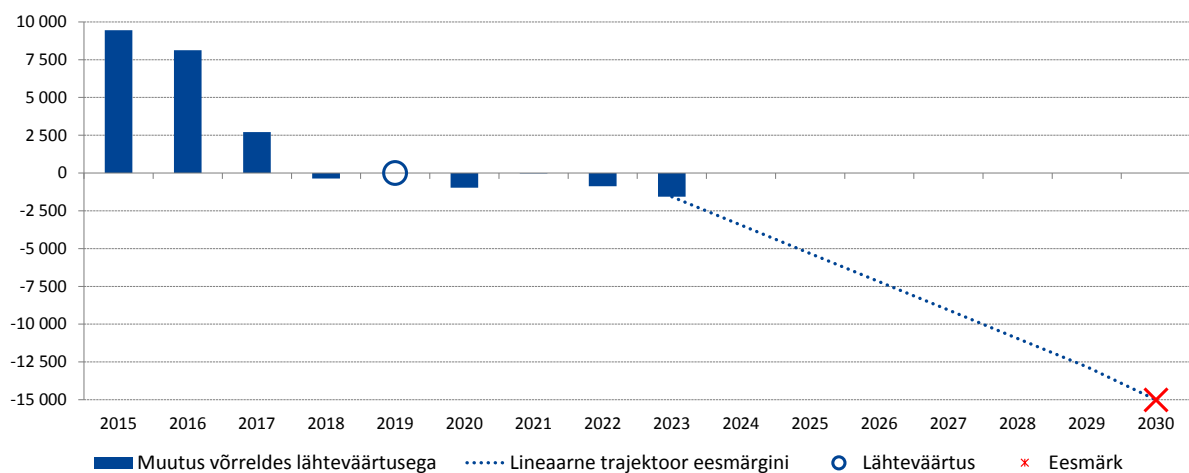
Märkus. Aegrea katkemine 2016. aastal Iirimaa, Luksemburgi ja Rootsi puhul ning aegrea katkemine 2022. aastal Prantsusmaa, Itaalia ja Rumeenia puhul.

Allikas: Eurostati [eraldil väljavõtte täiskasvanuhariduse uuringust, näitaja „viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr, v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus“](#) ja 2030. aasta riiklike eesmärgide käsitlev tabel 1. lisas.

Vaesus vähenes hoolimata keerulisest sotsiaal-majanduslikust olukorrast, mida iseloomustasid COVID-19 kriis, suured energiakulud ja kõrge inflatsioon. 2023. aastal vähenes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arv võrreldes 2022. aastaga 703 000 võrra ja vaatlusaastaga 2019 võrreldes 1 571 000 võrra (vt joonis 1.3.6.). Viimaste andmete põhjal on see arv, mis aastatel 2018–2021 püsis muutumatuna, teist aastat järjest vähenenud. Siiski on selleks, et saavutada ELi 2030. aasta peamine eesmärk vähendada vaeste arvu vähemalt 15 miljoni inimese võrra, vaja kümnendi lõpuni jäänud aja jooksul jõupingutusi märkimisväärselt kiirendada.

Joonis 1.3.6. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arv ELis on alates 2019. aastast vähenenud, kuid ELi 2030. aasta eesmärgi saavutamiseks tuleb veel kõvasti pingutada

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arvu muutus EL 27s võrreldes vaatlusaastaga 2019 ja ELi 2030. aasta peamise eesmärgiga (kogu elanikkond, tuhandetes inimestes)

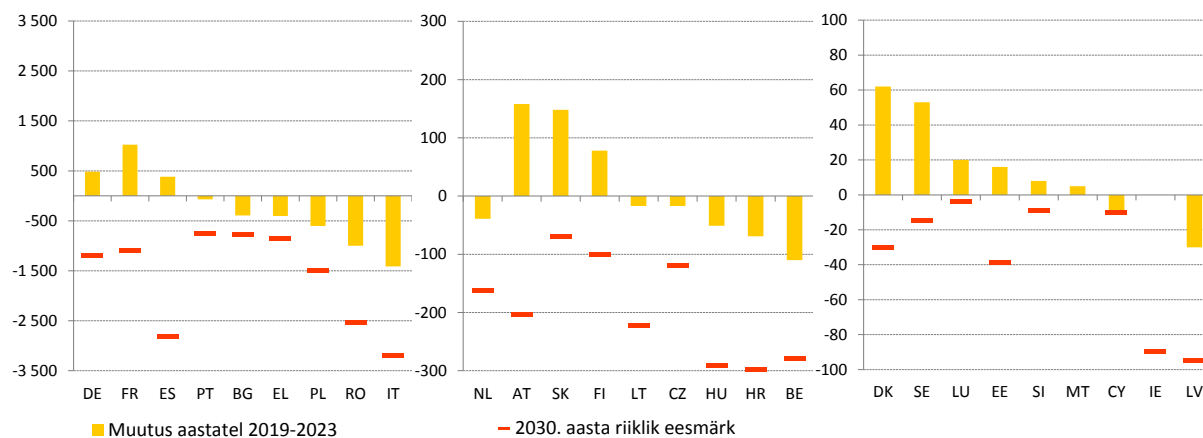

Märkus. Arvutused põhinevad katkematul aegreal, kus 2019. aasta väärtus on hinnanguline ning Prantsusmaa puhul on 2022. ja 2023. aasta väärtused ümber arvutatud Prantsuse emamaa väärtuste põhjal, et need oleksid kooskõlas 2019. aasta lähtetasemega.

Allikas: [sotsiaalkaitsekomitee aastaaruanne 2024](#).

Joonis 1.3.7. Vaid umbes pooled liikmesriikidest on mõningal määral liikunud oma riiklike eesmärkide suunas, vaja on rohkem pingutada

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arvu muutused aastatel 2019–2023 ja riiklikud 2030. aasta eesmärgid (kogu elanikkond, tuhandetes inimestes)

Märkus. Aegrea katkemine 2020. aastal Prantsusmaa, Iirimaa, Taani ja Luksemburgi puhul, 2021. aastal Luksemburgi puhul ning 2022. aastal Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul. Taani ja Saksamaa kasutavad oma riiklike vaesuse vähendamise eesmärkide väljendamiseks väga madala tööhõivega või tööta leibkondades elavate inimeste arvu vähenemist [mis peaks kümne aasta jooksul viima vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arvu vähenemiseni]. Saksamaa kasutab oma riikliku eesmärgi väljendamisel võrdlusaastana 2020. aastat. Prantsusmaa kehtestas oma riikliku eesmärgi seoses Prantsuse emamaaga ja seire on kooskõlas selle geograafilise kohaldamisalaga. Ungari kasutab oma riikliku vaesuse vähendamise eesmärgi väljendamiseks lastega perede materiaalse ja sotsiaalse puuduse määra vähendamist [mis võib praeguste asjaolude korral väljenduda vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arvu vähenemises]. Malta väljendab oma riikliku vaesuse vähendamise eesmärki vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra vähendamisenä protsendipunktides (-3,1 pp).

Allikas: Eurostat [[ilc_pecs01](#)] ja 1. lisas esitatud 2030. aasta riiklike eesmärgi käsitlev tabel.

Edusammud riiklike eesmärkide saavutamisel on liikmesriigiti väga erinevad. Alates

2019. aastast on oma 2030. aasta riiklike eesmärkide saavutamisel edusamme registreerinud vaid umbes pooled liikmesriigid. Kolmandik neist (Belgia, Bulgaaria, Küpros, Tšehhi, Kreeka, Itaalia, Läti, Poola ja Rumeenia) on oma riiklike eesmärkide saavutamisel üldjoontes graafikus ja nende edumäär on kolmandik või üle selle. Seevastu peaaegu pooltes neist (Austria, Taani, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Luksemburg, Malta, Madalmaad, Slovakkia, Sloveenia, Hispaania ja Rootsi) olukord halvenes ja liiguti vastassuunas (vt joonis 1.3.7)⁶⁴. Lisaks suurenes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste arv ELis 2019.–2023. aastal 583 000 võrra. Siiski täheldati neist 21 riigist, kes seadsid laste vaesuse vähendamiseks täiendavaid eesmärke, 13 riigis positiivset arengut (Belgia, Bulgaaria, Eesti, Iirimaa, Kreeka, Horvaatia, Küpros, Malta, Portugal, Rumeenia, Sloveenia, Soome ja Rootsi)⁶⁵. Austrias, Tšehhis, Prantsusmaal, Saksamaal, Luksemburgis, Poolas, Slovakkias ja Hispaanias täheldati aga vastupidist suundumust.

⁶⁴ Teavet ELi ja riiklike vaesuse vähendamise eesmärkide jälgimise kohta ning selgituse aegrea katkemise ja sellega seotud andmete korrigeerimise kohta leiab ka [sotsiaalkaitsekomitee 2024. aasta aruandes](#).

⁶⁵ Laste vaesuse vähendamise eesmärgi on seadnud Belgia, Bulgaaria, Tšehhi, Saksamaa, Eesti, Iirimaa, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Horvaatia, Küpros, Luksemburg, Malta, Austria, Poola, Portugal, Rumeenia, Sloveenia, Slovakkia, Soome ja Rootsi. Vt nende eesmärkide jälgimise kohta [sotsiaalkaitsekomitee 2024. aasta aruanne](#).

1.4. Esimese etapi riigipõhise analüüsi peamised horisontaalsed järeldused sotsiaalse lähenemise kohta

Esimese etapi riigipõhises analüüsis vaadeldakse tööturgu, oskusi ja sotsiaalarengut igas liikmesriigis, et teha kindlaks ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavad võimalikud riskid, mida tuleb teises etapis lähemalt analüüsida. Sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetele tuginevat riigipõhist esimese etapi analüüsi katsetati 2024. aasta ühise tööhõivearuande puhul ja selline analüüs on nüüd lisatud komisjoni 2025. aasta ettepanekusse ühise tööhõivearuande kohta⁶⁶. Analüüs on kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 148. See vastab ka määruse (EL) 2024/1263 (majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta) artikli 3 lõike 3 punktile b, mille kohaselt käsitletakse komisjoni poolt tööhõivesuuniste rakendamise üle tehtavas aastapõhises järelevalves Euroopa poolaasta raames Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete ja selle peamiste eesmärkide rakendamisel tehtud edusamme sotsiaalvaldkonna tulemustabeli ja sotsiaalset lähenemist ohustavate riskide kindlakstegemise raamistiku kaudu⁶⁷. Raamistiku esimese etapi analüüs põhineb sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajatel ja selles tehakse kindlaks ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavad võimalikud riskid (vt lisateavet käesoleva punkti lõpus olevast metoodikast käsitlevast tekstikastist). Selleks et teha kindlaks ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemise tegelikud probleemid ja neid põhjustavad peamised tegurid, järgneb teise etapi analüüs, mis põhineb suuremal hulgal kvantitatiivsetel ja kvalitatiivsetel tõenditel ning milles võetakse arvesse liikmesriikide poolt probleemide lahendamiseks võetud või kavandatud meetmeid. Käesolevas punktis esitatakse sotsiaalse lähenemise raamistiku esimese etapi riigipõhise analüüsi (vt 3. peatükk) peamised horisontaalsed järeldused ja täpsustatakse, milliseid riike tuleks teises etapis lähemalt analüüsida.

⁶⁶ Tulenevalt 2023. aasta juunis EPSCOs toimunud aruteludest, mis käsitlesid sotsiaalse lähenemise raamistikku, ning [põhisõnumitest, mille tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee koostasid tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise sihtotstarbelise tööühma](#) 2022. aasta oktoobrist 2023. aasta maini tehtud töö põhjal. Tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu kutsus tööhõivekomiteed ja sotsiaalkaitsekomiteed 2024. aasta veebruaris üles analüüsima eespool nimetatud katseanalüüsi mõju nende tegevusele ja 2024. aasta Euroopa poolaasta tsüklile.

⁶⁷ Lisaks on määruse põhjenduses 8 selgitatud: „Osana Euroopa poolaasta raames tehtavast põhjalikust tööhõive ja sotsiaalarengu analüüsist hindab komisjon ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemise riske liikmesriikides ning jälgib sotsiaalnäitajate tulemustabelist ja sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetest lähtuvalt Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete elluviimisel tehtud edusamme.“

Esimese etapi riigipõhises analüüsis tuuakse esile, et tööturg toimib üldiselt hästi ja toimub ülespoole suunatud lähenemine, kuid oskuste ja sotsiaalpoliitika valdkonna tulemused paranesid vähem ja esineb riske ülespoole suunatud lähenemisele. Ühises tööhõivearuandes kasutatava nn valgusfoorimetoodika kohaldamine sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate suhtes aitab teha kindlaks Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamise seisukohast eriti asjakohased probleemid (vt vastavalt 6. ja 2. lisa). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajatest saadud märguannete riigipõhine koondamine (vt täpsemaid selgitusi metoodika kohta tekstikastis käesoleva punkti lõpus) võimaldab üldiselt hinnata ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, millega EL ja liikmesriigid kokku puutuvad. Alljärgnevalt on esitatud kokkuvõtte peamistest horisontaalsetest järeldustest (vt ka tabel 1.4.1 ja joonis 1.5.1).

- **Üldiselt jätkus 2023. aastal tööturu ülespoole suunatud lähenemine, kuid parandada on veel vaja alaesindatud rühmade tööhõivetulemusi.** Üldiselt tööhõive määr ELis tõusis, kuid kasv oli eelnevatest aastatest aeglasem ja liikmesriikide lõikes ebaühtlane, kusjuures viies keskmiste kuni heade tulemustega riigis täheldati langust. Tahapoole jäid ka mõned keskmisest kehvemate tulemustega riigid, mistõttu oli tööhõivetulemustes teatavaid erinevusi. Seda näitab asjaolu, et kaheksal juhul on liikmesriigid liigitatud kategooriasse „kriitiline olukord“ (punane) või „tähelepanu vajav“ (oranž) (vastavalt ühise tööhõivearuande kokkulepitud metoodikale). Töötuse ja pikaajalise töötuse keskmised näitajad paranesid veidi, samuti täheldati lähenemissuundumust, mis tulenes kõige kehvemate näitajatega riikide edusammudest. Siiski kasvas töötus 2023. aastal kaheistkümnnes liikmesriigis ja kaheksa liikmesriiki liigitati kategooriasse „tähelepanu vajav“. Vaatamata olukorra paranemisele jäid puuetega inimeste, naiste ja noorte tööturutulemused teistest jätkuvalt maha. Seoses puudega inimeste tööhõivelõhega liigitati kategooriasse „kriitiline olukord“ kuus liikmesriiki ja veel kolm liikmeriiki kategooriasse „tähelepanu vajav“ ning seoses soolise tööhõivelõhega liigitati kategooriasse „kriitiline olukord“ viis liikmesriiki ja üks kategooriasse „tähelepanu vajav“; kummagi näitaja puhul toimus väike lähenemine või puudus see üldse. Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (15–29aastased) osakaal 2023. aastal vähenes, kuid jäi siiski suureks, ning toimus vaid mõningane lähenemine, sest parimate tulemustega riikide tulemused halvenesid veidi ja kõige kehvemate tulemustega riikide edusammud olid ebaühtlased.

- **Vaatamata olukorra mõningasele paranemisele ELi tasandil, püsivad oskustealast ülespoole suunatud lähenemist ohustavad riskid, mis võivad süvendada tööalase konkurentsivõime, tööviljakuse, konkurentsivõime ning tööjõupuuduse ja oskuste nappusega seotud probleeme, kui ei tehta märkimisväärselt suuremaid poliitilisi jõupingutusi.** Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli neli oskustega seotud põhinäitajat (formaalses lapsehoius osalevad alla 3aastased lapsed, madala haridustasemega noored, täiskasvanuhariduses osalemine, vähemalt põhiliste digioskustega inimesed) paranesid ELi tasandil üldiselt mõõdukalt. Siiski on liikmesriikide vahel endiselt suuri erinevusi. Näiteks erinevus parimate ja halvimate tulemustega riikide vahel täiskasvanuhariduses ja digioskustes oli üle 55 protsendipunkti ning alushariduses ja lapsehoius osalemise määr erines rohkem kui 70 protsendipunkti. Lisaks ei ole märke lähenemisest, sest heade tulemustega riigid edenevad kiiremini ja kehvemate tulemustega riigid jäävad veelgi enam maha. Neid suundumusi kajastab nende riikide suur arv (9–10), mis on kõigi nimetatud nelja näitaja puhul liigitatud kategooriasse „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“. See näitab selgelt, et liikmesriikide ees seisavad suured väljakutsed, mis ulatuvad alusharidusest elukestva õppe ja tööjõu kohandamiseni tööturu muutuvate oskuste vajadustega rohe- ja digipöörde kontekstis ning tootlikkuse, konkurentsivõime ja kaasava majanduskasvu tagamiseni.

- Kuigi vaesus 2023. aastal ELi tasandil veidi vähenes, oli see endiselt kõrgem COVIDi-eelsest tasemest, kusjuures teatavate vaesusnäitajate puhul erinevused liikmesriikide vahel kasvavad.** Leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta 2023. aastal keskmises arvestuses kasvas, kuid liikmesriikide lõikes esines jätkuvalt erinevusi ja kümme neist liigitati kategooriasse „tähelepanu vajav“ või „kriitiline olukord“. Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele kahanes 2023. aastal veidi, kuid jäi siiski suuremaks kui 2019. aastal, kusjuures hinnangu „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ sai üheksa riiki. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste osakaal püsis üldjoontes muutumatuna, kuid kogu elanikkonna puhul ei ole see näitaja veel pandeemiaeelsele tasemele langenud. Kuigi vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski üldise määra lähenemine jätkus, oli see määr laste puhul liikmesriigiti ikka veel erinev. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määraga seoses liigitati kategooriasse „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ seitse riiki ja laste vastava määraga seoses kuus riiki. Sissetulekute ebavõrdsuse puhul (mida mõõdetakse sissetulekukvintiliide suhte kordajaga) toimus teatav lähenemine, mis tulenes olukorra paranemisest kõige kehvemate näitajatega riikides. Mõnes liikmesriigis on sissetulekute ebavõrdsus endiselt suur ja mitme keskmise näitajaga riigi tulemused 2023. aastal halvenesid, mistõttu liigitati 11 riiki kategooriasse „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“. Veidi tõusis liiga suurte eluasemekulude määr ja näitaja „rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul“, kusjuures erinevused olid märkimisväärsed, ning viis liikmesriiki said mõlema näitaja puhul hinnangu „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“.

Esimese etapi riigipõhise analüüsi käigus tehti kindlaks kümme liikmesriiki, mida on vaja põhjalikumalt teises etapis analüüsida, võttes arvesse probleeme, millele osutavad sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, mis annavad märku ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavatest võimalikest riskidest. Neid riske, mis on välja toodud käesoleva aruande 3. peatükis, hinnatakse sotsiaalse lähenemise raamistiku metoodika abil, mida on kirjeldatud tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee vastavates põhisõnumites ja nende aluseks olevas töörühma aruandes (vt tekstikast käesoleva punkti lõpus). Kõnealused liikmesriigid on Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Itaalia, Leedu, Ungari, Rumeenia, Kreeka, Horvaatia ja Luksemburg. Neist seitset esimest liikmesriiki analüüsiti teises etapis ka eelneval aastal (kuigi mõnes neist on tehtud edusamme, nagu on selgitatud 3. peatükis), kuid viimased kolm vajavad teise etapi analüüsi sel aastal esimest korda⁶⁸. Kõigi nende riikide puhul tehti kindlaks ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavad võimalikud riskid seoses probleemse olukorraga paljudes poliitikavaldkondades ning Bulgaaria, Eesti, Hispaania, Leedu ja Luksemburgi puhul mängis olulist rolli ka aja jooksul toimunud olukorra halvenemine mõnes poliitikavaldkonnas. Näitajate hulgas, mis osutavad ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavatele võimalikele riskidele enamikus nimetatud riikides, on mittetöötavate ja mitteõppivate noorte osakaal, sissetulekuvintiilide suhte kordaja, vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr kogu elanikkonna ja laste puhul ning puudega inimeste tööhõivelõhe, samuti täiskasvanuhariduses osalemine, vähemalt põhiliste digioskustega elanike osakaal ning sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele. Nimetatud kümne liikmesriigi olukorda analüüsivad komisjoni talitused põhjalikumalt teises etapis.

⁶⁸ Kreeka puhul on põhjuseks mõningane halvenemine või üldine paigalseis tasemel, mis on ikka veel kaugel ELi sotsiaalvaldkonna keskmisest (liiga suurte eluasemekulude määr, rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul, vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimesed – kogu elanikkond ja lapsed, sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele, sissetulekute ebavõrdsus), püsivad on tööturuprobleemid naiste ja noorte puhul ning täiskasvanute õppes osalemise tase on madal ja olukord halveneb. Horvaatia puhul on teise etapi analüüsi tegemise põhjuseks oskuste valdkond (väike ja vähenev täiskasvanuhariduses osalemine; vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaalu märkimisväärne vähenemine), üldine tööhõive määr, mis on hoolimata olukorra paranemisest endiselt ELi keskmisest madalam, ning puuetega inimeste jätkuvalt raske tööhõiveolukord, samuti mõned sotsiaalvaldkonna probleemid (sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele, sissetulekute ebavõrdsus). Luksemburgi puhul on teise etapi analüüsi tegemise põhjuseks mõne sotsiaalvaldkonna näitaja märkimisväärne halvenemine viimasel ajal (vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimesed – kogu elanikkond ja lapsed, sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele), liiga suurte eluasemekulude püsivalt kõrge määr, viimasel ajal halvenenud töötursuundumused (töötuse ja pikaajalise töötuse määr, puudega inimeste tööhõivelõhe) ning vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaalu vähenemine, vaatamata sellele, et statistilised näitajad on ELi keskmisest tunduvalt paremad. Üksikasjalikum analüüs on esitatud käesoleva aruande 3. peatükis kõigi 27 liikmesriigi kohta.

Tabel 1.4.1. Sotsiaalvaldkonna tulemustabel: ülevaade probleemidest liikmesriikide lõikes põhinäitajate kaupa

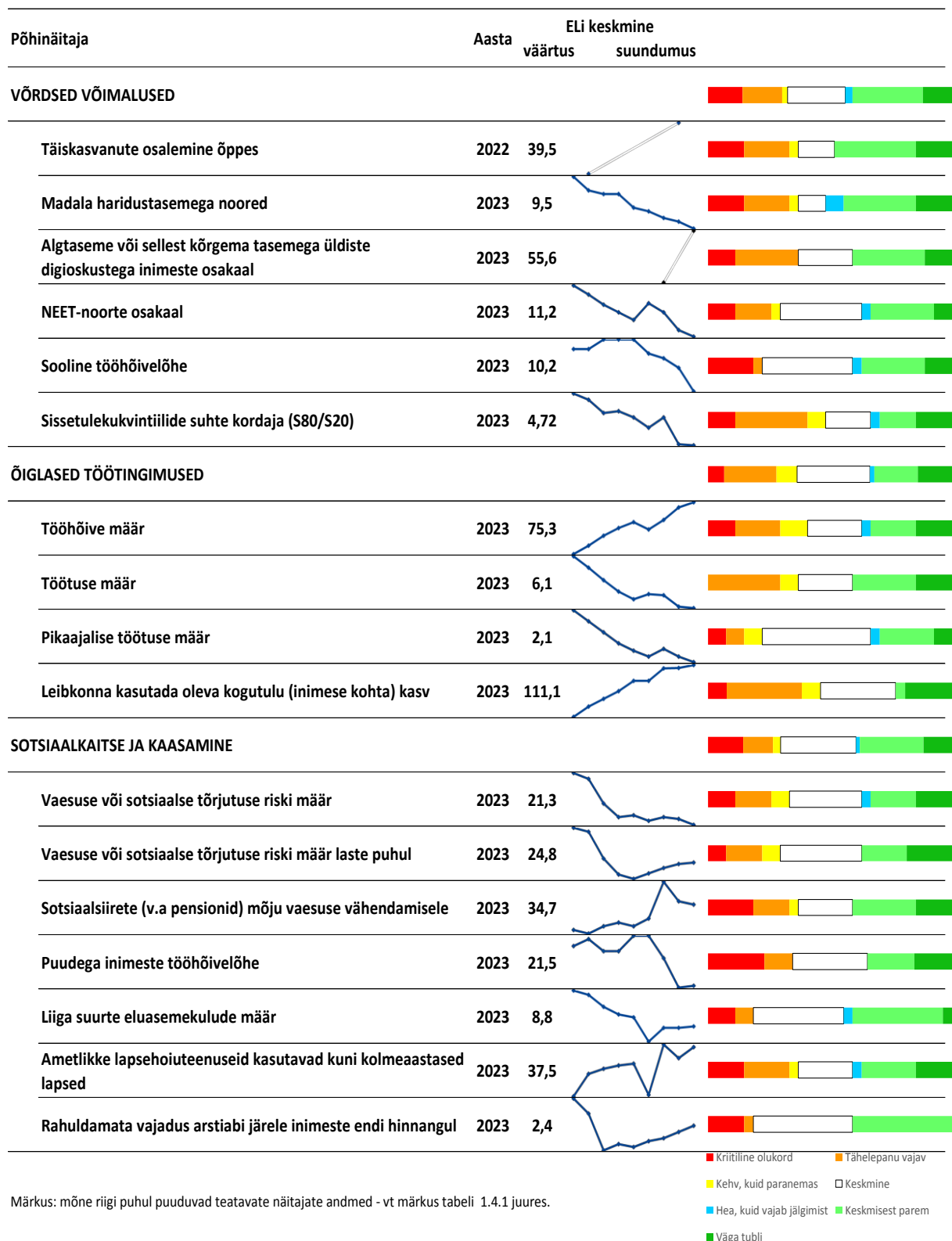
			Väga tubli	Keskmisest parem	Hea, kuid vajab jälgimist	Keskmine	Kehv, kuid paranemas	Tähelepanu vajav	Kriitiline olukord
Võrdsed võimalused	Täiskasvanute osalemine õppes (viimase 12 kuu jooksul, välja arvatud töökohal pakutav juhendatud koolitus, % elanikest vanuses 25–64 aastat)	2022	DE, HU, NL, SE	DK, EE, IE, FR, LU, MT, AT, SK, FI		BE, ES, LV, PT	RO	HR, IT, CY, LT, SI	BG, CZ, EL, PL
	Madala haridustasemega noored (% elanikest vanuses 18–24 aastat)	2023	EL, HR, IE, PL	BE, BG, CZ, EE, LU, NL, SE, SK	LT, SI	AT, FR, LV	IT	CY, DK, FI, MT, PT	DE, ES, HU, RO
	Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimeste osakaal (% elanikest vanuses 16–74 aastat)	2023	FI, IE, NL	AT, BE, CZ, DK, EE, ES, HU, SE		DE, EL, FR, LT, MT, PT		CY, HR, IT, LU, LV, SI, SK	BG, PL, RO
	NEET-noorte osakaal (% kõigist elanikest vanuses 15–29 aastat)	2023	NL, SE	DE, DK, IE, MT, PL, PT, SI	LU	AT, BE, CZ, EE, FI, HR, HU, LV, SK	IT	BG, ES, FR, LT	CY, EL, RO
	Sooline tööhõivelõhe (protsendipunktides)	2023	EE, FI, LV	CY, DK, FR, HR, IE, PT, SE	LT	AT, BE, BG, DE, ES, HU, LU, NL, SI, SK		PL	CZ, EL, IT, MT, RO
	Sissetulekukvintilide suhte kordaja (S80/S20)	2023	BE, CZ, FI, SI	DK, IE, NL, PL	SK	AT, CY, DE, FR, LU	BG, IT	EE, EL, ES, HR, HU, MT, PT, SE	LT, LV, RO
Õiglased töötingimused	Tööhõive määr (% elanikest vanuses 20–64 aastat)	2023	CZ, EE, NL, SE	CY, DE, HU, MT, PL	DK	BG, IE, LU, LV, PT, SK	EL, ES, IT	AT, FI, FR, LT, SI	BE, HR, RO
	Töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)	2023	CZ, DE, MT, PL	BG, CY, HR, HU, IE, NL, SI		AT, BE, LV, PT, RO, SK	EL, ES	DK, EE, FI, FR, IT, LT, LU, SE	
	Pikaajalise töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)	2023	DK, NL	AT, DE, EE, IE, MT, PL	CZ	BE, BG, CY, FI, FR, HR, LT, LV, PT, RO, SE, SI	EL, ES	HU, LU	IT, SK
	GDHI elaniku kohta kasv (2008 = 100)	2023	HU, LT, MT, PL, RO	HR		CY, DE, DK, IE, LU, LV, PT, SI	EL, ES	BE, CZ, EE, FI, FR, NL, SE, SK	AT, IT
Sotsiaalkaitse ja	Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (% kogu elanikkonnast)	2023	CZ, FI, NL, SI	AT, CY, DK, IT, PL	SK	BE, DE, FR, HR, IE, MT, PT, SE	BG, RO	EE, HU, LT, LU	EL, ES, LV
	Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul (% elanikest vanuses 0–17 aastat)	2023	CZ, DK, FI, NL, SI	BE, CY, EE, HR, PL		AT, DE, IE, LT, LV, MT, PT, SE, SK	IT, RO	EL, FR, HU, LU	BG, ES

Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (suhtelise vaesuse määra vähenemise %)	2023	BE, DK, FI, IE	AT, CZ, DE, FR, IT, NL, SK		CY, HU, LT, PL, SE, SI	BG	EE, LU, LV, MT	EL, ES, HR, PT, RO
Puudega inimeste tööhõivelõhe (protsendipunktides)	2023	ES, IT, PT, SI	EE, FI, FR, LV, MT		AT, CY, CZ, DE, EL, NL, SE, SK		HU, LU, RO	BE, BG, HR, IE, LT, PL
Liiga suurte eluasemekulude määr (% kogu elanikkonnast)	2023	CY	AT, BG, FI, HR, IE, IT, LT, PL, PT, SI	SK	BE, CZ, EE, ES, FR, HU, LV, NL, RO, SE		DE, MT	DK, EL, LU
Formaalses lapsehoius osalevad alla 3aastased lapsed (% alla 3aastastest elanikest)	2023	FR, LU, NL, SE	BE, CY, ES, MT, PT, SI	DK	EE, EL, FI, HR, IT, LV	HU	AT, BG, DE, IE, LT	CZ, PL, RO, SK
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul (% elanikest vanuses 16+ aastat)	2023		AT, BE, BG, CY, CZ, DE, HR, HU, LU, MT, NL		DK, ES, FR, IE, IT, LT, PL, PT, SE, SI, SK		RO	EE, EL, FI, LV

Märkus: ajakohastatud 2024. aasta novembris. Täiskasvanuhariduses osalemise näitaja eelviimane väärtus on 2016. aasta kohta ja liigitus põhineb selle väärtuse muutumisel kuni 2022. aastani. Kuna vähemalt põhiliste üldiste digioskustega inimeste osakaalu näitaja jaoks kogutakse andmeid üle aasta, põhineb liigitus selle muutumisel aastatel 2021–2023. Bulgaaria kohta ei ole kättesaadavad leibkonna kasutada oleva kogutulu kasvu andmed inimese kohta. Katkestused aegridades ja muud märked on esitatud 3. ja 4. lisas.

Joonis 1.4.1. Ülevaade tööhõive-, oskuste ja sotsiaalvaldkonna suundumustest ja probleemidest sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate kaupa

ELi keskmised näitajad, suundumused ja ühise tööhõivearuande konkreetse liigitusega liikmesriikide jaotus kõikide hulgas iga põhinäitaja puhul, samuti koondatuna sotsiaalõiguste samba kolme peatüki kaupa

Sotsiaalset lähenemist käsitleva esimese etapi riigipõhises analüüsis ülespoole suunatud lähenemist ohustavate võimalike riskide kindlakstegemisel kasutatud metoodika

Analüüsis tuginetakse olemasolevatele vahenditele, mis on koostöös liikmesriikidega viimastel aastatel välja töötatud ning mis põhinevad eeskätt sotsiaalvaldkonna tulemustabelil ja ühise tööhõivearuande nn (valgusfoori)metoodikal⁶⁹. Esimese etapi riigipõhine analüüs tugineb sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate terviklikule kogumile. Iga näitajat vaadeldakse ühise tööhõivearuande metoodika alusel, mis määrab kindlaks liikmesriigi suhtelise olukorra; seda olukorda väljendatakse standardhälvena nii näitaja väärtuse absoluutse taseme kui ka eelneva aastaga võrreldes toimunud muutuse keskmisest (tehnilised üksikasjad on esitatud 4. lisas). Tulemused esitatakse kokkuvõtlikult ühes seitsmest iga näitaja võimalikust kategooriast asjaomase riigi puhul („väga tubli“, „keskmisest parem“, „hea, kuid vajab jälgimist“, „keskmine“, „kehv, kuid paranemas“, „tähelepanu vajav“ ja „kriitiline olukord“). See on vastavuses värviskaalaga rohelisest punaseni.

Kõiki sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajaid hinnatakse, et teha kindlaks, kas need võivad põhjustada võimalikke riske ülespoole suunatud sotsiaalsele lähenemisele ja kas on vaja täiendavat teise etapi analüüsi. Liigitus „kriitiline olukord“ osutab liikmesriikidele, kelle konkreetse näitaja tulemus on ELi keskmisest palju kehvem ja kus olukord on eelneva aastaga võrreldes halvenenud või ei ole piisavalt paranenud. Olukord märgitakse „tähelepanu vajavaks“ kahel juhul: a) kui liikmesriigi konkreetse näitaja tulemus on ELi keskmisest halvem ja kui olukord riigis halveneb või ei parane piisavalt kiiresti või b) kui taseme poolest vastab tulemus ELi keskmisele, kuid olukord halveneb ELi keskmisest palju kiiremini. Täiendavat analüüsi teises etapis peetakse põhjendatuks liikmesriikide puhul, kelle olukord seoses kuue või enama sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajaga on viimases ühises tööhõivearuandes märgitud punaseks („kriitiline olukord“) või oranžiks („tähelepanu vajav“). Veel üks põhjus järeldada, et olukord nõuab täiendavat analüüsimist, on see, kui punase või oranžina märgitud näitaja (mida on selgitatud eespool) ühise tööhõivearuande kohane liigitus halveneb kahel korral *järjest*.

⁶⁹ Vt [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumid](#), mis tuginevad [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee tööühma aruandele Euroopa poolaasta raames sotsiaalse lähenemise raamistiku kehtestamise kohta](#).

Selle näiteks on olukord, kus ühise tööhõivearuande 2024. aasta väljaandes on liigitus „keskmine“ muutunud liigituseks „kehv, kuid paranemas“, millele järgneb täiendav halvenemine „kriitiliseks olukorraks“ 2025. aasta väljaandes. See loetakse täiendavaks märkeks, mida minimaalse kuue märke künnise arvutamisel arvesse võetakse. Näiteks kui 2025. aasta ühises tööhõivearuandes on riigi kohta sotsiaalvaldkonna tulemustabelis punaseks või oranžiks märgitud viis põhinäitajat ja üks neist on halvenenud kaks korda järjest – 2024. ja 2025. aasta ühises tööhõivearuandes, siis arvestatakse, et riigil on 2025. aasta aruandes kokku kuus märget (viis punast/oranži märguannet 2025. aasta aruandes +1 neist näitajatest, mis on halvenenud kaks korda järjest). Seetõttu tuleb seda riiki ka teises etapis täiendavalt analüüsida. Künnise puhul arvestatavate märgete koguarvu hindamisel võetakse arvesse võimalikke katkestusi aegridades ning andmete kvaliteedi ja tõlgendamisega seotud probleeme.

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad on saadud ja nende hindamine on tehtud viimaste tähtajaks esitatud andmete põhjal⁷⁰. Kui teatava riigi kohta puuduvad asjaomased andmed ühise tööhõivearuande kohase liigituse hindamiseks, kasutatakse puuduva teabe asendamiseks ühise tööhõivearuande eelmise väljaande vastavat liigitust (kui see on kättesaadav). Kui näitaja väärtused puuduvad ühise tööhõivearuande viimases ja eelmises väljaandes, siis ühise tööhõivearuande kohast liigitust teise etapi analüüsi tingivas indikatiivses kuue märke künnises arvesse ei võeta.

⁷⁰ 2025. aasta ühise tööhõivearuande andmete esitamise tähtaeg on 4. november 2024.

2. PEATÜKK. TÖÖHÕIVE- JA SOTSIAALREFORMID – LIIKMESRIIKIDE TULEMUSED JA MEETMED

2.1. Suunis 5. Tööjõunõudluse suurendamine

Selles punktis vaadeldakse, kuidas on rakendatud tööhõivesuunist nr 5, milles soovitatakse liikmesriikidel luua tingimused tööjõunõudluse suurendamiseks ja töökohtade loomiseks kooskõlas sotsiaalõiguste samba põhimõtetega 4 (tööhõive aktiivne toetamine) ja 6 (palgad). Punktis 2.1.1 keskendutakse peamistele tööturu muutustele ning kajastatakse ka kõrge inflatsiooni ja elukalliduse mõju. Punktis 2.1.2 tutvustatakse meetmeid, mida liikmesriigid on nendes valdkondades võtnud, ning eeskätt vaadeldakse meetmeid, mille eesmärk on suurendada tööhõivet ja toetada töökohtade loomist tööjõupuuduse ja oskuste nappuse tingimustes.

2.1.1. Põhinäitajad

ELi tööturg oli 2023. aastal jätkuvalt tugev; tööhõive kasvas tagasihoidlikumalt, kuid siiski jõudsalt vaatamata majanduskasvu aeglustumisele viimasel ajal. Võrreldes 2022. aastaga võeti tööle rohkem kui kaks ja pool miljonit täiendavat töötajat, mis viis töötajate koguarvu 217,5 miljonini. Tööhõive määr (20–64aastaste vanuserühm) jõudis 2023. aastal 75,3 %ni (0,7 protsendipunkti rohkem kui 2022. aastal) ja 2024. aasta teises kvartalis rekordiliselt kõrge 76,0 %ni, mis tähendab, et ELi peamine eesmärk jõuda 2030. aastaks vähemalt 78,0 % tööhõiveni on saavutatav⁷¹. Üldiselt tööhõive kasv aeglustus (2,0 %lt 2022. aastal 1,2 %le 2023. aastal), kuid oli vaatamata loiuale majandustegevusele jätkuvalt jõuline. Tööhõive määr tõusis enamikus liikmesriikides ning eriti jõudsalt Küprosel, Maltal, Itaalias, Hispaanias, Poolas ja Kreekas (vt joonis 2.1.1). Seevastu Austrias, Soomes, Taanis, Sloveenias ja Leedus see langes. Rumeenia, Belgia ja Horvaatia liigituvad kategooriasse „kriitiline olukord“, sest tööhõive määr on seal endiselt suhteliselt madal (alla 72,5 %) ja kahe esimese puhul on kasv võrreldes eelneva aastaga olnud eriti väike. Prantsusmaa, Austria, Soome, Sloveenia ja Leedu on kategoorias „tähelepanu vajav“, sest seal on suhteliselt kehvad näitajad paranenud keskmisest vähem (Prantsusmaa) või on keskmisest paremad näitajad halvenenud (ülejäänud neli riiki). Seevastu Madalmaad, Rootsi, Eesti ja Tšehhi said hinnangu „väga tubli“, sest tööhõive määr oli seal üle 80 %. Üldiselt võib täheldada tööhõive määra ühtlustumist liikmesriikide lõikes. Paljudes liikmesriikides aga püsivad märkimisväärsed piirkondlikud erinevused, sealhulgas äärepoolseimates piirkondades (vt 5. lisa joonis 5).

⁷¹ Vt Euroopa Komisjon, [Porto deklaratsioon ja eesmärgid](#), 2021.

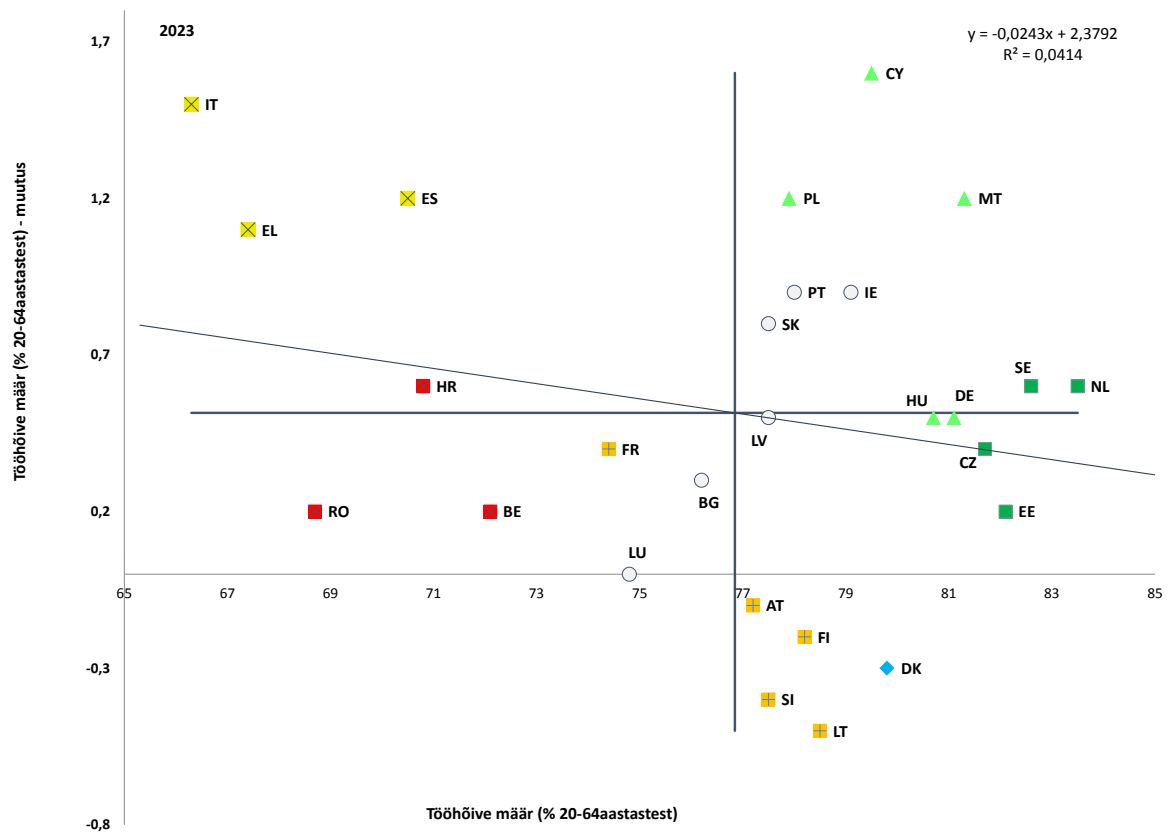
Tööhõive kasv toetus tööjõu kasvule ja oli märgatavam sektorites, kus oli suhteliselt suur tööjõupuudus. Pärast COVID-19 pandeemiat on tööhõive alates 2020. aastast kasvanud üheksa miljoni inimese võrra tänu sellele, et samaaegselt kasvas tööjõud 6,9 miljoni inimese võrra ja töötute arv vähenes 2,1 miljoni võrra. 2023. aastal loodi enim töökohti kaubandus-, transpordi-, majutus- ja tootlustussektoris⁷². Tööhõive kasv oli üldiselt kiirem sektorites, kus valitseb märkimisväärne tööjõupuudus. Seda võib seostada nii kasvava tööjõupakkumisega kui ka sellega, et neis suure nõudlusega sektorites tekkis töökohti juurde. Tugeva tööhõive kasvuga sektorites püsiv tööjõupuudus näitab ka seda, et seal on jätkuvalt töökohtade loomise potentsiaali. Majanduse aeglustumine ei mõjutanud tööjõunõudlust ja seetõttu püsis tööturg pingelisena. Vabade ametikohtade määr vähenes 2,9 %lt 2023. aasta esimeses kvartalis 2,4 %le 2024. aasta teises kvartalis (sesoonselt korrigeeritud andmed), mis on endiselt palju kõrgem kui 2013.–2019. aastal registreeritud pandeemiaeelne keskmine 1,7 %⁷³.

⁷² Vt [Euroopa Komisjon, Employment and Social Developments in Europe 2024, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.](#)

⁷³ Eurostat [[jvs_q_nace2](#)]. Vabade ametikohtade määr on vabade ametikohtade (see tähendab tasustatud ametikohad, mis on hiljuti loodud, vabad või varsti vabanevad) koguarvu protsendimäär täidetud ja vabade ametikohtade arvust.

Joonis 2.1.1. Tööhõive määr tõusis 2023. aastal enamikus liikmesriikides, kuid aeglasemas tempos

Tööhõive määr (20–64aastased), 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määratlus erinev. Aegrea katkemine Küprose ja Taani puhul.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

Enamikus liikmesriikides kasvasid nii tööhõive kui ka töötundide koguarv, mis näitab, et ELi tööturg on tugev. Tööhõive ületab praegu COVID-19-eelset taset kõigis liikmesriikides, välja arvatud Lätis, Rumeenias ja Slovakkias. Töötundide koguarv kasvas 2023. aastal 0,9 % ja 2024. aasta teises kvartalis oli see üle pandeemiaeelse taseme enamikus liikmesriikides, välja arvatud Bulgaaria, Tšehhi, Saksamaa, Läti, Austria ja Slovakkia. 2023. aastal ületas tööhõive kasv töötundide koguarvu kasvu, mille tulemusel vähenes keskmine töötundide arv töötaja kohta 0,2 %. Keskmine töötundide arv töötaja kohta ELis jääb allapoole COVID-19-eelset taset. Töötundide koguarvu aeglasem kasv võrreldes tööhõive kasvuga kajastab pikaajalist langustrendi, kus keskmine töötundide arv töötaja kohta väheneb. See võib osaliselt olla tingitud tööhõive tugevamast kasvust teenustesektoris ja muudes sektorites, kus töötajad töötavad tavaliselt vähem tunde,⁷⁴ aga ka töötajate muutunud eelistustest.

Lühendatud tööaja kavad on osutunud tõhusaks poliitikavahendiks ajutiste majandusšokkide leevendamisel. COVID-19 kriisi ajal kaitsesid hästi kavandatud lühendatud tööaja kavad ja sarnased töökohtade säilitamise kavad ELis edukalt töökohti ja sissetulekuid. Neid kavasid sai laialdaselt kasutada tänu rahalistele vahenditele, mis olid kättesaadavad eriolukorras töötuseriski leevendamiseks pakutava ajutise toetuse Euroopa rahastu (TERA) kaudu. Eurofoundi empiirilise analüüsi kohaselt hoiti tänu töökohtade säilitamise kavadele 2020. aastal alles 24,8 miljonit töökohta ja 2021. aastal 2,1 miljonit töökohta, mis on samaväärne vastavalt 13,3 % ja 1,1 %ga kogutööhõivest⁷⁵. Säilitatud töökohtade arv oli eriti suur Prantsusmaal, Itaalias ja Saksamaal, kus tänu töökohtade säilitamise kavade kasutamisele pandeemia esimesel aastal hoiti hinnanguliselt alles vastavalt 6,6 miljonit töökohta (25,0 % kogu tööhõivest), 4,7 miljonit töökohta (21,8 %) ja 4,7 miljonit töökohta (12,2 %). Suhtelises arvestuses aitasid töökohtade säilitamise kavad säilitada suurt hulka töökohti ka paljudes väiksema tööturuga riikides (näiteks 2020. aastal üle 14,5 % töökohtadest Horvaatias, Küprosel, Luksemburgis, Maltal ja Madalmaades).

⁷⁴ Vt Euroopa Komisjon, [Labour market and wage developments in Europe 2023](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

⁷⁵ Eurofound, [Weathering the crisis: How job retention schemes preserved employment and incomes during the pandemic](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Iseenda tööandjana tegutsemine on ELis vähenemas, kuid riikide ja sektorite vahel esineb teatavaid erinevusi. Iseenda tööandjate osakaal kogu tööhõives vähenes 14,8 %lt 2010. aastal 13,3 %le 2023. aastal. Sel ajavahemikul vähenes see osakaal kõige rohkem põllumajanduses ja kaubanduses, suurim kasv aga toimus avalikus sektoris ja sellele lähedastes sektorites (sh avalik haldus, haridus ja tervishoid) ning IKT-sektoris. Muutus ka iseenda tööandjate oskuste profiil – 39 %l neist oli 2023. aastal kolmanda taseme haridus võrreldes vaid 28,0 %ga 2010. aastal. Iseenda tööandjate (18–64aastased) suhtelise vaesuse määr on kõrgem kui palgatöötajatel (22,1 % vs. 9,6 %). 2023. aastal oli iseenda tööandjate osakaal liikmesriikide lõikes väga erinev, ulatudes ligi 20 %ni või üle selle Itaalias ja Kreekas ning jäädes alla 8 % Saksamaal ja Taanis (vt ka punkt 2.3.1). Suurima osa iseenda tööandjatest ELis (ligikaudu 70 %) ja enamikus liikmesriikides moodustasid üksikettevõtjad. Aastatel 2013–2023 vähenes üksikettevõtjate osakaal kogutööhõives 10,3 %lt 9,0 %le, sest füüsilisest isikust ettevõtjaks hakanud noori oli vähem kui tööturult lahkunud vanemaealisi FIEsid.

ELis püsivad keskpikas perspektiivis tootlikkuse aeglase kasvuga seotud probleemid. Kui enne 2007. aastat kasvas tootlikkus keskmiselt ligikaudu 1,4 % aastas, siis 2010.–2019. aastal langes see näitaja 0,8 %le ja 2023. aastal veel 0,7 %le⁷⁶. Hoolimata prognoosidest, mis ennustavad mõningast paranemist, on tootlikkuse kasv struktuurselt väike, kahjustades ELi konkurentsivõimet maailmas. Enamikus liikmesriikides, välja arvatud Taanis, Poolas, Portugalis, Rumeenias ja Slovakkias, tõukab SKP kasvu tagant pigem tööhõive kasv kui tootlikkus. Püsivalt väike tööviljakus, sealhulgas elanikkonna vananemise kontekstis, ohustab konkurentsivõimet, majanduskasvu, töökohtade loomist ja elatustaset. Euroopa konkurentsivõime tuleviku aruandes tõstetakse esile märkimisväärsed puudujääke ELi kõrgtehnoloogiaalases spetsialiseerumises, innovatsioonis ja investeringutes, eriti võrreldes Ameerika Ühendriikidega⁷⁷.

⁷⁶ Euroopa Komisjon, „Labour market and wage developments in Europe 2024“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

⁷⁷ Draghi, M. (2024a), Draghi, M. (2024b).

Töövõljakuse ebarahuldavalt väikse kasvu peamine põhjus on olnud tootmistegurite kogutootlikkuse vähenemine kasv, mis on eelkõige seotud tehnoloogia innovatsiooni ja kasutuselevõtu vähenemisega, kapitali ja tööjõu ebapiisava ümberpaigutamisega ettevõtete vahel, vananeva tööjõuga, mis vähendab riskide võtmist, ning inimkapitali väiksema kogunemisega. Tööjõupuudus ja oskuste nappus aeglustab tehnoloogia kasutuselevõttu, suurendab kulusid ja vähendab edasist tööjõunõudlust. Lühiajalises perspektiivis võivad tööjõupuudus ja oskuste nappus sundida ettevõtteid töötajaid tööle hoidma, takistades tööjõu ümberpaigutamist, ja töötajaid tegema rohkem töötunde, mis võib vähendada tootlikkust ja süvendada töökohtade mittedobivust, tuues kaasa suurema struktuurse tööpuuduse. Nagu Euroopa konkurentsivõime tuleviku aruandes rõhutati, on konkurentsivõime suurendamiseks väga oluline kohandada haridus- ja koolitussüsteeme vastavalt muutuvatele oskuste vajadustele, eelkõige seoses rohe- ja digipöördega; selleks tuleb seada esikohale täiskasvanuharidus ning kutseharidus ja -õpe. Tootlikkuse kasvu tagamisel ning palgakasvu ja konkurentsivõime säilitamisel võib olla abi haldustõkete vähendamisest, innovatsiooni edendamisest ja tõhusate kollektiivlääbirääkimiste toetamisest.

Tööjõupuudus ja oskuste nappus on ELis endiselt märkimisväärsed ja laialt levinud, kuid võrreldes nende tipptasemega vähenemas. Viimase kümne aasta jooksul on tööjõupuudus ja oskuste nappus kõigis liikmesriikides kasvanud. Hiljutise majanduslanguse tõttu vähenes veidi nende juhtide osakaal, kes märkisid, et tööjõupuudus on tootmist piirav tegur (2024. aasta oktoobris 18,0 %, võrreldes 22,4 %ga 2023. aasta oktoobris ja 25,9 %ga 2022. aasta oktoobris), kuid see osakaal on ikka veel suhteliselt suur⁷⁸. Tööjõupuudus valitses eelkõige STEM-sektorites (eriti IKT), ehituses, tervishoius ja pikaajalise hoolduse sektoris, samuti transpordi-, turismi- ning muudes rohe- ja digipöörde seisukohast olulistest sektorites. EURESe 2023. aasta aruande⁷⁹ kohaselt oli tööjõupuudus kõige tuntavam sellistel kutsealadel nagu raskeveokijuhid, õendustöötajad (sealhulgas spetsialistid), arstid, elektrikud, katusepanijad, ettekandjad ja kelnerid ning ehitustöötajad. Sotsiaalõiguste sammast käsitlevas tekstikastis nr 1 on esitatud sellega seotud oluliste probleemide üksikasjalikum analüüs.

⁷⁸ Euroopa Komisjon, [Business and consumer survey](#).

⁷⁹ Euroopa Tööjõuamet, [Labour shortages and surpluses in Europe 2023](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 1. Tööjõupuuduse ja oskuste nappusega tegelemine ELis

Tööjõupuuduse ja oskuste nappusega tegelemine on äärmiselt oluline, et suurendada ELi konkurentsivõimet ja innovatsioonisuutlikkust ning tagada kaasav ja kestlik majanduskasv. Tööjõupuudus ja oskuste nappus on kõigis liikmesriikides peaaegu kümne aasta jooksul kasvanud ning eeldatavasti kasvab digi- ja rohepöörde kontekstis veelgi. Tööjõupuudus ei vähenenud märkimisväärselt isegi hiljutise majanduskasvu aeglustumise juures. Tööjõupuudus ja oskuste nappus on tingitud demograafilistest muutustest, nõudlusest uute, tehnoloogia arengu ja kaksiküleminekuga seotud oskuste järele ning teatavates sektorites valitsevatest halbadest töötingimustest. Tööjõupuudusest ja oskuste nappusest on teada andnud kõigi sektorite igas suuruses ettevõtted ning probleem on eriti püsiv tervishoiusektoris, STEM-valdkonnas (eelkõige IKTs), ehituses, transpordis ja teatavatel teenusepõhistel kutsealadel (nt kokad, ettekandjad ja kelnerid)⁸⁰. Kuigi tööjõupuudus võib olla märk tugevast majandusest, mis annab töötajatele võimaluse pidada läbirääkimisi paremate palkade ja töötingimuste üle, võib see samal ajal pärssida tootlikkust ja innovatsioonisuutlikkust, nõrgendada ELi konkurentsivõimet, tekitada kaasava majanduskasvu jaoks kitsaskohti ning takistada rohe- ja digipöörde edenemist. Tööjõupuudust ja oskuste nappust aitab vähendada Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamine, eelkõige hariduse, koolituse ja elukestva õppe (1. põhimõte), tööhõive aktiivse toetamise (4. põhimõte) ning kindla ja paindliku tööhõive (5. põhimõte) valdkonnas.

⁸⁰ Eurofound, [European Company Survey 2019](#), ja Euroopa Komisjon, [Employment and Social Developments in Europe 2023: Addressing labour shortages and skills gaps in the EU](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

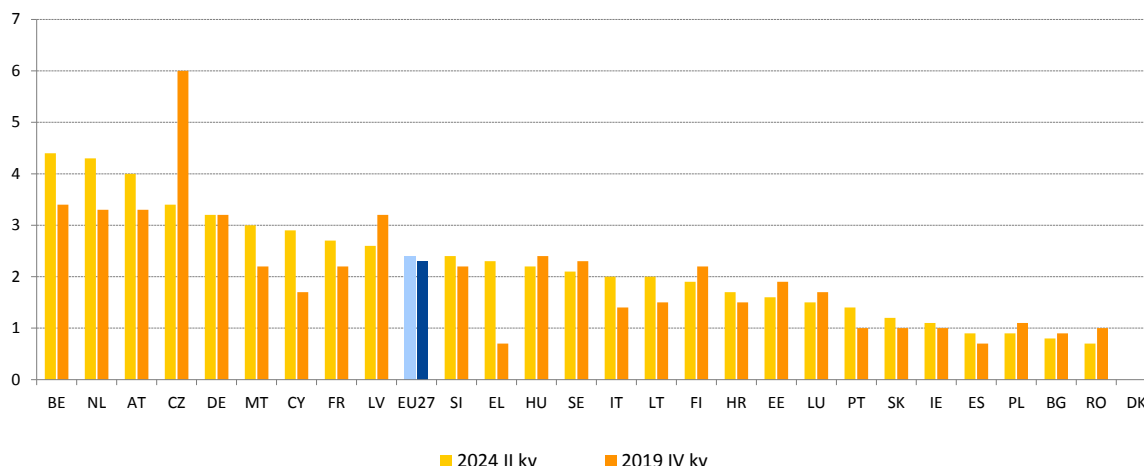
Tööjõupuudus on liikmesriigiti väga erinev ning sektorite ja kutsealade lõikes ebavõrdselt jaotunud.

2024. aasta teises kvartalis oli vabade ametikohtade määr (sesoonselt korrigeeritud) kõrgeim Belgias (4,4 %), Madalmaades (4,3 %), Austrias (4,0 %), Tšehhis (3,4 %), Saksamaal (3,2 %) ja Maltal (3,0 %). Seevastu Bulgaarias, Rumeenias, Hispaanias ja Poolas oli see määr madalaimal tasemel (kõigil alla 1 %) – vt joonis allpool. Tööjõupuudus on eriti suur töötlevas tööstuses ja kasvas 2022. ja 2023. aastal jätkuvalt Horvaatias, Sloveenias ja Bulgaarias.

Ehitussektoris on kõige rohkem probleeme töötajate värbamisega Sloveenias, Kreekas ja Horvaatias, teenustesektoris on tööjõupuudus kõige teravam Maltal, Madalmaades ja Saksamaal. Komisjon tegi hiljuti kindlaks 42 ametit, mida loetakse kutsealadeks, kus valitseb tööjõupuudus kogu ELis⁸¹. Sektoripõhiselt valitseb tööjõupuudus muu hulgas haldus- ja tugiteenuste, majutus- ja toitlustusteenuste, IKT ja ehituse valdkonnas. Lisaks teatavad ettevõtted uuringutes üha enam, et nad ei leia vabade töökohtade täitmiseks vajalike erioskustega inimesi^{82 83}.

Tööjõupuudus on enamikus liikmesriikides endiselt suurem kui 2019. aastal

Vabade ametikohtade määr, 2019. aasta IV kvartal vs. 2024. aasta II kvartal

Märkus: NACE Rev. 2 tegevusalad, B–S (tööstus, ehitus ja teenused).

Allikas: Eurostat [[ei_lm_jv_q_r2](#)], sesoonselt korrigeeritud, kalendaarselt korrigeerimata andmed.

⁸¹ Teatis Tööjõupuudust ja oskuste nappust käsitlev ELi tegevuskava (2024) – tööhõive, sotsiaalküsimused ja sotsiaalne kaasatus – Euroopa Komisjon.

⁸² Euroopa Komisjon, Eurobaromeetri kiiruuring nr 529: European Year of Skills - Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises, 2023.

⁸³ Euroopa Investeerimispank, EIB Investment Survey (EIBIS), 2023.

Tööjõupuuduse ja oskuste nappusega tegelemisel on keskse tähtsusega kooskõlastatud ja tugevamad meetmed ELi, liikmesriikide ja piirkondlikul tasandil ning ka sotsiaalpartnerite ja muude asjakohaste sidusrühmade kaasamine. Komisjon esitas 2024. aasta märtsis tihedas koostöös sotsiaalpartneritega koostatud tegevuskava tööjõupuuduse ja oskuste nappuse vähendamiseks⁸⁴. See tugineb arvukatele juba tehtud algatustele ning selles esitatakse 87 uut meetet, mida EL, liikmesriigid ja sotsiaalpartnerid võtavad või peaksid võtma tööjõupuuduse ja oskuste nappuse leevendamiseks. Need meetmed kuuluvad viide poliitikavaldkonda: i) tööturul alaesindatud inimeste aktiveerimine, ii) oskuste, koolituse ja hariduse toetamine, iii) töötingimuste parandamine, iv) õiglase ELi-sisese liikuvuse edendamine ja v) väljastpoolt ELi pärit talentide ligimeelitamine. Komisjon teeb võetud kohustuste täitmisel suuri edusamme. Ajakohastatud teabe põhjal on komisjon tegevuskavas võetud 30 uuest kohustusest täielikult täitnud kuus (20 %) ja 22 (73 %) on täitmisel. Samamoodi on sotsiaalpartnerid kohustunud võtma kokku 34 meetet ja komisjoni kogutud teabe põhjal rakendavad nad neist praegu ellu ühte kolmandikku (11 meetet, 32 % kõigist kohustustest). Komisjon jälgib Euroopa poolaasta raames jätkuvalt tähelepanelikult kõnealuse tegevuskava rakendamisel tehtud edusamme. Nõukogu võttis 2024. aasta detsembris vastu järeldused tööjõu ja oskuste nappuse kohta ELis, keskendudes kasutamata tööjõupotentsiaali rakendamisele⁸⁵. Nõukogu võttis oma järeldustes teadmiseks komisjoni tegevuskava, milles rõhutatakse meetmeid tööjõu ja oskuste nappuse probleemidega tegelemiseks, aidates alaesindatud rühmadel pääseda tööturule, toetades oskuste omandamist ja parandades töötingimusi. Tööhõivekomitees ja sotsiaalkaitsekomitees korraldatakse sellel teemal kolmepoolseid arutelusid, milles osalevad Euroopa ja riiklikud sotsiaalpartnerid. Komisjoni tegevuskava ja nõukogu järeldustes esitatud üleskutsete rakendamine aitavad saavutada ELi peamisi ja riiklikke tööhõive- ja oskustealaseid eesmärgi 2030. aastaks⁸⁶.

⁸⁴ [TeatisTööjõupuudust ja oskuste nappust käsitlev ELi tegevuskava \(2024\) – tööhõive, sotsiaalküsimused ja sotsiaalne kaasatus – Euroopa Komisjon.](#)

⁸⁵ [Nõukogu järeldused „Tööjõu ja oskuste nappus ELis: kasutamata tööjõupotentsiaali rakendamine Euroopa Liidus“ \(ST16556/24\).](#)

⁸⁶ Vt Euroopa Komisjon, [Porto deklaratsioon ja eesmärgid](#), 2021.

Mitu liikmesriiki on võtnud meetmeid töøjõupuuduse ja oskuste nappuse vähendamiseks, sealhulgas meelitades ligi kolmandate riikide kodanikke. Saksamaal jõustus 2024. aasta märtsis oskustöölise sisserände seadus, millega muudeti ja täiendati kolmanda taseme haridusega oskustöölisi käsitlevaid eeskirju ning mille aluseks võeti täiendatud loetelu kutsealadest, kus esineb töøjõupuudus (vt punkt 2.2.2). **Prantsusmaa** reformis 2023. aasta detsembris oma avalikku tööturuasutust (praeguse nimega *France Travail*), et suurendada toetust tööotsijatele ja tegeleda paremini töøjõupuudusega (vt punkt 2.3.2). **Austria** rakendas 2023. aastal oskustöölise puudust käsitlevat tegevuskava, eraldades 2024. ja 2025. aastaks 75 miljonit eurot aktiivsele tööturupoliitikale. Kava sisaldab ka meetmeid, millega toetatakse varjupaigataotlejate ja täiendava kaitse saajate lõimimist tööturule. **Sloveenia** rakendas 2024. aasta veebruaris sätteid, millega määratakse kindlaks lisamaksed/lisatasud täiendava töökoormuse eest teatavatel töøjõupuudusega kutsealadel tervishoiusektoris (st spetsialiseerumine peremeditiinis). **Malta** pikendas 2023. aasta detsembris oskuste arendamise kava rakendamist, et edendada oskuste omandamist töötajate poolt. **Itaalia** ajakohastas 2023. aasta oktoobris oma õigusakte ning suurendas investeeringuid täiend- ja ümberõppe programmidesse, et hõlbustada kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide juurdepääsu sealsele tööturule ning paremini reageerida töøjõupuuduse ja oskuste nappuse probleemile, sealhulgas riikliku taaste- ja vastupidavuskava raames. **Luksemburg** muutis 2023. aasta augustis oma õigusakte, et lihtsustada kolmandate riikide kodanike värbamisprotsessi ning luua talentide tulekuks ja tööil hoidmiseks atraktiivsemad tingimused.

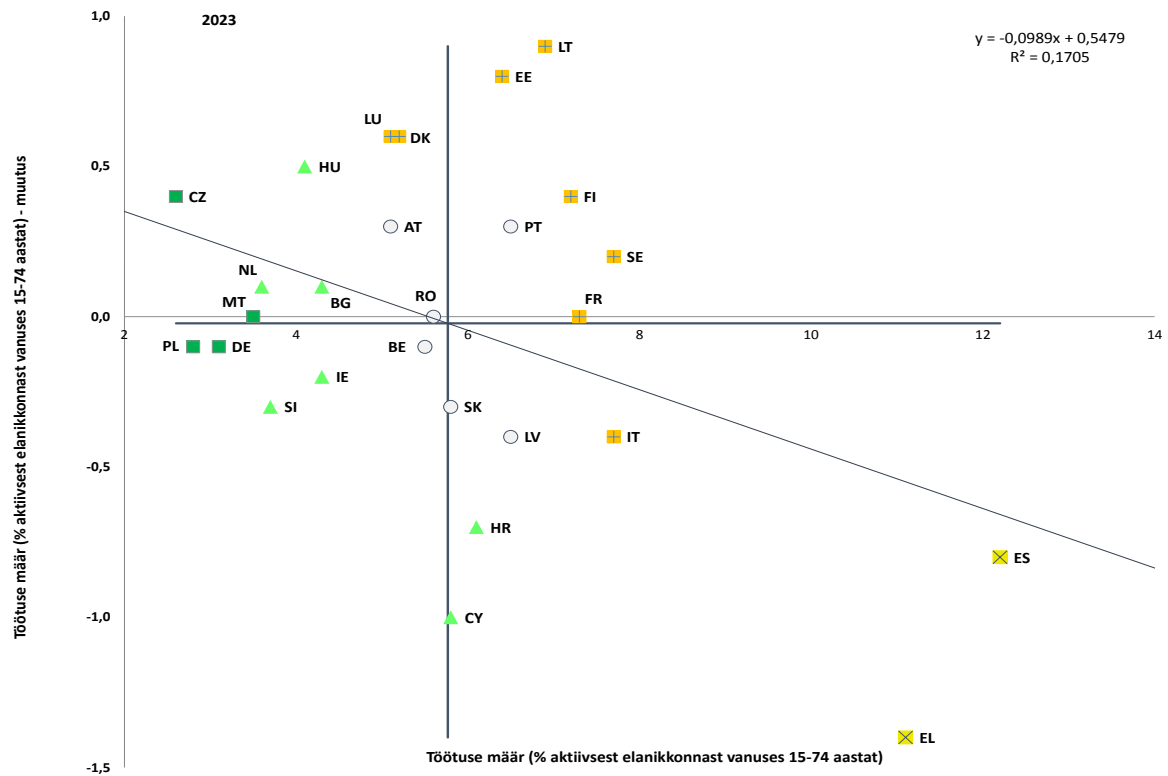
Hoolimata majanduskasvu aeglustumisest oli töötuse määr ELis 2023. aastal ja 2024. aasta alguses rekordiliselt madal. Keskmine töötuse määr ELis (15–74aastaste vanuserühmas) langes 6,1 %le (6,2 %lt 2022. aastal), mis on seni madalaim tase (joonis 2.1.2). Suurim oli langus Kreekas, Küprosel ja Hispaanias, vastavalt 1,4 pp, 1,0 pp ja 0,8 pp. Seevastu Leedus, Eestis, Taanis, Luksemburgis ja Ungaris töötuse määr kasvas 0,5 protsendipunkti või rohkem. Itaalias, Prantsusmaal, Rootsis, Soomes, Leedus, Taanis, Eestis ja Luksemburgis on olukord liigitatud kategooriasse „tähelepanu vajav“ kas suhteliselt suure tööpuuduse või olukorra keskmisest väiksema paranemise tõttu. Kuigi Hispaania ja Kreeka töötuse määrad on ülekaalukalt kõrgeimad, vastavalt 12,2 % ja 11,1 %, on nende olukord „kehv, kuid paranemas“, sest mõlema riigi töötuse määr langes tunduvalt rohkem kui ELis keskmiselt. Kategoorias „väga tubli“ on Tšehhi, Poola, Saksamaa ja Malta, kus töötuse määr jääb vahemikku 2,6–3,1 %. 2024. aasta septembriks vähenes ELi keskmine töötuse määr veelgi, jõudes 5,9 %ni. Töötuse määra on aidanud madalal hoida see, et suure, kuigi väheneva⁸⁷ tööjõupuuduse tingimustes hoiavad ettevõtted töötajaid alles hoolimata väiksemast nõudlusest oma toodete ja teenuste järele⁸⁸. Lisaks võis tööjõupuudus ja oskuste nappus aidata kaasa sellele, et tööhõivelt töötusele ülemineku määr oli madal. Töötuse määra erinevused ELi riikide vahel on pärast 2013. aastat, mil need olid suurimad, pidevalt vähenenud ja on peaaegu sama väikesed kui enne 2008.–2009. aasta finantskriisi. Paljudes riikides aga püsivad märkimisväärsed piirkondlikud erinevused, sealhulgas äärepoolseimates piirkondades (vt 5. lisa joonis 6).

⁸⁷ Vt Euroopa Komisjon, [2024. aasta sügisene majandusproгноos: järkjärguline taastumine keerukas keskkonnas](#).

⁸⁸ Vt Euroopa Komisjon, Labour market and wage developments in Europe 2024, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Joonis 2.1.2. Töötuse määr langes 2023. aastal peaaegu pooltes liikmesriikides

Töötuse määr (15–74aastased), 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määramine erinev. Aegrea katkemine Küprose ja Taani puhul.

Allikas: Eurostat [[une_rt_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

Rohepööre kujundab majandust ümber, tuues kaasa nõudluse uute ülesannete ja oskuste järele olemasolevates sektorites, tööjõu ümberpaigutamise sektorite vahel ja uued rohemajanduse töökohad, mille tulemusena võidakse töökohti juurde luua, kui seda toetab asjakohane poliitika. Üleminek ringmajandusele ja vähese CO₂ heitega majandusele toob kaasa töötajate liikumise sektorite vahel, eelkõige energeetika, kaevandamise, ehituse, tootmise, transpordi ja jäätmekäitluse valdkonnas. Hiljutisest analüüsist selgub, et ühest sektorist teise liigub igal aastal keskmiselt 1,8–3,9 % ELi töötajatest. See näitaja on aja jooksul püsinud muutumatuna enam-vähem 2016. aasta tasemel, mõnes riigis on see veidi suurenenud⁸⁹. Samal ajal kasvas ELis töötajate osakaal rohemajanduses 2,2 %lt 2015. aastal 2,5 %le 2021. aastal, kuid liikmesriigiti väga erinevalt (2021. aastal ulatus see osakaal 0,9 %st Ungaris ja 1,4 %st Maltal 4,9 %ni Eestis ja 5,4 %ni Luksemburgis)⁹⁰. Alternatiivsed mõõtmisandmed näitavad, et rohemajanduse tööjõu osakaal võiks olla suurem ja moodustada kuni 11,3 % ELi tööjõust (2015. aastal 10,8 %)⁹¹. Praegu aga töötab märkimisväärt osa töötajatest jätkuvalt heitemahukates sektorites⁹² (2023. aastal ELis 3,5 %), kuid see osakaal on erinev, ulatudes 0,8 %st Küprosel ja 0,9 %st Iirimaa 7,4 %ni Tšehhis. Tõendid näitavad, et lisaks sellele, et tegeletakse tööjõupuudusega kliimaneutraalse majanduse jaoks olulistel kutsealadel ja tagatakse õiglane üleminek, saab liidus töökohti juurde luua hästi kavandatud poliitika abil, millega aidatakse eelkõige neil töötajail, keda kliimaneutraalsusele üleminek kõige rohkem mõjutab, kohaneda töö olemuslike muutustega või liikuda uutesse sektoritesse või uutele töökohtadele⁹³.

⁸⁹ Fulvimari, A. jt, *Estimating labour market transition costs and social investment needs of the green transition – a new approach*, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024 (ilmumas).

⁹⁰ Eurostati andmete põhjal, [[env_ac_egss1](#)] ja [[nama_10_a10_e](#)].

⁹¹ Tuginedes Teadusuuringute Ühiskeskuse arvutustele, mis tehti projekti „GreenJobs“ raames pärast seda, kui võeti kasutusele Gili, Verdolini ja Vona (2020) väljapakutud ONETi ülesandepõhine lähenemisviis rohemajanduse töökohtade kindlakstegemiseks ELis.

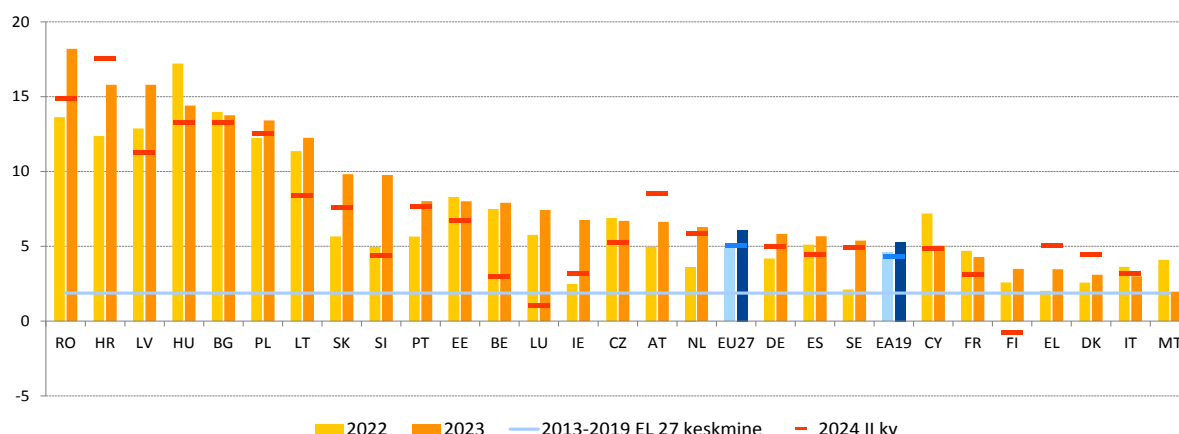
⁹² Heitemahukad tööstusharud hõlmavad mäetööstust, kemikaalide ja keemiatoodete tootmist, muude mittemetalliliste mineraaltoodete tootmist, põhimetallide tootmist ning mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmist.

⁹³ Euroopa Komisjon, [SWD\(2020\) 176 final](#). E-QUESTil põhinevad prognoosid, milles on lähtutud madalama maksumääraga madala kvalifikatsiooniga tööjõu stsenaariumist, 2020.

Digipööre toetab töökohtade loomist teatavates sektorites. IKT-spetsialistide arv on ELis alates 2013. aastast pidevalt kasvanud (59,3 %) ja 2023. aastal oli neid üle 9,5 miljoni. 2030. aastaks jõuab IKT-spetsialistide arv praeguse kasvutempo juures vaid 12 miljonini, mis on tunduvalt vähem kui eesmärgiks seatud 20 miljonit spetsialisti, ja seda olukorras, kus konkurents digioskustega talentidele kasvab⁹⁴. Naised on IKT-spetsialistide hulgas siiski tunduvalt alaesindatud – 2023. aastal oli selles sektoris naisi vaid 19 %. Lisaks kujundab majandust ja tööturget veelgi rohkem ümber tehnoloogia areng sellistes valdkondades nagu tehisintellekt, andmeanalüüs, virtuaalmaailm, küberturvalisus, kvant- ja pilvandmetöötlus ning servitöötlus. See muudab digioskused üha hädavajalikumaks, samas kui praegu puuduvad neljal täiskasvanul kümnest ja kolmandikul Euroopa töötajatest isegi põhilised digioskused (vt punkt 2.2.1). Suurimast oskuste nappusest on teatatud sellistes valdkondades nagu digisisu loomine ja programmeerimine, eelkõige Lätis, Taanis, Poolas ja Hispaanias⁹⁵.

Joonis 2.1.3. 2023. aastal jätkus palgakasv kõrge inflatsiooni ja pingsa tööturu tingimustes

Nominaalne töötasu töötaja kohta, aastane muutus protsentides

Märkus. Märkus: EA 20 tähendab 20 riiki, kus on kasutusel euro. Nominaalne töötasu töötaja kohta arvutatakse, jagades töötajate summaarse töötasu töötajate koguarvuga. Nominaalne töötasu hõlmab lisaks brutopalgale ka tööandja tehtavaid sotsiaalmakseid.

Allikas: AMECO andmebaas [[HWCDW](#)] ja Eurostat, rahvamajanduse arvepidamine, [[namq_10_gdp](#)], [[namq_10_a10_e](#)].

⁹⁴ Euroopa Komisjon, [Euroopa digikümnend: 2030. aasta digieesmärgid](#), 2023

⁹⁵ OECD, [Skills for Job 2022](#), 2022.

Palgad kasvasid ELis 2023. aastal jõudsalt, kuid liikmesriigiti väga erinevalt. Nominaalne töötasu töötaja kohta kasvas jätkuvalt kõrge inflatsiooni⁹⁶ ja pingelise tööturu tingimustes aastaga rekordilised 6,1 %, võrreldes 4,9 %ga 2022. aastal. Inflatsiooni aeglustudes vähenes see kasv 2024. aasta teises kvartalis 5,0 %le. Palgakasv oli liikmesriigiti väga erinev (joonis 2.1.3). 2024. aasta teises kvartalis kasvas nominaalpalk Bulgaarias, Horvaatias, Ungaris, Lätis, Poolas ja Rumeenias üle 11 % ning Eestis, Leedus, Slovakkias, Austrias ja Portugalis 6–10 %. Belgias, Soomes, Prantsusmaal, Iirimaa, Itaalias, Luksemburgis ja Maltal kasvas see alla 3,2 %.

Läbiräägitud palgad kasvasid samuti jõudsalt, sest nõudlus kompenseerida ostujõu vähenemist järjest kasvas. Läbiräägitud palgad tõusid euroalal 2024. aasta teises kvartalis 3,6 % (aastases võrdluses), mis näitab alates 2023. aasta esimesest kvartalist täheldatud 4,4 % kuni 4,7 % suuruse kasvumäära aeglustumist⁹⁷. Siiski on viimane kasv endiselt märkimisväärselt suurem kui 2022. aastal registreeritud kasv, mis jäi vahemikku 2,6–3,1 %. 2023. aastal toimus mitu töövaidlust, mille põhjustas mure, et palgad ei pea elukalliduse tõusuga sammu⁹⁸.

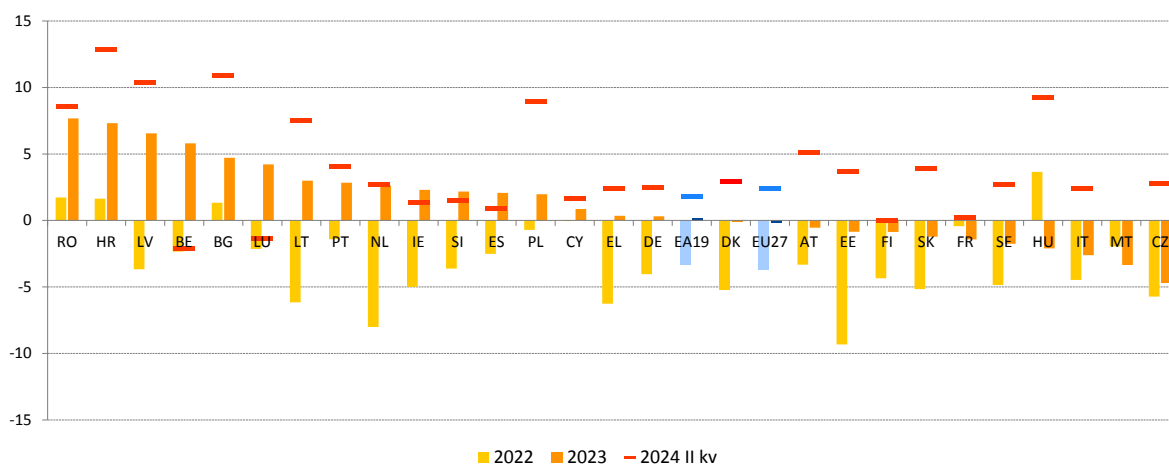
⁹⁶ Inflatsioon püsis 2023. aasta septembris eelneva aastaga võrreldes endiselt 4,9 % juures, neljandas kvartalis aga langes märkimisväärselt, olles detsembris 3,1 %.

⁹⁷ Läbiräägitud palkade kasv on sotsiaalpartnerite vaheliste palgaläbirääkimiste otsene tulemus. See hõlmab nii äsja läbiräägitud kui ka varem kokkulepitud palku. Üldreeglina ei hõlma see lisatasusid, ületunnitöötasu ega muid individuaalseid tasusid, mis ei ole seotud kollektiivläbirääkimistega. Erinevalt väljamakstavast töötasust ei mõjuta läbiräägitud palku töötundide arv (sest need on kehtestatud täistööaja kohta) ja mõnes sektoris on läbiräägitud palk ühtlasi miinimumpalk.

⁹⁸ Eurofound, [Labour disputes across Europe in 2023: Ongoing struggle for higher wages as cost of living rises](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Joonis 2.1.4. Reaalpalk kasvab, kuid pole varasemate aastate langusest veel taastunud

Reaalne brutopalk töötaja kohta, aastane muutus protsentides

Märkus. EA 20 tähendab 20 riiki, kus on kasutusel euro. Reaalpalga arvutamisel kasutati deflaatorina ühtlustatud tarbijahinnaindeksit.

Allikas: AMECO andmebaas [5000 HWWDW, 5000 ZCPIH] ja Eurostat [[namq_10_gdp](#), [namq_10_a10_e](#), [pre_hicp_midx](#)].

Reaalpalgad hakkasid pärast märkimisväärset langust 2022. aastal alates 2023. aasta

kolmandast kvartalist kasvama, peamiselt tingituna inflatsiooni aeglustumisest. Reaalpalgad

vähenesid ELis 2022. aastal 3,7 % ja 2023. aasta alguses vähenemine jätkus, aastane langus oli

0,2 %⁹⁹. Alates 2023. aasta teisest poolest hakkas reaalpalk taas kasvama ja 2024. aasta teises

kvartalis oli see aastases võrdluses kasvanud 2,4 % (vt joonis 2.1.4). Kasv taastus tänu inflatsiooni

vähendamisele ja jätkuvalt tugevale nominaalpalga kasvule. 2024. aasta teises kvartalis kasvas

reaalpalk Austrias, Bulgaarias, Horvaatias, Lätis, Leedus, Poolas, Portugalis, Ungaris ja Rumeenias

üle 4,0 %. Seevastu Soomes, Prantsusmaal ja Hispaanias oli kasv alla 1,0 % ning Luksemburgis ja

Belgias vähenes reaalpalk pärast 2023. aasta suurt tõusu vastavalt 1,4 % ja 2,1 %. Hoolimata

hiljutisest tõusust jäävad reaalpalgad ELis ja enamikus liikmesriikides allapoole pandeemiaeelset

taset. Reaalpalgad peaksid 2019. aasta tasemele jõudma ELis 2025. aastal ja euroalal

2026. aastal¹⁰⁰.

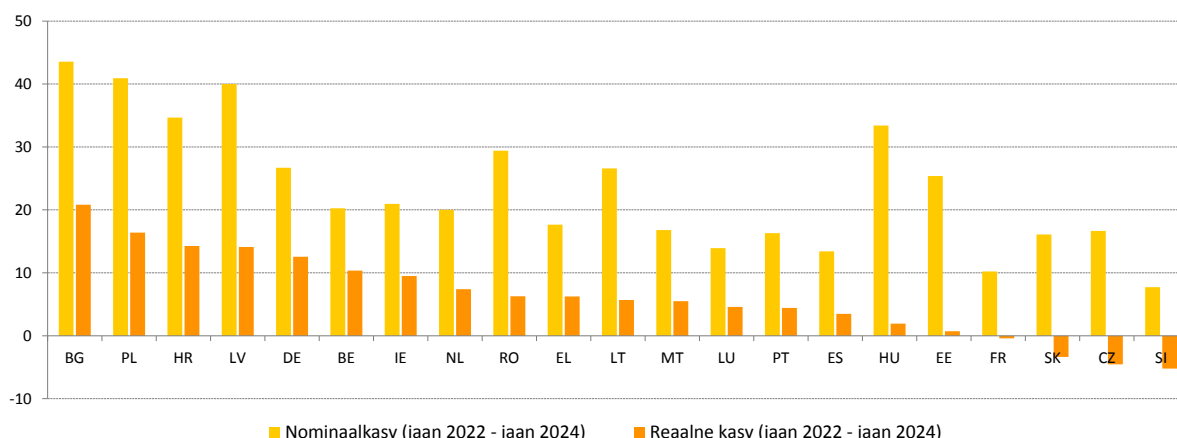
⁹⁹ Reaalpalga arvutamisel kasutatakse deflaatorina ühtlustatud tarbijahinnaindeksit.

¹⁰⁰ Euroopa Komisjon, [2024. aasta sügisene majandusprognos: järkjärguline taastumine keerukas keskkonnas](#), november 2024.

Seadusjärgse miinimumpalga tõus kompenseerib suures osas miinimumpalga saajate ostujõu vähenemist enamikus liikmesriikides. 2022. aasta jaanuarist kuni 2024. aasta jaanuarini tõusis nominaalne seadusjärgne miinimumpalk üle 7 % kõikides liikmesriikides, kus see on kehtestatud¹⁰¹. Poolas, Bulgaarias ja Lätis tõusis see üle 40 % ning Horvaatias, Belgias, Saksamaal, Eestis, Iirimaa, Leedus, Ungaris, Madalmaades ja Rumeenias üle 20 %¹⁰². Tõus tulenes peamiselt 2023. ja 2024. aasta jaanuaris toimunud korrapärasest iga-aastasest ajakohastamisest ning olulisest kohandamisest 2022. ja 2023. aastal. Reaalkasvades kasvas seadusjärgne miinimumpalk Belgias, Bulgaarias, Horvaatias, Saksamaal, Lätis ja Poolas rohkem kui 10 % ning Kreekas, Iirimaa, Leedus, Maltal, Madalmaades ja Rumeenias 5–10 % (joonis 2.1.6). Eestis, Prantsusmaal, Ungaris, Luksemburgis, Portugalis ja Hispaanias kasvas seadusjärgne reaalne miinimumpalk 2022. aasta jaanuarist 2024. aasta jaanuarini alla 5 %. Seevastu Tšehhis, Slovakkias ja Sloveenias reaalkasv vähenes rohkem kui 3 %.

Joonis 2.1.5. Seadusjärgse miinimumpalga kasv aitas kompenseerida miinimumpalga saajate ostujõu vähenemist

Miinimumpalga muutumine liikmesriikides, kus on seadusjärgne miinimumpalk (muutus protsentides)

Märkus: puudub Küpros, kus seadusjärgne miinimumpalk kehtestati 2023. aastal.

Allikas: Eurofound ja Eurostat [[earn mw cur](#), [prc hicp midx](#)].

¹⁰¹ Seadusjärgne miinimumpalk on kehtestatud 22 liikmesriigis: Belgias, Bulgaarias, Eestis, Hispaanias, Horvaatias, Iirimaa, Kreekas, Küprosel, Leedus, Luksemburgis, Lätis, Madalmaades, Maltal, Poolas, Portugalis, Prantsusmaal, Rumeenias, Saksamaal, Slovakkias, Sloveenias, Tšehhis ja Ungaris. Seadusjärgset miinimumpalka ei ole viies liikmesriigis – Austrias, Itaalias, Rootsis, Soomes ja Taanis.

¹⁰² Miinimumpalka ajakohastatakse sageli igal aastal, aasta alguses. 2022. aasta jaanuarist 2024. aasta jaanuarini registreeriti suurim kasv Poolas (49 %), Bulgaarias (44 %), Lätis (40 %) ja Horvaatias (34 %). Belgias, Saksamaal, Eestis, Iirimaa, Leedus, Ungaris, Madalmaades ja Rumeenias tõusis miinimumpalk 20–30 %.

Palgavaesus vähenes ELis 2023. aastal veidi, kuid mõjutas siiski iga kaheteistkümnendat töötajat. Vaesusriskiga 18aastaste ja vanemate töötajate osakaal vähenes 2023. aastal 8,3 %le, mis on vähem kui 8,5 % 2022. aastal (vastavalt 2022. ja 2021. aasta sissetulekute põhjal)¹⁰³. See osakaal oli ka väiksem kui kümme aastat tagasi ja vahetult enne COVID-19 pandeemiat (2013. aastal 9,1 % ja 2019. aastal 9 %, vastavalt 2012. ja 2018. aasta sissetulekute põhjal). 2023. aastal vähenes palgavaesus kaheteistkümnnes liikmesriigis, vaatamata sellele, et paljud neist seisisid 2022. aastal silmitsi kõrge inflatsiooni ja reaalpalka märkimisväärse vähenemisega. See näitab, et nendes riikides vähenes mediaansissetulek järsemalt kui palgavaeste sissetulek, mida toetas miinimumpalka ja sotsiaalsiirete ajakohastamine¹⁰⁴. Kõige rohkem vähenes palgavaeste osakaal Itaalias ja Kreekas (vastavalt –1,6 ja –0,7 protsendipunkti, tasemele 9,9 %), kuid mõlemas riigis oli see endiselt üle ELi keskmise (8,3 %). Seevastu Luksemburgis, Bulgaarias, Horvaatias ja Slovakkias kasvas palgavaesus ühe protsendipunkti võrra või rohkem. Suurim oli palgavaeste osakaal Rumeenias, Luksemburgis ja Bulgaarias (vastavalt 15,3 %, 14,8 % ja 11,4 %) ning Hispaanias, Eestis ja Portugalis oli see 10 % või üle selle. Eurostati esialgsete hinnangute kohaselt jääb palgavaesuse tase 2024. aastal muutumatuks (2023. aasta sissetulekute põhjal)¹⁰⁵. Nagu varasematelgi aastatel, oli palgavaesus kogu ELis suurem kolmandate riikide kodanike (22,5 %) ja väljaspool ELi sündinud inimeste seas (18,5 %), madala haridustasemega töötajate (18,4 %), osaajaga töötajate (12,6 %) ja ajutiste töötajate seas (12,6 %) ning ülalpeetavate lastega leibkondades (10,0 %).

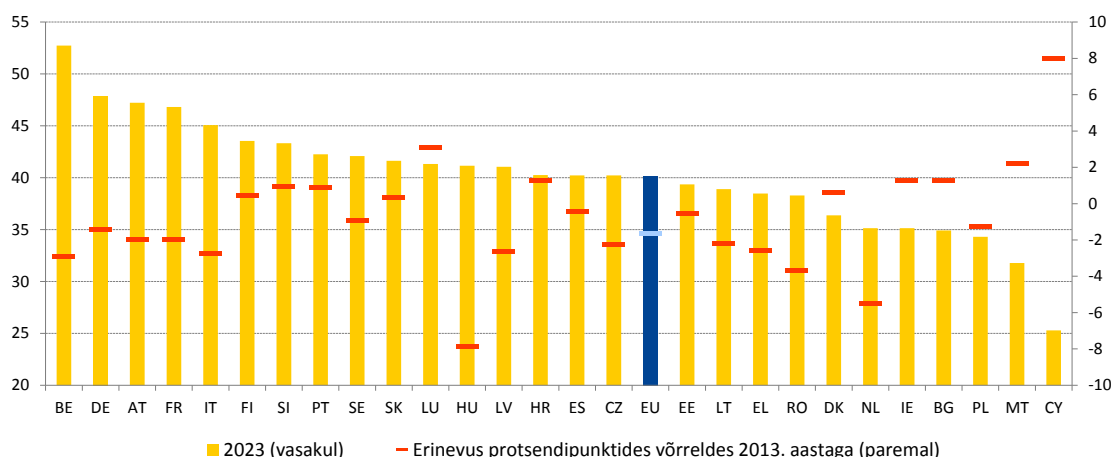
¹⁰³ Eurostat [[ilc iw01](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika, aegrea katkemine Horvaatia puhul.

¹⁰⁴ Vt Euroopa Komisjon, Labour market and wage developments in Europe 2024, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁰⁵ [Latest developments in income dynamics and poverty – Statistics Explained](#), juuni 2024.

Joonis 2.1.6. 2023. aastal oli keskmist palka teeniva vallalise isiku maksukiil enamikus liikmesriikides väiksem kui kümme aastat varem

Keskmist palka teeniva vallalise inimese maksukiil, 2023

Märkus. Küprose 2013. aasta andmed on asendatud 2014. aasta andmetega, sest 2013. aasta andmed ei ole kättesaadavad.

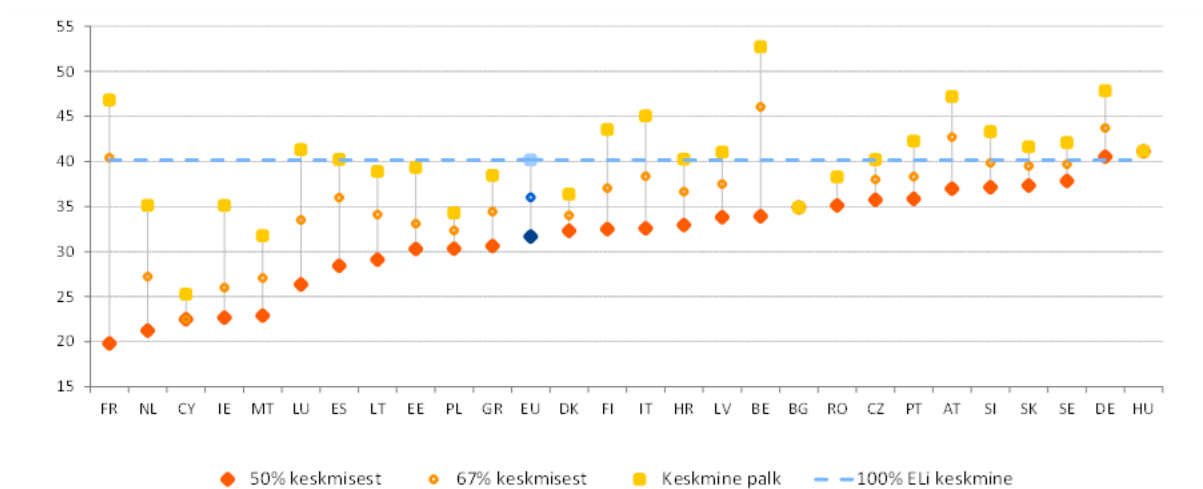
Allikas: Euroopa Komisjon, majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat, maksude ja hüvitiste andmebaas, OECD maksude ja hüvitiste mudeli põhjal (ajakohastatud aprillis 2024).

Tööjõumaksud mõjutavad märkimisväärselt töötamise ja töölevõtmise stiimuleid.

Maksukiiluga mõõdetakse tööandja tööjõukulude ja töötajate netopalka vahet, mida väljendatakse protsendina kõigist tööjõukuludest. Tööjõu suur maksukiil võib vähendada töötamise ja töölevõtmise stiimuleid, eelkõige konkreetsete rühmade jaoks, nagu leibkonna teised palgasaajad, kelle puhul on tööturule jõudmine selliste stiimulite suhtes tundlikum. Keskmist palka saava vallalise isiku maksukiil on ELis alates 2013. aastast vähenenud 2,2 protsendipunkti, ulatudes 2023. aastal 40,2 %ni (joonis 2.1.6). See on siiski veel üle OECD keskmise, mis on 34,8 %. Samal ajavahemikul vähenes keskmist palka saavate inimeste maksukiil märkimisväärselt (üle 1 protsendipunkti) 13 liikmesriigis, kusjuures suurim vähenemine toimus Ungaris (–7,9 pp), Madalmaades (–5,5 pp), Rumeenias (–3,7 pp) ja Belgias (–2,9 pp). Seevastu märkimisväärne kasv (üle 1 protsendipunkti) toimus kuues riigis, kusjuures suurim oli see Küprosel (8,0 pp), Luksemburgis (3,1 pp) ja Maltal (2,2 pp). Väiksema sissetulekuga (50 % keskmisest sissetulekust) töötajate puhul oli vallalise inimese maksukiil 2023. aastal 31,7 %, mis on 3,1 protsendipunkti vähem kui 2013. aastal ja 0,1 protsendipunkti vähem kui 2022. aastal.

Joonis 2.1.7. Madalapalgaliste töötajate maksukiil on väiksem

Vallalise madalapalgalise (50 % ja 67 % keskmisest palgast) töötaja maksukiil võrreldes keskmise palga saajatega 2023. aastal

Märkus. Liikmesriigid on järjestatud astmelisuse taseme järgi kahanevas järjekorras (maksukiil keskmise palga puhul – maksukiil keskmisest palgast 50 % moodustava palga puhul).

Allikas: Euroopa Komisjon, majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat, maksude ja hüvitiste andmebaas, OECD maksude ja hüvitiste mudeli põhjal (ajakohastatud aprillis 2024).

Üksikisiku tulumaksu süsteemid on üldjuhul astmelised ja väiksema sissetulekuga töötajate maksukiil on väiksem. Eriti selgelt astmeline süsteem on näiteks Prantsusmaal, Belgias ja Luksemburgis, kindla maksumääraga süsteeme kasutatakse aga Bulgaarias ja Ungaris (joonis 2.1.7). Väikse sissetulekuga inimeste väiksem maksukoormus vähendab nii tööjõu nõudluse kui ka pakkumise moonutusi ning lihtsustab madala kvalifikatsiooniga töötajate palkamist. Kuigi väikse sissetulekuga inimeste väiksem maksukoormus on kasulik töölevõtmise takistuste vähendamisel, tuleks see kavandada nii, et see ei pärsiks üleminekut kõrgemapalgalistele töökohtadele.

Inflatsioon võib maksusüsteeme moonutada, mõjutades nii maksude astmelisust kui ka õiglust. Maksusüsteemi moonutused tulenevad sageli nominaalselt määratletud künnistest, nagu maksuastmed, maksuvähendused, maksude mahaarvamised või maksuvabastused. Astmelistes maksusüsteemides toob inflatsioon tavaliselt kaasa kõrgemale maksuastmele liikumise, kus nominaalselt kindlaksmääratud maksukünnised suruvad rohkem maksumaksjaid kõrgemale maksuastmele, mis suurendab nende maksukoormust. See asjaolu koos maksuvähenduste ja -soodustuste vähenemisega võib suurendada vaesusrisi, kui ei tehta inflatsiooniga kohandamisi või ei võeta muid poliitikameetmeid. Kui maksuastmeid (ja muid maksusüsteemi kindlaksmääratud parameetreid) kohandatakse vastavalt inflatsioonile, kas automaatselt indekseerimise abil või vabalt valitud meetmetega, on võimalik kõrgemale maksuastmele liikumist ja muid inflatsioonist tingitud moonutusi ohjata. 2023. aastal ja 2024. aasta alguses kohandasid paljud liikmesriigid oma üksikisiku tulumaksu süsteeme selliste moonutuste kõrvaldamiseks (vt punkt 2.1.2).

Maksukoormuse nihutamine tööjõumaksudelt muudele maksubaasidele kooskõlas keskkonnaeesmärkidega võib suurendada tööturustiimuleid ja õiglust ning samal ajal toetada kliimaneutraalsust. Nende eesmärkidega on kooskõlas energia maksustamise direktiivi¹⁰⁶ kavandatud muudatused, mille üle kaasseadusandjad praegu läbirääkimisi peavad; muudatustega kehtestatakse hinnad, mis vähendavad fossiilkütuste tarbimist, ning soodustatakse investeeringuid kestlikku ja puhtasse energiasse. Ka nõukogu soovitusena õiglase kliimaneutraalsusele ülemineku kohta¹⁰⁷ toetatakse tööjõu, eelkõige väikese ja keskmise sissetulekuga rühmade maksukoormuse vähendamist ning üleminekut keskkonnakestlikkust edendavatele tuluallikatele. Kuigi CO₂-maksudel võib olla pärssiv mõju, saab seda leevendada hoolikalt kavandatud kompensatsioonimeetmetega. Kõnealuste kliima- ja õigluse-eesmärkidega on kooskõlas toetusmeetmed, millega tagatakse haavatavatele rühmadele taskukohane energia, ning maksumeedmed, mis soodustavad energiasäästu ja vähendavad fossiilkütuste tarbimist, eelkõige ikka veel kõrgete energiahindade juures.

¹⁰⁶ [COM\(2021\) 563 – Energia maksustamise direktiivi läbivaatamine.](#)

¹⁰⁷ [Nõukogu soovitus õiglasele kliimaneutraalsusele ülemineku tagamise kohta \(2022/C 243/04\).](#)

2.1.2. Liikmesriikide võetud meetmed

Mitu liikmesriiki on kehtestanud töölevõtustiimulid ja töökohtade loomise toetused, keskendudes tööhõive edendamisele peamistes sektorites ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade toetamisele. Kreeka kasutab taaste- ja vastupidavusrahastu toel värbamistoetusi, mis võimaldavad võtta täistööajaga tööle 67 000 töötut ja mis on suunatud kõige haavatavamatele rühmadele (pikaajalised töötud, puuetega inimesed, pagulased, romad). **Maltal** viiakse ESF+ ja Malta valitsuse kaasrahastamisel ellu kava A2E, mis kestab kuni 2029. aastani. Selle kava raames pakutakse tööandjatele rahalist toetust ebasoodsas olukorras olevate isikute töölevõtmiseks ning seeläbi mitmekesise ja kaasava tööjõu edendamiseks. **Soome** algatas 2023. aastal palgatoetuste reformi tööandjatele, kes võtavad tööle töötuid tööotsijaid. Tööandjad võivad saada rahalist toetust, mis katab 50 % palgakuludest või väiksema töövõimega töötajate värbamise korral 70 % palgakuludest. **Tšehhi** jätkas 2024. aastal katseprojekti, milles ühendati ebasoodsas olukorras olevate rühmade töölevõtmiseks antavad palgatoetused ning integratsioonitegevus, nagu koolitus, sotsiaaltöö ja tööalane abi, põhjaliku juhendamise ja nõustamisega, et toetada inimeste isiklikku arengut subsideeritud töökohtadel. **Itaalia** kehtestas 7. mai 2024. aasta dekreetseadusega nr 60 stiimulid iseenda tööandjana tegutsemiseks uute tehnoloogiate arendamise ja kaksikülemineku seisukohalt strateegilistes sektorites. Stiimulite hulgas on neis sektorites ettevõtlusega alustavate alla 35aastaste töötute sotsiaalmaksetest vabastamine kuni 800 euro ulatuses kuus, kui nad võtavad ajavahemikul 1. juulist 2024 kuni 31. detsembrini 2025 tööle alalisi töötajaid. Lisaks võivad toetusesaajad taotleda riiklikult sotsiaalkindlustusametilt (INPS) kuni kolmeks aastaks igakuist maksuvabastust 500 euro ulatuses töötaja kohta. **Portugal** lõi taaste- ja vastupidavusrahastu toel kestliku tööhõive kohustuste programmi, millega pakutakse tööandjatele rahalisi toetusi ja sotsiaalmaksete vähendamist, et toetada 30 000 alalise töökoha loomist, vähendada tööturu killustatust ja edendada soolist võrdsuslikkust ning lihtsustada noorte integreerimist tööturule. 2024. aasta septembris käivitas Portugal ka programmi *+Emprego (+tööhõive) Emprego+Talento* (tööhõive + talent), mida rahastatakse ESF+ist, pakkudes rahalist toetust tööandjatele, kes värbavad avalikes tööturuasutustes registreeritud töötuid, ning suurendades sihtotstarbelise koolituse kaudu tööalast konkurentsivõimet.

Mitu riiki on kehtestanud lühendatud tööaja kavad või neid kohandanud, tuginedes ka COVID-19 kriisist saadud kogemustele. Eesti võttis 2024. aasta mais vastu töövõimetuse ennetamist käsitlevad õigusaktid, et tagada pärast pikaajalist haiguspuhkust tööle naasvatele töötajatele paindlikud töötingimused ja toetada kroonilisi haigusi põdevate inimeste integreerimist tööturule. Selle süsteemi kohaselt katavad tööandjad vähemalt 50 % kogupalgast ja ülejäänud osa katab riiklik tervisekassa. **Hispaania** võttis 2023. aasta juulis vastu sätteid, millega arendati edasi tööhõive paindlikkuse ja stabiliseerimise (RED) mehhanismi õiguskorda, et suurendada tööhõive paindlikkust ja stabiilsust; nendes sätetes täpsustati ületunnitöö piiranguid, töölevõtmise ja töölohistamise eeskirju ning alltöövõtu tingimusi. **Itaalia** täiendas 2023. aasta detsembris oma lühendatud tööaja kava (*Cassa Integrazione Guadagni*) nii, et see hõlmaks lühendatud tööaega äärmuslike ilmastikutingimuste korral. Täiendatud kava, mida kohaldatakse 2023. aasta juulist detsembrini, on konkreetselt suunatud sellistele sektoritele nagu põllumajandus, ehitus ja kaevandamine.

Mitu liikmesriiki on muutnud või kavatsevad muuta miinimumpalga raamistikke. Küpros kehtestas 2023. aasta jaanuaris üldise seadusjärgse miinimumpalga, mille eesmärk on tagada madalapalgaliste inimeste ostujõud. Alates 2024. aasta jaanuarist kohandatakse miinimumpalka iga kahe aasta järel, võttes aluseks konkreetsed kriteeriumid, sealhulgas miinimumpalga saajate ostujõud võrreldes elukallidusega. Miinimumpalga esimene muudatus jõustus juba 2024. aasta jaanuaris, mil miinimumpalk tõusis 940 eurolt 1 000 eurole kuus. **Lätis** arutasid valitsus ja sotsiaalpartnerid 2024. aastal reforme miinimumpalga kujundamise mehhanismi muutmiseks, võttes aluseks piisava miinimumpalga direktiivis esitatud väärtused¹⁰⁸. Miinimumpalk on alates 2025. aastast 740 eurot ja sellega on määratud kindlaks miinimumpalga tase mediaanpalga suhtes. **Kreekas** võeti direktiiv 2022/2041 riiklikku õigusraamistikku üle seadusega 5163/2024 pärast valitsuse konsulteerimist sotsiaalpartneritega. **Bulgaaria** ja **Leedu** on muutnud miinimumpalga kujundamise protsessi, lisades soovitusliku kontrollväärtuse, mis on seotud eelkõige tegelike keskmiste palkadega.

¹⁰⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta direktiiv (EL) 2022/2041, mis käsitleb piisavat miinimumpalka Euroopa Liidus (ELT L 275, 25.10.2022, lk 33).

Madalmaad on muutnud miinimumpalga määratlust, asendades kuupalga tunnitasuga. **Rumeenias** võeti 2024. aasta novembris taaste- ja vastupidavuskava raames vastu uus seadus; sellega kehtestati uus mehhanism ja valem, mille alusel määratakse sotsiaalpartneritega konsulteerides kindlaks miinimumpalga tase ja ajakohastatakse seda süstemaatiliselt ning viiakse see kooskõlla piisavat miinimumpalka käsitleva direktiiviga. Need muudatused on tehtud seoses direktiivi üldise ülevõtmisega liikmesriikides (direktiivi ülevõtmise tähtaeg oli 15. november 2024). **Horvaatias** muudeti taaste- ja vastupidavuskava alusel miinimumpalga seadust, millega nähakse ette suurem miinimumpalk ületunnitöö, öötöö ning pühapäeval ja riigipühadel töötamise korral ning keelatakse miinimumpalgast loobumine. Lisaks kavatseb Horvaatia tõsta miinimumpalga 50 %le eelneva aasta keskmisest palgast.

Vastu on võetud või kaalutakse mitmesuguseid avaliku sektori palkadega seotud meetmeid.

Horvaatias jõustus 2024. aastal taaste- ja vastupidavuskava raames palgaseadus, mille eesmärk on sotsiaalpartneritega konsulteerides standardida palgakujunduskriteeriumid ning ühtlustada riigihalduse ja avalike teenuste valdkonna palgad. **Itaalias** eraldati eelarveseadusega 2024. aastaks 3 miljardit eurot ja alates 2025. aastast eraldatakse igal aastal 5 miljardit eurot riigitöötajate riikliku kollektiivlepingu uuendamiseks. **Kreeka** kavatseb tulenevalt seaduse 5163/2024 jõustumisest tõsta alates 2025. aastast avaliku sektori palku pärast uue ühtse palgaastmestiku vastuvõtmist. **Sloveenias** võeti 2024. aasta oktoobris taaste- ja vastupidavuskava osana vastu avaliku sektori palgasüsteemi ühiseid aluseid käsitlev seadus, mis jõustub 2025. aasta jaanuaris. Reformiga kaotati miinimumpalgast madalamad astmed ning suurendati kõigi Sloveenia avaliku sektori ametnike ja riigiteenistujate töötasusid.

Tehtud on ka muid muudatusi palgakujundussüsteemides, eelkõige seoses

kollektiivläbirääkimistega. Poolas esitati seaduseelnõu, mille eesmärk on ajakohastada norme, mis käsitlevad kollektiivlepingute sõlmimist ja registreerimist, läbirääkimisteemade laiendamist, riiklikku kollektiivlepingute registrisse kandmise protsessi lihtsustamist ja digitaliseerimist ning lepingute pikendamise lihtsustamist ning ettevõtjatele pakutavat võimalust mitme äriühingu vahel sõlmitud lepingutest majanduslikel põhjustel taganeda. **Prantsusmaal** anti välja uus dekreet, et kiirendada kollektiivlepingute laiendamist kõigile ühe filiaali töötajatele ja ettevõtetele ning tagada, et eri sektorites makstav miinimumpalk ei oleks väiksem kui seadusjärgne miinimumpalk (SMIC)¹⁰⁹. Lisaks loodi 2024. aasta märtsis uus tasustamise, tööhõive ja tootlikkuse kõrgem nõukogu, et paremini ühtlustada tootlikkust, väärtuse loomist ja palku ning samas jälgida palku mõjutavaid tegureid. **Portugalis** ajakohastati tööseadustikus hiljuti kollektiivlepingute lõpetamise menetlusi, millega muudeti lepingute lõpetamine raskemaks ja võeti kasutusele uus vahekohtumenetlus¹¹⁰. **Belgias** ei jõudnud sotsiaalpartnerid palkade osas kokkuleppele, mistõttu föderaalvalitsus otsustas 2023. ja 2024. aastal palganormi mitte suurendada ning palgatõus piirdus tavapärase inflatsioonipõhise indekseerimisega. Sotsiaalpartnerid võivad siiski pidada läbirääkimisi ühekordse lisatasu üle töötaja kohta summas kuni 500 eurot või 750 eurot juhul, kui ettevõtted teenivad erakordselt suurt kasumit.

¹⁰⁹ Eurofound, [France: Development in working life 2023](#), töödokument, WPEF24045, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹¹⁰ Eurofound (2024), [Portugal: Development in working life 2023](#), töödokument, WPEF24057, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Liikmesriigid astuvad samme sotsiaalmajanduse tugevdamiseks, saades inspiratsiooni ELi sotsiaalmajanduse tegevuskavast¹¹¹ ja sotsiaalmajanduse raamtingimuste väljatöötamist käsitlevast nõukogu soovitusest¹¹². 2024. aasta veebruaris allkirjastasid 19 liikmesriiki Euroopa Liidu sotsiaalmajandust käsitleva Liège'i tegevuskava,¹¹³ milles on esitatud Euroopa järgmise sotsiaalmeetmete kava sotsiaalmajanduse prioriteedid ja suunaviidad. Liikmesriigid töötavad praegu välja või ajakohastavad oma sotsiaalmajanduse strateegiaid, mis on oluline samm soodsate raamtingimuste loomiseks. **Iirimaa** käivitas 2024. aasta juulis riikliku sotsiaalse ettevõtluse poliitika aastateks 2024–2027. **Slovakkia** võttis 2023. aasta augustis vastu tegevuskava sotsiaalmajanduse ja sotsiaalse ettevõtluse toetamiseks kuni 2030. aastani. **Sloveenia** koostas sotsiaalmajanduse arengustrateegia, mis ootab praegu valitsuse heakskiitu. **Belgias** võttis saksakeelne kogukond 2024. aasta jaanuaris vastu esimese dekreeidi sotsiaalsete ettevõtete tunnustamise ja edendamise kohta ning sellele järgnes 2024. aasta aprillis Flandria dekreet, millega edendatakse sotsiaalmajandust ja ettevõtjate sotsiaalset vastutust. **Küprosel** kiideti 2023. aasta detsembris heaks 2020. aasta sotsiaalsete ettevõtete seaduse muudatused ja määrus, millega loodi sotsiaalsete ettevõtete register, kus saab juba registreerimistaotlusi esitada. **Tšehhis** võeti 2024. aasta detsembris vastu sotsiaalmajanduse ettevõtete integreerimise seadus. Selle õigusakti eesmärk on toetada sotsiaalmajanduse üksusi sellise raamistiku loomisega, mis suurendab nende rolli majanduses; muu hulgas lihtsustab raamistik juurdepääsu rahastamisele, parandab regulatiivseid tingimusi ja edendab kestlikke sotsiaalseid ärimudeleid. **Portugal** lõi algatuse „Portugali sotsiaalne innovatsioon 2030“, et edendada riigis ettevõtlust, sotsiaalset innovatsiooni ning sotsiaalse ja ökoloogilise mõjuga investeringuid. Peamised toetusesaajad on avaliku ja erasektori üksused, sealhulgas sotsiaalmajanduse üksused, kes arendavad, edendavad või toetavad sotsiaalse innovatsiooni projekte või pakuvad sellealast koolitust. **Saksamaal** investeeritakse ESF+ist kaasrahastatava uue toetusprogrammi raames 2028. aastaks 110 miljardit eurot, et tugevdada avaliku huvi ettevõtteid; selleks toetatakse koostöökeskkondi, ülikoole ja ettevõtlusinkubaatoreid, kes omakorda pakuvad sotsiaalsetele ettevõtetele nõu ja oskustealast koolitust.

¹¹¹ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „[Inimeste hüvanguks toimiva majanduse kujundamine: sotsiaalmajanduse tegevuskava](#)“ (COM(2021) 778 final).

¹¹² [Nõukogu 27. novembri 2023. aasta soovitus, mis käsitleb sotsiaalmajanduse raamtingimuste väljatöötamist \(C/2023/1344\).](#)

¹¹³ Vt deklaratsioon internetis.

Mitu liikmesriiki on rakendanud meetmeid õiglase maksustamise edendamiseks ja tööturul osalemise suurendamiseks. Itaalias kinnitati ka 2024. aastaks töötajate maksukiilu vähendamine, mis algselt kehtestati 2022. aastal ja mida pikendati 2023. aastal¹¹⁴. Lisaks on ettevõtjatel ja spetsialistidel, kes palkavad lisatöötajaid tähtajatute lepingute alusel, 2024. aasta maksustamisperioodil õigus 120 %le mahaarvamisele tööjõukuludelt. **Läti** viib alates 2025. aastast ellu tööjõumaksude reformi, vähendades väiksema ja keskmise sissetulekuga töötajate maksukoormust. **Portugal** lisas 2025. aasta riigieelarvesse noorte maksustamiskorra muudatuse, mida kohaldatakse alates 2025. aastast. Sellega laiendatakse maksuvabastusi kuni 35aastastele isikutele, olenemata nende haridustasemest, ning pikendatakse vabastuste kehtivusaega kuni kümne aastani (varem viis aastat). Teise näitena on **Soome** valitsus vähendanud töötulu maksustamist, kahekordistades üle 65aastaste töötajate töötasu hõlmavat maksuvähendust, kuid jättes selle ära 60–64aastaste puhul. Ümberkorralduse eesmärk on luua üle 65aastaste inimestele paremaid tööstiimuleid. Selleks et tõhustada õiglast maksustamist ja edendada füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemist, rakendas **Kreeka** 2024. aastal vabakutseliste ja füüsilisest isikust ettevõtjate jaoks uue maksustamiskorra, mille keskmes on seadusjärgsel miinimumpalgal põhinev eeldatav miinimumsissetulek. Samuti nähakse sellega ette soodsam kord noortele füüsilisest isikust ettevõtjatele nende esimese viie tegevusaasta jooksul, samuti puuetega inimestele ning väikesaarte ja -asulate elanikele. **Hispaania** jätkab oma sotsiaalmajanduse tugevdamist subsiidiumide kaudu, rakendades Hispaania sotsiaalmajanduse strateegiat aastateks 2023–2027 ning täiustades statistilisi andmeid. Neid meetmeid täiendab praegu taaste- ja vastupidavusraha toetus, mille kaudu suunatakse majanduse taastamise ja ümberkujundamise strateegilise projekti (PERTE) kaudu sotsiaalmajanduse ja hoolduse valdkonda üle 2,5 miljardi euro. Lisaks on 2024. aastal San Sebastiánis loodud uus sotsiaalmajanduse keskus, mille eesmärk on luua mõttekoda ja sotsiaalne labor ning edendada teadmusvõrgustikke.

¹¹⁴ Vabastuse määr on 6 % kuni 2 692 euro suuruste maksustatavate kuupalkade puhul ja 7 % kuni 1 923 euro suuruste palkade puhul. 2024. aasta esimeseks kuueks kuuks kinnitati ka juba kehtestatud vähendatud maksukiil, mis võrdub 15 %ga brutotöötasust, mida makstakse riigipühadel tehtava öötöö ja ületunnitöö eest.

Kohandatud on ka üksikisiku tulumaksu süsteeme, et leevendada inflatsiooni mõju töötajatele¹¹⁵. Kui maksukava künniseid ei muudeta, võib inflatsioon suruda leibkonnad kõrgematele maksuastmetele. Kuigi enamik riike kohandab maksuastmeid oma äranägemise järgi, on **Belgias, Taanis, Leedus, Madalmaades, Slovakkias, Sloveenias, Rootsis** ja hiljuti ka **Austrias** kehtestatud automaatsed kohandamismehhanismid¹¹⁶. **Saksamaa, Leedu, Luksemburg, Iirimaa** ja **Portugal** kohandasid oma maksuastmeid 2023. ja/või 2024. aastal omal äranägemisel, kusjuures **Portugal** vähendas ka teise maksuastme piirmaksumäära. **Itaalia** ühendas 2024. aastal kaks madalaimat maksuastet (neljast), kohaldades keskmise sissetulekuga inimeste maksukoormuse vähendamiseks 23 % maksumäära. **Hispaania** indekseeris nii 2023. kui ka 2024. aastal sotsiaalmaksete aluseid ja määrasid. Lisaks üksikisiku tulumaksu kohandamisele on liikmesriigid võtnud ka muid maksumeetmeid inflatsiooni mõju leevendamiseks.

2.2. Suunis 6. Tööjõupakkumise edendamine ning parema juurdepääsu loomine tööhõivele ning elukestvate oskuste ja pädevuste omandamisele

Käesolevas punktis vaadeldakse, kuidas on rakendatud tööhõive 6. suunist, millega soovitatakse liikmesriikidel luua tingimused tööjõupakkumise suurendamiseks, oskuste ja pädevuste omandamise edendamiseks kogu elu jooksul, kõigile võrdsete võimaluste loomiseks, tööturul osalemise takistuste kõrvaldamiseks ja tööturul osalemise stiimulite loomiseks kooskõlas Euroopa sotsiaaldõiguste samba põhimõtetega nr 1 (haridus, koolitus ja elukestev õpe), 2 (sooline võrdsuslikkus), 3 (võrdsed võimalused), 4 (tööhõive aktiivne toetamine), 9 (töö- ja eraelu tasakaal), 11 (lapsehoid ja laste toetamine) ning 17 (puuetega inimeste kaasamine). Punktis 2.2.1 antakse ülevaade peamistest muutustest hariduse, koolituse ja oskuste valdkonnas, samuti haavatavate ja alaesindatud rühmade olukorrast tööturul. Punktis 2.2.2 antakse ülevaade liikmesriikides neis poliitikavaldkondades võetud meetmetest.

¹¹⁵ Vt Euroopa Komisjon, [Annual Report on Taxation 2024](#) (2024. aasta maksustamisaruanne), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹¹⁶ Indekseerimise eri lähenemisviise ELis on üksikasjalikult kirjeldatud 2023. aasta maksustamisaruande tabelis 3 (2022. aastal kehtestatud meetmete kohta).

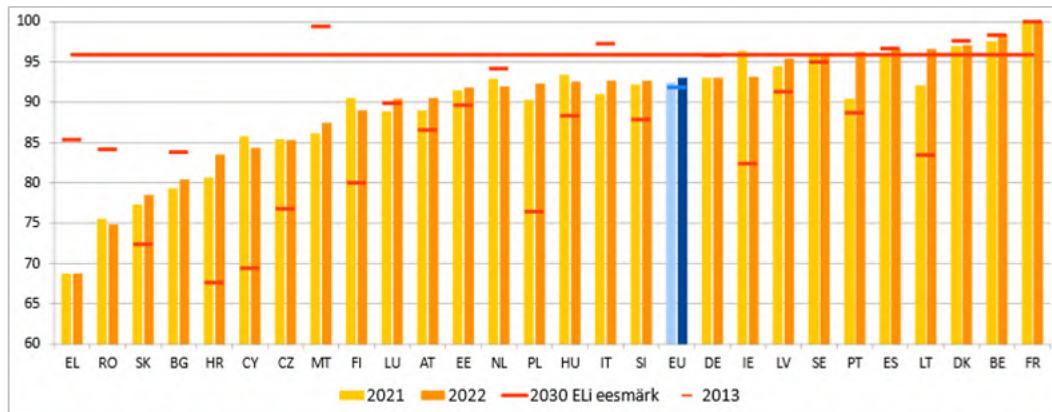
2.2.1. Põhinäitajad

Alushariduses ja lapsehoiuse osalemine ELi tasandil on viimasel kümnendil aeglaselt edenenud, kusjuures liikmesriikide olukord on selles valdkonnas väga erinev. 2022. aastal oli alusharidus- ja lapsehoiuasutustes registreeritud 93,1 % lastest vanuses kolm aastat kuni kohustusliku põhihariduse alustamise vanuseni, mis tähendab, et see näitaja kasvas võrreldes 2021. aastaga 0,6 protsendipunkti ja võrreldes 2014. aastaga 1,9 protsendipunkti. Kuid selle ELi keskmise näitaja taga aga peituvad suured riikidevahelised erinevused. Seitse liikmesriiki (Belgia, Taani, Prantsusmaa, Hispaania, Leedu, Portugal, Rootsi) on juba saavutanud ELi tasandi eesmärgi, milleks on 96 %ne osalemise määr aastaks 2030, samas kui viies riigis (Bulgaaria, Horvaatia, Küpros, Rumeenia ja Slovakkia) on see määr alla 85 %, kusjuures kahes viimati nimetatud alla 80 %. Mõni liikmesriik on viimastel aastatel teinud märkimisväärsed edusamme: 2021.–2022. aastal suurenes see näitaja enim Portugalis (5,8 protsendipunkti), Leedus (4,6 protsendipunkti), Horvaatias (2,8 protsendipunkti) ja Poolas (2 protsendipunkti). Seevastu kuues liikmesriigis, eelkõige Küprosel (–1,4 protsendipunkti), Soomes (–1,6 protsendipunkti) ja Iirimaa (–3,2 protsendipunkti), täheldati alushariduses ja lapsehoiuse osalemise langust. Piisavat lastehoiuvõimaluste pakkumist, seda eelkõige nooremate laste ja ebasoodsa sotsiaal-majandusliku taustaga laste jaoks, takistab endiselt see, et lastehoid ei ole taskukohane ja lastehoiukohti on vähe, samuti on probleemiks töötajate nappus. Endiselt on märkimisväärne probleem roma laste osalemine alushariduses ja lapsehoiuse, moodustades ligikaudu poole ELi keskmisest (2021. aastal 42–44 %), ning see näitaja on romade puhul tunduvalt väiksem kui 2030. aastaks romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlevas uues strateegilises raamistikus¹¹⁷ seatud eesmärk (vähemalt 70 %).

¹¹⁷ [Põhineb viimasel Põhiõiguste Ameti \(FRA\) romade uuringul \(2021\)](#), avaldatud 2022. aastal. Lisateavet on esitatud [romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlevas ELi strateegilises raamistikus aastateks 2020–2030](#).

Joonis 2.2.1. Alushariduses ja lapsehoiuis osalemine ELi tasandil on aeglaselt edenenud, kuid olukord on riigiti väga erinev

Alushariduses ja lapsehoiuis osalemine laste puhul kolmandast eluaastast kuni kohustusliku põhihariduse alustamise eani (%)

Märkus. 2013: Kreeka ja Portugali puhul on määratlus erinev. 2021: ELi ja Portugali puhul on määratlus erinev. Prantsusmaa kohta on esitatud esialgsed andmed. 2022: ELi ja Portugali puhul on määratlus erinev. Prantsusmaa, Malta, Poola ja Portugali kohta on esitatud esialgsed andmed. Kreeka andmed on aastast 2019.

Allikas: Eurostat [[educ_uoe_enra21](#)].

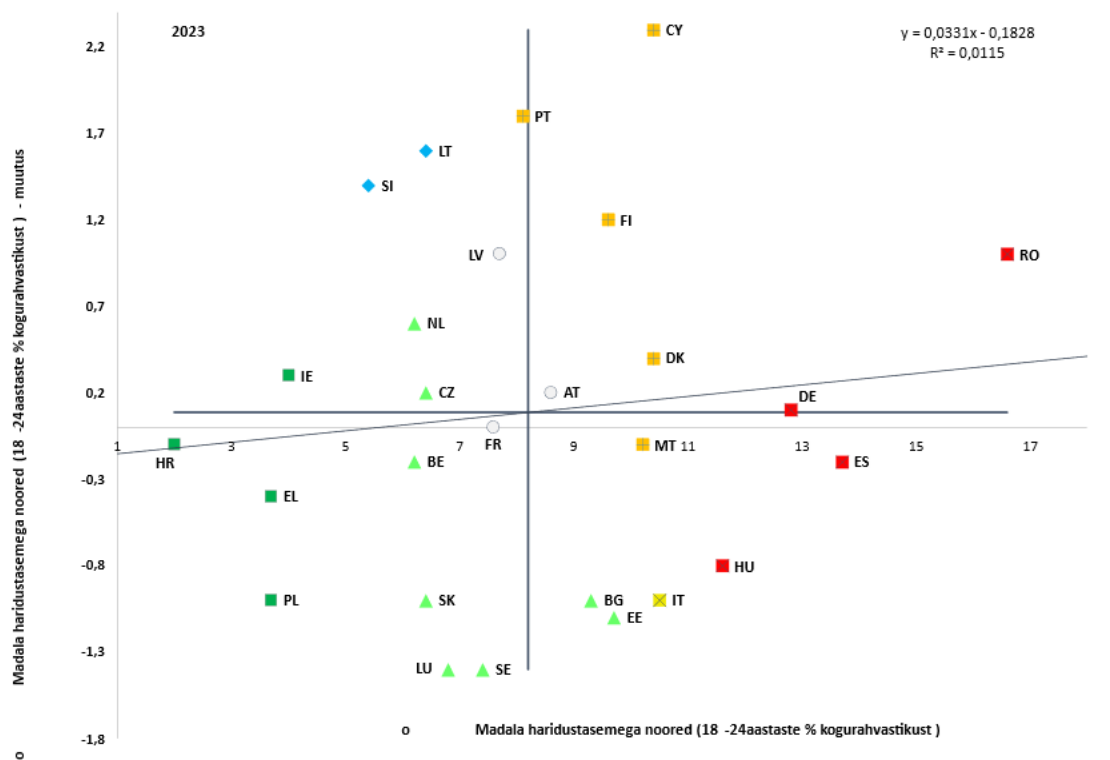
Haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumine (madala haridustasemega noorte osakaal) väheneb kogu ELis, kuid on siiani probleem, eriti noormeeste hulgas. 2023. aastal jättis kooli pooleli 9,5 % 18–24aastastest, 2022. aastaga võrreldes on see näitaja paranenud 0,2 protsendipunkti. See on 2,3 protsendipunkti vähem kui kümme aastat varem, kusjuures viis riiki (Kreeka, Hispaania, Itaalia, Malta ja Portugal) saavutasid sellel perioodil enam kui 5 protsendipunkti suuruse vähenemise. Siiski oli 2023. aastal ELis haridus- või koolitussüsteemist varakult lahkunud noori, kellel oli kõige enam põhiharidus, ligikaudu 3,1 miljonit. 16 liikmesriiki on juba saavutanud Euroopa haridusruumi eesmärgi vähendada madala haridustasemega noorte osakaalu 2030. aastaks alla 9 %ni. Rumeenias, Hispaanias, Saksamaal ja Ungaris on see määr siiski endiselt 12 % ringis või üle selle, mistõttu paigutub näitaja kategooriasse „kriitiline olukord“ ning eelneva aastaga võrreldes on see vaid vähesel määral paranenud või isegi suurenenud (vt joonis 2.2.2). 2023. aastal registreeriti selle näitaja puhul suurim kasv Küprosel (2,3 protsendipunkti), kellele järgnesid Soome, Sloveenia, Portugal ja Leedu, kus madala haridustasemega noorte osakaal kasvas rohkem kui 1 protsendipunkti. Samal ajal olid Horvaatia (2,0 %), Kreeka (3,7 %), Poola (3,7 %) ja Iirimaa (4,0 %) kategoorias „väga tubli“. Hoolimata mõningasest paranemisest ei ole siiski märke liikmesriikidevahelisest ülespoole suunatud lähenemisest. Lisaks on sooline ebavõrdsus hariduses endiselt märkimisväärne ning noorte naiste puhul on haridussüsteemist varakult lahkumise tõenäosus (7,7 %) palju väiksem kui noortel meestel (11,3 %). Väljaspool ELi sündinud noortel on endiselt peaaegu kolm korda suurem tõenäosus (21,6 %) haridustee katkestamiseks kui mõnes ELi liikmesriigis sündinutel (8,2 %). Olukord on eriti murettekitav noorte romade (18–24aastased) puhul, kusjuures aastatel 2020–2021 lahkus haridus- ja koolitussüsteemist enne keskhariduse omandamist rohkem kui kaks kolmandikku romadest (71 %) ¹¹⁸. Lisaks valmistab muret samasse vanuserühma kuuluvate puuetega noorte olukord – 2022. aastal oli madala haridustasemega noorte osakaal nende hulgas 22,2 % ¹¹⁹. Ka esineb märkimisväärsed piirkondlikke erinevusi, näiteks sellistes liikmesriikides nagu Bulgaaria, Prantsusmaa, Ungari, Portugal ja Hispaania (vt 5. lisa joonis 1), sealhulgas nende äärepoolseimates piirkondades.

¹¹⁸ Vt Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, „[Roma in 10 European Countries – Main results](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

¹¹⁹ Vt Euroopa puuetega inimeste ekspertide võrgustik, „[European comparative data on persons with disabilities](#)“ (Euroopa võrdlevad andmed puuetega inimeste kohta), 2022. Puudega inimeste haridussüsteemist varakult lahkumise kõrgem määr võib muu hulgas olla tingitud juurdepääsetavusega seotud probleemidest (näiteks füüsilised ja arhitektuurilised tõkked) ja kohandatud programmide puudumisest.

Joonis 2.2.2. Madala haridustasemega noorte osakaal jätkab aeglast vähenemist, kusjuures liikmesriikide lõikes esineb suuri erinevusi

Madala haridustasemega noored (18–24aastased), 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (% , sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Slovakkia ja Küprose puhul. Horvaatia ja Luksemburgi andmete usaldusväärsus on väike.

Allikas: Eurostat [[edat_lfse_14](#)], ELi tööjõu-uuring.

Tekstikast nr 2. Põhioskuste parandamine

Põhioskused on noorte isikliku ja kutsealase arengu ning ELi tulevase konkurentsivõime ja sotsiaalse ühtekuuluvuse alus. Põhioskused on vundament, mis võimaldab inimestel orienteeruda elu keerukuses, osaleda kogukondlikus elus, jätkata õppimist hilisemas elus ning anda oma sisuline panus ühiskonda ja majandusse. Need oskused toetavad tööjõu tootlikkust ning digiüleminekuks vajaliku innovatsiooni soodustamist ja järjest teadmuspõhisemaks muutuvat majandust¹²⁰. Paremate oskustega noortel on paremad tööalased väljavaated, neil on väiksem oht lahkuda haridussüsteemist madala kvalifikatsiooniga ja nad osalevad täiskasvanuhariduses suurema tõenäolisusega¹²¹. Euroopa haridusruumi loomisega seadis EL põhioskustega (mida mõõdetakse OECD rahvusvahelises õpilaste hindamise programmis PISA) seotud eesmärgid, mille kohaselt peaks 2030. aastaks jääma kehvade tulemuste määr lugemisoskuses, matemaatikas ja loodusteadustes alla 15 %. Hiljutised suundumused näitavad selgelt, et ELi tasandil tuleb teha uusi ja tõhustatud jõupingutusi. Need jõupingutused peaksid tuginema olemasolevatele algatustele ja veelgi hoogustama seda, et rakendatakse 2022. aasta novembris õpiedu saavutamise teede kohta vastu võetud soovitus, milles esitatakse poliitikaraamistik süsteemse ja mitmetahulise lähenemisviisi jaoks haridustulemuste parandamisel¹²². Lisaks on komisjoni uuel koosseisul kavas esitada põhioskuste tegevuskava. Täiendavalt käsitletakse loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkonna hariduse konkreetseid ja püsivaid probleeme STEM-hariduse strateegilises kavas.

¹²⁰ Vt OECD (2014), „[A New Macroeconomic Measure of Human Capital Exploiting PISA and PIAAC: Linking Education Policies to Productivity](#)“, OECD majandusosakonna töödokumendid, nr 1709, 2022; Euroopa Komisjon, *Investing in People's Competences – A Cornerstone for Growth and Wellbeing in the EU*, *European Economy Discussion Papers*, 139, 2021; Woessmann, L., *The Economic Case for Education*, *EENEE Analytical Report No 20*, 2014.

¹²¹ Euroopa Komisjon, „[Investing in education in a post-Covid EU](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2022.

¹²² [Nõukogu 28. novembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb õpiedu saavutamise teid](#) ning millega asendatakse nõukogu 28. juuni 2011. aasta soovitus varakult haridussüsteemist lahkumise vähendamise poliitika kohta (EMPs kohaldatav tekst) (2022/C 469/01).

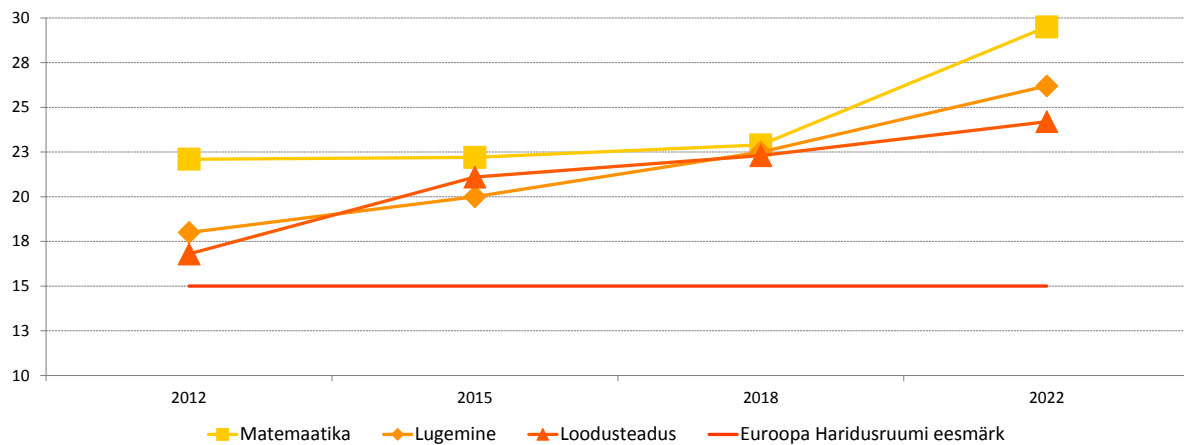
Hiljutised andmed kinnitavad põhioskuste taseme pikemaajalist langustendentsi, mis kujutab endast suurt ohtu ELi tulevasele tööviljakusele ja konkurentsivõimele ning seab kahtluse alla ELi haridussüsteemide pakutavad võrdsed võimalused ja tipptaseme mõõtmed. Alates 2012. aastast on kehvade õpitulemuste määr kõigis kolmes PISA mõõdetavas valdkonnas ELi tasandil pidevalt suurenenud, kusjuures PISA 2022. aasta tulemused näitavad, et põhioskuste tase on sel perioodil kõige järsemalt langenud. Kõige värskemad tulemused näitavad, et kehvade tulemuste määr on oluliselt suurenenud matemaatikas (6,6 protsendipunkti) ja lugemises (3,7 protsendipunkti) ning vähemal määral loodusteadustes (1,9 protsendipunkti) – see suundumus kajastub ka enamiku liikmesriikide individuaalsetes tulemustes¹²³. ELi tasandil on kehvade tulemuste määr matemaatikas nüüd aga 29,5 %, lugemises 26,2 % ja loodusteadustes 24,2 % (2018. aastal vastavalt 22,9 %, 22,5 % ja 22,3 %), kusjuures 18 liikmesriigis oli kehvade tulemuste määr matemaatikas üle 25 % ja 14 liikmesriigis oli kehva lugemisoskuse määr sama kõrge. Selle tulemusena on EL eemaldunud Euroopa haridusruumis seatud eesmärgist vähendada kehvade õpitulemuste määra 15 %ni, kusjuures praegune erinevus eesmärgiks seatud määra-st on suurem kui kümme aastat varem. Samal ajal näitavad hiljutised PISA andmed ka seda, et väga heade õpitulemuste määr, st väga heade oskustega õpilaste osakaal on vähenenud kõigis sotsiaal-majanduslikes rühmades¹²⁴. See määr on enamikus liikmesriikides märkimisväärselt vähenenud matemaatikas ja lugemises, samas kui loodusteadustes on see enamikus riikides püsinud üldjoontes stabiilsena. 2022. aastal oli väga hea oskuste tase matemaatikas vaid 7,9 % ELi õpilastest, lugemises 6,5 % ja loodusteadustes 6,9 % (2018. aastal vastavalt 11 %, 8,1 % ja 6,3 %). Kuigi võib eeldada, et õpitulemuste halvenemises mängis rolli COVID-19 kriis, oli mitmes riigis õpitulemuste langustrendi täheldatud juba enne pandeemiat.

¹²³ Euroopa Komisjon, „[The twin challenge of equity and excellence in the EU](#)“ (Võrdsuse ja tipptaseme kaksikprobleem põhioskuste valdkonnas ELis), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹²⁴ PISA uuringus kajastab seda majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise staatuse indeks (ESCS). Soodsa sotsiaal-majandusliku tausta kategooriasse kuulub 25 % kõigist asjaomase riigi kõrgeimate majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise staatuse indeksiga õpilastest, samas kui ebasoodsa sotsiaal-majandusliku tausta kategooriasse kuulub 25 % kõigist õpilastest, kellel on majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise staatuse indeksi punktisumma kõige madalam.

Kehvade tulemustega õpilaste osakaal on oluliselt kasvanud matemaatikas ja lugemises ning mõõdukamal määral loodusteadustes

Nende õpilaste osakaal, kes ei ole võimelised saavutama PISA 2. taseme miinimumpädevuse sihttaset (%)

Märkus. 2022. aasta ELi näitaja tõlgendamisel tuleb olla ettevaatlik: Taani, Iirimaa, Läti ja Madalmaad ei täitnud ühte või mitut PISA valimi moodustamise standardit (vt [OECD, PISA 2022 Results \(Volume 1\)](#), A2 ja A4). 2012. aasta kohta puuduvad Malta andmed.

Allikas: OECD, [PISA 2012](#), [2015](#), [2018](#), [2022](#), hariduse, noorte, spordi ja kultuuri peadirektoraadi arvutused.

Mitu riiki on juba võtnud või kaalumas uusi meetmeid vastuseks PISA uuringu

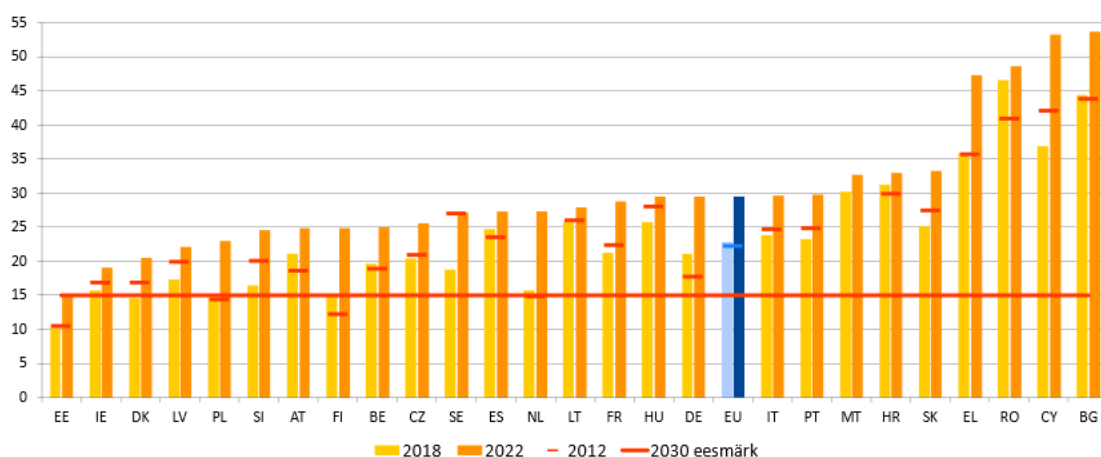
murettekitavatele tulemustele. Poolas on rakendatud mõned kohesed parandusmeetmed ning 2026. aastaks on kavandatud pädevuspõhine õppekavareform, mille puhul kasutatakse Euroopa haridusruumi strateegilise raamistiku kohast vastastikust nõustamist koolieelse ja algkooli taseme hariduses. **Soome** suurendab kohustuslike lugemis-, kirjutamis- ja arvutamistundide miinimumarvu algkoolis. Reformiga alustatakse 2025. aasta augustist ja põhihariduse rahastamist suurendatakse 200 miljoni euro võrra. ELi tehnilise toe instrumendist rahastatava mitut riiki hõlmava projektiga toetatakse **Bulgaariat** ja **Rumeeniat**, et suurendada nende suutlikkust kavandada ja viia ellu õppekava reforme, vaadates läbi prioriteetsed vajadused ja sõnastades soovitud õppekava kavandamise, rakendamise, järelvalve ja hindamise parandamiseks. **Malta** võttis 2024. aasta mais vastu uue riikliku haridusstrateegia (2024–2030), milles tehakse ettepanek minna teadmiste edastamiselt järk-järgult üle pädevuspõhisele süsteemile. Selles strateegias on kavandatud ka matemaatilise kirjaoskuse põhimõtted ja seatud tähtsale kohale kirjaoskuse parandamine.

Madalmaades edendatakse põhioskuste kavaga tõenduspõhist haridust, mille raames saavad osalevad koolid põhioskuste taseme tõstmiseks 500 eurot õpilase kohta tingimusel, et kasutatakse meetodeid, mis on osutunud tõhusaks, näiteks väiksema õpilastearvuga klassid, ning selle meetme laiemaks kasutuselevõtuks suurendati eelarvet ligikaudu 50 %. **Rootsis**, kus peetakse oluliseks üleminekut digitaalsetelt õpetamis- ja õppimismeetoditelt analoogmeetoditele, keskendutakse õpikute tasuta jagamisele ning raamatukogude ja analoogõppevahendite kasutamise hoogustamisele, et parandada põhioskuste taset. **Rumeenia** loob ESF+ toetusel riikliku programmi funktsionaalse kirjaoskamatus ennetamiseks ja vähendamiseks.

Põhioskuste puudulikkus on enamikus liikmesriikides märkimisväärselt suurenenud, mis kujutab endast suurt ohtu ELi tulevasele tööviljakusele ja konkurentsivõimele. OECD rahvusvahelise õpilaste hindamise programmi (PISA) 2022. aasta tulemused näitasid, et peaaegu kolmandikul 15aastasest on puudulikud põhioskused matemaatikas ja neljandikul lugemises ja loodusteaduste valdkonnas. EL on eemaldunud Euroopa haridusruumis seatud eesmärgist vähendada kehvade õpitulemuste määra 15 %ni, kusjuures praegune erinevus eesmärgiks seatud määra-st on suurem kui kümme aastat varem. Pärast viimaseid kättesaadavaid andmeid 2018. aastal on olukord kõige järsemalt halvenenud matemaatikas (+ 6,6 pp) – vt joonis 2.2.3. Selle eesmärgi on kõigis kolmes valdkonnas täitnud vaid Eesti ja Iirimaa on selle saavutanud lugemises. Eriti murettekitav on see, et 18 riigis on kehvade tulemuste määr matemaatikas üle 25 % ja 14 riigis on kehvade lugemisoskuse määr sama kõrge. Matemaatikas on olukord eriti murettekitav Bulgaarias, Küprosel, Rumeenias ja Kreekas, kus kehvade tulemuste määr ületab 45 %. Lisaks on kõigi sotsiaal-majanduslike rühmade hulgas vähenenud väga heade õpitulemustega õpilaste osakaal, mis näitab probleemi laia ulatust. Need arengud osutavad märkimisväärselt takistustele põhioskuste arendamisel kogu ELis, ohustades keskpikas perspektiivis tööviljakust ja konkurentsivõimet.

Joonis 2.2.3. Kehvade õpitulemuste määr matemaatikas on oluliselt suurenenud

Nende õpilaste osakaal, kes ei ole võimelised saavutama PISA 2. taseme miinimumpädevuse sihttasest (%)

Märkus. Taani, Iirimaa, Läti ja Madalmaade 2022. aasta andmete tõlgendamisel tuleb olla ettevaatlik, sest üks või mitu PISA uuringus kasutatavat valimi moodustamise standardit ei olnud täidetud. 2012. aasta kohta puuduvad Malta andmed.

Allikas: OECD, [PISA 2012](#), [2018](#), [2022](#), hariduse, noorte, spordi ja kultuuri peadirektoraadi arvutused.

Hariduslik ebavõrdsus on suurenenud, süvendades veelgi ebasoodsas olukorras olevate ja rändetaustaga õpilaste haavatavust.

Peaaegu pooltel ebasoodsas olukorras olevatel õpilastel (48 %) olid 2022. aastal kehvad õpitulemused matemaatikas, mis on 2018. aasta näitajaga (38,2 %) võrreldes märkimisväärne kasv. Kehvi tulemusi oli rohkem ka soodsamas olukorras olevate õpilaste seas, ehkki palju mõõdukamalt (näitaja suurenes 8,6 %lt 10,9 %le), mis suurendas veelgi juba olemasolevat sotsiaal-majanduslikku lõhet. Kõigis liikmesriikides, välja arvatud Maltal, see lõhe suurenes (kuigi see suurenemine ei ole alati statistiliselt oluline). Ebasoodsas olukorras olevate õpilaste seas suurenes ebaproportsionaalselt ka eriti kehvade tulemustega, st kõigis kolmes valdkonnas kehvade tulemustega õpilaste osakaal (23,3 %lt 28,8 %le). Kõige järsem kasv registreeriti Küprosel (16,2 protsendipunkti), Madalmaades (13,8 protsendipunkti), Slovakkias (11,5 protsendipunkti) ja Bulgaarias (10 protsendipunkti). Seevastu soodsamas olukorras olevate õpilaste tulemused halvenesid 2018.–2022. aastal vaid 0,5 protsendipunkti võrra. Soodsa ja ebasoodsa sotsiaal-majandusliku taustaga õpilaste eriti kehvade tulemuste erinevus on kõige suurem Rumeenias, Slovakkias, Bulgaarias ja Ungaris. Välismaal sündinud õpilastel on võrreldes oma kohalike eakaaslastega (kelle vanematel rändetausta ei ole) samuti märkimisväärselt kehvemad tulemused enamikus riikides, samas kui välismaal sündinud vanematega kohalikud õpilased jõuavad osaliselt oma eakaaslastele järele. Vaid mõnes liikmesriigis (Horvaatia, Malta, Iirimaa ja Küpros) on erinevused kõigi õpilasrühmade vahel väikesed. Need järeldused on kooskõlas hiljutiste uuringutega COVID-19 mõju kohta õpitulemustele, mis näitavad, et sotsiaal-majanduslikult ebasoodsas olukorras olevate õpilaste õpitulemused halvenesid pandeemia ajal keskmiselt rohkem kui nende soodsama taustaolukorraga eakaaslaste omad.

Kvaliteetse digiõppe ja -koolituse pakkumine, sealhulgas selle tagamine, et haridussüsteemid peavad sammu tehnoloogia arenguga, nagu tehisintellekt, on õiglase digipöörde toetamisel keskse tähtsusega. Sellega seoses võttis nõukogu 2023. aasta novembris vastu kaks soovitusi, et suunata ja toetada liikmesriike kvaliteetse, kaasava ja kättesaadava digiõppe ja -koolituse pakkumisel ning kõigi inimeste digioskuste arendamisel. Need soovitused, mis võeti vastu ELi digiõppe tegevuskava (2021–2027) rakendamise osana, on samm Euroopa haridusruumi ja Euroopa digikümneni eesmärkide saavutamise suunas. Esiteks kutsutakse peamisi edukat digiõpet ja -koolitust soodustavaid tegureid käsitlevas soovituses ELi riike üles tagama kaasava ja kvaliteetse digiõppe ja -koolituse üldine kättesaadavus¹²⁵. Teiseks kutsutakse soovituses digioskuste ja -pädevuste õpetamise täiustamise kohta hariduses ja koolituses ELi riike üles pakkuma võimalust digioskuste omandamiseks sidusal viisil kõigis haridus- ja koolitussektorites¹²⁶. Need mõlemad soovitused kinnitavad, et haridus peab olema valmis digipöördeks ja pidama sammu tehnoloogia arenguga, sealhulgas tehisintellekti kasutamisega. Neis soovitustes määratleb nõukogu tehisintellekti strateegiliselt olulise teemana, mis nõuab ELi tasandil koordineeritud lähenemisviisi. See täiendab digiõppe tegevuskava raames tehtud komisjoni algatusi, mille eesmärk on toetada liikmesriikide haridus- ja koolitussüsteeme tehisintellekti probleemidega tegelemisel (näiteks võib tuua haridustöötajate eetilised suunised tehisintellekti ja andmete kasutamise kohta õpetamisel ja õppimisel, kodanike digipädevuse ajakohastatud raamistiku (DigComp 2.2) ning programmi „Erasmus+“ panuse tehisintellekti kasutamisega seotud uuenduslike pedagoogiliste tavade ja oskuste arendamisse). Lisaks täiendab see programmi „Digitaalne Euroopa“ raames antavat toetust, millega edendatakse kõrgtehnoloogiate kasutamist haridussektoris ning töötatakse välja kõrgharidusprogramme ja lühiajalisi koolituskursusi, mis hõlmavad paljusid peamisi digivaldkondi.

¹²⁵ Vt [nõukogu 23. novembri 2023. aasta soovitus peamiste edukat digiõpet ja -koolitust soodustavate tegurite kohta \(C/2024/1115\)](#).

¹²⁶ Vt [nõukogu 23. novembri 2023. aasta soovitus digioskuste ja -pädevuste õpetamise täiustamise kohta hariduses ja koolituses \(C/2024/1030\)](#).

Kõigis liikmesriikides toetatakse taaste- ja vastupidavusraha-rahastust investeeringuid taristusse, koolitusse ja õppekavade reformidesse, et suurendada digipädevust, tagada kaasavus, innovatsioon ning kooskõla digiõppe tegevuskava ja Euroopa digikümneni eesmärkidega. Hiljuti algatas komisjon uuringu seitsme digivaldkonna *acquis*’ mõjude kohta, sealhulgas tehisintellekti käsitleva määruse mõju kohta haridus- ja koolitustavadele, eesmärgiga veelgi suurendada valmisolekut avaliku ja erasektori haridus- ja koolitusvaldkonnas tegutsejate seas. Lisaks on komisjoni uuel koosseisul kavas vaadata läbi digiõppe tegevuskava ja võtta vastu digiõppe ja -koolituse tulevikku käsitlev tegevuskava.

Hiljuti kutsehariduse omandanute tööhõivetulemused paranevad jätkuvalt kogu ELis.

Kutsehariduse ja -õppe eesmärk on varustada noori ja täiskasvanuid konkreetsetes ametis ja üldse tööturul vajaminevate teadmiste, oskuste ja pädevusega. 2022. aastal osales kutseõppeprogrammides üle poole (52,8 %) keskharidusega või keskharidusjärgse haridusega õpilastest (keskastme kvalifikatsioon)¹²⁷. 2023. aastal töötas ELis 81,0 % hiljuti kutsehariduse ja -õppe lõpetanutest (20–34aastased), mis tähendab 1,2 protsendipunkti suurust kasvu võrreldes eelneva aastaga¹²⁸. See positiivne suundumus viitab sellele, et EL võib saavutada 2025. aastaks oma eesmärgi, et vähemalt 82 % hiljuti kutsehariduse ja -õppe lõpetanutest oleks tööl,¹²⁹ kusjuures EL on juba ületanud eesmärgi, mille kohaselt osaleks 60 % kutsehariduse ja -õppe lõpetanutest töökohapõhises õppes,¹³⁰ sest 2023. aastal omandas 64,5 % neist töökohal kogemusi¹³¹ kutsehariduse ja -õppe õppekava raames¹³². Töökohal toimivas õppes osalenud inimeste tööhõive määr on kõrgem (2023. aastal 84,8 %) kui neil, kes seda ei teinud (71,5 %). Samal ajal püsivad liikmesriikide vahel märkimisväärsed erinevused: kutsehariduse ja -õppe lõpetanute tööhõive määr ulatub vähem kui 70 %st Itaalias, Hispaanias, Rumeenias ja Kreekas rohkem kui 90 %ni Madalmaades, Saksamaal ja Maltal¹³³. Kokkupuude töökohal toimuva õppega on samuti väga erinev, ulatudes alla 20 %st Rumeenias ja Tšehhis kuni üle 90 %ni Austrias, Saksamaal, Madalmaades ja Hispaanias. Komisjon töötab uuel ametiajal välja Euroopa kutsehariduse ja -õppe strateegia, mis muu hulgas aitab suurendada nende inimeste arvu, kes omandavad teise taseme kutsehariduse ja läbivad õpipoisiõppe.

¹²⁷ Eurostat UNESCO, OECD ja Eurostati kogutud andmete põhjal [[educ_uoe_enra16](#)]. Keskastme kvalifikatsioon tähendab keskharidust (ISCEDi 3. tase) või keskharidusjärgset haridust, mida ei tunnustata kõrgharidusena (ISCEDi 4. tase).

¹²⁸ Eurostat [[edat_lfse_24](#)].

¹²⁹ Vt [nõukogu 24. novembri 2020. aasta soovitus jätkusuutlikku konkurentsivõimet, sotsiaalset õiglust ja toimetulekut toetava kutsehariduse kohta](#).

¹³⁰ Vt [nõukogu 24. novembri 2020. aasta soovitus jätkusuutlikku konkurentsivõimet, sotsiaalset õiglust ja vastupanuvõimet toetava kutsehariduse ja -õppe kohta \(2020/C 417/01\)](#) ning [nõukogu resolutsioon, mis käsitleb strateegilist raamistikku üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal, et liikuda Euroopa haridusruumi loomise suunas ja kaugemale \(2021–2030\) \(2021/C 66/01\)](#).

¹³¹ Lisaks koolisisesele õppele praktilised harjutused koolituskeskuses.

¹³² Eurostat, tööjõu-uuring [[tps00215](#)].

¹³³ Euroopa Komisjoni enda arvutused, vt Euroopa Komisjon, [hariduse ja koolituse valdkonna 2024. aasta ülevaade](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

EL on kolmanda taseme hariduse omandamise eesmärgi saavutamisel graafikus, kuid sooline hariduslõhe on endiselt märkimisväärne ja lähenemise märke on vähe. 2023. aastal oli ELis kolmanda taseme haridus 43,1 %l noortest (25–34aastased). Kõigis liikmesriikides peale kolme (Soome, Ungari, Rumeenia) on viimase viie aasta jooksul kõrgharidusega inimeste arv suurenenud, kuid liikmesriikide vahel on endiselt märkimisväärsed erinevusi. Rumeenias oli kõrghariduse omandanute osakaal ELis väikseim (22,5 %) ning Irimaal oli see kõige suurem (62,7 %).

13 liikmesriiki on juba ületanud Euroopa haridusruumi 2030. aasta eesmärgi (45 %), kusjuures kaheksa liikmesriigi kõrghariduse omandanute määr ületab 50 %, ¹³⁴ samas on kaheksa riigi määr endiselt alla 40 %. Samal ajal on noortel naistel kolmanda taseme haridus palju tõenäolisemalt (48,8 %) kui meestel (37,6 %) (vt joonis 2.2.4). Sooline erinevus on märkimisväärne kõigis riikides, kusjuures erinevus on üle 20 protsendipunkti viies liikmesriigis (Horvaatia, Leedu, Sloveenia, Läti ja Eesti). Lisaks püsivad soolised erinevused ainevaldkondades, kuna hariduse ja tervishoiu valdkonnas domineerivad naised ning mehed on enamuses IKTs ja inseneriteaduses. Kuna ebasoodsatest oludest pärit noorte jaoks on juurdepääs kõrgharidusele endiselt raskendatud, on oht, et juba olemasolevad sotsiaal-majanduslikud erinevused hariduses veelgi suurenevad. Kolmanda taseme hariduse omandanute määrad on samuti madalamad (38 %) välisriigis sündinud inimeste puhul. Üldiselt on kolmanda taseme hariduse omandamise määra erinevused riikide vahel endiselt suured ja märke ülespoole suunatud lähenemisest napib ¹³⁵. Lisaks püsivad suured piirkondlikud erinevused, mis alates 2015. aastast on pidevalt suurenenud, kusjuures mõnel piirkonnal on oht jääda maha dunaamilisematest piirkondadest, kuna talente jääb vähemaks ja majanduslikud lõhed suurenevad, ¹³⁶ nagu on rõhutatud ka komisjoni teatistes, milles käsitletakse talentide rakendamist Euroopa piirkondades ¹³⁷.

¹³⁴ Üksikasjalikud andmed on esitatud [Euroopa Komisjoni teatistes „Talentide rakendamine Euroopa piirkondades“ \(COM\(2023\) 32 final\)](#).

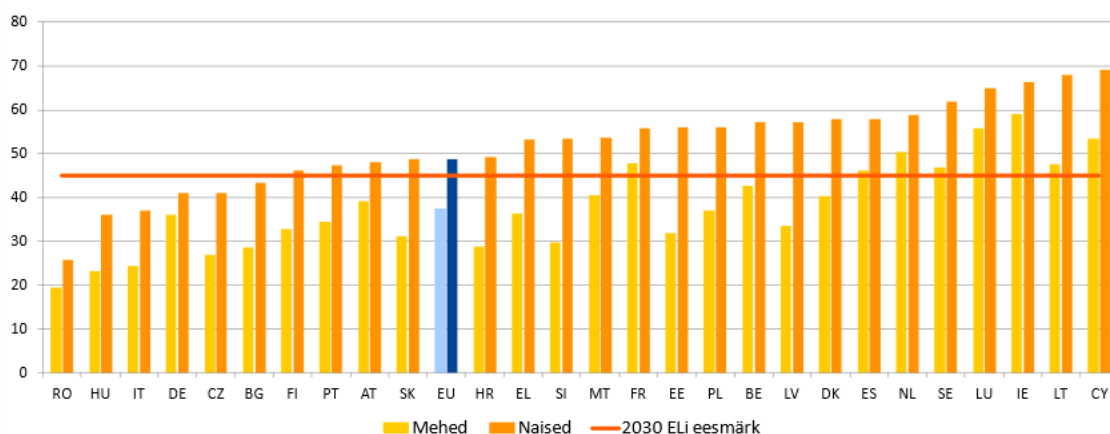
¹³⁵ Eurofound, „[The role of human capital for Cohesion and convergence](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹³⁶ Vt Euroopa Komisjon, „[Employment and Social Developments in Europe 2024](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹³⁷ Euroopa Komisjon, [Harnessing Talent in Europe: a new boost for EU Regions](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Joonis 2.2.4. Kolmanda taseme hariduse omandanute arv on suurem naiste hulgas

Kolmanda taseme hariduse omandanud inimeste (25–34aastased) osakaal (ISCEDi 5.–8. tase, %, 2023)

Allikas: Eurostat [[edat_lfse_03](#)].

Õpirände edendamine kõrghariduses on jätkuvalt prioriteet, sest välismaal õppimine aitab kaasa üliõpilaste oskuste paranemisele ja silmaringi laienemisele. 2022. aastal omandas vaid 4,3 % ELi kolmanda taseme hariduse omandanutest kraadi riigis, mis ei ole riik, kus nad omandasid keskkoolidiplomi (kraadi omandamisega seotud õpiränne), samas kui 6,7 % oli ajutine õpikogemus välismaal (ainepunktidega seotud õpiränne). Kokkuvõttes oli kolmanda taseme hariduse omandanute hulgas nende üliõpilaste osakaal ELis, kes osalesid mingis vormis õpirändes välismaal, 11,0 %, mis on 12 protsendipunkti võrra väiksem kui 2030. aastaks seatud 23 % eesmärk¹³⁸. Enamikku lühiajalistest õpingutest välismaal rahastati sellistest ELi programmidest nagu Erasmus+ (54,6 %). Samal ajal oli välisriikide kolmanda taseme hariduse omandanute osakaal riigiti väga erinev, sealhulgas päritolukontinendi poolest, sõltudes muu hulgas ajaloolistest sidemetest, geograafilisest lähedusest ja keelelistest teguritest. 2022. aastal pärines peaaegu kolmandik (30 %) ELi liikmesriikide suunalisest õpirändest teistest ELi liikmesriikidest, kusjuures ELi-sisene kraadi omandamisega seotud õpiränne moodustas üle poole kolmandikus liikmesriikides.

¹³⁸ See osakaal viitab nii kraadi omandamisele kui ka ainepunktidega seotud õpirändele. ELi keskmist ja riikide tulemusi on mitme õpirände andmeid mõjutava piirangu tõttu tõenäoliselt alahinnatud. Lisateabe saamiseks vt Euroopa Komisjon, „[Hariduse ja koolituse valdkonna ülevaade 2024 – Võrdlev aruanne](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2024.

Tõhusad meetmed tööjõu oskuste edendamiseks on olulised, et toetada konkurentsivõimet, edendada kvaliteetset tööhõivet ja säilitada ELi sotsiaalmudelit, pidades silmas ka rohe- ja digipööret ning demograafilisi muutusi. 2023. aasta mai Eurobaromeetri uuring väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEde) kohta¹³⁹ näitas, et 95 % vastanutest peab kvalifitseeritud töötajaid mõõdukalt oluliseks või väga oluliseks. Seda arvesse võttes ning teades kui levinud on tööjõupuudus ja oskuste nappus, mainis üle poole VKEdest (52 %) raskusi õigete oskustega töötajate leidmisel ning peaaegu kaks kolmandikku (63 %) väitis, et oskuste nappus pidurdab nende tavapärast äritegevust. Sellega seoses on hästi toimivad ja tõhusad haridus- ja koolitussüsteemid seega üliolulised, et noored ja täiskasvanud saaksid omandada tööturul nõutavad oskused ning leida kvaliteetsed töökohad, pidades silmas ka ELi ees seisvaid pöördelisi muutusi. Liikmesriikide jõupingutusi toetatakse ELi ühtekuuluvuspoliitika vahenditest¹⁴⁰ ning oskuste arendamiseks eraldati 2021.–2027. aasta programmitöö perioodil 44 miljardit eurot¹⁴¹. Mitmes liikmesriigis töötatakse taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite toel välja kättesaadavaid, tööturu jaoks olulisi koolitusprogramme, mille eesmärk on muu hulgas parandada digioskusi ja rohepädevusi, mis aitavad lahendada kriitilise tööjõupuuduse probleemi. Kokku eraldatakse 17,8 miljardit eurot täiskasvanuharidusega seotud meetmetele, sealhulgas jätkukutseõppele ning oskuste tunnustamisele ja valideerimisele. 2020. aasta Euroopa oskuste tegevuskavas esitati üleskutse suurendada oluliselt täiend- ja ümberõppe pakkumist ning seda üleskutset korratakse oskuste liidu põhimõtetes, mis on juba välja kuulutatud uutes poliitilistes suunistes. Lisaks on nõukogu 2022. aasta juuni soovitusel isiklike õppekontode kohta kirjeldatud, kuidas liikmesriigid saavad tõhusalt ühendada rahalise ja mitterahalise toetuse, et võimestada kõiki täiskasvanuid kogu tööelu vältel oma oskusi arendama¹⁴². Nõukogu 2022. aasta juuni soovitus, milles käsitletakse Euroopa lähenemisviisi mikrokvalifikatsioonitunnistuste kohta, rõhutab nende tunnistuste olulist rolli paindlike, kvaliteetsete ning sihipäraste täiend- ja ümberõppevõimaluste pakkumises töötajatele ja tööotsijatele¹⁴³.

¹³⁹ Vt Euroopa Komisjon, Eurobaromeetri kiiruuring nr 529 [Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

¹⁴⁰ Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+), Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF), õiglase ülemineku fond (JTF).

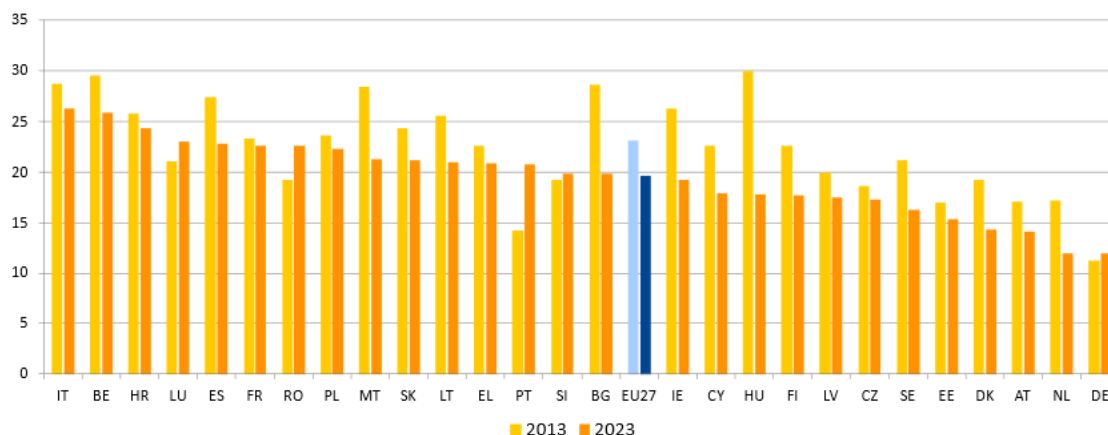
¹⁴¹ Lisateabe saamiseks oskuste toetamiseks eraldatud ELi vahendite kohta vt Euroopa Komisjon, [An in-depth overview of the EU cohesion funds' investments in skills in the context of the European Year of Skills](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁴² Üksikasjalikud andmed on esitatud [NÕUKOGU 16. juuni 2022. aasta SOOVITUSES, mis käsitleb isiklike õppekontosid \(2022/C 243/03\)](#).

¹⁴³ Üksikasjalikud andmed on esitatud [NÕUKOGU 16. juuni 2022. aasta SOOVITUSES, milles käsitletakse Euroopa lähenemisviisi elukestvat õpet ja tööalast konkurentsivõimet toetavatele mikrokvalifikatsioonitunnistustele \(2022/C 243/02\)](#).

Joonis 2.2.5. Oskuste nõudlusele mittevastavus makromajanduslikul tasandil on ELis viimase kümne aasta jooksul vähenenud

Erineva haridustasemega töötajate tööhõivemäärade suhteline erinevus kaalutuna iga rühma osakaaluga tööealises elanikkonnas (20–64aastased)

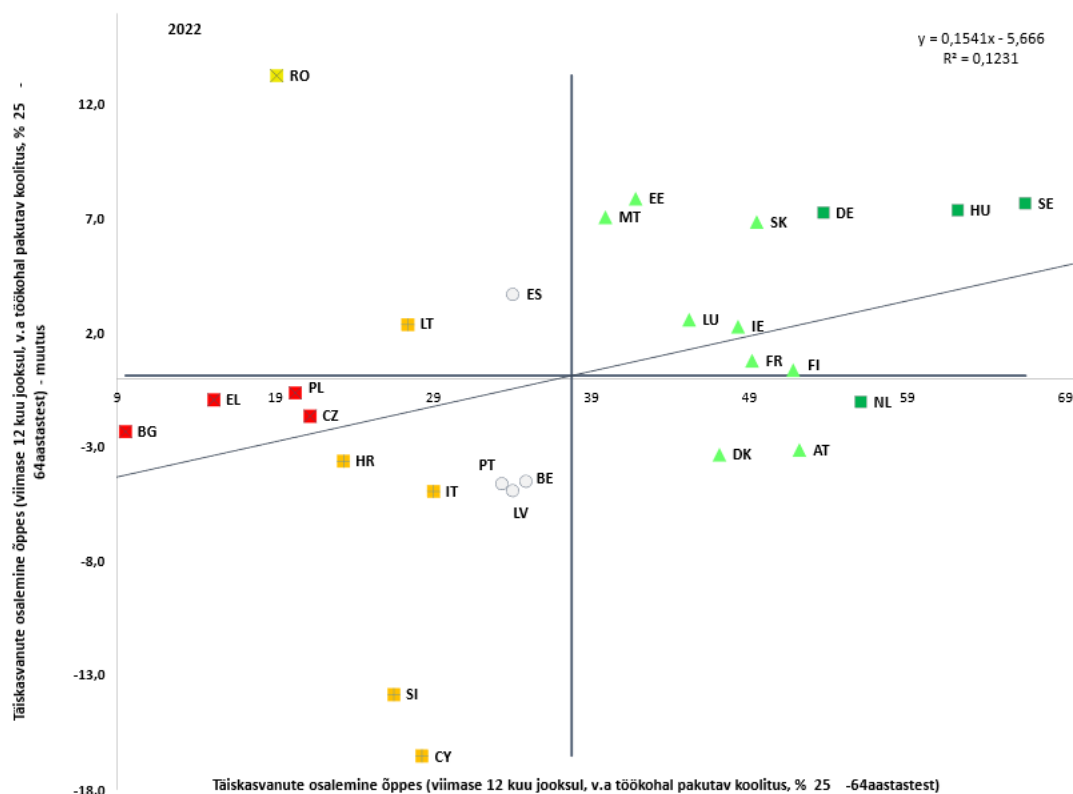
Märkus. See näitaja toob esile, et madala ja keskmise kvalifikatsiooniga inimeste tööturule sisenemine on kõrge kvalifikatsiooniga inimestega võrreldes suhteliselt raskem.

Allikas: tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused, mis põhinevad Eurostati andmetel [[lfsq_egaed](#); [lfsq_pgaed](#); [lfsq_agaed](#)], ELi tööjõu-uuring.

Oskuste nõudlusele mittevastavus makromajanduslikul tasandil on ELis viimase kümne aasta jooksul vähenenud. Makromajanduslik oskuste nõudlusele mittevastavuse näitaja (millega mõõdetakse tööhõivemäärade suhtelist erinevust 20–64aastaste töötajate vahel, kellel on erinev haridustase – madal, keskmine või kõrge) kajastab oskuste nõudluse ja pakkumise lahknevust tööjõu lõikes (vt joonis 2.2.5). See näitaja toob esile, et madala ja keskmise kvalifikatsiooniga inimeste tööturule sisenemine on kõrge kvalifikatsiooniga inimestega võrreldes palju keerulisem. Alates 2013. aastast on makromajanduslik oskuste mittevastavus vähenenud enamikus ELi riikides, välja arvatud Portugalis, Rumeenias, Luksemburgis ja Sloveenias, kus see mittevastavus on suurenenud, ning Saksamaal, kus see on püsinud stabiilsena kõigi ELi riikide seas ühel madalaimal tasemel. Üldine langus on peamiselt tingitud haridustaseme paranemisest ja vähemalt keskharidust nõudvate töökohtade arvu suurenemisest. Vähemal määral kajastab paranemine ka tööhõivelõhe vähenemist erineva haridustasemega elanikkonnarühmade vahel. Siiski on sellistes riikides nagu Itaalia, Belgia ja Horvaatia oskuste mittevastavus tööturu nõudlusele jätkuvalt suur. Nendes riikides aitaks tööjõu oskusi tööturu vajadustega paremini vastavusse viia haridustulemuste parandamine ja oskuste alane täiendõpe täiskasvanuhariduses.

Joonis 2.2.6. Täiskasvanute osalemine õppes on alates 2016. aastast vaid veidi suurenenud ning see näitaja on liikmesriigiti väga erinev.

Viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr EL 27s (25–64aastased), 2022. aasta tasemed ja muutused võrreldes 2016. aastaga (% , sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. 2024. aasta septembris jõudis tööhõivekomitee näitajatega tegelev tööühm oskuste eesmärgi seireraamistiku suhtes esialgsele kokkuleppele, kasutades raamistiku väljatöötamiseks täiskasvanuhariduse uuringu andmeid, jättes nende hulgast välja juhendatud töökohasisese täiendkoolituse. Vt ka [2024. aasta tööhõive olukorra aruanne](#). 2022. aastani toimunud muutus arvutatakse 2016. aasta väärtuse alusel, mis oli viimane kättesaadav näitaja enne 2022. aastat. Aegrea katkemine 2022. aastal Prantsusmaa, Itaalia ja Rumeenia puhul.

Allikas: Eurostati [eraldi väljavõtte täiskasvanuhariduse uuringust, näitaja „viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr, v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus“](#).

Hoolimata väikesest kasvust on täiskasvanuhariduses osalemine endiselt tublisti allpool ELi 2030. aasta peamist eesmärki, milleks on 60 %, ning liikmesriigiti esineb endiselt suuri erinevusi, mis rõhutab otsustavate poliitikameetmete tähtsust. Täiskasvanuhariduse uuringu hiljutised andmed näitavad, et täiskasvanuhariduses osalemise määr (v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus) on ELis veidi tõusnud – 37,4 %lt 2016. aastal 39,5 %le 2022. aastal, kusjuures liikmesriikide vahel on suured erinevused¹⁴⁴. Kõige kõrgemad täiskasvanuhariduses osalemise määrad olid Rootsis (66,5 %), Ungaris (62,2 %), Madalmaades (56,1 %) ja Saksamaal (53,7 %), mis tähendab, et need riigid on kategoorias „väga tubli“ – vt joonis 2.2.6. Kõigis neis riikides registreeriti alates 2016. aastast kasv üle 7 protsendipunkti, välja arvatud Madalmaades, kus osalus vähenes 1 protsendipunkti võrra. Seevastu eriti madal ja halvenev osalemismäär, mis näitab mõnevõrra erinevat suundumust ELi lõikes, registreeriti Bulgaarias (9,5 %), Kreekas (15,1 %), Poolas (20,3 %) ja Tšehhis (21,2 %) ning need riigid on kategoorias „kriitiline olukord“. Nendes riikides on täiskasvanuhariduses osalemine alates 2016. aastast vähenenud, kusjuures Bulgaarias (–2,3 protsendipunkti) ja Tšehhis (–1,6 pp) on langus olnud kõige suurem. Kuigi Rumeenia üldine täiskasvanuhariduses osalemise määr on endiselt väike, suurenes see ELis kõige rohkem (13,3 protsendipunkti, kuigi see võib olla tingitud ka aegridade katkemisest) ja on liigitatud kategooriasse „kehv, kuid paranemas“. Kuigi 2030. aasta peamise eesmärgi kohaselt peaks igal aastal õppes osalema vähemalt 60 % täiskasvanutest, ei täitnud 2022. aastal koguni 24 riiki oma riiklikke eesmärke ning vaid 13 riiki teatasid osalemise suurenemisest (vt punkt 1.3). Vaja on kooskõlastatud poliitilisi jõupingutusi ja uusi ambitsioone, mille alusel aidata tööjõul kohaneda muutuvate oskuste vajadustega, tegeleda oskuste nappusega ning säilitada kaksikülemineku ja demograafiliste muutuste kontekstis konkurentsivõimelisus, uuenduslikkus ja kaasavus¹⁴⁵.

¹⁴⁴ 2024. aasta septembris jõudis tööhõivekomitee näitajatega tegelev tööriühm oskuste eesmärgi seireraamistiku suhtes esialgsele kokkuleppele, kasutades raamistiku väljatöötamiseks täiskasvanuhariduse uuringu andmeid, jättes nende hulga välja juhendatud töökohasisese täiendkoolituse. Vt ka [2024. aasta tööhõive olukorra aruanne](#).

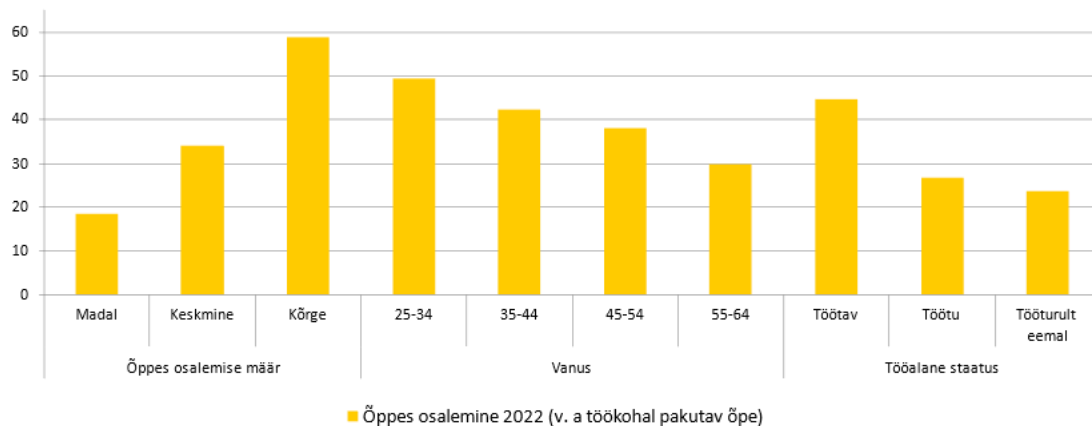
¹⁴⁵ Vt Euroopa Komisjon, „[Employment and Social Developments in Europe 2024](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Madala kvalifikatsiooniga inimesed, mitteaktiivsed isikud ja vanemaealised osalevad koolitusel harvemini, mistõttu on nende puhul vaja sihipäraseid poliitikameetmeid. Kuigi elukestev oskuste arendamine on tänapäeva kiiresti areneval tööturul ja ühiskonnas vajalik kõigi jaoks, on see eriti oluline teatavate rühmade, eelkõige madala kvalifikatsiooniga (st parimal juhul põhiharidusega), mittetöötavate inimeste ning vanemaealiste jaoks. Neil rühmadel on eriti suur oht jääda hätta töökohtadel, kus nõudlus oskuste järele on muutunud. Viimased täiskasvanuhariduse uuringu andmed (2022) näitavad märkimisväärsed erinevusi haridustasemetel, tööalase staatuse ja vanuse lõikes – vt joonis 2.2.7. Kõrge kvalifikatsiooniga täiskasvanud õpivad jätkuvalt üle kolme korra suurema tõenäosusega (ehk 58,9 %) (võrreldes 58,1 %ga 2016. aastal) kui madala kvalifikatsiooniga töötajad, kelle puhul see näitaja on 18,4 % (2016. aastal 17,9 %), mistõttu on esialgsele haridusele järgnevate tasemetel oskuste lõhe veelgi suurem. Kuigi töötajate ja mitteaktiivsete isikute osalemine õppes suurenes vastavalt 44,7 %le ja 23,7 %le (kasv võrreldes 2016. aastaga 1,4 protsendipunkti ja 2,4 protsendipunkti), jäi töötute osalemine õppes suures osas samaks (26,8 %) (2016. aastal 26,0 %). Ka vanusega seotud erinevused on püsinud: noortest täiskasvanutest (25–34aastased) osales 2022. aastal õppes peaaegu iga teine (49,5 %), kuid 55–64aastastest vähem kui kolmandik (29,9 %). Mõlemas vanuserühmas on õppes osalemine alates 2016. aastast märkimisväärselt suurenenud, kuid noorte täiskasvanute puhul on see kasv kiirem kui vanemate inimeste puhul (vastavalt 3,7 ja 2,5 protsendipunkti). Nagu rõhutati oskuste täiendamise meetmete algatuse hindamisel,¹⁴⁶ on vaja teha täiendavaid jõupingutusi, et suurendada nende rühmade osalemist õppes. Sellised algatused nagu isiklikud õppekontod võivad muuta õppimisvõimalused kõigile kättesaadavamaks, sealhulgas vähem õppes osalevate rühmade jaoks, keda saab täiendavalt toetada lisatoetuste, sobiva karjäärinõustamise ning sihipärase teavitustegevuse ja teadlikkuse suurendamise meetmetega. Kõigis liikmesriikides toetatakse taaste- ja vastupidavusraha- ning ESF+ist sihipäraseid meetmeid, mille eesmärk on tagada kaasav juurdepääs ümberõppe võimalustele, valmistada haavatavaid rühmi ette rohe- ja digipöördega kohanemiseks ning parandada nende tööalast konkurentsivõimet.

¹⁴⁶ Euroopa Komisjon, SWD(2023) 460 final, „Hinnang nõukogu 19. detsembri 2016. aasta soovitusel „Oskuste täiendamise meetmed: uued võimalused täiskasvanutele“ kohta, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

Joonis 2.2.7. Täiskasvanuhariduses osalemist iseloomustavad suured erinevused elanikkonnarühmade lõikes

Viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr alarühmade kaupa (25–64aastased, %), 2022

Märkus. 2024. aasta septembris jõudis tööhõivekomitee näitajatega tegelev tööühm oskuste eesmärgi seireraamistiku suhtes esialgsele kokkuleppele, kasutades raamistiku väljatöötamiseks täiskasvanuhariduse uuringu andmeid, jättes nende hulgast välja juhendatud töökohasisese täiendkoolituse. Vt ka [2024. aasta tööhõive olukorra aruanne](#).

Allikas: Eurostati [eraldil väljavõtte täiskasvanuhariduse uuringust, näitaja „viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määr, v.a juhendatud töökohasisene täiendkoolitus“](#).

Edusammud digioskuste valdkonnas on samuti olnud üldiselt aeglased ja riigiti väga erinevad. Euroopas, kus on käimas digipööre, on põhilised digioskused tööhõive ja sotsiaalse kaasatuse eeltingimuseks, mida kajastab ELi tasandil seatud eesmärk, mille kohaselt 2030. aastaks on vähemalt 80 %l täiskasvanutest (16–74aastased) vähemalt põhilised digioskused¹⁴⁷. Kuigi 2023. aastal kasutas interneti ELis vähemalt korra nädalas rohkem kui 90 % inimestest,¹⁴⁸ olid vähemalt põhilised digioskused vaid 55,6 %l inimestest, mis on võrreldes 2021. aastaga (53,9 %) tagasihoidlik kasv. Praeguse kasvutempo juures on vähemalt põhilised digioskused kümnendi lõpuks vaid 59,8 %l täiskasvanutest¹⁴⁹. Erinevused liikmesriikide tulemustes on olnud suured ja on veelgi suurenenud. Rumeenias, kus vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal on väikseim (2023. aastal 27,7 %), ei tehtud aastatel 2021–2023 mingeid edusamme. Bulgaarias (35,5 %) ja Poolas (44,3 %), kus digioskuste omandamise määr täiskasvanute seas on samuti madal, on olukord mõnevõrra paranenud (vastavalt 4,3 ja 1,4 protsendipunkti). Sellegipoolest on see näitaja sotsiaalvaldkonna tulemustabeli metoodika põhjal liigitatud kõigi kolme riigi puhul kategooriasse „kriitiline olukord“. Seevastu Madalmaad (82,7 %) ja Soome (82,0 %) on ületanud ELi 2030. aasta eesmärgi ning need riigid koos Iirimaga (72,9 %), kus kõnealune määr samuti kasvas, on liigitatud kategooriasse „väga tubli“. ELi keskmisel tasemel olevate riikide suundumused on erinevad, mõnes riigis on olukord paranenud ja teistes halvenenud (vt joonis 2.2.8). Üldiselt tegi enamik liikmesriike (17) digioskuste parandamisel edusamme. Viimased andmed näitavad siiski, et 16–24aastaste noorte põhilised digioskused on veidi vähenenud (71,2 %lt 2021. aastal 70,0 %le 2023. aastal), kummutades idee, et kõik noored tunnevad end digitaalmaailmas koduselt. Üldisemalt on digioskuste tase eriti madal nende inimeste seas, kellel puudub ametlik kvalifikatsioonitunnistus või kellel on madal kvalifikatsioon (2023. aastal 33,6 %), vanemaealiste inimeste seas (55–74aastastel 37,1 %), maapiirkondades elavate inimeste seas (47,5 %) ja töötute seas (47,7 %). Samal ajal on IKT-spetsialistide arv tunduvalt väiksem kui prognoositud vajadus nende järele. 2023. aastal töötas IKT-spetsialistina ligikaudu 9,8 miljonit inimest, mis moodustab 4,8 % kõigist töötavatest inimestest, kusjuures sooline ebavõrdsus oli märkimisväärne ja püsiv (ainult 19,4 % IKT-spetsialistidest olid naised). Praeguses tempos ning arvestades, et konkurents digioskustega talentide pärast aina kasvab, jõuab IKT-spetsialistide arv 2030. aastaks vaid 12 miljonini, mis on tunduvalt väiksem kui ELi digikümnendi eesmärk ehk 20 miljonit ning millel võib olla negatiivne mõju ELi tulevasele konkurentsivõimele ja innovatsioonile.

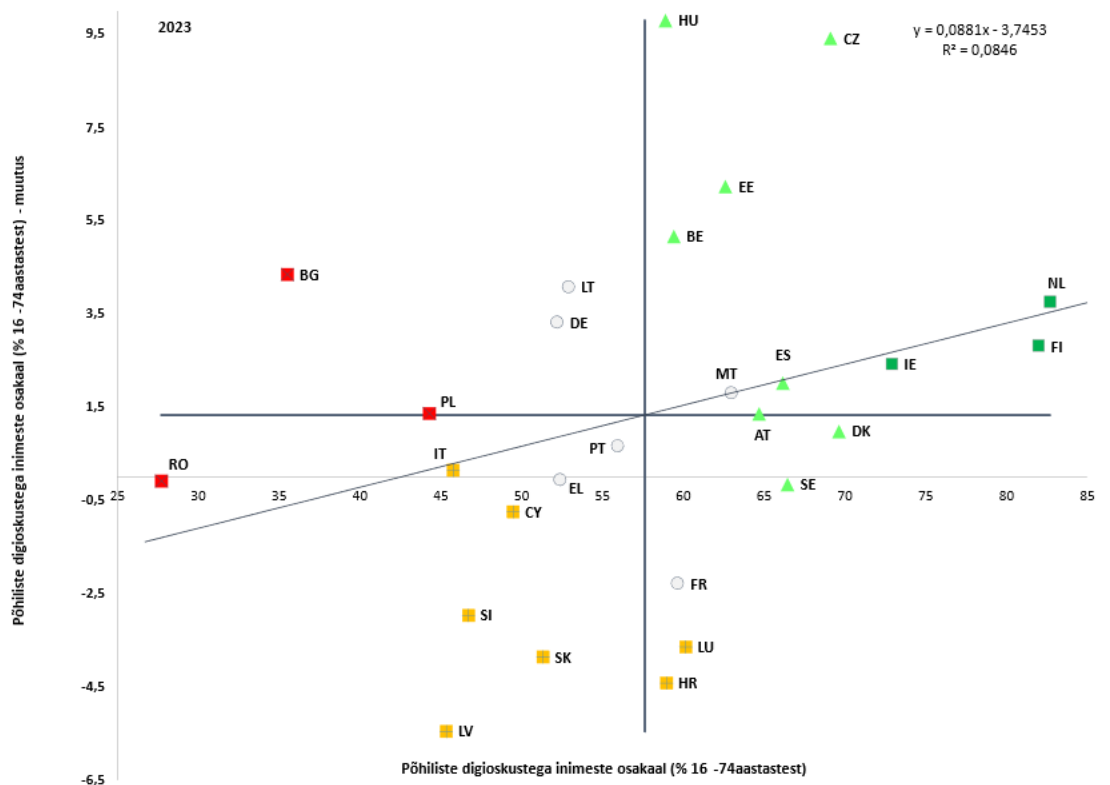
¹⁴⁷ Eesmärk, mis on kindlaks määratud [Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas](#) ja [digikümnendi digikompassis](#).

¹⁴⁸ Vt Euroopa Komisjon, [Digitalisation in Europe – 2024 edition](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁴⁹ 2030. aasta eesmärgi saavutamise kohta vt lähemalt: Euroopa Komisjon, [State of the Digital Decade 2024 report](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Joonis 2.2.8. Täiskasvanute digioskuste valdkonnas esineb liikmesriikide vahel suuri erinevusi

Algtasemel või sellest kõrgemal tasemel üldiste digioskustega (põhilised digioskused) elanikkonna osakaal (16–74aastased), 2023. aasta tase ja muutus võrreldes 2021. aastaga (% , sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

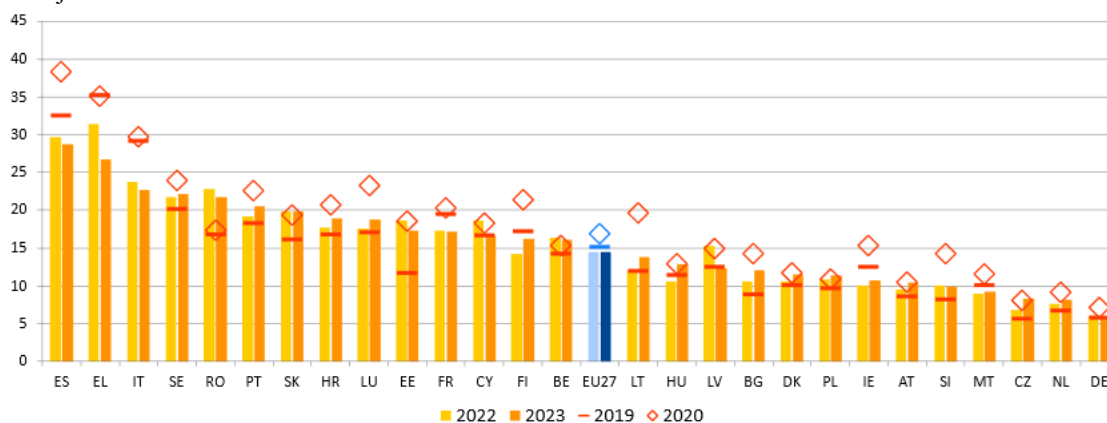
Märkus. Üldised digioskused osutavad oskustele viies valdkonnas: info- ja andmepädevuse oskused, kommunikatsiooni- ja koostööoskused, digitaalse infosisu loomise oskused ning turvalisuse ja probleemilahendusega seotud oskused. Selleks et omada vähemalt põhilisi üldisi digioskusi, peavad inimesed teadma, kuidas teha vähemalt ühte iga valdkonnaga seotud tegevust. Lisateabe saamiseks vt [Eurostat](#).

Allikas: Eurostat [[tepsr_sp410](#)].

Kuigi ELi tasandil noorte töötus jätkuvalt väheneb, on töötuse määr enamikus liikmesriikides taas tõusuteel. Pärast COVID-19 kriisi haripunkti (noorte töötuse määr oli ELis 2020. aastal 16,8 %) noorte (15–24aastased) töötuse määr vähenes stabiilselt ning jõudis 2023. aastal 14,5 %ni, mis on madalam kui 2019. aasta näitaja 15,1 %. 2023. aastal see määr stabiliseerus, kuid aeglasema majanduskasvu tingimustes enam ei paranenud, ning 15 liikmesriigis pöördus vähenemissuundumus ümber. Kasv jäi seitsmes liikmesriigis alla 1 protsendipunkti, kuues riigis jäi see vahemikku 1–2 protsendipunkti ning oli Soomes isegi 2 protsendipunkti ja Ungaris 2,2 protsendipunkti. Samal ajal vähenes noorte töötuse määr jätkuvalt väga kõrge noorte töötuse määraga riikides, näiteks Kreekas (–4,7 protsendipunkti) ning Hispaanias, Itaalias ja Rumeenias (kõigis –1,0 protsendipunkti), mis kinnitab viimase viie aasta lähenemissuundumust kogu ELis (vt joonis 2.2.9). Sellest hoolimata on noorte töötuse määr endiselt üle kahe korra kõrgem kui 15–74aastaste inimeste töötuse määr (6,1 %). Töötus on eriti levinud madala kvalifikatsiooniga noorte (19,3 %) ja väljaspool ELi sündinud noorte seas (20,5 %). Need arengud rõhutavad vajadust jätkuvate meetmete järele, et lahendada struktuurseid probleeme, mis takistavad noorte integreerimist tööturule, pidades eelkõige silmas ulatuslikku tööjõupuudust ja oskuste nappust ning pikemaajalisi riske noorte karjääriväljavaadetele.

Joonis 2.2.9. Noorte töötuse määr suurenes enamikus liikmesriikides

Noorte (15–24aastased) töötuse määr (% tööjõust) 2019. aastal (enne kriisi), 2020. aastal (kriisi haripunktis), 2022. aastal ja 2023. aastal

Märkus. Aegrea katkemine 2019. aastal Bulgaaria, Horvaatia, Madalmaade ja Poola puhul ning 2020. aastal Saksamaa puhul. Aegrea katkemine kõikide liikmesriikide puhul 2021. aasta esimeses kvartalis. Prantsusmaa puhul on 2021. aasta kohta kasutatud erinevat määratlust. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on 2022. aasta kohta kasutatud erinevat määratlust. Aegrea katkemine 2023. aastal Taani, Sloveenia ja Küprose puhul. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on 2023. aasta kohta kasutatud erinevat määratlust.

Allikas: Eurostat [[lfsa_ergaed](#)], ELi tööjõu-uuring.

Positiivne on see, et mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored) osakaal väheneb jätkuvalt ning ELi lõikes on märke lähenemisest. Pärast seda, kui NEET-noorte (15–29aastased) osakaal 2020. aastal haripunkti (13,9 %) jõudis, vähenes see ELis järjepidevalt, jõudes 2023. aastal 11,2 %ni. See suundumus on kooskõlas noorte tööturul osalemise kasvuga, mis aitab märkimisväärselt kaasa tööjõu kasvule¹⁵⁰. Siiski täheldati liikmesriikides märkimisväärsed heterogeensust, kusjuures 2023. aastal oli NEET-noorte osakaal suurim Rumeenias (19,3 %), Itaalias (16,1 %), Kreekas (15,9 %) ja Küprosel (13,9 %) (vt joonis 2.2.10). See osakaal vähenes vaid veidi Rumeenias ja Küprosel (mõlemas –0,5 protsendipunkti) ning isegi suurenes Kreekas (0,6 protsendipunkti), kusjuures nendel juhtudel liigitati riik kategooriasse „kriitiline olukord“. Leedu ja Prantsusmaa, kus NEET-noorte osakaal on kasvanud, ning Küpros, Bulgaaria ja Hispaania, kus see näitaja mõnevõrra vähenes, on kategoorias „tähelepanu vajav“. Kõige rohkem paranes olukord Itaalias (–2,9 protsendipunkti), kus näitaja on kategoorias „kehv, kuid paranemas“. Madalmaad (4,7 %) ja Rootsi (5,7 %) olid kategoorias „väga tubli“. Need, kes otsivad aktiivselt tööd ja on valmis töötama, st töötute NEET-noorte osakaal, püsis 2023. aastal stabiilselt 4,3 % tasemel¹⁵¹. See osakaal oli kõrgeim Kreekas (8,6 %) ja Hispaanias (6,8 %), kuigi mõlema puhul täheldati paranemist võrreldes 2022. aasta tasemega (vastavalt 9,2 % ja 7,1 %). Nende mittetöötavate ja mitteõppivate noorte osakaal, kes ei osale tööjõus, veidi vähenes (7,0 % 2023. aastal võrreldes 7,4 %ga 2022. aastal), kuid püsis suur Rumeenias (14,3 %) ja Bulgaarias (10,8 %). Kui vaadelda selliste mittetöötavate ja mitteõppivate noorte osakaalu, kes tunnevad end kõrvale jäetuna, siis täheldatakse ELi tasandil langustrendi (4,9 %lt pandeemia haripunktis 2020. aastal 4,2 %le 2023. aastal). Piirkondlikud erinevused NEET-noorte osakaalus püsivad (vt 5. lisa joonis 2), sealhulgas äärepoolseimates piirkondades, kuid üldiselt on riikide- ja piirkondadevahelised erinevused vähenenud, mis osutab suuremale lähenemisele kogu ELi lõikes¹⁵². Seda arvesse võttes toetatakse mittetöötavaid ja mitteõppivaid noori tugevdatud noortegarantiiga, pakkudes neile nelja kuu jooksul pärast töötuks jäämist või formaalharidussüsteemist lahkumist kvaliteetset tööd, jätkuharidust, õpipoisiõpet või praktikat,¹⁵³ ning algatusega „ALMA“ (Aim, Learn, Master, Achieve) aidatakse ebasoodsas olukorras olevatel NEET-noortel omandada töökogemusi välismaal¹⁵⁴.

¹⁵⁰ Vt Euroopa Komisjon, Labour market and wage developments in Europe 2024, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁵¹ Eurostat [[edat_lfse_20](#)], ELi tööjõu-uuring.

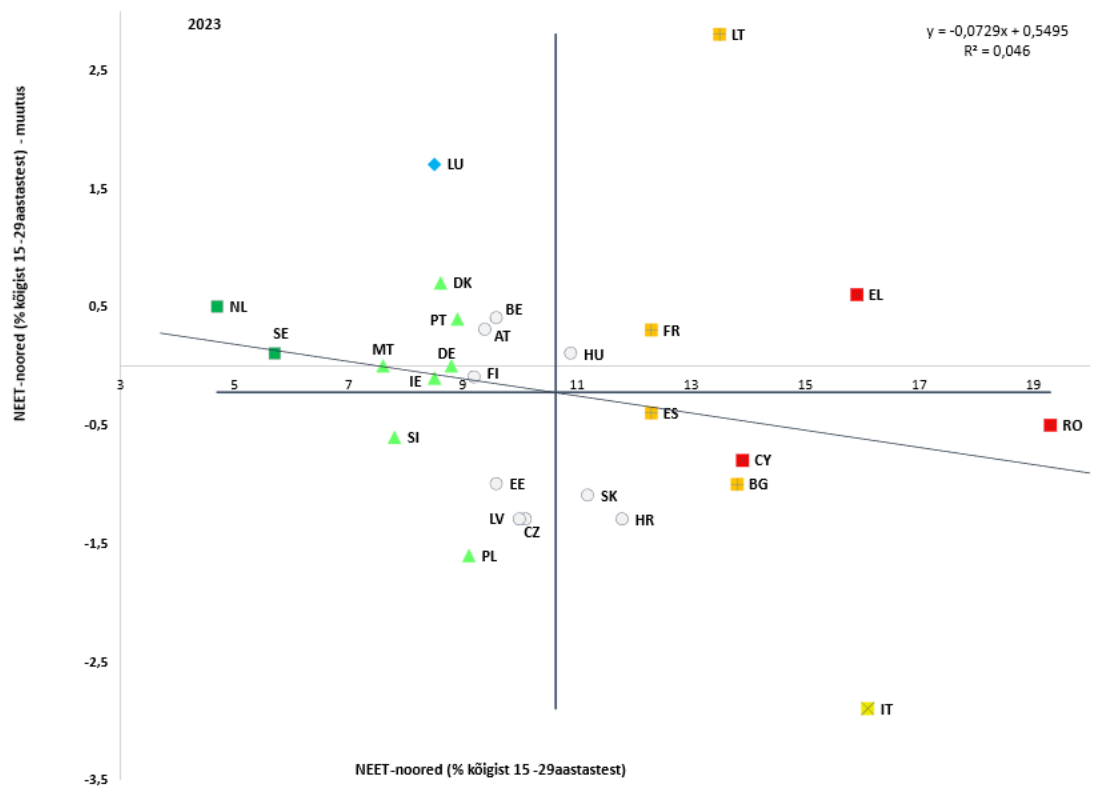
¹⁵² Vt Euroopa Komisjon, „[Employment and Social Developments in Europe 2024](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁵³ Vt [nõukogu 30. oktoobri 2020. aasta soovitus](#), mis käsitleb algatust „Töösild – noorte tööhõive tugevdamine“ ja millega asendatakse nõukogu 22. aprilli 2013. aasta soovitus noortegarantii loomise kohta (2020/C 372/01, ELT C 372, 4.11.2020, lk 1).

¹⁵⁴ Lisateave on kättesaadav aadressil [ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve – eesmärk, õpingud, oskused, edu\) – Töehõive, sotsiaalküsimused ja sotsiaalne kaasatus – Euroopa Komisjon \(europa.eu\)](#).

Joonis 2.2.10. Erinevused NEET-noorte osakaalus on vähenemas, kuid on endiselt märkimisväärsed

NEET-noorte (15–29aastased) osakaal, 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

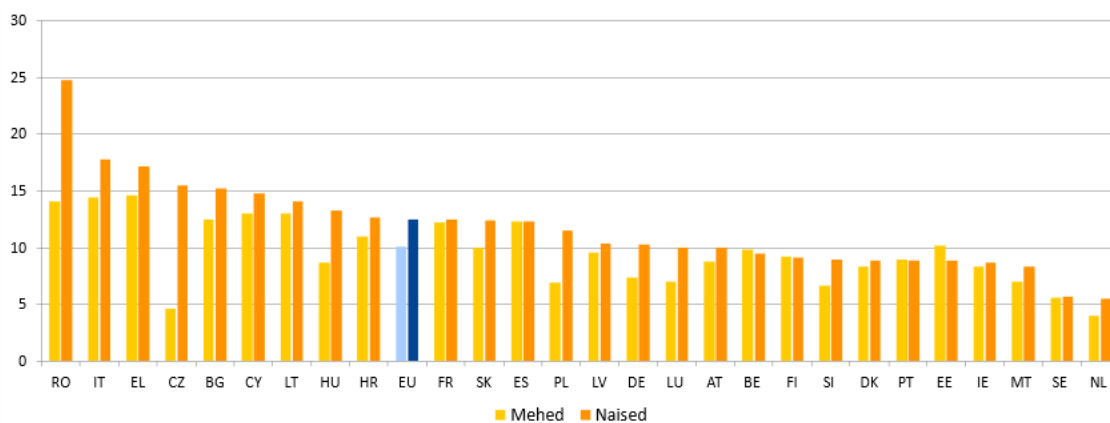

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määratlus erinev. Aegrea katkemine Taani ja Küprose puhul.

Allikas: Eurostat [[lfsi_neet_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

NEET-noorte osakaal on jätkuvalt kõrgem naiste ja rändetaustaga inimeste seas. 2023. aastal vähenes NEET-noorte osakaal naiste hulgas (12,5 %) jätkuvalt (2022. aastal oli see 13,0 % ja 2020. aastal 15,4 %). See näitaja oli siiski 2,4 protsendipunkti suurem kui meestel (10,1 %) (vt joonis 2.2.11). Kuigi mõnes liikmesriigis (Belgia, Taani, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Läti, Iirimaa, Portugal, Hispaania ja Rootsi) oli erinevus alla 1 protsendipunkti, ületas see mõnes liikmesriigis (Tšehhi ja Rumeenia) 10 protsendipunkti, mis osutab märkimisväärsetele takistustele noorte naiste jaoks nendes riikides. Sellest hoolimata on alates 2007. aastast täheldatud NEET-noorte osakaal märkimisväärselt ühtlustumist meeste ja naiste vahel. Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte naiste hulgas on tööjõu hulgast eemale jäämine kaks korda sagedasem kui töötuna olek (8,7 % ja 3,8 % 2023. aastal vs. 5,4 % ja 4,7 % noorte meeste puhul). NEET-noorte osakaal väljaspool ELi sündinud noorte hulgas on samuti märkimisväärselt kõrgem kui ELis sündinud noorte hulgas (19,6 % vs. 10,3 %) ning selle näitaja erinevused on suured ka sugupoolte lõikes: NEET- noorte osakaal väljaspool ELi sündinud naiste hulgas (25,2 %) on üle 14 protsendipunkti kõrgem kui ELis sündinud naiste hulgas (11,1 %) ja peaaegu 11 protsendipunkti kõrgem kui väljaspool ELi sündinud noorte meeste hulgas. Lisaks on erinevusi Mandri-Euroopa ja äärepoolseimate piirkondade vahel ning ka linna- ja maapiirkondade vahel, kusjuures maapiirkondadest pärit noorte puhul on tõenäolisem, et nad ei tööta ega õpi¹⁵⁵.

Joonis 2.2.11. Peaaegu kõikides liikmesriikides on NEET-noorte osakaal naiste hulgas suurem
Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte osakaal meeste ja naiste puhul (15–29aastased, %, 2023)

Märkus. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määramine erinev.

Allikas: Eurostat [[lfsi_neet_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

¹⁵⁵ Vt Eurofound, „[Täiskasvanuks saamine: noored pandeemiajärgses maailmas](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

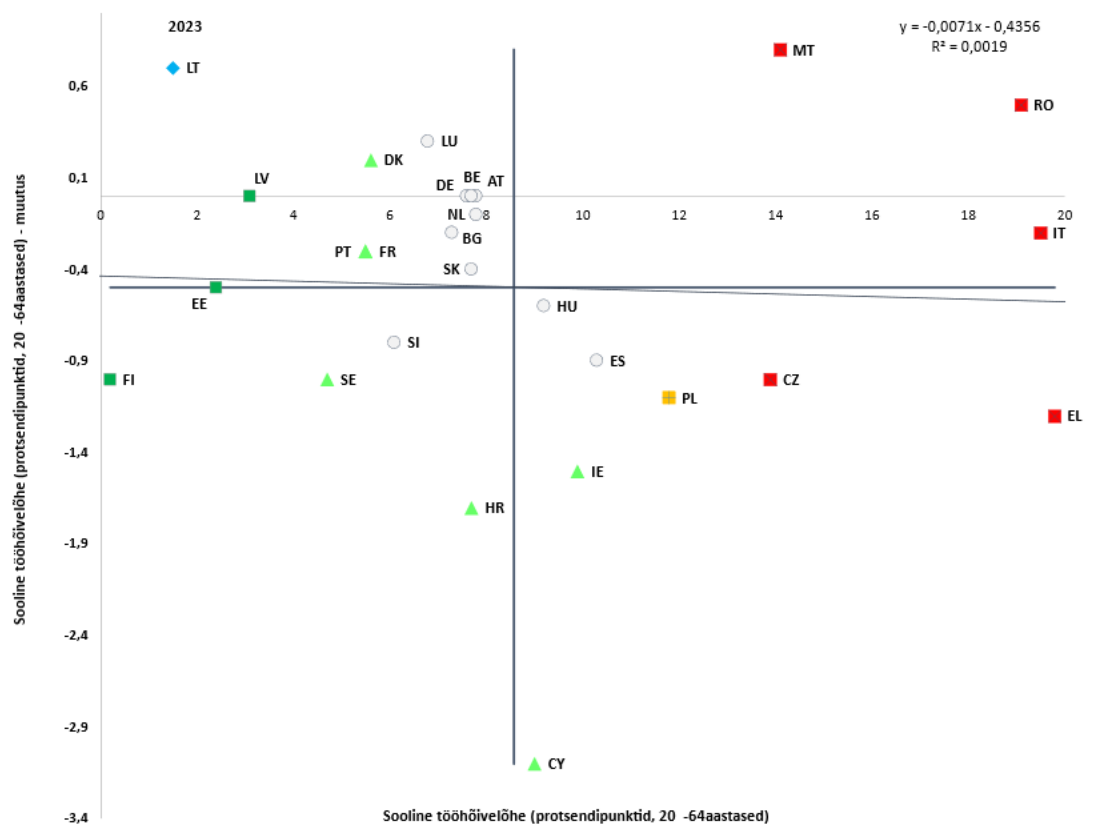
Kuigi vanemaealiste tööhõive määr on alates 2009. aastast märkimisväärselt tõusnud, on liikmesriikide vahel endiselt suured erinevused,¹⁵⁶ mis viitab sellele, et olukorda saab paremaks muuta. 2023. aastal oli vanemaealiste (55–64aastased) tööhõive määr 63,9 %, mis on peaaegu 20 protsendipunkti kõrgem kui 2009. aastal, kusjuures vanemaealiste naiste puhul suurenes tööhõive määr 4,9 protsendipunkti rohkem kui meeste puhul. Hoolimata üldisest paranemisest on ELis endiselt olulisi erinevusi: kui Rootsis, Soomes, Eestis, Madalmaades, Saksamaal, Tšehhis ja Lätis oli vanemaealiste tööhõive määr üle 70 %, siis Luksemburgis, Rumeenias, Horvaatias, Kreekas ja Sloveenias oli see määr alla 55 %. Kuigi vanemaealiste tööhõive kasvas üle nelja korra rohkem kui parimas tööeas inimestel (25–54aastased), oli nende tööhõive määr jätkuvalt 18 protsendipunkti madalam (63,9 % vs. 82,2 %). Kasvu peamiseks põhjuseks loetakse pigem vanemaealiste töökohtade säilitamist, mitte uute töötajate töölevõtmist, mis oli sel perioodil püsivalt madalal tasemel. Eelkõige jäävad tööturule tavapäraselt kauemaks kõrgharidusega vanemaealised, madalama haridustasemega vanemaealised lahkuvad sealt suurema tõenäosusega varakult. Peamised tegurid, mis põhjustavad paljude vanemaealiste varajast pensionile jäämist ja takistavad ka tööturule naasmist, on halvad füüsilised ja psühholoogilised töötingimused¹⁵⁷.

¹⁵⁶ Vanemaealiste töötajate tööturuolukorra üksikasjalik analüüs on kättesaadav aadressil Euroopa Komisjon, „Labour market and wage developments in Europe 2024“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁵⁷ Vt Eurofound, „[Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms](#)“, Eurofoundi töödokument, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Joonis 2.2.12. Sooline tööhõivelõhe on enamikus riikides vähenenud, kuid on endiselt märkimisväärtne ja märke ülespoole suunatud lähenemisest liikmesriikide vahel ei ole

Sooline tööhõivelõhe (20–64aastased), 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (protsendipunktid, sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määratlus erinev. Aegrea katkemine Taani ja Küprose puhul.

Allikas: Eurostat [[tesem060](#)], ELi tööjõu-uuring.

Sooline ebavõrdsus tööturul püsib ning meeste ja naiste tööhõivelõhe näitab vaid

tagasihoidlikke lähenemismärke¹⁵⁸. 2023. aastal oli meeste tööhõive määr ELis 80,4 % ja naiste oma 70,2 %, mis tähendab, et sooline tööhõivelõhe oli 10,2 protsendipunkti. See lõhe on viimastel aastatel veidi vähenenud (10,9 protsendipunktilt 2021. aastal ja 10,7 protsendipunktilt 2022. aastal), mis kajastab naiste tööhõive määra suuremat kasvu (1 protsendipunkti) võrreldes meestega (0,5 protsendipunkti) ka 2023. aastal. Siiski püsivad märkimisväärsed erinevused, eriti Kreekas ja Itaalias (vastavalt 19,8 ja 19,5 protsendipunkti), kus töötas vaid veidi üle poole naistest (57,6 % ja 56,5 %) (vt joonis 2.2.12). Rumeenias, kus lõhe oli samuti suur (19,1 protsendipunkti), see isegi suurenes. Ka Maltal ja Tšehhis on sooline tööhõivelõhe märkimisväärne (14,1 protsendipunkti ja 13,9 protsendipunkti). Kõik need viis riiki paigutuvad soolise tööhõivelõhe näitaja poolest kategooriasse „kriitiline olukord“. Skaala teises otsas aga olid Balti riigid, kus seelõhe oli suhteliselt väike (1,5 protsendipunkti Leedus, 2,4 protsendipunkti Eestis ja 3,1 protsendipunkti Lätis), ja Soome, kus see näitaja oli nulli lähedal (0,2 protsendipunkti). Need riigid, välja arvatud Leedu, kus sooline tööhõivelõhe on viimasel ajal suurenenud, jäid kategooriasse „väga tubli“, kuna nende näitaja oli kas väike ja stabiilne või vähenes. Lisaks täheldati mõnes liikmesriigis soolise tööhõivelõhe puhul märkimisväärsed piirkondlikke erinevusi, sealhulgas Austrias, Belgias, Taanis, Saksamaal ja Hispaanias (vt 5. lisa joonis 3), sealhulgas nende äärepoolseimates piirkondades. Takistusi naiste tööturul osalemise eest võivad aidata kõrvaldada jätkusuutlikud poliitikameetmed, mis on kooskõlas ELi soolise võrdsuslikkuse strateegias 2020–2025¹⁵⁹ sätestatud eesmärkidega. Need meetmed võivad aidata saavutada ka Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas sätestatud eesmärki vähendada 2030. aastaks soolist tööhõivelõhet poole võrra.

¹⁵⁸ Vt pikemaajalist prognoosi Euroopa Komisjoni dokumendis „[Employment and Social Developments in Europe 2024](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁵⁹ Vt lisateavet: Euroopa Komisjon „[2023 report on gender equality in the EU](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Naised töötavad osalise tööajaga sagedamini kui mehed, mille tulemuseks on suurem sooline tööhõivelõhe, kui arvestada täistööajale taandatud töötajate arvu. 2023. aastal töötas ELis osalise tööajaga 27,9 % naistest (20–64aastased), mis on üle kolme korra suurem kui osalise tööajaga meeste osakaal (7,7 %) ja mis tähendab, et sooline tööhõivelõhe osalise tööajaga töötamisel oli 20,2 protsendipunkti, mis võrreldes 2022. aasta näitajaga ei ole muutunud. Suurimad erinevused osalise tööajaga töötamisel registreeriti Madalmaades (41,8 protsendipunkti), Austrias (38,6 protsendipunkti), Saksamaal (36,9 protsendipunkti) ja Belgias (27,4 protsendipunkti), samas kui selle näitaja väikseim erinevus registreeriti Bulgaarias (0,2 protsendipunkti) ja Horvaatias (1,5 protsendipunkti). Rumeenia oli ainus riik, kus mehed töötasid osalise tööajaga veidi sagedamini kui naised (–0,7 protsendipunkti). Võttes arvesse osalise tööajaga töötamise suuremat esinemissagedust naiste hulgas, oli sooline tööhõivelõhe täistööajale taandatud töötajate arvu alusel¹⁶⁰ 2023. aastal 15,7 protsendipunkti, mis on üle 50 % (5,5 protsendipunkti) suurem kui osalise tööajaga töötamise erinevuste välistamisel. Suurim sooline lõhe täistööajale taandatud töötajate arvu alusel oli Itaalias (24,1 protsendipunkti), Kreekas (21,5 protsendipunkti) ja Austrias (19 pp), mis näitab palju suuremaid erinevusi kui siis, kui osajatööd ei võetud arvesse, samas kui väikseim erinevus meeste ja naiste vahel selle näitaja puhul oli Leedus ja Soomes (2,5 protsendipunkti).

¹⁶⁰ Täistööaja ekvivalentides mõõdetud tööhõive määra puhul võrreldakse rühmadevahelisi erinevusi töötundide keskmises arvus. Täistööaja ekvivalentides mõõdetud tööhõive määra arvutamiseks jagatakse majanduses kokku töötatud tunnid (esimene töökoht, teine töökoht jne) keskmise töötundide arvuga täistööajaga töögraafiku puhul (ligikaudu 40) ja 20–64aastaste inimeste arvuga. Allikas: ühine hindamisraamistik, Eurostati andmetel põhinevad arvutused.

Sooline tööhõivelõhe on veelgi suurem lapsevanemate puhul, kusjuures lapsevanemaks olemine mõjutab naiste karjääri rohkem kui meeste oma. 2023. aastal oli lastega 25–54aastaste naiste tööhõive määr 74,9 % ja meestel 91,9 %, mis tähendab, et lapsevanemate hulgas oli sooline tööhõivelõhe 17 protsendipunkti, samas kui lasteta inimeste hulgas oli see näitaja 4 protsendipunkti. Töötavatest naistest, kellel olid lapsed, oli osaajaga tööl 31,8 %, kuid meeste puhul oli see näitaja vaid 5,0 %. Enamikus riikides, sealhulgas Saksamaal, Austrias ja Itaalias, on lapsevanemaks olemise mõju näha nii naiste madalama tööhõive määra kui ka naiste suurema osalise tööajaga töötamise pealt. Soolist tööhõivelõhet suurendavad ka mitteametliku pikaajalise hooldusega seotud kohustused: mitteametliku hooldusega tegeleb 19,1 % ELi naistest ja 14,8 % meestest. Naised pühendavad palju aega hooldamisele suurema tõenäosusega,¹⁶¹ sest meessoost hooldajad (73 %) saavad ametlike pikaajalise hoolduse teenuste näol rohkem toetust kui naissoost hooldajad (61 %)¹⁶². Nõukogu soovitusel, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu, on rõhutatud, et mitteametlike hooldajate toetamiseks on vaja pakkuda koolitust, nõustamist ja psühholoogilist tuge ja võimaldada ajutist hooldust, samuti töö- ja eraelu tasakaalustamise meetmeid, sotsiaalkaitsele juurdepääsu ja/või piisavaid rahalisi hüvitisi. Samal ajal peaksid liikmesriigid püüdlema ka selle poole, et pikaajalise hoolduse teenuste pakkumine oleks kooskõlas hooldusvajadustega¹⁶³.

¹⁶¹ Vt [European Health Interview Survey \(EHIS wave 3\)](#) (Euroopa terviseküsitlusuuring, EHISe 3. laine), 2019.

¹⁶² EIGE: 2022. aasta [uuring soolise ebavõrdsuse kohta tasustamata hoolduses, individuaalses ja sotsiaalses tegevuses \(CARE\)](#).

¹⁶³ Üksikasjalikud andmed on esitatud [nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitusel, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu \(2022/C 476/01\)](#).

Sooline palgalõhe on viimase kümne aasta jooksul vähenenud, kuid enamikus liikmesriikides on see endiselt märkimisväärne. 2021. ja 2022. aastal oli sooline palgalõhe ELis 12,7 %, ületades 15 % Eestis, Austrias, Tšehhis, Slovakkias, Saksamaal, Ungaris, Lätis ja Soomes¹⁶⁴. Palgalõhe põhjuseks on muu hulgas soolised erinevused majandustegevuses ja kutsealadel, naiste alaesindatus juhtivatel ametikohtadel, ülesindatus osaaajatöös ja ajutistes tööhõivevormides, raskused töö ühitamisel hoolduskohustustega ning diskrimineerimine ja läbipaistmatud palgastruktuurid¹⁶⁵. Sooline palgalõhe mõjutab märkimisväärselt perekonna otsuste tegemist, eelkõige mõjutab see emasid, kelle jaoks ebasoodsad asjaolud kumuleeruvad, vähendades veelgi nende töövõimalusi. Aja jooksul toovad kõik need palgaerinevused (ja laste hooldamisega seotud karjäärikatkestused) kaasa märkimisväärse soolise pensionilõhe. Kuigi see näitaja on paranemas, said 65–79aastased naised 2023. aastal brutopensioni keskmiselt 25,4 % väiksemas summas kui sama vanuserühma mehed. Pensionilõhe on riigiti väga erinev, ulatudes 43,9 %st Maltal, 39,9 %st Madalmaades ja 36,4 %st Luksemburgis vaid 4 %ni Sloveenias, 4,6 %ni Taanis ja 5,8 %ni Eestis.

¹⁶⁴ Siin viidatakse korrigeerimata soolisele palgalõhele. Siin viidatakse korrigeerimata soolisele palgalõhele. Korrigeerimata sooline palgalõhe on meeste ja naiste keskmise brutotunnitasu vahe, väljendatuna protsendina meeste keskmisest brutotunnitasust.

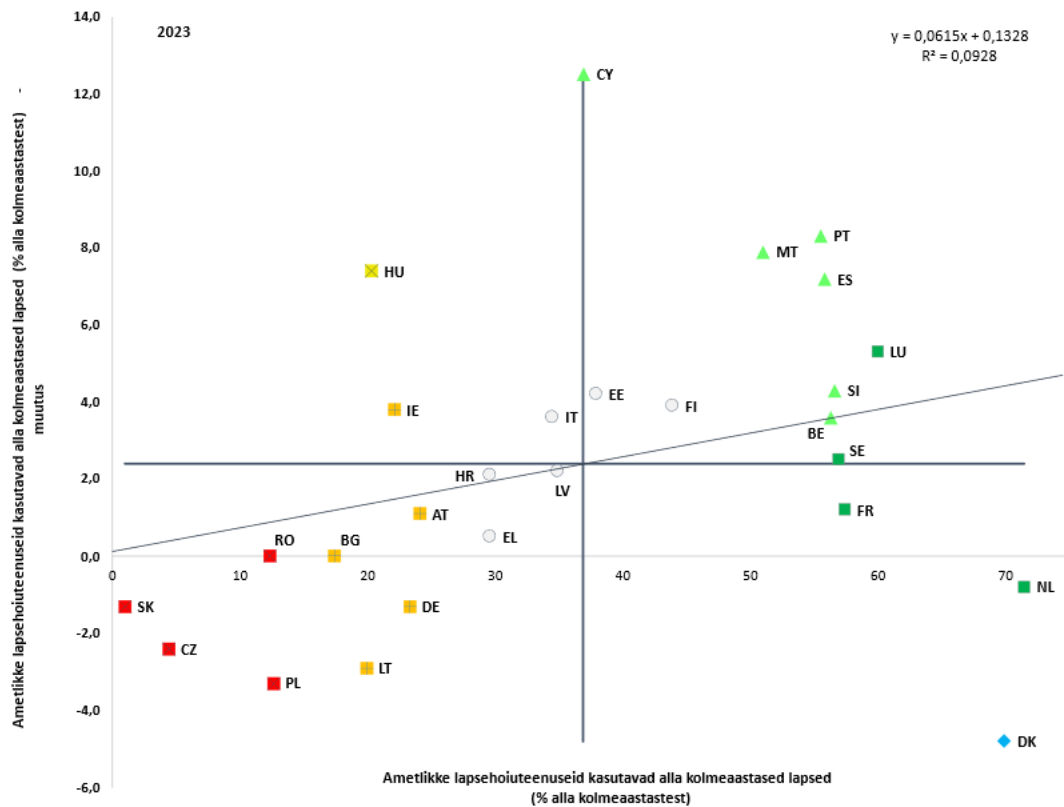
¹⁶⁵ Vt Euroopa Komisjon, „[Employment and Social Developments in Europe 2024](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Kvaliteetse ja taskukohase alushariduse ja lapsehoiu pakkumise ning kättesaadavuse parandamine võib toetada töö- ja eraelu tasakaalu, soolist võrdõiguslikkust ja laste arengut, kuid osalemise määr on endiselt madal. 2023. aastal oli ametlikus lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal ELis 37,5 %, mis tähendab 1,7 protsendipunkti suurust kasvu võrreldes 2022. aastaga, kuid jääb siiski allapoole 2021. aasta taset (37,9 %) ning kaugemale maha läbivaadatud Barcelona eesmärgist (45 %) ¹⁶⁶. Ainult kümme liikmesriiki on ületanud 50 % taseme ja suured erinevused liikmesriikide vahel püsivad – vt joonis 2.2.13. Madalaimast osalusmäärast teatasid Slovakkia ja Tšehhi (vastavalt 1 % ja 4,4 %) ja eelneva aastaga võrreldes täheldati neis riikides ka märkimisväärselt langust (vastavalt –1,3 ja –2,4 protsendipunkti). Madal ja halvenev tase mõlemas riigis, samuti Rumeenias (12,3 %) ja Poolas (12,6 %) paigutavad näitaja kategooriasse „kriitiline olukord“ ja nõuavad erilist tähelepanu. Kuigi üldjuhul mõnevõrra kõrgem, oli alushariduses ja lapsehoius osalemise määr madal ka Bulgaarias (17,4 %), Iirimaa (22,1 %) ja Austrias (24,1 %). Kõigis neis riikides püsisid määrad stabiilsena või tõusid – vastupidiselt Leedule (19,9 %) ja Saksamaale (23,3 %), kus osalemine alushariduses ja lapsehoius 2023. aastal vähenes. Kõigis viies riigis liigitub olukord kategooriasse „tähelepanu vajav“. Seevastu Rootsi (56,9 %), Prantsusmaa (57,4 %), Luksemburg (60 %) ja Madalmaad (71,5 %) on kategoorias „väga tubli“ ning neis riikides on osalemise määr kõrge ja kasvamas. Alushariduses ja lapsehoius osalemist võivad takistada mitmed tegurid, sealhulgas rahalised, kultuurilised ja keelelised barjäärid, samuti piirkondliku ja riikliku poliitika erinevused vanemapuhkuses, hüvitistes või seadusega ettenähtud õigustes lapsehoiule. Taaste- ja vastupidavusrahastust rahastatakse sihipäraseid reforme ja investeeringuid, millega toetatakse alushariduse ja lapsehoiu teenuste laiendamist, taristu arendamist ja tööjõu koolitamist. Kuna aga olukord paraneb aeglaselt, on vaja tugevamaid meetmeid kooskõlas Euroopa lastegarantii, Euroopa hooldusstrateegia ning alusharidust ja lapsehoidu käsitleva nõukogu soovitusega.

¹⁶⁶ Vt [nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb alusharidust ja lapsehoidu: Barcelona eesmärgid 2030. aastaks \(2022/C 484/01\)](#). Soovituses sätestati uued alushariduse ja lapsehoiu eesmärgid, mis kajastavad Euroopa haridusruumi algatuses seatud eesmäärke. 2030. aastaks peaks alushariduses ja lapsehoius osalema vähemalt 45 % alla 3aastastest lastest ja vähemalt 96 % kolmeaastastest ja vanematest lastest, kes ei ole veel jõudnud kohustuslikku kooliikka. Nendes liikmesriikides, kus keskmine osalusmäär ajavahemikul 2017–2021 oli alla 20 %, tuleb seda suurendada 90 %, kuid neis liikmesriikides, kus keskmine osalusmäär oli 20–33 %, peab kasv olema 45 % (kuni 45 %ni).

Joonis 2.2.13. Alushariduses ja lapsehoius osalemise määr on enamikus liikmesriikides madal

Formaalses lapsehoius osalevad alla 3aastased lapsed ja aastane muutus, 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Taani puhul.

Allikas: Eurostat [[tepsr_sp210](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Enamiku liikmesriikide maksustruktuurid takistavad leibkonna teist palgasaajat, kelleks on enamasti naised, tööturul täiel määral osalemast, suurendades seega soolist ebavõrdsust tööhõives. Ühised maksusüsteemid, mis võimaldavad potentsiaalselt madalamate maksude maksmise huvides perekonnal oma tulusid ühiselt esitada, suurendavad leibkonna teise palgasaaja, tavaliselt naiste (2022. aastal moodustasid 78 % leibkonna teistest palgasaajatest naised¹⁶⁷) maksustamise piirmäära, seega seisavad naised suurema tõenäosusega silmitsi olukorraga, kus töötamiseks või tööaja pikendamiseks stiimuleid napib¹⁶⁸. Lisaks pärssivad naiste osalemist tööturul veelgi maksusoodustused, mis sõltuvad ühisest tuludeklaratsioonist või mis on suunatud ainult ühele abikaasale¹⁶⁹. 2023. aastal täheldati suurimaid mitteaktiivsuse lõkse (kus maksusoodustuste ja hüvitiste kaotamine pärsib märkimisväärselt leibkonna teise palgasaaja tööturule sisenemist) Leedus, Sloveenias, Taanis, Luksemburgis, Belgias ja Saksamaal (vt joonis 2.2.14). Neis riikides võivad leibkonna teise palgasaajana tööturule sisenejad kaotada maksudena või hüvitiste saamatajäämise tõttu umbes 50 % või üle 50 % sissetulekust. Seevastu on Austria, Itaalia, Eestit ja Küpros väiksema mitteaktiivsuse lõksuga riigid, kus kadu jääb alla 20 %. Nende struktuursete pärssivate teguritega tegelemine võib vähendada soolist tööhõivelõhet ja suurendada SKPd, kusjuures Maailmapanga hinnangul võib soolise tööhõivelõhe kaotamise korral olla Euroopa majanduslik kasu 10 %¹⁷⁰.

¹⁶⁷ Vt Euroopa Komisjon „[2023 report on gender equality in the EU](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

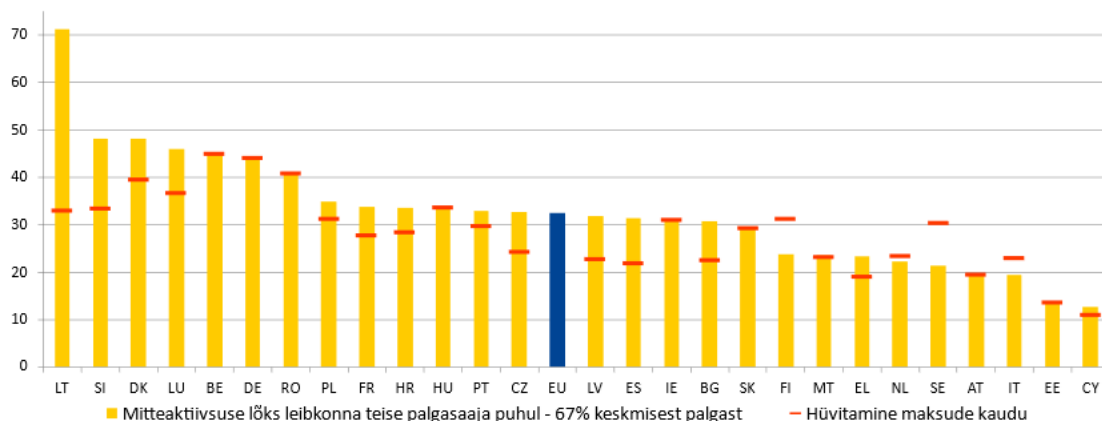
¹⁶⁸ Vt Coelho, M. jt, „[Gendered Taxes: The Interaction of Tax Policy with Gender Equality](#)“, Rahvusvaheline Valuutafond (IMF), 2022.

¹⁶⁹ Põhjalikum arutelu tööjõu maksustamise kohta on esitaud Euroopa Komisjoni [2024. aasta maksustamisaruande](#) peatükkides 3.2 ja 4.2.3, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁷⁰ Pennings, S. M., „*A Gender Employment Gap Index (GEGI): A Simple Measure of the Economic Gains from Closing Gender Employment Gaps, with an Application to the Pacific Islands*“, World Bank Group, Development Economics Research Group, Washington: World Bank 2022.

Joonis 2.2.14. Maksustamine suurendab märkimisväärselt leibkonna teise palgasaaja mitteaktiivsuse lõksu tekke võimalusi

Leibkonna teise palgasaaja mitteaktiivsuse lõksu määr (% , 2023)

Märkus. Andmed käsitlevad kahe lapse ja kahe palgasaajaga perekonna teist palgasaajat, kes teenib 67 % keskmisest palgast; leibkonna peamine palgasaaja teenib keskmist palka. „Maksustamise mõju“ osutab protsendimäärade täiendavast brutosissetulekust, mis maksustamise ja sotsiaalmaksete tõttu tuleb maksudena tasuda (muud madala palga lõksu mõjutavad elemendid on kaotatud töötushüvitised, sotsiaallabi ja eluasemetoetused).

Allikas: Euroopa Komisjon, majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat, [maksude ja hüvitiste andmebaas](#), OECD maksude ja hüvitiste mudeli põhjal (ajakohastatud aprillis 2024).

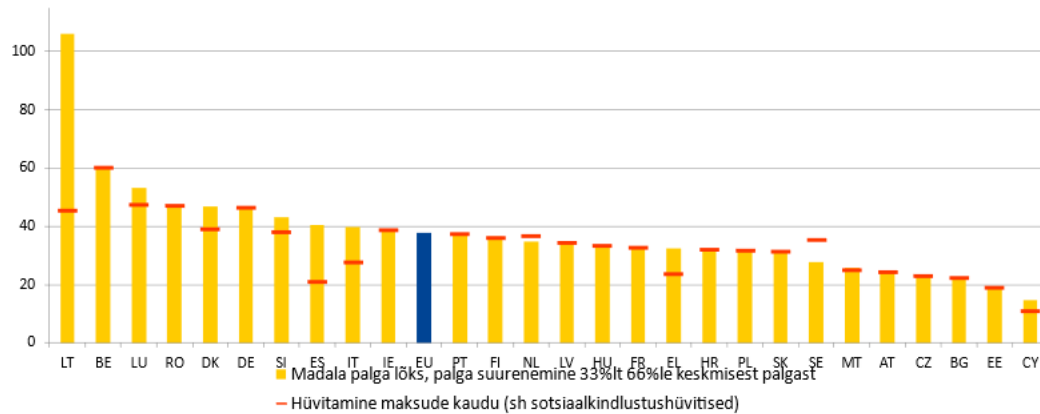
Naisi mõjutab nn madala palga lõks suuremal määral, kuna järsk maksutõus ja hüvitiste vähendamine muudavad sissetulekute suurenemisel nende lisasissetuleku minimaalseks.

Enamikus liikmesriikides, nagu ka mitteaktiivsuse lõksu puhul, sõltub madala palga lõksu tase leibkonna teise palgasaaja puhul, kellest valdav enamus on naised, peamiselt maksustamisest¹⁷¹. See olukord erineb aga sellisest mitteaktiivsuse lõksust, kus inimesed on tööjõu hulgast eemale jäänud. Nagu on näidatud joonisel 2.2.15, võib see osa lisasissetulekust, mis tegelikult „maksudega ära võetakse“, juhul kui leibkonna teise palgasaaja sissetulek töötaja pikendamise tõttu kasvab ühelt kolmandikult kahele kolmandikule keskmisest palgast, olla märkimisväärne – ELis keskmiselt umbes kolmandik (36,6 %) nende lisatöötasust, kusjuures Leedus ületab see eluasemetoetuse kaotamise tõttu 105 %. Mõju võib olla märkimisväärne ka Belgias (60,3 %) ja Luksemburgis (53 %), samas kui Küprosel on see väikseim (14,6 %). Taskukohaste ja kvaliteetsete hooldusteenuste olemasolu ja kättesaadavus ning hästi kavandatud töö- ja eraelu tasakaalustamise poliitika on väga olulised julgustamaks inimesi oma tööaega pikendama.

¹⁷¹ Vt Euroopa Komisjon, „[2023 report on gender equality in the EU](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Joonis 2.2.15. Paljudes liikmesriikides vähendab maksustamine madalapalgaliste töötajate stiimulit töötada rohkem tunde

Leibkonna teise palgasaaja madala palga lõks (% , 2023)

Märkus. Madala palga lõks juhul, kui leibkonna teise palgasaaja palk kasvab 33 %lt 66 %le keskmisest palgast ja peamise palgasaaja palk vastab 100 %le keskmisest palgast ning kui peres kasvab kaks last.

Allikas: Euroopa Komisjon, majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat, [maksude ja hüvitiste andmebaas](#), OECD maksude ja hüvitiste mudeli põhjal (ajakohastatud aprillis 2024).

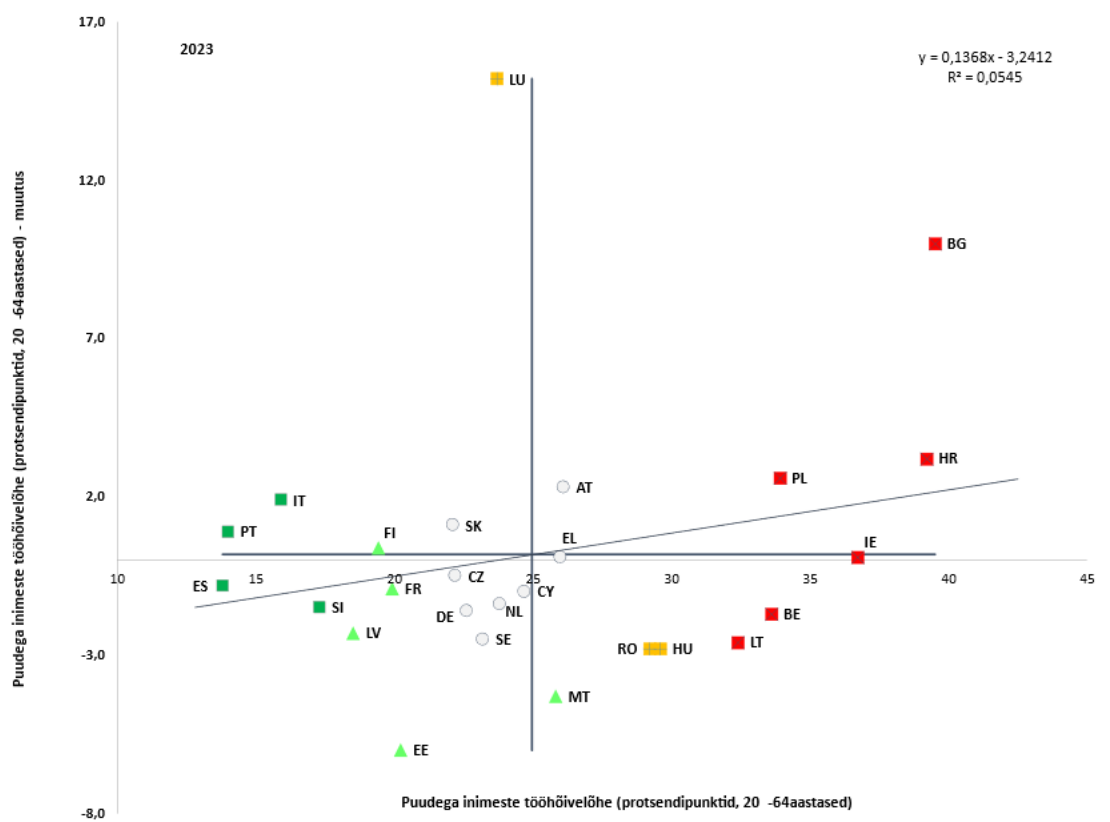
Puudega inimeste tööturule kaasamine püsis muutumatuna, kusjuures suundumused olid liikmesriigiti erinevad. Puudega inimeste tööhõivelõhe¹⁷² (st puudega ja puudeta inimeste tööhõivemäärade erinevus) püsis 2023. aastal peaaegu muutumatuna 21,5 protsendipunkti tasemel (2022. aastal 21,4 protsendipunkti), peatades eelneva kahe aasta kahaneva suundumuse. Kuigi see lõhe vähenes 15 liikmesriigis, sealhulgas märgatavalt Eestis (–6,0 protsendipunkti) ja Maltal (–4,3 protsendipunkti), suurenes see märkimisväärselt teistes liikmesriikides, näiteks Luksemburgis (15,2 protsendipunkti) ja Bulgaarias (10,0 protsendipunkti). Väikseim oli see lõhe Hispaanias (13,8 protsendipunkti), Portugalis (14,0 protsendipunkti) ja Itaalias (15,9 protsendipunkti), samuti Sloveenias (17,3 pp); need riigid olid kõik kategoorias „väga tubli“. Seevastu Leedus, Belgias, Poolas ja Iirimaa jäi puudega inimeste tööhõivelõhe näitaja kategooriasse „kriitiline olukord“, ületades 30 protsendipunkti, sama olukord oli Horvaatias ja Bulgaarias, kus lõhe oli peaaegu 40 protsendipunkti. Ka puudega inimeste mitteaktiivsuse osakaal on suur: 2022. aastal jäi 20 liikmesriigis üle 40 % tööealisest elanikkonnast (15–64aastased), kellel oli mõni puue, tööjõu hulgast kõrvale, kusjuures see määr ületas 60 % Bulgaarias, Kreekas, Rumeenias, Ungaris, Horvaatias ja Poolas¹⁷³. Nende kõrgete mitteosalemise määrade põhjuseks on tõenäoliselt ikka veel see, et puuetega inimeste tööturule kaasamise ja tööturul hoidmise meetmed ei ole piisavad, puuduvad vajalikud oskused ning teadlikkus õiguslikest kohustustest ja poliitilistest toetusmeetmetest tööandjate seas on üldjuhul madal.

¹⁷² Praegu arvutatakse puudega inimeste tööhõivelõhe näitaja sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika alusel ning üleilmses tegevuspiirangute indeksis (GALI) esitatud puudestaatuse põhjal. Üksikasjalikum teave on esitatud 2. lisas.

¹⁷³ Eurostat, [[lfsa_argaedd1](#)].

Joonis 2.2.16. Puudega inimeste tööhõivelõhe on endiselt suur ja liikmesriikidevahelised erinevused on märkimisväärsed

Puudega inimeste ja puudeta inimeste tööhõivelõhe (20–64aastased), 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Horvaatia puhul. Saksamaa puhul väärtus hinnanguline. Poola andmete usaldusväärsus on väike. Taani andmetes vastavad kategooriad puuduvad.

Allikas: Eurostat [[tepsr_sp200](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Kolmandate riikide kodanike integreerimine tööturule paranes veelgi, kuid nende kvalifikatsioonitaseme ja tööalase staatuse vahel on endiselt märkimisväärne ebakõla.

Kolmandate riikide kodanike tööhõive määr oli 2023. aastal 63 %, mis on tunduvalt madalam kui ELis sündinute määr, ning erinevuse kadumist ei olnud märgata. Pärast COVID-19 pandeemiat 2022. aastal oli kolmandate riikide kodanike arvel rohkem kui kaks kolmandikku (70 %) ELi tööjõu kasvust,¹⁷⁴ kuigi töötuse määr nende hulgas oli endiselt kõrge (2023. aastal 12,2 % võrreldes 5,4 %ga ELi kodanike puhul) ja ülekvalifitseeritus suur (39,4 % vs. 20,8 %)¹⁷⁵. Väljaspool ELi sündinud naised olid eriti haavatavas olukorras, kusjuures sooline tööhõivelõhe oli 24 protsendipunkti ja 44 % neist oli ülekvalifitseeritud¹⁷⁶. Kõigi rühmade puhul võib täheldada üldist suundumust stabiilsema tööhõive suunas, kuid kolmandate riikide kodanikud töötasid tähtajalise töölepingu alusel sagedamini kui ELis sündinud inimesed (sealhulgas kodanikud ja ELi liikuvad isikud). 2024. aastal jätkas EL oma integratsiooni ja kaasamise tegevuskava (2021–2027) rakendamist, millega nähakse ette ühine poliitikaraamistik, et toetada liikmesriike rändajate integreerimise riikliku poliitika väljatöötamisel¹⁷⁷.

¹⁷⁴ Vt Euroopa Komisjon, Labour market and wage developments in Europe 2024, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁷⁵ Euroopa Komisjon, [EMN study 2023: Annual Report on Migration and Asylum](#), 2023.

¹⁷⁶ OECD / Euroopa Komisjon, [Indicators of Immigrant Integration 2023: Settlement In](#), OECD Publishing, Pariis, 2023.

¹⁷⁷ Vt Euroopa Komisjoni [integratsiooni ja kaasamise tegevuskava aastateks 2021–2027](#).

Ukrainast pärit ajutise kaitse saajate tööhõive määr on enamikus liikmesriikides tõusnud, võrreldes teiste pagulasrühmadega osutab see nende kiiremale tööturule integreerimisele¹⁷⁸.

2024. aasta maiks oli ELis ajutise kaitse staatus ligikaudu 4,3 miljonil inimesel, kellest 2,5 miljonit on vanuses 18–64 aastat. Ukrainlastel on kõrged integratsiooniväljavaated, arvestades nende suhteliselt kõrget haridustaset, väljakujunenud sotsia Alvõrgustikke ja kohest juurdepääsu tööhõivele. 2023. aasta kolmanda kvartali seisuga töötas üle 40 % ajutise kaitse saanud tööealistest inimestest (18–64aastased), kuid riigiti on suured erinevused, ulatudes ligikaudu kahest kolmandikust (66 %) Leedus kuni vähem kui 20 %ni Belgias ja Horvaatias. Ajutise kaitse all olevad ukrainlased, kes ei osale tööjõus, viitavad sageli hoolduskohustustele, samas kui end töötuna registreerinud ukrainlased peavad peamiseks takistuseks keeleoskuse puudumist. Sellest hoolimata on Ukraina põgenikel märkimisväärne roll ELi tööjõu kasvus, nagu näitavad erinevad hinnangud¹⁷⁹. Kuigi paljud neist on noored ja kõrgelt haritud, on nende kvalifikatsioonile vastavad töövõimalused endiselt piiratud¹⁸⁰.

¹⁷⁸ Euroopa rändevõrgustik (EMN), „Labour market integration of beneficiaries of temporary protection from Ukraine: Joint EMN-OECD inform“, 2024.

¹⁷⁹ Üksikasjalikuma analüüsi saamiseks Ukrainas toimuva sõja eest ELi põgenevate inimeste tööturutulemuste kohta vt Euroopa Komisjon, „Labour market and wage developments in Europe 2024“ (Tööturg ja palgasuundumused Euroopas, 2024), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁸⁰ Riiklike tööturuasutuste võrgustiku 2023. aasta aruanne Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustiku kohta.

Tekstikast nr 3. Tööturul osalemise takistuste kõrvaldamine ELis

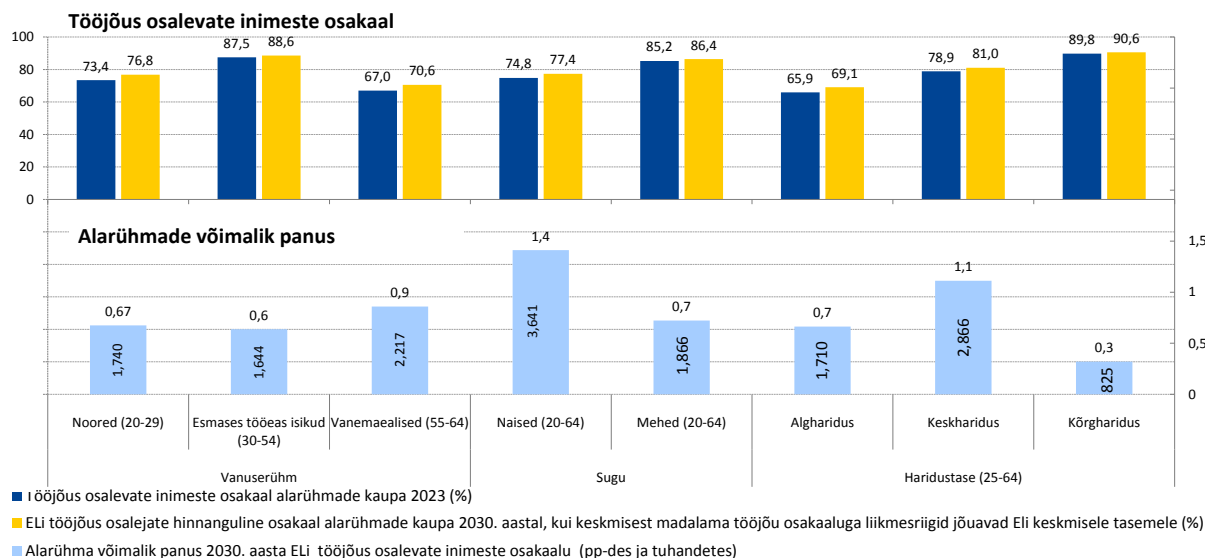
Tööjõupuuduse püsimise ja elanikkonna vananemise kontekstis on mitteaktiivsete isikute aktiveerimine peamine väljakutse, mille lahendamiseks tuleb võtta poliitikameetmeid. Tööjõu hulgast eemale jäänud inimeste suur osakaal võib piirata majanduskasvu, kuna see süvendab olemasolevat tööjõu ja oskuste nappust ning takistab seega tootlikkust ja konkurentsivõimet. Samuti seab see elanikkonna vananedes ohtu riikide rahanduse jätkusuutlikkuse ja sotsiaalkaitstesüsteemide vahendite piisavuse. Hoolimata ELi tööhõive määra paranemisest moodustavad tööjõu hulka mittekuuluvad inimesed (mittetöötavad või töötud) endiselt 20 % praegusest ELi elanikkonnast vanuserühmas 20–64, kusjuures liikmesriigiti on erinevused märkimisväärsed. Samal ajal peaks tööealine elanikkond ELis järgmistel aastakümnetel vähenema. Prognooside kohaselt on 2045. aastaks kümne mitteaktiivse üle 65aastase inimese kohta 16 töötajat ja 2070. aastaks ainult 14 töötajat, võrreldes 22 töötajaga 2022. aastal¹⁸¹. See tasakaalustamatuse prognoositud suurenemine nõuab poliitilisi lahendusi. Et saavutada 2030. aastaks tööhõive määr 78 %, on hinnangute kohaselt tööturul osalemise suurendamine ELis keskse tähtsusega. Intensiivsem aktiveerimine ja tööturule integreerimine on olulised, et saavutada edu Euroopa sotsiaalõiguste samba 4. põhimõtte (tööhõive aktiivne toetamine) täitmisel. Et tegeleda tööjõu hulgast eemale jäänud inimeste suure osakaaluga, on komisjon kooskõlas samba põhimõttega käivitanud mitmeid algatusi, nagu näiteks tugevdatud noortegarantii, töö- ja eraelu tasakaalustamise direktiiv ning viimati tööjõu ja oskuste nappust käsitlev tegevuskava (vt ka sotsiaalõiguste samba tekstikasti punktis 2.1), milles sätestatakse uued meetmed ELi, liikmesriikide ja sotsiaalpartnerite jaoks, et muu hulgas toetada alaesindatud rühmade aktiveerimist¹⁸².

¹⁸¹ Euroopa Komisjon, [2024. aasta aruanne rahvastiku vananemise kohta](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁸² Euroopa Komisjon, [Tööjõu ja oskuste nappus ELis:tegevuskava,COM\(2024\) 131 final](#).

Kui pakutakse sihipärast ja kohandatud toetust suurimatele alaesindatud rühmadele, võib ELi tööturule siseneda märkimisväärsel hulgal inimesi

Eri elanikkonnarühmade võimalik panus ELi kogutööjõudu 2030. aastaks

Märkus. Simulatsioon inimeste osakaalu kohta ELi tööjõus 2030. aastal, eeldusel et liikmesriikides, kus teatavate alarühmade osakaal tööjõus on alla keskmise, jõutakse vastava alarühma ELi keskmisele tasemele, samas kui teiste alarühmade puhul jääb tööjõu osakaal eeldatavasti samaks. Selles arvutuses ei ole võetud arvesse kattuvusi ega võimalikku topeltarvestust rühmade vahel ning seda ei tohiks segi ajada prognoosiga.

Allikas: tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi arvutused, mis põhinevad Eurostati andmetel ja EUROPOP2023 prognoosidel.

Olukorra paranemisest hoolimata on mitmed elanikkonnarühmad ELi tööturul endiselt märkimisväärselt alaesindatud. Sõltuvalt konkreetsest riigist kuuluvad nende hulka naised, vanemaealised, madala ja keskmise kvalifikatsiooniga inimesed, puuetega inimesed ning sisserändaja või vähemuse taustaga inimesed. Neist naised, keskhariidusega ja vanemad inimesed moodustavad üldiselt suurimad väljaspoolt ELi pärit tööjõu rühmad, keda oleks võimalik sobivate aktiveerimismeetmete kaudu tööle võtta¹⁸³. Komisjoni hinnangud näitavad, et kui liikmesriigid, kelle tööjõu osakaal igas eespool nimetatud allrühmas on keskmisest väiksem, suurendaksid 2030. aastaks vastavate alarühmade tööturul osalemist ELi keskmiseni, oleks tööturul vastavalt 3,6 miljonit naist, 2,9 miljonit keskhariidusega inimest ja 2,2 miljonit vanemaealist töötajat rohkem (võimalik on mõningane kattumine ja topeltarvestus rühmade vahel) – vt joonis¹⁸⁴. Takistusi, mis segavad naiste tööturul osalemist, saab vähendada tasustamata majapidamistöode ja hoolduskohustuste võrdsema jaotuse ning alushariiduse ja lapsehoiu kättesaadavuse, taskukohasuse ja kvaliteedi parandamise kaudu. Vanemaealiste jaoks on tööjõust eemale jäämise olulisteks põhjusteks haigus või puue, samuti hoolduskohustused, töökohaga seotud tegurid ja institutsioonilised takistused, nagu sotsiaalkindlustus- ja pensionieeskirjad, millega tuleb tööturul osalemise suurendamise võimaldamiseks tegeleda. Kesk- või madalama haridustasemega inimestel on sageli raskusi tööturule pääsemisel, mis nõuab asjakohast oskuste omandamise poliitikat ning sihipärast ja personaalset tuge. Sisserändajatel või vähemuse taustaga inimestel on märkimisväärselt kasu sihipärastest meetmetest, mille eesmärk on tegeleda oskuste nõudlusele mittevastavuse probleemiga, parandada keeleoskust, võidelda diskrimineerimise vastu ning saada kohandatud ja integreeritud tugiteenuseid. Kvaliteetsetele töövõimalustele juurdepääsu parandamine, tagades samal ajal puuetega seotud õigused, võib vähendada tegureid, mis võivad takistada puuetega inimesi tööturule sisenemast.

¹⁸³ 2023. aastal ei osalenud ELi tööturul 32 miljonit naist (25,2 %), 20 miljonit vanemaealist inimest (33 %) ja 25 miljonit keskhariidusega inimest (21,1 %).

¹⁸⁴ Kuna need alarühmad kattuvad, ei ole uute tööjõuga liitunud inimeste arvu näitajad alarühmade lõikes liidetavad.

Viimastel aastatel on mitu liikmesriiki võtnud sihipäraseid meetmeid, et kõrvaldada takistused alaesindatud rühmade tööturul osalemiselt. 2023. aasta septembris võttis **Horvaatia** taaste- ja vastupidavuskava raames vastu mudeli väiksema finantssuutlikkusega omavalitsuste alusharidus- ja lapsehoiurajatiste tegevuskulude kaasrahastamiseks, et tagada olemasolevate alusharidus- ja lapsehoiurajatiste renoveerimisse või uute rajatiste ehitamisse tehtavate investeeringute kestlikkus. See võimaldab kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel suurendada alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavust ning parandada selle kestlikkust ja taskukohasust. **Iirimaa** on hooldajatel alates 2024. aasta märtsist õigus taotleda paindlikku töötamist, sealhulgas lühendatud ja „kokkusurutud“ tööaega. **Eestis** saavad pensioniealised inimesed 2024.–2029. aasta tööhõiveprogrammi raames muu hulgas juurdepääsu koolitusele ja toetusele kvalifikatsiooni omandamiseks. **Malta** on elukestva õppe riiklikus strateegias aastateks 2023–2030 keskendunud eelkõige väheste oskustega ja madala kvalifikatsiooniga täiskasvanutele, et kaotada lüngad ja puudujäägid põhioskustes. **Austrias** on programmi „Intensivprogramm Arbeitsmarktintegration“ eesmärk edendada 2024. ja 2025. aastal rändetaustaga inimeste kiiret integreerimist saksa keele kursuste, kvalifikatsioonide tunnustamise ja karjäärinõustamise kaudu. 2023. aastal suurendas **Saksamaa** vähendatud töövõime tõttu makstavat pensioni saavate puuetega inimeste tööst saadava sissetuleku lage.

2.2.2. Liikmesriikide võetud meetmed

Liikmesriigid astuvad samme alushariduses ja lapsehoius osalemise suurendamiseks, keskendudes nende teenuste taskukohasusele ja lasteaiakohtade arvu suurendamisele. Leedus on alates 2024. aasta septembrist kõigil kolmeaastastel ja alates 2025. aasta septembrist ka kõigil kaheaastastel lastel õigus alusharidusele ja lapsehoiule. ELi vahendite toel jätkub alushariduse ja lapsehoiu võimaluste laiendamine kogu ELis. **Horvaatias** on taaste- ja vastupidavuskavas 343 projekti, mille kogueelarve on 214 miljonit eurot ja millega nähakse ette vähemalt 22 500 täiendavat lapsehoiukohta, et 2026. aastaks küündiks lapsehoiuteenustes osalemise näitaja 90 %ni. **Poolas** luuakse 2022.–2029. aasta programmi „Active Toddler“ raames ning ELi vahendite (ESF+ ning taaste- ja vastupidavusraha) toel üle 100 000 uue lapsehoiukohta, peamiselt alateenindatud piirkondades, ning seatakse seejuures eesmärgiks kestlik rahastamismudel. Taaste- ja vastupidavusraha toel võtab riik vastu ka uued kvaliteedistandardid teenuseosutajatele ning ESF+ vahendite toel on seatud eesmärgiks koolitada 9 000 lastehoiutöötajat, 2 500 juhtivtöötajat ja 1 400 kohalike omavalitsuste esindajat ning muuta lastehoiutöötajad riigiametnikeks. **Rumeenias** töötatakse taaste- ja vastupidavusraha toel välja alushariduse ja lapsehoiu töötajate ulatuslikku täiendkoolitusprogrammi, et toetada uue õppekava rakendamist ning kvaliteediseiret, lisaks ehitatakse ja renoveeritakse alushariduse ja lapsehoiu rajatisi, et tegeleda kohtade nappusega, seda eelkõige alateenindatud piirkondades. **Slovakkia** töötab praegu välja kaasava hariduse toetamise süsteemi, mis hõlmab õpetajatele ja spetsialistidele, sealhulgas alushariduse ja lapsehoiu valdkonna õpetajatele ja spetsialistidele mõeldud täiendõppeprogramme. **Itaalias** suurendati lapsehoiuhüvitisi (*bonus asilo nido*). Lasteaiakulude eest makstavat lisatasu on suurendatud kuni 3 600 euronni laste puhul, kes on sündinud 1. jaanuaril 2024 või hiljem ning kelle perekonna võrdväärse majandusliku olukorra näitaja (ISEE) on kuni 40 000 eurot ja tingimusel, et perekonnas on juba alla 10aastane laps. **Bulgaaria** avaldas oma 2024. aasta väikelaste arengu edendamise tegevuskava, et töötada välja terviklik poliitiline lähenemisviis, pöörates muu hulgas suurt tähelepanu alusharidusele ja lapsehoiule. **Küpros** vähendab kooskõlas taaste- ja vastupidavuskavas sisalduva reformiga järkjärgult alushariduses ja lapsehoius osalemise kohustuslikku vanust neljalt aastalt ja kaheksalt kuult neljale aastale; 2024.–2025. õppeaastal alandatakse seda vanust kahe kuu võrra ja 2025.–2026. õppeaastal veel ühe kuu võrra.

Saksamaal loodi alushariduse ja lapsehoiu rahastamise viienda investeerimisprogrammiga taaste- ja vastupidavusrahastu toel alusharidus- ja lapsehoiuasutustes üle 90 000 koha. Lisaks on föderaalvalitsus investeerinud kvaliteedi edasisse arendamisse ja osalemise parandamisse: aastatel 2019–2024 eraldati liidumaadele sel eesmärgil ligikaudu 9,5 miljardit eurot. **Ungari** kavatseb ERF+ ning taaste- ja vastupidavusrahastu toel edasi arendada oma lasteaedade süsteemi, et kohandada seda vanemate vajadustele. Osana inimressursi arendamise rakenduskavast+ (HRDOP+) on riigi eesmärk suurendada täielikult kvalifitseeritud alushariduse ja lapsehoiu töötajate, sealhulgas kolmanda taseme kvalifitseeritud töötajate arvu alla 3aastaste laste lapsehoius.

Põhioskuste omandamise edendamiseks on tehtud ulatuslikke reforme ja investeringuid, sealhulgas on põhjalikult läbi vaadatud õppekavad, kuid kogu ELis on vaja teha täiendavaid jõupingutusi langustrendide ümberpööramiseks. **Küpros** on rakendanud kümne aasta pikkuse haridus- ja koolitusreformi, mis hõlmab õppekavade läbivaatamist (see on lisatud taaste- ja vastupidavuskavasse), üleminekut õpilaste kujundavale hindamisele, juhtimisraamistikku, mis on suunatud õpilaste eemale jäämise vastu ja milles pannakse rõhku koolieelsele õppele ning keskhariduse alumises astmes kogu päeva hõlmavale kooliharidusele. 2024. aasta septembris käivitas **Hispaania** matemaatikapädevuse ja lugemisoskuse tugevdamise kava, millest saavad kasu rohkem kui viis miljonit riiklikult rahastatavate koolide õpilast ja mis hõlmab suuremat õpetajate toetust, täiendavaid kooliressursse ja väljaspool tavapärast koolipäeva toimuvat tugiõpet. Lisaks on Hispaania programmi PROA+ (orientatsiooni, progressi ja haridusalase rikastamise programm) eesmärk parandada taaste- ja vastupidavuskava raames vähemalt 2 700 koolis haridustulemusi õpilastel, kellel on kõige suuremad raskused, kusjuures rahalised vahendid on ette nähtud 2024. aastani. Aastatel 2025–2028 aidatakse ESF+ raames võtta igal aastal kasutusele veel 105 miljoni euro suurune lisarahastus. **Leedus** rakendati 2023. ja 2024. aastal kahes etapis uut pädevuspõhist õppekava, kuid selle mõju ei ole veel näha. **Rumeenia** haridusministeerium hakkab 2025. aastal välja töötama sekkumismehhanismi, millega arendatakse funktsionaalset kirjaoskust kõrgkoolieelses hariduses, et tõsta Rumeenia põhi- ja keskkooliõpilaste murettekitavat põhioskuste taset.

Vastusena põhioskuste vähenemisele paneb mitu liikmesriiki rõhku ka õpetajaameti väärtustamisele. Poolas tõsteti 2024. aasta veebruaris vastu võetud uue õigusaktiga alates 2024. aasta jaanuarist õpetajate palku 30 % ja uute õpetajate palka 33 %. **Rumeenias** kehtestati uued seadusandlikud meetmed, et viia õpetajate palk kooskõlla riigi keskmise brutopalgaga, mis tähendas 2023. aastal keskmiselt 25 % suurust palgatõusu ja täiendavat tõusu 2024. aasta alguses. **Slovakkias** suurendati õpetajate palka 2023. aastal kaks korda: jaanuaris 10 % ja septembris veel 12 %. **Eestis** tõsteti 2023. aastal õpetajate palka 23,9 %, et tulla toime kõrge inflatsiooniga, ning valitsusel on kavas viia õpetajate palgad 2027. aastaks 120 %ni keskmisest palgast. **Ungaris** suurendati 2023. aasta detsembris oluliselt õpetajate palku, selleks kasutati ESF+ kaasrahastust ning see õpetajakutse atraktiivsuse suurendamise programm on ka osa taaste- ja vastupidavuskavast. Esimese sammuna kasvasid palgad 2024. aasta jaanuaris keskmiselt 32 %. Valitsus võttis kohustuse suurendada 2025. aastaks õpetajate palka 80 %ni muude kolmanda taseme haridusega spetsialistide palkadest ning säilitada see tase vähemalt 2030. aastani. **Tšehhi** on saavutanud olulise verstaposti õpetajate põhihariduse reformimisel, seal avaldati 2023. aastal uus ülikoolilõpetajate pädevusraamistik, mis lisati 2024. aastal õpetajakoolitusprogrammide akrediteerimisse. Samuti tugevdati riigis õpetajakoolituse praktilist suunitlust. 2023.–2024. õppeaastal algas pärast peaaegu kakskümmend aastat kestnud ettevalmistust õpetajate põhikoolituse uute programmide rakendamine **Belgia** prantsuskeelses kogukonnas. Reformiga pikendatakse koolitusperioodi kolmelt aastalt neljale aastale (nn meisterlikkus) ja võetakse kasutusele keeleoskuse taseme test, et tugevdada tulevaste õpetajate prantsuse keele oskust. **Portugal** on käivitanud programmi „Rohkem õppetunde, suurem edu“, mis on üles ehitatud kolmele sambale: 1) suurem toetus – parandada õpetajate töötingimusi haldustöö lihtsustamise ja ületunnitöö tasustamise meetmete abil; 2) parem juhtimine – anda koolijuhtidele vahendid õpetajate tõhusamaks juhtimiseks, et vähendada ilma õppetundideta õpilaste arvu, ning 3) õpetajate hoidmine ja ligimeelitamine – luua stiimuleid õpetajate hoidmiseks ja ligimeelitamiseks koolidesse, kus õpilastel ei ole õppetunde.

Käimas on haridussüsteemist varakult lahkumise ja haridusliku ebavõrdsuse vähendamise algatused, mida toetatakse olulisel määral ELi vahenditest. Bulgaarias on sihtotstarbeline ESF+ kaasrahastatud projekt „Success for You“ (2023–2027) rohkem kui 96 000 haavatavatest rühmadest pärit õpilasele, kes on kogenud haridusteel raskusi või kellel on õpilünki ning kellele pakutakse seega lisakoolitust bulgaaria keeles, matemaatikas ja muudes õppeainetes. Samuti koolitatakse selle projekti raames üle 4 500 haridustöötaja. **Rumeenias** on koolist väljalangemise vähendamise riikliku programmi rakendamine taaste- ja vastupidavusrahastu ning ESF+ toel hästi edenenu. Programmi raames määratakse varajase hoiatamise mehhanismi kaudu kõigepealt kindlaks vähemalt 2 500 kooli, kus kooli poolelijätmise oht on suurem, ning seejärel saavad toetuskõlblikud koolid toetusi, et rakendada kavasid, mis sisaldavad nende konkreetsetele vajadustele kohandatud meetmeid. **Saksamaal** algab 2024.–2025. õppeaastal uus kümneaastane föderaaltasandi programm „Startchancen“, mis on suunatud kuni 4000 koolile (umbes 10 % kõigist Saksamaa koolidest) ja millega pakutakse haridusalast tuge kõigile lastele ja noortele, olenemata nende vanemate sotsiaalsest olukorrast. Föderaalvalitsus investeerib igal aastal 1 miljard eurot (tihedas koostöös liidumaadega). Taaste- ja vastupidavusrahastu toetusel võeti **Belgia** prantsuskeelses kogukonnas 2024. aastal vastu põhjalik tegevuskava haridussüsteemist varakult lahkumise ja koolist puudumise vastu võitlemiseks, mis muu hulgas hõlmab peresid ja pedagoogilist rühma kaasavat individuaalset nõustamist õpilastele, kellel on suur arv põhjuseta puudumisi, lisaks nähakse tegevuskavaga ette puudumiste jälgimine IT-süsteemi kaudu.

Liikmesriigid astuvad esimesi samme tehisintellekti integreerimiseks haridusse ja koolitusse, käsitledes riiklikes poliitilistes aruteludes selle kasvavat tähtsust. Tšehhi on vastu võtnud Tšehhi Vabariigi riikliku tehisintellekti strateegia aastani 2030, mille prioriteetide hulka kuuluvad haridus ja koolitus, oskused ja tehisintellekti mõju tööturule. Lisaks pakuvad mitu Tšehhi ülikooli tehisintellektiga seotud õppeprogramme, sealhulgas tehniliste aspektide, aga ka tehisintellekti filosoofia, tehisintellektil põhineva turunduse ja juhtimise kohta. Mitu liikmesriiki on käivitanud algatused, mis keskenduvad tehisintellekti integreerimisele hariduse eri aspektidesse. **Rootsis** on tehisintellekt alates 2024.–2025. aastast uus õppeaine nii keskharidust omandavate õpilaste kui ka teaduse ja tehnoloogia üliõpilaste ja kohalikus omavalitsuse tasandil täiskasvanuhariduses osalejate jaoks, samuti on võimalik seda ainet õppida muude valdkondade üliõpilastel. **Belgia** Flaami kogukonnas on Digisprongi teadmuskeskus alates 2023. aastast andnud suuniseid ja lisakoolitusi, et toetada digiteerimist kohustuslikus hariduses. Digitaalse **Horvaatia** strateegia 2023 eesmärk on tehisintellekti ja digipädevuste arendamine ning digipöörde kasutamine haridus- ja teadussüsteemi arendamist toetava tegurina. **Saksamaa** platvorm „Deutsches Schulportal“ aitab kasutajatel tehisintellektiga tutvuda. **Luksemburgis** tegeleb Luksemburgi ülikooli andmetöötlusõiguse ja masinaetika (CLAiM) uurimisrühm alates 2021. aastast talle pandud ülesandega uurida tehisintellekti eetilisi ja teaduslikke mõõtmeid ning tulevikus on kavas luua seal digieetika keskus. **Poolas** on mitu ülikooli kehtestanud ülikooli sisesed suunised ja standardid, et reguleerida tehisintellekti kasutamist üliõpilaste poolt. **Kreeka** hariduspoliitika instituut korraldas ligikaudu 2 500 põhi- ja keskkooliõpetajale kutsealase arengu üritusi teemal „Tehisintellekt hariduses“ ning andis välja mitu sellega seotud juhendit. **Austria** varustab 100 pilootkooli tehisintellekti tarkvaraga ja valmistab ette digitaalsed õppematerjalid. **Madalmaades** töötatakse koos koolide, ettevõtjate ja teadlastega välja projekte, et koguda teadmisi tehisintellekti kasutamise kohta hariduses, kusjuures osaliselt rahastatakse seda taaste- ja vastupidavusrahasust. **Rumeenias** eraldatakse taaste- ja vastupidavusrahasust vahendeid, et toetada üliõpilaste osalemist kõrgema taseme digioskuste koolitusprogrammides, investeerida arukatesse laboritesse, kus õpetatakse üliõpilastele tööturul vajalikku digi- ja tehnoloogilist kirjaoskust ja kus koolitatakse riigiteenistujaid kõrgema taseme digioskuste valdkonnas.

Kutsehariduse ja -õppe süsteemide ajakohastamine ja atraktiivsuse suurendamine on paljude liikmesriikide poliitilises tegevuskavas tähtsal kohal. Eesti on käivitanud reformi, et suurendada kutsehariduse ja -õppe süsteemi atraktiivsust, sealhulgas töötada välja uued õppekavad, milles seatakse esikohale pädevused ning kutsehariduse ja -õppe parem integreeritus muude haridusvõimalustega. 2024. aastal töötati välja 16 uut nelja-aastast laiapõhjalist kutsekeskhariduse õppekava, mis pakuvad paindlikumat õppekorraldust ja võimaldavad erinevaid spetsialiseerumisi. 2024. aasta jaanuaris rakendusid **Kreekas** uued õigusaktid, millega laiendatakse koostööd kutsehariduse ja -õppe süsteemis ning luuakse riikliku kvalifikatsiooniraamistiku eri tasandite vaheline koostoime. Taaste- ja vastupidavusrahistu toel kehtestavad ametiasutused kutsehariduse ja -õppe kvaliteedikontrollisüsteemi, et hinnata väljundit ja parandada kutsehariduse ja -õppe vastavust tööturu vajadustele. **Hispaania** on mitme regulatiivse muudatusega alates 2023. aasta keskpaigast kuni 2024. aastani suurendanud paindlikkust kutsehariduse ja -õppe juhtimises, võtnud kasutusele digioskuste õpetamise, reguleerinud põhi-, kesk- ja kõrgetaseme koolitustsükli õppekava korralduslikke aspekte ning kutseõppesüsteemi komponente, näiteks töötati välja kutsekvalifikatsioonide riiklik kataloog ja registrid, ajakohastati ja ühtlustati kutseõppe üldnõukogu tegevuseeskirju ning kehtestati kutsekõrghariduse kvalifikatsioonid ja nendega seotud õpetamise miinimumnõuded. Alates 2024. aasta juunist on **Küpros** taaste- ja vastupidavusrahistu toel ajakohastanud kutsehariduse ja -õppe õppekavasid, et vähendada oskuste mittevastavust tööturu vajadustele. **Saksamaal** muudeti 2023. aasta juulis seadust kutseõppe ja oskuste edendamise tugevdamise kohta, võttes kasutusele kutseõppe tagatise, mis hõlmab subsideeritud karjäärisuunitlusega praktikakohti, õpirändetoetusi, kaasavamaid kutsekvalifikatsiooni omandamise võimalusi puuetega inimestele. Riik laiendas ka riiklikult rahastatud kutseõppevõimalusi, eelkõige piiratud võimalustega valdkondades, ning võttis kasutusele oskuste arendamise toetuse töötajatele, kelle töökohti ohustavad struktuurimuutused.

Mõni riik investeerib märkimisväärselt ka oma kutseharidus- ja -koolitussüsteemidesse. Oma taaste- ja vastupidavuskava raames uuendab **Küpros** oma kutsehariduse ja -õppe taristut selliste algatuste kaudu nagu uue tehnikakooli ehitamine Limassoli (kool valmib 2026. aasta juuniks) ning 20 labori ajakohastamine, et tegeleda oskuste mittevastavusega tööturu vajadustele. **Rootsi** 2024. aasta eelarves eraldati täiendavalt 1,36 miljardit Rootsi krooni (15,2 miljardit eurot) piirkondliku täiskasvanute kutsehariduse ja -õppe jaoks, kusjuures täiskasvanute kutsehariduses tähendab see ligikaudu 16 500 lisakohta õppeaasta jooksul ja rakenduslikus kõrghariduses ligikaudu 3 000 lisakohta. Lisaks toetatakse Rootsi taaste- ja vastupidavuskavaga täiendavalt 16 900 aastase õppekoha loomist piirkondlikus täiskasvanute kutsehariduses ja 14 900 koha loomist rakenduslikus kõrghariduses. Oma taaste- ja vastupidavuskava raames on **Poola** teinud tööd, et luua valdkondlikke oskuste keskusi, mis toimivad kutsehariduse tipptaseme keskustena ja teenivad eri gruppide, nt täiskasvanute, üliõpilaste, noorte, kutsehariduse õpetajate ja töötajate vajadusi. Peamised partnerid selles tegevuses on muu hulgas kutsekoolid, kõrgharidusasutused, ettevõtted ja tööandjate organisatsioonid, kohalikud omavalitsused ning teadus- ja arenduskeskused. **Hispaania** võimendab ESF+ ja taaste- ja vastupidavuskava raames saadavat toetust investeerides kutseõppe digi- ja rohepöördesse, keskendudes õpetajakoolitusele, ajakohastatud klassiruumidele, mis simuleerivad tehnoloogilisi töökohti, ning 50 tippkeskusest koosnevale võrgustikule teadusuuringute ja innovatsiooni edendamiseks. **Portugal** soovib taaste- ja vastupidavuskava raames rakendada reformi, mille eesmärk on tugevdada hariduse ja koolituse poliitika üldist koordineerimist, ajakohastada riiklikku kvalifikatsioonikataloogi, et see hõlmaks uusi oskusi ja kutsealasid, edendada täiskasvanutele suunatud kirjaoskuse programme madala kvalifikatsiooniga inimestele ning vähendada kutsehariduse ja -õppe võrgustiku ümberkujundamise kaudu sotsiaal-majanduslikku ebavõrdsust. Reformile lisaks tehakse märkimisväärsed investeeringuid 365 spetsiaalse tehnoloogiakeskuse rajamisse ja uuendamisse koolides ja kutseõppeasutustes, samuti investeeritakse 111 riiklikku kutseõppekeskusesse uute keskuste ehitamise või olemasolevate renoveerimise näol ning ostetakse kõrgtehnoloogilisi seadmeid sellistes valdkondades nagu digiteerimine, taastuvenergia ja tööstus 4.0.

Mitmes liikmesriigis edendatakse töökohapõhist õpet ja õpipoisiõpet. 2024. aasta märtsis muutis **Bulgaaria** taaste- ja vastupidavuskava raames kutsehariduse ja -õppe õigusraamistikku, et laiendada koostööd tööandjatega, eelkõige töökohal toimuva õppe ning duaalse kutsehariduse ja -õppe kaudu. 2023. aasta detsembris võttis **Prantsusmaa** vastu uue seaduse, et edendada praktikantide rahvusvahelist õpirännet Erasmuse praktikantide programmi kaudu. 2023. aasta mais tutvustas **Saksamaa** esmase ja täiendava hariduse ja koolituse liit oma prioriteete aastateks 2023–2026, sealhulgas peeti oluliseks föderaalvalitsuse, liidumaade, tööstuse ja ametiühingute duaalse koolituse tugevdamist. Selleks et viia kutseharidus ja -õpe kooskõlla ühiskonna vajadustega, pikendas **Eesti** 2023. aasta detsembris oma kutsehariduse ja -õppe ning kõrghariduse arendamise programmi PRÕM+ kuni 2027. aastani. Programmi raames tekitatakse uusi koolituskohti riiklikult prioriteetsetes ja majanduskasvu soodustavates sektorites, arvestades tööandjate vajadusi ja valmisolekut, kusjuures vähemalt 30 % kohtadest eraldatakse alla 26aastastele noortele, kellel puudub kutsequalifikatsioon. ESF+ist kaasrahastuse abil ning taaste- ja vastupidavuskava raames kavatseb **Kreeka** edendada töökohapõhist õpet riikliku tööturuasutuse alla kuuluvates kutsekoolides (DYPA EPAS), sealhulgas täiustades 2024. aasta lõpuks taristut, õppeasutusi, laboreid, seadmeid ja õppekavasid; tegemist on valitsuse kutsehariduse ja -õppe ning noorte tööhõive strateegia keskse osaga.

Liikmesriigid toetavad jätkuvalt kõrghariduse ajakohastamist juhtimisreformide ja rahvusvahelistumise hoogustamise meetmete kaudu. Rumeenia on oma taaste- ja vastupidavuskava raames eraldanud digiteerimistoetusi ligikaudu 70 %le oma kõrgkoolidest (61 asutust), et edendada digiökosüsteemi, ning vähemalt 100 000 õpetajale pakutakse koolitust digipedagoogika oskuste parandamiseks. ESF+ toetusega käivitas riik 2024. aasta septembris ka programmi „Esimene üliõpilane perekonnas“, et parandada ebasoodsas olukorras olevate ja alaesindatud rühmade juurdepääsu kõrgharidusele ning vähendada ülikoolist väljalangemist. Mitmes liikmesriigis viiakse läbi juhtimisreformid, mille eesmärk on edendada tippaset, teadusuuringuid ja rahvusvahelistumist. **Bulgaarias** võeti 2024. aasta aprillis taaste- ja vastupidavuskava reformi raames vastu uus teadusuuringute ja innovatsiooni seadus, mille eesmärk on luua dünaamiline, tulemustele orienteeritud ning tõhus teadus- ja innovatsioonikeskkond. **Beneluxi ja Balti riigid** on alates 2024. aasta maist rakendanud diplomite tunnustamise lepingut, mis võimaldab kõrghariduskvalifikatsioonide vastastikust tunnustamist. Mõnes liikmesriigis on võetud meetmeid ka ebasoodsas olukorras olevate rühmade kõrghariduse juurdepääsu parandamiseks. **Leedus** on haavatava sotsiaal-majandusliku taustaga õpilastele ette nähtud ligikaudu 1300 õppekohta ehk ligikaudu 10 % kõigist riiklikult rahastatavatest kohtadest. Alates 2024. aasta septembrist saavad sellele kriteeriumile vastavad üliõpilaskandidaadid astuda samade akadeemiliste tulemuste korral kõrgkooli sisse eraldi vastuvõtujärjekorra alusel. Ka **Portugal** kehtestab kvoodid majanduslikult ebasoodsas olukorras olevatele üliõpilastele, laiendades juurdepääsu Portugali diasporaa kogukonnale ja suurendades kvote vanemate kui 23aastaste üliõpilaste jaoks. Suuresti taaste- ja vastupidavuskava raames tehtavate investeeringute toel peaks üliõpilaste vastuvõtu võimekus aastatel 2021–2026 suurenema 78 %. **Hispaania** laiendab stipendiume haavatavatele üliõpilastele, eraldades 2023.–2024. aastal ühe miljardi eurot 300 000 üliõpilasele ehk ligikaudu 25 %le riiklikes ülikoolides õppivale bakalaureuse- ja magistriõppe üliõpilasele. Stipendiumide suurendamist toetatakse ka Hispaania taaste- ja vastupidavuskava raames läbiviidava kõrgharidussüsteemi laiema reformiga, mille eesmärk on muu hulgas edendada juurdepääsu kõrgharidusele. Samal ajal on keskmine stipendiumisumma viimase viie aasta jooksul suurenenud 29 %. Selleks et parandada puuetega üliõpilaste juurdepääsu, eraldas **Prantsusmaa** 2024. aastal kuuele ülikoolile kahe aasta pikkuseks perioodiks kokku 10,5 miljonit eurot, et töötada välja parimad tavad kaasava hariduse ja kättesaadava õpetamise valdkonnas ja neid jagada.

Tööturul vajaminevate oskuste prognoosimiseks võetakse kasutusele uusi

prognoosimisvõtteid. 2023. aasta detsembris käivitas **Soome** nn hea töö programmi, et tegeleda tervishoiu-, sotsiaalhoolekande- ja päästeteenistuste personalivajadustega, suurendades teadmusbaasi ning suutlikkust prognoosida tulevasi personalivajadust ja koolitusnõudeid.

Hispaanias ja **Rootsis** määratakse taaste- ja vastupidavuskavade raames kindlaks vajalikud oskused, et koolitus- ja ümberõppealased jõupingutused oleksid kooskõlas tööturu nõudmistega, tuues sealhulgas välja digi- ja rohepöörde jaoks kriitilise tähtsusega oskused. Selleks viib Hispaania läbi uurimisprogramme, mis koosnevad eri sektorite uuringutest. **Küpros** viib oma taaste- ja vastupidavuskava raames läbi kaks riiklikku uuringut. Riikliku tööandjate oskuste uuringuga hinnatakse tööturu praeguseid ja tulevasi vajadusi, samal ajal kui kõrgkooli lõpetanute jälgimisuuringuga (koos EUROGRADUATE'iga) jälgitakse kõrgkooli lõpetanute tööhõivetulemusi ja oskuste vastavust vajadustele. Nende uuringute eesmärk on vähendada oskuste nappust ja tegeleda oskuste mittevastavuse probleemiga, parandada tööalast konkurentsivõimet ja viia kõrgharidus paremini vastavusse tööturu nõudmistega.

Liikmesriigid on käivitanud meetmed, et arendada edasi elanikkonna digioskusi nii, et need

vastaksid digipöörde nõudmistele. **Bulgaaria** muutis 2024. aasta märtsis taaste- ja vastupidavuskava raames oma kutsehariduse ja -õppe õigusraamistikku, et võtta arvesse muutuvaid kutsealaseid vajadusi, sealhulgas rohe- ja digisektori vajadusi. 2024. aasta juunis töötati riigis välja IKT-moodul digioskuste testimiseks ja sertifitseerimiseks, kui isik ei ole osalenud ametlikul koolitusel. See vahend on kättesaadav riigi taaste- ja vastupidavuskava raames. **Portugal** tõhustas 2024. aasta jaanuaris koolitusprogrammi „Tööhõive + digioskused 2025“ teist etappi. Kooskõlas ELi digikümnendiga 2030 käivitas riik hiljuti riikliku digistrateegia, mis põhineb neljal peamisel mõõtmel: inimesed, valitsus, ettevõtted ja taristu. Inimeste mõõtmes on kavandatud neli algatust: digioskused, riiklik programm tüdrukud STEM-hariduses, digioskuste õppekava ja kodanikuosalus digitaalvaldkonna kaudu. **Ungari** alustas 2024. aastal digioskuste koolituse kavandamise ja rakendamise projekte osana rakenduskavast „Digital Renewal Plus 2021–2027“, mida kaasrahastatakse ESF+ist. **Hispaania** kehtestas 2023. aasta juulis digipädevuste õpetamise tunnustamise menetluse ning kavatseb oma taaste- ja vastupidavuskava raames varustada 2025. aasta lõpuks vähemalt 825 000 inimest digitaalse, ökoloogilise ja tootmise ümberkujundamise oskustega.

Läti kehtestas 2023. aasta juulis taaste- ja vastupidavuskava raames ühise raamistiku, mis põhineb Euroopa kodanike digipädevuse raamistikul (DigComp), et hinnata ja kavandada digioskuste õpiväljundeid, sealhulgas mitteformaalses hariduses. **Luksemburg** esitles 2023. aasta oktoobris põhihariduse uut õppekava käsitlevat valget raamatut, mis ühena oma neljast peamisest temaatilisest sambast sisaldab küberturvalisuse ja meediapädevusega seotud digioskusi. Liikmesriigid on kehtestanud ka strateegiad digioskuste toetamiseks. **Rumeenias** rõhutatakse 2023. aasta detsembris vastu võetud täiskasvanuhariduse riiklikus strateegias (2023–2027) ja 2024. aasta mais vastu võetud täiskasvanute elukestva õppe riiklikus strateegias (2024–2030) rohe- ja digioskuste arendamist. **Läti** käivitas 2023. aasta augustis oma taaste- ja vastupidavuskava raames digitaalse tervishoiu strateegia, mis hõlmab erinevaid aspekte nagu piiriülene andmevahetus ja digioskused. **Iirimaa** avaldati 2023. aasta augustis digitaalse kaasamise tegevuskava, mis peab kõigi jaoks tagama digivõimalused, sealhulgas digioskused ja -kirjaoskuse. **Tšehhis** on loodud taaste- ja vastupidavuskava raames oskuste täiendamise ja ümberõppe kursuste avalik andmebaas ning 2025. aasta lõpuks peaks digioskuste täiend- või ümberõppes osalema vähemalt 65 000 inimest.

Et edendada rohepöördeks vajalikke oskusi ja pädevusi, on käima lükatud regulatiivseid ja investeringutega seotud algatusi. **Malta** võttis 2023. aasta septembris kasutusele rahalised stiimulid, et toetada kohalikke tööandjaid ja töötajaid oskuste täiendamisel, sealhulgas rohepädevuste valdkonnas. **Küpros** on keskendunud kutsehariduse ja -õppe koolide rohelisse taristusse tehtavatele investeringutele ning vaatab läbi kavu Larnacas asuva keskkonnahoidlike kutsealade kutsekooli ehitamiseks, mida rahastatakse õiglase ülemineku fondist alates 2023. aasta juulist. **Portugalis** võtsid riiklik tööturuasutus, taastuvenergia ühendus ja energiaagentuur (ADENE) 2023. aasta juunis vastu protokolli, et luua energiasüsteemi ümberkujundamise koolituskeskus, mis pakub energiasüsteemi ümberkujundamise ja kliimameetmete alast koolitust, sealhulgas taastuvallikatest toodetud ja saastevaba vesinikuenergia valdkonnas, nii töötajatele kui ka töötutele. Taaste- ja vastupidavusraha toetatavate programmide raames pakutakse keskkonnahoidlike oskuste alast ligikaudu 25 000 inimesele. Mitu liikmesriiki, sealhulgas **Hispaania** ja **Tšehhi**, investeerivad oma taaste- ja vastupidavuskavade raames ka rohepöördeks vajalikesse oskustesse. 2024. aasta septembris käivitas **Kreeka** riiklik tööturuasutus taaste- ja vastupidavusraha toel uue programmi 50 000 töötajale roheliste oskuste õpetamiseks ja ajakohastamiseks.

Täiskasvanute õppes osalemise suurendamine on jätkuvalt peamine poliitikaeesmärk kõigis liikmesriikides, kusjuures erilist tähelepanu pööratakse madala kvalifikatsiooniga inimestele, ning paljudes riikides on välja töötamisel isiklikud õppekontod ja mikrovalifikatsioonitunnistused. Hispaania on oma taaste- ja vastupidavuskava raames ja ESF+ toel loonud võrdlusraamistiku, et hinnata ja sertifitseerida täiskasvanute töökogemuse, mitteformaalse koolituse ja informaalset õppe kaudu omandatud põhipädevusi, nii aidatakse madala põhioskuste tasemega täiskasvanutel koolitusel osaleda. 2023. aasta novembris alustati **Maltal** elukestva õppe riikliku strateegia (2023–2030) elluviimist – see strateegia on suunatud kõige haavatavamatele inimestele ja pakub neile mitmesuguseid kvaliteetsete elukestva õppe võimalusi. Mitu liikmesriiki töötavad välja ka isiklike õppekontosid käsitlevaid kavasid, et võimaldada täiskasvanutel osaleda just neile sobivas õppes. **Belgia** taaste- ja vastupidavuskava sisaldab reformi, millega antakse alates 2023. aastast igale täistööajaga töötavale töötajale individuaalne õigus neljale koolituspäevale, kusjuures alates 2024. aastast suurendatakse koolituspäevi viie päevani, ning kogu seda protsessi hallatakse 2024. aasta aprillis käivitatud föderaalsete õppekonto platvormi kaudu. Föderaalsete õppekonto platvormi kava täiendab Flandrias loodud piirkondlik isikliku õppekonto süsteem. **Slovakkia** kavatseb võtta kasutusele uue täiskasvanuhariduse rahastamiskava, mis põhineb isiklikel õppekontodel, ja tegeleda elukestva õppe koordineerimisega eri ministeeriumide vahel. Seda protsessi toetab individuaalsete õppekontode elektroonilise platvormi (EPIVU) arendamine ELi vahendite abil. **Läti, Leedu, Küpros ja Horvaatia** arendavad samuti taaste- ja vastupidavusrahu+ ja/või ESF+ toel isiklike õppekontode kasutuselevõttu, laiendades täiskasvanuharidusele juurdepääsu personaalsete ja juurdepääsetavate platvormide kaudu. Lisaks edendavad liikmesriigid mikrovalifikatsioonitunnistuste süsteeme, et edendada elukestvat õpet. **Eesti** asus 2023. aastal muutma täiskasvanuhariduse seadust, et mikrovalifikatsioonide omandamine oleks võimalik ka kutsehariduses ja täiskasvanuõppes. Seadusesse lisati mikrovalifikatsioonide määratlused, õppekava mahu nõuded, teenuse osutamise põhimõtted ja kvaliteedi tagamise mehhanism. **Hispaania** kavatseb oma taaste- ja vastupidavuskava raames avaldada mikrovalifikatsioonitunnistuste raamistiku väljatöötamise tegevuskava, mille töötab välja kõrghariduse ministeerium pärast sidusrühmadega konsulteerimist. See hõlmab muu hulgas mikrovalifikatsioonitunnistuste edendamist, et suurendada täiskasvanute ja tööandjate seas nõudlust mikrovalifikatsioonide järgi, edendada nende kvaliteeti ja asjakohasust ning toetada võrdset juurdepääsu.

Tugevdatud noortegarantii koos muude algatustega edendab jätkuvalt struktuurireforme ja noorte tööalast konkurentsivõimet toetavaid meetmeid. Tugevdatud noortegarantii raames on liikmesriigid võtnud kohustuse tagada, et kõik alla 30aastased noored saavad nelja kuu jooksul pärast töötuks jäämist või formaalharidussüsteemist lahkumist kvaliteetse pakkumise tööle asumiseks, haridustee jätkamiseks või õpipoisiõppe või praktika läbimiseks. **Ungari** pakub aastatel 2024–2029 palgatoetusi, õpirände toetust ja koolitust 15–29aastastele mittetöötavatele ja mitteõppivatele noortele, kasutades selleks riikliku noortegarantii+ aktiivset tööturuprogrammi, mida majandusarengu ja innovatsiooni rakenduskava+ raames kaasrahastatakse ESF+ vahenditest. **Portugalis** vaadatakse noortegarantii riikliku kava raames ja ILO toetatud uuringu kaasabil läbi mittetöötavate ja mitteõppivate noorte profiil, keskendudes registreerimata töötute ja mitteaktiivsete noorte kaardistamisele. Teise, 2023. aasta novembris avaldatud uuringu eesmärk on parandada arusaamist noorte töötuse tegelikust olukorrast riigis. **Hispaania** on taaste- ja vastupidavuskava raames kehtestanud riikliku noortegarantii kava+, mille eesmärk on parandada mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kvalifikatsiooni, aidates neil omandada oskused, mida on vaja mittetöötavate ja mitteõppivate noorte registreerimiseks tööturul. **Itaalias** on alates 2024. aasta septembrist nn noorte ühtekuuluvuse dekreediga (Bonus) vabastatud sotsiaalkindlustusmaksetest alla 35aastased isikud, kes võetakse tööle tähtajatu töölepinguga, seda tingimusel, et need inimesed ei ole varem tähtajatud töölepingut omanud. **Belgias** (Vallooni piirkonnas) laiendati 2024. aasta aprillis ESF+ ning taaste- ja vastupidavusrahastu toel projekti „Coup de Boost“, millega toetatakse tööturult eemale jäänud 18–29aastaseid noori kvalifikatsioonide omandamisel, õpingute alustamisel või töökoha leidmisel.

Mõnes liikmesriigis rakendatakse meetmeid demograafiliste muutustega toimetulekuks, toetades vanemaealiste töötajate tööturul osalemist. Soomes on 55aastastel isikutel, kes seisavad silmitsi töökohavahetusega, õigus saada alates 2023. aastast nn üleminekukindlustustoetust, mis annab etteteatamisaja jooksul juurdepääsu koolitusvõimalustele ja pikemale tasustatud puhkusele enne uuesti tööleasumist. **Eesti** tööhõiveprogrammiga aastateks 2024–2029 pakutakse tööd otsivatele pensionäridele tööturuteenuseid, sealhulgas koolitust ning toetust kvalifikatsiooni omandamiseks ja ettevõtluse alustamiseks. Neid hilisema pensionile jäämise edendamise algatusi tuleks vaadelda koos pensionimeetmetega (vt punkt 2.4.2). **Luksemburg** käivitas oma taaste- ja vastupidavuskava raames koolitusprogrammi *FutureSkills*, milles osalejatest peaks 30 % olema 45aastased ja vanemad tööotsijad, et pakkuda pehmeid, digi- ja juhtimisoskusi, mis hõlbustavad nende lühiajalist tööturule naasmist. 2024. aasta jaanuaris kaotas **Kreeka** põhi- ja lisapensioni 30 % vähendamise ning pensionäridele, kes otsustavad naasta tööturule kas töötajate või vabakutselistena, makstakse pensione täies mahus.

On võetud meetmeid naiste tööhõive toetamiseks ja soolise palgalõhe vähendamiseks, sealhulgas tehakse jõupingutusi soolise segregatsiooni vähendamiseks tööhõives ja töötasude läbipaistvuse suurendamiseks. Alates 2025. aasta jaanuarist hakkab **Malta** juriidiliselt kehtima võrdse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõte, kohustades maksuma kõigile töötajatele, sealhulgas renditöötajad ja allhanke korras töötavad töötajad võrdset tasu. Malta on käivitanud ka tööandjatele mõeldud võrdse töötasu vahendi, et hõlbustada naiste ja meeste võrdse tasustamise kohaldamist ning tuvastada ja kõrvaldada võimalik põhjendamatu palgaerinevus organisatsioonides, kus töötab vähemalt 50 töötajat ja kellele on sertifitseerimise käigus omistatud võrdõiguslikkuse märgis.

Iirimaa laiendatakse soolise palgalõhe aruandluse nõudeid, et hõlmata 2024. aastal aruandlusega üle 150 töötajaga tööandjad ja 2025. aastal 50 või enama töötajaga tööandjad. Oma taaste- ja vastupidavuskava raames on Iirimaa investeerinud ümber- ja täiendõppe programmi, milles on eraldi välja toodud naissoost osalejate osakaalu eesmärgid. 2024. aasta aprillis käivitas **Eesti** oma taaste- ja vastupidavuskava raames uue digivahendi, mille nimi on palgapeegel, et toetada tööandjaid soolise palgalõhe analüüsimisel ja vähendamisel. **Itaalias** on 2024. aasta eelarveseaduse kohaselt on need erasektori tööandjad, kes värbavad vägivalla ohvriks langenud ja „reddito di libertà“ kaitse all olevaid töötuid naisi, vabastatud sotsiaalkindlustusmaksete tasumisest kuni 100 % ja 8 000 euro ulatuses. Lisaks suurendas riik „Fondo per il reddito di libertà“ rahastamist, et aidata vägivalla ohvriks langenud ja vaesuses elavatel naistel saavutada majanduslikku iseseisvust ja toetada emantsipatsiooni. Rahaeraldisi suurendatakse aastatel 2024–2026 igal aastal 10 miljoni euro võrra ja alates 2027. aastast 6 miljoni euro võrra aastas. 2025. aasta lõpuks loob **Hispaania** taaste- ja vastupidavuskava raames uue sotsiaal- ja tööhõivealase nõustamise teenistuse, et toetada vägivalla, sealhulgas inimkaubanduse ja seksuaalse ärakasutamise ohvriks langenud naisi tööle suunamise abi, õigusabi ning psühholoogilise ja emotsionaalse toe kaudu. Kvalifitseeritud töötajate nappuse vastu võitlemise strateegilise tegevuskava raames pakutakse **Austria** tööturu integratsiooni intensiivprogrammis (2024–2025) kohandatud tuge naissoost pagulastele, pakkudes saksa keele kursusi, kvalifikatsioonide tunnustamist ja karjäärinõustamist. **Prantsusmaa** võttis 2023. aasta juulis vastu õigusakti, millega nähakse alates 2024. aastast muu hulgas ette haiguspäevade hüvitamine esimesest päevast nurisünnituse läbi teinud naistele, samuti kümnenädalane kaitse vallandamise korral, psühholoogiline abi ja parem arstiabi.

Liikmesriigid on võtnud meetmeid töö- ja eraelu tasakaalu parandamiseks, eelkõige töö- ja eraelu tasakaalustamise direktiivi¹⁸⁵ ülevõtmise kaudu, sealhulgas perepuhkuse tõhustamise kaudu. Alates 2023. aasta juulist annab **Luksemburg** isapuhkust isikule, keda tunnustatakse siseriikliku õiguse kohaselt teise vanemana. Alates 2022. aasta augustist tagatakse **Taani** muudetud rasedus- ja sünnituspuhkuse seadusega, et hüvitatav vanemapuhkus (48 nädalat) jagatakse mõlema vanema vahel võrdselt (kumbki 24 nädalat), ja alates 2024. aasta jaanuarist võivad üksikvanemaga perekonnad kanda mitu nädalat sellest puhkusest üle lähedasele pereliikmele. 2024. aasta eelarveseaduse kohaselt makstakse **Itaalias** vanemapuhkust järgmiselt: esimesel kuul 80 %, teisel kuul 60 % (ainult 2024. aastal 80 %) ja järgmistel kuudel 30 % töötaja palgast. Mis puudutab paindlikku töökorraldust, siis **Iirimaa** on lisanud kaugtöö taotlemise õiguse 2023. aasta töö- ja eraelu tasakaalustamise ja mitmesuguste sätete seadusesse, millega kehtestatakse alates 2024. aasta märtsist hooldajatele õigus taotleda kaugtööd ja paindlikku töötamist, sealhulgas kokkusurutud või lühendatud tööaega. See seadus võimaldab võtta viis päeva puhkust aastas raske haiguse ravi puhul ning pikendab rinnaga toitmise pauside õigust kuuelt kuult kahele aastale. **Prantsusmaal** 2024. aasta aprillis vastu võetud uus seadus võimaldab töötajatel võtta igal aastal vähemalt neli nädalat tasustatud puhkust, olenemata haiguspuhkusel veedetud perioodidest.

Tehakse jõupingutusi, et kaasata rohkem puuetega inimeste tööturule. **Iirimaa** antakse 2023. aasta septembris käivitatud palgatoetuse meetme kaudu rahalist toetust tööandjatele, kes võtavad tööle puuetega inimesi; alates 2024. aasta aprillist vähendati selle toetuskava raames rahastamiskõlblikku minimaalset iganädalast tundide arvu 21 tunnilt 15 tunnile. Lisaks võttis Iirimaa ESF+ toel 2024. aasta augustis kasutusele „WorkAbility“ programmi, millega muu hulgas toetatakse organisatsioone, kes saavad pakkuda osalejatele järkjärgulisi haridus-, koolitus- ja tööhõivevõimalusi (sealhulgas füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemist). **Austria** eraldas 2023. ja 2024. aastal veel 30 miljonit eurot, et parandada puuetega inimeste osalemist tööturul, sealhulgas leevendada kõrge inflatsiooni mõju. **Rootsis** nõutakse avaliku tööturuasutuse 2024. aasta määrusekirjas töötajate töövõimet mõjutavate puuete kiiremat tuvastamist, võimaldades nii asjakohasemaid sekkumisi ja suurendades palgatoetusi saavate osalejate arvu, eesmärgiga edendada puuetega inimeste seas suuremat tööhõivet.

¹⁸⁵ Vt [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta direktiiv \(EL\) 2019/1158, milles käsitletakse lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalu ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 2010/18/EL](#).

Kolmandate riikide kodanike integratsiooni edendamiseks on tehtud mitmeid algatusi.

2024. aasta jaanuaris jõustus **Luksemburgis** uus kultuuridevahelist suhtlust käsitlev seadus, mis sillutab teed rändetaustaga isikute sujuvamale integreerimisele. **Kreeka** toetab ESF+ vahendite kaudu kolmandate riikide kodanikke, et hõlbustada nende integreerimist tööturule. Lisaks osaleb riigi taaste- ja vastupidavusraha toel 8 000 pagulast erasektori ettevõtete praktikaprogrammides, mis aitavad neil tööturule integreeruda. **Austria** annab ajutise kaitse saajatele ELi sinise kaardi, mis lihtsustab juurdepääsu mitmesugustele hüvitistele, hooldusele ja teenustele. Lisaks toetatakse sinise kaardi omanikke tööturule integreerimise vajaduspõhiste teenuste pakkumistega, näiteks võib tuua mitmekeelsed teabematerjalid, kvalifikatsioonid ning kvalifikatsioonide tunnustamise alase nõustamise, saksa keele kursused, pädevuste hindamise ja aktiivse tööle suunamise. Alates 2023. aasta novembrist on **Saksamaal** tunnustatud kvalifikatsiooniga inimestel juurdepääs kvalifitseeritud tööle reguleerimata kutsealadel ning ELi sinise kaardi nõudeid on leevendatud palgakünniste alandamise ja IT-spetsialistide riiki sisenemise lihtsustamisega. Alates 2024. aasta märtsist võivad võõrtöötajad, kellel on vähemalt kaheaastane töökogemus kutsealal, millele nad soovivad siseneda, päritoluriigis tunnustatud kvalifikatsioon ja tööpakkumine, töötada reguleerimata kutsealadel ilma, et tema kvalifikatsiooni oleks ametlikult tunnustatud.

2.3. Suunis 7. Tööturgude toimimise parandamine ja sotsiaaldialoogi tulemuslikumaks muutmine

Selles punktis vaadeldakse, kuidas on rakendatud tööhõivesuunist nr 7, mille kohaselt soovitatakse liikmesriikidel parandada tööturu toimimist ja muuta sotsiaaldialoog tulemuslikumaks. Suunis käsitleb muu hulgas paindlikkuse ja turvalisuse tasakaalustamist tööturupoliitikas, tööturu killustatuse vältimist, uute töömeetoditega kohanemist ning aktiivse tööturupoliitika tulemuslikkuse tagamist ja deklareerimata töö vastu võitlemist. Need eesmärgid on kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtetega 4 (tööhõive aktiivne toetamine), 5 (kindel ja paindlik tööhõive), 7 (teave töötingimuse kohta ja kaitse töölepingu ülesütlemise korral), 8 (sotsiaaldialoog ja töötajate kaasamine), 10 (tervislik, ohutu ja hästi kohandatud töökeskkond) ja 13 (töötushüvitised). Olemasolevatele riiklikele tavadele tuginedes käsitletakse ka sotsiaaldialoogi edendamist ja koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Punktis 2.3.2 antakse ülevaade liikmesriikide poliitikameetmetest nendes valdkondades.

2.3.1. Põhinäitajad

Kuigi paindlikkus võib olla mõnede töötajate jaoks kasulik, võib pikka aega püsiv tööturu killustatus avaldada negatiivset mõju sotsiaalsele õiglusele. Ajutised töökohad ja osaaajatöö võivad soodustada teatavate rühmade, eelkõige noorte ja kõrge kvalifikatsiooniga töötajate sisenemist tööturule ja oskuste arendamist, samuti võimaldavad need suuremat paindlikkust ning töö- ja eraelu tasakaalu. Püsivad erinevused töötajate töökohakindluses ja töötingimustes (millel on sageli mõju sotsiaalkaitse kättesaadavusele) tekitavad siiski lõhesid, mida tajutakse sotsiaalse ebaõiglusena ja mis kipuvad ebavõrdsust suurendama¹⁸⁶. Eriti suur on töökoha ebakindlus ajutise töö korral juhul, kui tähtjaline leping ei ole hüppelauaks tähtjatu lepingu suunas. Sellest tulenev ebakindlus toob kaasa ka ebasoodsamad töötingimused teatavates sektorites ja teatavatel kutsealadel, millele on iseloomulik suur ja püsiv tööjõupuudus¹⁸⁷. Tööturu killustatust saab muu hulgas vähendada kohandatud aktiivse tööturupoliitikaga, mis soodustab liikumist parematele töökohtadele, ning samuti tööandjatele suunatud stiimulitega töötajate täistööajaga püsivaks palkamiseks ja töö hoidmiseks.

ELi kõrge tööhõivemäära juures jätkus ajutiste töötajate osakaalu mõõdukas vähenemine¹⁸⁸. Kõigi 20–64aastaste töötajate seas vähenes see osakaal 12,9 %lt 2022. aastal 12,3 %le 2023. aastal, mis on kaks protsendipunkti alla pandeemiaeelse taseme. Liikmesriikide näitajad on siiski väga erinevad – suurima ja väikseima osakaalu erinevus on 21,7 protsendipunkti. Kui Madalmaades, Portugalis, Hispaanias ja Itaalias oli ajutiste töötajate osakaal 2023. aastal üle 15 %, siis Bulgaarias, Eestis, Lätis, Rumeenias ja Leedus oli see alla 3 % (vt joonis 2.3.1).

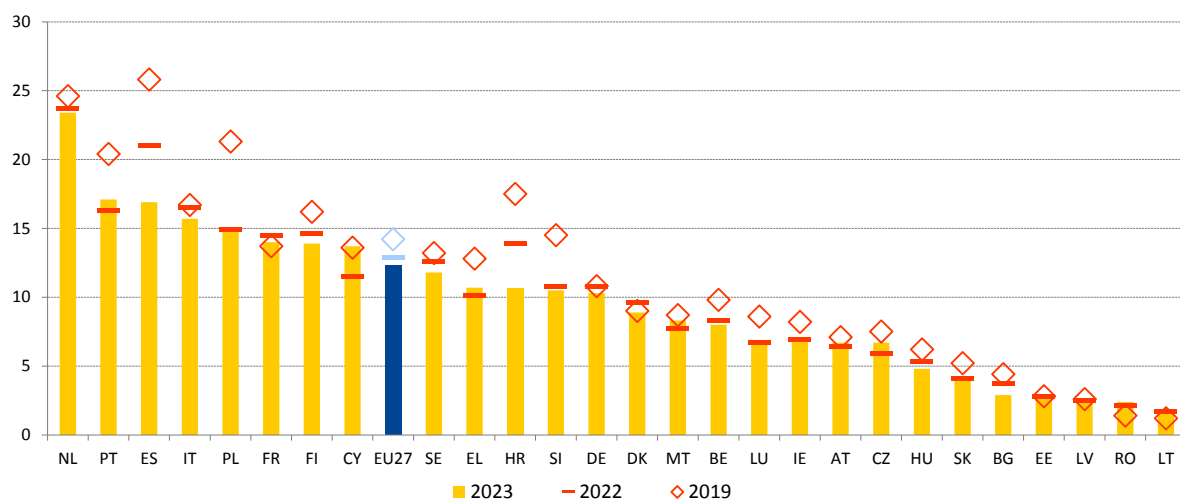
¹⁸⁶ Eurofound, [Labour market segmentation](#), European Industrial Relations Dictionary, 2019.

¹⁸⁷ Vt Euroopa Komisjon, [Employment and Social Developments in Europe 2024](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

¹⁸⁸ Tähtjalise lepinguga töötajad on piiratud kestusega lepinguga töötajad, kelle põhitöö lõpeb kas eelnevalt kindlaksmääratud ajavahemiku järel või pärast ajavahemikku, mis ei ole ette teada, kuid on siiski määratletud objektiivsete kriteeriumidega, nagu tööülesande täitmine või ajutiselt asendatava töötaja puudumise ajavahemik (Eurostati näitaja [[lfsi_pt_a](#)]).

Joonis 2.3.1. Ajutiste töötajate osakaal on vähenemas, kuid liikmesriigiti endiselt väga erinev

Ajutiste töötajate osakaal kõigi töötajate hulgas (20–64aastased, %, aastapõhised andmed)

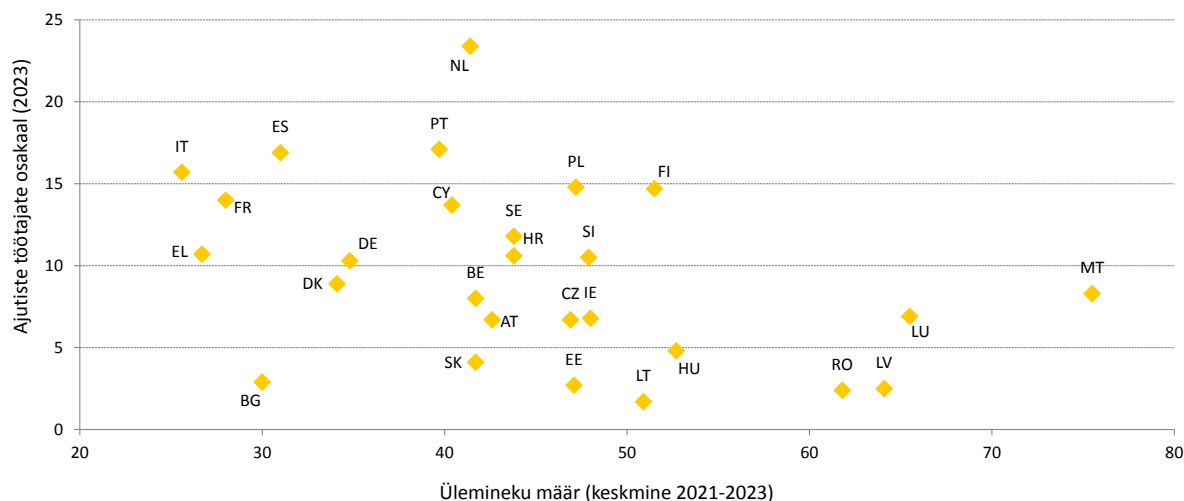

Märkus. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on 2022. ja 2023. aasta kohta kasutatud erinevat määratlust (vt metaandmed). Aegrea katkemine 2020. aastal Saksamaa puhul, 2021. aastal Iirimaa puhul ning 2023. aastal Küprose ja Taani puhul. Allikas: Eurostat, [\[lfsi_pt_a\]](#), ELi tööjõu-uuring.

Mõnes liikmesriigis on endiselt suur tähtajaliste lepingute osakaal, samal ajal kui alalistele töökohtadele ülemineku määr on madal. 2023. aastal oli suur (üle 15 %) tähtajaliste lepingute osakaal Itaalias ja Hispaanias, kus oli ka madal üleminekumäär (vastavalt alla 30 % ja selle lähedal, vt joonis 2.3.2). Soomes, Poolas, Madalmaades, Portugalis ja Küprosel oli ajutiste töötajate osakaal üle ELi keskmise, kuid tähtajatutele lepingutele ülemineku määr suhteliselt kõrge (40–51 %), mis osutab paindlikele ja samas suhteliselt dünaamilistele tööturgudele. Seevastu Lätis, Rumeenias ja Leedus oli tähtajaliste lepingute osakaal väike (alla 3 %) ja üleminekumäär kõrge (50–64 %), mis näitab töökohtade suurt stabiilsust.

Joonis 2.3.2. Tähtajaliste lepingutega töötajate osakaal ja nende alalistele töökohtadele ülemineku määr on liikmesriigiti erinevad

Ajutiste töötajate osakaal kõigi töötajate seas (20–64aastased) 2023. aastal ja tähtajatule töölepingule ülemineku määr (15–64aastased) (aastate 2021, 2022 ja 2023 keskmine väärtus)

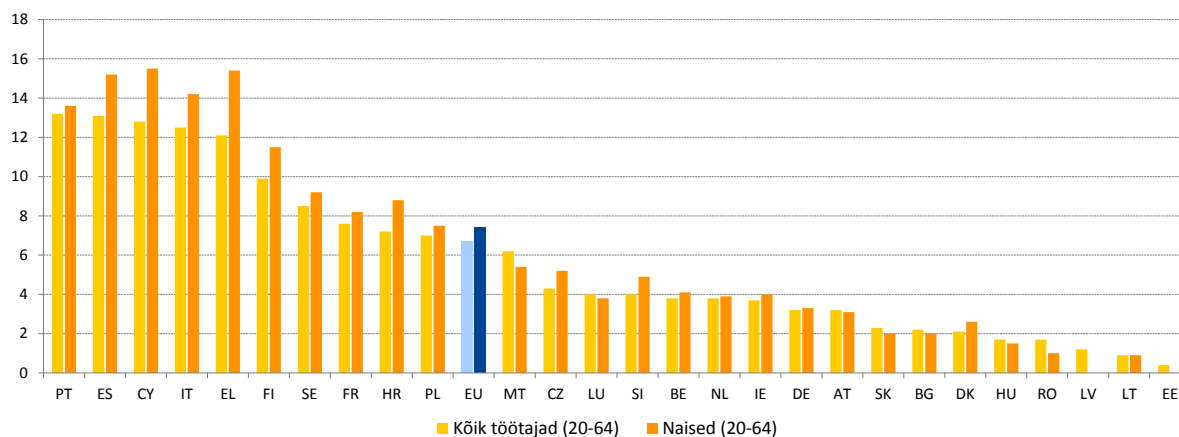

Märkus. Ajutistelt lepingutelt tähtajatutele lepingutele ülemineku määra puhul on vaadeldud laiemas vanusevahemikus (15–64aastaste) töötajate kohorti. Saksamaa, Prantsusmaa ja Läti töötajate ülemineku määr on 2023. aasta kohta ning Luksemburgi näitaja on 2022. aasta kohta. Ajutise tööhõive näitaja puhul on vaadeldud 20–64aastaste kohorti kooskõlas sotsiaalvaldkonna tulemustabeli tööhõive põhinäitajaga ja seotud analüüsiga selles punktis. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määratlus erinev. Aegrea katkemine Küprose, Prantsusmaa ja Taani puhul.

Allikas: Eurostat, [[lfsi_pt_a](#)], ELi tööjõu-uuring ning [[ile_lvhl32](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Joonis 2.3.3. Mittevabatahtlik ajutine töö on levinum naiste seas

Mittevabatahtliku tähtajalise lepinguga töötajate osakaal kõigi töötajate hulgas (20–64aastased) 2023. aastal

Märkus. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määratlus erinev. Bulgaaria, Eesti, Horvaatia, Läti, Leedu, Luksemburgi, Malta, Austria, Sloveenia ja Slovakkia andmete usaldusväärsus on väike. Eesti ja Läti puhul on andmed kategoorias „Töökoht saadaval ainult tähtajalise lepingu alusel“ olemas üksnes kõigi töötajate kohta. Luksemburgi ja Austria puhul on andmed kategoorias „Töökoht saadaval ainult tähtajalise lepingu alusel“ olemas üksnes naiste ja meeste kohta eraldi. Slovakkia puhul on andmed kategoorias „Ei ole alalist töökohta leidnud“ üksnes naiste ja meeste kohta eraldi. Rumeenia puhul on andmed kategoorias „Ei ole alalist töökohta leidnud“ ainult naiste kohta. Malta puhul on andmed kategoorias „Töökoht saadaval ainult tähtajalise lepingu alusel“ üksnes naiste ja meeste kohta eraldi.

Allikas: [[lfsa_etgar](#)] ja [[lfsa_etgar](#)]

Ka mittevabatahtliku ajutise töö osakaal on ELi liikmesriikide lõikes väga erinev ja puudutab tavaliselt suhteliselt rohkem naisi. Mittevabatahtlikult tähtajalise töölepinguga töötavate ajutiste töötajate osakaal kõigi ajutiste töötajate seas on oluline indikaator, mis näitab, kas töötajatel on raske leida alalist töökohta¹⁸⁹. Kõnealuste töötajate (20–64aastased) osakaal oli ELis 2023. aastal 6,7 %, mida on 0,7 protsendipunkti vähem kui aasta varem. Liikmesriikide vahel on siiski endiselt märkimisväärsed erinevusi – see näitaja ulatub rohkem kui 10 %st Portugalis, Hispaanias, Küprosel, Itaalias ja Kreekas kuni alla 2 %ni Ungaris, Rumeenias, Lätis, Leedus ja Eestis. Mittevabatahtlikult ajutist tööd tegevate töötajate osakaal on üldiselt suurem naistöötajate hulgas (mõne erandiga, nagu Rumeenia, Malta, Bulgaaria ja Ungari) (vt joonis 2.3.3), ent see lõhe on jätkuvalt suhteliselt väike (1,2 protsendipunkti), kui arvata välja Kreeka, Küpros, Hispaania, Soome ja Horvaatia (kus see on suurem kui 3 protsendipunkti).

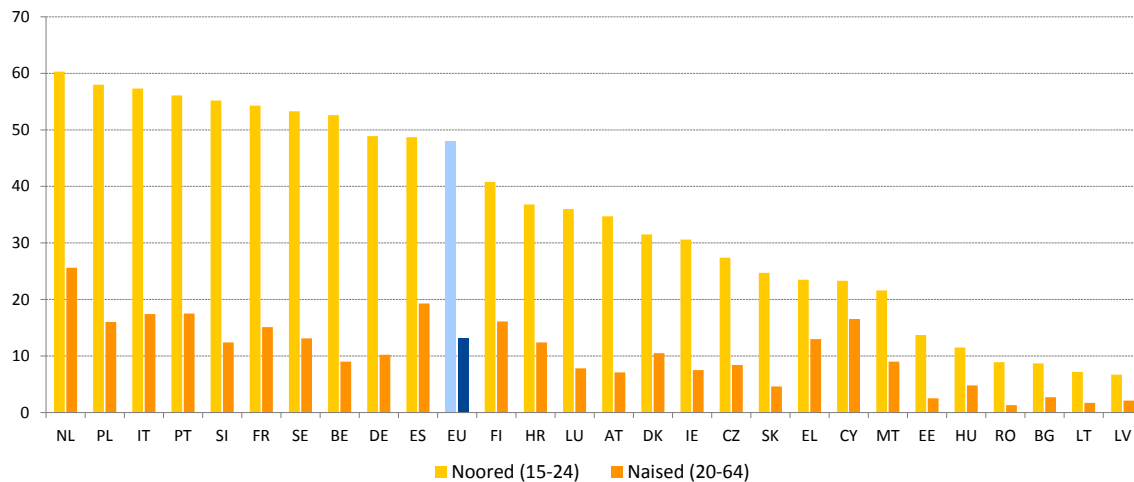
Tähtajalised lepingud on jätkuvalt levinumad noorte ja naiste seas. Ajutise töö osakaal noorte (15–24aastased) seas vähenes ELis 2022. aastaga võrreldes 1,5 protsendipunkti ja oli 2023. aastal 48,1 %. See näitaja on siiski 37,1 protsendipunkti suurem kui 25–54aastaste töötajate seas. 2023. aastal oli tähtajalise lepinguga töötajate osakaal noorte seas suurim Madalmaades, Poolas, Itaalias, Portugalis ja Sloveenias (55–60 %) ning väikseim Rumeenias, Bulgaarias, Leedus ja Lätis (alla 10 %, vt joonis 2.3.4). Tähtajaliste lepingutega naistöötajate (20–64aastased) osakaal ELis pisut vähenes – 13,9 %lt 2022. aastal 13,2 %le 2023. aastal. Suurim osakaal registreeriti Madalmaades, Hispaanias, Portugalis ja Itaalias (üle 17 %) ning väikseim Rumeenias, Leedus, Lätis, Eestis ja Bulgaarias (alla 3 %). Üldiselt püsis sooline erinevus ajutise töö puhul ELis muutumatuna kahe protsendipunkti lähedal. 2023. aastal (2022. aasta sissetulekute põhjal) oli ajutist tööd tegevatel töötajatel oluliselt suurem palgavaesuse oht (12,6 %) kui tähtajatu töölepinguga töötajatel (5,2 %)¹⁹⁰.

¹⁸⁹ Mittevabatahtlik ajutine töö on kahes järgmises olukorras tehtav töö: ei ole leitud alalist töökohta [[lfsa_etgar](#)] või töökoht oli saadaval ainult tähtajalise lepingu alusel [[lfsa_etgar](#)].

¹⁹⁰ Eurostat [[ilc_iw05](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Joonis 2.3.4. Tähtajalise töölepinguga noorte ja naiste osakaal on liikmesriigiti väga erinev

Ajutiste töötajate osakaal kõigi noorte (15–24aastased) töötajate seas (% , 2023) ja ajutiste töötajate osakaal kõigi naistöötajate seas (% , 2023).

Märkus. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on kasutatud erinevat määratlust (vt metaandmed).

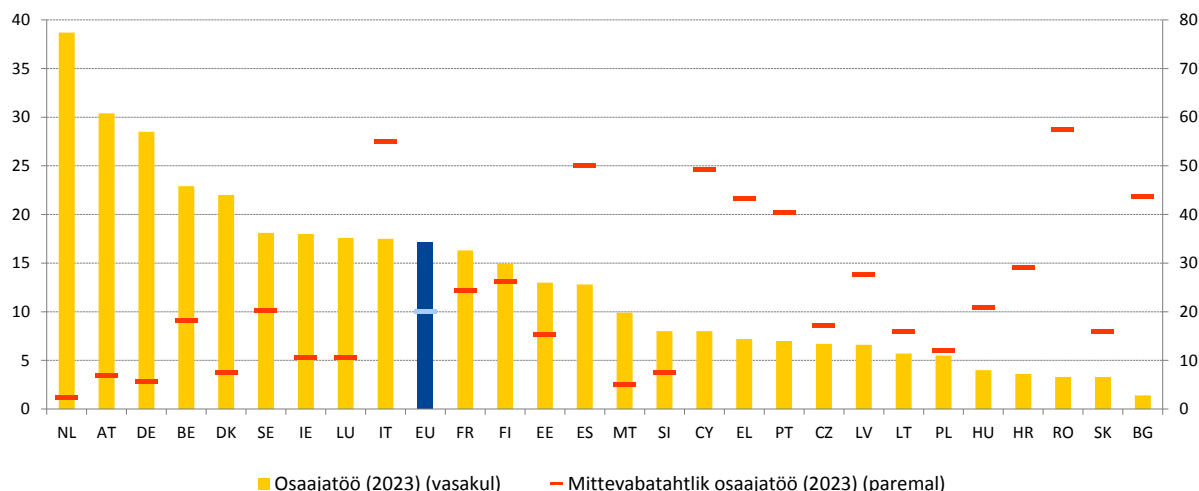
Allikas: Eurostat [[lfsi_pt_a](#)] – noored, [[lfsi_pt_a](#)] – naised, ELi tööjõu-uuring.

Osaajatöö osakaal on pärast viimase kaheksa aasta aeglast, kuid stabiilset vähenemist veidi kasvanud ning mitmes liikmesriigis tehakse osaajatööd suures osas jätkuvalt

mittewabatahtlikult. Rekordiliselt kõrge tööhõivemäära taustal kasvas osaajaga töötavate inimeste (20–64aastased) osakaal ELis 16,9 %lt 2022. aastal 17,1 %le 2023. aastal. Viies liikmesriigis (Madalmaad, Austria, Saksamaa, Belgia ja Taani) oli näitaja jätkuvalt üle 20 %, samal ajal kui viie liikmesriigi (Bulgaaria, Slovakkia, Rumeenia, Horvaatia ja Ungari) näitaja jäi alla 5 % (vt joonis 2.3.5). Mittewabatahtliku osaajatöö osakaal kogu osaajatööst vähenes ELis 2023. aastal 1,6 protsendipunkti võrra 20 %le, kuid on endiselt suhteliselt suur. Suurim – üle 50 % – oli see osakaal Rumeenias, Itaalias ja Hispaanias, ent Madalmaades, Maltal ja Saksamaal ligikaudu 5 % või alla selle.

Joonis 2.3.5. Osaajatöö osakaal on veidi kasvanud, kuid mittevabatahtliku osaajatöö puhul on see liikmesriigiti endiselt väga erinev

Osaajatööd tegevate töötajate osakaal kõigi (20–64aastaste) töötajate seas ja mittevabatahtlikult osaajatööd tegevate töötajate osakaal kõigi osaajatöö tegijate (20–64aastaste) seas (% , aastapõhised andmed)

Märkus. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on kasutatud erinevat määratlust (vt metaandmed). Malta ja Sloveenia puhul on mittevabatahtliku osaajatöö aegridade usaldusväärsus väike.

Allikas: Eurostat, [[lfsi_pt_a](#)] and [[lfsa_eppgai](#)], ELi tööjõu-uuring.

Töötajateta iseenda tööandjate osakaal püsis ELis suhteliselt muutumatuna, kuid liikmesriigiti oli see väga erinev. 2023. aastal oli töötajateta iseenda tööandjaid liidus ligikaudu 17,8 miljonit, mis moodustab 20–64aastaste kogutööhõivest 9,1 %¹⁹¹. Kuigi üksi tegutsemine iseenda tööandjana võib olla märk ettevõtlusinitsiatiivist, võidakse seda kasutada ka sõltuvate töösuhete varjamiseks fiktiivsete füüsilisest isikust ettevõtjate puhul¹⁹². 2023. aastal oli töötajateta iseenda tööandjate osakaal suurim (üle 13 %) Kreekas, Poolas, Tšehhis ja Itaalias ning väikseim (alla 6 %) Saksamaal, Luksemburgis, Taanis ja Rootsis.

¹⁹¹ Eurostat, [[lfsa_egaps](#)] ja [[lfsi_emp_a](#)], ELi tööjõu-uuring. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on kasutatud erinevat määratlust (vt metaandmed).

¹⁹² Vt Euroopa Komisjon, „[Employment and Social Developments in Europe 2023](#)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Digitaalsed tööplatvormid moodustavad ELi majandusest üha olulisema osa, pakkudes töövõimalusi, kuid tekitades ka konkreetseid probleeme, eelkõige seoses töötajate tööalase staatusega. Aastatel 2016–2020 kasvas ELi platvormimajanduse tulu peaaegu viis korda – umbes 3 miljardilt eurolt ligikaudu 14 miljardi euron. 2021. aastal tehti kindlaks üle 500 ELis tegutseva digitaalse tööplatvormi. Komisjoni uuringu¹⁹³ kohaselt töötas 2020. aastal ELis digitaalsete tööplatvormide kaudu hinnanguliselt üle 28 miljoni inimese ja see arv kasvab pidevalt. Kuigi enamik neist inimestest on tegelikud iseenda tööandjad, on hinnanguliselt 5,5 miljonit selleks valesti liigitatud. Rohkem kui pooled platvormitööd tegevatest inimestest teenivad miinimumpalgast vähem¹⁹⁴. Seda arvesse võttes püütakse platvormitöö tingimuste parandamist käsitleva ELi direktiiviga¹⁹⁵ muu hulgas lahendada fiktiivsete füüsilisest isikust ettevõtjate probleemi digitaalsetel tööplatvormidel ja hõlbustada tööalase staatuse õiget kindlaksmääramist töösuhte õigusliku eelduse kaudu. Lisaks antakse direktiiviga nii töötaja staatuses olevatele kui ka iseenda tööandjana tegutsevatele platvormitöötajatele uued õigused ning tagatakse algoritmilise juhtimise suurem läbipaistvus, õiglus ja vastutus. Samuti luuakse sellega riiklike ametiasutuste ja töötajate esindajate jaoks raamistik, et neil oleks parem juurdepääs digitaalsetelt tööplatvormidelt saadavale teabele, ning tugevdatakse sotsiaaldialoogi ja kollektiivläbirääkimisi.

¹⁹³ Euroopa Komisjon, [komisjoni talituste töödokument – mõju hindamise aruande kommenteeritud kokkuvõte, mis on lisatud ettepanekule võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv platvormitöö tingimuste parandamise kohta](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2021.

¹⁹⁴ Euroopa Komisjon, [Study to gather evidence on the working conditions of platform workers](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2020.

¹⁹⁵ [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2024. aasta direktiiv \(EL\) 2024/2831 platvormitöö tingimuste parandamise kohta \(ELT L, 2024/2831, 11.11.2024\)](#).

Üldiselt võib eeldada, et tehisintellekti ja muu digitehnoloogia kiire areng toob tööturul kaasa põhjalikke muutusi. Eeldatavalt mõjutab see töövahendus- ja koolitussüsteeme, töökohtade arvu ja kvaliteeti ning töötajate elukvaliteeti. IMFi hinnangul võib tehisintellekti rakenduste kasutuselevõtt mõjutada kuni 60 % arenenud majandusega riikide töötajatest, kellest poolte puhul võib see mõju olla negatiivne¹⁹⁶. Aastatel 2023–2027 kavatseb tehisintellektil põhinevad rakendused kasutusele võtta rohkem kui 75 % maailma ettevõtetest ning ligikaudu 70 % neist on seisukohal, et tehnoloogiline kirjaoskus muutub selles ajavahemikus üha olulisemaks¹⁹⁷. Siiski on tööandjatel raskusi vajalike oskustega inimeste värbamisel. Digitaalmajanduse ja -ühiskonna indeksi põhjal on kolm neljandikku ELi ettevõtetest (eelkõige VKEd) teatanud, et neil on keeruline leida vajalike oskustega töötajaid¹⁹⁸. Kuigi hiljutised uuringud¹⁹⁹ kinnitavad, et lühivaates võib tehisintellekti kasutuselevõtu peamine netomõju tööhõivele olla positiivne, suurendades nõudlust selle arendamiseks ja kasutuselevõtuks vajalike oskuste järele, tuleks hoolikalt jälgida tasakaalu tööhõive kasvust saadava kasu ja tehisintellekti potentsiaali vahel asendada rutiinset tööd tegevaid töötajaid²⁰⁰. Lisaks võib generatiivne tehisintellekt erinevalt varasematest automatiseerimislainetest oluliselt mõjutada kõrge kvalifikatsiooniga töötajaid. Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni andmetel võib generatiivse tehisintellekti kasutamisega kaasnev automatiseerimine mõjutada rohkem kui 5 % suure sissetulekuga riikide tööhõivest²⁰¹. Ka võib tehisintellektil põhineva kõrgtehnoloogilise robotika abil toimuv automatiseerimine avaldada suurt mõju tootmisprotsessidele ja teenuste osutamisele ning muuta ametiprofiile ja suurendada vajadust digitaalsete, analüütiliste ja pehmete oskuste järele²⁰².

¹⁹⁶ Rahvusvaheline Valuutafond (2024), *World Economic Outlook*.

¹⁹⁷ Maailma Majandusfoorum, [Future of Jobs Report 2023](#), 2023.

¹⁹⁸ Euroopa Komisjoni digitaalmajanduse ja -ühiskonna indeks (DESI) on kättesaadav [siin](#).

¹⁹⁹ Vt Albanesi, S., Da Silva, A., Jimeno, J., Lamo, A. ja Wabitsch, A. (2023), [New technologies and jobs in Europe](#), Euroopa Keskpanga töödokument nr 2023/2831, ning Hayton, J., Rohenkohl, B., Christopher, P., Liu, H.Y. (2024), [What drives UK firms to adopt AI and robotics, and what are the consequences for jobs?](#), Sussexi ülikooli aruanne.

²⁰⁰ Euroopa Komisjon, [Artificial Intelligence: Economic Impact, Opportunities, Challenges, Implications for Policy](#) (aruteludokument 210), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

²⁰¹ Rahvusvaheline Tööorganisatsioon, [Generative AI and jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality](#), 2023.

²⁰² Eurofound, [Human-robot interaction: What changes in the workplace?](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Sellela seoses soovitakse ELi tehisintellektimäärusega (jõustus 2024. aasta augustis) tagada tehisintellekti usaldusvärsus, ohutus ja kooskõla ELi põhiõigustega. Kuigi määruses on sätestatud üldine õigusraamistik, sisaldab see ka mõningaid viiteid tehisintellekti kasutamisele töökohal (näiteks keeld lasta turule või võtta kasutusele tehisintellektisüsteeme, mille abil tuletada inimeste emotsioone töökohal)²⁰³.

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 4. Uued töömeetodid ja õigus mitte olla kättesaadav

Kaugtöö pakub töömaailmas palju võimalusi. COVID-19 pandeemia on olnud töökorraldusele oluline mõju. Suurema digitaliseerimise toel kasvas kodust töötamise osakaal ELis 11,1 %lt 2019. aastal 19,8 %le 2023. aastal²⁰⁴. Eurofoundi uuringu tulemused näitavad, et kaugtöö on Euroopas nüüdseks töökorralduse püsiv osa – üle 60 % töötajatest märkis, et nad eelistavad kodust töötada vähemalt mitu korda kuus. Kaugtöö pakub nii töötajatele kui ka tööandjatele autonoomia-, paindlikkus- ja kaasamisvõimalusi ning võimalikku kulude kokkuhoidu. Need, kes saavad, töötavad ka kontoris. Selle tulemusena on valdavaks töökorralduse mudeliks kujunenud hübriidtöö, mis hõlmab erineval määral nii tööandja ruumides töötamist kui ka kaugtööd²⁰⁵. Võimalus igal ajal töötada võib siiski kaasa tuua ka töötajate suurema kättesaadavuse ja edendada seeläbi töökultuuri, kus töötaja on pidevalt kättesaadav.

²⁰³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuni 2024. aasta määrus (EL) 2024/1689, millega nähakse ette tehisintellekti käsitlevad ühtlustatud õigusnormid ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 300/2008, (EL) nr 167/2013, (EL) nr 168/2013, (EL) 2018/858, (EL) 2018/1139 ja (EL) 2019/2144 ning direktiive 2014/90/EL, (EL) 2016/797 ja (EL) 2020/1828 ([tehisintellekti käsitlev määrus](#)) (ELT L, 2024/1689, 12.7.2024).

²⁰⁴ Eurostat [[lfsa ehomp](#)], selliste 15–74aastaste töötajate osakaal, kes töötavad mõnikord või tavaliselt kodust.

²⁰⁵ Eurofound, [Fifth round of the Living, working and COVID-19 e-survey: Living in a new era of uncertainty](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2022.

Töökultuur, kus töötaja on alati kättesaadav ja mille tulemuseks võib sageli olla ettearvamatul lisatööaeg, võib kahjustada töötajate töö- ja eraelu tasakaalu, tervist ja heaolu. Eurofoundi poolt neljas riigis (Belgia, Prantsusmaa, Itaalia ja Hispaania) 2022. aastal läbi viidud ettevõtete tasandi uuringu kohaselt märkis üle 80 % vastanutest, et nendega võeti tööga seotud eesmärkidel ühendust väljaspool lepingulist tööaega, kusjuures üheksa kümnest ka vastas sellisele kontaktiotsimisele. Selle peamiste põhjustena nimetati järgmist: vastutustunne oma ülesannete täitmise eest (82 %), soov asju kontrolli all hoida (75 %), tööandja ootus töötaja suhtes (75 %), hirm negatiivsete tagajärgede ees vastamata jätmise korral (61 %) ja lootus karjääriredelil tõusta (50 %)²⁰⁶. Töötajad tajuvad sageli, et töömaailma digitaliseerimisest tulenev liigne ühendatus mõjutab negatiivselt nende töö- ja eraelu tasakaalu, tervist ja heaolu (vt joonis allpool). Tõendid näitavad, et kuigi stressitegurid, nagu töö intensiivsus, töö- ja eraelu segunemine ning vabal ajal töötamine (st töötamine väljaspool tavalist tööaega), mõjutavad kõiki töötajaid, on nende mõju kaugtööd tegevatele töötajatele tugevam kui tööandja ruumides töötavatele töötajatele. Kaugtöötajad on kõige sagedamini nimetanud vaimse tervise probleemidena ärevust, emotsionaalset väsimust, kurnatust osalemise tõttu pikkadel virtuaalsetel koosolekutel ja isoleeritust²⁰⁷. Sellise töökultuuriga seotud riske ja stressitegureid, kus töötaja on pidevalt kättesaadav, võib maandada õigus mitte olla kättesaadav, mis aitab töö- ja eraelu vahel selgemaid piire tõmmata ning toetab seeläbi töötajate tervist, kindlustunnet ning töö- ja eraelu tasakaalu. Andmed näitavad, et ettevõtte tasandil mõjutab mittekättesaadavuse õiguse rakendamine positiivselt töötajate töö- ja eraelu tasakaalu, tervist, heaolu ja üldist töörahulolu²⁰⁸.

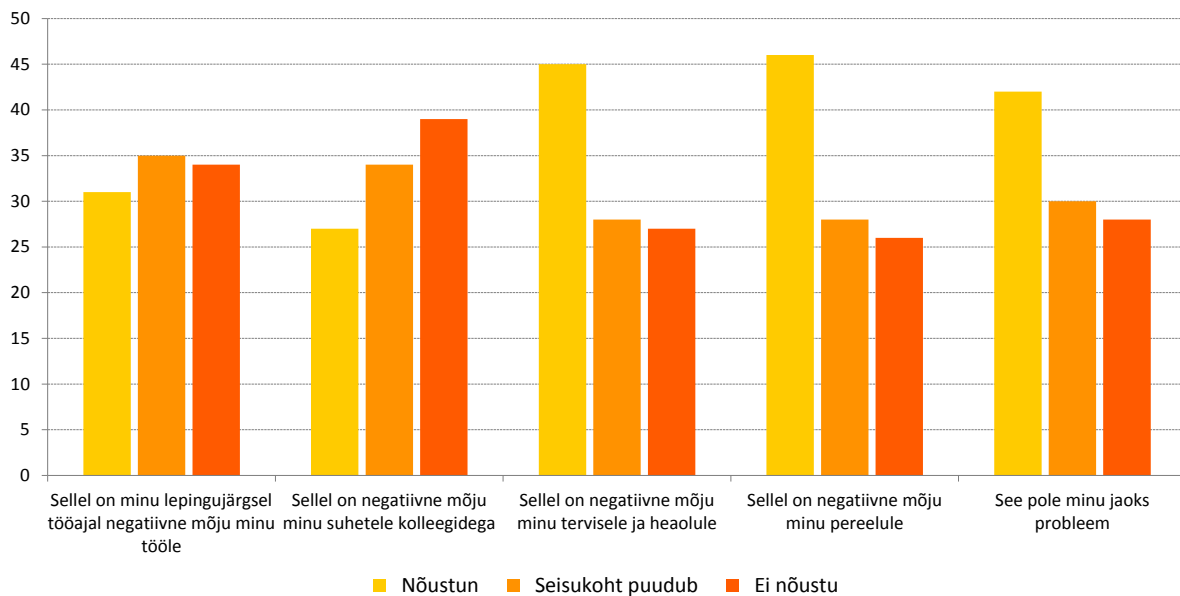
²⁰⁶ Eurofound, [Right to disconnect: Implementation and impact at company level](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

²⁰⁷ Euroopa Komisjon, [Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

²⁰⁸ Eurofound, [Right to disconnect: Implementation and impact at company level](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

Liigset ühendatust tajutakse sageli tegurina, mis avaldab negatiivset mõju töö- ja eraelu tasakaalule, tervisele ja heaolule

Liigse ühendatuse tajutav mõju tervisele ja heaolule (%)

Allikas: Eurofoundi arvutused, mis põhinevad 2022. aasta [uuringul õiguse kohta mitte olla kättesaadav](#).

Sellest tulenevalt võttis Euroopa Parlament 2021. aastal vastu resolutsiooni, milles paluti komisjonil esitada seadusandlik ettepanek õiguse kohta mitte olla kättesaadav ja kaugtööd käsitlev ELi õigusraamistik²⁰⁹. Komisjon avaldas resolutsiooni järelmeetmena uuringu, milles uuriti kaugtöö sotsiaalset, majanduslikku ja õiguslikku konteksti ning suundumusi seoses kaugtööga ja õigusega mitte olla kättesaadav²¹⁰. Kui sotsiaalpartnerid ei jõudnud kaugtööd käsitleva raamkokkuleppe muutmise suhtes kokkuleppele, algatas komisjon ametliku kaheetapilise konsultatsiooni võimaliku ELi algatuse üle, milles käsitletakse kaugtööd ja õigust mitte olla kättesaadav. Konsultatsiooni esimene etapp²¹¹ kestis 30. aprillist kuni 25. juulini 2024. Lisaks algatas komisjon 2024. aasta juulis uuringu, et koguda tõendeid kaugtööd ja õigust mitte olla kättesaadav käsitlevate võimalike poliitikavariantide lisaväärtuse ja mõju kohta ning neid analüüsida.

²⁰⁹ P9_TA(2021)0021, [Euroopa Parlamendi 21. jaanuari 2021. aasta resolutsioon soovitud komisjonile õiguse kohta mitte olla kättesaadav](#) (2019/2181(INL)).

²¹⁰ Euroopa Komisjon, [Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

²¹¹ Euroopa Komisjon, [konsultatsioonidokument: First-phase consultation of social partners under Article 154 TFEU on possible EU action in the area of telework and workers' right to disconnect](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Mittekättesaadavuse õiguse kehtestamist on nimetatud ka sotsiaalõiguste, oskuste, kvaliteetsete töökohtade ja valmisoleku eest vastutava juhtiva asepresidendi Roxana Mînzatu missioonikirjas²¹².

Mitu liikmesriiki on juba rakendanud meetmeid, milles käsitletakse kaugtööd ja õigust mitte olla kättesaadav. COVID-19 pandeemia puhkemise järel võtsid mõned liikmesriigid vastu kaugtöö seadusjärgset määratlust käsitlevad õigusaktid või muutsid neid. Asjakohased õigusaktid õiguse kohta mitte olla kättesaadav on praegu olemas 13 liikmesriigis, kuid nende kohaldamisala, määratlus, rakendamine ja jõustamine on erinevad. Esimesed neli riiki, kus sellised riiklikud õigusaktid olemas olid, on **Prantsusmaa, Hispaania, Belgia ja Itaalia** ning veel üheksas riigis – **Bulgaarias, Küprosel, Kreekas, Horvaatias, Iirimaa, Luksemburgis, Portugalis, Sloveenias ja Slovakkias** – võeti kõnealuse õiguse kehtestamiseks vastu uued õigusaktid, muudeti olemasolevaid siseriiklikke õigusakte või koostati riigipõhised suunised.

²¹² Sotsiaalõiguste, oskuste, kvaliteetsete töökohtade ja valmisoleku eest vastutava juhtiva asepresidendi Roxana Mînzatu [missioonikiri](#).

Tööinspeksioonidel on oluline roll halbade töötingimuste tuvastamisel ja ennetamisel ning võitluses deklareerimata töö vastu. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) laialdasem kasutamine ja platvormimajanduse areng on esitanud tööinspeksioonidele uusi väljakutseid nende ülesannete täitmisel. Tehisintellektil põhinevad vahendid võivad märkimisväärselt parandada pettuste avastamist ja riskihindamist, kuid samas on endiselt oluline tagada läbipaistvus ning vahendite väljatöötamine kõigi vajalike tagatistega ettevõtjatele ja kodanikele. Sellega seoses on äärmiselt oluline, et järgitaks ELi andmekaitse- ja läbipaistvuseeskirju. Samal ajal tuleb tööinspeksioonidele anda nende ülesannete täitmiseks vajalikud ressursid²¹³. Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) tööinspeksioonide näitajad osutavad sellele, et ELi riikide suutlikkus ja ressursid on väga erinevad. ILO andmetel ulatus inspektorite arv 10 000 töötaja kohta 2023. aastal 0,23st Iirimaa 3,08ni Luksemburgis²¹⁴. Aastatel 2009–2021 kasvas inspektorite arv märkimisväärselt Tšehhis (+58,1 %) ja Portugalis (+ 36,8 %), kuid vähenes Leedus (–38 %), Rumeenias (–28,8 %), Iirimaa (–25,4 %) ja Horvaatias (–22,6 %). Üldise suundumusena on tööinspeksioonide arv vähenenud²¹⁵. Deklareerimata töö vastu võitlemise Euroopa platvorm, mida koordineerib Euroopa Tööjõuamet, toetab jätkuvalt liikmesriikide jõupingutusi töötada probleemi lahendamiseks välja terviklikud lähenemisviisid.

²¹³ Üksikasjalikku teavet leiab Euroopa Tööjõuameti veebisaidilt www.ela.europa.eu; Euroopa Tööjõuamet, [The rise of teleworking: improvements in legislation and challenges for tackling undeclared work](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023; Euroopa Tööjõuamet, [Methods and instruments to gather evidence of undeclared work](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

²¹⁴ [ILOSTAT Data Explorer](#)

²¹⁵ Eurofound, [Minimum wages: Non-compliance and enforcement across EU Member States – Comparative report](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

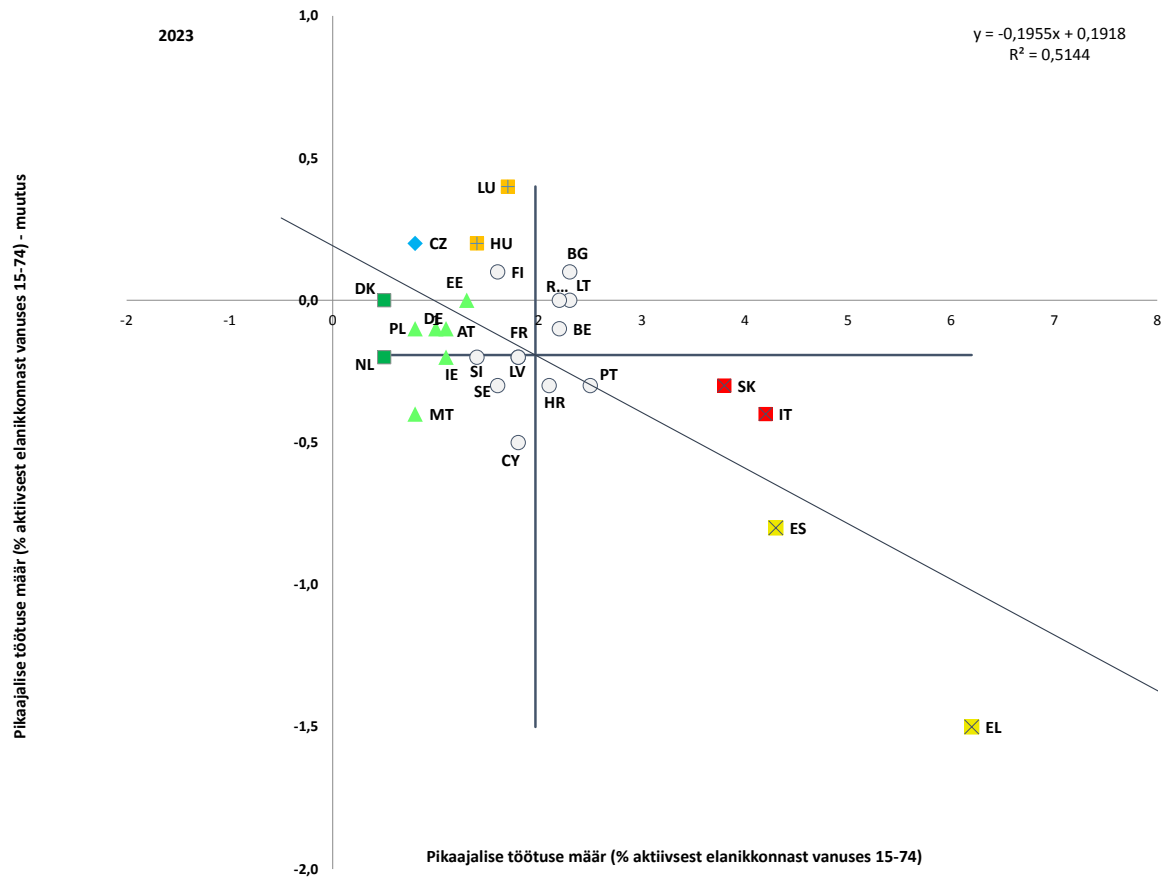
Pikaajaline töötus vähenes ELis jätkuvalt, eelkõige liikmesriikides, kus selle tase oli kõrgeim.

Pikaajalise töötuse määr oli ELis 2023. aastal 2,1 %, mis on 0,3 protsendipunkti madalam kui 2022. aastal. Veelgi vähenes erinevus liikmesriikide kõrgeimate ja madalaimate määrade vahel – 7,2 protsendipunktilt 2022. aastal 5,7 protsendipunktile 2023. aastal (joonis 2.3.6).

Märkimisväärsed langust täheldati Kreekas (–1,5 protsendipunkti, 6,2 % tasemele) ja Hispaanias (–0,8 protsendipunkti, 4,3 % tasemele). Itaalia, kus see määr on ELis suuruselt kolmas (4,2 %), ja Slovakkia on kategoorias „kriitiline olukord“. Ungari ja Luksemburg, kus see määr kasvab, liigituvad nüüd kategooriasse „tähelepanu vajav“, Tšehhi aga kategooriasse „hea, kuid vajab jälgimist“. Seevastu Taani ja Madalmaad, kus kõnealune määr oli 2023. aastal üldiselt väga madal, on kategoorias „väga tubli“. Pikaajalise töötuse määrade puhul oli sooline lõhe 2023. aastal väike (alla 0,5 protsendipunkti) kõigis liikmesriikides peale Kreeka, Hispaania ja Itaalia (kus see oli vastavalt 4,5 pp, 1,5 pp ja 1 pp). Mitmes liikmesriigis, sealhulgas Rumeenias, Bulgaarias, Ungaris, Slovakkias ja Prantsusmaal võib täheldada suuri piirkondlikke erinevusi (vt 5. lisa joonis 7), sealhulgas äärepoolseimates piirkondades.

Joonis 2.3.6. Pikaajalise töötuse määr langes jätkuvalt valdavas osas liikmesriikidest

Pikaajalise töötuse määr, 2023. aasta tase ja muutus võrreldes 2022. aastaga (%; sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

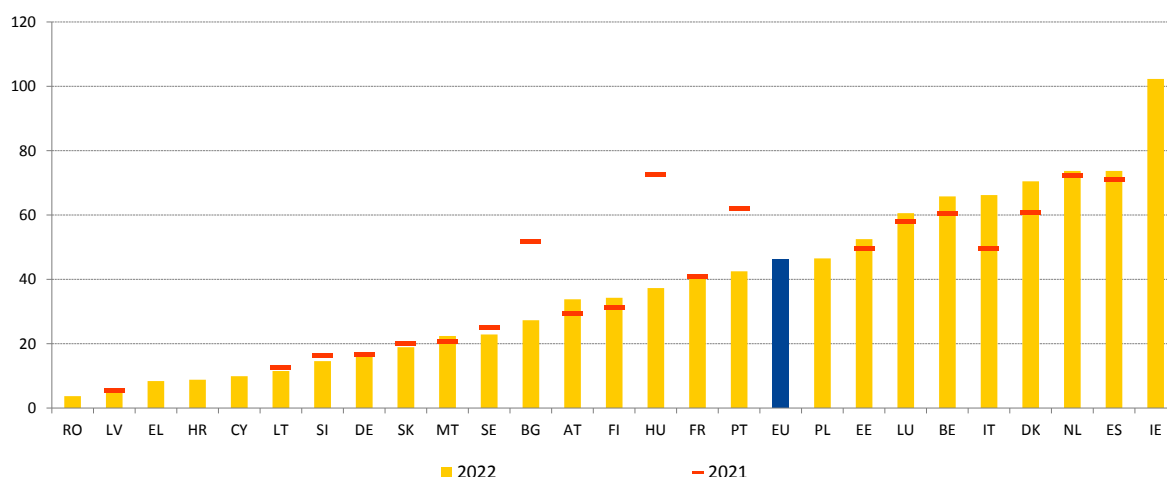
Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmise. Selgitus on esitatud lisas. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on määramine erinev. Aegrea katkemine Küprose ja Taani puhul.

Allikas: Eurostat [[tesem130](#)], ELi tööjõu-uuring.

Pingelise tööturu tingimustes on aktiivsetes tööturumeetmetes osalemise määr liikmesriigiti jätkuvalt väga erinev. 2022. aastal püsis aktiivsetes tööturumeetmetes osalenud selliste töötute osakaal, kes soovivad töötada, enamikus liikmesriikides võrreldes 2021. aastaga suhteliselt muutumatuna, kuid mõnel juhul täheldati selle osakaalu järsku vähenemist (joonis 2.3.7). Uusimate kättesaadavate andmete kohaselt oli osalemismäär madalaim (alla 10 %) Rumeenias, Lätis, Kreekas, Horvaatias ja Küprosel. Seevastu Taanis, Madalmaades, Hispaanias ja Iirimaal oli see määr üle 70 %. Võrreldes 2021. aastaga vähenes tööturumeetmetes osalemise määr peaaegu poole võrra Ungaris (72,5 %lt 37,3 %le) ja Bulgaarias (51,9 %lt 27,3 %le) ning ka Portugali määr langes märkimisväärselt, 62,0 %lt 42,5 %le. Itaalias registreeriti märkimisväärt 16,7 protsendipunkti suurune kasv. Pikemas vaates on aktiivsetes tööturumeetmetes osalevate töötute osakaal ELis alates 2013. aastast järjepidevalt kasvanud, st üle 50 %.

Joonis 2.3.7. Aktiivsetes tööturumeetmetes osalemise määr püsis enamikus liikmesriikides muutumatuna või vähenes

Korrapärastes tööturupoliitika meetmetes (kategooriad 2–7) osalejad 100 töötada sooviva töötaja kohta, kõik tööealised

Märkus. Tšehhi puhul ei ole aegread kättesaadavad. Viimased kättesaadavad andmed ELi ja Rumeenia kohta 2020. aastast ning Küprose, Kreeka, Horvaatia ja Iirimaa kohta 2021. aastast. Hinnangulised aegread Taani, Madalmaade ja Rootsi puhul. Kreeka ja Leedu andmete usaldusväärsus on väike. Poola 2021. aasta andmed puuduvad. Kui näitaja on suurem kui 100 %, tähendab see seda, et inimesed on registreeritud aktiivse tööturupoliitika andmekogumis mitu korda, kuna nad osalevad eri liiki meetmetes, või seda, et osalejad on töötajana registreerimata.
Allikas: Eurostat [[lmp_ind_actsup](#)].

Pikaajalisi töötuid toetavate meetmete rakendamine on liikmesriigiti endiselt ebaühtlane.

Pikaajalist töötust käsitleva nõukogu soovitus²¹⁶ rakendamise jälgimise raames 2022. aastal kogutud andmed näitavad, et veidi üle poole liikmesriikidest (15) on tööturule integreerimise lepingu sõlminud vähemalt 90 %ga kõigist vähemalt 18 kuud registreerituna arvel olnud pikaajalistest töötutest. Kuues liikmesriigis ei olnud sellist lepingut sõlmitud vähemalt kolmandikuga neist. 13 liikmesriigis aga sõlmiti tööturule integreerimise leping või samaväärne leping rohkem kui 95 %ga kõigist pikaajalistest töötutest, kusjuures üldine määr on võrreldes 2021. aastaga tõusnud. Tööturule integreerimise lepingu kasutajate väljavaated tööd leida halvenesid 2022. aastal veidi. 23 liikmesriigi kohta kättesaadavad andmed näitavad, et töötusperiood lõppes veidi alla 3,7 miljonil tööturule integreerimise lepingu kasutajal, kellest 1,7 miljonit (ehk 47,6 %) olid teadaolevalt tööle asunud (võrreldes 49,1 %ga 2021. aastal). Mis veelgi olulisem – arvud näitavad järjepidevalt, et pikaajaliste töötute tööturule integreerimisel on märkimisväärselt paremaid tulemusi saavutanud need liikmesriigid, kus pakutakse individuaalseid tegevuskavasid koos põhjaliku hindamisega²¹⁷.

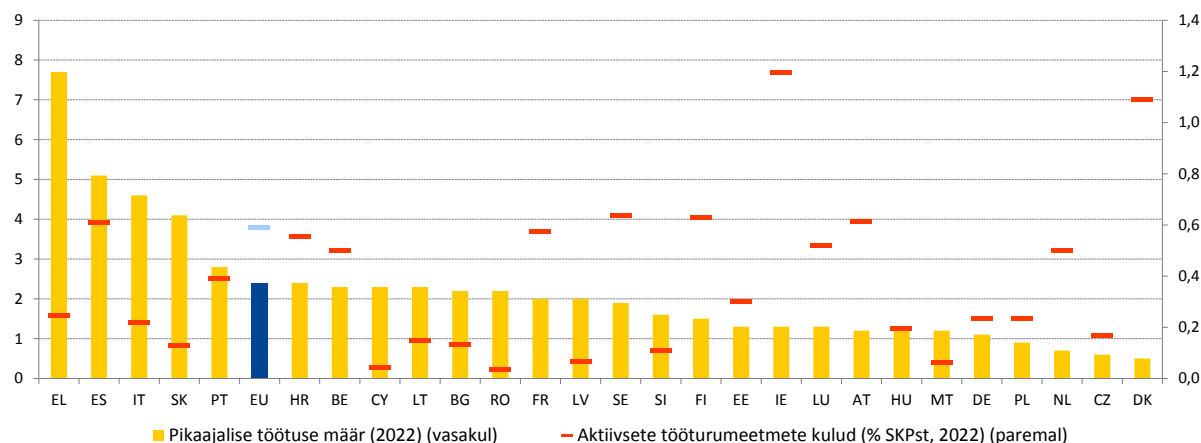
²¹⁶ [Nõukogu 15. veebruar 2016. aasta soovitus, mis käsitleb pikaajaliste töötute integreerimist tööturule.](#)

²¹⁷ Euroopa Komisjon, [Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2022 results](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Heade tööturutulemuste saavutamiseks on oluline, et aktiivsed tööturumeetmed oleksid tulemuslikud ja tõhusad. Liikmesriikide kulutused aktiivsetele tööturumeetmetele on väga erinevad. 2022. aastal oli pikaajalise töötuse määr Kreekas, Itaalias, Slovakkias ja Portugalis üle ELi keskmise (2,4 %), kuid kulutused aktiivsetele tööturumeetmetele alla ELi keskmise – 0,6 % SKPst (joonis 2.3.8). Seevastu Iirimaa, Taani, Soome, Rootsi ja Austria, kus pikaajalise töötuse määr on alla 2 %, eraldasid aktiivsete tööturumeetmete jaoks suurima osa oma SKPst (vahemikus ligikaudu 0,5–1,2 %). Ka Hispaania, kus pikaajalise töötuse määr on kõrge (kuigi see vähenes 6,2 %lt 5,1 %le), kulutas aktiivsetele tööturumeetmetele suhtena SKPsse jätkuvalt rohkem. Horvaatia, Belgia ja Prantsusmaa näitajad olid nii aktiivse tööturupoliitika kulutuste kui ka pikaajalise töötuse puhul suhteliselt lähedal ELi keskmisele.

Joonis 2.3.8. Kulutused aktiivse tööturupoliitika meetmetele on liikmesriigiti väga erinevad

Aktiivse tööturupoliitika meetmetele tehtud kulutused (kategooriad 2–7, protsent SKPst, 2022) ja pikaajalise töötuse määr (15–74aastased) (% , 2022)

Märkus. Viimased kättesaadavad andmed tööturupoliitika kulude kohta ELi, Itaalia, Küprose ja Rumeenia puhul 2020 aastast ning Horvaatia ja Iirimaa puhul 2021. aastast. Andmed tööturupoliitika kulude kohta on Saksamaa, Madalmaade ja Rootsi puhul hinnangulised. Prantsusmaa kohta on tööturupoliitika andmed esialgsed. Pikaajalise töötuse määratlus on Hispaanias ja Prantsusmaal teistest riikidest erinev.

Allikas: Eurostat [[lmp_expsumm](#)], tööturupoliitika andmebaas ja [[tesem130](#)], ELi tööjõu-uuring.

2023. aastal tegutsesid avalikud tööturuasutused keskkonnas, kus esines tööjõupuudus ja samas oli töötuse tase madal, mistõttu registreeritud töötute arv enamikus liikmesriikides vähenes. Tööjõupuudusele reageerimiseks on avalike tööturuasutuste võrgustik²¹⁸ kohandanud avalike tööturuasutuste institutsionaalse pädevuse võrdlusraamistikku, pannes suuremat rõhku töötute aktiveerimisele ja mitme osalejaga partnerlustele²¹⁹. 26 liikmesriigi avalikud tööturuasutused on kehtestanud strateegiad ja eesmärgid, et lihtsustada kõige haavatavamate rühmade pääsu tööturule. 2023. aastal tegelesid avalikud tööturuasutused ka õiglase rohe- ja digipöörde edendamise, pöörates suurt tähelepanu oskustele ja nende töötajate toetamisele, kes seisavad silmitsi töökohavahetusega. Täpsemalt tegid 18 liikmesriigi avalikud tööturuasutused koostööd tööandjatega, et selgitada välja keskkonnahoidlike töökohtade jaoks vajalikud oskused, toetada tööstuse ümberkorraldamist ja aidata rakendada värbamistoetusi keskkonnahoidlike töökohtade jaoks. 17 liikmesriigi avalikud tööturuasutused pakkusid töötajatele täiend- ja ümberõpet. Selleks et aidata VKEdel leida õigete oskustega töötajaid, on avalikud tööturuasutused astunud samme, et minna kutsekirjeldustes ja töövahenduses kutsepõhiselt lähenemisviisilt üle oskustepõhisele lähenemisviisile. Viimastel aastatel on arenenud ka avaliku ja erasektori tööturuasutuste koostöö ning mitmed avalikud tööturuasutused on laiendanud ja tugevdanud oma koostööd erasektori tööportaalidega ja eratööhõivebüroodega või kavatsevad seda teha²²⁰.

²¹⁸ Vt [Euroopa avalike tööturuasutuste võrgustik](#).

²¹⁹ Euroopa Komisjon, [PES Network Benchmarking manual](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

²²⁰ Euroopa Komisjon, [Trends in PES: Assessment report on PES capacity](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023, andmeid on kohandatud üksnes ELile vastavaks.

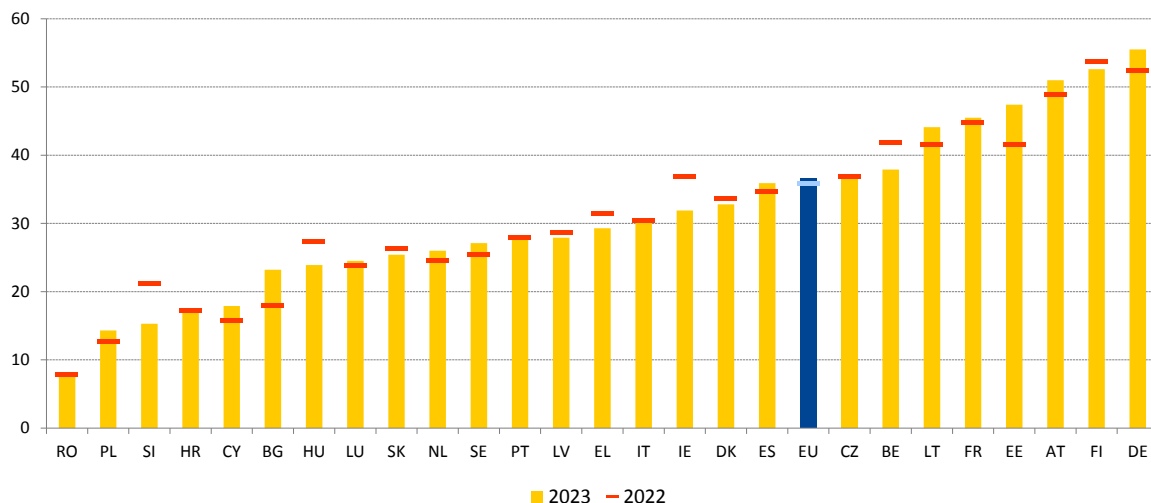
2023. aastal suurenes ELis veidi töötushüvitisi saavate lühiajaliste töötute osakaal, kuid liikmesriigiti erinevalt. See osakaal suurenes 35,8 %lt 2022. aastal 36,6 %le 2023. aastal (joonis 2.3.9)²²¹. Osakaal vähenes enim Sloveenias (–5,9 protsendipunkti), Iirimaa (–5 pp) ja Belgias (–4 pp) ning kasvas oluliselt Eestis (5,9 pp) ja Bulgaarias (5,3 pp). 2023. aastal registreeriti kõrgeim katvuse määr Saksamaal, Soomes ja Austrias (üle 50 %), neile järgnesid Eesti, Prantsusmaa ja Leedu (üle 40 %). Samas täheldati kõige väiksemat katvust Rumeenias ja Poolas (alla 15 %). Hüvitisi või abi saavate alla aasta töötuna arvel olnute osakaal püsis ELis 2023. aastal võrreldes 2022. aastaga suhteliselt muutumatuna (ligikaudu 35 %). Töötushüvitisi saavate lühiajaliste töötute osakaal on positiivses seoses suurema üleminekuga lühiajaliselt töötuselt tööle ja pikaajalise töötuse vähenemisega. Üldiselt jäid õiguste omandamise perioodi käsitlevad eeskirjad peaaegu kõigis liikmesriikides samaks, kuid neis on suuri erinevusi – vajalikke sotsiaalmakseid tuleb Itaalias teha 13 nädalat, Ungaris, Portugalis ja Hispaanias 51 nädalat ning Slovakkias 104 nädalat²²². Samuti jäi enamikus liikmesriikides samaks töötushüvitiste maksmise maksimaalne kestus inimeste puhul, kelle tööstaaz on üks aasta. Üheaastase tööstaaziga töötutel on 16 liikmesriigis õigus saada hüvitisi maksimaalselt kuue kuu jooksul. Töötusperioodi pikkus on tihedalt seotud ka asendussissetuleku suurusega. Lühikese tööstaaziga madalapalgaliste töötajate netoasendusmäärad on liikmesriigiti väga erinevad. Töötuse teise kuu netoasendusmäär jäi vahemikku 6,9 % varasemast (neto)sissetulekust Ungaris kuni 90 %ni Belgias (joonis 2.3.10). Luksemburgis, Taanis, Prantsusmaal ja Soomes on asendusmäär (mis on kõigis neis riikides üle 60 % ja mõnel juhul oluliselt kõrgem) sama nii töötusperioodi 2. kui ka 12. kuul.

²²¹ Lühiajalised töötud on need, kes on olnud töötud vähem kui 12 kuud.

²²² Analüüsis käsitletakse töötushüvitisi, mida üldiselt makstakse inimestele, kes on end töötuna arvele võtnud pärast töötuks jäämist neist mitteolenevatel põhjustel; arvesse ei ole võetud ajutiste kavade hüvitisi.

Joonis 2.3.9. Lühiajalistest töötutest töötusjate töötushüvitistega kaetuses oli vähe muutusi, kuid liikmesriikide vahel esines püsivaid erinevusi

Töötushüvitistega kaetuse määr lühiajaliste töötute hulgas (inimesed, kes on olnud töötud vähem kui 12 kuud, 15–64aastaste vanuserühm, %)

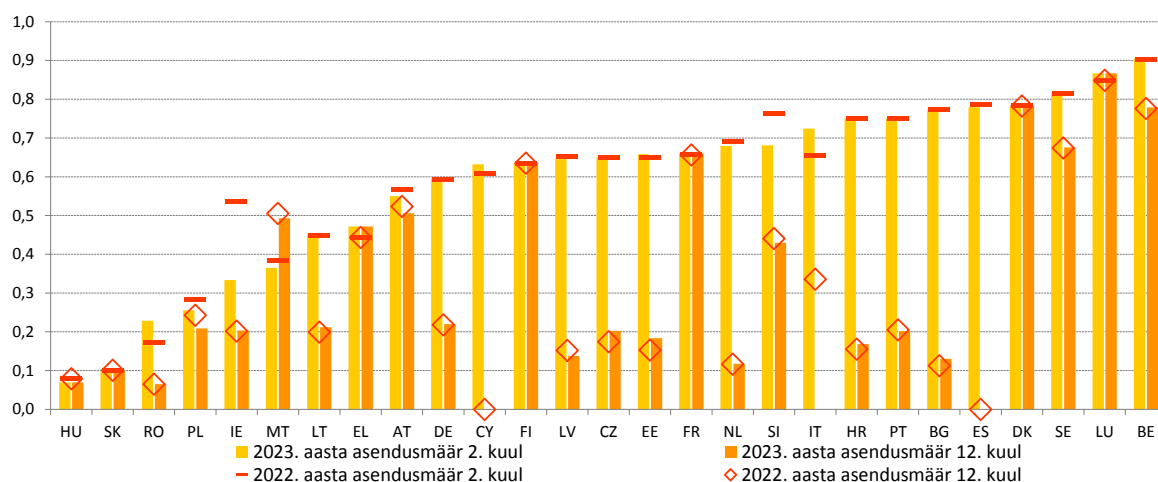

Märkus. Malta kohta andmed puuduvad. Hispaania ja Prantsusmaa puhul on kasutatud erinevat määratlust (vt metaandmed). Aegrea katkemine Taani ja Küprose puhul. Luksemburgi ja Sloveenia andmete usaldusväärsus on väike.

Allikas: Eurostat, [[lfsa_ugadra](#)], ELi tööjõu-uuring.

Joonis 2.3.10. Nii lühiajalise kui ka pikaajalise töötuse puhul on asendusmäärad liikmesriigiti väga erinevad

Töötushüvitiste netoasendusmäär 67 % keskmisest palgast töötusperioodi 2. ja 12. kuul (2023 ja 2022)

Märkus. Näitaja on arvutatud lühikese tööstaažiga (üks aasta) lasteta vallalise 20aastase isiku kohta. Hõlmatud on erinevad sissetulekukomponendid, töötushüvitised ja muud hüvitised (näiteks sotsiaallabi ja eluasemetoetused). Kõik andmed on 2023. aasta kohta, välja arvatud Belgia, Küprose, Taani, Soome ja Portugali puhul, mille kohta on esitatud 2022. aasta andmed.

Allikas: Euroopa Komisjoni arvutused, mis tuginevad [OECD maksude ja hüvitiste mudelile](#).

Jätkuvalt paranevad ELi-siseste ümberasujate²²³ võimalused tööturul. Tööealiste ELi-siseste ümberasujate koguarv ja tööhõive määr oli 2023. aastal jätkuvalt tõusuteel, ulatudes vastavalt 10,1 miljoni inimeseni ja 78 %ni (kodanike tööhõive määr oli 76 %). Samal aastal oli piiriüleste töötajate koguarv ELis 1,8 miljonit (3 % rohkem kui 2022. aastal) ja 1,5 miljonit ELi kodanikku läks tööle teise riiki. Enamik liikuvaid töötajaid pöördub tagasi oma päritoluriiki, kusjuures 2023. aastal suurenes nende arv ELis 6 % ja liikmesriikide vahel esineb märkimisväärsed erinevusi²²⁴. 2024. aastal avaldas komisjon ülevaate ELi lähetatud töötajatega seotud koostöötavatest ja probleemidest, keskendudes nende õigustele, eelkõige seoses majutuse ja töötingimusi käsitleva teabe kättesaadavusega²²⁵.

²²³ ELi- ja EFTA-sisesed ümberasujad on ELi või EFTA riikide kodanikud, kes elavad mõnes muus ELi või EFTA riigis kui nende kodakondsusjärgne riik (vt [aastaruandeid ELi-sisese tööjõu liikuvuse kohta](#)).

²²⁴ Euroopa Komisjoni 2024. aasta aruanne *ELi-sisese tööjõu liikuvuse kohta* (ilmumas).

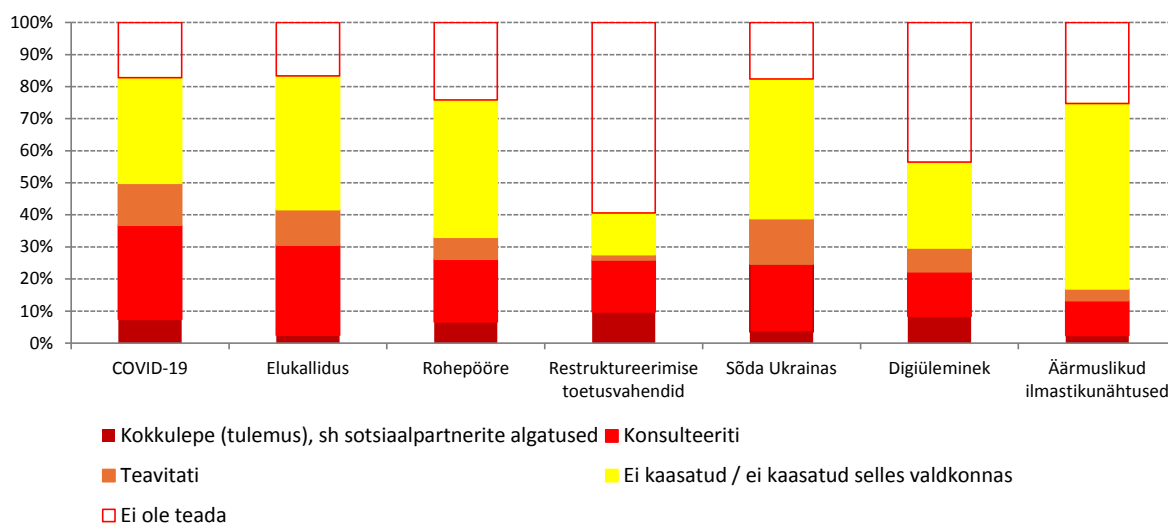
²²⁵ Vt komisjoni talituste on töödokument [siin](#).

Hästi toimivad sotsiaaldialoog ja kollektiivläbirääkimised on väga olulised töötingimuste parandamiseks ja tööõupuuduse leevendamiseks, kuid sotsiaalpartnerite kaasamine on poliitikavaldkondade lõikes erinev. 2020. aasta aprillist kuni 2024. aasta juulini kaasati sotsiaalpartnereid kõige enam seoses COVID-19 meetmetega – sotsiaalpartneritega lepitati kokku või nendega konsulteeriti peaaegu 37 % meetmete puhul. Veel kaasati sotsiaalpartnereid seoses suurema elukalliduse mõju leevendavate meetmetega (31 %), rohepöördemeetmetega (27 %), restruktureerimise toetusvahenditega (26 %) ja Ukraina sõjaga seotud meetmetega (25 %). Kõige vähem kaasati sotsiaalpartnereid poliitikameetmete puhul, mis olid seotud digiüleminekuga (22 %) ja äärmuslike ilmastikunähtustega (13 %). See näitab, et sotsiaalpartnerid on enamasti kaasatud töökohti käsitlevatesse poliitikavaldkondadesse (mis mõjutavad ettevõtteid ja töötajaid) (joonis 2.3.11). Tööhõivekomitee 2023. aasta novembri iga-aastases mitmepoolse järelevalve ülevaates sotsiaaldialoogi kohta rõhutati, et tõhusama sotsiaaldialoogi saavutamisel ja sotsiaalpartnerite tulemuslikumal kaasamisel poliitikakujundamisse on tehtud vähe edusamme. Ka andsid riikide sotsiaalpartnerid 2023. aastal väga erinevaid hinnanguid nende kaasamise kohta taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisse. Iga liikmesriik on oma riikliku taaste- ja vastupidavuskava rakendamiseks valinud juhtimisstruktuuri, mis on kohandatud nende riiklikele sotsiaaldialoogi raamistikele. Seetõttu on sotsiaalpartnerite kaasamise institutsioonilised raamistikud erinevad, kuna mõnes liikmesriigis on kehtestatud konkreetsed raamistikud ja menetlused, teistes aga kasutatud olemasolevaid sotsiaaldialoogi kanaleid. Mõni riik on sotsiaalpartnereid kaasanud uute organite või spetsiaalsete töörühmade kaudu, mis on loodud Euroopa poolaasta raames või selleks, et jälgida taaste- ja vastupidavuskavade rakendamist²²⁶.

²²⁶ Eurofound, [*Social governance of the Recovery and Resilience Facility: Involvement of the national social partners*](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

Joonis 2.3.11. Sotsiaalpartnerite kaasamise määr on poliitikavaldkondade lõikes erinev

Sotsiaalpartnerite kaasamine riikliku poliitika kujundamisse poliitikavaldkondade kaupa

Märkus. Joonis hõlmab 2 290 asjaomase valdkonnaga seotud poliitikameedet (mõnda on arvesse võetud kaks korda, kuna üks poliitikameede võib olla seotud rohkem kui ühe valdkonnaga). Andmed on kogutud 2020. aasta aprillist 2024. aasta juulini. Meetmed hõlmavad ainult õigusakte või muid õigusnorme ja kolmepoolseid kokkuleppeid. Sotsiaalpartnerite kaasamine on esitatud tööandjate ja ametiühingute keskmise kaasatusena igas kategoorias valdkondade kaupa. Erinevused tööandjate ja ametiühingute kaasatuse määras on väikesed.

Allikas: Eurofoundi andmebaas [EU PolicyWatch](#).

31. jaanuaril 2024 toimunud Val Duchesse'i sotsiaalpartnerite tippkohtumisel allkirjastasid komisjon, eesistujariik Belgia ja sektoriüleised sotsiaalpartnerid kolmepoolse deklaratsiooni tulemusliku Euroopa sotsiaaldialoogi pidamise kohta. Deklaratsioon väljendab veelgi suuremat pühendumust sotsiaaldialoogi tugevdamisele ELi tasandil ning üheskoos majanduse ja tööturu põhiprobleemide lahendamisele²²⁷. Deklaratsioonis teatati, et komisjon nimetab ametisse uue Euroopa sotsiaaldialoogi saadiku ja käivitab sotsiaaldialoogi pakti vastuvõtmise protsessi, mis viiakse lõpule 2025. aasta alguses. Saadik toetab ja koordineerib 2023. aasta teatise „Sotsiaaldialoogi tugevdamine Euroopa Liidus“ rakendamist ning juhib ELi tasandil komisjoni tegevust vastusena Euroopa sotsiaalpartnerite ühisaruannetele sotsiaaldialoogi kohta. Euroopa sotsiaaldialoogi paktiga seoses korraldatakse kolme- ja kahepoolseid kohtumisi Euroopa sotsiaalpartneritega, et saada uusi ettepanekuid Euroopa sotsiaaldialoogi tugevdamiseks. Nendel kohtumistel käsitletakse muu hulgas ELi institutsioonilist ja rahalist toetust Euroopa sotsiaaldialoogile kõigil tasanditel, sotsiaalpartnerite suutlikkuse suurendamist (sealhulgas ESF+ kaudu) ning kokkulepitud kahepoolset lähenemisviisi, mis käsitleb sotsiaalpartnerite kokkulepete üle peetavaid läbirääkimisi ning nende kokkulepete edendamist ja rakendamist.

²²⁷ „[Kolmepoolne deklaratsioon tulemusliku Euroopa sotsiaaldialoogi pidamise kohta](#)“.

Mõjuka ja kaasava poliitika elluviimiseks on oluline regulaarne dialoog ja konsulteerimine kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Nagu on tunnistatud 2024. aasta La Hulse'i deklaratsioonis Euroopa sotsiaalõiguste samba tuleviku kohta, on kodanikuühiskonnal keskne roll sotsiaalse tõrjutuse ja ebavõrdsuse vähendamisel ning poliitikas, mis puudutab alaesindatud ja haavatavaid elanikkonnarühmi. ELi tasandil osalevad kodanikuühiskonna organisatsioonid aktiivselt Euroopa poolaastas, vahetades korrapäraselt arvamusi ja pidades temaatilisi arutelusid eriti olulistes valdkondades. Eurofoundi hiljutises uuringus käsitleti kodanikuühiskonna organisatsioonide osalemist õiglase ülemineku territoriaalsete kavade esialgses rakendamises mõnes liikmesriigis. Esimesed empiirilised uuringud näitavad, et selleks, et kodanikuühiskonnaga saaks pidada mõtestatud dialoogi poliitikameetmete ning haavatavate töötajate, kogukondade ja tööstusharude toetamise üle, on veelgi vaja vähendada osalemise takistusi, luua võimalusi vajaduste ühiseks hindamiseks, toetada suutlikkuse suurendamist ja lihtsustada teadmiste jagamist²²⁸.

²²⁸ Eurofound, [Creating a new social contract for the just transition: Is partnership working?](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

2.3.2. Liikmesriikide võetud meetmed

Mõnes liikmesriigis jätkatakse jõupingutusi tööturu killustatuse põhjustega tegelemiseks.

Madalmaad valmistavad pärast 2023. aasta juulis korraldatud avalikku konsultatsiooni ette seaduseelnõud, mille eesmärk on suurendada paindlike töölepingutega töötajate kindlustunnet. Sellega kaotatakse nulltunnilepingud, asendatakse nõudetöölepingud uut tüüpi lepingutega, mis tagavad töötajatele suurema sissetulekukindluse, ning parandatakse renditöötajate töökohakindlust. Lisaks algatasid **Madalmaad** 2023. aasta oktoobris avaliku konsultatsiooni seaduseelnõu üle, millega muudetakse selgemaks töösuhte mõiste ja kehtestatakse üksikettevõtjate puhul (kes töötavad alla 36 euro suuruse tariifiga) töösuhte õiguslik eeldus. **Tšehhis** jõustus 2024. aasta jaanuaris tööhõiveseaduse muudatus, mille eesmärk on selgitada ja ühtlustada tööhõivebüroode teenuste osutamise tingimusi. Karmistatud on ebaseaduslikku tööhõivet ja fiktiivseid füüsilisest isikust ettevõtjaid käsitlevaid õigusakte, millega on nüüd ette nähtud trahvid. **Soome** teatas oma 2023. aasta valitsusprogrammis tähtajaliste töölepingute reformist. Kuigi töölepinguid võib ilma erilise põhjendusega sõlmida tähtajaliselt üheks aastaks, tagatakse õigusaktidega, et need ei too kaasa järjestikuste tähtajaliste töölepingute põhjendamatu kasutamist. **Hispaania** valmistab ette koolituslepinguid käsitlevat regulatiivset muudatust, millega töötatakse välja menetlus õppijate ja ettevõtete kokkuviiamiseks. Muudatusettepanekus keskendutakse kihtkursuse lepingute koolitusaspektidele ja selle eesmärk on ühildada tasustatud töö koolitusprotsessidega, mis sisalduvad riikliku tööhõivesüsteemi koolitusvaldkondade kataloogis. **Sloveenia** valmistab oma taaste- ja vastupidavuskava raames ette õigusakti, millega luuakse alaline lühendatud tööaja kava, sealhulgas ka tõsiste majandussurutiste puhuks, tuginedes COVID-19 kriisi ajal saadud kogemustele. Õigusaktiga tuleb ette näha ka koolitus- ja hariduskohustused lühendatud tööaja meetmete rakendamise ajal.

Mitu liikmesriiki on võtnud meetmeid, et tugevdada oma tööhõivekaitse raamistikke.

Sloveenia kehtestas 2024. aasta aprillis reguleerivad meetmed, millega tugevdatakse töötajate õigust olla informeeritud ja ära kuulatud ning kaasotsustamist äriühingu juht- või järelevalveorganites äriühingu piiriülese ühinemise, jagunemise või ümberkujundamise korral.

Eestis jõustusi 2024. aasta mais töövõimetuse ennetamist käsitlevad õigusaktid, mis võimaldavad pikaajalisel haiguspuhkusel oleval isikul pärast kahte kuud haiguspuhkusel olemist töötada tingimustes, mis on kohandatud tema tervislikule seisundile. Reformiga soovitakse toetada kroonilist haigust põdevate töötajate paranemist pikaajalise haiguspuhkuse ajal ning samal ajal vähendada nende sõltuvust ja töökoha kaotuse ja/või püsiva töövõimetuse riski. **Hispaanias** jõustusi 2023. aasta juulis kollektiivseid koondamisi käsitlevate õigusaktidega seotud muudatused. Ettevõtjad, kes kavatsevad sulgeda ühe või mitu töökohta, mille tulemuseks on tegevuse täielik lõpetamine ja 50 või enama töötaja vallandamine, peavad sellest kuus kuud ette teatama. **Kreekas** hakati 2024. aasta septembris toitlustus- ja turismisektoris katsetama digitaalse töökaardi kasutamist, mille eesmärk on võidelda deklareerimata ületunnitöö ja liiga pika tööaja vastu. Kaarti katsetatakse juba pankade, suurte supermarketite, kindlustusseltside, turvafirmade ja avaliku sektori ettevõtete töötajate puhul.

Mõni liikmesriik on astunud täiendavaid samme oma töötervishoiu ja tööohutuse raamistike parandamiseks. Itaalias jõustus 2023. aasta juunis seadus, mis käsitleb kiireloomulisi meetmeid töötajate kaitsmiseks erakorralistes kliimaoludes. Ühes selle sättes on viidatud tööministeeriumi rollile sotsiaaldialoogi edendamisel, et jõuda valdkondlike kokkulepeteni, mis tagavad tööohutuse ja töötervishoiu erakorraliste kliimaolude, sealhulgas kuumalainete korral. Lisaks ratifitseeris **Itaalia** 2023. aasta oktoobris Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni põhikonventsioonid C155 (tööohutuse ja töötervishoiu konventsioon) ja C187 (tööohutuse ja töötervishoiu edendamise raamistikku käsitlev konventsioon). **Rootsi** valitsus tegi 2023. aasta detsembris töökeskkonnaametile ülesandeks esitada ettepanekud algatuste kohta, mis viiksid selleni, et rohkem töötajaid väljendaks huvi ohutusvoliniku rolli täitmise vastu. Amet esitas 2024. aasta aprillis tööministeeriumile aruande. **Taani** muutis 2023. aasta detsembris töötajate hüvitiste seadust, et tugevdada tööhüvitiste süsteemi (nt võeti kasutusele uus koolitustoetus, vaadati läbi juhtumite menetlemise aeg, suurendati hüvitisi, kehtestati tööõnnetuskindlustuse skeem hooldajatele vägivallajuhtumite puhuks). Lisaks kehtestati seadusega lastele ja noortele mõeldud hüvitis ülalpidaja kaotuse puhuks. **Hispaania** võttis 2024. aasta septembris vastu määruse, milles käsitletakse ohutust ja tervisekaitset majapidamistöõde kontekstis. Määruses määratakse kindlaks koduabiliste õigused ja tööandjate kohustused ning pikendatakse neid, tagades nende õiguste ja kohustuste tõhusaks täitmiseks vajaliku õiguskindluse. **Bulgaaria** ratifitseeris 2024. aasta aprillis Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni põhikonventsioonid C155 ja C187 ning **Madalmaad** ratifitseerisid 2024. aasta oktoobris töötervishoiu ja tööohutuse konventsiooni C187. **Kreekas** antakse välja iga-aastased ringkirjad, et määrata kindlaks asjakohased meetmed töötajate kaitseks kuumastressi eest, keelates sõnaselgelt töö välitingimustes, kui õhutemperatuur ületab teatavat taset või kuumaindeksi WBGT väärtust.

Mitmes liikmesriigis on päevakorras uus töökorraldus, näiteks paindlikud töövõimalused ja kaugtöö. Tšehhis jõustusi 2023. aasta septembris tööseadustiku muudatused ja üks peamisi muudatusi puudutas kaugtöö reguleerimist. Samuti pakutakse suuremat toetust väikelaste vanematele ja hooldajatele pereelu ja töö ühitamiseks. Veel üks uuendus on võimalus maksta kaugtöötajatele nende kodukontoriga seotud kõige tavalisemate kulude eest kindlasummalist hüvitist. **Iirimaa** lõimiti kaugtöö taotlemise õigust käsitlev seadus töö- ja eraelu tasakaalu ja muude sätete seadusesse ning muudatused jõustusi 2024. aasta märtsis. Seadus sisaldab töötajate õigust taotleda kaugtöö võimalust ja hooldajate õigust taotleda paindlikku töötamist, sealhulgas rinnaga toitmise emade õigust kokkusurutud või lühendatud tööajale. **Küpros** võttis oma taaste- ja vastupidavuskava raames 2024. aasta märtsis kasutusele kava, millega luuakse stiimulid töötute töölevõtmiseks, pakkudes neile kaugtöö näol paindlikke töövorme. **Bulgaaria** viis 2024. aasta märtsis ellu oma taaste- ja vastupidavuskavaga ettenähtud reformi, mille käigus muudeti tööseadustikuga kehtestatud kaugtöö eeskirju, et muuta kaugtöövõimalused kättesaadavamaks, tagades õiguskindluse nii töötajatele kui ka tööandjatele ning selgitades töötervishoidu ja tööohutust ning tööaja seiret ja aruandlust käsitlevaid norme.

Mõni liikmesriik on võtnud seadusandlikke meetmeid, et parandada platvormitöö tingimusi ja lahendada probleeme, mis tulenevad algoritmilise juhtimise kasutamisest töökeskkonnas.

Horvaatia tööseaduse muudatustes, mis jõustusid 1. jaanuaril 2024 ja mis on osa taaste- ja vastupidavuskavast, on täpsustatud, et digitaalsed tööplatvormid ja vahendajad (kes on ühenduslüliks selliste platvormide ja töötajate vahel) vastutavad ühiselt platvormitöötajatele palga maksmise eest. Nad peavad teavitama platvormitöötajaid töökorraldusest ja otsustusprotsessidest ning tagama andmete läbipaistvuse. **Küpros** reformib oma taaste- ja vastupidavuskava raames sotsiaalkindlustust, et see hõlmaks füüsilisest isikust ettevõtjaid ja ebatüüpilises töösuhtes olevaid isikuid, näiteks platvormitöötajaid. **Portugal** kehtestas hiljuti 2023. aasta inimväärse töö tegevuskava raames määruse algoritmilise juhtimise kohta töökohal. Seaduses on muu hulgas sätestatud, et algoritmide ja tehisintellekti kasutamist võib reguleerida kollektiivlepingutega.

Mõnes liikmesriigis on võetud meetmeid deklareerimata töö vähendamiseks. Kreeka valmistab oma taaste- ja vastupidavuskava raames ette tööturu seire IT-süsteemi (ARIADNE) rakendamist. Sellega tagatakse tööaja digitaalne registreerimine ning see toimib tööhõive ja sotsiaalkindlustuse haldusandmete ühtse väravana. **Itaalia** maksuameti ja riikliku sotsiaalkindlustusameti andmebaasid peavad alates 2023. aasta detsembrist olema täielikult koostalitlusvõimelised, et võidelda maksudest kõrvalehoidumisega majapidamistööde sektoris. Alates 2024. aasta aprillist tõhustas **Itaalia** oma taaste- ja vastupidavuskava raames tööinspektsiooni tegevust ning kehtestas hoiatavad ja stimuleerivad meetmed deklareerimata töö vähendamiseks. **Leedus** jõustusid 2024. aastal võla kohustuslikku sissenõudmist käsitlevate normide muudatused, mille eesmärk on motiveerida rohkem töötuid naasma tööturule ja vähendada seeläbi varimajandust. Kui võlgades olevad töötud ennast riiklikus tööhõiveametis arvele võtavad, ei võeta nende suhtes kuue kuu jooksul kohustuslikke võla sissenõudmise meetmeid (seda võimaldatakse kuni kaks korda viie aasta jooksul). Lisaks võttis **Leedu** muid meetmeid deklareerimata töö vastu võitlemiseks, sealhulgas suurendas märkimisväärselt trahve deklareerimata töö ja muude tööõiguse rikkumiste eest, samuti kontrollide ja inspektorite arvu.

Liikmesriigid võtavad jätkuvalt sihipäraseid meetmeid pikaajalise töötuse probleemiga tegelemiseks. Austrias on alates 2023. aastast avaliku tööturuasutuse korralises eelarves ette nähtud vahendid programmile Springboard (mis käivitati 2021. aastal eesmärgiga vähendada pikaajalist töötust subsideeritud töökohtade abil sotsiaalsetes ettevõtetes või eriti soodsate integratsiooniabi tingimuste kaudu). **Portugal** kehtestas samal aastal erakorralise meetme, mis võimaldab töötushüvitiste osalist kattumist tööst saadava sissetulekuga, et julgustada pikaajalisi töötuid tööturule naasma. **Slovakkia** käivitas 2024. aasta aprillis riikliku tööhõive finantsstiimulite projekti, et toetada töötuid, kes on ebasoodsas olukorras vanuse, keeruliste pereolude, madala haridustaseme, tööharjumuste kadumise, puude või muude põhjuste tõttu. **Ungari** korraldas 2024. aasta aprillist septembrini proovitöö katseprogrammi projektikonkursi, mille eesmärk on täita ettevõtete tööjõuvajadusi, suurendades riigisisest tööjõupakkumist ja edendades pikaajaliste töötute tööhõivet. Osalevad VKEd saavad toetust nii palkade maksmiseks (kuni 9 kuud) kui ka selleks, et pakkuda pikaajalistele töötutele nende pädevuste hindamisel põhinevaid personaalseid arenguvõimalusi ja juhendamist. Pikaajalised töötud saavad tööle jäämise stiimulina kuni üheksa kuu jooksul lisatoetust (lisaks palgale). **Horvaatia** käivitas 2023. aastal pikaajalistele töötutele ja haavatavatele rühmadele suunatud aktiivse tööturupoliitika programmi („Job plus“). Selle raames pakutakse pikaajalistele töötutele sõltuvalt sellest, kui kaua nad tööturult on eemal olnud, 2–3 meedet (aktiveerimisprogramm, tööturule integreerimine ja/või oskuste täiendamine/koolitus), et toetada nende tööturule integreerimist.

Mitu liikmesriiki on astunud samme, et tugevdada oma aktiivseid tööturumeetmeid ja eri rühmadele antavat abi. Soome valmistab ette tööhõive- ja majandusarengu teenuste reformi.

Vastutus nende teenuste korraldamise eest antakse üle kohalikele omavalitsustele või omavalitsuste ühismajandamispiirkondadele, mis hakkavad kehtima 1. jaanuaril 2025. Kohalikele omavalitsustele luuakse rahastamismudel tööhõive edendamise meetmete väljatöötamiseks. **Sloveenia** töö-, perekonna-, sotsiaal- ja võrdsete võimaluste ministeerium hindab aktiivse tööturupoliitika meetmete tõhusust vastavalt eesmärkidele, mis on seatud aktiivse tööturupoliitika (2021–2025) rakendamise suuniste täitedokumendis, sealhulgas seoses haavatavas olukorras olevate töötute aktiveerimisega ja nende üleminekuga tööturule. **Belgias** võttis föderaalvalitsus vastu meetmete paketi, et toetada töötajate järkjärgulist tööle naasmist pärast pikaajalist haiguspuhkust. 2023. aasta novembris korraldati teabekampaania, et teavitada neid töötajaid kõigist olemasolevatest tööle naasmise võimalustest. 2024. aasta märtsi kuningliku dekreediga nähti aktiveerimise parandamiseks ette kolm kohustuslikku nõustamiskohtumist. Alates 2025. aasta aprillist pakutakse 1 800 euro suuruseid vautšereid kohandatud karjäärinõustamiseks töötajatele, kes on olnud haiguspuhkusel vähemalt aasta. **Austria** kasutab üle 50aastaste töötute tööturule taasintegreerimiseks mitmesuguseid teenuseid ja rahastamisvahendeid, sealhulgas kombineeritud palgatoetust (2023. aastal eraldati toetuskuludeks ligikaudu 286,3 miljonit eurot). **Maltal** pakutakse aastatel 2023–2029 rakendatava ja ESF+ist kaasrahastatava tööturule juurdepääsu kava raames rahalist abi tööandjatele ja töövõimalusi palgatööst eemale jäänud isikutele. **Portugal** 2024. aastal loodud programmi „Qualifica On“ eesmärk on toetada selliste ettevõtete töötajate (ümber)kvalifitseerumist, kus on tootmine restruktureerimise tõttu seiskunud. **Bulgaaria** on 2024. aasta riiklikus tööhõive tegevuskavas eesmärgiks seadnud pakkuda täiend-/ümberõpet 9 000 inimesele ja tööhõivetoetust peaaegu 10 000 inimesele. Lisaks investeerib **Bulgaaria** aastatel 2023–2026 ESF+ toetusel 153 miljonit eurot terviklikku lähenemisviisi, mille abil integreerida tööturult eemalejäänud inimesi tööturule tõhusamate aktiveerimis-, koolitus- ja teadlikkuse suurendamise meetmete kaudu. **Slovakkia** uue riikliku projektiga, mis käsitleb tööturul vajalikke oskusi ja mida kaasrahastatakse kuni 2026. aastani ESF+ist, soovitakse ümberõppe kaudu toetada muu hulgas tööotsijaid töökoha leidmisel. Sihtrühmaks on noored, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), töötamisest huvitatud isikud (nt töötajad) ja tööturuasutuste seaduse mõistes ebasoodsas olukorras olevad tööotsijad (nt alla 26aastased noored kõrgkoolilõpetanud, üle 50aastased isikud, pikaajalised töötud, madala kvalifikatsiooniga isikud).

Mitmes liikmesriigis võetakse meetmeid, et suurendada avalike tööturuasutuste suutlikkust ja tulemuslikkust, võttes arvesse tööjõupuudust ja vajaminevaid oskusi. Hispaanias toetati aastatel 2021–2023 taaste- ja vastupidavusrahastust avalike tööturuasutuste töötajatele suunatud täiendkoolitusi. Oma taaste- ja vastupidavuskava raames tegi **Hispaania** 2023. aastal investeeringu, mille eesmärk on uuendada avalikke tööturuasutusi, parandades sisejuhtimissüsteeme, ajakohastades ametikohti ja digitaliseerides kodanike tugiteenistust. **Horvaatia** tööturuasutustes alustati 2023. aastal üleminekuga digitehnoloogiale. Selle investeeringu abil loodi digiidentiteedi haldamise süsteem ja personalijuhtimise süsteem. **Küpros** lõi 2024. aastal avalike tööturuasutuste liikuvad üksused, mis käivad kõigis maa- ja linnapiirkondades kuni 2027. aasta lõpuni. Liikuvaid üksusi kaasrahastatakse ESF+ist kuni 2027. aasta lõpuni. **Prantsusmaal** asendati 2024. aasta jaanuaris 2023. aasta detsembri täieliku tööhõive seaduse raames avalike tööturuasutuste süsteem „Pôle Emploi“ järk-järgult süsteemiga „France Travail“. Uus süsteem peaks parandama avalike tööturuasutuste vahelist koordineerimist, tõhustama töötute toetamise ja seire ümberkorraldamist ning tugevdama puuetega töötajate integreerimise meetmeid.

Mõnes liikmesriigis tugevdati avalike tööturuasutuste ja sotsiaalteenistuste koostööd, et suurendada aktiivsete tööturumeetmete mõju. Rumeenia käivitas 2024. aasta aprillis oma taaste- ja vastupidavuskava raames digiplatvormi koduabiliste vautšerite haldamiseks. Muu hulgas peaks see platvorm olema koostalitlusvõimeline muude asjakohaste andmebaasidega, näiteks avalike tööturuasutuste, töö- ja sotsiaalkaitseministeeriumi ning rahandusministeeriumi andmebaasidega. **Itaalias** jõustusid 2024. aasta mais uued normid, mille eesmärk on tõhustada digiplatvormi, kuhu kogutakse teavet sotsiaalteenistustelt ja avalikelt tööturuasutustelt. Üldeesmärk on paremini ühitada tööjõu nõudlust ja pakkumist.

Mitmes liikmesriigis võeti meetmeid välismaiste talentide ligimeelitamiseks ja pingelise tööturuolukorra leevendamiseks. Hispaania algatas 2024. aasta novembris ulatusliku reformi, millega soovitakse ajakohastada rändepoliitikat, et lahendada rahvastiku- ja tööturuprobleeme. Reform keskendub haldusmenetluste lihtsustamisele ja integratsiooni tugevdamisele – sellega edendatakse eelkõige juurdepääsu tööhõivele ja koolitusele ning perekondade taasühinemist, samuti püütakse ära hoida olukordi, kus töötajate staatus jääb ebaselgeks. **Prantsusmaa** võttis 2024. aasta jaanuaris vastu seaduse sisserände paremaks kontrollimiseks, sealhulgas meetme, millega lihtsustatakse lubade andmist kolmandate riikide kodanikele, kes töötavad tööjõupuudusega kutsealadel või geograafilistes piirkondades, kus on raskusi töötajate leidmisega. **Rootsi** tõhustas 2024. aasta veebruaris koostööd riiklike tööturuasutuste ja kümne muu valitsusasutuse (nt sotsiaalkindlustusamet, maksuamet, migratsiooniamet) vahel, et paremini koordineerida meetmeid, millega meelitada ligi ja hoida tööl kõrge kvalifikatsiooniga rahvusvahelist tööjõudu. Lisaks on töökoha- ja arengugarantiis osalejatel (sealhulgas rändetaustaga inimestel) **Rootsis** alates 2023. aasta detsembrist lihtsam saada keeleõpet ja edasist täiskasvanuharidust. **Tšehhi** kehtestas 2024. aasta juulis kümne kolmanda riigi kõrge kvalifikatsiooniga töötajatele võimaluse töötada, ilma et neilt nõutaks tööluba. **Malta** ajakohastas 2023. aasta novembris tööhõiveasutuste määrust ja astus seega olulisi samme, et reguleerida värbamist, ajutist tööd ja alltöövõttu pakkuvate asutuste tegevust, eesmärgiga kaitsta kolmandate riikide kodanikke ärakasutamise eest.

Mitu liikmesriiki on viinud ellu reforme, et viia oma töötushüvitiste süsteem vastavusse valitsevate sotsiaal-majanduslike tingimustega. Saksamaa rakendas 1. jaanuaril 2023 kodanikuhüvitiste seaduse, sealhulgas uue mehhanismi ettenähtud summade arvutamiseks, suurendades oluliselt rahalist toetust isikute jaoks, kellel on õigus saada hüvitisi. Parandati koolitusvõimalusi ja kehtestati uued koolitusstiimulid. **Rootsi** reformib töötuskindlustussüsteemi, et muu hulgas suurendada ühelt töökohalt teisele üleminekul olevate töötute kaetust, lihtsustada haldusnorme töötute, tööandjate ja töötuskindlustusfondide jaoks ning vältida tõhusamalt töötushüvitiste alusetut maksmist. Uus töötuskindlustust käsitlev õigusakt ja sellest tulenevad seadusandlikud muudatused jõustuvad 1. oktoobril 2025. **Soomes** kaotati 2024. aasta aprillis heaks kiidetud eluasemetoetuse reformiga 300 euro suuruse töise üldtulu mahaarvamine. Seda muutust tasakaalustab aga osaliselt eluasemetoetuse muude osade suurendamine. **Malta** reformis 2024. aasta jaanuaris oma töötushüvitiste süsteemi, et viia hüvitiste määrad paremini vastavusse hüvitisesaaja viimase palgaga, võttes arvesse seadusjärgset miinimumpalka. Esimese kuue nädala jooksul moodustavad hüvitised 60 % eelmisest palgast, järgmise kümne nädala jooksul 55 % ja viimase kümne nädala jooksul 50 %. Lisaks jälgib **Malta** oma taaste- ja vastupidavuskava raames töötushüvitistega seotud poliitikameetmete rakendamist. Esimese aruande esialgne tähtaeg on 2024. aasta lõpp ja viie aasta pärast tuleb esitada uus aruanne. **Hispaania** reformis oma taaste- ja vastupidavuskava raames mitteosamakseliste töötushüvitiste süsteemi. Seadusega laiendatakse nende hüvitiste saamise õigus perekondlike kohustusteta alla 45aastastele isikutele ja põllumajandustöötajatele, kohandatakse astmelisuse skaalat ja võimaldatakse hüvitisi saada ka töötamise korral. **Portugal** laiendas 2023. aasta novembris töötushüvitiste saamise õiguse koduvägivalla ohvritele kooskõlas inimväärse töö tegevuskavaga ja tööseadustiku hiljutiste muudatustega. **Kreekas** rakendatakse 2025. aasta esimeste kuude jooksul uute töötutena registreeritud isikute rühma suhtes katseprogrammi, mille kohaselt uus töötushüvitis koosneb kolmest osast: kindlasummaline osa, muutuv osa ja täiendavad suurendused.

Mõnes liikmesriigis võeti meetmeid, et suurendada töötajate organisatsioonide esindatust ja toetada sotsiaalpartnerite suutlikkuse suurendamist. Luksemburg kohandas 2023. aasta juulis kutsekodade liikmesust ja valimisnimekirju käsitlevaid eeskirju, et need hõlmaksid ka õpipoisse, spetsiaalses töösuhtes olevaid töötajaid ning vanemapuhkusel olevaid töötajaid ja õpipoisse.

Hispaania kiitis 2024. aasta mais oma taaste- ja vastupidavuskava raames heaks reformi, millega vähendati kultuuri- ja loomesektori töötajate esindusorganite valimistel hääletamiseks ja kandideerimiseks nõutavat staaži. **Ungari** käivitas 2024. aasta aprillis ESF+ist kaasrahastatava meetme, millega toetatakse sotsiaalpartnerite suutlikkuse suurendamist, pakkudes rahastamisvõimalusi uutele töötajatele palkade maksmiseks, koolitusteks, ürituste korraldamiseks, õppekülastusteks või rahvusvahelistel üritustel osalemiseks.

2.4. Suunis 8. Kõigi jaoks võrdsete võimaluste edendamine, sotsiaalse kaasatuse toetamine ja vaesuse vastu võitlemine

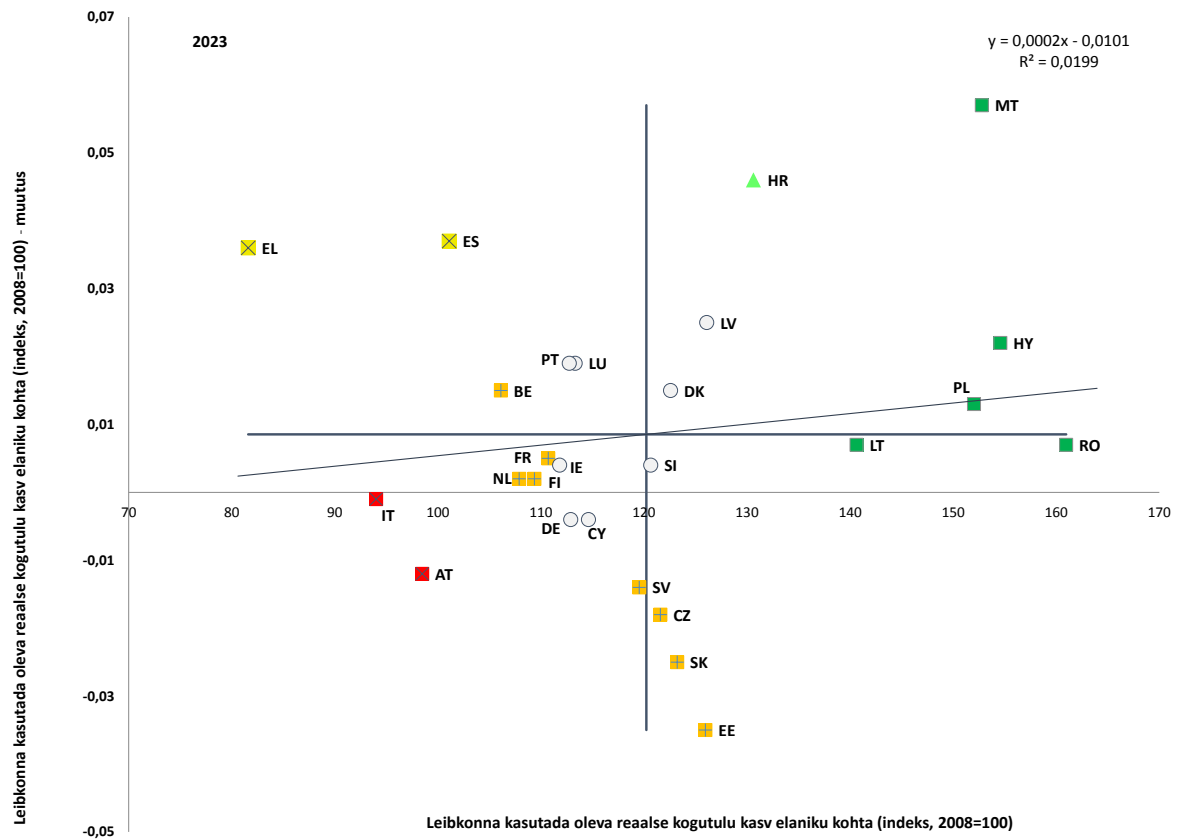
Käesolevas punktis käsitletakse seda, kuidas rakendatakse tööhõivesuunist nr 8, milles soovitatakse liikmesriikidel edendada kõigi jaoks võrdseid võimalusi, toetada sotsiaalset kaasatust ja võidelda vaesusega kooskõlas sotsiaalõiguste samba põhimõtetega 2 (sooline võrdõiguslikkus), 3 (võrdsed võimalused), 11 (lapsehoid ja laste toetamine), 12 (sotsiaalkaitse), 14 (miinimumsissetulek), 15 (sissetulek vanas eas ja pensionid), 16 (tervishoid), 17 (puuetega inimeste kaasamine), 18 (pikaajaline hooldus), 19 (eluase ja abi kodututele) ja 20 (juurdepääs esmatähtsatele teenustele). Punktis 2.4.1 esitatakse põhinäitajate analüüs ning punktis 2.4.2 kirjeldatakse liikmesriikide võetud poliitikameetmeid.

2.4.1. Põhinäitajad

Leibkonna kasutada oleva reaalse kogutulu kasv elaniku kohta ELi tasandil 2023. aastal veidi suurenes. 2023. aastal oli see 111,1 (2008. aasta tase = 100) ehk 0,6 protsendipunkti rohkem kui 2022. aastal. Suurimat kasvu leibkonna kasutada olevas kogutulus täheldati Maltal ning mõnevõrra väiksem, kuid siiski märkimisväärne kasv oli täheldatav Horvaatias, Hispaanias ja Kreekas (vt joonis 2.4.1). Rumeenia, Ungari, Malta, Poola ja Leedu olid 2023. aastal kategoorias „väga tubli“ kõrge taseme tõttu (üle 140 % võrreldes 2008. aastaga). Kõige suurem langus oli seevastu Eestis, kellele järgnesid Slovakkia ja Tšehhi, kes jäid endiselt suhteliselt kõrgele tasemele. Pidades silmas 2023. aasta tulemusi, leiti, et Itaalia ja Austria on languse tagajärjel tekkinud madala taseme tõttu kategoorias „kriitiline olukord“. 2023. aastal anti olukorrale hinnang „tähelepanu vajav“ Eesti, Slovakkia, Tšehhi ja Rootsi puhul (kus tase oli ELi keskmise lähedal, kuid võrreldes eelneva aastaga halvenenud) ning Soome, Madalmaade, Prantsusmaa ja Belgia puhul (kus tasemed jäid allapoole ELi keskmist, kuigi püsisid eelneva aastaga võrreldes üldjoontes muutumatuna või paranesid mõnevõrra).

Joonis 2.4.1. Leibkonna kasutada oleva kogutulu kasv elaniku kohta 2023. aastal ELi arvestuses veidi kasvas ning erines liikmesriigiti.

Leibkonna kasutada oleva tegeliku kogutulu kasv elaniku kohta, 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (2008 = 100; sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

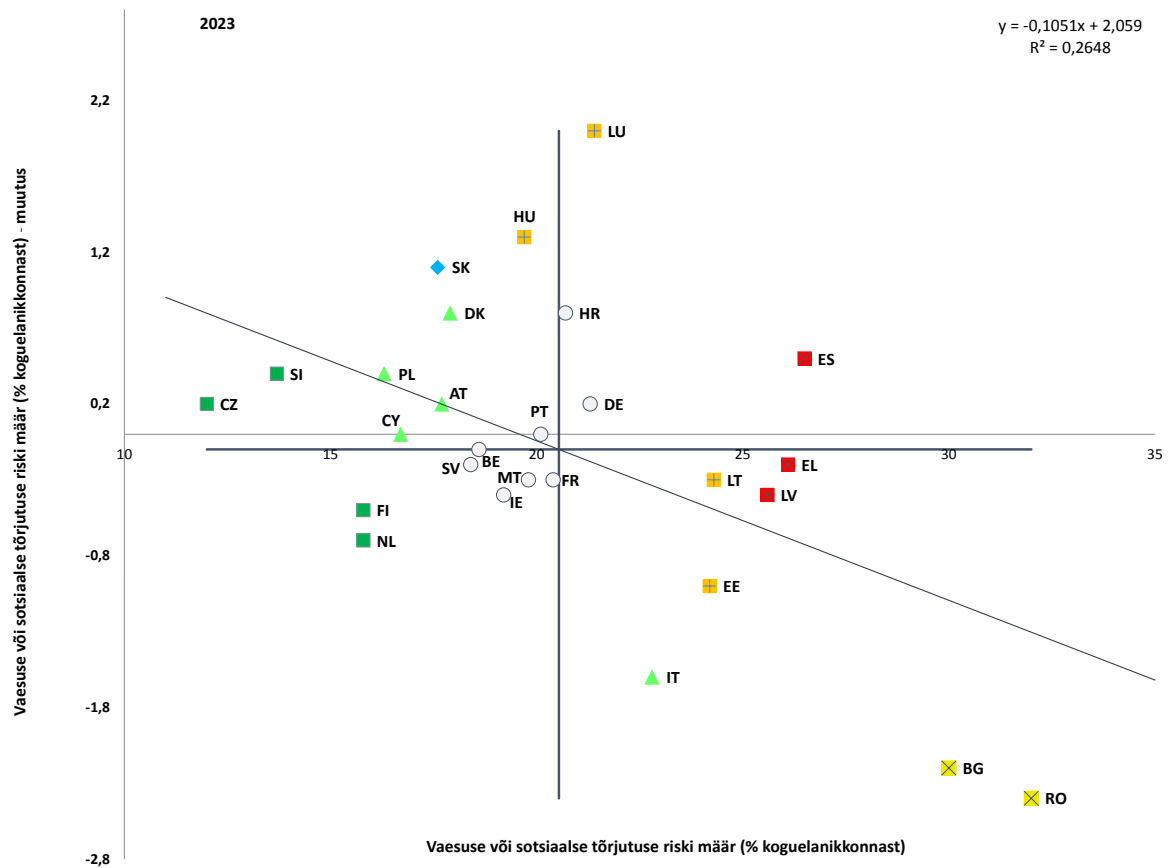
Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Bulgaaria andmed puuduvad.
Allikas: Eurostat [[tepsr_wc310](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&code=sdg_8_10_1)], Euroopa sektoriaalne arvepidamine.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal ELis 2023. aastal veidi vähenes, muu hulgas tänu otsustavatele poliitikameetmetele, mille eesmärk oli leevendada kõrge elukalliduse negatiivset sotsiaalset mõju. 2023. aastal olid kategoorias „kriitiline olukord“ siiski Hispaania, Kreeka ja Läti, kus suhteliselt kõrgel tasemel näitajad (vastavalt 26,5 %, 26,1 % ja 25,6 %) ei paranenud märkimisväärselt või isegi suurenesid veidi (Hispaanias 0,5 protsendipunkti) (vt joonis 2.4.2). Ungari, Luksemburg, Eesti ja Leedu olid kategoorias „tähelepanu vajav“ kas suhteliselt kõrge taseme tõttu (Leedus 24,3 % ja Eestis 24,2 %) või märkimisväärse kasvu tõttu (+2 Luksemburgis ja +1,3 protsendipunkti Ungaris). Samal ajal oli Rumeenias ja Bulgaarias olukord „kehv, kuid paranemas“, näidates ELi kõrgeimat taset (vastavalt 32,0 % ja 30,0 %), kuid ka suurimat langust (vastavalt –2,4 ja –2,2 protsendipunkti). Skaala teises otsas, kategoorias „väga tubli“ olid Tšehhi, Sloveenia, Madalmaad ja Soome (vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määrad vastavalt 12,0 %, 13,7 % ja kahe viimase puhul 15,8 %). ELi liikmesriikide vahel ilmnesid mõningad lähenemise märgid. Erinevused olid siiski suured ka ELi piirkondade lõikes, sealhulgas liikmesriikide sees, eelkõige Itaalias, Prantsusmaal, Poolas, Saksamaal, Portugalis, Hispaanias ja Belgias (vt 5. lisa joonis 8), sealhulgas äärepoolseimates piirkondades. Sellega seoses on endiselt eriti oluline reformide ja investeringute jaotusliku mõju hindamine, et tagada nende panus ELi peamisse eesmärki, milleks on aidata 2030. aastaks vaesusest välja vähemalt 15 miljonit inimest²²⁹.

²²⁹ Vt komisjoni teatis liikmesriikide poliitikameetmete jaotusliku mõju parema hindamise kohta ([COM\(2022\) 494 final](#)).

Joonis 2.4.2. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr ELis 2023. aastal veidi langes ning liikmesriikide vahel esines mõningast lähenemist

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal, 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (% , sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Horvaatia puhul. Statistiliselt olulised muutused on tähistatud tärniga (*).

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

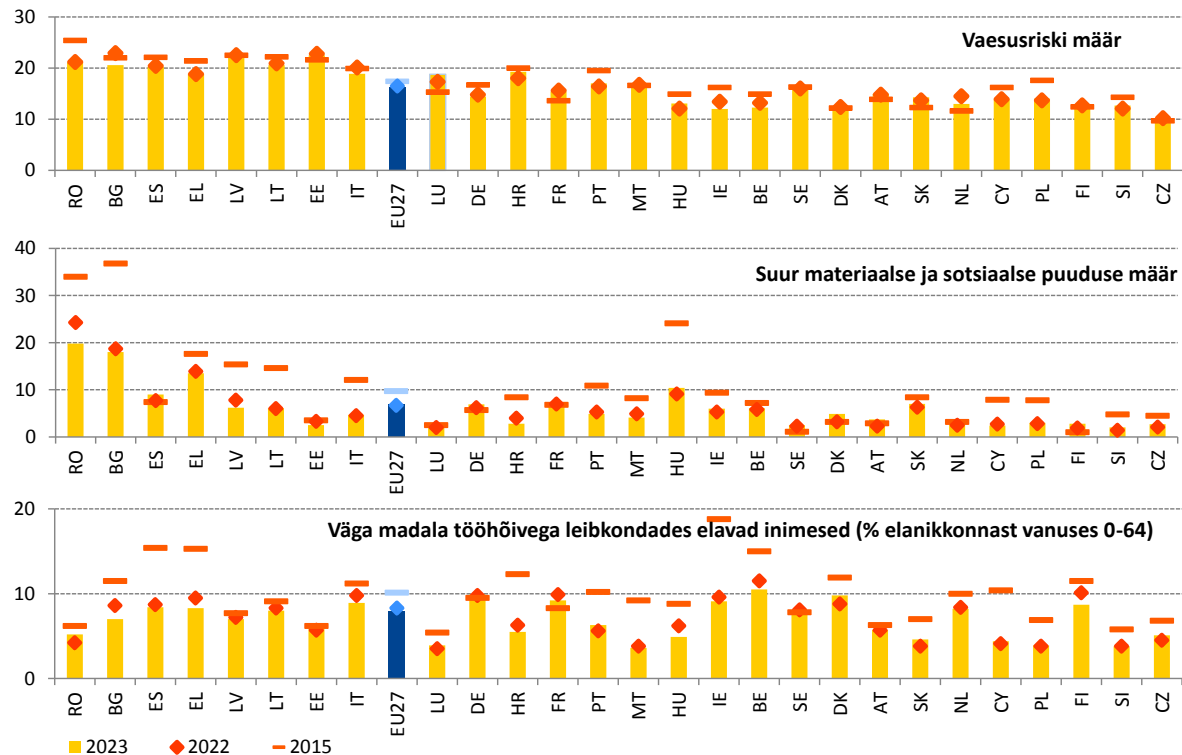
Rahaline vaesus ja (peaaegu) tööta leibkondades elavate inimeste osakaal vähenes veidi, samal ajal kui suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr jäi stabiilseks. Kuigi elukallidus on tõusnud, peegeldab see üldine stabiilsus ELi ja liikmesriikide tasandil võetud poliitikameetmete leevendavat mõju. 2023. aastal (2022. aasta sissetulekute põhjal) olid suhtelise vaesuse määrad madalaimad Tšehhis, järgnesid Taani, Iirimaa, Soome ja Belgia (vastavalt 9,8 %, 11,8 %, 12,0 %, 12,2 % ja 12,3 %), kus see langes (vt joonise 2.4.3 ülemine diagramm). Seevastu Lätis, Eestis, Rumeenias, Leedus, Bulgaarias ja Hispaanias oli see määr hoolimata langusest (välja arvatud Lätis, kus see ei muutunud) kõrgeim (vastavalt 22,5 %, 22,5 %, 21,1 %, 20,6 %, 20,6 % ja 20,2 %). Eurostati kiirhinnangud 2023. aasta sissetulekute kohta näitavad, et suhtelise vaesuse määr ELis keskmiselt ja enamikus liikmesriikides ei muutunud, kuid tõusis Luksemburgis, Kreekas, Austrias ja Prantsusmaal ning langes Portugalis, Hispaanias, Saksamaal, Soomes, Eestis ja Madalmaades²³⁰. Suures materiaalses ja sotsiaalses puuduses elavate inimeste osakaal jäi ELis üldjoontes muutumatuks, kuid oli liikmesriigiti siiski väga erinev, ulatudes 2 %st Sloveenias 19,8 %ni Rumeenias (vt joonise 2.4.3 keskmine diagramm). Mitmes liikmesriigis (Austria, Taani, Ungari ja Hispaania) see siiski suurenes (üle ühe protsendipunkti), vähenedes samal ajal Rumeenias, Lätis, Horvaatias ja Prantsusmaal. Kuna 2022. aastal jätkus püsiva majanduskasvu taustal tööturu positiivne areng, vähenes 2023. aastal (peaaegu) tööta leibkondades elavate inimeste osakaal (2022. aasta näitajate põhjal). See oli nii enamikus liikmesriikides ning madalaim tase oli Maltal, Sloveenias, Luksemburgis ja Poolas, kõige kõrgem aga Belgias, Saksamaal, Taanis, Prantsusmaal ja Iirimaal (vt joonise 2.4.3 keskmine diagramm). Viimastel aastatel toimunud suur hinnatõus, eelkõige toidu- ja energiahindade tõus, ning nende ebaproportsionaalne mõju väiksema sissetulekuga inimestele olid põhjuste seas, mille tõttu tõusis 2019. aastal fikseeritud suhtelise vaesuse määr²³¹. Aastatel 2022–2023 suurenes see näitaja ELis 1,3 protsendipunkti, jõudes 15,1 %ni. Hoolimata uuest tõusust pärast mõni aastat kestnud langust jääb see määr alla 2019. aasta väärtuse (16,5 %). Fikseeritud suhtelise vaesuse määr tõusis ka enamikus liikmesriikides, välja arvatud Bulgaarias, Austrias, Hispaanias ja Poolas. Suurim tõus registreeriti Eestis (+6,2 protsendipunkti, tasemele 20,5 %), järgnesid Madalmaad ja Malta (mõlemad vastavalt +3,3 ja +3,1 protsendipunkti, tasemele 13 %).

²³⁰ Vt [Income inequalities and poverty indicators 2023 flash estimates - Experimental results \(Sissetuleku ebavõrdsuse ja vaesuse näitajate 2023. aasta kiirhinnangud – eksperimentaalhinnangu tulemused\)](#) asjaomasel Eurostati veebilehel.

²³¹ 2019. aasta seisuga on vaesusriskiga inimesed need, kelle ekvivalentnetosissetulek jääb allapoole 2019. aastal arvutatud suhtelise vaesuse piiri taset; näitajat on korrigeeritud ajavahemiku 2019–2023 tarbijahindade harmoneeritud indeksiga (THHI). Andmed on kättesaadavad aadressil [[ilc_li22](#)].

Joonis 2.4.3. Suhtelise vaesuse määr ja (peaaegu) töötav leibkondades elavate inimeste osakaal vähenes, samal ajal kui suur materiaalne ja sotsiaalne puudus jäi stabiilseks

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra põhinäitaja komponendid (%; 2015, 2022, 2023).

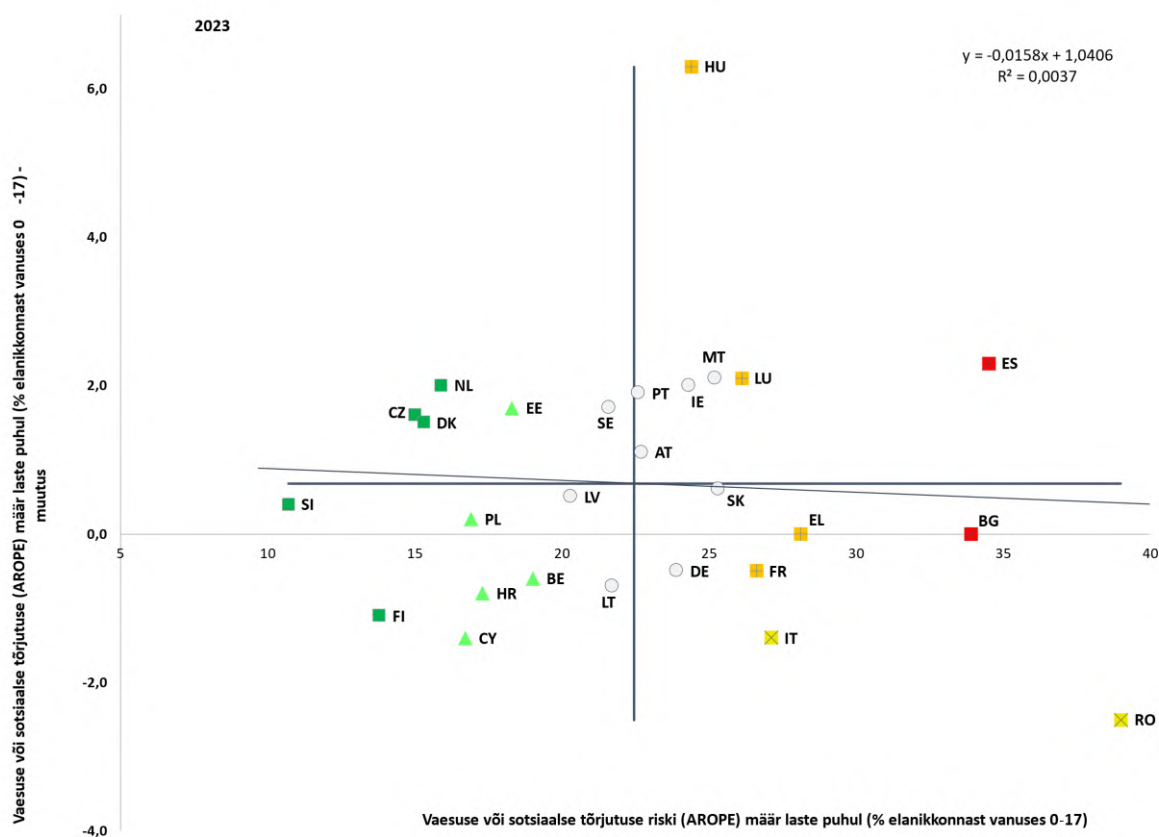
Märkus. Näitajad on järjestatud 2023. aasta vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra alusel. Aegrea katkemine Horvaatia puhul seoses suhtelise vaesuse määraga ning Prantsusmaa puhul seoses suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määraga.

Allikas: Eurostat [[tessi010](#)], [[tepsr_lm420](#)], [[tepsr_lm430](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Laste vaesus ELis püsis üldjoontes muutumatuna, kuigi mõjutatud laste arv vähenes 2023. aastal veidi. Sel aastal vähenes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste arv ELis esmakordselt pärast COVID-19 pandeemiat (19,9 miljonit võrreldes ligikaudu 20 miljoniga 2022. aastal). See vähenemine ei tähendanud laste koguarvu vähenemise tõttu siiski määra alanemist. Seega püsis see määr stabiilselt 24,8 % juures, võrreldes 24,7 %ga 2022. aastal, jäädes 3,5 protsendipunkti kõrgemaks kui kogu elanikkonna puhul. Kategoorias „väga tubli“ olid Sloveenia, Soome, Tšehhi, Taani ja Madalmaad, kus laste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr oli alla 16 %. Hispaanias oli kasv rohkem kui 2 protsendipunkti ehk 34,5 %ni ja Bulgaarias oli see määr üle 33 %, kusjuures viimase puhul ei ole olukord eelneva aastaga võrreldes märkimisväärselt paranenud. Ungari, kus kasv oli suurim (+6,3 protsendipunkti), oli 2023. aastal kategoorias „tähelepanu vajav“ koos Luksemburgi, Kreeka ja Prantsusmaaga, kus määrad olid suhteliselt kõrged. Suurim langus (rohkem kui 1 protsendipunkti) registreeriti Rumeenias ja Itaalias, kusjuures Rumeenias registreeriti üks suurimaid väärtusi (39 %), mõlema olukord on „kehv, kuid paranemas“. Kokkuvõttes suurenes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste arv ja osakaal 15 liikmesriigis.

Joonis 2.4.4. Laste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr püsis üldjoontes stabiilsena, jäädes enamikus liikmesriikides kõrgemale tasemele kui kogurahvastiku puhul.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste osakaal, 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (% , sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Horvaatia puhul. Statistiliselt olulised muutused on tähistatud tärniga (*).

Allikas: Eurostat [[tepsr_lm412](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Laste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra komponendid jäid ELi tasandil stabiilseks, kuid mõnes liikmesriigis täheldati märkimisväärsed muutusi. Laste suhtelise vaesuse määr püsis 2023. aastal üldjoontes stabiilselt 19,4 % juures (2022. aastal 19,3 %, vastavalt 2022. ja 2021. aasta sissetulekute põhjal). Suurim kasv registreeriti Ungaris (+ 7,1 protsendipunkti) ja suurim langus Saksamaal (–1 protsendipunkti). Nagu ka 2022. aastal, oli suhtelise vaesuse määr kõrgeim Rumeenias, Hispaanias ja Bulgaarias ning madalaim Soomes, Taanis ja Sloveenias. Eurostati kiirhinnangud 2023. aasta sissetulekute kohta näitavad laste vaesuse üldist stabiilsust ELis tervikuna ja enamikus liikmesriikides: vähenemine on toimunud Saksamaal, Eestis, Hispaanias, Soomes, Portugalis, Sloveenias ja Slovakkias ning kasv Tšehhis, Kreekas, Lätis, Poolas ja Rootsis²³². Suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse esinemissagedus laste hulgas püsis samuti üldjoontes muutumatuna – 2023. aastal oli see ELis 8,4 %, vähenedes märkimisväärselt Rumeenias (–8,2 protsendipunkti). (Peaaegu) tööta leibkondades elavate laste osakaal püsis 2023. aastal ELis ja enamikus liikmesriikides stabiilselt 7,5 % juures. Laste vaesusest ja sotsiaalsest tõrjutusest väljatoomine on ülimalt tähtis, et aidata neil ennast täielikult teostada ning lõpetada vaesuse edasikandumine ühelt põlvkonnalt teisele. Siinjuures on väga oluline, et kõikides liikmesriikides rakendataks Euroopa lastegarantiid²³³.

²³² Vt [Income inequalities and poverty indicators 2023 flash estimates - Experimental results](#) ja [kõigi näitajate tabel](#) asjaomasel [Eurostati veebilehel](#).

²³³ Nõukogu 14. juuni 2021. aasta soovitus (EL) 2021/1004, millega luuakse Euroopa lastegarantii (ELT L 223, 22.6.2021, lk 14–23).

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 5. Lapsehoid ELi liikmesriikides

On tõendatud, et kvaliteetsel alusharidusel ja lapsehoiul on positiivne mõju laste

väljavaadetele ning nende kaudu majanduslikule ja ühiskondlikule arengule. Kvaliteetses alushariduses ja lapsehoiuis osalemine edendab väikelaste sotsiaalset ja kognitiivset arengut, eriti ebasoodsatest oludest pärit laste puhul. See aitab kaasa parematele haridus- ja tööhõivetulemustele hilisemas elus ning leevendab vaesuse edasikandumist põlvkondade vahel. Võimaldades vanematel tasakaalustada pereelu ja tööalaseid püüdlusi, aitab kvaliteetne alusharidus ja lapsehoid suurendada soolist võrdõiguslikkust, tööturul osalemist ja majanduskasvu ning vähendada vaesust²³⁴. *Nõukogu soovitusena alushariduse ja lapsehoiu kohta „Barcelona eesmärgid aastaks 2030“* suurendatakse alla 3aastaste laste alushariduses ja lapsehoiuis osalemise eesmärki 2030. aastaks vähemalt 45 %ni (mahajäänud liikmesriikidele tehakse erandid)²³⁵. Samuti kutsutakse liikmesriike üles kaotama vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste ja kõigi laste vahelist erinevust alushariduses ja lapsehoiuis osalemises. Kooskõlas *nõukogu soovitusena, mis käsitleb Euroopa lastegarantiid*,²³⁶ peaks vaesusriskiga laste juurdepääs kvaliteetsele alusharidusele ja lapsehoiule olema tõhus ja tasuta.

²³⁴ Vt muu hulgas Darvas, Z. M., Welslau, L., ja Zettelmeyer, J., [Incorporating the impact of social Investment and reforms in the European Union's new fiscal framework](#), Bruegel Working Paper, 2024, ning Rossin-Slater, M., ja Wüst, M., [What is the added value of preschool for poor children? Long-term and intergenerational impacts and interactions with an infant health intervention](#), American Economic Journal: Application Economics, 12(3), 2020.

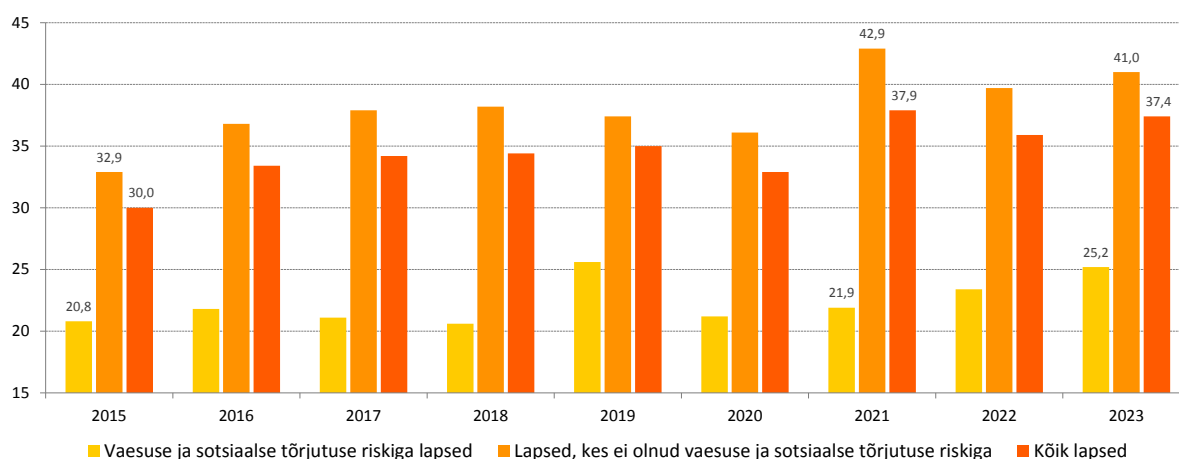
²³⁵ Vt [2022/C 484/01](#). Erandid vähemalt 45 %lise osalemismäära eesmärgist on sätestatud lõike 3 punktis a.

²³⁶ Nõukogu 14. juuni 2021. aasta soovitus (EL) 2021/1004, millega luuakse Euroopa lastegarantii.

Keskmiselt kasvas ELis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste osalemine alushariduses ja lapsehoiuis viimase kümne aasta jooksul teiste lastega võrreldes palju vähem. Pärast nelja aastat kestnud vaesusriskita laste osalemise järkjärgulist suurenemist 2015.–2018. aastal ja 2019. aastal toimunud ootamatut kasvu nende laste puhul, kes kogesid vaesust, oli kahe rühma osalusmäärade erinevus 2019. aastal üldjoontes 2015. aasta tasemel, st ligikaudu 12 protsendipunkti. Erinevus oli suurim 2021. aastal, mil vaesust mittekogevate laste osalemine suurenes järsult ja vaesust kogevate laste osalus püsis üldjoontes muutumatuna. 2023. aastal oli nende kahe rühma vaheline erinevus (15,8 protsendipunkti) märkimisväärselt suurem kui 2015. aastal (ainult 25,2 % vaesusriskiga lastest ja 41,0 % vaesusriskita lastest).

Edusammud alushariduses ja lapsehoiuis osalemises on olnud ebasoodsas olukorras olevate laste puhul palju aeglasemad

Alushariduses ja lapsehoiuis osalevad lapsed vaesusriski järgi (üks tund või rohkem nädalas, alla 3aastaste laste %)

Märkus. 2020. aasta arvnäitajad on hinnangulised.

Allikas: Eurostat [[ilc_caindform25b](#)].

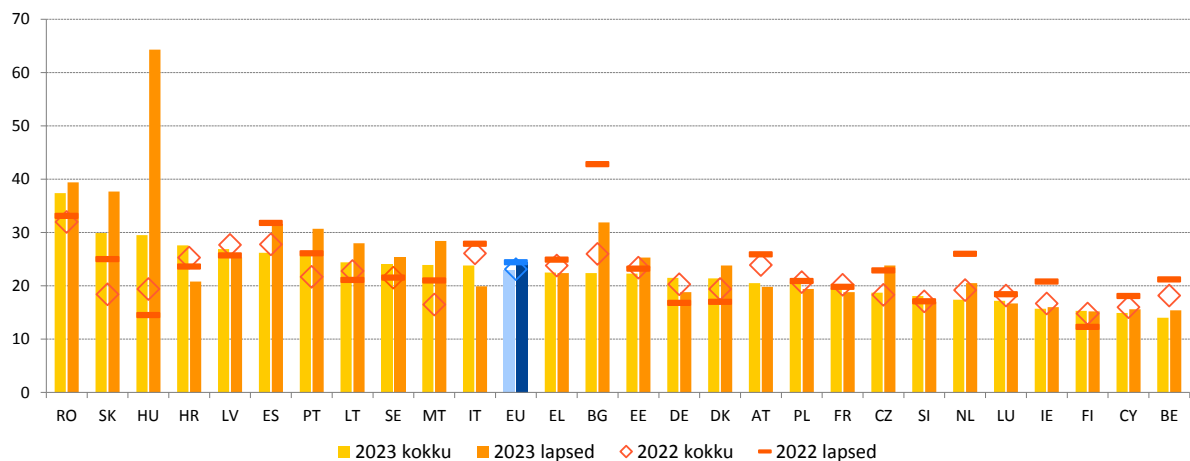
Alushariduse ja lapsehoiu vähene taskukohasus ja kättesaadavus takistab sellele juurdepääsu, eelkõige vaesusriskiga laste puhul, ning liikmesriigid püüavad seda probleemi ELi rahastuse toel oma Euroopa lastegarantii tegevuskavades lahendada. Näiteks on alusharidus ja lapsehoid mõnes liikmesriigis (nt **Taani** ja **Sloveenia**) kõige madalama sissetulekuga peredest pärit lastele juba tasuta, **Portugalis** on käimas reform, et tagada tasuta alusharidus ja lapsehoid kõigile lastele. **Hispaania** töötab oma taaste- ja vastupidavuskava raames selle nimel, et suurendada tasuta alushariduse ja lapsehoiu kohtade arvu 0–3aastastele, seades esikohale lapsed, kes elavad suurema vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga piirkondades ja maapiirkondades, ning **Poola** on oma taaste- ja vastupidavuskava raames kehtestanud soodustused formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste vanematele, et katta või vähendada lapsehoiuteenuste tasudega seotud kulusid. Paljudes riikides valitseb alushariduse ja lapsehoiu sektoris ka rajatiste- ja personalipuudus. **Bulgaaria** lubab laiendada alushariduse ja lapsehoiu teenusvõrgustikku, **Saksamaa** kohustus oma taaste- ja vastupidavuskava raames looma 90 tuhat täiendavat lastehoiukohta, ehitades oma tegevuskava „Investeeringud alusharidusse ja lapsehoidu“ raames ESF+ toel uusi rajatisi. 2022. aastal kuulus lapsehoiuvõimaluste parandamine kuue liikmesriigi 22 ESF+ rakenduskavva ja selleks oli ette nähtud 60,7 miljonit eurot. Lisaks sisaldasid enamiku ELi liikmesriikide taaste- ja vastupidavuskavad meetmeid suutlikkuse, kaasavuse ja/või kvaliteedi parandamiseks alushariduse ja lapsehoiu valdkonnas. Vastavad investeeringud ulatuvad rohkem kui 8 miljardi euroni.

Kogu elanikkonna ja laste vaesuse sügavus püsis ELis stabiilsena, kuid mõnes liikmesriigis suurenes see märkimisväärselt. Vaesuse sügavust mõõdetakse vaesusriskiga inimeste sissetulekutaseme ja vaesuspiiri vahena²³⁷. See vähenes ELis 2023. aastal veidi, jõudes 23,0 % tasemele (2022. aasta sissetulekute põhjal) (vt joonis 2.4.5). Kõige suurem oli see Rumeenias (37,4 %), millele järgnesid Slovakkia ja Ungari (vastavalt 29,9 % ja 29,5 %), pärast olulist kasvu (vastavalt 5,4 protsendipunkti, 11,5 protsendipunkti ja 10,1 protsendipunkti). Kõige järsem langus registreeriti Belgias (–4,2 protsendipunkti), kus tase oli ELi madalaim (14,0 %). Vaesus on sügavam (peaaegu) tööta leibkondades elavate inimeste seas, kelle puhul oli see näitaja 2023. aastal ELi tasandil ligikaudu 63,0 % (2022. aasta sissetulekute põhjal)²³⁸. Laste vaesuse sügavus ELis keskmiselt püsis muutumatuna ja on kõrgem kui kogu elanikkonna hulgas (24,4 %). Vastav tase olid kõrgeim Ungaris (64,3 %), kus kasv oli märkimisväärtne (49,8 protsendipunkti, mis on üle kolme korra enam kui 2022. aastal, mil sealne tase oli üks madalamaid), järgnesid Rumeenia (39,4 %) ja Slovakkia (37,7 %), kus kasv oli vastavalt 6,3 ja 12,7 protsendipunkti. Kõige järsem langus registreeriti Bulgaarias (–10,9 protsendipunkti), kuid tase on endiselt kõrge (31,9 %), ja Itaalias (–8 protsendipunkti), kus see jääb alla ELi keskmise (19,9 %). Madalaim tase oli Soomes ja Belgias (vastavalt 15,4 % ja 15,2 %).

²³⁷ See näitaja, mida nimetatakse ka [suhtelise vaesuse süvikuks](#), arvutatakse suhtelise vaesuse piiri tasemest väiksemat ekvivalentnetosissetulekut teenivate inimeste mediaan-ekvivalentnetosissetuleku ja suhtelise vaesuse piiri vahena, mida väljendatakse protsendina suhtelise vaesuse piirist. Kõnealuse piiri tasemeks on määratud summa, mis moodustab 60 % riigi (mitte kogu ELi) kõigi inimeste mediaan-ekvivalentnetosissetulekust.

²³⁸ Eurostat [[ilc_li06](#)].

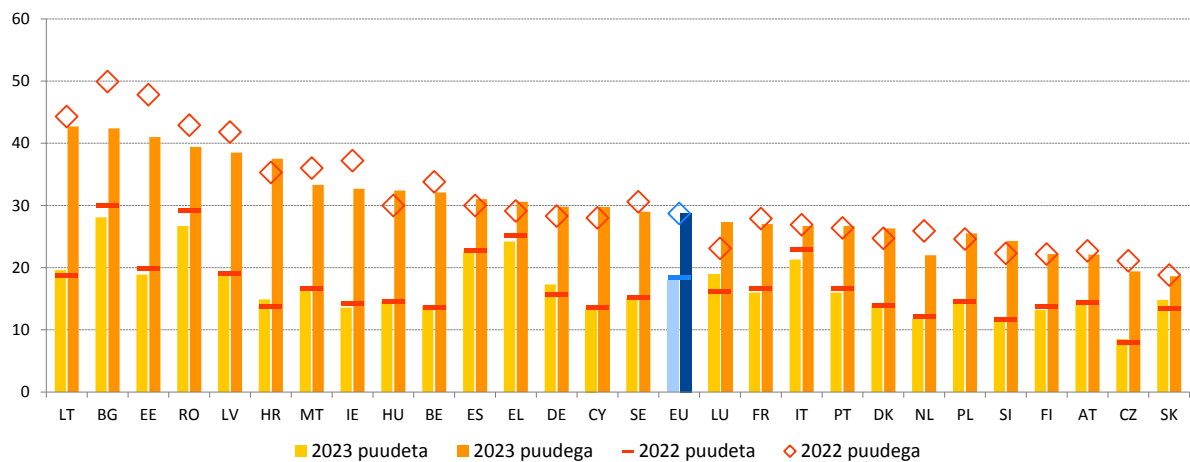
Joonis 2.4.5. Vaesuse sügavus oli ELis üldjoontes stabiilne, kuid sageli suurem laste puhul
Suhtelise vaesuse süvik vaesuspiiri järgi, kogu elanikkond ja lapsed (0–17, %)

Märkus. Aegrea katkemine Prantsusmaa ja Luksemburgi puhul 2022. aastal ning Horvaatia puhul 2023. aastal.
Allikas: Eurostat [[ilc_li11](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Joonis 2.4.6. Puuetega inimeste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse risk on endiselt suurem kõigis liikmesriikides

Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse riski määr puuetega ja puueteta inimeste puhul (16aastased ja vanemad, %)

Märkus. Aegridade katkemine Horvaatia puhul ja hinnangulised andmed Saksamaa kohta 2023. aastal.
Allikas: Eurostat [[hlth_dpe010](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse risk on puuetega inimeste puhul jätkuvalt suur. Nende vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr oli ELis 2023. aastal 28,8 %, mis on 10 protsendipunkti kõrgem kui ülejäänud elanikkonna puhul. Samuti oli see liikmesriigiti väga erinev (vt joonis 2.4.6). See määr oli hoolimata väiksest langusest võrreldes eelneva aastaga kõrgeim Leedus, Bulgaarias ja Eestis (vastavalt 42,7 %, 42,4 % ja 41 %) ning madalaim Slovakkias (18,6 %). Puuetega inimeste materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr oli kõrgeim Rumeenias ja Bulgaarias (vastavalt 28,4 % ja 28,1 %). Üldiselt olid kõige suuremas vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus tööealised puuetega inimesed, neile järgnesid puuetega noored (vastavalt 33,6 % ja 33,5 %). Samuti olid puuetega naised suuremas ohus kui puuetega mehed (29,8 % võrreldes 27,6 %ga).

Väljaspool ELi sündinud inimeste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse risk vähenes veidi, kuid jäi palju suuremaks kui ELis sündinute puhul. Väljaspool ELi sündinud inimeste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr oli üle kahe korra suurem kui ELis sündinud inimestel, vastavalt 39,2 % ja 18,4 %. Erinevus nende kahe rühma vahel oli kõige suurem Austrias (42,7 % vs. 11,4 %), Belgias (42,1 % vs. 14,6 %) ja Hispaanias (46,7 % vs. 21,1 %). Kreekas vähenes see erinevus 2023. aastal märkimisväärselt (5,1 protsendipunkti võrra, jõudes 23 protsendipunktini), kuigi sealne väljaspool ELi sündinud inimeste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr oli 2023. aastal liikmesriikide seas üks kõrgemaid (47,1 %). Erinevus vähenes märkimisväärselt Hispaanias (−4,7 protsendipunkti) ja Bulgaarias (−11,9 protsendipunkti), samal ajal kui Maltal suurenes see kõige rohkem (+ 8,7 protsendipunkti)²³⁹.

²³⁹ Nagu nähtub Eurostati näitajast [[ilc_peps06n](#)], mille puhul võrreldakse ELi-välistes riikides sündinud isikuid andmeid esitavas riigis sündinud isikutega; 18aastased või vanemad isikud. Esimese puhul puuduvad andmed Rumeenia kohta.

ELis ohustab vaesus või sotsiaalne tõrjutus jätkuvalt märkimisväärselt hulka romasid.

Viimaste uuringuandmete kohaselt oli uuringus osalevates riikides elavatest romadest vaesusriskiga²⁴⁰ keskmiselt 80 %, kusjuures aastatel 2016–2021 edusamme ei täheldatud. Roma lastest (alla 18aastased) elab vaesusriskiga leibkondades keskmiselt 83 %. Samuti oli romade hulgas rohkem suure materiaalse puuduse all kannatajaid (48 %) kui elanikkonnas üldiselt, eriti nooremates ja vanemates vanuserühmades. Romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlevas ELi strateegilises 2020.–2030. aasta raamistikus kutsutakse liikmesriike üles vähendama romade ja muu elanikkonna vahelist vaesusmäära erinevust (sealhulgas laste hulgas) vähemalt poole võrra ning tagama, et enamik romasid tuleb 2030. aastaks vaesusest välja²⁴¹. Romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitleva nõukogu soovitusel kohaselt võtsid liikmesriigid kohustuse tegeleda roma elanikkonna äärmiselt kõrge suhtelise vaesuse määra ning materiaalse ja sotsiaalse puudusega, et tulemuslikult toetada romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist²⁴². Romasid käsitlevate uuendatud riiklike strateegiliste raamistike hindamise tulemusena kutsutakse liikmesriike üles võtma meetmeid kindlaks tehtud probleemsetes valdkondades ning uuendama ja muutma oma raamistikke, sealhulgas seadma neis kõrgemaid eesmärgi²⁴³. Nõukogu järeldustes, mille eesmärk on tagada romadele võrdne juurdepääs asjakohasele ja segregatsioonita eluasemele ning tegeleda eraldatud asulate probleemiga,²⁴⁴ kutsutakse liikmesriike üles tegema kindlaks kõik selleks kättesaadavad rahalised vahendid ja neid kasutama.

²⁴⁰ [ELi põhiõiguste ameti romade uuring 2021](#). Uuringus osalesid järgmised riigid: Bulgaaria, Tšehhi, Kreeka, Hispaania, Horvaatia, Ungari, Portugal, Rumeenia, Slovakkia.

²⁴¹ Vt [uus romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik \(täispakett\)](#).

²⁴² Vt [ELT C 93, 19.3.2021, lk 1–14](#).

²⁴³ Hinnangut vt [COM\(2023\) 7 final täispaketis](#).

²⁴⁴ [Nõukogu järeldused meetmete kohta romade võrdse juurdepääsu tagamiseks asjakohasele ja segregatsioonita eluasemele ning eraldatud asulatega tegelemiseks](#).

Energiaostuvõimetuse suurenemine 2023. aastal ELis teist aastat järjest, peegeldades suurte energiakulude mõju, kusjuures liikmesriikide vahel esines märkimisväärselt erinevusi.

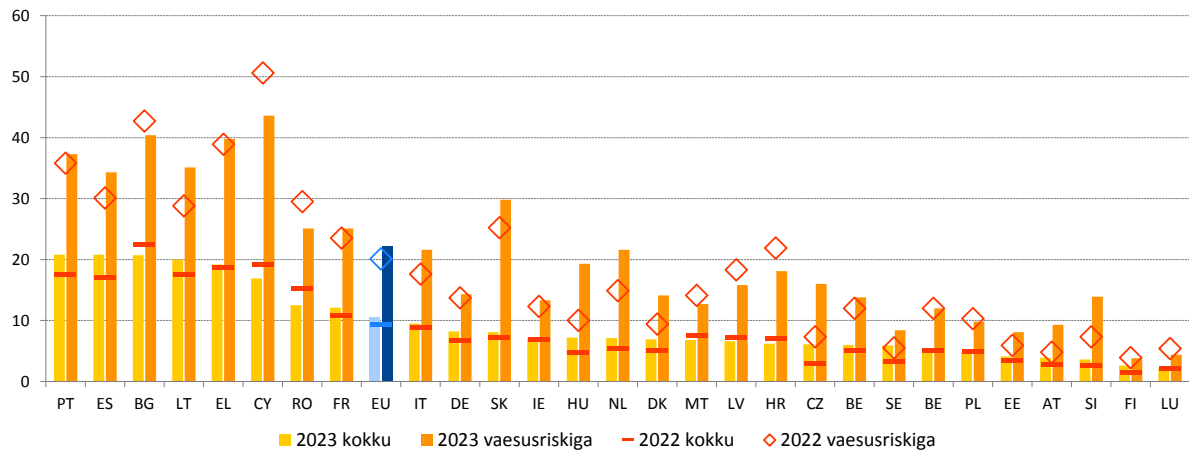
Energiaostuvõimetuse, mis väljendub nende inimeste osakaalus, kellel ei ole võimalik oma kodu piisavalt soojana hoida, kasvas ELis 1,3 protsendipunkti võrra, küündides 2023. aastal 10,6 %ni²⁴⁵. See on teine järjestikune kasvuaasta pärast pidevat langust aastatel 2015–2021 (9,6 %lt 6,9 %le) (vt joonis 2.4.7). See kajastab 2021. aasta teisel poolel alanud ja 2022. aastal kiirenenud energiahindade tõusu mõju. Asjaolu, et energiaostuvõimetuse kasv 2023. aastal on väiksem kui 2022. aastal, mil hinnashokk 2022. aasta talvel oli 2021. aasta talvega võrreldes märkimisväärselt suurem, näitab, et ELi ja selle liikmesriikide vastu võetud erakorralised toetusmeetmed leevendasid mõju tõhusalt²⁴⁶. Energiaostuvõimetuse määr oli 2023. aastal liikmesriigiti väga erinev, ulatudes 2,1 %st Luksemburgis 20,8 %ni Hispaanias ja Portugalis. Suurim kasv oli Hispaanias, Portugalis, Tšehhis, Rootsis, Leedus, Ungaris, Taanis ja Madalmaades, samal ajal kui Lätis, Maltal, Horvaatias, Bulgaarias, Küprosel ja Rumeenias registreeriti langus. See kasv oli 2023. aastal suhtelises vaesuses elavate inimeste puhul suurem kui elanikkonnas üldiselt (+ 2,1 protsendipunkti). Nende puhul oli energiaostuvõimetuse keskmisest enam kui kaks korda suurem (2023. aastal 22,2 %), ulatudes 3,8 %st Soomes 43,6 %ni Küprosel. Kõige rohkem suurenes vaesusriskiga inimeste energiaostuvõimetuse Ungaris, Tšehhis, Madalmaades, Sloveenias, Leedus, Taanis, Slovakkias, Austrias, Hispaanias ja Itaalias, samal ajal kui Bulgaarias, Lätis, Horvaatias, Rumeenias ja Küprosel vähenes energiaostuvõimetuse nende hulgas kõige rohkem.

²⁴⁵ Energiaostuvõimetuse jälgimiseks ELis kasutatakse peamise näitajana nende inimeste osakaalu, kes ei suuda oma kodu piisavalt soojana hoida. Lisateave energiaostuvõimetuse näitajate kohta ELi tasandil on kättesaadav [sotsiaalkaitsekomitee näitajate alltöörühma teabelehel](#).

²⁴⁶ Viimased kättesaadavad andmed energiaostuvõimetuse kohta pärinevad sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlevast ELi 2023. aasta statistikast. Neid küsimusi käsitlevad uuringud viiakse tavaliselt läbi aasta esimesel poolel, ajavahemikul asjaomase aasta jaanuarist juunini, seega kajastavad 2023. aasta andmed 2022. aasta talve energiahindade tõusu mõju.

Joonis 2.4.7. Energiaostuvõimetus on ELis suurenenud ja liikmesriigiti on see väga erinev

Inimesed, kes ei suuda oma kodu piisavalt soojana hoida; kogu elanikkonna hulgas ja vaesusriskiga elanikkonna hulgas; 2022 ja 2023 (%)

Märkus. Leedu 2023. aasta andmete aegridades esineb katkemisi.

Allikas: Eurostat [[ilc_mdcs01](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

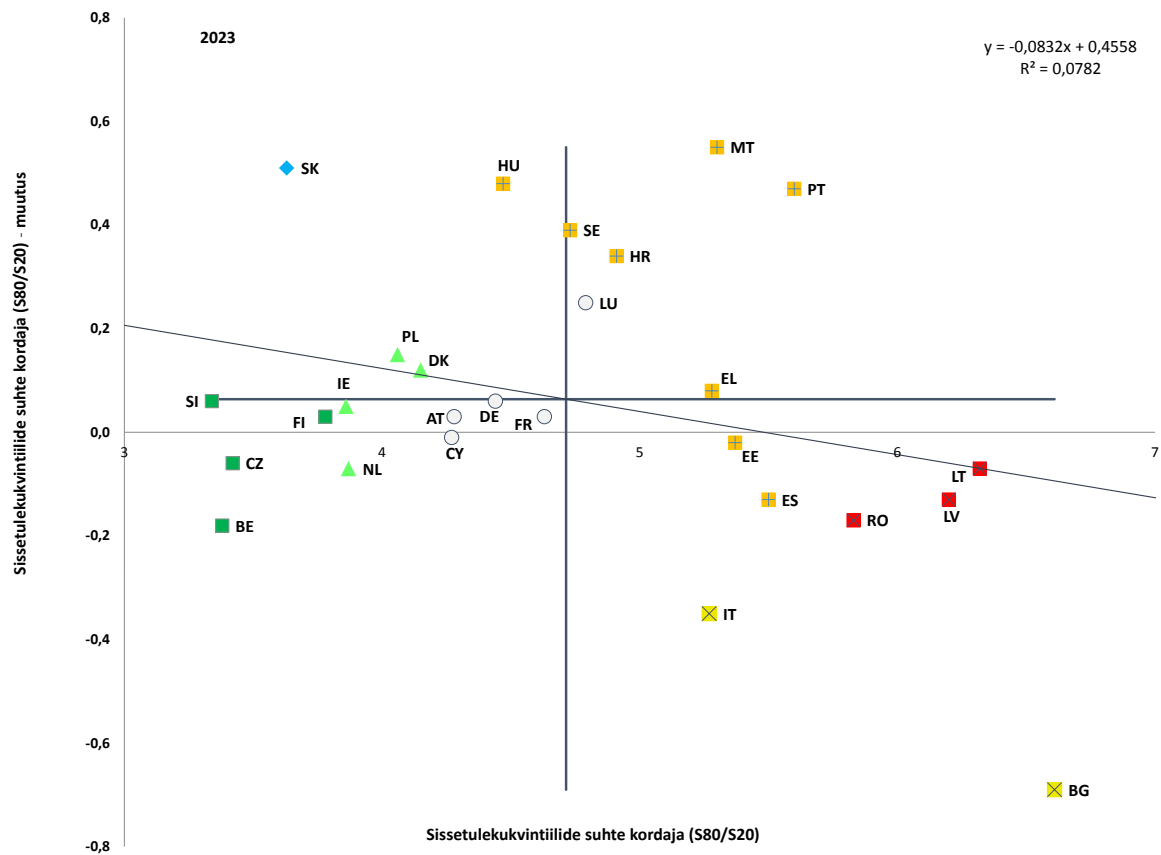
Sissetulekute ebavõrdsus ELis keskmiselt jäi 2023. aastal üldjoontes muutumatuks, liikmesriikide olukorras toimus mõningane lähenemine. Sissetulekukvintiliide suhte kordaja (S80/S20) püsis 2023. aastal suures osas stabiilsena 4,72 juures (2022. aastal 4,73, vastavalt 2022. ja 2021. aasta sissetulekute põhjal)²⁴⁷. Hinnangu „kriitilises olukorras“ said Leedu, Läti ja Rumeenia, kus sissetulekute ebavõrdsuse näitajad on liidu suurimate seas vaatamata sellele, et need 2023. aastal mõneti (kuid siiski suhteliselt vähe) vähenesid (vt joonis 2.4.8). Suurt ebavõrdsust täheldati ka Hispaanias, Eestis ja Kreekas, samuti Portugalis ja Maltal (kahes viimases pärast suhteliselt suurt kasvu). Ungaris, Rootsis ja Horvaatias tõi suur kasv ELi keskmise lähedased tulemused. 2023. aastal oli olukord kõigis neis kaheksas liikmesriigis kategoorias „tähelepanu vajav“. Samas vähenes sissetulekute ebavõrdsus enim Bulgaarias (–0,69), kus 2023. aasta tase oli siiski üks kõrgemaid (6,61) ning olukord oli „kehv, kuid paranemas“, nagu ka Itaalias, kus langus oli väiksem (–0,35), kuid algas madalamalt. Mõlemad toetasid ülespoole suunatud lähenemist. Belgia, Tšehhi, Sloveenia ja Soome olid 2023. aastal kategoorias „väga tubli“. Mõnes liikmesriigis, näiteks Saksamaal, Ungaris, Itaalias, Portugalis ja Rootsis, on sissetulekute ebavõrdsuse tase ka piirkonniti väga erinev (vt 5. lisa joonis 4), sealhulgas äärepoolseimates piirkondades. Eurostati 2023. aasta tuluaasta kiirhinnangute kohaselt oli sissetulekute ebavõrdsuse tase, mida mõõdetakse sissetulekukvintiliide suhte kordaja abil, üsna stabiilne kõigis riikides, välja arvatud Lätis, kus prognoositi märkimisväärtset kasvu²⁴⁸. Äärmiselt oluline on hinnata reformide ja investeeringute mõju tulujaotusele, et võtta arvesse nende mõju sissetulekute ebavõrdsusele ja saada eelteavet poliitika kujundamiseks.

²⁴⁷ Näitaja on määratletud kui 20 % suurima (ekvivalentneto)sissetulekuga ja 20 % väikseima sissetulekuga elanikkonna kogutulu suhe.

²⁴⁸ Vt [2024. aasta kiirhinnangu eksperimentaalandmed](#) (lk 13).

Joonis 2.4.8. Sissetulekute ebavõrdsus ELis keskmiselt jäi 2023. aastal üldjoontes muutumatuks, liikmesriikide olukorras toimus mõningane lähenemine

Sissetulekukvintiliide suhte kordaja (S80/S20), 2023. aasta tase ja muutus eelneva aastaga võrreldes (sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Horvaatia puhul. Statistiliselt olulised muutused on tähistatud tärniga (*).

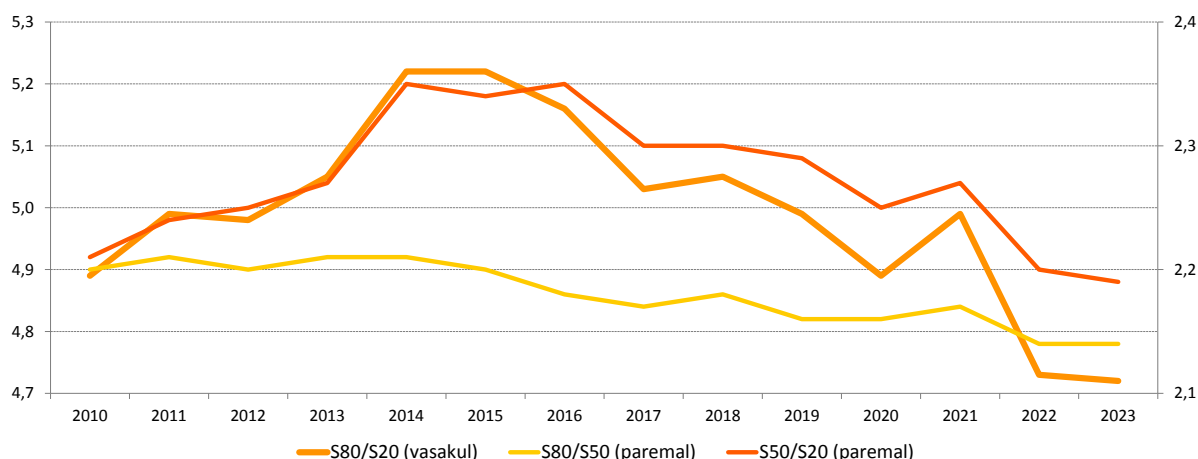
Allikas: Eurostat [[tessi180](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Pikemas perspektiivis on sissetulekute ebavõrdsus pärast 2014.–2015. aasta haripunkti vähenenud, kuid esineb kõikumisi ja mõningaid erinevusi liikmesriikide vahel. Sissetulekute ebavõrdsus (mõõdetuna sissetulekukvintiliide suhte kordaja S80/S20 abil) suurenes järsult EL 27 W-kujulise majanduslanguse ajal ja langes seejärel tagasi finantskriisieelsele tasemele, kusjuures viimastel aastatel on see veelgi veidi vähenenud (vt joonis 2.4.9). Sissetulekute ebavõrdsus tulujaotuse alumises osas (mõõdetuna S50/S20 abil) jõudis 2023. aastaks üldjoontes tagasi 2010. aasta tasemele, samal ajal kui see tulujaotuse ülemises osas (st S80/S50) sellest pisut allapoole langes. Selle põhjuseks on ELi viimaste aastate kiirete ja tõhusate, eelkõige seoses COVID-19 kriisi ja kõrge elukallidusega võetud poliitikameetmete mõju. Samal ajal osutab see sellele, et tulujaotuse alumises osas ei ole pikemas perspektiivis tehtud märkimisväärsed edusamme. Kuigi paljudes liikmesriikides paranes aastatel 2007–2022 madalamate kvintiliide sissetulekute osakaal, ilmnes teistes liikmesriikides tõendeid polariseerumise kohta (nimelt Itaalias, Leedus, Luksemburgis, Ungaris, Maltal, Taanis ja Rootsis)²⁴⁹. Kokkuvõttes suurenes perioodi jooksul mitmes liikmesriigis sissetulekute osakaal teises, kolmandas ja neljandas sissetulekukvintilis (mida võiks pidada vastavaks keskklassile), välja arvatud mõned olulised erandid (nimelt Bulgaaria, Küpros ja Soome).

²⁴⁹ Põhineb katkestuste suhtes neutraliseeritud andmetel. Täielik analüüs on kättesaadav dokumendis [Economic inequalities in the EU – key trends and policies](#).

Joonis 2.4.9. Sissetulekute ebavõrdsus EL 27s on viimase viieteistkümne aasta jooksul olnud kõikuv, kuid viimasel ajal vähenenud

Sissetulekukvintiliide suhte kordajad S80/S20, S80/S50 ja S50/S20 (2010–2022)

Märkus. Aegridades esinevate katkestuste kohta vt andmetabelid.

Allikas: Eurostat [tessi180], [ilc_di11d], [ilc_di11e], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Sotsiaalkaitsehüvitiste kulud suurenesid 2023. aastal nominaalväärtuses, kuid vähenesid reaalkväärtuses, kusjuures liikmesriikide ja sotsiaalkaitseharude vahel esines suuri erinevusi²⁵⁰.

Osakaal SKPst oli ELis 2023. aastal 26,8 % (2022. aastal 26,9 %), mis on 3,2 protsendipunkti väiksem kui suurim osakaal COVID-19 kriisi ajal 2020. aastal (30 %, tingituna erakorralistest poliitikameetmetest). Hoolimata alates 2018. aastast toimuvast mõningasest lähenemisest (eelkõige aastatel 2020–2021) on erinevused liikmesriikide vahel endiselt suured: kuues liikmesriigis oli osakaal üle 28 % ja kuues alla 17 %²⁵¹. Kui nominaalväärtuses suurenesid sotsiaaltoetuste kulud ELis 2023. aastal 6,1 %, siis reaalkväärtuses need veidi vähenesid (–0,2 %) ²⁵², peegeldades endiselt kõrget inflatsiooni. Ka muutused reaalkväärtuses on erinevad – seitsmes liikmesriigis oli kasv üle 5 % ning neljas liikmesriigis langus üle 2 %²⁵³. ELi tasandil oli reaalkväärtuse mõningane vähenemine 2023. aastal tingitud sotsiaalse tõrjutuse hüvitiste vähenemisest peaaegu 8 % ja töötushüvitiste vähenemisest peaaegu 5 % ning haigus- ja tervishoiuhüvitistega seotud kulutuste vähenemisest ligikaudu 1 % võrra. Teisest küljest suurenesid vanadus- ja toitjakaotushüvitistega seotud kulud reaalkväärtuses 0,7 %.

²⁵⁰ Eurostat, sotsiaalkaitse ([spr_exp_func](#), väljavõte 7.11.2024). 2023. aasta andmed on hinnangulised ning hõlmavad kõiki liikmesriike peale Kreeka.

²⁵¹ Need on vastavalt Prantsusmaa, Soome, Austria, Saksamaa, Belgia ja Itaalia ning Iirimaa, Malta, Eesti, Rumeenia, Leedu ja Ungari.

²⁵² Reaalkväärtuse muutusi hinnatakse, deflateerides nominaalväärtuses kulusid eurodes [[spr_exp_func](#)] ühtlustatud tarbijahinnaindeksiga (THHI) – vt täpsemalt [siit](#).

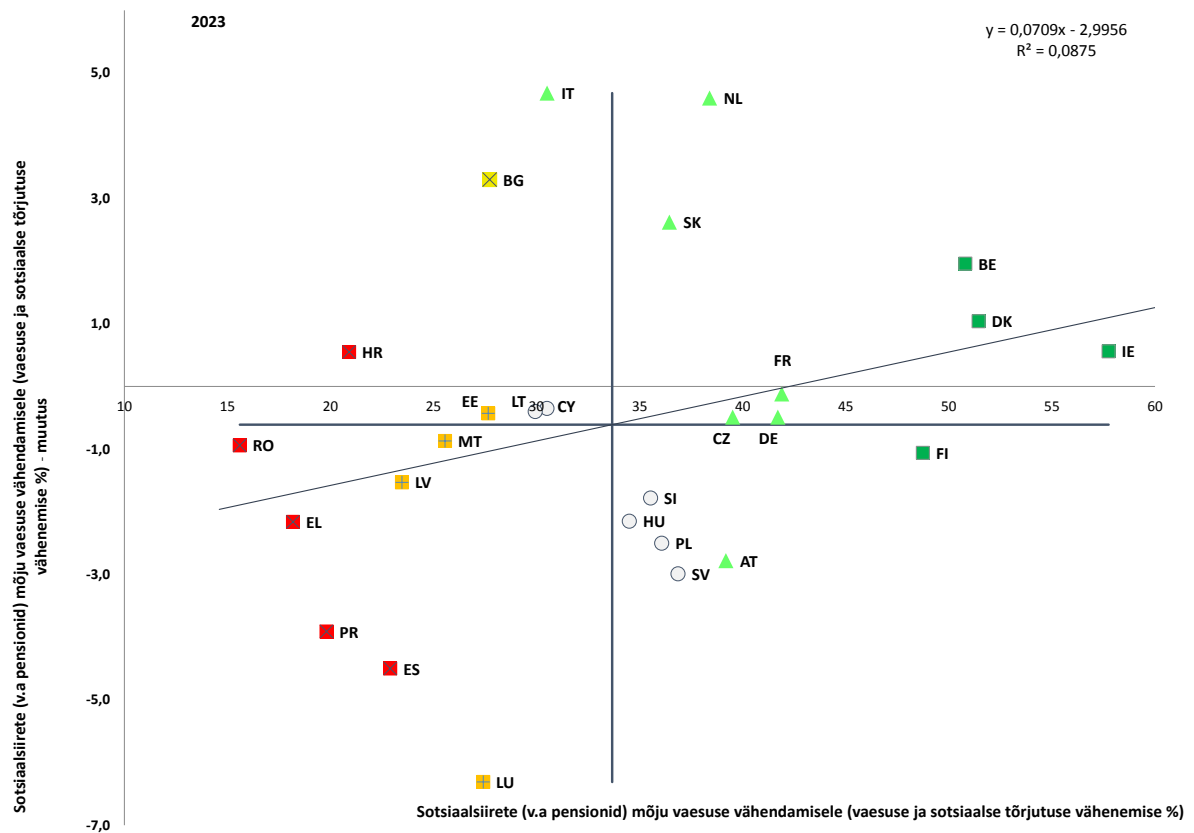
²⁵³ Need riigid on vastavalt Slovakkia, Poola, Küpros, Belgia, Bulgaaria, Luksemburg ja Madalmaad ning Eesti, Läti, Itaalia ja Leedu.

Kulutused vanadus- ja toitjakaotushüvitistele moodustavad endiselt peaaegu poole kõigist ELi sotsiaalkaitsehüvitiste kuludest. See osakaal oli 2023. aastal 46,7 % (2022. aastal 46,2 %).

Tervishoiu- ja haigushüvitised moodustasid endiselt suuruselt teise osa (29,9 % võrreldes 30,2 %ga 2022. aastal), samas kui perehüvitised moodustasid 8,6 % (nagu ka 2022. aastal) ning invaliidsushüvitised 7,1 % (2022. aastal 7 %). Töötushüvitiste osakaal vähenes koos töötusega jätkuvalt, langedes 2023. aastal 3,9 %le (madalaim tase alates 2008. aastast, mis on aegridade esimene aasta). 2022. aastal oli see pärast 2020. aasta rekordtaset (7,4 %) langenud 4,1 %le. Samal ajal vähenes sotsiaalse tõrjutuse hüvitistega seotud kulutuste osakaal 2023. aastal 2022. aasta 2,6 %lt 2,4 %le. Seevastu eluasemetoetuskulude osakaal (1,4 %) suurenes 2022. aastaga (1,3 %) võrreldes veidi. Vanadus- ja toitjakaotushüvitiste osakaal suurenes aastases võrdluses enamikus liikmesriikides (16 liikmesriigis 26st), samas kui enamikus liikmesriikides vähenesid kulutused sellistes kategooriates nagu tervishoiu-, haigus-, töötus- või sotsiaalse tõrjutuse hüvitised.

Joonis 2.4.10. Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele kahanes 2023. aastal veidi, kusjuures on märke erinevustest

Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele, 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (% , sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Horvaatia puhul.

Allikas: Eurostat [[tespm050](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele kahanes 2023. aastal veidi, kusjuures on märke erinevustest liikmesriikide vahel. See vähenemine toimus nii ELis keskmiselt (–0,3 protsendipunkti, jäädes endiselt suuremaks kui enne COVID-19 pandeemiat) kui ka enamikus liikmesriikides (vt joonis 2.4.10). Erinevused riigiti olid siiski suured. 2023. aastal (2022. aasta sissetulekute põhjal) registreeriti „kriitiline olukord“ Rumeenias, Kreekas, Portugalis, Horvaatias ja Hispaanias, kus sotsiaalsiirete mõju oli väga väike (15,6–22,9 %), ning vähenemist täheldati kõigis riikides peale Horvaatia. Kategoorias „tähelepanu vajav“ olid neli liikmesriiki. Mõju vähenes kõige rohkem Luksemburgis, samas kui Eestis, Maltal ja Lätis oli mõju vähenemine väiksem, kuid kõigi puhul jäi mõju alla ELi keskmise. Seevastu Iirimaa, Taani, Belgia ja Soome olid kategoorias „väga tubli“ (näitajad vahemikus 48,7 % – 57,7 %). Sotsiaalsiirete mõju rahalise vaesuse riskile vähenes 2023. aastal ELis keskmiselt veidi ka laste puhul (–0,3 protsendipunkti²⁵⁴), tänu vähenemisele 20 liikmesriigis (kuni –18,6 protsendipunkti Ungaris, –8,8 protsendipunkti Luksemburgis ja –7,3 protsendipunkti Rootsis), mida ei kaalu üles kasv üksikutes liikmesriikides (kuni +8,2 protsendipunkti Itaalias, +3,2 protsendipunkti Slovakkias ja +2,5 protsendipunkti Horvaatias). Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele kogu elanikkonna puhul erines suuresti ka ELi piirkondade tasandil, eelkõige Belgias, Saksamaal, Itaalias, Ungaris, Poolas, Portugalis ja Hispaanias (vt 5. lisa joonis 9), kaasa arvatud äärepoolseimates piirkondades.

²⁵⁴ See põhineb sotsiaalkaitsekomitee näitajate allrühma loodud dokumendil [Benchmarking framework on childcare and support to children](#). Näitaja saab arvutada, võttes aluseks laste suhtelise vaesuse määra pärast ja enne siirdeid (v.a pensionid). Käesolevas analüüsis ei võeta arvesse mitterahalisi sotsiaalsiirdeid, sealhulgas tasuta alusharidust ja lapsehoidu, haridust ja tervishoidu.

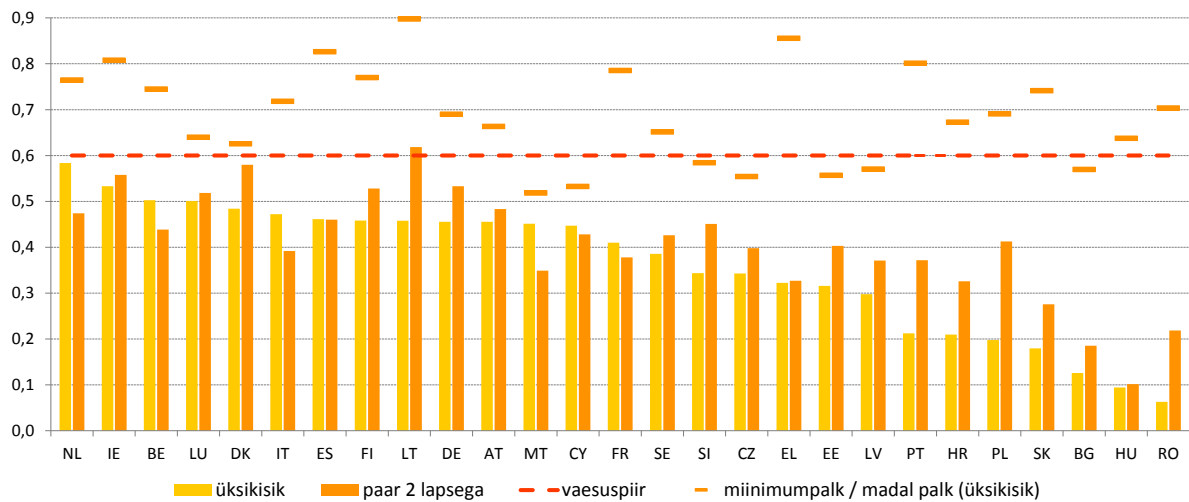
Kuigi olukord on viimastel aastatel paranenud, ei ole miinimumsissetulekutoetus inimeste vaesusest väljatoomiseks peaaegu üheski liikmesriigis üldiselt piisav. Miinimumsissetuleku tagamise kavad on viimaseks abinõuks sotsiaalses turvavõrgus²⁵⁵. Toetuse piisavust saab hinnata, võrreldes suhtelise vaesuse piiriga selliste leibkondade kasutada olevat sissetulekut, kes sõltuvad üksnes miinimumsissetulekust (ja kellel puudub töötulu) (vt joonis 2.4.11)²⁵⁶. Ühe täiskasvanuga leibkonna puhul on toetus kõige kõrgem Madalmaades, kus see jõuab peaaegu suhtelise vaesuse piirini (60 % mediaanekvivalentnetosissetulekust), ning Iirimaa, Belgias ja Luksemburgis on see 50 % mediaansissetulekust või sellest suurem ning enamikus teistes riikides 30–50 % mediaansissetulekust. Ühe täiskasvanuga leibkonna toetus on väikseim Rumeenias, Ungaris ja Bulgaarias, kus see moodustab ligikaudu 10 % mediaansissetulekust või alla selle. Võrreldes 2022. aastaga on toetuse piisavus kasvanud Eestis (+4 protsendipunkti), Madalmaades ja Luksemburgis (+3 protsendipunkti), Iirimaa, Belgias, Hispaanias, Leedus ja Tšehhis (+2 protsendipunkti), samal ajal kui Itaalias, Austrias, Küprosel, Poolas (–3 protsendipunkti), Kreekas ja Ungaris (–2 protsendipunkti) on toetuse piisavus vähenenud. Kui võtta arvesse kahest täiskasvanust ja kahest lapsest koosneva leibkonna olukorda, on toetuse piisavus enamikus liikmesriikides sarnane või suurem, peamiselt perehüvitiste suurema rolli tõttu. Ainult Leedus on seda tüüpi leibkondadele antava toetuse tase piisav nende vaesusest välja aitamiseks. Võrreldes 2022. aastaga täheldati selle leibkonnatüübi puhul toetuse piisavuse olulist kasvu (rohkem kui +5 protsendipunkti) Eestis, Hispaanias, Tšehhis ja Slovakkias, samas kui Poolas täheldati suurt vähenemist (–6 protsendipunkti). Lisaks on netosissetulek, mida teenib täistööajaga miinimumpalga eest (või vastava madala palga eest riikides, kus seadusjärgne miinimumpalk puudub) töötav isik, kõigis liikmesriikides süstemaatiliselt suurem kui mitte töötava isiku sotsiaalabi kaudu saadud sissetulekutoetus.

²⁵⁵ [Nõukogu soovitus piisava miinimumsissetuleku kohta, mis tagab aktiivse kaasamise \(2023/C 41/01\)](#).

²⁵⁶ Lisaks miinimumsissetulekutoetustele võib leibkondadel olla õigus saada eluaseme- ja peretoetusi.

Joonis 2.4.11. Töötutele leibkondadele antav sotsiaalabi on endiselt suhteliselt ebapiisav

Sotsiaalabi saavate leibkondade (üheliikmeline ja kahest kahe alla 14aastase lapsega täiskasvanust koosnev) ekvivalentnetosissetulek protsendina mediaanekvivalentnetosissetulekust, 2023 (%)

Märkus: leibkonna täiskasvanud liikmed, kes ei tööta ega saa töötushüvitist. Netosissetulek, sealhulgas sotsiaalabi, pere- ja eluasemetoetused pärast maksude ja sotsiaalkindlustusmaksete mahaarvamist. Sellise üksikisiku netosissetulek, kes töötab täistööajaga seadusjärgse miinimumpalgaga (või 45 %ga keskmisest palgast riikides, kus seadusjärgne miinimumpalk puudub: Taani, Itaalia, Austria, Soome ja Rootsi).

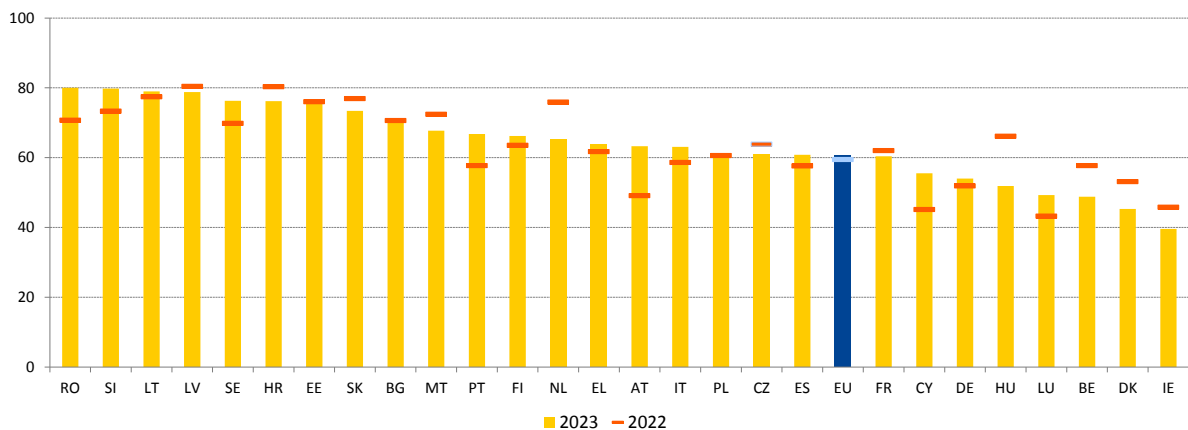
Allikas: arvutused põhinevad [OECD maksusoodustuste mudeli](#) versiooni 2.6.3 ja Eurostati [[ilc_di03](#)] sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika (EU-SILC) tulemustel.

Töötus on endiselt peamine vaesusriski põhjustaja ning üldjuhul ei jõua sotsiaaltoetused kõigi abi vajavate leibkondadeni. ELis oli 2023. aastal vaesuse ohus 60,7 % leibkondadest, kus tööealised inimesed olid kas tööturult eemale jäänud või töötasid väga vähe (st töötasid 20 % või vähem kogu potentsiaalsest tööajast)²⁵⁷ (vt joonis 2.4.12). See osakaal jäi eelneva aastaga võrreldes samaks, kuid liikmesriikide vahel võib täheldada olulisi erinevusi. (Peaaegu) tööta leibkondade (st väga madala tööhõivega leibkondade) suhtelise vaesuse määr ulatus 80 %st Rumeenias (–9 protsendipunkti võrreldes 2022. aastaga) vähem kui 40 %ni Iirimaa (–6 protsendipunkti). Väga suurt kasvu täheldati Austrias (+14 protsendipunkti), Küprosel (+10 protsendipunkti) ja Portugalis (+9 protsendipunkti), kus lähtetase oli küll palju madalam, ning Sloveenias ja Rootsis (+7 protsendipunkti). Märkimisväärne vähenemine registreeriti Ungaris (–14 protsendipunkti), Belgias (–9 protsendipunkti) ja Taanis (–8 protsendipunkti). Samal ajal oli sotsiaaltoetusi saavate vaesusriskiga ja (peaaegu) tööta leibkondades elavate inimeste osakaal ELis 2023. aastal 83,5 %, võrreldes 81,1 %ga aasta varem (vt joonis 2.4.13)²⁵⁸. Liikmesriikide vahel on olulisi erinevusi: see määr ulatub (peaaegu) 100 %ni Taanis, Austrias ja Prantsusmaal ning on Horvaatias alla 60 %. Aastatel 2022–2023 (vastavalt 2021. ja 2022. sissetulekuaasta) enamikus liikmesriikides sotsiaaltoetuste katvus kas suurenes või püsis üldjoontes stabiilsena (muutused olid väiksemad kui 2 protsendipunkti). Märkimisväärset kasvu täheldati Austrias (+15,8 protsendipunkti), Ungaris (+12,8 protsendipunkti), Itaalias (+12,2 pp) ja Lätis (+8,3 protsendipunkti), samal ajal kui Maltal registreeriti märkimisväärne langus (–23,7 protsendipunkti). Umbes kahes kolmandikus liikmesriikides saab miinimumsissetulekutoetusi (vähemalt osaliselt) kombineerida töötuluga, mis loob positiivseid stiimuleid tööturul osalemiseks.

²⁵⁷ Samuti oli ELis 2023. aastal töötute suhtelise vaesuse määr keskmiselt 47,5 %, kusjuures kaheksas riigis oli see määr üle 50 % ning Leedus, Madalmaades ja Rumeenias ligikaudu 60 % või üle selle. Töötute vaesusrisk oli 12 liikmesriigis praegu suurem kui COVIDi-eelsel perioodil (2019. aasta sissetulekute põhjal).

²⁵⁸ See hõlmab mis tahes liiki sotsiaaltoetusi, mitte ainult miinimumsissetuleku kavasisid.

Joonis 2.4.12. Vaesuse määr on (peaaegu) tööta leibkondade hulgas endiselt kõrge
(Peaaegu) tööta leibkondades elavate inimeste suhtelise vaesuse määr (%)

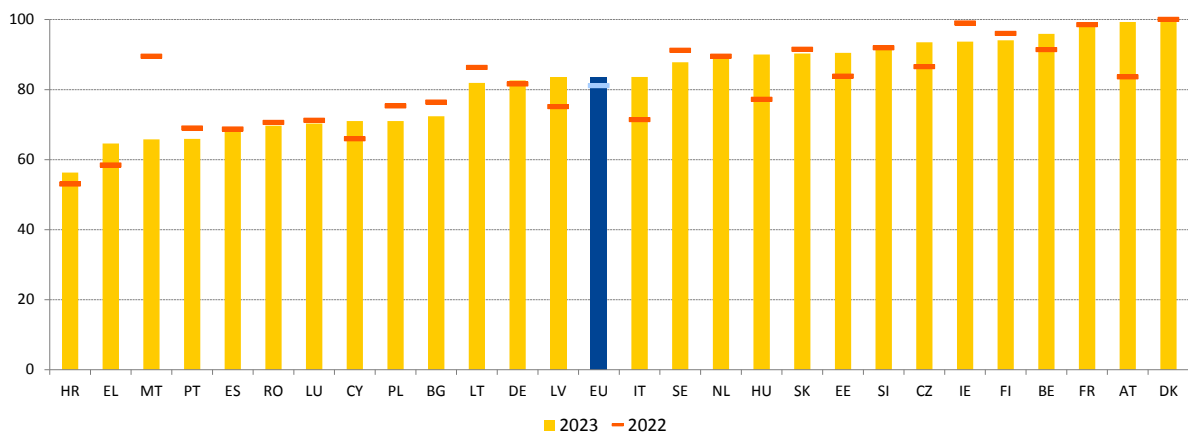

Märkus. Aegrea katkemine 2023. aastal Horvaatia puhul. (Peaaegu) töötud [väga madala tööhõivega] leibkonnad on leibkonnad, kus tööealised liikmed töötasid eelneval aastal 20 % või vähem kogu potentsiaalsest tööajast.

Allikas: Eurostat [[ilc_li06](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Joonis 2.4.13. Sotsiaaltoetusi saavate vaesusriskiga inimeste osakaal on liikmesriigiti väga erinev

Toetuse saajate määr 18–64aastaste vaesusriskiga isikute ja (peaaegu) tööta leibkondades elavate inimeste seas (%)

Märkus. Aegrea katkemine Prantsusmaa puhul 2023. aastal.

Allikas: Eurostat [[ilc_li70](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Ebatüüpilises töösuhtes olevate inimeste rahaline vaesus on endiselt suurem kui teistel töötajatel, kuigi nende vaesusriski vähendamisel on sotsiaalkaitsehüvitistel suhteliselt olulisem roll. Sotsiaalsiirete mõju vaesuse vähendamisele oli ELis 2023. aastal (2022. aasta sissetulekute põhjal) ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate puhul, näiteks tähtajalise lepinguga töötajate (22,2 %), osaajatöö tegijate (24,2 %) ja iseenda tööandjate (26,2 %) puhul märkimisväärselt suurem kui kõigi töötajate puhul keskmiselt (12,0 %),²⁵⁹ kuid rahaline vaesus oli nende rühmade seas enamikus liikmesriikides suurem. ELi tasandil oli suhtelise vaesuse määr tähtajalise lepinguga töötajate puhul 12,8 % (võrreldes 5,3 %ga tähtajatu töölepinguga töötajate puhul), 14,3 % osaajatöö tegijate puhul (võrreldes täistööajaga töötajate 7,1 %ga) ja iseenda tööandjate puhul 20,7 %, samas kui kõigi töötajate hulgas oli see määr keskmiselt 6,4 %²⁶⁰. Tähtajalise lepinguga töötajate rahaline vaesus oli kaheksas liikmesriigis²⁶¹ üle 15 % ja kolmes liikmesriigis (Bulgaaria, Küpros ja Rootsi) isegi üle 20 %. Lisaks suurenes see kümnes liikmesriigis võrreldes COVIDi-eelse perioodiga (2019. aasta andmete põhjal). Iseenda tööandjate hulgas oli vaesuse määr ELi keskmisest kõrgem kaheksas liikmesriigis²⁶², kusjuures Poolas ja Eestis küündis see määr 30 %ni ning Rumeenias lausa 68 %ni. Lisaks oli 15 liikmesriigis see näitaja suurem kui 2019. aastal.

²⁵⁹ Eurostati eraldi väljavõtte sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlevast ELi statistikast, mis põhineb sotsiaalkaitsele juurdepääsu järelevalveraamistiku piisavuse põhinäitajate peamistel jaotustel. Vt [Access to social protection for workers and the self-employed. \(Partial\) Update of the monitoring framework – 2023](#).

²⁶⁰ Iseenda tööandjate sissetuleku hindamine on aga keeruline ning nende materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr on näitaja kohaselt töötajate materiaalse ja sotsiaalse puuduse määraast pigem veidi madalam (2023. aastal olid need näitajad ELis vastavalt 8,0 % ja 8,9 %).

²⁶¹ Need riigid on Bulgaaria, Küpros, Rootsi, Luksemburg, Ungari, Portugal, Itaalia ja Austria.

²⁶² Need riigid on Prantsusmaa, Sloveenia, Läti, Portugal, Hispaania, Poola, Eesti ja Rumeenia. Vt Eurostat [[ilc li04](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Sotsiaaltoetustega kaetuse määr varieerub suuresti liikmesriigiti, töötajate eri kategooriate ja ka tööalase staatuse järgi. Keskmiselt oli ELis 2023. aastal (2022. aasta sissetulekute põhjal) vaesusriskiga (enne sotsiaalsiirdeid) sotsiaaltoetusi saavate tööealiste inimeste (16–64aastased) osakaal²⁶³ suurem tähtajalise lepinguga töötajate hulgas (39,2 %) kui tähtajatu töölepinguga töötajate hulgas (27,3 %) ja osaajatöö tegijate hulgas (33,3 %) suurem kui täistööajaga töötajate hulgas (25,7 %). Samal ajal oli kuues liikmesriigis (Rootsi, Sloveenia, Eesti, Bulgaaria, Taani ja Küpros) tähtajalise lepinguga töötajatel oli väiksem tõenäosus saada toetusi kui tähtajatu töölepingu alusel töötajatel ning kuues liikmesriigis (Eesti, Itaalia, Portugal, Läti, Bulgaaria ja Sloveenia) oli osaajatöö tegijatel väiksem tõenäosus saada toetusi kui täistööajaga töötajatel. Sarnaselt 2022. aastaga oli 2023. aastal viies riigis (Horvaatia, Kreeka, Luksemburg, Poola ja Rumeenia) toetusesaajate osakaal vaesusriskiga (enne sotsiaalsiirdeid) töötajate hulgas väiksem kui 10 %. Kõige väiksem tõenäosus saada sotsiaaltoetusi oli vaesusriskiga (enne sotsiaalsiirdeid) iseenda tööandjatel, kelle puhul oli kaetuse määr EL 27 arvestuses 2023. aastal 12,7 %, mis on lähemal COVIDi-eelsele tasemele (2019. aastal 10,8 %), langedes 2021. aasta 29,0 %lt ja peegeldades COVID-19 pandeemia reageerimiseks võetud erakorraliste toetusmeetmete järkjärgulise kaotamise mõju. 2023. aastal jäi see osakaal seitsmes liikmesriigis (Portugal, Slovakkia, Luksemburg, Poola, Horvaatia, Kreeka ja Rumeenia) alla 5 %. 2023. aastal sai ELis keskmiselt sotsiaaltoetusi vaid veidi üle poole (52,4 %) vaesusriskiga töötutest. Kuues liikmesriigis (Kreeka, Rumeenia, Poola, Horvaatia, Slovakkia ja Madalmaad) oli see osakaal palju väiksem, ligikaudu 15 % või alla selle.

²⁶³ Eurostati eraldi väljavõte, mis käsitleb sotsiaalkaitse kättesaadavuse järelevalveraamistiku toetusesaajate määra näitajat „tegelik kättesaadavus“: [Access to social protection for workers and the self-employed. \(Partial\) Update of the monitoring framework – 2023](#). Sihtrühma kuuluvad need inimesed, kes on enne sotsiaalsiirdeid vaesuse ohus. Näitaja puhul on võetud arvesse individuaalseid sotsiaaltoetusi, v.a vanadus- ja toitjakaotuspensionid.

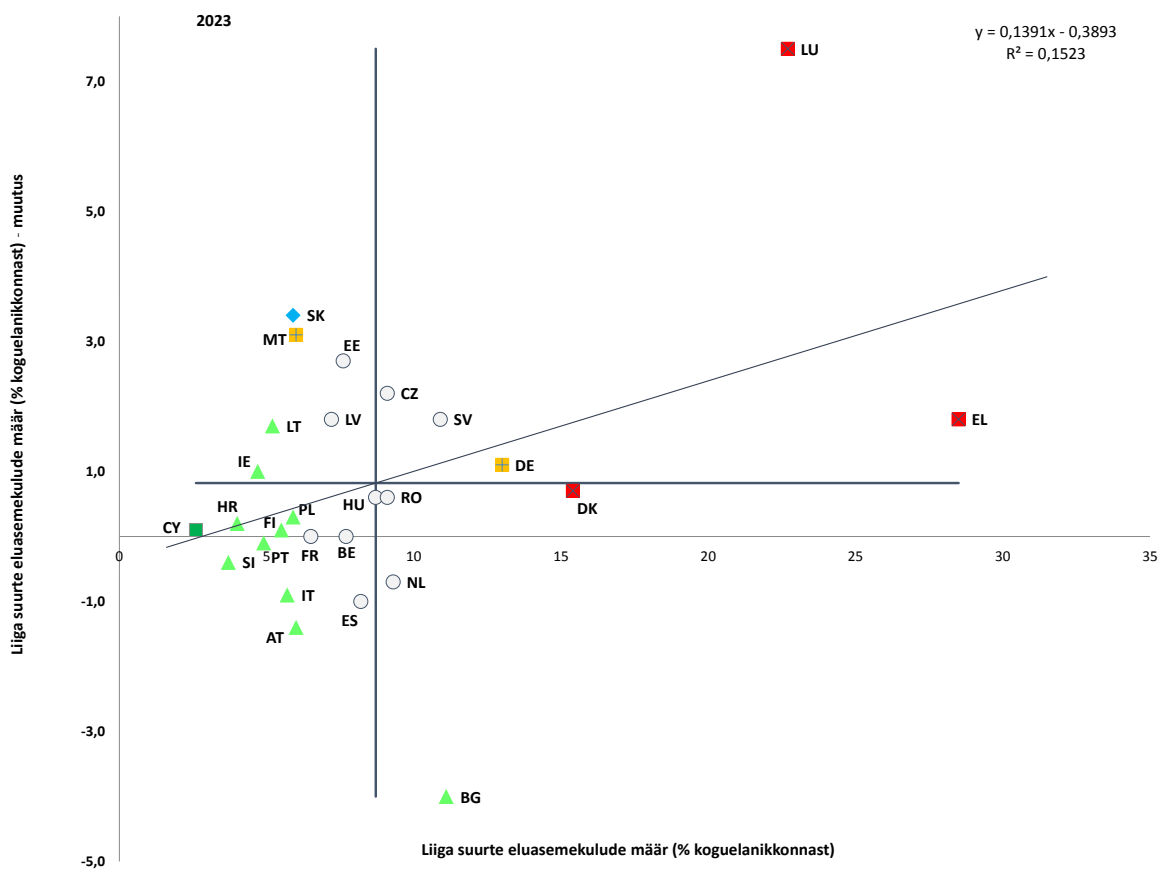
Üldiselt on piisava sotsiaalkaitse kättesaadavus liikmesriigiti endiselt erinev, vaatamata viimastel aastatel tehtud mõningatele edusammudele²⁶⁴. Mis puudutab ametlikku sotsiaalkaitsega kaetust,²⁶⁵ siis esines 2023. aasta kevadel 15 liikmesriigis kaitse puudujääke vähemalt ühe ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate rühma puhul vähemalt ühes sotsiaalkaitse harus, kõige sagedamini töötus-, haigus- ja/või rasedus- ja sünnitushüvitiste valdkonnas. Lisaks oli 13 liikmesriigis vähemalt ühe ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate rühma jaoks vähemalt ühe sotsiaalkaitseharu sotsiaalkaitse kasutamine vabatahtlik, kõige sagedamini vanadus- ja töötushüvitiste valdkonnas, järgnesid invaliidsus-, haigus- ning rasedus- ja sünnitushüvitiste valdkonnad. Mis puudutab iseenda tööandjaid, siis nende puhul oli ametlik kaetus sotsiaalkaitsega ebapiisav ühes või enamas sotsiaalkaitse harus 18 liikmesriigis, seejuures oli kõige sagedamini puudujääke töötushüvitiste ning tööõnnetus- ja kutsehaigushüvitiste valdkonnas. Lisaks oli nende puhul 18 liikmesriigis kaitse kasutamine vabatahtlik, kõige sagedamini haigus-, vanadus- ning rasedus- ja sünnitushüvitiste valdkonnas. Riigi tasandil kättesaadavad hinnangud osutavad sellele, et iseenda tööandjad kasutavad enamikku vabatahtlikke kavasid vähe.

²⁶⁴ Vt komisjoni aruanne nõukogu soovitusel (milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele) rakendamise kohta ([COM\(2023\) 43 final](#)) ja 2020. aastal heaks kiidetud [järelvalveraamistik](#) ning selle [ajakohastatud versioon \(2023\)](#), mis avaldati mais 2024.

²⁶⁵ Teatava rühma ametlik kaetus sotsiaalkaitsega tähendab, et teatava sotsiaalkaitseharu (nt vanaduse, haiguse, töötuse, emadusega seotud kaitse) kehtivate õigusaktide või kollektiivlepingute kohaselt on asjaomasesse rühma kuuluvatel isikutel õigus asjaomase sotsiaalkaitseharu sotsiaalkaitsekava kohasele kaitsele.

Joonis 2.4.14. Liiga suurte eluasemekulude määr püsis ELi tasandil üldjoontes muutumatuna, kusjuures liikmesriikide vahel on mõningaid märke erinevustest

Liiga suurte eluasemekuludega leibkondades elavate inimeste osakaal, 2023. aasta tase ja muutus võrreldes eelneva aastaga (%), sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Saksamaa ja Malta puhul. Statistiliselt olulised muutused on tähistatud tärniga (*).

Allikas: Eurostat [[tespm140](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Eluaseme taskukohasuse probleem ELis süveneb. 2023. aastal püsis liiga suurte eluasemekuludega ELi elanikkonna osakaal üldjoontes muutumatuna (8,8 %, võrreldes 8,7 %ga 2021.–2022. aastal), kuid ilmnis märke erinevustest (vt joonis 2.4.14). 2023. aastal olid Kreeka ja Luksemburg koos Taaniga kategoorias „kriitiline olukord“. Liikmesriikide seas oli kõige kõrgem määr Kreekas (28,5 %), kasvuga 1,8 protsendipunkti, teisel kohal oli Luksemburg (22,7 %), kasvuga 7,5 protsendipunkti. Taanis oli see näitaja 15,4 %, mis on 0,7 protsendipunkti rohkem kui 2022. aastal. Nii Saksamaa kui ka Malta olid kategoorias „tähelepanu vajav“, põhjuseks Saksamaa näitaja suhteliselt kõrge väärtus (13,0 %) ja Malta näitaja suur kasv (3,1 protsendipunkti 6,0 %ni). Küpros (2,6 %) oli 2023. aastal ainus riik kategoorias „väga tubli“. Liiga suurte eluasemekulude määr oli vaesusriskiga inimeste puhul märkimisväärselt kõrgem kui ülejäänud ELi elanikkonna puhul (33,5 % võrreldes 4,1 %ga). Vaesusriskiga elanikkonna puhul oli liiga suurte kulude määr 2023. aastal kõrgeim Kreekas (86,3 %, kasv 1,8 protsendipunkti), Taanis (72,3 %, kasv 1,6 protsendipunkti) ja Luksemburgis (62,2 %, kasv 26.5 protsendipunkti), madalaim (alla 20 %) aga Küprosel (8,9 %). Riikidevahelised erinevused võivad olla tingitud erinevatest eluasemehindade tasemest, riiklikust sotsiaaleluasemepoliitikast ja/või riiklikest toetustest ja hüvitistest, mida valitsused eluaseme jaoks annavad (vt punkt 2.4.2). Kõigis liikmesriikides mõjutasid liiga suured eluasemekulud erasektori üürituru üürihinde palju rohkem (20,3 %) kui üürihinde, kes tasusid madalamat üürihinda või üürisid elamispiinda tasuta (11,3 %), või tasumata hüpoteekide või laenudega omanikke (5,3 %).

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 6. Juurdepääs eluasemele ja sotsiaaleluruumidele ELis – probleemid ja arengusuundumused

Kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba 19. põhimõttega on **abivajajate juurdepääs kvaliteetsele sotsiaaleluasemele või eluasemetoetusele ELi üks peamisi prioriteete**. Juurdepääs eluasemele on väga oluline, et kaitsta inimesi vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski eest, ning aitab saavutada inimväärsel elukvaliteeti. See on määrav juurdepääsul haridusele ja töövõimalustele ning mõjutab tööga seotud liikuvust liikmesriikides ja ELi ühtsel turul. Seda arvesse võttes võivad sotsiaaleluruumid olla abivajajate jaoks ainus väljapääs, kui eluasemeturu hinnad ei ole taskukohased. Sellega seoses kutsuti ministrite Liège'i deklaratsioonis üles sõlmima uut Euroopa kokkulepet taskukohaste sotsiaaleluruumide kohta²⁶⁶. Uue komisjoni poliitiliste suuniste osana on välja kuulutatud esimese Euroopa taskukohaste eluasemete kava väljatöötamine²⁶⁷.

Eluasemekulud mõjutavad ELi leibkondade eelarvet, eriti nende puhul, kes juba on vaesuse ohus. Viimaste kättesaadavate Eurostati 2023. aasta andmete kohaselt peab eluaseme kogukulu rahaliselt koormavaks ja rahaliselt väga koormavaks vastavalt 46,2 % ja 31,8 % Euroopa leibkondadest²⁶⁸. 2023. aastal elas ELis 8,8 % elanikkonnast leibkondades, kus eluaseme kogukulud (ilma eluasemetoetusteta) moodustasid üle 40 % leibkonna netosissetulekust. Liiga suurte kulude määr juba vaesusriskiga inimeste puhul oli lausa 33,5 %. Kokkuvõttes oli kõigi eluasemekulude osakaal leibkonna netosissetulekus keskmiselt 19,7 %, kuid vaesusriskiga inimeste puhul oli see 38,2 % (vt joonis). Eluasemekulude osakaal netosissetulekust keskmiselt oli ka liikmesriigiti väga erinev, moodustades Kreekas ja Taanis leibkondade eelarvest üle poole ning Itaalias, Portugalis, Maltal ja Küprosel veidi vähem kui kolmandiku.

²⁶⁶ Vt [Liège Declaration: Towards affordable, decent, and sustainable housing for all](#).

²⁶⁷ Vt [Europe's Choice: Political Guidelines for the next European Commission](#).

²⁶⁸ Vt Eurostat [[ilc_mdcd04](#)].

Lisaks prognoosis 2022. aasta kevadel 28 % ELi elanikkonnast ja 33 % sotsiaaleluruumide üürnikest raskusi kommunaalteenuste arвете tasumisel, mis võib lõppkokkuvõttes viia kodust väljatõstmiseni. Sissetulekute kasvu ületanud üüri- ja kinnisvarahindade tõus vähendas eluasemete taskukohasust, eriti suuremates ELi linnades. Samal ajal võivad sotsiaaleluasemete ootenimekirjad olla pikad (rohkem kui seitse aastat 25 % Madalmaade omavalitsustes ja aastakümneid Taanis)²⁶⁹ ning ootajate arv võib olla suur (näiteks 136 156 leibkonda Poolas, 61 880 leibkonda Iirimaa ja 257 271 Belgias). Ootenimekirjas olevad inimesed on nooremad ja sageli väljastpoolt ELi pärit rändajad (37 %). Taotlusi esitavad sagedamini ühe inimesega leibkonnad (nt Soomes ja Maltal 50–65 %).

ELi sotsiaaleluruumide osakaal eluasemete koguarvus on alates 1990. aastatest vähenenud.

Kogu ELi eluasemest on praegu sotsiaalseteks eesmärkideks mõeldud ainult 12 % ja sotsiaaleluruumide arv on liikmesriigiti väga erinev²⁷⁰. Sotsiaaleluruumide osakaal on suurim Austrias, Taanis ja Madalmaades, ulatudes väikse ja keskmise sissetulekuga leibkondadeni²⁷¹. Euroopa sotsiaaltaristusse investeerimise kõrgetasemelise rakkerühma 2018. aasta aruandes hinnati, et ajavahemikul 2018–2030 on sotsiaaltaristu investeeringute kogupuudujääk vähemalt 1,5 triljonit eurot ning taskukohaste ja sotsiaaleluruumidega seotud puudujääk 57 miljardit eurot²⁷². Rohelise kokkuleppe 2030. aasta eesmärkide saavutamiseks on energiatõhusaks renoveerimiseks vaja 275 miljardit eurot, millest enamik on mõeldud eluhoonete, sealhulgas sotsiaaleluruumide ja taskukohaste eluasemete jaoks²⁷³. Energiasõbralikkuse ja kestlikkuse meetmete integreerimine sotsiaaleluruumipoliitikasse võib aidata tagada, et haavatavatel rühmadel on rohepöörde võimalustest kasu. Kõige olulisemad takistused sotsiaaleluruumidesse investeerimisel on seotud järgmisega i) üldised probleemid ehitussektoris, nagu kvalifitseeritud tööjõu kättesaadavus; ii) loamenetlused ja maakasutus; iii) piiratud eelarve ja juurdepääs rahastamisele.

²⁶⁹ Vt Eurofund, [Unaffordable and inadequate housing in Europe](#). Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023. Ootenimekirjade arvnäitajaid on riikide vahel ja ajas raske võrrelda, mistõttu tuleb neid tõlgendada ettevaatlikult.

²⁷⁰ Housing Europe, [The State of Housing in the EU](#), 2020. Housing Europe

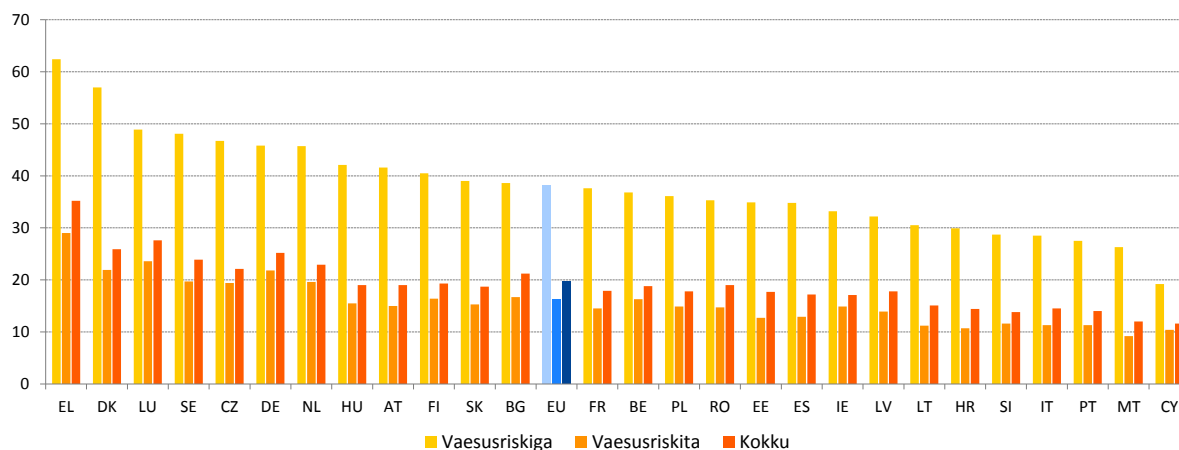
²⁷¹ OECD, [Social housing: A key part of past and future housing policy](#), Employment, 2020.

²⁷² Fransen, L., del Bufalo, G. ja Reviglio, E., [Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe – Report of the High-Level Task Force on Investing in Social Infrastructure in Europe](#), 2018.

²⁷³ Vt „Euroopa renoveerimislaine – keskkonnahoidlikumad hooned, uued töökohad, parem elujärg“, COM(2020) 662 final.

Vaesusriskiga leibkondade kasutada olevast sissetulekust kulub eluasemekuludeks ligikaudu 40 %, kusjuures liikmesriigiti on erinevused suured

Eluasemekulude osakaal leibkondade netosissetulekus (% , 2023)

Allikas: Eurostat [[ilc_mdcd01](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Liikmesriigid on sotsiaaleluruumide arvu suurendamise ja eluasemete taskukohasuse tagamise toetuseks juba algatanud mitmesuguseid õiguslikke ja muid reforme ja investeerimisprogramme. Tšehhis tegi valitsus taaste- ja vastupidavuskava raames ettepaneku võtta vastu uus õigusakt taskukohaste eluasemete ja subsideeritud laenuprogrammide kohta. **Iirimaa** kehtestas hüpoteeklaenude intresside maksuvähenduse ja tühjalt seisvate kodude maksu. **Kreeka** taaste- ja vastupidavuskava sisaldab sotsiaaleluruumide renoveerimise programmi, et toetada kõige haavatavamaid rühmi, keda ohustab kodutus või kes on juba kodutud. **Hispaanias** loodi laenurahastu, et toetada 20 000 uue sotsiaaleluruumi ja taskukohase eluaseme pakkumist avaliku ja erasektori ettevõtete poolt. **Prantsusmaal** arutab parlament uut õigusraamistikku, millega tugevdada linnapeade rolli sotsiaaleluruumide jaotamisel ja ühtlustada lühiajalise rendimajutuse reguleerimise vahendeid. Eluasemete renoveerimise ja pakkumise lihtsustamiseks võeti vastu uus seadus. **Läti** töötas välja strateegia, millega edendada erineva sissetulekutasemega leibkondade juurdepääsu eluasemele. **Luksemburg** võttis vastu seaduse taskukohase eluaseme kohta, sealhulgas väikse sissetulekuga leibkondade jaoks. Taskukohase eluaseme ostu ja üürimise toetamiseks on olemas maksu- ja mittefiskaalsed meetmed. Lisaks võeti Luksemburgi taaste- ja vastupidavuskava raames kasutusele reform „Eluasemepakt 2.0“, millega kehtestatakse uus võrdlusraamistik, mille kaudu omavalitsused saavad eluasemeprojektideks valitsuse toetust, et ehitada uusi hooneid või renoveerida olemasolevaid. **Portugal** töötas välja taskukohaste ja sotsiaaleluruumide pakkumise edendamise meetmed koos vähendatud käibemaksu ja lihtsustatud menetlustega ehituse edendamiseks ning võttis kasutusele noortele mõeldud eluasememaksusoodustused. Nende reformide ja investeringute elluviimist saab tõhusalt toetada ELi vahenditest. Juhendikomplektist, mis käsitleb ELi vahendite kasutamist investeringuteks sotsiaaleluasemetesse ja nendega seotud teenustesse, leiab teavet rahastamisvõimaluste kohta ja näiteid tegevustest, mida on võimalik ellu viia toetuste ja tagasimakstavate rahaliste vahendite abil²⁷⁴.

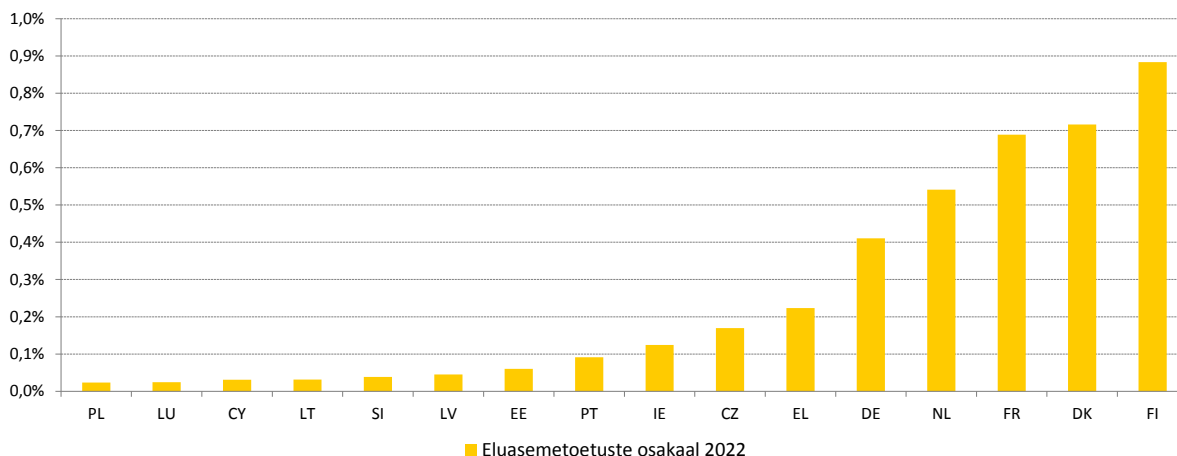
²⁷⁴ Vt [Social Housing and Beyond](#).

Kehv eluase ja eluaseme ülerahvastatus mõjutavad märkimisväärselt osa ELi leibkondadest.

2023. aastal koges 14,5 % ELi elanikkonnast teatavat liiki halbu elutingimusi²⁷⁵, mille puhul oli vähemalt üks probleem, näiteks lekkiv katus, vanni/duši puudumine, siseruumides tualettruumi puudumine või eluruum, mida peetakse liiga pimedaks. Veelgi enam, 16,8 % elas ülerahvastatud leibkonnas, kus puudus leibkonna koosseisule vastav minimaalne tubade arv. Halvad elutingimused on tavaliselt seotud leibkonna liigi, sissetuleku ja eluruumi kasutamise alusega. 2023. aastal kannatas ELis halbade elutingimuste all 20,6 % ühe ülalpeetava lapsega ühe täiskasvanuga leibkondadest ja 19 % vaesusriskiga leibkondadest, samas kui viimastest 29,6 % elas ülerahvastatud eluruumides.

Joonis 2.4.15. Eluasemetoetuste kavade kasutamine leibkondade eluasemekulude katmiseks on liikmesriigiti väga erinev

Riiklikud kulutused eluasemetoetustele valitud ELi liikmesriikides 2022. aastal või viimasel kättesaadavate andmetega aastal (% SKPst)

Märkus. Andmed pärinevad vastustest OECD 2023. aasta küsimustikule taskukohase ja sotsiaaleluaseme kohta, välja arvatud Küprose, Taani, Eesti, Prantsusmaa, Läti, Leedu, Poola ja Sloveenia puhul.

Allikas: [OECD taskukohaste eluruumide andmebaas](#) [PH3.1]

²⁷⁵ Käesolevas lõigus on kasutatud Eurostati näitajaid [ilc_mddd04a], [ilc_lvho05a] ja [ilc_mddd04a].

Eluasemega seotud toetusvahendina kasutatakse sageli eluasemetoetusi, mis on liikmesriigiti väga erinevad nii ülesehituse kui ka suuruse poolest. Eluasemetoetused on majanduslikust olukorrast ja/või sissetulekust sõltuvad toetused, mida tavaliselt makstakse väikse sissetulekuga leibkondadele, kes vastavad asjakohastele kriteeriumidele, et aidata neil ajutiselt või pikaajaliselt katta üüri- ja muid eluasemekulusid. OECD taskukohaste eluruumide andmebaasi andmete kohaselt on valitsemissektori kogukulutused eluasemetoetustele (väljendatuna protsendina SKPst), mis on suunatud nii üürnikele kui ka koduomanikele, ELi liikmesriikide seas kõige väiksemad Poolas ja Luksemburgis (0,2 %) ning suurimad Soomes (0,9 %), Taanis (0,7 %) ja Prantsusmaal (0,7 %) (vt joonis 2.4.15).

Kõrgemad eluaseme- ja elamiskulud on eluasemega seotud raskusi ja kodutust süvendanud.

2023. aastal koguti esmakordselt ELi andmeid eluasemega seotud raskuste kohta sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika lisaküsimustiku alusel²⁷⁶. Küsitletud elanikkonnast teatas 4,9 %, et neil on olnud elu jooksul eluasemega seotud raskusi, nad on olnud sunnitud elama sugulaste või sõprade juures (76,2 %), erakorralises majutuses (13 %), kohtades, mis ei ole ette nähtud alaliseks majutuseks (6,6 %) või avalikes kohtades (4,2 %). Olemasolevad tõendid näitavad, et eluasemega seotud raskuste peamised põhjused on perekondlikud ja isiklikud (30 %) ning seotud rahaliste vahenditega (25,9 %). ELi riigid, kus eluasemega seotud raskuste määr on praegu vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste seas kõige kõrgem, olid Taani (18,4 %), Soome (17,5 %) ja Prantsusmaa (17,1 %). Seevastu kõige madalamaid määrasid täheldati Poolas (1,9 %), Itaalias (2,0 %) ja Ungaris (2,1 %). See muster muutub ka vanusega²⁷⁷. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse all kannatavatest inimestest teatas viimase 12 kuu jooksul kogetud üürimiskustest 27,7 % 30–54aastastest, 24,0 % 55–64aastastest ja 22,1 % 16–29aastastest. Vanusegrupis 65aastased ja vanemad teatas üürimiskustest vaid 12,9 % vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimestest. Kodutuse kvantifitseerimine ELi tasandil on keeruline, sest statistilised määratlused ja mõõtmismeetod erinevad märkimisväärselt, mis takistab kõiki liikmesriike hõlmavate usaldusväärsate ja võrreldavate andmete koostamist.

²⁷⁶ See punkt tugineb muu hulgas Eurostati näitajatele [[ilc_lvhd02](#)] ja [[ilc_lvhd01](#)].

²⁷⁷ Eurostat [[ilc_lvhd08](#)].

FEANTSA ja FAPi 9. iga-aastases ülevaates ELis esineva kodutuse ja eluasemega seotud tõrjutuse kohta esitatud hiljutiste hinnangute kohaselt magab ELis öösel tänavatel või ajutist/erakorralist majutust pakkuvates majutusasutustes/varjupaigas ligikaudu 1,3 miljonit inimest, kellest 400 000 on lapsed²⁷⁸. Hiljuti avaldatud OECD andmete²⁷⁹ kohaselt on ELis kodutute koguarv hinnanguliselt ligikaudu miljon. Alates 2022. aastast on kodutus pärast COVID-19 pandeemiat suurenenud mitmes ELi liikmesriigis, mille andmed on kättesaadavad, eelkõige Iirimaa ja Madalmaades²⁸⁰.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga eakamate inimeste (65aastased ja vanemad) osakaal

ELi tasandil 2023. aastal pisut vähenes. See vähenemine 19,8 %ni oli tingitud naiste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra alanemisest, kuigi naiste puhul oli see näitaja oluliselt kõrgem kui sama vanuserühma meeste puhul (vastavalt 22,2 % ja 16,7 %). Olukord oli liikmesriigiti väga erinev: eakate inimeste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr ulatus 11 %st Luksemburgis 47 %ni Eestis. Absoluutarvudes suurenes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga eakate arv elanikkonna vananemise tõttu siiski jätkuvalt, lähenedes 18,6 miljonile. Samal ajal suurenes 2023. aastal sissetulekute ebavõrdsus (mõõdetuna sissetulekukvintiliide suhte kordajaga S80/S20) üle 65aastaste vanuserühmas veidi, jõudes 4,12ni, samas kui tööealise elanikkonna hulgas täheldati vähenemist. See oli siiski väiksem kui kogurahvastikul (4,72), peegeldades ka pensioni- ja maksusüsteemide ümberjaotavat mõju.

²⁷⁸ [9th Overview of Housing Exclusion in Europe](#), FAP/FEANTSA, 2024.

²⁷⁹ [OECD taskukohaste eluruumide andmebaasi osa.](#)

²⁸⁰ Näitaja [HC3.1.Kodutu elanikkond](#) OECD taskukohaste eluruumide andmebaasis.

Eakate rahaline vaesus ELis vähenes ning nende suure materiaalse või sotsiaalse puuduse määr ei muutunud. Üle 65aastaste suhtelise vaesuse määr langes (2022. aasta sissetulekute põhjal) ELis 2023. aastal 16,8 %le, mis kinnitab suundumust, et eakate suhteline sissetulek ebasoodsate majandustingimuste tõttu ei kannata. Vanemaealiste inimeste suhtelise vaesuse määr oli ELis keskmiselt siiski veidi kõrgem kui noorema elanikkonna puhul (16,8 % üle 65aastaste inimeste puhul võrreldes 16,1 %ga vanusegrupis 0–65). Liikmesriigiti oli olukord erinev. Kui mitmes riigis oli 65aastaste ja vanemate inimeste rahaline vaesus väiksem kui noorematel elanikkonnarühmadel, siis teistes oli vaesusrisk vanemas eas isegi kolm korda suurem. Vanemaealiste inimeste suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr oli ELis 2023. aastal 5,5 %, olles pärast kümme aastat kestnud paranemist püsinud muutumatuna alates 2020. aastast. See määr jäi liikmesriikide lõikes vahemikku alla 1 % kuni üle 20 %.

Pensionitulu asendusmäära koondnäitaja jäi ELi tasandil muutumatuks. See näitaja, milles võrreldi 65–74aastaste pensionihüvitisi 50–59aastaste töötuluga, oli 2023. aastal ELis 0,58. See ulatus 0,35st Horvaatias 0,78ni Kreekas²⁸¹. Naiste puhul oli see suhtarv veidi väiksem kui meestel, ELis vastavalt 0,57 ja 0,60. See tähendab, et naistel, kelle töötasu on algusest peale keskmiselt väiksem, halveneb olukord seoses sissetulekuga pensionile jäädes meestega võrreldes veelgi (vt ka punkt 2.2.1). Keskmiselt veedavad inimesed ELis oma elust pensionipõlves eeldatavalt 21 aastat. Kuigi tööelu kestus on ELis keskmiselt 41,3 aastat ja pensioniiga 21 aastat, on nende kahe vaheline suhe liikmesriigiti erinev (vt joonis 2.4.16)²⁸². Pensionimaksete keskmine kestus, mis võib erineda pensionil oldud ajast, on samuti ligikaudu 21 aastat, ulatudes riigiti 15–25 aastani²⁸³.

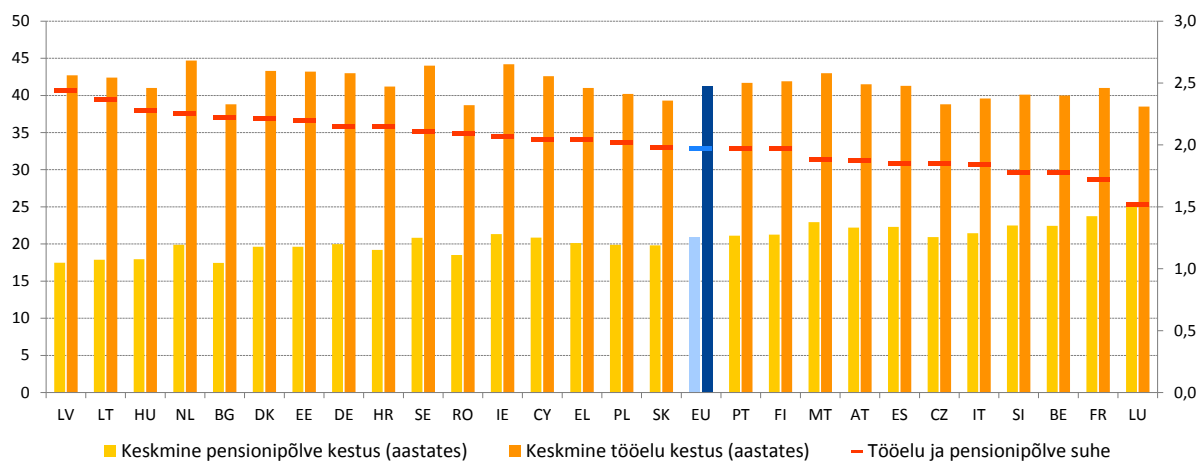
²⁸¹ Asendusmäära koondnäitaja oli 2022. aastal kõrgeim Luksemburgis (0,97); 2023. aasta väärtus ei ole veel kättesaadav.

²⁸² Keskmine pensionipõlve kestus pärast viimaselt töökohalt lahkumist, 2022. [2024. aasta pensionide piisavuse aruande](#) arvutused Eurostati ([demo_mlexpec](#)) ja rahvastiku vananemise aruande prognooside põhjal.

²⁸³ Oodatav eluiga keskmises vanuses, mil inimesed saavad esimest korda pensioni, 2022. [2024. aasta pensionide piisavuse aruande](#) arvutused Eurostati ([demo_mlexpec](#)) ja riiklike andmete põhjal esimese pensioni saamise kohta. Pensioni maksmise ja pensioniloleku kestus võivad erineda, sest mõned inimesed hakkavad pensionimakseid saama enne, kui nad tööturult täielikult lahkuvad, või vastupidi.

Joonis 2.4.16. Pensionipõlve kestus võrreldes tööeluga on liikmesriigiti väga erinev

Keskmine pensionipõlve ja tööelu kestus, 2022 (aastates)

Märkus. Tööelu kestust arvestatakse alates esimesest töökohast ja see lõpeb viimasest töökohast lahkumisega.

Allikas: 2024. aasta pensionide piisavuse aruande andmed

Sotsiaalõiguste sammast käsitlev tekstikast nr 7. Lõimitud poliitiline tegevus pikaajalise tagamiseks – pensionide ja pikaajalise hoolduse piisavuse ja eelarvelise jätkusuutlikkuse tagamine

Kuna eluiga ELis pikeneb, on vanemaealiste elatustaseme toetamine Euroopa elanikkonna heaolu seisukohast otsustava tähtsusega. Eeldatakse, et 2070. aastaks ELi elanikkond väheneb (4 % võrra) ja vanemaealiste kohortide osakaal suureneb märkimisväärselt (üle 80aastaste puhul vähemalt 30 % võrra)²⁸⁴. Vananevas ühiskonnas on pensionide ja pikaajalise hoolduse piisavuse ja eelarvelise jätkusuutlikkuse tagamiseks vaja ulatuslikku poliitikameetmete kogumit, mis hõlmab investeerimist aktiivsena ja tervena vananemisesse, tööelu pikendamist ning kohandatud ja paindliku töökorralduse toetamist koos tulemuslike ja tõhusate pensioni- ja pikaajalise hoolduse süsteemidega. Sotsiaal-majanduslik ebavõrdsus ja ebatüüpiliste töövormide arvu suurenemine tekitavad samuti seoses eluea pikenemisega üha suuremaid probleeme ja võivad avaldada teatavatele demograafilistele rühmadele erinevat mõju. Seda arvesse võttes kutsutakse liikmesriike nõukogu soovitusel, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu,²⁸⁵ tagama hooldussektoris piisavad pikaajalise hoolduse teenused ning kvaliteetsed töökohad ja õiglasel töötingimused, tegeledes töötajate oskuste vajadusega, samuti toetama mitteametlikke hooldajaid. Nõukogu 2024. aasta juuni järeldustes pensionide piisavuse kohta²⁸⁶ kinnitatakse veel kord vajadust jätkata täiendavaid reforme, sealhulgas suurendades tööturul osalemist, kõigi juurdepääsu sotsiaalkaitsekavadele ja neisse tehtavaid sissemaksid ning parandades juurdepääsu kvaliteetsele ja taskukohasele tervishoiule ja pikaajalisele hooldusele. Euroopa hooldusstrateegia²⁸⁷ sisaldab liikmesriikide jõupingutuste toetuseks mitmesuguseid ELi tasandi meetmeid.

²⁸⁴ Vt Euroopa Komisjoni [2024 ageing report – Economic & budgetary projections for the EU Member States \(2022-2070\)](#) (2024. aruanne rahvastiku vananemise kohta – majandus- ja eelarveprognoosid ELi liikmesriikidele (2022–2070), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

²⁸⁵ Vt Nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu (2022/C 476/01).

²⁸⁶ Vt [nõukogu 20. juuni 2024. aasta järeldused pensionide piisavuse kohta \(10550/24\)](#).

²⁸⁷ Vt [Euroopa hooldusstrateegia](#), teatis Euroopa hooldusstrateegia kohta, SWD(2022) 440 final.

Prognooside kohaselt peaksid ELi vananevas ühiskonnas järgmise nelja aastakümne jooksul pensionide asendusmäärad vähenema, samas kui pikaajalise hoolduse vajadused on juba niigi suured ja kasvavad. Kuigi eakate vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr on viimastel aastatel olnud üldjoontes stabiilne,²⁸⁸ langeb enamikus ELi riikides 40aastase standardkarjääri puhul pensionide asendusmäär²⁸⁹ nii naiste kui ka meeste puhul (mõnel juhul rohkem kui 20 protsendipunkti). Võrreldes 2022. aastaga on 2062. aasta väärtused eeldatavasti suuremad ainult seitsmes riigis (vt joonis). Suurt langust prognoositakse Madalmaades ja Ungaris (kuigi kõrgelt algtasemelt), Poolas, Rootsis, Lätis ning vähemal määral Rumeenias ja Bulgaarias. Taanis, Leedus, Maltal ja Kreekas prognoositakse mõõdukat kasvu ning Eestis suuremat kasvu (mis algab aga madalalt tasemelt). See tähendab, et piisavad pensionid sõltuvad üha enam pikemast karjäärist²⁹⁰. Väiksemate pensionide puhul muutub ka pikaajalise hoolduse omaosaluskulude katmine raskemaks. Nagu jooniselt näha, võivad pikaajalise hoolduse (koduhooldus) omaosaluskulud tõsiste hooldusvajadustega inimeste jaoks olla väga suured ning ELi riikide vahel on suured erinevused. 11 liikmesriigis (Horvaatia, Tšehhi, Prantsusmaa, Kreeka, Itaalia, Läti, Leedu, Portugal, Slovakkia, Sloveenia ja Hispaania) moodustavad sellised omaosaluskulud pärast riiklikke toetusi hinnanguliselt üle poole keskmisest kasutada olevast sissetulekust. Andmed näitavad ka, et kümnes ELi riigis peaksid väikse sissetulekuga ja mõõduka hooldusvajadusega inimesed kulutama koduhooldusele üle poole oma sissetulekust. Tõsise hooldusvajadusega inimeste puhul oleksid keskmised omaosaluskulud ligikaudu 80 % nende netosissetulekust²⁹¹.

²⁸⁸ Vt 2024. aasta aruanne pensionide piisavuse kohta, 1. peatükk, Euroopa Komisjon, [„The 2024 Pension adequacy Report – Current and future income adequacy in old age in the EU“](#) (2024. aasta aruanne pensionide piisavuse kohta – vanemaealiste inimeste sissetulekute praeguse ja tulevase piisavuse kohta ELis). [Lkõide](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

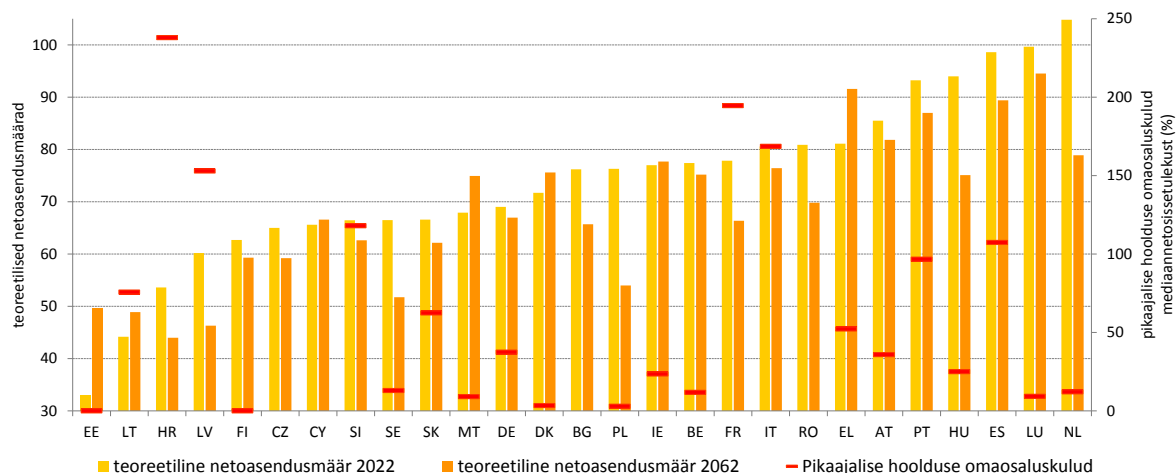
²⁸⁹ Teoreetiliste (simuleeritud) asendusmääradega mõõdetakse, missugune on hüpoteetilise pensionäri pensionitulu esimesel aastal pärast pensionile jäämist võrreldes tema töötasuga vahetult enne pensionile jäämist.

²⁹⁰ Vt 2024. aasta aruanne pensionide piisavuse kohta, punkt 3.1, „Theoretical replacement rates and pensions in the future“.

²⁹¹ Vt 2024. aasta aruanne pensionide piisavuse kohta, punkt 1.5 „Quality of life in the ‘fourth age’: the role of pensions and care services“.

Prognooside kohaselt hakkavad pensionide asendusmäärad vähenema ning pikaajalise hoolduse kulud moodustavad märkimisväärse osa eakate sissetulekust ja eeldatavasti suurenevad

Teoreetilised pensioni netoasendusmäärad, 40aastane karjäär, mis lõpeb pensioniea saabudes, keskmise palga saaja, 2022 ja 2062 (mehed, protsendipunktid, EL 27) ja pikaajalise hoolduse (koduhooldus) omaosaluskulud tõsise hooldusvajaduse korral protsendina mediaanekvivalentnetosissetulekust pärast riiklikke toetusi (mõlemad sood, EL 27 liikmesriigid ja OECD)

Märkus. Määr on esitatud kõigi vastanute keskmisena. Hinnangute arvutamisel kasutatakse tüüpilisi küsitlusandmetega sobitatud juhtumeid. Tõsised vajadused tähendavad ligikaudu 41,25tunnist hooldust nädalas. Tšehhis on omaosaluskulud teiste prognoosidega võrreldes väga kõrged (477 %) ja seega ei ole neid teiste prognooside võrdlemise hõlbustamiseks näidatud. Järgmised andmed on seotud riigi tasandist madalama tasandi piirkondadega: Belgia (Flandria), Eesti (Tallinn), Itaalia (Lõuna-Tirol) ja Austria (Viin). Bulgaaria, Küprose ja Rumeenia (kes ei ole OECD liikmed) andmed ei ole kättesaadavad.

Allikas: komisjoni arvutused, mis põhinevad OECD ja liikmesriikide andmetel. 2024. aasta aruanne pensionide piisavuse kohta ja OECD analüüs, mis põhineb OECD pikaajalise hoolduse sotsiaalkaitse küsimustikul, tervist, vananemist ja pensionile jäämist Euroopas käsitlev uuring SHARE (8. uuringulaine, 2019, välja arvatud Portugal, 6. uuringulaine andmed, 2015) ja uuring TILDA (3. uuringulaine, 2015).

Liikmesriigid astuvad samme pensionide piisavuse ja eelarvelise jätkusuutlikkuse tagamiseks, reformides samas ka pikaajalise hoolduse süsteeme ja tehes sinna investeeringuid. Tšehhi ja Slovakkia piirasid ennetähtaegselt pensionile jäämise võimalusi ja kohandasid pensionimäärasid nõnda, et suurendada eakamate inimeste motivatsiooni kauem töötada. **Iirimaa** kehtestas stiimulid pensionile jäämise edasilükkamiseks. **Horvaatia** suurendas stiimuleid tööandjapensioniskeemidega liitumiseks. **Hispaania** suurendas väikese sissetulekuga pensionäride toetamiseks mitteamakselist pensioni 6,9 % ja **Portugal** suurendas eakate solidaarsustoetust 23,0 %²⁹². **Eesti** pikaajalise hoolduse reformi eesmärk on vähendada omaosalust, parandada hooldustöötajate tingimusi ja pakkuda rohkem koduhooldusteenuseid, andes omavalitsustele täiendavat rahalist toetust vastavalt nende eakate osakaalule. **Sloveenia** pikaajalise hoolduse reformiga võeti kasutusele ulatuslik teenuste valik, sealhulgas e-hooldus ja iseseisvust säilitavad teenused, et eakatel oleks tasakaalustatud valik eri hooldusvõimaluste vahel, ning kehtestati kohustuslik 1 % sissemakse. **Kreeka** töötas välja pikaajalise hoolduse strateegia, sealhulgas reformid, et tagada teenuste taskukohasus, jätkusuutlikkus ja kättesaadavus. **Prantsusmaa** strateegia „Väärikas vananemine“ hõlmab meetmeid sõltuvuse edasilükkamiseks, sotsiaaleluruumide kohandamiseks vananevate üürnike jaoks, koduhooldustöötajate toetamiseks ning eakatele mõeldud pikaajalise hoolduse asutustesse täiendavate spetsialistide palkamiseks. **Rumeenia** on viinud ellu pensionireformid, et suurendada eelarvelist jätkusuutlikkust ja piisavust. Uue pensioniseadusega võeti kasutusele uus arvutusvalem, kõrvaldades sellised moonutused nagu korrigeerimisindeksid ja ebavõrdsed sissemakseperioodid. Samal ajal toetatakse ka tööelu pikendamist, stimuleerides vabatahtlikku pensioniea tõstmist ja piirates ennetähtaegselt pensionile jäämist. Selleks et vähendada pikaajalist hooldust vajavate inimeste koormust ja toetada nende mitteametlikke hooldajaid, võttis **Saksamaa** vastu seaduse, millega tõstetakse alates 1. juulist 2023 kohustusliku pikaajalise hoolduse kindlustuse hüvitiste määrasid mitmes etapis ning pikaajalise hoolduse kindlustuse regulaarsete sissemaksete määra 0,35 protsendipunkti võrra.

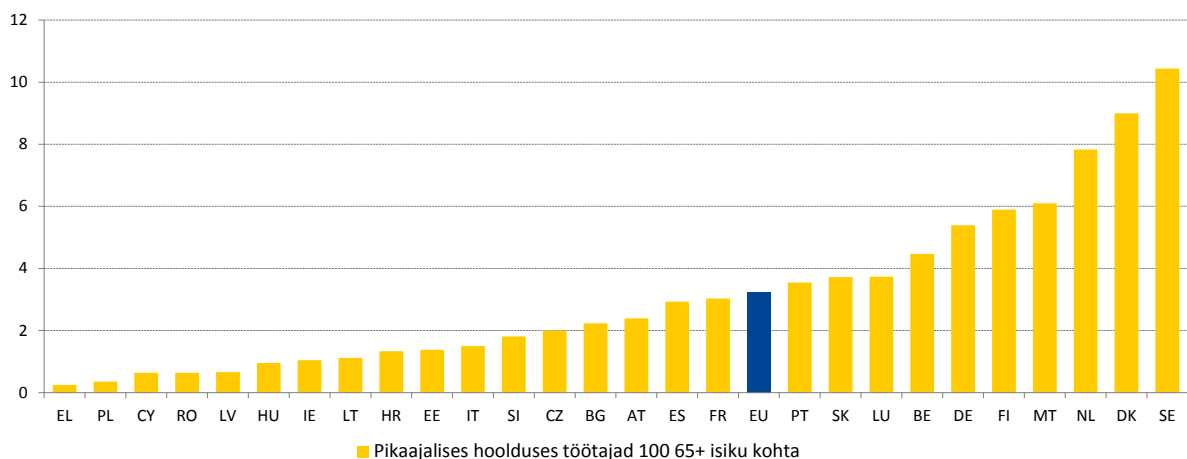
²⁹² EL toetab riiklikke jõupingutusi piisavate pensionide ja vanemaealiste sissetuleku tagamiseks vastastikuse õppimise ja analüütiliste suuniste kaudu komisjoni ja sotsiaalkaitsekomitee iga kolme aasta tagant esitatavates pensionide piisavuse aruannetes.

Elanikkonna vananemise tõttu praegused struktuursed probleemid seoses pikaajalise hoolduse kättesaadavuse, taskukohasuse ja kvaliteediga eeldatavasti suurenevad.

Potentsiaalselt pikaajalist hooldust vajavate inimeste arv kasvab prognoosi kohaselt ELis 2022. aastal registreeritud 31,2 miljonilt 33,2 miljonini 2030. aastal ja seejärel 37,8 miljonini 2050. aastal²⁹³. 2019. aasta andmete kohaselt vajas ELis pikaajalist hooldust 26,6 % 65aastastest või vanematest tavaleibkondades elavatest inimestest, seejuures oli täheldatav märgatav sooline erinevus (32,1 % naistest vs. 19,2 % meestest)²⁹⁴. Pikaajalist hooldust vajavatel inimestel on sageli piiratud juurdepääs ametlikele teenustele, mis toob kaasa rahuldamata hooldusvajadused või mitteametlike hooldajate ülemäärase koormuse. 2019. aastal kinnitas ELis 46,6 % 65aastastest või vanematest inimestest, kellel on suuri raskusi isikliku hoolduse või majapidamistöödega, et nende abivajadust nende tegevustega seoses ei ole rahuldatud. Madalaimasse sissetulekukvintiili kuuluvate inimeste puhul (51,2 %) oli see oluliselt märgatavam kui kõrgeimasse sissetulekukvintiili kuuluvate inimeste puhul (39,9 %).

Joonis 2.4.17. Pikaajalise hoolduse töötajate kättesaadavus on liikmesriigiti väga erinev

Pikaajalise hoolduse töötajate arv 100 üle 65aastase isiku kohta, 2023

Märkus. Pikaajalise hoolduse töötajad valitakse vastavalt sektori (NACE) koodidele 87.1, 87.3, 88.1 ja ametite (ISCO) koodidele 2221, 2264, 2266, 2634, 2635, 3221, 3255, 5321, 5322.

Allikas: Eurostat, spetsiaalne väljavõte ELi tööjõu-uuringust.

²⁹³ Vastavalt lähtestsenaariumi prognoosidele. Vt Euroopa Komisjoni [2024 ageing report – Economic & budgetary projections for the EU Member States \(2022-2070\)](#) (2024. aruanne rahvastiku vananemise kohta – majandus- ja eelarveprognoosid ELi liikmesriikidele (2022–2070), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024.

²⁹⁴ Eurostat [[hlth_ehis_tadle](#)], Euroopa terviseuuring. See uuringupõhine näitaja hõlmab ainult tavaleibkondades elavaid inimesi, kuid ei hõlma hooldekodudes elavaid inimesi.

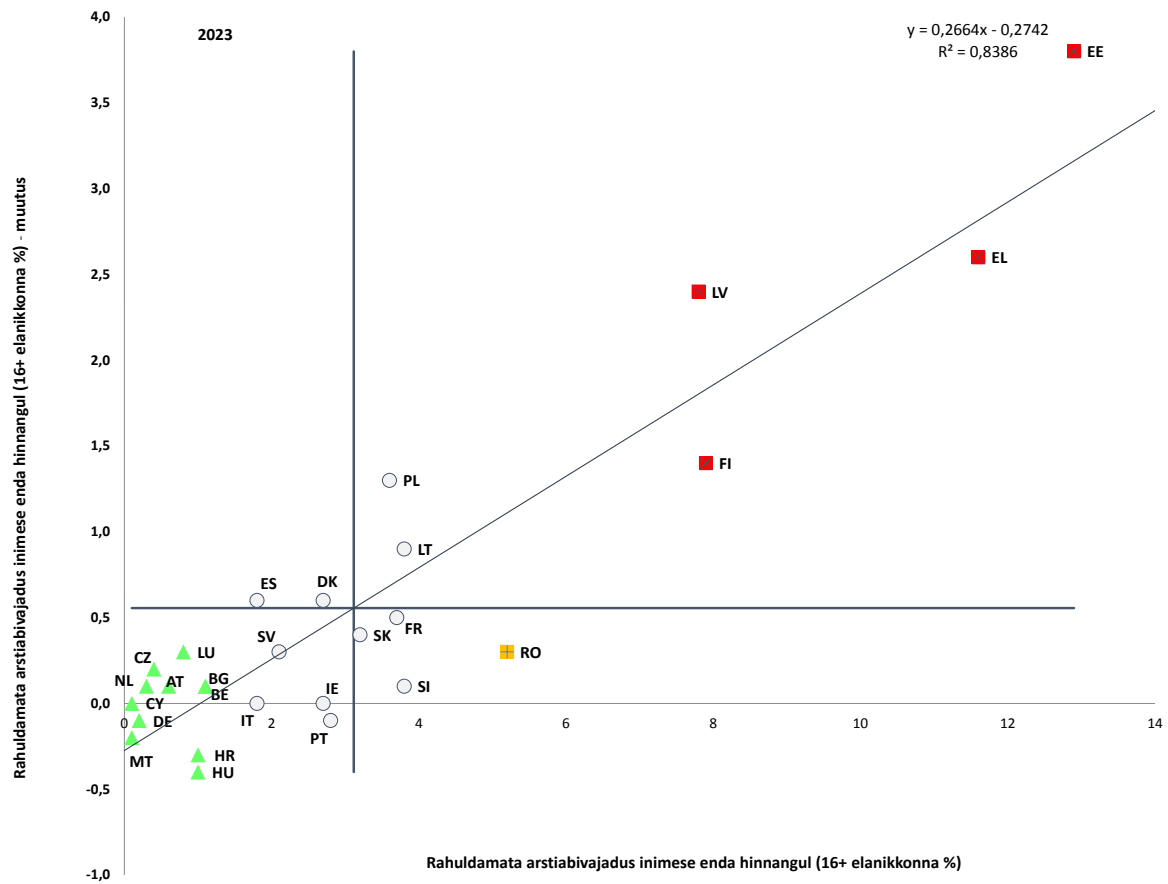
Pikaajalise hoolduse kättesaadavusega seotud probleeme süvendab tööjõupuudus ja oskuste nappus. 2023. aastal töötas ELis pikaajalise hoolduse sektoris 3,1 miljonit töötajat, mis moodustab ligikaudu 1,5 % kogu tööjõust. Pikaajalise hoolduse sektor võib tegelikkuses olla suurem, sest eespool esitatud arvud ei kajasta täielikult pikaajalise hooldusega tegelevaid koduhooldajaid ja sektoris esineb ka palju deklareerimata tööd. Kui 65aastaste ja vanemate inimeste arv kasvab 2035. aastaks 23 %, siis hooldussektoris prognoositakse tööhõive kasvuks vaid 7 %. Seetõttu võib oodata märkimisväärset tervishoiutöötajate, tervishoiu abispetsialistide ja hooldustöötajate puudust²⁹⁵. Viimaste tööjõu-uuringu andmete põhjal oli 2023. aastal ELis keskmiselt 3,2 pikaajalise hoolduse töötajat 100 üle 65aastase isiku kohta. Liikmesriikide vahel oli siiski suuri erinevusi – see arv ulatub 0,2st Kreekas 10,4ni Rootsis (vt joonis 2.4.17). Sektor on väheatraktiivne, mis on tingitud rasketest töötingimustest ja suhteliselt väikestest palkadest, samuti ajutiste lepingute suuremast osakaalust (16,6 % võrreldes 13,5 %ga kõigi töötajate puhul)²⁹⁶. Suhteliselt vähest atraktiivsust suurendab ka mittevabatahtliku osajatöö suur osakaal mitmes liikmesriigis, näiteks Horvaatias (55,8 % pikaajalise hoolduse töötajate ja 22,6 % kõigi puhul) ja Bulgaarias (52,4 % pikaajalise hoolduse töötajate ja 38,0 % kõigi puhul). Koduhooldajatel ja peredes elavatel hooldajatel, kes on sageli liikuvad ELi või kolmandate riikide töötajad, võivad olla eriti rasked töötingimused ja raskem juurdepääs sotsiaalkaitsele. See kehtib eelkõige deklareerimata hooldustööd tegevate isikute kohta.

²⁹⁵ Cedefop, [Handling change with care: skills for the EU care sector](#), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2023.

²⁹⁶ Eurostat, ELi tööjõu-uuring, 2023.

Joonis 2.4.18. Rahuldamata arstiabivajaduse levimus suurenes, enamikus liikmesriikides mõõdukalt ja mõnes liikmesriigis ulatuslikult

Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste enda hinnangul, 2023. aasta tase ja muutus eelneva aastaga võrreldes (%; sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitaja)

Märkus. Telgede ristumispunkt on ELi kaalumata keskmine. Selgitus on esitatud lisas. Aegrea katkemine Horvaatia puhul. Saksamaa puhul hinnanguline väärtus.

Allikas: Eurostat [[tespm110](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Rahuldamata arstiabivajadusest teatanud inimeste osakaal suurenes keskmiselt veidi, mis on peamiselt tingitud märkimisväärselt kasvust mõnes liikmesriigis. 2023. aastal oli rahuldamata arstiabivajadusest teatanud inimeste osakaal ELis 2,4 %, mis on 0,2 protsendipunkti rohkem kui 2022. aastal. Kuigi enamikus liikmesriikides täheldati kasvu, mõjutasid üldise muutuse ulatust mõned liikmesriigid, kus osakaal oli kõige suurem ja kus see kasvas oluliselt (Eesti, Kreeka, Läti ja Soome) (vt joonis 2.4.18). Kõik need neli riiki (kasv 1,4–3,8 protsendipunkti ja tase 7,8–12,9 %) olid kategoorias „kriitiline olukord“, mis Kreekas oli tingitud suurtest kuludest ja ülejäänud kolmes riigis pikkadest ootejärjekordadest. Kuigi Rumeenias oli kasv alla ELi keskmise, registreeriti seal (peamiselt finantsilistel põhjustel) ka suhteliselt suur (5,2 %) osakaal, nii et olukord 2023. aastal oli „tähelepanu vajav“. Madalaimad näitajad registreeriti Küprosel, Maltal, Saksamaal, Madalmaades ja Tšehhis, kõik alla 0,5 %. Rahuldamata arstiabivajadus oli mõnes riigis kõige vaesema elanikkonnaviidiku hulgas kaks korda suurem kui elanikkonna hulgas üldiselt (nt 23,0 % vs. 11,6 % Kreekas, 13,9 % vs. 7,8 % Lätis ja 9,3 % vs. 5,2 % Rumeenias). Samuti oli piirkondlikke erinevusi liikmesriikide sees, kusjuures kõige suuremad erinevused olid Itaalias, Rumeenias ja Saksamaal (vt 5. lisa joonis 10).

2.4.2. Liikmesriikide võetud meetmed

Mitu liikmesriiki võttis meetmeid, et parandada miinimumsissetulekutoetuse piisavust. Kuigi enamikus riikides ajakohastatakse miinimumsissetulekutoetusi igal aastal, et peegeldada elukalliduse arengut, ei ole see nii mõningates liikmesriikides, kus suurendamine on endiselt vabatahtlik. Näiteks **Kreeka** suurendas 2024. aastal garanteeritud miinimumsissetulekutoetust (8 % võrra) esimest korda pärast kava kehtestamist 2017. aasta veebruaris. **Läti** suurendab pärast 2023. aasta ulatuslikku reformi veelgi oma garanteeritud miinimumsissetulekutoetust, et täita konstitutsioonikohtu otsust, mille kohaselt varasemad summad ei ole inimväärse elu tagamiseks piisavad.

Mõned liikmesriigid tegid ulatuslikumaid miinimumsissetuleku kavade reforme. Rumeenia asendas oma taaste- ja vastupidavuskavast lähtudes 2024. aastal oma miinimumsissetulekutoetuse kavaga (*Venitul minim de incluziune*), mis parandas piisavust, tagas hüvitiste korrapärase indekseerimise ja suurema toetuse tööturule (taas)sisenejatele. Ka **Itaalia** asendas alates 2024. aastast varasema miinimumsissetuleku kava (*Reddito di Cittadinanza*, kehtestatud 2019. aastal) piiravama kavaga (*Assegno di Inclusione*), mis välistab tööealised isikud, keda peetakse töövõimeliseks. Viimaste jaoks on nüüd uus eraldi kava (*Supporto per la Formazione e il Lavoro*), millega antakse ajutist sissetulekutoetust (12 kuud, mida ei pikendatud 2024. aastal, pikendatakse seejärel ühe aasta võrra) koos koolituse ja tööhõive toetamisega. **Prantsusmaa** on samuti tugevdanud tööturule naasmise stiimuleid, sätestades oma täieliku tööhõive seaduses, et miinimumsissetuleku (*Revenu de solidarité active*) saajad tuleb 1. jaanuariks 2025 automaatselt riiklikus tööturuasutuses (*France Travail*) registreerida. **Hispaanias** on alates 2024. aastast miinimumsissetulek (*Ingreso Mínimo Vital*) tagatud nendele isikutele, kes vastavad nõuetele, ilma et neil oleks vaja seda ametlikult taotleda või selleks dokumente esitada pärast mitteosamakselise töötushüvitise saamise õiguse lõppemist.

Liikmesriigid jätkasid jõupingutusi parandamaks juurdepääsu sotsiaalteenustele ja nende kvaliteeti. Bulgaaria võttis 2024. aasta augustis sotsiaalteenuseid käsitlevate riiklike poliitikameetmete ja õigusaktide ning oma taaste- ja vastupidavuskava osana vastu riikliku sotsiaalteenuste kaardi, et teha kindlaks puudujäägid teenuste osutamises ja investeringuvajadused. **Lätis** ootavad vastuvõtmist sotsiaalteenuste ja sotsiaalkaitse seaduse muudatused, et kehtestada minimaalsed kohalikul tasandil osutatavad sotsiaalteenused. **Rumeenia** võttis 2024. aasta aprillis vastu uue seaduse, millega reformitakse sotsiaalteenuste süsteemi, et karmistada hoolduse kvaliteedistandardeid ja tugevdada inspektorite rolli. **Slovakkia** kehtestas ajutise meetme, mis kehtib kuni 1. detsembrini 2025, et suurendada rahalist toetust sotsiaalteenuste osutamiseks, et parandada nende kättesaadavust ja palgatingimusi sektoris.

Liikmesriigid võtsid vastu meetmed energia kättesaadavuse toetamiseks ja paljudel juhtudel pikendasid olemasolevaid ajutisi meetmeid. Näiteks **Luksemburg** võttis 2023. aasta juulis kasutusele meetmepaketi, mille eesmärk oli muu hulgas riikliku toetuse abil stabiliseerida kodumajapidamiste elektriarveid 2023. aasta jaanuarist detsembrini ja mida hiljem pikendati 2024. aastani. Vastu võeti ka muid seadusi, et aidata vähendada leibkondade sõltuvust fossiilkütustest ja edendada nende üleminekut taastuvenergiale. **Hispaania** pikendas 2024. aastal energiaturge ja gaasitariife reguleerivaid meetmeid ning haavatavate või sotsiaalselt tõrjutud tarbijate energia- ja veevarustustagatise. **Malta** pikendas oma (2022. aastal vastu võetud) energiatoetusmeetmete ja -hüvitiste paketti 2026. aastani. **Rumeenia** pikendas haavatavatele inimestele energiahindade hüvitamiseks antud energiavautšeri kehtivust 2024. aasta kevadeni. Mõned liikmesriigid kehtestasid energiaostuvõimetuse vähendamiseks ka struktuurseid meetmeid. Näiteks **Bulgaaria** võttis 2023. aasta novembris vastu energiaostuvõimetuse ja energiaalase haavatavuse õigusliku määratluse ning kehtestas keelu piirata energiaostuvõimetute isikute elektrivarustust. **Portugal** võttis 2024. aasta jaanuaris vastu energiaostuvõimetuse vastu võitlemise riikliku pikaajalise strateegia aastateks 2023–2050 ning digilõhe ja digitaalse side kättesaadavusega seotud territoriaalse ebavõrdsuse vähendamise meetmed, milleks on näiteks kiudoptiliste võrkude täieliku katvuse kavadega edasi liikumine. **Itaalia** töötab taaste- ja vastupidavuskava REPowerEU peatüki raames välja rahastamisvahendit, et parandada avalike hoonete energiatõhusust.

2023.–2024. aastal oli mõne liikmesriigi võetud meetmete eesmärk parandada teatavate rühmade, näiteks iseenda tööandjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele, eelkõige töötushüvitistele.

Itaalia muutis alates 2024. aastast alaliseks kava, mis kehtestati ajutiselt aastateks 2021–2023 ja millega kaitstakse vabakutselisi kutsetöötajaid palgatulu suure vähenemise eest (ISCRO – *Indennità straordinaria di continuità reddituale e operative*). **Poolas** võivad (alates 2023. aasta augustist) abi (*Mały ZUS+*) kasutada inimesed, kes tegelesid äritegevusega eelneval aastal vähemalt 60 päeva. Kui nende aastasissetulek ei ületanud 120 000 Poola zlotti, tasuvad nad jooksva aastal sotsiaalmakseid sõltuvalt saadud tulust. Ettevõtjad võivad kasutada abi maksimaalselt kolm aastat järgneva viie aasta jooksul. **Kreekas** laiendati täiendavat emaduse kaitse toetust nii, et see hõlmaks iseenda tööandjaid, vabakutselisi ja põllumajandustootjaid, kes on sünnitanud alates 2023. aasta septembrist. Lisaks suurendati iseenda tööandjatele ja vabakutselistele makstavat majanduslikust olukorrast sõltuvat töötushüvitist. **Leedu** esitas 2023. aastal ettepaneku muuta töötuskindlustust käsitlevat seadust, et vähendada minimaalsete nõutavate sissemaksete kestust (12 kuult üheksale kuule viimase 30 kuu jooksul) ning laiendada kindlustust kõigile iseenda tööandjate rühmadele.

Küprosel esitati taaste- ja vastupidavuskava raames parlamendile läbivaadatud sotsiaalkindlustusseadus, mille eesmärk on laiendada sotsiaalkindlustust iseenda tööandjatele, eelkõige seoses tööõnnetuste ja kutsehaiguste ning vanemapuhkusega. **Eestis** tehti ettepanek võtta vastu õigusakt, et asendada praegune kahetasandiline töötushüvitiste ja töötuskindlustussüsteem alates 2026. aastast ühtse töötuskindlustusskeemiga ning muuta see kättesaadavaks töötajatele, kelle tööstaaž on lühike. Lisaks kavatses Eesti 2025. aasta juuniks välja pakkuda ka võimalused laiendada töötuskindlustuskatet iseenda tööandjatele. 2023. aastal reformis **Belgia** oma spetsiaalselt kava „õigus üleminekuhüvitisele“, millega nähakse ette ajutine (kindla määraga) asendussissetulek füüsilisest isikust ettevõtjatele, kes on välise sündmuse tõttu sunnitud lõpetama või peatama oma igasuguse tegevuse füüsilisest isikust ettevõtjana. Kava muudeti kättesaadavamaks ja kiirendati selle aktiveerimist uues kriisiraamistikus.

Samuti nähti ette ebatüüpilises töösuhtes olevatele inimestele suunatud poliitikameetmed, millega parandada nende juurdepääsu sotsiaalkaitsele. Rumeenias jõustus 2024. aasta jaanuaris seadus, millega muudeti koduabiliste töötamine ametlikuks ning anti juurdepääs pensionidele ja ravikindlustusele ning mille kohaselt koduabilised saavad tasu vautšerites, tasuvad sotsiaalkindlustusmakseid ja omavad tervisekindlustust (st tasuta juurdepääs tervishoiuteenuste põhipaketile). **Hispaania** lihtsustas ja parandas 2024. aasta mais töötusabi, et teha see kättesaadavaks neile, kes on oma osamakselised hüvitised ammendanud või kes ei ole panustanud piisavalt kaua, et kvalifitseeruda, ning seda laiendati ka põllumajandustöötajatele. Samuti tugevdas riik stiimuleid kunstnike tööjõulepingute sõlmimiseks ja sotsiaalkaitse parandamiseks ning reguleeris alates 2024. aasta jaanuarist nii tasustatud kui ka tasustamata praktikantide sotsiaalkindlustust. Lisaks võttis Hispaania 2023. aasta märtsis meetmeid, et kehtestada koduabilistele sotsiaalkindlustusmaksete määr. **Sloveenias** tühistati tervishoiu ja ravikindlustuse seaduse (1992) 2023. aasta muudatustega vabatahtlik ravikindlustus nende kindlustatud isikute kategooriate puhul, kelle puhul rakendati varem omaosalust, ning kehtestati selle asemel alates 2024. aastast kohustuslik kindlasummaline ravikindlustusmakse, mis on sama suur kui varasem vabatahtliku ravikindlustuse makse. **Tšehhi** muutis töövõtulepingute suhtes kohaldatavaid õigusakte, nõudes 2024. aasta juulist nende registreerimist ja laiendades alates 2025. aastast sotsiaalkindlustuskaitset seda liiki lepingutele samadel tingimustel tüüpilises töösuhtes inimestega. **Küprosel** võeti 2023. aastal vastu seadus, millega parandada töötajate, sealhulgas ebatüüpilises töösuhtes olevate töötajate ja väljakutse alusel töötajate õigusi.

Mitmes liikmesriigis suurendati lapse- ja peretoetusi, eelkõige üksikvanemaga perede puhul. Bulgaarias kasvas alla 3aastaseid lapsi kasvatavate üksikemade toetus 83 %. Samal ajal tõsteti üldiste lapsetoetustega seotud sissetulekukünniseid. **Portugalis** suurenes lapsetoetus enamiku toetusesaajate puhul, kuid üksikvanemaga perekondade ja suurperede jaoks suuremal määral. 2024. aastal oli Portugali peretoetus vahemikus 42,91 kuni 183,03 eurot kuus. Äärmises vaesuses elavatele lastele suunatud täiendav lapsegarantii toetus on 50 eurot kuus lapse kohta ning kokku on toetus kuni 122 eurot kuus (lapsetoetus + täiendav lapsegarantii). **Rumeenias** suurenes lapsetoetuse summa 1. jaanuarist 2024 eelneva aasta inflatsioonimäära võrra. Samal ajal suurenes kaksikute, kolmikute ja mitmikute vanemate lapsehooldustasu 50 %. Suurendati ka kaht ühekordset riiklikku sünnitoetust. **Bulgaarias** suurenesid sünnitushüvitis ja rasedushüvitis 50 %. **Kreeka** suurendas alates 2023. aastast tagasiulatuvalt laste arvust sõltuvat sünnitoetust.

Mõnes liikmesriigis suurenes toetus alusharidusele ja lapsehoiule ning laste vaesusriskiga tegelemiseks võeti mitmesuguseid muid meetmeid. Iirimaal suurendati lapsehoiukulude edasilükkamise toetust 51 %, samas kui **Itaalias** tõusis see 1. jaanuaril 2024 või pärast seda sündinud laste puhul teatavatel tingimustel 3 600 euronit aastas. Taaste- ja vastupidavuskava raames suurendab Itaalia ka kohti alusharidus- ja lapsehoiustruktuurides ning peaks 2026. aasta keskpaigaks looma 0–6aastastele lastele üle 150 000 koha. Ka **Bulgaarias** tehakse alusharidus- ja lapsehoiuteenustesse täiendavaid investeeringuid (ESF+ ja riiklik eelarve), mille eesmärk on suurendada kaasavust. **Horvaatia** võttis oma taaste- ja vastupidavuskava raames vastu uues alusharidus- ja lapsehoiuasutuste rahastamise mudeli, mille eesmärk on suurendada nende kättesaadavust ja taskukohasust. **Hispaania** kavatseb oma taaste- ja vastupidavuskava raames luua haavatavatele õpilastele koolipiirkondades vähemalt 1 000 toetusüksust ning programmi, mille eesmärk on pakkuda alaealistega peredele toitu ja muid esmatarbekaupu. **Rumeenia** kindlustab ligikaudu 650 000 ebasoodsas olukorras olevale lapsele 2 200 koolist päevas ühe toidukorra.

Mõned riigid keskendusid üldise puuetega inimesi käsitleva poliitika parandamisele, teised aga suurendasid invaliidsushüvitisi. Näiteks **Kreeka** ajakohastas riiklikku puuetega inimeste õiguste strateegiat, keskendudes aastatele 2024–2030. Riik viis lõpule ka isikliku abi ja puude hindamise katseprogrammi, mis võetakse kasutusele 2025. aastal. Alates 2024. aastast saavad soovijad naasta tööturule, saades jätkuvalt pensionimakseid. **Bulgaaria** suurendas puuetega laste igakuist hüvitist. **Malta** suurendas toetust vanematele, kes hoolitsevad raske puudega laste eest. **Itaalias** viidi taaste- ja vastupidavuskava raames 2024. aastal täielikult ellu reform, mille eesmärk on toetada puuetega inimeste sõltumatust, parandades hindamist ja juurdepääsu individuaalsetele tugiteenustele. Kooskõlas reformiga toetatakse taaste- ja vastupidavuskava investeeringuga individuaalseid projekte, mis pakuvad puuetega inimestele eluaseme- ja IKT-lahendusi.

Liikmesriigid on kehtestanud regulatiivseid ja mitteregulatiivseid meetmed, millega pakutakse või laiendatakse üüritoetust, et parandada väikse sissetulekuga leibkondade ja haavatavate rühmade, näiteks noorte juurdepääsu taskukohasele eluasemele. **Luksemburg** tegi 2023. aasta augustis eluasemeabi raamistikus õiguslikud muudatused, et seada esikohale toetus halvemas olukorras olevatele leibkondadele. 2023. aasta mais oli Luksemburg juba suurendanud lastega leibkondade üüritoetust ja noorte töötajate üürisoodustust. **Malta** reformis 2024. aastal oma eraüüritoetuste kava, mille kohaselt maksimaalne toetussumma on 6 000 eurot aastas, rakendades samal ajal integreeritud abikava märkimisväärsete üürivõlgnevustega üürnike jaoks. **Portugal** kiitis 2024. aasta mais heaks eluasemepaketi *Construir Portugal*, mis sisaldab noortele mõeldud eluasemestiimuleid, näiteks laiendatud juurdepääsu üüritoetustele.

Kõrge elukalliduse tõttu jätkasid liikmesriigid meetmete võtmist, et toetada pensionäride elatustaset, eelkõige nende puhul, kelle pension on minimaalne või väike. Bulgaarias otsustati 2024. aasta juulis suurendada kõiki pensione, sealhulgas sotsiaalpensioni, 11 %, et võtta arvesse kõrget inflatsiooni. Samaselt võeti **Slovakkias** vastu pensionide indekseerimise muudatused, et võtta arvesse kõrget inflatsiooni, ja esmakordselt kohaldati pensionihüvitiste erakorralist indekseerimist, samas taastati miinimumpensionide indekseerimine, mille tulemusel suurenesid need 2023. aastal kahel korral. **Portugalis** tõsteti eakate solidaarsustoetuse võrdlusväärtust 23 % ja **Maltal** tõsteti 80aastaseks saanud eakatele mõeldud toetust 50 eurolt 450 eurole aastas. **Rumeenias** kehtestati 2023. aasta detsembri pensioniseadusega sotsiaaltoetuste indekseerimise mehhanism väikeste vanaduspensionide puhul. **Hispaanias** suurendati osamakselisi pensione 3,8 %, ülempiiriga 3 175 eurot, samal ajal kui mitteosamakselisi pensione ja miinimumsissetulekuid suurendati 6,9 %. **Kreekas** taasaktiveeriti pensionide iga-aastane indekseerimine esimest korda pärast 2008. aastat, mille tulemusel suurenesid need 2023. aastal 7,75 %, 2024. aastal 3 % ja 2025. aastal 2,4 %.

Selleks et tugevdada oma pensionisüsteemide piisavust ja eelarvelist jätkusuutlikkust, jätkasid liikmesriigid meetmete võtmist, et suurendada eakate osalemist tööturul, ning tegid ka mõningaid pensionireforme. Iirimaa kehtestas meetmed, mis annavad üksikisikutele võimaluse jätkata töötamist kuni riikliku pensionieani ja pärast seda. **Slovakkias** karmistati ennetähtaegselt pensionile jäämise tingimusi, muutes seda, kuidas arvutatakse vajaliku tööelu pikkust ja pensionisumma protsentuaalset vähendamist. Ka **Tšehhi** piiras ennetähtaegselt pensionile jäämist. **Soomes** toimus 2024. aasta jaanuaris maksureform, millega pakuti suuremaid stiimuleid töötamiseks pensionile jäänud üle 65aastastele. **Itaalia** tõstis alates 2024. aastast oma ennetähtaegselt pensionile jäämise kavale (*APE Sociale*) juurdepääsu nõude 63 eluaastale ja viiele kuule (63. eluaastalt) ning naiste pensionile jäämise kava puhul samuti 61 eluaastale (60. eluaastalt). Näiteks **Hispaania** pikendas ajutiselt osalise pensionile jäämise võimalust töötlevas tööstuses asenduslepinguga (*contrato de relevo*), võimaldades inimestel saada osa oma pensionist 61aastaselt ja vähendada tööaega kuni 80 %. **Tšehhis** on samuti kavas põhjalikud reformid riigi taaste- ja vastupidavuskavade raames, et säilitada pensionide piisavus ja eelarveline jätkusuutlikkus. **Kreekas** kaotati alates 2024. aasta jaanuarist töötavate pensionäride põhi- ja lisapensioni 30 % vähendamine. Nüüd makstakse pensioni täies ulatuses kõigile pensionäridele, kes otsustavad tööturule naasta.

Mõned riigid astusid samme, et suurendada täiendavate pensionide kasutuselevõttu.

Horvaatia kehtestas uued eeskirjad, mis annavad kohustuslikke ja vabatahtlikke pensionifonde ja pensionikindlustusandjaid haldavatele ettevõtjatele vajaliku paindlikkuse, et säilitada kindlustatud isiku varade tegelik väärtus. Nüüd on võimalik tööandjapensionifondide kapitaliseeritud fondidest teha ühekordseid väljamakseid kuni 20 % ulatuses. **Iirimaa** on esitatud seaduseelnõu, mis käsitleb automaatsete tööleasumispensionide süsteemi, võimalusega kuue kuu pärast sellest loobuda.

Liikmesriigid võtsid erinevaid meetmeid, et parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust ja hoolduse kvaliteeti. **Iirimaa** laiendas majanduslikust olukorrast sõltuvat perearsti külastuskaardisüsteemi, andes 2023. aastal tasuta perearstiabi veel poolele miljonile inimesele (kuigi see on ainus liikmesriik, kellel puudub üldine esmane ravikindlustus). **Itaalia** investeerib oma taaste- ja vastupidavuskava raames uutesse tervishoiuasutustesse (nt kogukonnahaiglad ja kogukonna tervishoiuasutused) ja telemeditsiini, et tuua tervishoiuteenused patsientidele lähemale. Alates 2023. aastast toetatakse taaste- ja vastupidavuskavaga ka väikeste omavalitsuste apteeke, et parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust maapiirkondades ja äärealadel. Lisaks võttis Itaalia 2024. aasta juulis vastu seaduse nr 107, millega kehtestatakse seire- ja kontrollisüsteem riikliku tervishoiuteenistuse ootenimekirjade vähendamiseks. Iga piirkond määrab tuvastatud probleemide lahendamiseks piirkondliku tervishoiujuhi (RUAS). **Bulgaaria** Rahvuskogu võttis 2024. aasta aprillis riigi taaste- ja vastupidavuskava raames reformina vastu riikliku tervisestrategia aastani 2030, mis peaks parandama tervishoiuteenuste kättesaadavust kogu riigis.

Samuti on astutud samme, et tugevdada patsiendikeskset esmatasandi arstiabi, integreeritud hooldust ja digitervishoidu. Näiteks **Leedu** käivitas uue katsetransporditeenuse patsientidele, kes ei saa kasutada era- või ühistransporti tervislikel, sotsiaalsetel või majanduslikel põhjustel, et tugevdada patsiendikesksust ja parandada juurdepääsu tervishoiuteenustele. Tervishoiusüsteemi digitaliseerimise edendamiseks on **Saksamaa** oma tervishoiu ja hoolduse digitaliseerimise strateegia alusel vastu võtnud digiseaduse, mis jõustus 2024. aasta märtsis ja millega kehtestatakse muu hulgas üleriigiline elektrooniline patsiendiregister (ePA kõigile). **Portugal** võttis 2023. aastal riikliku taaste- ja vastupidavuskava meetmete raames vastu ka õigusaktid, millega vaadatakse läbi esmatasandi tervishoiuteenuste korraldus ja toimimine, et tugevdada nende rolli riiklikus tervishoiusüsteemis. 2024. aastal loodi kogu riigis seaduse kohaselt kohalikke tervishoiuüksusi, kus esmatasandi arstiabi ja haiglaravi haldab sama asutus. **Läti** kiitis 2023. aasta augustis heaks digitervishoiu strateegia, mille eesmärk on parandada andmete kättesaadavust, koostalitlusvõimet ja digiteenuseid. **Austrias** hõlmab 2024.–2028. aasta tervishoiureform meetmeid esmatasandi tervishoiu tugevdamiseks ja digitaalsete tervishoiuteenuste laiendamiseks.

Liikmesriigid võtsid ka meetmeid tervishoiutöötajate puuduse vähendamiseks ja töötajate hoidmise parandamiseks. Rootsis jõustus 2023. aasta juulis taaste- ja vastupidavuskavas sisalduv abiõdede kutsenimetust reguleeriv õigusakt. **Prantsusmaal** peavad üldarstiõppe üliõpilased alates 2023. aasta septembrist läbima täiendava aasta kõrgkoolijärgset koolitust ambulatoorse ravi valdkonnas, eelistatavalt alateenindatud piirkondades. **Eesti** muutis 2023. aasta detsembris oma taaste- ja vastupidavuskava raames õigusakte, et motiveerida õdesid töötama äärealadel, ning **Leedu** muutis oma taaste- ja vastupidavuskava raames õigusakte, et parandada tervishoiutöötajate karjääri võimalusi. **Taani** võttis 2024. aasta jaanuaris vastu uue seaduse, millega nihutatakse mitu konkreetset ülesannet arstidelt õdedele. **Belgia** kiitis 2024. aasta märtsis heaks kaks seadust, milles määratletakse kogunud pereõdede roll ning määratakse kindlaks nende meditsiiniline tegevus ja asjakohased tingimused. **Kreekas** 2024. aasta mais vastu võetud uued õigusaktid võimaldavad eraarstidel teha koostööd riiklike haiglatega, teha meditsiinilisi protseduure ning tegutseda väljaspool tavapärasest tööaegast ambulatoorsetes kliinikutes ja võtta osa kirurgilistest operatsioonidest. **Itaalias** toetatakse aastatel 2021–2026 taaste- ja vastupidavuskavaga 2 700 lisastipendiumi andmist üldmeditsiini valdkonnas, et panustada meditsiinitöötajate kättesaadavusse. 2024. aastal käivitas **Küprose** tervishoiuministeerium teavituskampaania, et innustada keskkooliõpilasi õppima õe ja ämmaemanda erialadel. Õppeaastal 2024–2025 oli registreeritud 182 õendusõpilast, mis on 85 % rohkem kui aasta varem.

Võeti meetmeid rahvatervise parandamiseks, rõhutades haiguste ennetamist ja tervise edendamist, eelkõige vaimse tervise valdkonnas. Luksemburgis avaldati 2023. aasta juulis uus riiklik vaimse tervise kava aastateks 2024–2028. **Portugalis** võeti taaste- ja vastupidavuskava raames vastu uus vaimse tervise seadus, millega reguleeritakse vaimuhaigusi põdevate inimeste õigusi ning kohustuslikku haigla- või ambulatoorset ravi. **Eesti** töötab välja enesetappude ennetamise kava, mis peaks valmima 2024. aasta lõpuks. **Rumeenia** asutas 2023. aasta augustis riikliku vähiregistri, mida haldab riiklik rahvatervise instituut. **Rumeenia** võttis 2023. aasta oktoobris vastu ka riikliku vaksineerimisstrateegia aastateks 2023–2030. **Hispaanias** kiitis piirkondadevaheline nõukogu 2024. aasta aprillis heaks suitsetamise ennetamise ja piiramise kava aastateks 2024–2027.

Mitme liikmesriigi eesmärk oli parandada pikaajalise hoolduse teenuste taskukohasust, kättesaadavust ja kvaliteeti ning tegeleda ametlike ja mitteametlike hooldajate ees seisvate probleemidega. Sloveenia võttis 2023. aasta detsembris vastu uue pikaajalist hooldust käsitleva õigusakti, milles määratakse kindlaks pikaajalise hoolduse stabiilse riikliku rahastamise allikad ja meetodid, sealhulgas alates 1. juulist 2025 kehtima hakkav uus kohustuslik sotsiaalkindlustusmaks pikaajalise hoolduse eest, mis on 1 % kogutulust. **Eestis** jõustus 1. juulil 2023 hooldusreform, millega määratakse kindlaks pikaajalise hoolduse teenuste rahastamise viisid, vähendatakse omaosalust ja tagatakse, et väikese sissetulekuga hooldusteenuse saajatel aidatakse katta oma hoolduskulud. Samuti võttis riik vastu üksikasjalikumad miinimumkvaliteedinõuded üld- ja koduhoolduse jaoks ning muutis 2024. aasta veebruaris taaste- ja vastupidavuskava raames integreeritud hooldusmudeli tegevuskava, määrates kindlaks asjaomaste osalejate rollid ja kohustused ning süsteemi tulevase rahastamise. **Soome** on alates 2023. aastast kasutanud eakate hooldusvajaduste ja funktsionaalse suutlikkuse hindamiseks elanike hindamise vahendit. Lisaks nõutakse Soome õiguses, et sotsiaalhoolekandetöötajad hindaksid viivitamata kiireloomulisi abivajadusi, alustades sellega seitsme tööpäeva jooksul pärast seda, kui klient või tema esindajad on nendega ühendust võtnud. **Itaalia** viis oma taaste- ja vastupidavuskava raames täielikult ellu reformi, mille eesmärk on parandada abi vajavate eakate elutingimusi, lihtsustades selleks juurdepääsu tervishoiu- ja sotsiaalteenustele, tagades mitmemõõtmelise hindamise ja määrates kindlaks individuaalsed projektid, mis edendavad deinstitutsionaliseerimist. **Bulgaaria** võttis 2024. aasta märtsis vastu strateegia inimressursside arendamiseks sotsiaalvaldkonnas (kuni 2030. aastani), et parandada sotsiaalsektori töötingimusi, oskusi ja pädevusi, meelitada ligi rohkem töötajaid, viia haridusvõimalused paremini kooskõlla ning pakkuda rohkem motivatsiooni ja toetust. **Rootsi** võttis 2023. aasta juulis kasutusele abiõe kaitstud kutsenimetuse, et tagada hoolduse kvaliteet ja ohutus, ning on seni väljastanud 73 196 tunnistust. **Prantsusmaa** kehtestas 2024. aasta aprillist koduhooldustöötajate jaoks mitu meedet, sealhulgas kutsekaardi, iga-aastase liikuvustoetuse ja kindlasummalise sõiduhüvitise. **Portugal** muutis 2023. aastal oma tööseadustikku, et paremini kaitsta koduhooldajaid, ning 2023. ja 2024. aastal õigusakte mitteametlike hooldajate kohta, lisades rahalise abi ja seotuse ametlike hooldajatega ning kehtestades hooldajate puhkeaja tingimused.

Malta on alates 2024. aastast laiendanud oma koduhoolduskava, millega antakse rahalist toetust madala sõltuvustasemega eakatele kodanikele, kes palkavad end igapäevaselt abistama tunnustatud kvalifikatsiooniga hooldaja. **Prantsusmaa** on alates 2023. aastast rakendanud strateegiat „Väärikas vananemine“, mis hõlmab 50 meetet sõltuvuse edasilükkamiseks, sotsiaaleluruumide kohandamiseks vananevate üürnike jaoks, 50 000 spetsialisti palkamiseks eakate hooldusasutustesse ja eakate sotsiaalse eraldatuse vältimiseks ning millega samal ajal edendatakse põlvkondadevahelist solidaarsust. **Kreeka** töötab välja pikaajalise hoolduse strateegiat, et tagada hooldusstruktuuride jätkusuutlikkus, sidusam õigusraamistik ja standarditud tegevusprotsessid.

3. PEATÜKK RIIGIPÕHISE ANALÜÜSI ESIMENE ETAPP

Käesolevas peatükis esitatakse tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee töörühma²⁹⁷ aruandele tuginevates tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites kirjeldatud ja nendega seotud sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetele tugineva esimese etapi riigipõhise analüüsi osana riigipõhised ülevaated, millega toetatakse ka 1. peatüki punktis 1.4 esitatud peamisi horisontaalseid järeldusi. Kuigi kõik ülevaated põhinevad sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajatel ja ühise tööhõivearuande liigitusel, mida on kirjeldatud punktis 1.4 ja 6. lisas, sõltub ülevaate ülesehitus asjaomase riigi olukorrast: ülevaadetes käsitletud kolme poliitikavaldkonna (tööhõive; haridus ja oskused; sotsiaalkaitse ja sotsiaalne kaasatus) järjekorra määravad asjaomase riigi suundumused, mida on kirjeldatud 9. lisas esitatud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli riigipõhistes tabelites. Samuti illustreerib iga riigi kohta esitatud joonis asjaomase riigi seisukohast kõige suuremat probleemi või olulisemat arengut.

Riigipõhise analüüsi esimene etapp tehakse sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate tervikliku kogumi põhjal. Iga näitajat²⁹⁸ on põhjalikult analüüsitud ühise tööhõivearuande metoodika põhjal, millega määratakse kindlaks liikmesriikide suhteline olukord. Seda suhtelist olukorda väljendatakse standardhälbena nii näitaja väärtuse absoluutse taseme kui ka eelneva aastaga võrreldes toimunud muutuse keskmisest (täpsemad tehnilised üksikasjad on esitatud 6. lisas). Tulemused esitatakse kokkuvõtlikult ühes seitsmest iga näitaja võimalikust kategooriast asjaomase riigi puhul („väga tubli“, „keskmisest parem“, „hea, kuid vajab jälgimist“, „keskmine“, „kehv, kuid paranemas“, „tähelepanu vajav“ ja „kriitiline olukord“). See on vastavuses värviskaalaga rohelisest punaseni. Lühiülevaade iga liikmesriigi näitajatest ja nende kohta antud hinnangutest on esitatud 9. lisa tabelites.

²⁹⁷ Algatuse arutamiseks loodi tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühine töörühm, mis tegutses 2022. aasta oktoobrist 2023. aasta maini. Töö tulemuste põhjal valmistasid tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ette ministrite arutelu, mis toimus tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu 2023. aasta juuni istungil. Ülevaade tehtud tööst ja selle tulemustest on esitatud [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumites, milles tutvustatakse Euroopa poolaasta raames kohaldatavat sotsiaalse lähenemise raamistikku](#) ja mis on seotud [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise töörühma aruandega](#).

²⁹⁸ Tulemustabeli põhinäitajate tehnilised üksikasjad, sealhulgas puudega inimeste tööhõivelõhe, mis põhineb GALI kontseptsioonil, on esitatud 2. lisas.

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli igat põhinäitajat hinnatakse eespool kirjeldatud metoodika abil, et teha kindlaks, kas teises etapis on vaja viia läbi täiendav analüüs. Liigitus „kriitiline olukord“ osutab liikmesriikidele, kelle konkreetse näitaja tulemus on ELi keskmisest palju kehvem ja kus olukord on eelneva aastaga võrreldes halvenenud või ei ole piisavalt paranenud. Olukord on „tähelepanu vajav“ kahel juhul: a) kui liikmesriigi konkreetse näitaja tulemus on ELi keskmisest halvem ja kui olukord riigis halveneb või ei parane piisavalt kiiresti või b) kui taseme poolest vastab tulemus ELi keskmisele, kuid olukord halveneb ELi keskmisest palju kiiremini või ei parane (umbes sama kiiresti) kui paraneb ELi keskmine olukord.

Leitakse, et täiendav analüüs teises etapis on põhjendatud liikmesriikide puhul, kelle olukord seoses kuue või enama sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajaga on märgitud punaseks („kriitiline olukord“) või oranžiks („tähelepanu vajav“). Veel üks põhjus järeldada, et olukord nõuab teises etapis täiendavat analüüsimist, on see, kui punase või oranžina märgitud näitaja ühise tööhõivearuande kohane liigitus halveneb kahel korral järjest. Selle näiteks on olukord, kus ühise tööhõivearuande 2024. aasta väljaandes on liigitus „keskmine“ muutunud liigituseks „kehv, kuid paranemas“, millele järgneb täiendav halvenemine „kriitiliseks olukorraks“ 2025. aasta väljaandes. See loetakse täiendavaks märkeks, mida minimaalse kuue märke künnise arvutamisel arvesse võetakse. Näiteks kui teataval aastal n on riigi kohta sotsiaalvaldkonna tulemustabelis viis põhinäitajat punaseks või oranžiks märgitud ja üks neist on halvenenud kahel järjestikusel aastal, aastatel n ja $n-1$, siis loetakse, et riigil on aastal n kokku kuus märget (viis punast/oranži märguannet asjaomase aasta $+1$ näitajatest, mis on kaks korda järjest halvenenud). Selle tagajärjel tuleb seda riiki täiendavalt analüüsida. Künnise puhul arvestatavate märgete koguarvu hindamisel võetakse arvesse võimalikke katkestusi aegridades ning andmete kvaliteedi ja tõlgendamisega seotud probleeme.

Belgia

2023. aastal jätkas tööturg

**majanduskasvu toel kasvutendentsi, kuigi
tööjõupuudus oli suur.** Hoolimata viimasel

kümnendil toimunud paranemisest jääb
tööhõive määr, mis oli 2023. aastal 72,1 %, ELi keskmisest taseme ja muutuste poolest

endiselt maha, mis näitab „kriitilist
olukorda“, kusjuures piirkondlikud

erinevused on suured ja mõni rühm, nagu
madala kvalifikatsiooniga töötajad,

väljaspool ELi sündinud inimesed ja
vanemaealised inimesed, jääb ELi näitajatest veelgi

rohkem maha. See on suuresti tingitud sellest, et
Belgia tööjõu tööturul osalemise määr on ELi

keskmisest madalam. Töötuse ja pikaajalise töötuse

määrad on kategoorias „keskmine“, vastavalt 5,5 % ja 2,2 %, mis kehtib ka soolise tööhõivelõhe

puhul (7,6 protsendipunkti). Puudega inimeste tööhõivelõhe suurenes 2018.–2021. aastal pidevalt
(32 protsendipunktilt 38 protsendipunktile) ja hoolimata sellest, et 2023. aastal vähenes see lõhe

33,6 protsendipunktini, on see jätkuvalt üks ELi suuremaid (ELi keskmine on 21,5 protsendipunkti)

ja liigitub kategooriasse „kriitiline olukord“ kolmandat aastat järjest. Peale selle, hoolimata

reaalpalga tõusust 2023. aastal, ei ole leibkonna kasutada oleva kogutulu kasv elaniku kohta ELi

keskmise näitajaga sammu pidanud ja olukord liigitub endiselt kategooriasse „tähelepanu vajav“.

Belgia tulemused hariduse ja oskuste valdkonnas on keskmisest paremad. Õppes osalevate

täiskasvanute osakaal (34,9 %) liigitub kategooriasse „keskmine“ (ELis 39,5 %), samuti on samas

kategoorias mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored) osakaal 9,6 %. Kuna

56,3 % kõigist alla 3aastastest lastest osaleb formaalses lapsehoius ja kooli on pooleli jätnud

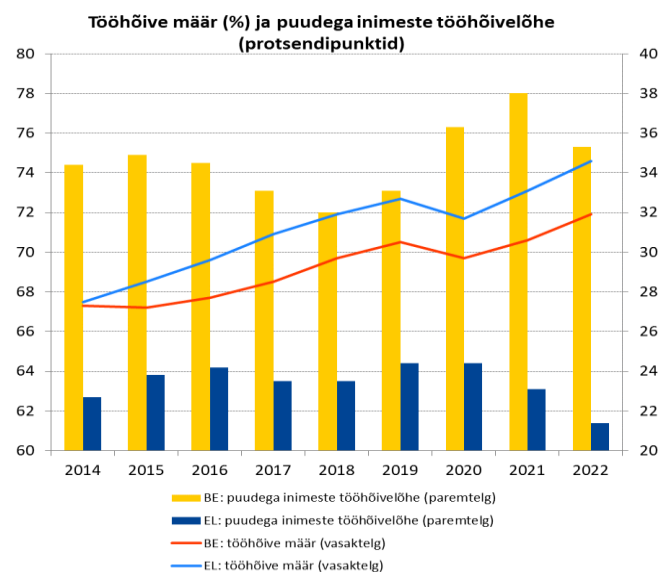
6,2 % õpilastest, on Belgia tulemused kategoorias „keskmisest parem“ (kuigi piirkondlikud

erinevused on suured). See kehtib ka vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanud elanikkonna

osakaalu (59,4 %) kohta, mis võib aidata toetada rohe- ja digipööret. Samal ajal on õpiedukus

lugemisoskuse, matemaatika ja loodusteaduste valdkonnas viimastel aastatel vähenenud ning

sotsiaal-majandusliku ja rändetausta tõttu on ebavõrdsus suur.

Märkus. Aegrea katkemine Belgia puhul
2017. aastal.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], ELi tööjõu-uuring
[[tepsr_sp200](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi
käsitlev ELi statistika.

Sotsiaalpoliitikameetmed on üldiselt olnud tulemuslikud vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse riski ning sissetulekute ebavõrdsuse ennetamisel ja vähendamisel. Mis puudutab sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele, mis on tublisti üle ELi keskmise (2023. aastal 50,8 % vs. 34,7 %), ja sissetulekute ebavõrdsust, mida mõõdetakse sissetulekukvintilide suhte kordaja abil (3,4 vs. 4,7 ELi tasandil), siis liigitub Belgia kategooriasse „väga tubli“. Kuigi 2023. aastal oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr endiselt kategoorias „keskmine“ (18,6 % vs. 21,3 % ELis), on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal kogu elanikkonnas ja laste puhul alates 2017. aastast vähenenud ning laste puhul liigitub see näitaja kategooriasse „keskmisest parem“ (19,0 % vs. 24,8 % ELis). Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul oli 2023. aastal vaid 1,1 % mis jääb kategooriasse „keskmisest parem“, samas kui liiga suured eluasemekulud, mis mõjutavad 7,7 % elanikkonnast, on registreeritud kategoorias „keskmine“ (ELi tasandil 8,8 %).

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Belgia puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Bulgaaria

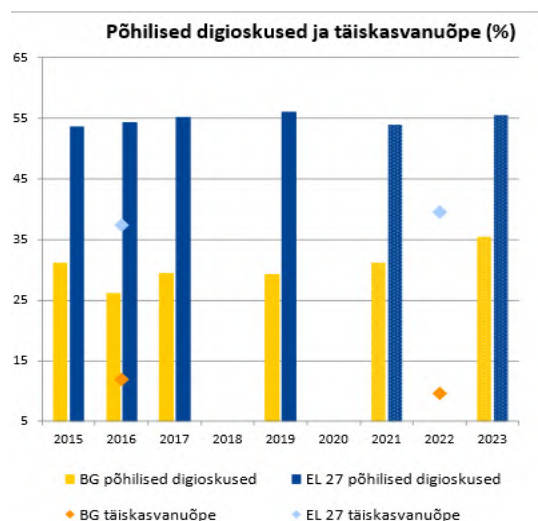
Bulgaarial on olnud probleeme oskuste arendamisega, see pärsib mõne rühma töölaseid võimalusi ning takistab tootlikkuse kasvu ja konkurentsivõimet. Täiskasvanute osalemine õppes vähenes 2016.–2022. aastal ja oli 2022. aastal 9,5 % (ELis 39,5 %), mis on üks madalamaid näitajaid ELis ning liigitub kategooriasse „kriitiline olukord“. Selle küsimusega tegelemine nõuab märkimisväärsed täiendavaid jõupingutusi.

Hoolimata olukorra hiljutisest paranemisest on vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanud elanikkonna osakaal endiselt üks väiksemaid ELis – 2023. aastal oli see 35,5 % (ELi tasandil 55,6 %), mis on järjekordne kategooriasse „kriitiline olukord“ kuuluv näitaja. Rohe- ja digipöörde toetamisel on esmatähtis oskuste omandamise edendamine

täiskasvanute seas, sealhulgas digivaldkonna oskuste õpetamine. Formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal on endiselt väike (2023. aastal 17,4 % võrreldes 37,5 %ga ELis). See näitaja on kategoorias „tähelepanu vajav“, kuna see võib mõjutada laste pikaajalisi väljavaateid õppimisega seoses. Põhi- ja digioskuste tase noorte seas on madal ning haridustulemustes on erinevused väga suured.

Bulgaarias on paranenud sotsiaalne kaasatus ja sotsiaalkaitse, kuid ikka veel on olulisi probleeme. Kuigi vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr langes 2023. aastal

2,2 protsendipunkti, kuna tööturusuundumused olid positiivsed ning palk ja pension kasvasid, on see näitaja endiselt üks ELi kõrgemaid (30,0 % vs. 21,3 %, „kehv, kuid paranemas“). Lisaks registreeriti vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste koguarvu märkimisväärne vähenemine (34 000 võrra ehk 8,3 %) võrreldes 2022. aastaga. Samas oli 2023. aastal see näitaja 33,9 %, mis on endiselt üks ELi kõrgemaid (24,8 %) ja liigitus kategooriasse „kriitiline olukord“. Olukorra paranemisest hoolimata olid teistega võrreldes suurema vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga haavatavad rühmad (romad (81 %), puudega inimesed (42,4 %) ja maapiirkondades elavad inimesed (39,3 %). Üldiselt aga paranes 2023. aastal nii sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele kui ka sissetulekute ebavõrdsus (vastavalt 24,4 %lt 27,7 %le ja 7,3lt 6,6le, mõlemad näitajad on kategoorias „kehv, kuid paranemas“).

Märkus. Digioskuste näitaja määratlust muudeti alates 2021. aastast, kuid selle kontseptsioon on üldjoontes sarnane eelnevate aastatega.

Allikas: Eurostat [[eriväljavõtte AESist](#)], [[tepsr_sp410](#)], [[isoc_sk_dskl_i](#)], Euroopa statistikasüsteemi IKT uuring.

Bulgaaria tööturg toimis kahanevast elanikkonnast hoolimata jätkuvalt hästi, kuigi esines ka märkimisväärsed piirkondlikke erinevusi. Kuigi riigi tööhõive määr on seni kõrgeim (2023. aastal 76,2 %) ning jääb ELiga (75,3 %) võrreldes kategooriasse „keskmine“, ulatuvad erinevused piirkondade vahel 80,5 %st kõige paremaid tulemusi saavutanud piirkonna puhul 67,2 %ni halvimate näitajatega piirkonna puhul. Ka elanikkonnarühmade vahel on olulisi erinevusi. Puudega inimeste tööhõivelõhe oli 2023. aastal endiselt märkimisväärselt suurem kui ELi keskmine (39,5 protsendipunkti vs. 21,5 protsendipunkti) ning see näitaja on võrreldes 2022. aastaga suurenenud 10,0 protsendipunkti, halvenes kahel järjestikusel aastal ja liigitudes nüüd kategooriasse „kriitiline olukord“. Kuigi nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on viimasel paaril aastal vähenenud, oli see 2023. aastal siiski 13,8 % ehk endiselt suurem kui ELis keskmine (11,2 %) ja liigitub nüüd kategooriasse „tähelepanu vajav“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kuuele näitajale, millest ühe puhul olukord aja jooksul ka halvenes, tehti järeldus, et **Bulgaaria puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Tšehhi

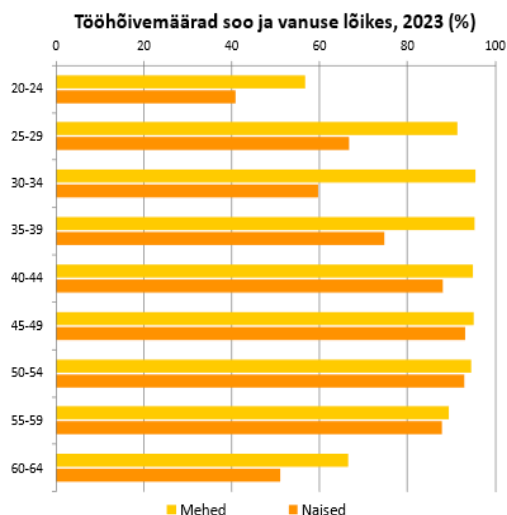
Tööturu kokkuvõttes positiivsete tulemuste kõrval esineb tööjõupuudust ja teatavatel elanikkonnarühmadel on suhteliselt raskemad tingimused.

2023. aastal oli Tšehhi kõrge tööhõive ja madala töötuse määra poolest (vastavalt 81,7 % ja 2,6 %) ELis kategoorias „väga tubli“, seda hoolimata veidi negatiivsest majanduskasvust. Madal pikaajalise töötuse määr (2023. aastal 0,8 %) oli samuti „hea, kuid vajab jälgimist“, sest võrreldes 2022. aastaga kasvas see

0,2 protsendipunkti. Samas püsis sooline tööhõivelõhe 2023. aastal 13,9 protsendipunkti tasemel, mis on üks ELi suuremaid ja liigitub

kategooriasse „kriitiline olukord“. Lisaks vähenes formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal 2022. aastaga võrreldes 2,3 protsendipunkti, olles 2023. aastal 4,5 % ja jäädes oluliselt alla ELi keskmise taseme (37,5 %), mistõttu on see näitaja samuti kategoorias „kriitiline olukord“. See olukord, millele lisandub lapsehoiu kvaliteediga seotud probleem, võib mõjutada laste pikaajalisi õpiväljavaateid ja naiste osalemist tööturul. Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored) osakaal vähenes 2023. aastal 1,3 protsendipunkti 10,1 %ni ning sarnaselt puudega inimeste tööhõivelõhega, mis oli 2023. aastal 22,2 protsendipunkti, on see näitaja kategoorias „keskmine“. Naiste, noorte ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, näiteks ajutise kaitse all olevate Ukraina kodanike ja romade tööturul osalemise suurendamine võib aidata tööjõupuudust leevendada.

Tšehhi tulemused oskuste valdkonnas paranevad, kuid täiskasvanute osalemisel õppes on veel probleeme. Viimati nimetatud näitaja oli liikmesriikide madalaimate hulgas (2022. aastal 21,2 %, kuid ELis 39,5 %) ning on kategoorias „kriitiline olukord“. Samal ajal suurenes aastatel 2021–2023 vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal 59,7 %lt 69,1 %le ja see näitaja on nüüd kategoorias „keskmisest parem“. Täiskasvanuhariduse ja oskuste arendamise edasine edendamine võib aidata suurendada innovatsioonisutlikkust ning hõlbustada rohe- ja digipööret.

Allikas: Eurostat [[lfsa ergaed](#)],
ELi tööjõu-uuring.

Tšehhis on hästi toimiv sotsiaalkaitstesüsteem, kuid seal on probleeme sotsiaaleluruumide valdkonnas. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal oli 2023. aastal kogu elanikkonnas 12,0 % ja laste hulgas 15,0 %, mis asetab Tšehhi kategooriasse „väga tubli“ (ELi keskmised on vastavalt 21,3 % ja 24,8 %). Mõlemad näitajad suurenesid veidi alates 2022. aastast, kuna riigi inflatsioon oli üle ELi keskmise. Leibkonna kasutada olev tegelik kogutulu elaniku kohta vähenes 123,9-lt 2022. aastal 121,6-le 2023. aastal ja olukord on sellega seoses hinnatud „tähelepanu vajavaks“. Eluaseme taskukohasust Tšehhi linnades tuleb tähelepanelikult jälgida, kuna 2023. aastal registreeriti keskmisest kõrgem liiga suurte eluasemekulude määr (13,2 %), seda võrreldes maapiirkondadega (6,0 %) (kokku on see näitaja 9,1 % ja liigitub kategooriasse „keskmine“). Peale selle, inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabivajaduse näitaja poolest on Tšehhi olukord endiselt kategoorias „keskmisest parem“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud nelja näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Tšehhi puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Taani

Viimastel aastatel on tööturu pinged veidi

vähenenud, samal ajal kui töötus on

suurenenud. Pärast aastatepikkust tööhõive

kasvu vähenes tööhõive määr 2023. aastal veidi

ning jäi tasemele 79,8 %

(–0,3 protsendipunkti võrreldes 2022. aastaga),

mis tõi kaasa liigitamise kategooriast „keskmisest

parem“ kategooriasse „hea, kuid vajab

jälgimist“²⁹⁹. Kuna majanduskasv ei avaldunud

töökohtade hulga suurenemises niivõrd, nagu see

oli olnud pandeemiajärgsel perioodil, suurenes

töötuse määr 0,6 protsendipunkti, jõudes

2023. aastal juba 5,1 %ni, mistõttu on olukord

„tähelepanu vajav“. Kuigi surve tööturule on vähenemas,³⁰⁰ seisab riik teatavates sektorites,

eelkõige rohe- ja digipöördega seotud sektorites jätkuvalt silmitsi tööjõupuudusega. Esineb ka

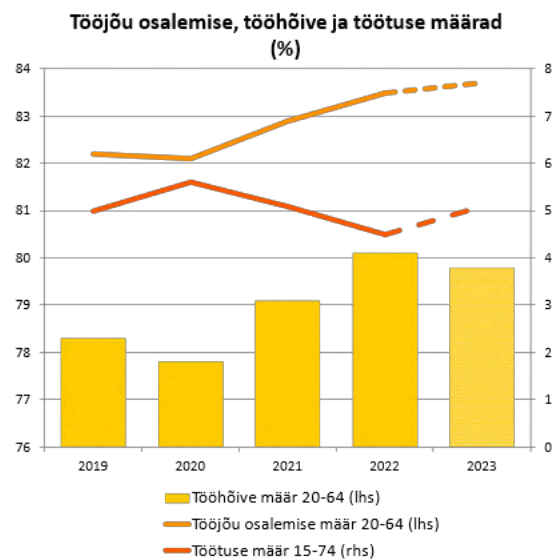
piirkondlikke erinevusi seoses raskustega uute töötajate värbamisel³⁰¹. Mittetöötavate ja

mitteõppivate noorte (NEET-noored) olukord on endiselt kategoorias „keskmisest parem“, kuigi

2023. aastal suurenes see näitaja 0,7 protsendipunkti võrra ehk 8,6 %ni. Samamoodi on Taani

soolise tööhõivelõhe näitaja kategoorias „keskmisest parem“ ning praegu võrreldes ELi keskmisega

(10,2 protsendipunkti) tasemel 5,6 protsendipunkti.

Allikas: Eurostat [[lfsi emp a](#)], [[une rt a](#)], ELi tööjõu-uuring.

²⁹⁹ 2023. aasta tööhõive, töötuse, pikaajalise töötuse, tööjõus osalemise ja NEET-noorte osakaalu ning soolise tööhõivelõhe aegread on katkenud, mis kajastub ka joonisel.

³⁰⁰ Euroopa Komisjon, Euroopa majanduse 2024. aasta sügisprognoos.

³⁰¹ [Taani tööturu- ja värbamisamet \(märts 2024\)](#), „Recruitment Survey Report“.

Madala haridustasemega noorte osakaal on alates 2020. aastast suurenenud. Näitaja tõusis 10,0 %lt 2022. aastal 10,4 %le 2023. aastal (0,9 protsendipunkti üle ELi keskmise) ja liigitub kategooriasse „tähelepanu vajav“. See nõuab tähelepanu ka seoses oskustööliste üldise nappusega riigis. Täiskasvanute õppes osalemise määr (47,1 %) 2022. aastal on kategoorias „keskmisest parem“ (EL 39,5 %), isegi pärast väikest vähenemist võrreldes 2016. aastaga, ning vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal on samuti kategoorias „keskmisest parem“ (2023. aastal 69,6 %). Taani on üks riikidest, kus formaalses lapsehoius osaleb kõige rohkem alla 3aastaseid lapsi (2023. aastal 69,9 %, mis on pärast 4,8 protsendipunktilist langust 2022. aastaga võrreldes „hea, kuid vajab jälgimist“).

Sotsiaalkaitseüsteem toimib väga hästi, kuid eluasemekulud koormavad jätkuvalt haavatavaid rühmi. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga seotud olukord on üldiselt „keskmisest parem“ ning näitajate „laste vaesus“ ja „sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele“ poolest on Taani kategoorias „väga tubli“. Liiga suurte eluasemekuludega leibkondades elavate inimeste osakaal (15,4 %) on siiski endiselt suur. Kolmandat aastat järjest liigitub näitaja kategooriasse „kriitiline olukord“, mis näitab taskukohaste eluasemete piiratud hulka suuremates linnades.

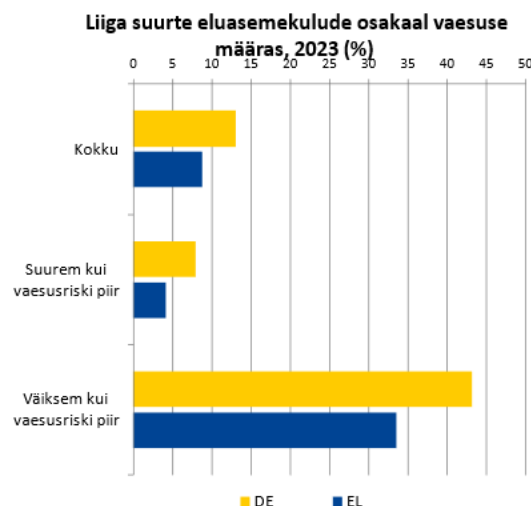
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Taani puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Saksamaa

Hariduse ja oskuste valdkonnas esineb probleeme seoses madala haridustasemega noortega, samas on Saksamaal head tulemused täiskasvanuhariduse valdkonnas. Madala haridustasemega noorte osakaal on suur ja suurenes 2023. aastal 12,8 %ni (ELis 9,5 %), mis näitab, et valitseb „kriitiline olukord“. Samal ajal on matemaatikas ja loodusteadustes põhioskusteta 15aastaste osakaal (2022. aastal vastavalt 29,5 % ja 22,9 %) alates 2012. aastast peaaegu kahekordistunud (PISA, 2022) ning see omakorda suurendab veelgi sotsiaal-majanduslikku mõju haridustulemustele. See olukord nõuab tähelepanu ka tööturu ning rohe- ja digipöörde jaoks vajalike oskuste seisukohast. Teisest küljest suurenes vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanud elanikkonna osakaal 2023. aastal 3,3 protsendipunkti võrra ehk 52,2 %ni (ELis 55,6 %) ja see näitaja on nüüd kategoorias „keskmine“, samal ajal kui üldise näitaja „täiskasvanute osalemine õppes“ (2022. aastal 53,7 %) järgi paigutub Saksamaa ELis „väga tublide“ riikide hulka.

Saksamaa tööturg toimib üldiselt hästi, kuid püsib tööjõupuudus ja oskuste nappus ning naised ei ole piisavalt tööturule integreeritud. Hoolimata majanduskasvu aeglustumisest on tööhõive määr kõrge ja ulatus 2023. aastal 81,1 %ni (hinnang „keskmisest parem“), samal ajal kui töötuse määr ja pikaajalise töötuse määr püsisid tööjõupuuduse tingimustes väga madalal tasemel (vastavalt 3,1 % („väga tubli“) ja 1,0 % („keskmisest parem“). Ning olgugi et üldiselt jäi sooline tööhõivelõhe ka 2023. aastal kategooriasse „keskmine“, olles ligikaudu 7,7 protsendipunkti, oli sooline tööhõivelõhe osajaj töö puhul endiselt üks ELi suuremaid, nimelt 36,9 protsendipunkti (ELi keskmine on 20,2 protsendipunkti). Praegune abielus inimeste maksude jagamise süsteem hoiab tööturult eemal hinnanguliselt kuni 185 000 täistööajale taandatud töötajat. Formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal on endiselt kategoorias „tähelepanu vajav“ (2023. aastal 23,3 % võrreldes 37,5 %ga ELis).

Sotsiaalvaldkonnas tekitab piiratud pakkumise tõttu jätkuvalt märkimisväärsed probleeme eluaseme taskukohasus. Liiga suurte eluasemekulude määr on Saksamaal ELiga võrreldes tõusnud märgatavalt kiiremini (1,1 protsendipunkti vs. 0,1 protsendipunkti), jõudes 2023. aastal keskmisest kõrgemale tasemele 13,0 % ja see näitaja on seega

Allikas: Eurostat [[tessi163](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

endiselt kategoorias „tähelepanu vajav“³⁰². Kuigi taskukohasema eluaseme pakkumist toetatakse käimasolevate ja kavandatud poliitiliste algatustega, on see olukord eriti keeruline vaesuse riskiga inimeste jaoks, kelle puhul tõusis liiga suurte eluasemekulude määr 43,2 %ni (ELis 33,6 %). 2022. ja 2023. aasta kõrge inflatsiooni tingimustes vähenes leibkondade ostujõud ning vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste ja muu elanikkonna osakaal, mis oli 2023. aastal vastavalt 23,9 % ja 21,3 %, suurenes alates 2020. aastast (vastavalt + 1,6 ja + 0,9 protsendipunkti) ning on kategoorias „keskmine“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Saksamaa puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

³⁰² Selle näitaja 2023. aasta andmete aegridades esineb katkemisi.

Eesti

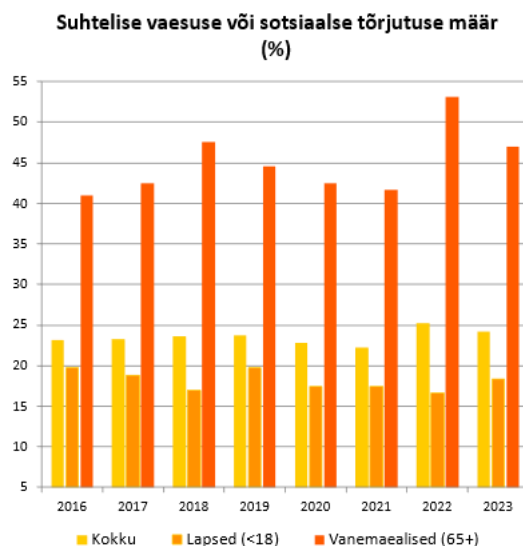
Eestis esineb probleeme sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal vähenes 1,0 protsendipunkti ja on tasemel 24,2 %. See näitaja on siiski endiselt üle ELi keskmise (21,3 %) ja liigitub 2023. aastal kategooriasse „tähelepanu vajav“.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse risk laste hulgas jääb kategooriasse „keskmisest parem“, kuigi see näitaja suurenes 1,7 protsendipunkti. Eakate ja puudega inimeste puhul on see risk aga ELi lõikes üks suuremaid (vastavalt 47 % ja 41 % vs. vastavalt 19,8 % ja 28,8 % ELis).

Sellega seoses tuleb märkida, et sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele vähenes 28,1 %lt 2022. aastal 27,7 %le 2023. aastal ning see näitaja jääb alla ELi keskmise (34,7 %), liigitudes seega kategooriasse „tähelepanu vajav“.

Ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintilide suhte kordaja abil, suurenes 5,0-lt 2021. aastal 5,4-le 2023. aastal (ELi keskmine näitaja oli 2023. aastal 4,7) ning liigitub samuti kategooriasse „tähelepanu vajav“.

Eestis on inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabivajaduse näitaja tasemel, mis on ELi kõrgeimate seas (2023. aastal 12,9 %, ELi vastav näitaja on 2,4 %), ja see näitaja liigitub kategooriasse „kriitiline olukord“. Tervishoiuteenuste kehva kättesaadavuse probleem püsib, kuna tervishoiutöötajate puudus suureneb, omaosaluse määr kulude katmisel on kõrge ja elanikkond vananeb kiiresti.

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Tööhõive määr suurenes 2023. aastal jätkuvalt, eelkõige paranes puudega inimeste tööhõivelõhe näitaja. Tööhõive määr oli 82,1 %, mis jäi ELi lõikes kategooriasse „väga tubli“, samal ajal kui pikaajalise töötuse määr (1,3 %) oli ELi lõikes „keskmisest parem“. Võttes aga arvesse reaalse SKP vähenemist 2023. aastal, tõusis töötuse määr 5,6 %lt 2022. aastal 6,4 %le 2023. aastal ja on seetõttu kategoorias „tähelepanu vajav“. Piirkondlikud erinevused töötuse näitaja puhul on märkimisväärsed – Eesti kirdeosas, mida iseloomustab tööstussektori ülekaal, on need näitajad palju suuremad (2023. aastal 10,1 %) ³⁰³. Eestis on sooline tööhõivelõhe üks väiksemaid ELis ning selle näitaja poolest on riik olnud kolm viimast aastat kategoorias „väga tubli“. Samal ajal vähenes puudega inimeste tööhõivelõhe võrreldes 2022. aastaga märkimisväärselt (6,0 protsendipunkti) (20,2 % vs. 21,5 % ELis) ja on seega nüüd kategoorias „keskmisest parem“. Leibkonna kasutada olev kogutulu vähenes teist aastat järjest (130,5-lt 2022. aastal 125,9-le 2023. aastal) ja on nüüd kategoorias „tähelepanu vajav“.

Hariduse ja oskuste valdkonnas on Eestis toimunud positiivne areng. Täiskasvanuhariduses osalemise valdkonnas tehti märkimisväärsed edusamme, osalemise määr suurenes 33,9 %lt 2016. aastal 41,8 %le 2022. aastal (kategooria „keskmisest parem“, võrreldes ELi keskmisega, mis oli 2022. aastal 39,5 %). Lisaks paranes 2023. aastal vähemalt põhiliste digioskustega elanikkonna osakaal, mis on nüüd ka kategoorias „keskmisest parem“, sama lugu on ka madala haridustasemega noorte osakaalu näitajaga, mis tegi läbi olulise paranemise ja jõudis varasemast kategooriast „tähelepanu vajav“ kategooriasse „keskmisest parem“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kuuele näitajale, millest ühe puhul olukord aja jooksul ka halvenes, tehti järeldus, et **Eesti puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

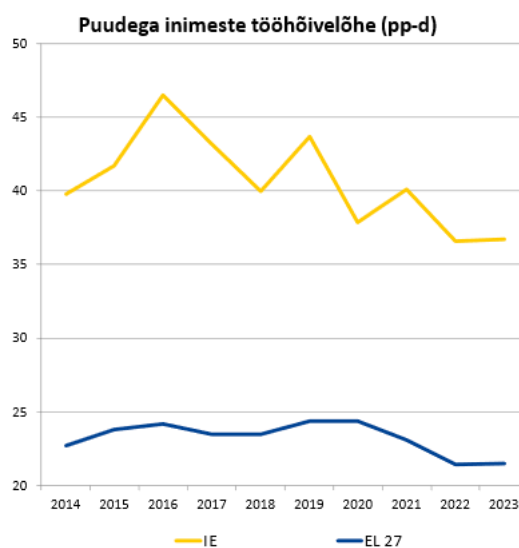
³⁰³ Eesti statistikaamet: [Töötuse määr](#) | [Statistikaamet](#).

Iirimaa

Tööhõive suurenes 2023. aastal veelgi, kuigi ebasoodsas olukorras olevad rühmad seisavad tööturule pääsemisel endiselt silmitsi märkimisväärsete takistustega. Hoolimata SKP kasvu tugevast aeglustumisest 2023. aastal jõudis tööhõive määr rekordiliselt kõrgele (79,1 %) (kategooria „keskmine“), seda nii sisserände kui ka tööjõus osalemise kasvu tõttu, sealhulgas vanemaealiste osas. Üle aegade madalaimal tasemel töötuse määr (4,3 %) (kategooria „keskmisest parem“) kajastab endiselt pingelist tööturгу. Sooline tööhõivelõhe vähenes märkimisväärselt – 11,4 protsendipunktilt 2022. aastal

9,9 protsendipunktile 2023. aastal – ning on nüüd kategoorias „keskmisest parem“, seda tänu paindlikemate töövõimaluste loomisele ja lapsehoiutoetuste suurenemisele. Samal ajal on puudega inimeste tööhõivelõhe vaatamata viimastel aastatel toimunud mõningasele vähenemisele ELi keskmisest palju suurem – 36,7 protsendipunkti võrreldes 21,5 protsendipunktiga –, mis näitab endiselt liigitust „kriitiline olukord“. Seega võib alaesindatud ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, näiteks puudega inimeste, üksikvanemate, madala kvalifikatsiooniga inimeste, romade ja rändajate vähemuste tööalase konkurentsivõime suurendamine aidata reageerida olemasolevale ja tulevasele tööjõupuudusele ja oskuste nappusele. Seda lõhet püütakse vähendada uute teavitus- ja aktiveerimismeetmete abil, mida toetab ka ESF+. Lisaks kasvas Iirimaa 2023. aastal leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta ning see näitaja jääb kategooriasse „keskmine“.

Iirimaa tulemused hariduse ja oskuste valdkonnas on head. Riik on endiselt haridussüsteemist varakult lahkumise määra poolest kategoorias „väga tubli“, seda hoolimata näitaja puhul esinenud kasvust (3,7 %lt 2022. aastal 4,0 %le 2023. aastal). Ka täiskasvanute osalemine õppes on Iirimaaal tõenäolisem kui ELis keskmiselt, 48,3 % vs. 39,5 % ELis 2022. aastal (kategooria „keskmisest parem“). Lisaks on vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal üks suuremaid ELis – 2023. aastal 72,9 % ja ELis 55,6 % –, mis tähendab, et riik liigitub taas kategooriasse „väga tubli“.

Märkus. Aegrea katkemine Iirimaa puhul 2019. aastal.

Allikas: Eurostat [[tepsr_sp200](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Iirimaa sotsiaalkaitse süsteem suudab tulemuslikult vähendada vaesust, kuigi mõne rühma puhul on need riskid endiselt suuremad, ning alushariduse ja lapsehoiu valdkonna probleemid ei ole kuhugi kadunud. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski näitajad kogu elanikkonna ja laste puhul jäävad kategooriasse „keskmine“. Üksikvanemad, rändajad ja puudega inimesed on märkimisväärselt suuremas ohus. Mis puudutab sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele, siis Iirimaa jääb endiselt kategooriasse „väga tubli“ (57,8 % vs. 34,7 % ELis). Kuigi alla 3aastaste laste osalemine formaalses lapsehoius suurenes 18,3 %lt 2022. aastal 22,1 %le 2023. aastal, on see näitaja endiselt kategoorias „tähelepanu vajav“, sest jääb tublisti alla ELi keskmisele (37,5 %). Hoolimata olukorra paranemisest on nii rahalisi kui ka mitterahalisi takistusi (kättesaadavus, süsteemi keerukus). Suurest nõudlusest tulenevalt on eluasemete pakkumine jätkuvalt väike, sotsiaaleluasemete ootejärjekorrad olid pikad ja kodutus oli rekordiliselt suur, mis oli osaliselt tingitud üürnike vähestest õigustest. Kodutus suurenes kõige järsemalt laste ja üksikvanemaga perede seas.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kahe näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Iirimaa puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

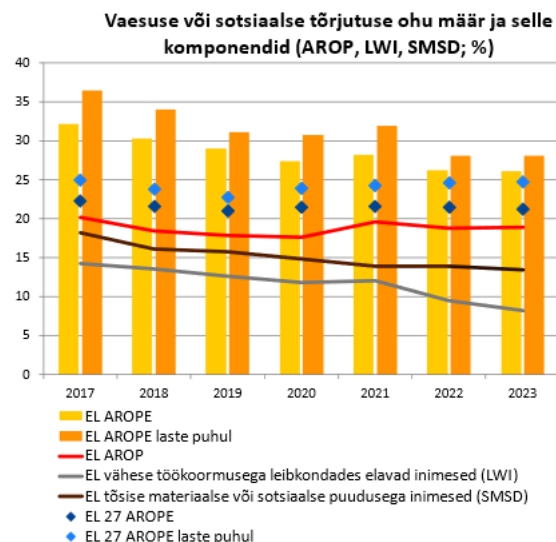
Kreeka

Arvestades kõrget inflatsiooni ja sotsiaalkulutuste vähenemist SKP osakaalus, seisab Kreeka silmitsi märkimisväärtete probleemidega sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas, kus enamik näitajaid paigutub kategooriasse „kriitiline olukord“.

Täpsemalt vähenes vaesuse vähendamine sotsiaalsiirete (v.a pensionid) kaudu

2,1 protsendipunkti võrra vaid 18,2 %ni, mis on 16,5 protsendipunkti alla ELi keskmise. Kuigi vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal püsis pärast viimase kuue aasta aeglast paranemist suhteliselt stabiilsena 26,1 % juures, on see siiski tublisti üle ELi keskmise (21,3 %). Lisaks

suurenes liiga suurte eluasemekuludega leibkondade osakaal 2023. aastal 28,5 %ni, mis on üks suuremaid ELis (keskmiselt 8,8 %). Samal ajal suurenes veelgi rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul, jõudes ühe kõrgeima tasemeni ELis (11,6 % 2023. aastal, seda võrreldes 9,0 %ga 2022. aastal ja 2,4 %ga ELis). Laste vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (28,1 %) püsis stabiilsena, kuid on jätkuvalt üle ELi keskmise (24,8 %), mis näitab, et olukord on kategoorias „tähelepanu vajav“. Ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintilide suhte kordaja abil, on veidi suurenenud (5,3 vs. ELis 4,7) ja see näitaja on kõrge taseme tõttu samuti kategoorias „tähelepanu vajav“.

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], [[tepsr_lm430](#)], [[ilc_li02](#)], [[tespm030](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika.

Kreeka tööturul esineb märkimisväärseid probleeme, eelkõige naiste ja noorte jaoks.

2023. aastal tõusis tööhõive määr jätkuva jõulise majanduskasvu tõttu 1,1 protsendipunkti võrra. Tööealisest elanikkonnast töötas aga ainult 67,4 %, mis jääb märkimisväärselt alla ELi keskmise (75,3 %). Tööhõive määra näitaja jääb kategooriasse „kriitiline olukord“, eriti naiste ja noorte hulgas. Vaatamata sellele, et naiste tööhõive määr 2023. aastal veidi (1,7 protsendipunkti) suurenes (57,6 %ni), on see ikka üks madalamaid ELis ja osutab ühele suurimale tööhõivelõhele (19,8 protsendipunkti). Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte osakaal suurenes 0,6 protsendipunkti, jõudes 2023. aastal 15,9 %ni, mis on märkimisväärselt suurem kui ELi keskmine (11,2 %). Lisaks on leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta (2023. aastal 81,6 %) ELi lõikes (111,1 %) endiselt üks madalamaid, hoolimata sellest, et see suurenes 2022. aastaga võrreldes, mis viis näitaja kategooriast „kriitiline olukord“ kategooriasse „kehv, kuid paranemas“. Puudega inimeste tööhõivelõhe näitaja on Kreeka puhul siiski kategoorias „keskmine“.

Oskuste arendamine on Kreeka jaoks prioriteet, pidades eelkõige silmas digi- ja rohepööret ning tööjõupuuduse suurenemist peamistes sektorites. Viimase 12 kuu jooksul õppes osalenud täiskasvanute osakaal vähenes 16,0 %lt 2016. aastal 15,1 %le 2022. aastal, mis on üks ELi madalamaid tasemeid ja liigitub kategooriasse „kriitiline olukord“. Samal ajal olid 2023. aastal 52,4 %l täiskasvanutest (ELis 55,6 %) vähemalt põhilised digioskused (s.o kategooria „keskmine“). Põhioskuste näitaja on ELi madalaimate hulgas ja on teinud läbi ühe järsima languse. Teisest küljest vähenes madala haridustasemega noorte osakaal 2022.–2023. aastal 0,4 protsendipunkti võrra ja jäi tublisti alla ELi keskmise (3,7 % vs. 9,5 % ELis), mis tähendab, et Kreeka kuulub kategooriasse „väga tubli“ asetuvate riikide hulka.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud üheksa näitaja puhul, tehti järeldus, et **Kreeka puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

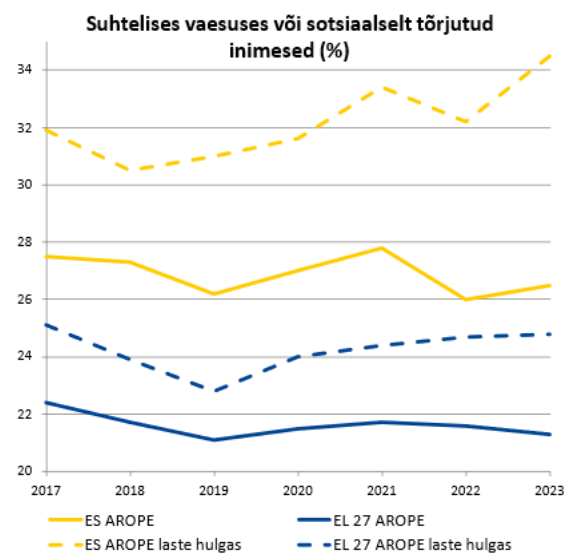
Hispaania

Hispaania puhul esineb probleeme

sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse

valdkonnas. 2023. aastal suurenes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga elanikkonna osakaal üldiselt ja laste hulgas vastavalt 26,5 %ni ja 34,5 %ni, mis on märkimisväärselt üle ELi keskmise (21,3 % ja 24,8 %) ning liigitub kategooriasse „kriitiline olukord“. See on osaliselt tingitud sotsiaalkaitseüsteemi piisavuse ja katvusega seotud probleemidest, piirkondlikest erinevustest avalikele teenustele juurdepääsul ja püsivalt suurest palgavaesusest. Hoolimata

mõningasest paranemisest on sissetulekute ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintiilide suhte kordaja abil, 2023. aastal endiselt suur (5,5 võrreldes 4,7ga ELis) ja see näitaja on kategoorias „tähelepanu vajav“. Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele kahanes 2023. aastal 22,9 %le (Elis 34,7 %), see näitaja halvenes kahel järjestikusel aastal ja on nüüd kategoorias „kriitiline olukord“. Sotsiaalsiirete tõhusus on eriti madal laste vaesusriski vähendamisel (17,0 % vs. 41,4 % ELis). Teisest küljest liigitub formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal Hispaania puhul kategooriasse „keskmisest parem“.

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Hispaania tööturu olukord on märkimisväärselt paranenud, kuid seisab endiselt silmitsi probleemidega. Tööhõive määr kasvas 2023. aastal märkimisväärselt 70,5 %ni (ELis 75,3 %), liikudes kategooriast „kriitiline olukord“ kategooriasse „kehv, kuid paranemas“³⁰⁴. Selle ajendiks oli jõuline majanduskasv, väljaspool ELi sündinud inimeste laialdane tööhõivesse kaasamine ja tööhõive kasv kaubanduses ning tehnika- ja teadusvaldkonnas, samuti töökohtade loomine avalikus sektoris. Töötuse määr (12,2 %), sealhulgas pikaajalise töötuse määr (4,3 %) näitaja on samuti kategoorias „kehv, kuid paranemas“, kuna töötus on hoolimata suurest töötuse määrast langusest endiselt väga kõrgel tasemel, eriti just vanemaeliste töötajate pikaajalise töötuse puhul ja Kanaari saartel. Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), vähenes jätkuvalt (2023. aastal 12,3 %le), on aga endiselt suur, mis tähendab, et olukord on „tähelepanu vajav“. Puudega inimeste tööhõivelõhe, mis on üks ELi väiksemaid ja väheneb, asetab Hispaania kategooriasse „väga tubli“ kuuluvate riikide hulka. Peale selle, 2023. aastal oli leibkonna kasutada olev reaalne kogutulu elaniku kohta „kehv, kuid paranemas“, sest selle näitaja puhul oli kasv märkimisväärne.

Hispaanial on probleeme seoses noorte haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumisega, kuid digioskuste valdkonnas on riigi tulemused head. Madala haridustasemega noorte osakaal vähenes 2023. aastal veidi, st 13,7 %le (ELi näitaja on 9,5 %), kuid on endiselt suur ja näitaja paigutub kategooriasse „kriitiline olukord“. Sellega seotud piirkondlikud erinevused on hoolimata vähenemisest 2023. aastal endiselt märkimisväärsed, eriti suured lõuna- ja idapoolsetes piirkondades ning halveneva suundumusega lõunapoolsetes piirkondades ja Kanaari saartel. Üldiselt liigitati täiskasvanute osalemine õppes tasemel 34,1 % 2022. aastal kategooriasse „keskmine“ (ELis 39,5 %), kuna võrreldes 2016. aastaga kasvas näitaja 3,7 protsendipunkti. Teisest küljest toetavad Hispaania tulemused digioskuste valdkonnas (kategooria „keskmisest parem“) hästi rohe- ja digipööret.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kuuele näitajale, millest ühe puhul olukord aja jooksul ka halvenes, tehti järeldus, et **Hispaania puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalsel lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

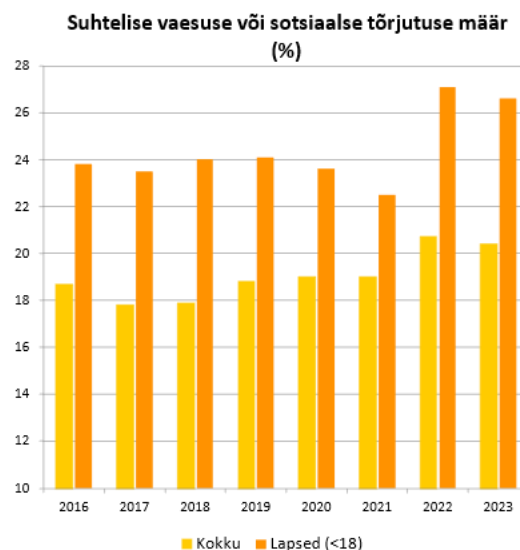
³⁰⁴ Hispaania tööturunäitajate määramine erineb 2022. ja 2023. aasta tavapärase näitajast (vt [Eurostati metaandmed](#)).

Prantsusmaa

Tööturg oli 2023. aastal jätkuvalt dünaamiline, hoolimata majanduse aeglustumisest aasta teisel poolel ja suurenevatest pakkumisega seotud probleemidest. 2023. aastal tõusis tööhõive määr 74,4 %ni, samal ajal kui töötuse määr püsis 7,3 % tasemel, mis on madalaim tase alates 2008. aastast, kuid äärepoolseimate piirkondade tulemused olid märkimisväärselt halvemad. Mõlemad näitajad on kategoorias „tähelepanu vajav“, kuna suhteline tulemuslikkus on mõnevõrra halvenenud³⁰⁵. Noorte töötuse määr veidi vähenes (−0,1 protsendipunkti 17,2 %le), kuid mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored) osakaal suurenes 12,3 %ni ja on nüüd samuti kategoorias „tähelepanu vajav“. Teatavate haavatavate rühmade, eelkõige väljaspool ELi sündinute ja madala haridustasemega inimeste puhul on tööturule integreerumine endiselt raskendatud. Soolise tööhõivelõhe poolest on olukord „keskmisest parem“ (2023. aastal 5,5 protsendipunkti vs. 10,2 protsendipunkti ELis) ja paraneb jätkuvalt. Puudega inimeste tööhõivelõhe on alates 2020. aastast vähenenud, jõudes 2023. aastal 19,9 protsendipunkti (ELis 21,5 protsendipunkti) ja on nüüd ka kategoorias „keskmisest parem“.

Hoolimata suhteliselt suurtest investeeringutest sotsiaalkaitse, on vaesusrisk viimastel aastatel suureneva ebavõrdsuse tingimustes suurem.

Kokkuvõttes on Prantsusmaa näitaja „sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele“ kategoorias „keskmisest parem“ (2023. aastal 41,9 % ja ELis 34,7 %). Pärast märkimisväärselt kasvu 2022. aastal vähenes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal 2023. aastal 0,3 protsendipunkti ehk 20,4 %le, mis on alla ELi keskmise 21,3 % (kategooria „keskmine“)³⁰⁶. Samuti langes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste määr (0,5 protsendipunkti) 2023. aastal 26,6 %le, kuid on endiselt üle ELi keskmise (24,8 %) ja jääb jätkuvalt kategooriasse „tähelepanu vajav“. Leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta kasvas 2023. aastal vähem kui ELi keskmine. Ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintilide suhte kordaja abil, jäi kategooriasse „keskmine“, kuigi see on alates 2018. aastast suurenenud. Prantsusmaa äärepoolseimate piirkondade tulemused on kõigis sotsiaalvaldkonna tulemustabeli valdkondades märkimisväärselt kehvemad kui Prantsusmaa emamaa tulemused.

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

³⁰⁵ Prantsusmaa tööturunäitajate määratlus erineb 2022. ja 2023. aasta tavapärastest näitajatest (vt [Eurostati metaandmed](#)).

³⁰⁶ Aegrea katkemine 2020. ja 2022. aastal: sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleval Prantsusmaa statistikal põhinev uuring hõlmab 2022. aastal esimest korda nelja ülemeredepartemangu (Prantsuse Guajaana, Réunion, Martinique ja Guadeloupe) andmeid.

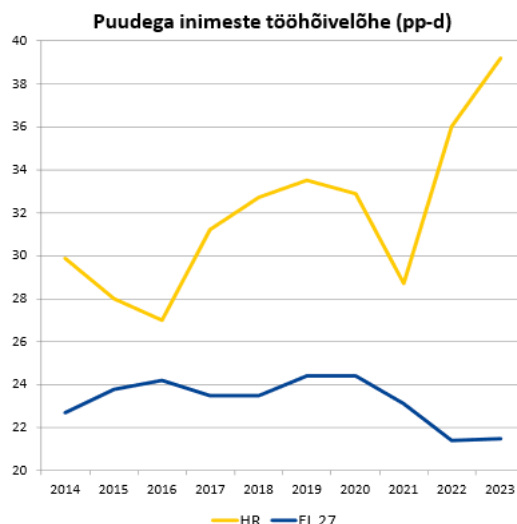
Võrdsete võimaluste näitajate poolest on Prantsusmaa tulemused üldiselt head. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaalu ning madala haridustasemega noorte osakaalu poolest on riigi tulemused kategoorias „keskmine“ (vastavalt 59,7 % ja 7,6 % 2023. aastal). Formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaalu poolest kuulub Prantsusmaa kategooriasse „väga tubli“ paigutuvate riikide hulka. Siiski iseloomustab riigi haridussüsteemi ka halbade õpitulemuste suur osakaal ja suur ebavõrdsus, mis kajastus ka 2022. aasta PISA testi tulemustes. Kvalifitseeritud töötajate puudus on üks peamisi takistusi värbamisel ning võib takistada rohe- ja digipööret.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „tähelepanu vajav“ on antud viiele näitajale, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Prantsusmaa puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Horvaatia

Tööturg jätkab kasvutendentsi, kuid haavatavad rühmad seisavad silmitsi suurte probleemidega.

Hoolimata pidevast paranemisest alates 2021. aastast on tööhõive määr endiselt märkimisväärselt madalam kui ELi keskmine (70,8 % vs. 75,3 % 2023. aastal) ja see näitaja kuulub kategooriasse „kriitiline olukord“ kolmandat aastat järjest. 2023. aastal vähenesid töötuse ja pikaajalise töötuse määrad ikka veel suhteliselt suure majanduskasvu toel, jõudes vastavalt 6,1 % ja 2,1 %ni (vastavalt kategooriad „keskmisest parem“ ja „keskmine“). Pärast olulist paranemist oli näitaja „leibkonna kasutada olev reaalne kogutulu elaniku kohta“ tasemel 130,6 (ELis 111,1) kategoorias „keskmisest parem“. Siiski on mõnedel haavatavatel rühmadel, näiteks vanemaealistel ja madala kvalifikatsiooniga töötajatel, jätkuvalt raskusi kvaliteetsete töökohtade leidmisel. Puudega inimeste tööhõivelõhe liigitus 2023. aastal kategooriasse „kriitiline olukord“ (39,2 protsendipunkti vs. 21,5 protsendipunkti ELis) ning see näitaja halvenes juba teist korda. Seevastu soolise tööhõivelõhe näitaja oli kategoorias „keskmisest parem“ – 7,7 protsendipunkti (ELis 10,2 protsendipunkti). Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored) osakaalu näitaja paranes ja oli 2023. aastal kategoorias „keskmine“ (11,8 % vs. EL 11,2 %), kuigi üle poole noortest on mitteaktiivsed.

Märkus. Aegrea katkemine Horvaatia puhul 2023. aastal.

Allikas: Eurostat [[tesp_sp200](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Horvaatial on probleeme elukestva õppe ja oskuste omandamise valdkonnas. Madala haridustasemega noorte osakaalu poolest oli riik 2023. aastal kategooriasse „väga tubli“ kuuluvate riikide hulgas, see näitaja oli 2,0 % (ELi keskmine näitaja on 9,5 %). Samal ajal suurenes formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal 2023. aastal 29,6 %ni (27,5 %lt 2022. aastal) ja liigitub nüüd kategooriasse „keskmine“, kuigi see jääb 7,9 protsendipunkti alla ELi keskmise. Hoolimata sellest, et tööturul esineb siiani oskuste nõudlusele mittevastavust, osales 2022. aastal viimase 12 kuu jooksul õppes ainult 23,3 % Horvaatia täiskasvanutest, samas kui ELis oli see osakaal 39,5 %, ning Horvaatia 2016. aasta tasemega (26,9 %) võrreldes see näitaja langes. See seab ohtu potentsiaali suurendada tööjõu tulevast konkurentsivõimet, samuti ohustab see rohe- ja digipööret ning olukord on kategoorias „tähelepanu vajav“. Kuigi vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal oli 2023. aastal 59,0 % (ELis 55,6 %), on ka see näitaja nüüd kategoorias „tähelepanu vajav“, sest alates 2021. aastast on olukord märkimisväärselt halvenenud (4,4 protsendipunkti võrra).

Horvaatias esineb mõningaid probleeme sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr on kogu elanikkonna puhul endiselt kategoorias „keskmine“ (20,7 % vs. EL 21,3 %) ja laste puhul „keskmisest parem“ (17,3 % vs. EL 24,8 %), kuid puudega inimeste puhul kõrgem kui ELi keskmine (37,5 % vs. 28,8 %). Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele on olnud alates 2020. aastast kategoorias „kriitiline olukord“ ja oli 2023. aastal märkimisväärselt väiksem kui ELi keskmine (20,9 % vs. 34,7 %). See nõuab hoolikat jälgimist ka seoses kõrge elukallidusega. Lisaks saavutas ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekuvintiilide suhte kordaja abil, kõrgeima taseme alates 2018. aastast ja jõudis 2023. aastal tasemele 4,91 (ELis 4,7) ja on nüüd kategoorias „tähelepanu vajav“. Liiga suurte eluasemekulude määr ja rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul on kategoorias „keskmisest parem“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kuuele näitajale, tehti järeldus, et **Horvaatia puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

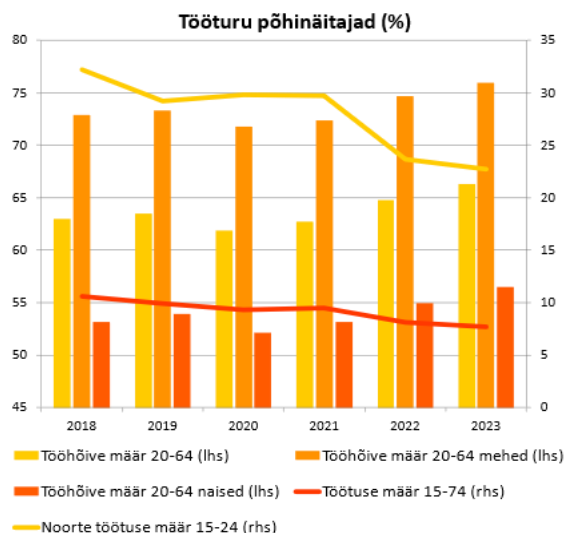
Itaalia

Vaatamata tööhõive jõudsale taastumisele esineb

Itaalia tööturul olulisi probleeme. Kasvades ELi keskmisest kiiremini, jõudis tööhõive määr 2023. aastal rekordilise 66,3 %ni, hoolimata majanduskasvu aeglustumisest, aga see on siiski endiselt 9,0 protsendipunkti alla ELi keskmise ja see näitaja liigitub kategooriasse „kehv, kuid paranemas“.

Tööturu olukord jääb maha lõunas (52,5 %) ja saartel (51,5 %). Kuigi töötuse määr (7,7 %) ja pikaajalise töötuse määr (4,2 %) 2023. aastal vähenesid, mis tulenes ka tööjõu suurenemisest, on need näitajad endiselt ELi kõrgeimate hulgas ja liigituvad

vastavalt kategooriatesse „tähelepanu vajav“ ja „kriitiline olukord“. Soolise tööhõivelõhe näitaja jääb kategooriasse „kriitiline olukord“ (2023. aastal 19,5 protsendipunkti), olles üle kahe korra suurem ELi keskmisest näitajast, lisaks ei ole olukord viimase kümne aasta jooksul märkimisväärselt paranenud. Arvestades pakilisi demograafilisi probleeme, on jätkuvalt probleemiks tööturul osalemise madal määr, seda eelkõige naiste ja noorte hulgas. Teisest küljest on Itaalia puudega inimeste tööhõivelõhe osas endiselt kategooriasse „väga tubli“ kuuluvate riikide hulgas. Peale selle, leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta vähenes Itaalias 2023. aastal 94,0 %ni võrreldes 2008. aastaga (ELis 111,1 %) ja liigitub kategooriasse „kriitiline olukord“.

Märkus. 2018. aasta andmete aegridades esineb katkemisi.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

Noorte olukord on paranenud, kuid Itaalia on probleeme täiskasvanuharidusega. 2022. aastal oli õppes osalenud täiskasvanute osakaal 29,0 % (võrreldes 39,5 %ga ELis ja 33,9 %ga 2016. aastal) ning olukord liigitub kategooriasse „tähelepanu vajav“³⁰⁷. Lisaks olid 2023. aastal ainult 45,8 %l Itaalia täiskasvanutest vähemalt põhilised digioskused, ning see näitaja jäi samuti kategooriasse „tähelepanu vajav“, pidades eelkõige silmas rohe- ja digipöörde vajadusi. Seevastu vaadates madala haridustasemega noorte määra ja nende noorte määra, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), siis on olukord märkimisväärselt paranenud, need näitajad langesid vastavalt 1,0 protsendipunkti ja 2,9 protsendipunkti võrra, olles mõlemad kategoorias „kehv, kuid paranemas“. Haridussüsteemist varakult lahkumine on siiski märkimisväärselt suurem kolmandate riikide kodanike seas (29,5 %) kui Itaalia oma kodanike seas (9,0 %). Itaalias on NEET-noorte osakaal endiselt üks ELi kõrgemaid (16,1 % vs. 11,2 % ELis) (kategooria „kehv, kuid paranemas“) ning endiselt valmistab probleeme õpilaste põhioskuste halb tase.

Sotsiaalvaldkonnas on tehtud edusamme, kuid arenguruumi veel jagub. 2023. aastal vähenes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal nii kogu elanikkonna kui ka laste seas vastavalt 1,6 protsendipunkti ja 1,4 protsendipunkti (vastavalt kategooriad „keskmisest parem“ ja „kehv, kuid paranemas“), mis oli tingitud rahalise vaesuse ohus olevate inimeste ja väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste arvu vähenemisest. Mõlemad määrad – 22,8 % ja 27,1 % – on aga endiselt üle ELi keskmise. Sotsiaalsiirded (v.a pensionid), nagu üldine lapsetoetus, vähendasid rahalist vaesust 30,5 % (näitaja jääb kategooriasse „keskmisest parem“). Piirkondlikud erinevused on siiski suured ning suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse all kannatavate inimeste osakaal kasvas paralleelselt absoluutses vaesuses elavate inimeste suure ja püsiva osakaaluga (2023. aastal 9,8 %) (pandemiaeelne tase: 7,6 %).

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kuuele näitajale, tehti järeldus, et **Itaalia puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

³⁰⁷ Selle näitaja 2023. aasta andmete aegridades esineb katkemisi.

Küpros

Oskuste arendamine on halvenenud ja esile

kerkivad uued probleemid. Madala haridustasemega

noorte osakaal suurenes järsult (8,1 %lt 2022. aastal 10,4 %le 2023. aastal) ning sellega seoses on olukord nüüd „tähelepanu vajav“. Samas on suur ka oskuste mittevastavus nõudlusele: 2022. aastal oli 31,8 % töötavatest inimestest oma töökoha jaoks

ülekvalifitseeritud, st 9,6 protsendipunkti rohkem kui

ELis keskmiselt. Digioskuste tase on langenud ja eriti

madal, 2023. aastal on vähemalt põhilised digioskused

ainult 49,5 %l täiskasvanutest (ELis 55,6 %) ning

olukord on endiselt kategoorias „tähelepanu vajav“. Lisaks puuduvad enam kui pooltel õpilastest

põhioskused matemaatikas (53,2 %) ja lugemises (60,6 %), see osakaal on üks suurimaid ELis.

Ainult 11,2 % kõigist kõrghariduse omandanutest olid 2021. aastal STEM-erialade üliõpilased, mis on üks ELi madalamatest näitajatest (ELi keskmine on 25,4 %), samas kui nõudlus

STEM-valdkonna töökohtade järele on prognooside kohaselt 2032. aastaks 50 % suurem kui

2021. aasta pakkumine. Viimase 12 kuu jooksul õppes osalenud täiskasvanute osakaal on madal –

2022. aastal 28,3 % (ELis 39,5 %) ning võrreldes 44,8 %ga 2016. aastal on näitaja läbi teinud suure

languse ja olukord on „tähelepanu vajav“. Teisest küljest oli formaalses lapsehoius osalevate alla

3aastaste laste osakaal Küprosel 2023. aastal 36,9 % (võrreldes ELi 37,5 %ga), pärast

märkimisväärset kasvu võrreldes eelneva aastaga ning siin on olukord „keskmisest parem“.

Küprose tööturg toimib üldiselt hästi, kuid mõned elanikkonnarühmad on endiselt keerulises

olukorras. 2023. aastal oli majanduskasv suhteliselt stabiilne, tööhõive määr tõusis 2023. aastal

79,5 %ni (EL 75,3 %) ning töötuse määr ja pikaajalise töötuse määr langesid vastavalt 5,8 %le ja

1,8 %le (vastavalt kategoorias „keskmisest parem“, „keskmisest parem“ ja „keskmine“). Sooline

tööhõivelõhe ja puudega inimeste tööhõivelõhe jäävad vastavalt kategooriatesse „keskmisest

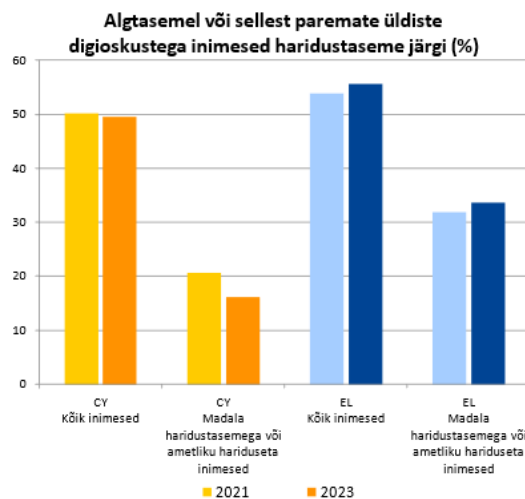
parem“ ja „keskmine“. Samal ajal on mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored) osakaal

endiselt suur – 13,9 % võrreldes 11,2 %ga ELis, seda isegi pärast 0,8 protsendipunkti suurust

vähendamist ja näitaja liigitub kategooriasse „kriitiline olukord“. Leibkonna kasutada olev reaalne

kogutulu elaniku kohta on endiselt väike, ehkki 2008. aasta tasemest suurem ja võrreldes

2021. aasta näitajaga võrreldes veidi vähenenud („keskmine“).

Allikas: Eurostat [[isoc_dskl_i21](#)], Euroopa statistikasüsteemi IKT uuring.

Küprose sotsiaalkaitstesüsteem toimib heade sotsiaalsete tulemuste edendamiseks hästi.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse risk kogu elanikkonna ja laste puhul oli 2023. aastal 16,7 % (ELis kogu elanikkonna puhul 21,3 % ja laste puhul 24,8 %), mis tähendab, et riigi tulemused on mõlema näitaja puhul kategoorias „keskmisest parem“. See on tihedalt seotud reaaltulu stabiilse taseme ja jaotusega 2022. aastal, mis kajastab ka seda, et hinnatõus 2022. aasta algul aeglustus. See kajastab muu hulgas ka sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele, mis on kategoorias „keskmine“ (30,5 % vs. 34,7 % ELis), ja seda, et liiga suurte eluasemekulude määr on madal, tänu millele kuulub Küpros selle näitaja poolest kategooriasse „väga tubli“. Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul on tasemel 0,1 %, mis on üks ELi madalamaid ja kuulub kategooriasse „keskmisest parem“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud nelja näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Küprose puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Läti

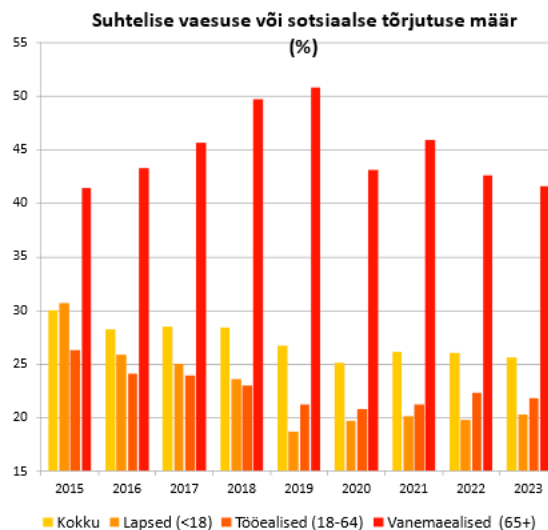
Sotsiaalvaldkonna probleemid on

märkimisväärsed, eriti eakate jaoks. Majanduse kokkutõmbumise taustal oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal 2023. aastal endiselt kategoorias „kriitiline olukord“ ehk 25,6 % (ELi keskmine oli 21,3 %), ehkki võrreldes 2022. aastaga vähenes see näitaja

0,4 protsendipunkti. Laste puhul suurenes see näitaja 19,8 %lt (2022. aastal) 20,3 %le ja paigutus kategooriasse „keskmine“. Teisest küljest oli see

eriti kõrge vanemate inimeste puhul – 41,6 %, mis on üle kahe korra suurem kui ELi keskmine (19,8 %).

Samal ajal vähenes sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele 25,0 %lt 2022. aastal 23,5 %le 2023. aastal (ELis 34,7 %) ja on kategoorias „tähelepanu vajav“. Sissetulekute ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintiliide suhte kordaja abil, on püsinud viimase kolme aasta jooksul kategoorias „kriitiline olukord“, kusjuures näitaja väärtus on üks suurimaid ELis (2023. aastal 6,2 vs. 4,7 ELis). Hiljutise miinimumsissetuleku reformiga ja miinimumpalga tõstmisega 2024. aastal 700 euronit püütakse lahendada suurest vaesusriskist ja ebavõrdsusest tulenevaid probleeme, kuid tulemusi ei ole veel näha. Ja lõpetuseks, rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul osutab jätkuvalt kriitilisele olukorrale, mis mõjutas 2023. aastal 7,8 % elanikkonnast (ELis 2,4 %) ja on alates 2021. aastast peaaegu kahekordistunud.

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Hariduse ja oskuste näitajad on endiselt kategoorias „keskmine“, kuid on halvenenud.

Täiskasvanute osalemine õppes (viimase 12 kuu jooksul) vähenes 2022. aastal (34,1 % vs. 39,5 % ELis), samamoodi vähenes ka vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal 50,8 %lt 2021. aastal 45,3 %le 2023. aastal (ELis 55,6 %). See näitaja on nüüd kategoorias „tähelepanu vajav“, mis võib negatiivselt mõjutada Läti digipööret. Madala haridustasemega noorte osakaal suurenes 2023. aastal veidi, st 7,7 %ni (ELi näitaja on 9,5 %), ehkki varasematel aastatel oli see näitaja paranenud. Jälgitakse kutsehariduse ja -õppe reformi käsitlevate hiljutiste meetmete mõju selles valdkonnas.

Tänu pandeemiajärgsele taastumisele tööturg stabiliseerus. 2023. aastal tõusis tööhõive määr 77,5 %le (2022. aasta 77,0 %lt), mistõttu jääb näitaja teist aastat järjest kategooriasse „keskmine“. Soolise tööhõivelõhe näitaja poolest on Läti jätkuvalt kategooriasse „väga tubli“ kuuluvate riikide hulgas ja NEET-noorte määra poolest kategoorias „keskmine“. Puudega inimeste tööhõivelõhe näitaja on kategoorias „keskmisest parem“, kuna kahanes 2023. aastal 18,5 protsendipunktile (Elis 21,5 protsendipunkti), seda võrreldes 20,8 protsendipunktiga 2022. aastal.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud viie näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Läti puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Leedu

Leedu tööturu olukord on 2023. aastal

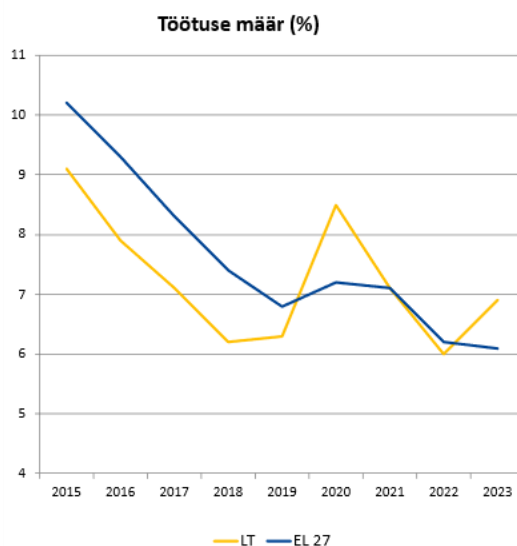
majanduskasvu aeglustumise tagajärjel veidi

halvenenud. Töötuse määr suurenes 2023. aastal 0,9 protsendipunkti võrra 6,9 %ni ja on nüüd üle ELi keskmise (6,1 %). See tähendab, et kahel järjestikusel aastal on tulemused suhtelises arvestuses halvenenud (2021. aasta kategooriast „keskmisest parem“

langesid tulemused 2022. aastal tasemele „keskmine“ ja 2023. aastal tasemele „tähelepanu vajav“). Samas kajastub töötuse määra kasvus ka see, et riiki on tulnud hulgaliselt Ukraina sõja eest põgenevaid inimesi, kelle tööhõive dünaamika on erinev. See võis

tööturu näitajaid ajutiselt mõjutada. Sellest hoolimata püsis pikaajalise töötuse määr kategoorias „keskmine“. Tööhõive määra osas on olukord „tähelepanu vajav“. Kui enamikus ELi

liikmesriikides see näitaja suurenes, siis Leedus vähenes see 2023. aastal 78,5 %le (2022. aasta 79,0 %lt), kuigi see on endiselt tublisti üle ELi keskmise (2023. aastal 75,3 %). Samuti suurenes nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), 2023. aastal 13,5 %ni ehk 2,8 protsendipunkti (ELis 11,2 %), mis tähendab, et olukord on „tähelepanu vajav“. Puudega inimeste tööhõive olukord on paranenud, nagu näitab nende tööhõivelõhe vähenemine 35,0 protsendipunktilt 2022. aastal 32,4 protsendipunktile 2023. aastal (ELis 21,5 protsendipunkti), kuid suhtelises arvestuses jääb see näitaja endiselt kategooriasse „kriitiline olukord“, nagu näitab sotsiaalvaldkonna tulemustabeli puudega inimeste tööhõivelõhet käsitlev põhinäitaja.

Allikas: Eurostat [[une_rt_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

Kuigi 2022. aasta rekordiliselt kõrge inflatsioon aeglustus 2023. aastal, seisab Leedu endiselt silmitsi sotsiaalse kaasatuse ja sotsiaalkaitsega seotud probleemidega. Kuigi sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele jääb kategooriasse „keskmine“, on sotsiaaltoetuste ja pensionide piisavus ja katvus endiselt väike. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal vähenes vaid 0,3 protsendipunkti võrra, jõudes 2023. aastal 24,3 %ni ning on suurem kui ELi keskmine näitaja (21,3 %), liigitudes kategooriasse „tähelepanu vajav“. Puudega inimeste puhul on see määr üks kõrgemaid ELis – 42,7 %. Ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintilide suhte kordaja abil, on üks ELi suuremaid (6,3 vs. 4,7), mis näitab, et kolmandat aastat järjest valitseb „kriitiline olukord“. Teisest küljest on liiga suurte eluasemekulude määr kategoorias „keskmisest parem“ ning vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga laste osakaal on kategoorias „keskmine“.

Kuna rohe- ja digipöördega kaasnevad muutused on kiired, on jätkuvalt probleeme oskuste arendamise valdkonnas. Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul oli 2022. aastal märkimisväärselt alla ELi keskmise (27,4 % vs. 39,5 %) ja näitaja on seega kategoorias „tähelepanu vajav“. Teisest küljest suurenes vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal 2023. aastal 52,9 %ni (48,8 %lt 2022. aastal), seda võrreldes 55,6 %ga ELis (nüüd kategoorias „keskmine“). Formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal vähenes 2023. aastal 19,9 %le (2022. aastal 22,8 %), mis katkestas 2021.–2022. aastal täheldatud positiivse suundumuse ja paigutas näitaja kategooriasse „tähelepanu vajav“. Hoolimata 1,6 protsendipunkti suurusest kasvust oli 2023. aastal madala haridustasemega noorte osakaal 6,4 %, st endiselt alla ELi keskmise (9,5 %) ja näitaja jääb seega kategooriasse „hea, kuid vajab jälgimist“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kaheksale näitajale, millest ühe puhul olukord aja jooksul ka halvenes, tehti järeldus, et **Leedu puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Luksemburg

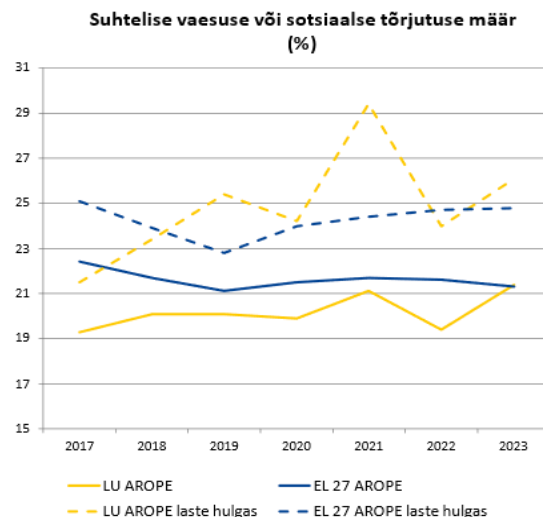
Luksemburgi sotsiaalne olukord halvenes

2023. aastal ja püsivad eluasemekuludega seotud probleemid.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal kogu elanikkonnas on 21,4 % (võrreldes 21,3 %ga ELis) ja eriti suur on see osakaal laste seas (26,1 % vs. 24,8 % ELis), näitaja halvenes 2023. aastal oluliselt nii absoluut- kui ka suhtelises arvestuses. Seda võib seostada suurenenud inflatsiooniga, millel on negatiivne mõju tõsisele materiaalsele või sotsiaalsele puudusele, ning püsivalt suure palgavaesusega.

Samuti vähenes sotsiaalsiirete (v.a pensionid)

mõju vaesuse vähendamisele 6 protsendipunkti 27,4 %le (vs. 34,7 % ELis). Kõik kolm näitajat on kategoorias „tähelepanu vajav“. liiga suurte eluasemekuludega inimeste osakaal on suur ja kasvab veelgi ning teist aastat järjest ja pärast selle näitaja üht järsemat tõusu on see endiselt kategoorias „kriitiline olukord“ (22,7 % võrreldes 8,8 %ga ELis). See on peamiselt tingitud rahvastiku kasvust ja eluasemete piiratud pakkumisest, samuti suurtest sissetulekute erinevustest Luxembourgis linnas, mis mõjutab eluasemele juurdepääsu. Teisest küljest on formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal Luksemburgis üks suurimaid ja suurenes 54,7 %lt 2022. aastal 60,0 %le 2023. aastal (ELis 37,5 %). Lisaks on näitaja „rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul“ kategoorias „keskmisest parem“.

Märkus. Aegridade katkemised 2020., 2021. ja 2022. aastal.

Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Hiljutised suundumused viitavad tööturunäitajate aeglasemale paranemisele. Majanduskasvu aeglustumise ja püsiva tööjõupuuduse tingimustes püsis tööhõive määr 2023. aastal 74,8 % tasemel, mis on veidi alla ELi keskmise. Töötuse määr tõusis 5,2 %ni ja on nüüd kategoorias „tähelepanu vajav“, kuna näitaja on kahe järjestikuse aasta jooksul suhtelises arvestuses halvenenud (eelneval kahel aastal oli see näitaja vastavalt „keskmisest parem“ ja „keskmine“). Lisaks suurenes pikaajaline töötus 2023. aastal märkimisväärselt – 0,4 protsendipunkti, jõudes 1,7 %ni, olles jõudnud varasemalt tasemelt tagasi madalale pandeemiaeelsele tasemele; see näitaja on nüüd samuti kategoorias „tähelepanu vajav“, nagu ka puudega inimeste tööhõivelõhe (23,7 protsendipunkti vs. 21,5 protsendipunkti ELis) pärast 15,2 protsendipunkti suurust kasvu 2023. aastal. Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), suurenes 2023. aastal 8,5 %ni, mis tähendab, et olukord on „hea, kuid vajab jälgimist“.

Luksemburgi tulemused hariduse ja oskuste valdkonnas on üldiselt head, kuid probleeme on seoses digioskustega, mis on olulised kaksikülemineku jaoks. Selles poliitikavaldkonnas on riigi tulemused enamasti keskmisest paremad. Eelkõige vähenes 2023. aastal taas madala haridustasemega noorte osakaal (6,8 % võrreldes ELi keskmisega 9,5 %) ning viimase 12 kuu jooksul õppes osalenud täiskasvanute osakaal ulatus 2022. aastal 45,2 %ni (ELis 39,5 %). 2023. aastal aga kahanes oluliselt vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal (60,1 %), samal ajal kui enamikus ELi liikmesriikides registreeriti suurenemine. Seega, isegi kui see näitaja on endiselt tunduvalt üle ELi keskmise (55,6 %), on see nüüd kategoorias „tähelepanu vajav“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kaheksale näitajale, millest ühe puhul olukord aja jooksul ka halvenes, tehti järeldus, et **Luksemburgi puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

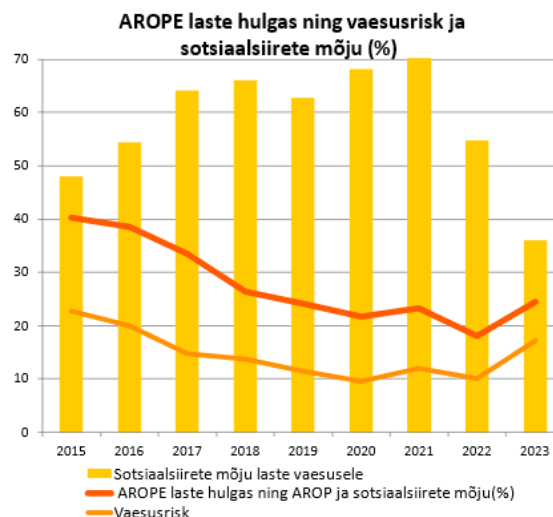
Ungari

Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus kasvasid, eriti laste hulgas.

Kuigi 2023. aastal olid mõlemad määrad endiselt ELi keskmise lähedal, halvenesid need vastavalt 1,3 protsendipunkti võrra (19,7 %ni) ja 6,3 protsendipunkti võrra (24,4 %ni), paigutudes kategooriasse „tähelepanu vajav“. Laste rahaline vaesus suurenes oluliselt ning suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr oli üks ELi kõrgemaid (10,4 % kogu elanikkonnas, 15,1 % laste ja 17,9 % puudega inimeste puhul, võrreldes ELi vastavate näitajatega, mis olid 6,8 %, 8,4 % ja 11,0 %). Pärast 12 % kasvu 2023. aastal on sissetulekute ebavõrdsus samuti kategoorias „tähelepanu vajav“, isegi kui see jäi siiski veidi alla ELi keskmise (4,5 vs. 4,7). Sotsiaalsiirete

(v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele paranes 2023. aastal ning paigutus kategooriast „tähelepanu vajav“ kategooriasse „keskmine“ (34,5 %) hoolimata suhteliselt suurest vähenemisest, kusjuures laste puhul vähenes see oluliselt, sest sotsiaaltoetuste (nt miinimumsissetulek ja peretoetused) nominaalväärtus ei ole muutunud, kuid hinnad ja nominaalpalk kasvasid viimastel aastatel kiiresti.

Ungaril on probleeme enamikus haridussektorites, kuid täiskasvanuhariduse valdkonnas on tulemused keskmisest paremad. Madala haridustasemega noorte osakaal püsis kõrgel tasemel ning näitaja jäi kategooriasse „kriitiline olukord“, seda hoolimata vähenemisest 12,4 %lt 2022.aastal 11,6 %le 2023. aastal. Romade puhul oli see osakaal pikaajaliste probleemide tõttu kuus korda suurem, mis näitab, et neil on juurdepääsul asjakohasele haridusele ja tööturul vajalikele oskustele märkimisväärsed takistusi. Õpilaste põhioskused on endiselt kehvad ning nende omandamist mõjutab oluliselt sotsiaal-majanduslik taust³⁰⁸. Teisest küljest suurenes tänu hiljuti lapsehoiuvõimaluste alal tehtud jõupingutustele alla 3aastaste laste osalemine formaalses lapsehoiuis 2022. aasta 12,9 %lt 2023. aastal 20,3 %le ning see näitaja on nüüd kategoorias „kehv, kuid paranemas“. Ungari tulemused digioskuste valdkonnas olid kategoorias „keskmisest parem“ ja täiskasvanuhariduse valdkonnas paigutus riik kategooriasse „väga tubli“ (2023. aastal vastavalt 58,9 % ja 62,2 %, samas kui ELis olid need näitajad 55,6 % ja 39,5 %). Madala kvalifikatsiooniga inimeste, töötute ja üle 55aastaste inimeste puhul on need määrad siiski madalamad kui kogu elanikkonna puhul.

Märkus. Sotsiaalsiirete mõju laste vaesuse vähendamisele arvutatakse toetuse ülekandmisele eelneva ja järgneva suhtelise vaesuse määra alusel. 2022. aasta andmete aegridades esineb katkemisi. Allikas: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], [[ilc_li10](#)], [[ilc_li02](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

³⁰⁸ Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, [Fundamental Rights Report 2023 \(Põhiõiguste aruanne – 2023\)](#) ja OECD, PISA [2022](#).

Ungari tööturg toimib üldiselt hästi, kuid pikaajaline töötus on veidi suurenenud ja mõne haavatava elanikkonnarühma tulemused on endiselt maha jäänud. 2023. aastal olid tööhõive ja töötuse määra näitajad jätkuvalt kategoorias „keskmisest parem“ ning Ungari on leibkonna reaalse kasutatava kogutulu poolest elaniku kohta endiselt kategoorias „väga tubli“. Pikaajaline töötus on endiselt ELi keskmisest väiksem, suurenedes 2023. aastal veidi, samas kui ELis on langustrend, mistõttu on näitaja kategoorias „tähelepanu vajav“. Haavatavad rühmad seisavad tööturul jätkuvalt silmitsi märkimisväärsede takistustega. Puudega inimeste tööhõivelõhe vähenes 2023. aastal 2,8 protsendipunkti ja on nüüd kategoorias „tähelepanu vajav“, kuna selle näitaja tase on endiselt kõrge (29,6 protsendipunkti võrreldes 21,5 protsendipunktiga ELis). 15–64aastaste madala kvalifikatsiooniga töötajate (38,7 %) ja romade (47,3 %) tööhõive määr jäi 2022. aastal tublisti alla Ungari keskmise (74,4 %).

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kuue näitaja puhul, **tehti järeldus, et Ungari puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

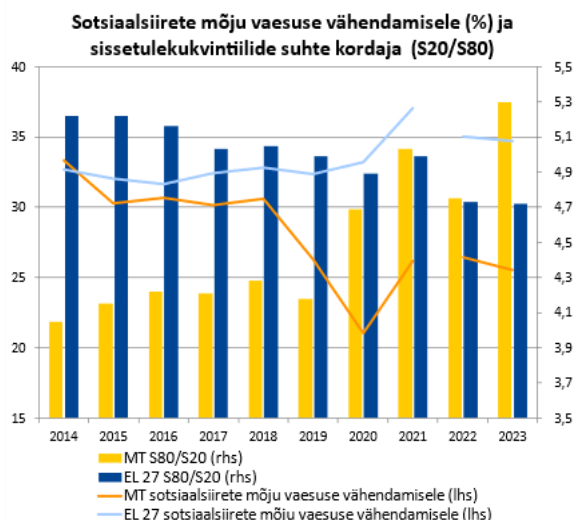
Malta

Malta sotsiaalne olukord on üha keerulisem.

Tugeva majanduskasvu taustal on vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski näitaja nii kogu elanikkonna kui ka laste puhul kategoorias „keskmine“ (vastavalt 19,8 % ja 25,2 %, vs. 21,3 % ja 24,8 % ELis). Sellest hoolimata on kolm sotsiaalvaldkonna näitajat tähistatud „tähelepanu vajavana“. Sissetulekute ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintiliide suhte kordaja abil, suurenes 4,8lt 2022. aastal 5,3le 2023. aastal (vs. 4,7 ELis). Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele on püsivalt väike (2023. aastal 25,6 %) ning tublisti alla ELi keskmise (34,7 %), lisaks on see mõju

aastate jooksul vähenenud. Peale selle suurenes liiga suurte eluasemekulude määr märkimisväärselt, jõudes 2022. aasta 2,9 %lt 6,0 %ni 2023. aastal, jäädes siiski alla ELi keskmise. Rahuldamata arstiabi vajadusest teatas siiski vaid 0,1 % elanikkonnast (ELis 2,4 %), mis näitab, et riigi tulemused on kategoorias „keskmisest parem“.

Endiselt on haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumine suurem kui ELis keskmiselt, samas kui täiskasvanute osalemine elukestvas õppes on suurenenud. Hoolimata mõningasest vähenemisest oli madala haridustasemega noorte osakaal 2023. aastal 10,2 % (ELis 9,5 %) ja näitaja on endiselt kategoorias „tähelepanu vajav“. Samuti puuduvad umbes kolmandikul Malta õpilastest põhioskused matemaatikas (32,6 %) ja lugemises (36,3 %), seega on näitaja tublisti üle ELi keskmise. Nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), oli 2023. aastal 7,6 %, seega madal (ELis 11,2 %). Formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal oli küllaltki suur – 2023. aastal 51,0 % (võrreldes 37,5 %ga ELis). Samuti suurenes täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul 32,8 %lt 2016. aastal 39,9 %le 2022. aastal. Kõigis neis kolmes aspektis on Malta tulemused kategoorias „keskmisest parem“. Täiskasvanutest olid vähemalt põhilised digioskused 63,0 %l (ELis 55,6 %, kategooria „keskmine“), kuigi oskuste tasemete vahel on endiselt suured erinevused.

Märkus. Sotsiaalsiirete mõju käsitlevate aegridade katkemine 2022. aastal (read on ühendamata).

Allikas: Eurostat [[tespm050](#)], [[tessi180](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU SILC).

Tööturg toimib üldiselt hästi, kuid püsivad soolise tööhõivelõhega seotud probleemid. Malta tööhõive määr oli 2023. aastal üks ELi kõrgemaid (81,3 %) ja töötuse määr oli rekordiliselt madalal tasemel (3,5 %) (vastavalt kategoorias „keskmisest parem“ ja „väga tubli“). Puudega inimeste tööhõivelõhe on 2022. aasta näitajaga (30,1 protsendipunkti) võrreldes vähenenud, jõudes 2023. aastal 25,8 protsendipunkti (ELis 21,5 protsendipunkti) ja on nüüd ka kategoorias „keskmisest parem“. Kuigi tööhõive määr tõusis nii meeste kui ka naiste puhul, suurenes sooline tööhõivelõhe 2023. aastal 14,1 protsendipunkti, mistõttu paigutub näitaja kategooriasse „kriitiline olukord“. See näitaja ületab märkimisväärselt ELi keskmist (10,2 protsendipunkti) ja on üks 2022. aastaga võrreldes enim halvenenud näitajatest.

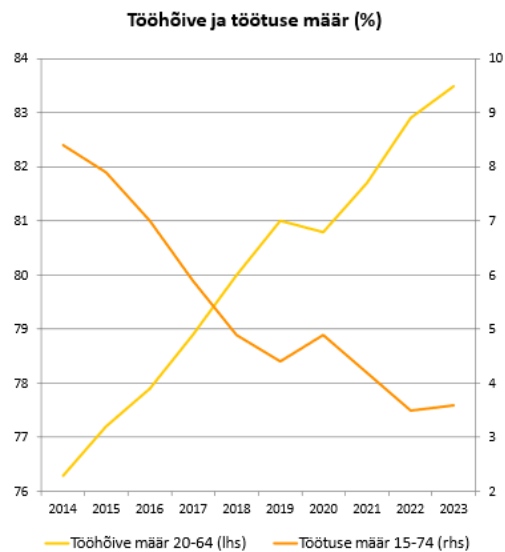
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud viie näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Malta puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Madalmaad

Madalmaade majandustulemused on kõigi tööturuga seotud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli näitajate puhul endiselt suhteliselt head.

Hoolimata märkimisväärselt majanduskasvu aeglustumisest 2023. aastal oli tööturu olukord pingeline. Tööhõive määr Madalmaades tõusis 2023. aastal 83,5 %ni (kategooria „väga tubli“), mis on tublisti üle ELi keskmise (75,3 %), ja töötuse määr, hoolimata 2023. aasta väikesest kasvust, on endiselt madal (3,6 %, kategooria „keskmisest parem“). Nende

noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), on endiselt üks ELi väiksemaid, olgugi et see näitaja 2023. aastal veidi suurenes (0,5 protsendipunkti võrra, 4,7 %ni), seega on riik selle näitaja poolest kategoorias „väga tubli“. Madalmaade üks suuremaid struktuurseid probleeme on aga tööturu killustatus. Kuigi soolise tööhõivelõhe näitaja on kategoorias „keskmine“ (2023. aastal 7,8 protsendipunkti vs. 10,2 protsendipunkti ELis), on laialt levinud osaajaga töötamine, seda eelkõige naiste puhul. Sellest tingituna on sooline tööhõivelõhe osaajatöö puhul üks suuremaid ELis (2023. aastal 41,8 protsendipunkti vs. ELi keskmine 20,2 protsendipunkti) ja sooline pensionilõhe samuti märkimisväärselt suur (2023. aastal 39,9 % vs. 25,3 % ELis). Leibkonna kasutada oleva kogutulu kasv elaniku kohta ei ole ELi keskmise näitajaga sammu pidanud (vastavalt 109,4 ja 111,1) ja olukord jääb endiselt kategooriasse „tähelepanu vajav“.

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

Madalmaades on oskuste arendamise osas olukord jätkuvalt hea. Vaatamata sellele, et võrreldes eelneva aastaga on madala haridustasemega noorte osakaal veidi (0,6 protsendipunkti) suurenenud, on see näitaja ikkagi kategoorias „keskmisest parem“ (2023. aastal 6,2 %). Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal oli 2023. aastal 82,7 %, mis on üks paremaid tulemusi ELis (kategooria „väga tubli“). 2022. aasta PISA tulemuste kohaselt on aga õpilaste põhioskused halvenenud, mis omakorda ohustab oskuste arendamist ja töötajate konkurentsivõimet. Kuigi 2012. aastal oli kehvade tulemustega õpilaste osakaal kõigis valdkondades tublisti alla ELi keskmise, oli see 2022. aastaks matemaatikas ja loodusteadustes peaaegu kahekordistunud ning lugemises oli see kasvanud 2,5 korda. Alates 2018. aastast on kehvade õpitulemuste osakaal suurenenud eelkõige ebasoodsas olukorras olevate õpilaste hulgas. Endiselt on oluline tulemuslikult tegeleda tööturul ebasoodsas olukorras olevate inimeste (nt madala kvalifikatsiooniga inimesed, pindliku töökorraldusega töö või ajutise töö tegijad, rändetaustaga inimesed ja puudega inimesed) oskuste arendamise või ümberõppega. Nimelt ei pruugi haavatavad rühmad toetuste detsentraliseeritud rakendamise tõttu saada alati võrdväärset või piisavat tuge.

Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal püsib Madalmaades suhteliselt muutumatuna ning on oluliselt väiksem kui ELis keskmiselt. Probleeme on jätkuvalt konkreetsetel rühmadel, näiteks puudega inimestel või rändetaustaga inimestel, eelkõige lastel. Liiga suurte eluasemekulude määr tõusis 8,3 %lt 2020. aastal 9,3 %le 2023. aastal (vs. ELi 8,8 %, kategooria „keskmine“). Enim mõjutatud on seejuures vaesusriskiga inimesed, kelle puhul on liiga suurte eluasemekulude määr 34,5 % (ELis 33,5 %).

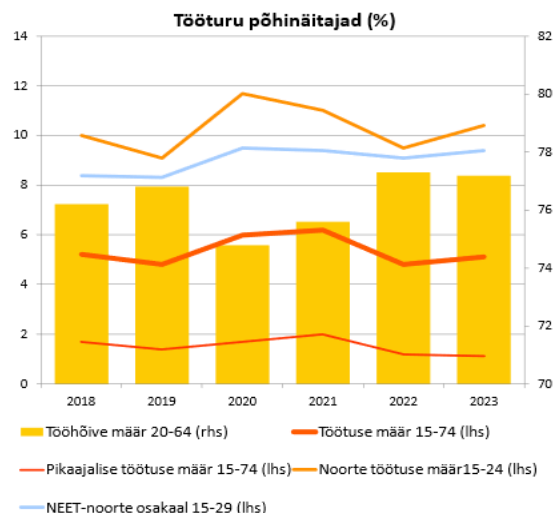
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „tähelepanu vajav“ anti vaid ühele näitajale, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Madalmaade puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Austria

2023. aastal tööturu taastumine mõnevõrra

aeglustus. Pärast märkimisväärset kasvu eelneval aastal langes tööhõive määr 2023. aastal veidi, jäädes pidama 77,2 % juures. See olukord tulenes majanduse kokkutõmbumisest, laialt levinud tööjõupuudusest ning töökohtade nõudluse ja pakkumise erinevusest, paigutades näitaja seega nüüd kategooriasse „tähelepanu vajav“. Töötuse määr tõusis 2023. aastal mõnevõrra (5,1 %le) ja on kategoorias „keskmine“ (näitaja oli veel eelneval aastal kategoorias „keskmisest parem“). Seevastu pikaajalise töötuse määr langes veelgi ja jääb jätkuvalt kategooriasse „keskmisest parem“.

Kuigi sooline tööhõivelõhe püsis keskmisel tasemel (7,8 protsendipunkti 2023. aastal), oli osaajaga töötavate naiste osakaal Austrias üks suuremaid (61,4 %) ja osaajatöötajate sooline lõhe suurim (38,6 protsendipunkti). Täistööajale taandatud töökohtade arvestuses on sooline tööhõivelõhe seega märkimisväärselt suurem, st 19 protsendipunkti. Formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal kasvas vaid veidi, st 1,1 protsendipunkti aastas, ning oli 2023. aastal ikka veel madalal tasemel (24,1 %) (Elis 37,5 %) ja näitaja on seetõttu endiselt kategoorias „tähelepanu vajav“. Just lapsehoius osalemise madal määr ja taskukohaste kvaliteetsete lapsehoiuteenuste vähesus on naiste osaajaga töötamise kõrge määra põhjuseks. Lisaks jäi leibkonna kasutada olev reaalne kogutulu elaniku kohta allapoole 2008. aasta taset (2023. aastal 98,5 %), hoolimata sellest, et see on pärast COVID-19 kriisi pidevalt suurenenud, ning näitaja on seega kategoorias „kriitiline olukord“.

Märkus. NEET-noorte olukorda kajastava aegrea katkemine 2021. aastal.

Allikas: Eurostat [[fsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], [[une_ltu_a](#)], [[edat_lfse_20](#)], ELi tööjõu-uuring.

Oskuste valdkonnas on Austria tulemused jätkuvalt head, kuid mõningaid probleeme siiski on. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal on suur (2023. aastal 64,7 %) ja näitaja on seega kategoorias „keskmisest parem“. Õppes osalejate osakaal, kuigi see on alates 2016. aastast vähenenud 3,1 protsendipunkti, oli 2022. aastal tublisti üle ELi keskmise (52,2 % vs. 39,5 %, kategooria „keskmisest parem“). Rohe- ja digipöörde toetamiseks ja vastavate oskuste nappuse kõrvaldamiseks tuleks soodustada oskuste, sealhulgas digi- ja rohevaldkonna oskuste omandamist täiskasvanute seas. Madala haridustasemega noorte osakaal oli 2023. aastal 8,6 %, seega kategoorias „keskmine“. Samal ajal oli 30,5 %l töötutest (15–64aastased) vaid põhiharidus, mis muudab nad eriti haavatavaks. Kõigi inimeste põhioskuste täiendamine võib avada nende potentsiaali ja parandada tööhõivetulemusi.

Austria tulemused sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasamise valdkonnas on suhteliselt head. Kui vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaalu näitaja jäi kategooriasse „keskmisest parem“, st 2023. aastal 17,7 %, siis laste puhul see näitaja suurenes 22,7 %ni (kategooria „keskmine“). Eelkõige tõusis 2023. aastal suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määr (1,2 protsendipunkti), jäädes siiski tublisti alla ELi keskmise. Liiga suurte eluasemekulude määr omakorda langes ja see näitaja on nüüd kategoorias „keskmisest parem“. Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) suur mõju vaesuse vähendamisele (2023. aastal 39,2 % vs. ELis 34,7 %) ning inimeste endi hinnangul põhineva rahuldamata arstiabivajaduse näitaja madal tase osutavad sellele, et olukord on endiselt kategoorias „keskmisest parem“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Austria puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

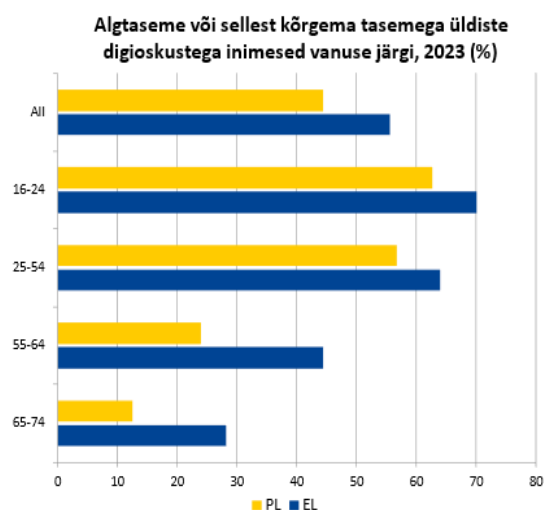
Poola

Tööturg on tugev, kuid naised ja puudega inimesed seisavad jätkuvalt silmitsi

märkimisväärsete probleemidega. 2023. aastal oli tööhõive määr kolme aastakümne kõrgeim (77,9 % vs. 75,3 % ELis, kategooria „keskmisest parem“). Lisaks on Poola töötuse määr üks madalamaid (2,8 %) ning riik jääb nende tulemustega kategooriasse „väga tubli“ kuuluvate riikide hulka. Tööjõupuudus on siiski endiselt suur, seda ka tööealise elanikkonna vähenemise ja teatavate elanikkonnarühmade väiksema tööjõus osalemise tõttu. 2023. aastal vähenes sooline tööhõivelõhe keskmisest rohkem, kuid see näitaja on endiselt kategoorias „tähelepanu vajav“ (11,8 protsendipunkti võrreldes 10,2 protsendipunktiga ELis). Tööjõus osalemise määr on suhteliselt madal, kuna naistel on tavaliselt rohkem kohustusi seoses laste ja pikaajalist hooldust vajavate inimeste hooldusega. Lisaks vähenes märgatavalt formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal (2022. aasta 15,9 %lt 2023. aastal 12,6 %le), jäädes oluliselt alla ELi keskmise taseme (37,5 %), mistõttu on see näitaja samuti kategoorias „kriitiline olukord“. See madal määr ja lapsehoiu kvaliteedi probleemid võivad halvendada laste haridusalaseid väljavaateid pikas perspektiivis ning vähendada naiste osalemist tööturul. Puudega inimeste tööhõivelõhe, mis 2023. aastal suurenes 2,6 protsendipunkti tasemeni 33,9 protsendipunkti, oli üks ELi suuremaid (ELi näitaja 21,5 protsendipunkti) ja osutab, et näitaja on kategoorias „kriitiline olukord“³⁰⁹.

³⁰⁹ Puudega inimeste tööhõivelõhe näitaja on 2023. aastal väikese usaldusväärsusega.

Poolas on noortega seoses toimunud mõningaid häid arenguid, kuid põhioskused, digioskused ja täiskasvanute osalemine õppes on endiselt väga madalal tasemel. Õppes osalenud täiskasvanute osakaal (viimase 12 kuu jooksul) oli 2022. aastal 20,3 %, mis on palju väiksem kui ELi keskmine (39,5 %) ning paigutab näitaja kategooriasse „kriitiline olukord“. See tuleneb peamiselt vähesest osalemisest mitteformaalses hariduses. Hoolimata 1,4 protsendipunkti suurusest kasvust jäi vähemalt põhiliste digioskustega inimeste osakaal (44,3 %) 2023. aastal märkimisväärselt alla ELi keskmise (55,6 %) ja see näitaja on samuti kategoorias „kriitiline olukord“. Digioskuste omandamise edendamine võib aidata kaasa rohe- ja digipöördele. OECD 2022. aasta PISA uuringu järgi suurenes nende 15aastaste õpilaste osakaal, kellel ei ole põhioskuste miinimumtasemata matemaatikas (23 %), lugemises (22,2 %) ja loodusteadustes (18,6 %), mis on ELi üks suurim kasv võrreldes 2018. aastaga. Teisest küljest on Poola madala haridustasemega noorte puhul kategoorias „väga tubli“ (2023. aastal 3,7 % vs. 9,5 % ELis).

Allikas: Eurostat [[eq_dskl07](#)], Euroopa statistikasüsteemi IKT uuring.

Sotsiaalne olukord on Poolas suhteliselt stabiilne. 2023. aastal olid vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määra (16,3 % kogu elanikkonna ja 16,9 % laste puhul) ja sissetulekute ebavõrdsuse (sissetulekukvintiliide suhte kordaja – 4,1) näitajad kategoorias „keskmisest parem“ (ELis vastavalt 21,3 %, 24,8 % ja 4,7). Eelkõige on (peaaegu) töötutes leibkondades elavate laste osakaal märkimisväärselt väiksem kui ELi keskmine (3,1 % vs. 7,5 %).

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud viie näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Poola puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Portugal

Portugali sotsiaalkaitstesüsteemi tulemuslikkus vaesusriski maandamisel ja sissetulekute ebavõrdsuse vähendamisel on halvenenud.

2023. aastal vähenes sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele 3,9 protsendipunkti, see näitaja on tasemel 19,8 % (ELis 34,7 %) ja kategoorias „kriitiline olukord“. Sotsiaaltoetuste tõhususe langus peegeldab olukorda, kus viimastel aastatel hinnad ja nominaalpalk kasvasid kiiresti, kuid sotsiaaltoetused ei kasvanud samas tempos.

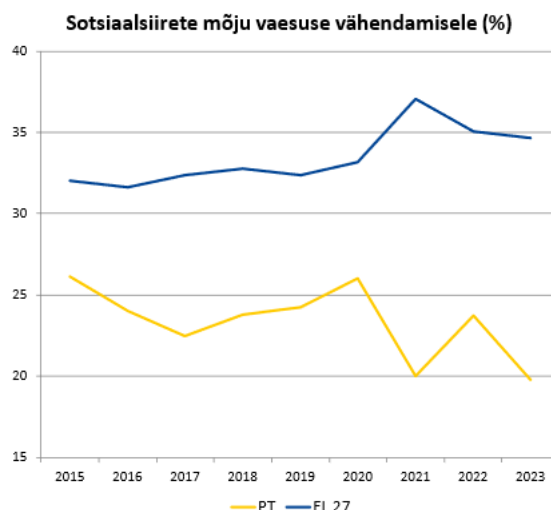
Ka sissetulekute ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintiilide suhte kordaja abil, suurenes

2023. aastal ning see näitaja on nüüd 5,6 (ELis 4,7) ja

jääb kategooriasse „tähelepanu vajav“. Samal ajal oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal 2023. aastal stabiilne (20,1 %) ja see näitaja liigitub kategooriasse „keskmine“. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr suurenes aga laste puhul 2022. aastaga võrreldes 1,9 protsendipunkti (22,6 %ni) (kategooria „keskmine“), mis on selle näitaja üks suuremaid halvenemisi ELi lõikes. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal on eriti suur ka Assooride ja Madeira äärepoolseimates piirkondades (vastavalt 31,4 % ja 28,1 %). Näitajate väärtused vähenesid Lissaboni linnas ja Assooride autonoomses piirkonnas (vastavalt 3,8 ja 1,1 protsendipunkti), osutades piirkondliku ühtekuuluvuse alaste probleemide püsivusele.

Kuigi oskuste valdkonnas tuleb Portugal toime keskmiselt, tekitab probleeme madala

haridustasemega noorte arvu kasv. Madala haridustasemega noorte osakaal suurenes 6,3 %lt 2022. aastal 8,1 %le 2023. aastal ja see näitaja on nüüd kategoorias „tähelepanu vajav“, kuigi kahel eelneval aastal oli see kategoorias „keskmisest parem“, seega on varasem paranemissuundumus ümber pöördunud. Lisaks esineb märkimisväärsed piirkondlikke erinevusi, näiteks on need näitajad palju halvemal tasemel Algarve piirkonnas (16 %) ja eelkõige Assooride autonoomses piirkonnas (21,7 %). Õpilaste põhioskused on alates 2018. aastast märkimisväärselt halvenenud. Riigis on vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaalu ja viimase 12 kuu jooksul õppes osalenud täiskasvanute osakaalu näitajad kategoorias „keskmine“. Viimane näitaja vähenes aga 38,0 %lt 2016. aastal 33,4 %le 2022. aastal, seda hoolimata vajadusest täiendus- ja ümberõppe järele, kui pidada silmas ka digi- ja rohepööret.

Märkus. 2022. aasta andmete aegridades esineb katkemisi.

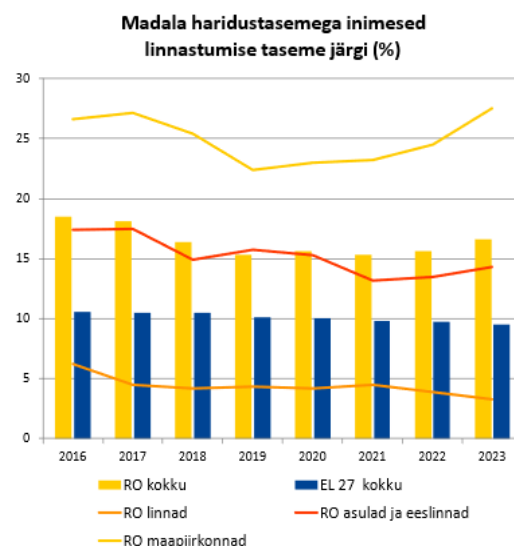
Allikas: Eurostat [[tespm050](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC).

Portugali tööturg on endiselt vastupidav. ELi keskmisest suurema majanduskasvu tingimustes paranes tööhõive määr 77,1 %lt 2022. aastal 78,0 %le 2023. aastal, sest rändesaldo kasvas, seega on see näitaja endiselt kategoorias „keskmine“. Seevastu töötuse määr suurenes 2023. aastal 0,3 protsendipunkti, jõudes 6,5 %ni (kategooria „keskmine“). Pikaajalise töötuse määr on alates 2021. aastast langenud, kuid on 2023. aastal endiselt üle ELi keskmise (2,5 % vs. 2,1 %). Portugali näitajad on jätkuvalt kategoorias „keskmisest parem“ ka mittetöötavate ja mitteõppivate noorte osakaalu (välja arvatud Assooride autonoomne piirkond) ning soolise tööhõivelõhe puhul ja puudega inimeste tööhõivelõhe poolest liigitub riik kategooriasse „väga tubli“. Teisest küljest on tööturg jätkuvalt killustatud, mida näitab ajutiste lepingutega noorte suur osakaal tööturul (2023. aastal 42,9 % võrreldes 34,3 %ga ELis).

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Portugali puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Rumeenia

Vaatamata mõningatele edusammudele on vaesusriski näitajad Rumeenias püsivalt kõrged, eriti haavatavate elanikkonnarühmade ja maapiirkondade elanike puhul. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste osakaal on alates 2016. aastast pidevalt vähenenud – 46,0 %lt 34,4 %le 2022. aastal ja 32,0 %le 2023. aastal (ELis 21,3 %), mis on märk teistele riikidele järele jõudmisest, kuigi inflatsioon on viimastel aastatel olnud endiselt kõrge. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määraste puhul (39,0 %) langes ka 2023. aastal (41,5 %lt 2022. aastal), kuigi on ELi lõikes (24,8 %) üks kõrgemaid. See näitab, et olukord on käesoleval aastal mõlema näitaja puhul „kehv, kuid paranemas“, ehkki eelneval aastal olid need näitajad kategoorias „kriitiline olukord“. Sotsiaalkaitseüsteem on vaesuse vähendamisel jätkuvalt ebaefektiivne, sest sotsiaalsiirded (v.a pensionid) vähendavad vaesust vaid 15,6 % (ELis 34,7 %), mis paigutab selle näitaja kategooriasse „kriitiline olukord“. Kuigi sissetulekute ebavõrdsus (mõõdetuna sissetulekukvintiliide suhte kordaja abil) vähenes 2023. aastal veidi (6,0-lt 5,8-le), on see endiselt üks ELi suurimaid ja see näitaja on kategoorias „kriitiline olukord“. Rahuldumata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul suurenes (5,2 % 2023. aastal vs. 4,9 % 2022. aastal), mis on kooskõlas ELis täheldatud suundumusega, ja näitaja on endiselt kategoorias „tähelepanu vajav“. Haavatavate rühmade, maapiirkondades elavate inimeste ja marginaliseeritud kogukondade, näiteks romade juurdepääs esmatähtsatele ja sotsiaalteenustele on teistega võrreldes raskendatud.

Märkus. Rumeenia puhul esineb 2021. aasta andmete aegridades katkemisi.

Allikas: Eurostat [[edat_lfse_30](#)], ELi tööjõu-uuring.

Tööturu olukord paraneb, kuid tööturg seisab endiselt silmitsi suurte probleemidega.

2023. aastal oli tööhõive määr endiselt tublisti alla ELi keskmise (68,7 % vs. 75,3 %) ja on alates 2022. aastast (68,5 %) vaid veidi paranenud, seda hoolimata asjaolust, et majanduskasv oli ELi keskmisest suurem. See näitaja jääb kategooriasse „kriitiline olukord“, mis kajastab osaliselt mõne elanikkonnarühma, sealhulgas naiste ja romade alaesindatust. Pikaajalise töötuse määr oli stabiilne (2,2 %, kategooria „keskmine“), samas kui ELi lõikes täheldati paranemissuundumust. Samal ajal suurenes sooline tööhõivelõhe 2023. aastal 0,5 protsendipunkti võrra tasemele 19,1 protsendipunkti, mis on üks ELi kõrgeimaid näitajaid ja liigitub samuti kategooriasse „kriitiline olukord“. Sama kehtis ka mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored) osakaalu kohta, mis vähenes 2023. aastal 0,5 protsendipunkti võrra (19,3 %ni), kuid on endiselt üks suuremaid ELis. Kuigi puudega inimeste tööhõivelõhe vähenes 2023. aastal 2,8 protsendipunkti, on see endiselt suur ja näitaja jääb kategooriasse „tähelepanu vajav“.

Püsivad probleemid hariduse ja oskuste arendamise valdkonnas võivad takistada kestlikku sotsiaal-majanduslikku lähenemist. Täiskasvanute osalemisele õppes anti hinnang „kehv, kuid paranemas“ (2022. aastal oli see 19,1 % ja ELis 39,5 %). Kuid muudes oskuste arendamise valdkondades on näitajad endiselt kategoorias „kriitiline olukord“. See kehtib vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaalu näitaja puhul (2023. aastal 27,7 % vs. 55,6 % ELis). Lisaks on madala haridustasemega noorte osakaal samuti üks suuremaid (2023. aastal 16,6 % vs. 9,5 % ELis) ja veelgi suurenenud võrreldes ELi kahaneva suundumusega, ning näitaja on seega kategoorias „kriitiline olukord“, nagu ka formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste osakaal, mis on endiselt väga väike (12,3 % vs. 37,5 % ELis). Need suundumused ja põhioskuste kehv tase PISA 2022. aasta tulemuste kohaselt näitavad selgelt, et hariduse ja koolituse kvaliteeti, kättesaadavust ja vastavust tööturu vajadustele tuleks parandada.

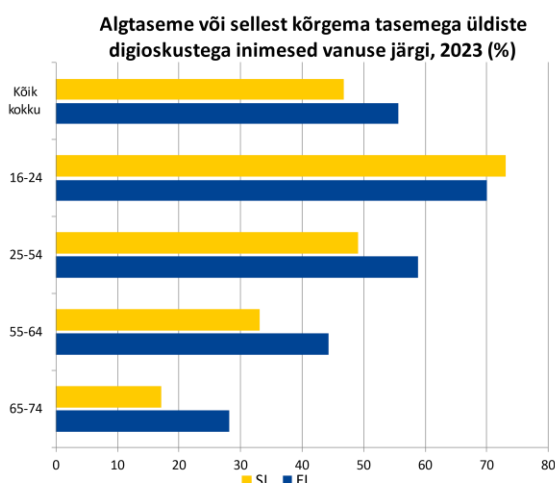
Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitilises olukorras“ või „tähelepanu vajav“ on antud kümne näitaja puhul, **tehti järeldus, et Rumeenia puhul esineb ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske, mistõttu on vaja riigi olukorda täiendavalt analüüsida teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Sloveenia

Sloveenial esienb probleeme seoses haridus- ja koolitussüsteemiga. 2022. aastal osales hariduses ja koolituses vaid 26,5 % kõigist täiskasvanutest. See on märkimisväärselt alla ELi keskmise (39,5 %) ja kujutab endast 13,8 protsendipunkti suurust vähenemist võrreldes 2016. aastaga, seega on olukord „tähelepanu vajav“. Lisaks olid 2023. aastal vähemalt põhilised digioskused vaid 46,7 %l täiskasvanutest, mis on tunduvalt alla ELi keskmise (55,6 %) ja näitab 3,0 protsendipunkti suurust vähenemist võrreldes 2021. aastaga. See olukord on kategoorias „tähelepanu vajav“, pidades eelkõige silmas rohe- ja digipööret.

Madala haridustasemega noorte osakaal suurenes 2023. aastal 1,4 protsendipunkti võrra 5,4 %ni ja see näitaja on endiselt kategoorias „hea, kuid vajab jälgimist“, kuigi Sloveenia näitaja on endiselt üks väiksemaid ELis³¹⁰. Vastukaaluks aga vähenes mittetöötavate ja mitteõppivate noorte osakaal 0,6 protsendipunkti ja on 2023. aastal 7,8 %, mistõttu paigutub näitaja ELi lõikes kategooriasse „keskmisest parem“.

Sloveenia tööturg toimib jätkuva majanduskasvu tingimustes üldiselt hästi, kuigi tööhõive määr 2023. aastal langes. Töötuse ja pikaajalise töötuse määrad jätkasid 2023. aastal langustrendi ning olid vastavalt 3,7 % (kategooria „keskmisest parem“) ja 1,4 % (kategooria „keskmine“). Tööhõive määr (77,5 %) on üle ELi keskmise (75,3 %), kuid selle näitaja puhul täheldati väikest langust (0,4 protsendipunkti), ehkki kogutööhõive suurenes samal ajal 1,6 %. Arvestades tööhõive määra tõusu enamikus liikmesriikides, viitab see Sloveenia puhul olukorrale „tähelepanu vajav“. Siiski võivad struktuursed tegurid, nagu elanikkonna kiire vananemine ja oskuste mittevastavus tööturu vajadustele, juba olemasolevat tööjõupuuduse probleemi süvendada.

Allikas: Eurostat [[isoc_sk_dskl_i21](#)], Euroopa statistikasüsteemi IKT uuring.

³¹⁰ Madala haridustasemega noorte andmete aegread on 2023. aastal katkenud.

Sloveenias on üldiselt hästi toimiv sotsiaalkaitsesüsteem. Nagu varasematelgi aastatel, oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr kogu elanikkonnas ja eelkõige laste hulgas ka 2023. aastal üks madalamaid, vastavalt 13,7 % ja 10,7 % (mõlemad kategoorias „väga tubli“), kuna kasutusel on sihipärase toetusmeetmed, mis aitavad vähekaitsstud leibkondadel leevendada energiahindadest tuleneva inflatsiooni mõju. Teatavate haavatavate rühmade, eelkõige madala haridustasemega inimeste, töötute ja eakate naiste puhul on aga vaesusriski määr oluliselt kõrgem, mistõttu on vaja võtta neile rühmadele suunatud täiendavaid poliitikameetmeid. Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele on nüüd kategoorias „keskmine“ (35,5 %), kuid eakate puhul (üle 65aastased) on see siiski vähem tõhus. Sissetulekute ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintiilide suhte kordaja abil, oli 2023. aastal tasemel 3,3 ning üks ELi väiksemaid näitajaid (kategooria „väga tubli“).

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Sloveenia puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

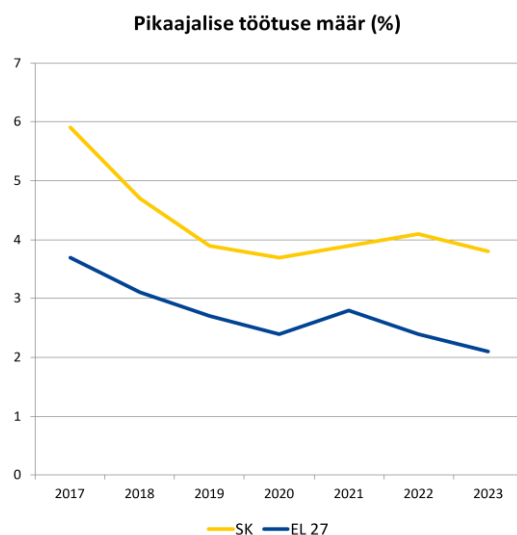
Slovakkia

Alushariduses ja lapsehoiuis osalemine on väga vähene ning märgata on digioskuste halvenemist, samas on riigi tulemused täiskasvanuhariduse valdkonnas kokkuvõttes head.

2023. aastal oli Slovakkias formaalses lapsehoiuis osalemise määr alla 3aastaste laste seas üks madalamaid (1,0 % ja erinevus võrreldes ELi osalemise määraga 37,5 %), mistõttu jääb see näitaja jätkuvalt kategooriasse „kriitiline olukord“. Üle 3aastaste laste alusharidus- ja lapsehoiustusüsteemis osalemise määr oli samuti üks ELi madalamaid (2022. aastal 78,6 % vs. ELis 93,1 %), kusjuures roma laste puhul oli see osalusmäär 2021. aastal vaid 33 % (olgu et see näitaja on 2016. aasta 27 %ga võrreldes paranenud). Samuti puuduvad kolmandikul 15aastastel noortel põhioskused matemaatikas ja lugemises. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal vähenes 2021. aasta 55,2 %lt 2023. aastal 51,3 %le ja see näitaja on kategoorias „tähelepanu vajav“. Haridussüsteemist varakult lahkumise ning viimase 12 kuu jooksul täiskasvanuhariduses osalemise määrad jäävad Slovakkias kategooriasse „keskmisest parem“.

Slovakkia tööturg toimib üldiselt hästi, kuid

püsib pikaajalise töötuse probleem. 2023. aastal jõudis tööhõive määr rekordiliselt kõrgele (77,5 %) ja töötuse määr oli rekordiliselt madalal tasemel (5,8 %) (ELi keskmine on vastavalt 75,3 % ja 6,1 %). Näitaja, mis kajastab nende noorte osakaalu, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored), paranes veelgi, nimelt langes 12,3 %lt 2022. aastal 11,2 %le 2023. aastal (kategooria „keskmine“). Pikaajalise töötuse määr aga jääb endiselt kategooriasse „kriitiline olukord“, kuna 2023. aastal paranes see näitaja vaid vähesel määral, langedes 2022. aasta 4,1 %lt 3,8 %le, ning see määr on jätkuvalt üks kõrgemaid ELis. Ka piirkondlikud erinevused on endiselt suured. Leibkonna kasutada olev kogutulu vähenes (126,4-lt 2022. aastal 123,2-le 2023. aastal) ja see näitaja on nüüd kategoorias „tähelepanu vajav“.

Allikas: Eurostat [[une_ltu_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

Slovakkias on suhtelise vaesuse määr üldiselt madal, kuid mõnes piirkonnas ja mõne elanikkonnarühma hulgas on sellega endiselt probleeme. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (17,6 %) on kategoorias „hea, kuid vajab jälgimist“ (ELis 21,3 %), arvestades seda, et see tõusis 2023. aastal 1,1 protsendipunkti, samas kui paljudes teistes liikmesriikides see langes. Sissetulekute ebavõrdsus, mida mõõdetakse sissetulekukvintilide suhte kordaja abil, on samuti kategoorias „hea, kuid vajab jälgimist“. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul tõusis 2023. aastal 25,3 %ni (2022. aasta 24,7 %lt), mistõttu paigutub näitaja kategooriasse „keskmine“. Samal ajal paranes oluliselt sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (33,8 %lt 2022. aastal 36,4 %le 2023. aastal) ja see näitaja on kategoorias „keskmisest parem“. Sellegipoolest on Slovakkias täheldatavad suured piirkondlikud erinevused ning riigi idaosa elanike vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse riski määr on teistega võrreldes kõrgem. Riigis on ka romadest elanike arv üks ELi suuremaid ning tuhanded inimesed elavad eraldatud piirkondades, kus puudub juurdepääs esmatähtsatele teenustele. Pärast märkimisväärset kasvu 2,5 %lt 5,9 %le 2023. aastal on liiga suurte eluasemekuludega leibkondade osakaal nüüd kategoorias „hea, kuid vajab jälgimist“.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud nelja näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Slovakkia puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Soome

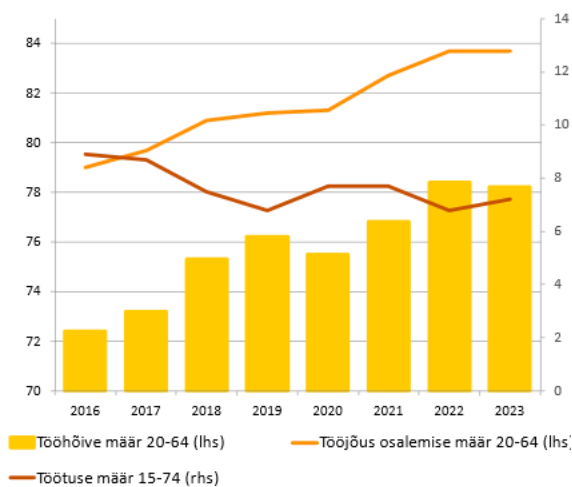
Soome tööturg toimib üldiselt hästi, kuigi 2023. aastal täheldati olukorra mõningast halvenemist.

Tööhõive määr vähenes 2023. aastal veidi, jäädes aga ELi keskmisest näitajast tunduvalt kõrgemaks (78,2 % vs. 75,3 %). Olukord on siiski kategoorias „tähelepanu vajav“, kui võrrelda seda teistes liikmesriikides täheldatud kasvusuundumustega ning arvestades majanduslangust ja püsivat tööjõupuudust. Samuti on töötuse määra näitaja pärast halvenemist 6,8 %lt 7,2 %le kategoorias „tähelepanu vajav“ ning üle ELi keskmise

(6,1 %). Kategooriasse „tähelepanu vajav“ jääb ka leibkonna kasutada oleva kogutulu kasv elaniku kohta (2023. aastal 107,9 ja see näitaja jääb alla ELi keskmise, mis on 111,1). Teisalt on näitajad „pikaajalise töötuse määr“ ja „nende noorte osakaal, kes ei tööta, ei õpi ega osale koolitusel (NEET-noored)“ kategoorias „keskmine“. Soolise tööhõivelõhe näitaja poolest on Soome 2023. aastal jätkuvalt kategoorias „väga tubli“, kusjuures see näitaja paranes 1,2 protsendipunktilt 2023. aastal vaid 0,2 protsendipunkti tasemele (ELi keskmine 10,2 protsendipunkti). Selle põhjuseks on näiteks asjaolu, et naistööjõu ülekaaluga sektorites on majandustsüklid olnud vähem märgatavad. Naistel on siiski sagedamini ajutine või osaajaga töö, mis nende üldises tööhõivemääras ei kajastu.

Soome tulemused oskuste valdkonnas on endiselt head, kuigi madala haridustasemega noorte osakaal suurenes. Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal oli 2023. aastal 82,0 %, seega liigitub Soome kategooriasse „väga tubli“. Samuti oli täiskasvanute viimase 12 kuu jooksul õppes osalemise määr 2022. aastal 51,8 % ja seega kategoorias „keskmisest parem“. Kuid madala haridustasemega noorte osakaal suurenes 2023. aastal märkimisväärselt (1,2 protsendipunkti), jõudes 9,6 %ni (ELis 9,5 %) ja see näitaja jääb seetõttu nüüd kategooriasse „tähelepanu vajav“ ning ka puudulike põhioskustega õpilaste osakaal on viimase kümne aasta jooksul pidevalt suurenenud. Koolist väljalangemise ennetamine ja eelkõige oskuste omandamise edendamine noorte hulgas võib aidata lahendada probleeme, mis on seotud elanikkonna vananemise ja oskustööjõu puudusega.

Tööjõus osalemise, tööhõive ja töötuse määrad (%)

Allikas: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ELi tööjõu-uuring.

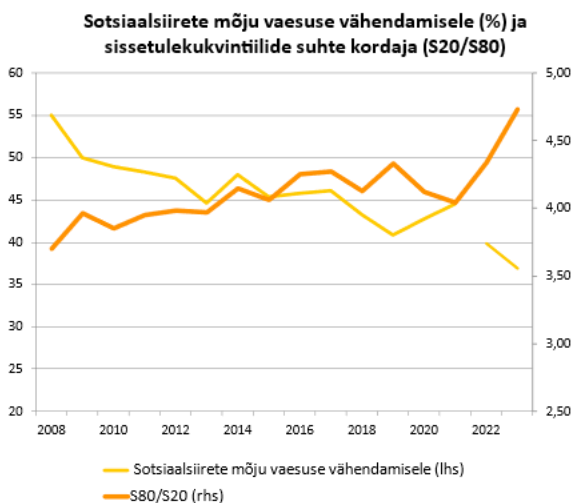
Üldiselt on Soomes tõhus ja kaasav sotsiaalkaitstesüsteem, mis tagab piisava kaetuse, kuid esineb ka mõningaid probleeme. Eelkõige on inimeste endi hinnangul rahuldamata vajadus arstiabi järele endiselt kategoorias „kriitiline“, kusjuures nende inimeste osakaal, kes teatasid oma rahuldamata arstiabivajadusest, on veelgi suurenenud (1,4 protsendipunkti) ja see näitaja jõudis 2023. aastal 7,9 %ni. See on praegu üle kolme korra suurem kui ELi keskmine (2,4 %) ja võib riigis väljakuulutatud täiendavate säästumeetmete tõttu veelgi suurened. Esmatasandi arstiabi ja eriarstiabi pikad ooteajad on tingitud hooldus- ja meditsiinitöötajate puudusest. Teisest küljest langes vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste määr 2023. aastal 15,8 %le ja laste hulgas 13,8 %le ning need näitajad jäävad tublisti alla ELi keskmise (21,4 % ja 24,8 %), mistõttu on riik mõlema näitaja poolest kategoorias „väga tubli“. See kehtib ka sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju kohta vaesuse vähendamisele, mis on endiselt suur (48,7 % võrreldes 34,7 %ga ELis).

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „kriitiline olukord“ või „tähelepanu vajav“ on antud viie näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Soome puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

Rootsi

Tööjõu olukord peaks 2025. ja 2026. aastal majanduse taastumise kontekstis paranema, seda vaatamata püsivale tööjõupuudusele ja asjaolule, et mõnel rühmal on endiselt raskusi tööturule integreerumisel. Rootsi tööhõive määra näitaja, mis tegi 2023. aastal uue rekordi (82,6 %), ning mittetöötavate ja mitteõppivate noorte osakaal (NEET-noored), mis püsis stabiilsena 5,7 % juures, on kategoorias „väga tubli“. Naised on tööturule hästi integreerunud: soolise tööhõivelõhe näitaja oli 2023. aastal kategoorias „keskmisest

parem“ (4,7 protsendipunkti), seda kindlasti ka tänu formaalses lapsehoius osalevate alla 3aastaste laste suurele osakaalule (56,9 % vs. 37,5 % ELis, kategooria „väga tubli“). Töötuse määr, mis oli 2023. aastal 7,7 % (ELis 6,1 %), on aga endiselt liigitatud kategooriasse „tähelepanu vajav“ ning eri elanikkonnarühmade vahel on sõltuvalt sünniriigist erinevused suured. Kui Rootsis sündinud inimeste töötuse määr oli 5,1 %, siis väljaspool ELi sündinud inimeste töötuse määr oli 17,8 % ning sooline tööhõivelõhe 13,8 protsendipunkti (kogu elanikkonna puhul 4,7 protsendipunkti). Lisaks, leibkonna kasutada olev kogutulu vähenes (121,2lt 2022. aastal 119,5le 2023. aastal) ja see näitaja on nüüd kategoorias „tähelepanu vajav“.

Märkus: sotsiaalsiirete mõju näitaja aegridade katkemine 2022. aastal.

Allikas: Eurostat [[tespm050](#)], [[tessi180](#)],

Enamik sotsiaalvaldkonna näitajaid on kategoorias „keskmine“, kuigi olukord on mõnevõrra halvenenud. 2023. aastal oli sissetulekute ebavõrdsuse näitaja aastane kasv (0,4 võrra tasemele 4,7) liikmesriikide lõikes üks suuremaid ja see näitaja on nüüd kategoorias „tähelepanu vajav“.

2023. aastal suurenes tõsise materiaalse ja sotsiaalse puuduse näitaja 0,2 protsendipunkti, kajastades reaalsel palga märkimisväärselt vähenemist. 20 % suurima sissetulekuga elanikkonnast teenis 4,7 korda rohkem kui 20 % väikseima sissetulekuga elanikkonnast (see näitaja oli 2021. aastal 4,0 ja alates 2008. aastast riigis kõrgeima tasemega). Lisaks vähendasid sotsiaalsiirded (v.a pensionid) vaesusrisi 36,9 %, seda võrreldes 39,9 %ga 2022. aastal, seega jääb näitaja nüüd kategooriasse „keskmine“ (eelmisel aastal kategooria „keskmisest parem“). Ka muude sotsiaalvaldkonna näitajate puhul võib täheldada mõningast negatiivset arengut, ehkki need jäävad kategooriasse „keskmine“. Eelkõige tõusis vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul 21,6 %ni (mis on endiselt alla ELi keskmise 24,8 %), samas kui väljaspool ELi sündinud inimeste puhul tõusis see määr 38,3 %ni (Rootsis sündinud inimeste puhul 12,8 %). Liiga suurte eluasemekulude näitaja suurenes 10,9 %ni (ELis 8,8 %) ja rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul oli 2,1 % (ELis 2,4 %).

Rootsi tulemused oskuste valdkonnas on head, kuid püsib ebavõrdsus haridussüsteemis. Riik on täiskasvanuhariduses osalemise näitaja poolest kategoorias „väga tubli“ ning see näitaja suurenes ajavahemikus 2016–2022 märkimisväärselt (58,8 %lt 66,5 %le). Vähemalt põhiliste digioskustega täiskasvanute osakaal on järjepidevalt olnud kategoorias „keskmisest parem“, toetades rohe- ja digipööret. Samuti vähenes madala haridustasemega noorte osakaal 2023. aastal märkimisväärselt, jõudes 7,4 %ni (samuti kategooria „keskmisest parem“). Siiski on see osakaal väljaspool ELi sündinud inimeste seas peaaegu kaks korda suurem (12,2 %) kui Rootsis sündinud inimestel (6,4 %) ning riigis oli põhioskuste halvenemine 15aastaste seas ELi lõikes üks suuremaid.

Eelkirjeldatud esimese analüüsietapi tulemusi silmas pidades ja eelkõige võttes arvesse, et hinnang „tähelepanu vajav“ on antud kolme näitaja puhul, **ei paista ülespoole suunatud sotsiaalset lähenemist ohustavaid võimalikke riske Rootsi puhul esinevat ning seega ei ole vaja teha riigi kohta täiendavat analüüsi teises analüüsietapis** (vt punktis 1.4 esitatud tekstikast).

1. lisa ELi 2030. aasta peamised eesmärgid ja riiklikud eesmärgid liikmesriikide kaupa

	Tööhõive (%)	Täiskasvanuharidus (%)	Vaesuse vähendamine (vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimesed, tuhandetes)
ELi peamine eesmärk	78,0	60,0	–15 000
Kõik liikmesriigid kokku	78,5	57,6	–15 600*
BE	80,0	60,9	–279
BG	79,0	35,4	–787
CZ	82,2	45,0	–120
DK	80,0	60,0	–30 ⁽¹⁾
DE	83,0	65,0	–1 200 ⁽²⁾
EE	81,3	52,3	–39
IE	78,2	64,2	–90
EL	71,1	40,0	–860
ES	76,0	60,0	–2 815
FR	78,0	65,0	–1 100
HR	75,0	55,0	–298
IT	73,0	60,0	–3 200
CY	80,0	61,0	–10
LV	80,0	60,0	–95
LT	80,7	53,7	–223
LU	77,6	62,5	–4
HU	85,0	60,0	–292 ⁽³⁾
MT	84,6	57,6	⁽⁴⁾
NL	82,5	62,0	–163

AT	79,9	62,0	–204
PL	78,3	51,7	–1 500
PT	80,0	60,0	–765
RO	74,7	17,4	–2 532
SI	79,5	60,0	–9
SK	76,5	50,0	–70
FI	80,0	60,0	–100
SE	82,0	60,0	–15

Märkused. (*) Kõikide liikmesriikide vaesuse vähendamise eesmärgi koondnäitaja on vähemalt 15,6 miljonit, mis ei hõlma neid liikmesriike, kes ei väljenda oma eesmärgi vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arvuna. (1) Taani väljendab oma riiklikku vaesuse vähendamise eesmärki selliselt, et väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste arvu vähendatakse 30 000 võrra. (2) Saksamaa väljendab oma riiklikku vaesuse vähendamise eesmärki selliselt, et väga madala tööhõivega leibkondades elavate inimeste arvu vähendatakse 1,2 miljoni võrra, kusjuures aluseks võeti 2019. aasta asemel 2020. aasta tase. (3) Ungari väljendab oma riiklikku vaesuse vähendamise eesmärki selliselt, et lastega perede materiaalse ja sotsiaalse puuduse määra vähendatakse 13 %ni ning seeläbi väheneb vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arv 292 000 võrra. (4) Malta väljendab oma riiklikku vaesuse vähendamise eesmärki selliselt, et vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste määra vähendatakse 3,1 protsendipunkti võrra.

2. lisa. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad

2025. aasta ühises tööhõivearuandes esitatud analüüs põhineb sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajatel, mille nõukogu on heaks kiitnud³¹¹. Põhinäitajate puhul järgitakse ökonoomsuse, kättesaadavuse, võrreldavuse ja statistilise usaldusväärsuse põhimõtteid. Sotsiaalõiguste samba kõigi kolme peatükiga seotud näitajad on järgmised.

- *Võrdsed võimalused*
 - Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul (25–64aastased)
 - Madala haridustasemega noored (% elanikest vanuses 18–24 aastat)
 - Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimeste osakaal (% elanikest vanuses 16–74 aastat)
 - Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noorte) määr (% 15–29aastastest noortest)
 - Sooline tööhõivelõhe (protsendipunktides, elanikkond vanuses 20–64 aastat)
 - Sissetulekuvintiilide suhte kordaja (S80/S20)
- *Õiglaselised töötingimused*
 - Tööhõive määr (% elanikest vanuses 20–64 aastat)
 - Töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)
 - Pikaajalise töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)
 - Leibkonna kasutada oleva kogutulu kasv elaniku kohta (2008 = 100)³¹²
- *Sotsiaalkaitse ja kaasamine*
 - Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (% kogu elanikkonnast)³¹³

³¹¹ Tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee arvamuse, milles käsitleti sotsiaalvaldkonna läbivaadatud tulemustabeli põhinäitajate osas saavutatud kokkulepet, [kiitis tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijaküsimuste nõukogu \(EPSCO\) heaks 14. juunil 2021.](#)

³¹² Leibkonna kasutada olevat kogutulu mõõdetakse reaalkaardis. Sotsiaalkaitsekomitee nõudmisel kasutatakse selle näitaja puhul korrigeerimata sissetulekut (see tähendab, et arvesse ei võeta mitterahalisi sotsiaalsiirdeid) ja välja on jäetud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli algses versioonis esitatud viide ostujõustandardi ühikute kasutamisele, et tagada järjepidevus sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleval ELi statistikal (EU-SILC) põhinevate näitajatega.

³¹³ Koos selle kolme komponendiga: suhtelise vaesuse määr kogurahvastiku puhul (vanus 0+), suur materiaalne ja sotsiaalne puudus kogurahvastiku puhul (vanus 0+) ja väga madala tööhõivega leibkondades (peaaegu täiesti töötud leibkonnad) elavate inimeste osakaal (0–64aastased)(QJ 0-64). 2021. aastal muudeti vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski näitajat, võttes arvesse vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste arvu vähendamist käsitlevat uut ELi 2030. aasta peamist eesmärki. Muudeti selle kahte komponenti (puudus ja väga madala tööhõivega leibkonnad). Suurt materiaalsel ja sotsiaalsel puudusel käsitlev komponent asendab komponendi „suur materiaalne puudus“. Väga madala tööhõivega leibkondade võrdlusaluseks olevat vanuserühma muudeti (varem 0–59, nüüd 0–64). Kõikide sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlevas ELi statistikas sisalduvate sissetulekul põhinevate näitajate puhul on tulude võrdlusperiood määratletud 12kuulise ajavahemikuna. Seega osutavad suhtelise vaesuse määra ja väga madala tööhõivega leibkondi käsitlevates näitajates sissetulekute kohta kasutatud muutujad uuringu aastale eelnevale kalendriaastale, v.a Iirimaa puhul (uuringule vastamisele eelnevad 12 kuud). Suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse näitajal ei ole arvutustes kasutatud ühtegi sissetulekumuutujat; seetõttu viitavad kõik sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika muutujad, mida selle arvutamiseks kasutati, uuringuaastale.

- Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul (% elanikest vanuses 0–17 aastat)³¹⁴
- Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (suhtelise vaesuse määra vähenemise %)³¹⁵
- Puudega inimeste tööhõivelõhe (20–64aastased)³¹⁶
- Liiga suured eluasemekulud (% kogu elanikkonnast)³¹⁷
- Formaalses lapsehoiuse osalevad alla 3aastased lapsed (% alla 3aastastest elanikest)
- Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul (% elanikest vanuses 16+ aastat)³¹⁸

- ³¹⁴ Koos selle kolme alamnäitajaga: suhtelise vaesuse määr laste puhul (0–17aastased), suur materiaalne ja sotsiaalne puudus laste puhul (0–17aastased) ning väga madala tööhõivega leibkondades (peaaegu täiesti töötud leibkonnad) elavate laste osakaal (0–17aastased). Suur materiaalne ja sotsiaalne puudus laste puhul on kogurahvastiku suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse näitaja kohandatud versioon, milles on omistatud väiksem kaal täiskasvanuid käsitlevatele punktidele, et laste näitaja ei sõltuks liigselt täiskasvanute puudusest. Võrdlusaastad on samad kui kogurahvastikku käsitlevate näitajate puhul.
- ³¹⁵ Võrdlusaastad on samad kui kogurahvastikku käsitlevate näitajate puhul. Seda mõõdetakse kogurahvastiku suhtelise vaesuse määra protsentuaalse vähenemisena võrreldes olukorraga enne rahalisi sotsiaalsiiredeid (v.a pensionid). See ei hõlma näiteks tervishoiuga seotud mitterahalisi sotsiaalsiiredeid.
- ³¹⁶ Praegu arvutatakse puudega inimeste tööhõivelõhe näitaja sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika alusel ning üleilmses tegevuspiirangute indeksis (GALI) esitatud puudestaatuse põhjal. Uuringus osalejad vastavad järgmistele küsimustele: 1. Kas teil esineb terviseprobleemi tõttu piiranguid tavapärasel tegevuses? Kas ütleksite, et teie tegevus on „tõsiselt piiratud“, „piiratud, kuid mitte tõsiselt“, või „üldse mitte piiratud“? Kui vastus küsimusele nr 1 on „tõsiselt piiratud“ või „piiratud, kuid mitte tõsiselt“, siis vastavad osalejad küsimusele nr 2 (Kas teie tegevus on olnud piiratud vähemalt viimase kuue kuu jooksul? Jah või ei?). Inimest peetakse puudega inimeseks, kui vastus teisele küsimusele on „Jah“. Kuna arvutused tehakse sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika alusel, siis on puude esinemine GALI põhimõtte kohaselt ja sellel põhineva puudega inimeste 2023. aasta tööhõivelõhe ELi liikmesriikides omavahel seotud (Pearsoni korrelatsioonikordaja = –0,4).
- ³¹⁷ Selle näitajaga mõõdetakse seda osa elanikkonnast, kes elab leibkondades, mille kogukulud eluasemele on üle 40 % kasutada olevast tulust (kummagi puhul ei võeta arvesse eluasemetoetusi). Dokumendis „[Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables](#)“ (aprill 2020) on kirjeldatud toetusi (hõlmatud on ainult majanduslikust olukorrast sõltuvad toetused), mille hulka kuuluvad üüritoetused ja omanikust elanikule makstavad toetused, kuid mitte maksusoodustused ega kapitalisiirded. Dokumendis on eluasemekulud määratletud kui igakuised ja tegelikult makstud kulud, mis on seotud leibkonna õigusega eluasemel elada. Need hõlmavad konstruktsiooni kindlustust (üürnike puhul siis, kui seda makstakse), teenuseid ja tasusid (reovee ja jäätmete äravedu jms, omanike puhul kohustuslik, üürnike puhul siis, kui seda makstakse), regulaarse hoolduse ja remondi kulusid, makse (üürnike puhul hoone kohta, kui on kohaldatav) ning kommunaalkulusid (vesi, elekter, gaas ja küte). Hüpoteklaene tasuvate omanike puhul on hõlmatud ka seotud intressimaksed (millest on maha arvatud võimalikud maksusoodustused, kuid mitte eluasemetoetused). Turuhinnaga või alandatud hinnaga eluaseme üürnike puhul on hõlmatud ka üürimaksed. Tasuta eluaseme üürnike puhul ei tohiks eluasemetoetust eluaseme kogukuludest maha arvata.
- ³¹⁸ Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul kajastab inimeste subjektiivset hinnangut selle kohta, kas nad vajavad läbivaatust või ravi konkreetsetes tervishoiuteenuste valdkonnas ning kas neil jäi see saamata või nad ei otsinud abi kolmel järgmisel põhjusel: rahalised põhjused, ootejärjekord või liiga pikk vahemaa. Arstiabi käsitatakse eraldi tervishoiuteenustena (arstlik läbivaatus või ravi, v.a hambaravi), mida osutavad arstid või samaväärsed erialaspetsialistid või mida tehakse nende otsese järelevalve all kooskõlas riigi tervishoiusüsteemiga (Eurostati määratlus). Inimeste teatatud probleemid haiguse korral ravi saamisel võivad kajastada takistusi ravile juurdepääsul.

Tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee arvamuses osutatakse edasistele sammudele läbivaadatud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli täielikuks rakendamiseks³¹⁹. Põhinäitaja „Puudega inimeste tööhõivelõhe“ statistilise allikana kasutatakse ajutiselt sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlevat ELi statistikat, kuid suurema täpsuse tagamiseks on kavas üle minna ELi tööjõu-uuringu andmetele. Komisjoni talitused, sealhulgas Eurostat, analüüsisid 2022. aastal ELi tööjõu-uuringuga kogutud andmeid ning otsustasid jätkata selle kvaliteedi jälgimist ning vaadata näitaja läbi siis, kui 2024. aasta tööjõu-uuringul põhinevad andmed on kättesaadavad. Eurostat toetab edasisi samme riikidevahelise võrreldavuse parandamiseks ja uurib, kas selles valdkonnas tuleks töötada välja täiendavad näitajad. Ka põhinäitaja „Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul“ puhul on kavas kasutada ELi tööjõu-uuringu andmeid, kuid siiani on neid andmeid kogutud üksnes täiskasvanuhariduse uuringu kaudu, mis tehti 2022. aastal. Pärast seda, kui Eurostat oli põhjalikult kontrollinud täiskasvanuhariduse uuringu ja ELi tööjõu-uuringu 2022. aasta andmete kvaliteeti ja võrreldavust,³²⁰ jõudis tööhõivekomitee näitajate rühm 2024. aasta septembris kokkuleppele täiskasvanuhariduse uuringu andmete kasutamises, jättes selle põhinäitaja puhul praegu välja töökohal pakutava juhendatud koolituse.

³¹⁹ Vt [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee arvamus läbivaadatud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli kohta](#).

³²⁰ Vt [Eurostati märgukiri](#).

3. lisa. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, tasemed

	Võrdsed võimalused															
	Täiskasvanute osalemine õppes (viimase 12 kuu jooksul, v.a töökohal pakutav juhendatud koolitus, % elanikest vanuses 25–64 aastat)		Madala haridustasemega noored (% elanikest vanuses 18–24 aastat)			Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimeste osakaal (% elanikest vanuses 16–74 aastat)		NEET-noorte osakaal (% kõigist elanikest vanuses 15–29 aastat)			Sooline tööhõivelõhe (protsendipunktides)			Sissetulekukvintiliide suhte kordaja (S80/S20)		
Aasta	2016	2022	2021	2022	2023	2021	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
EL 27	37,4	39,5	9,8 b	9,7	9,5	53,9	55,6	13,1	11,7	11,2	10,9	10,7	10,2	5,0	4,7	4,7
EA20	:	:	9,9 b	9,8	9,8	:	:	13,1 b	11,7	11,3	10,2	10,2	9,9	5,0	4,8	4,8
EL (kaaluma ta)	37,6	37,8	8,3 b	8,1	8,2	56,3	57,6	12,0	10,9	10,6	9,6	9,1	8,6	4,8	4,7	4,7
Euroala (kaaluma ta)	40,2	39,5	8,0 b	7,8	8,1	58,5	59,2	11,6	10,5	10,4	8,8	8,5	8,0	4,7	4,6	4,7
Belgia	39,4	34,9	6,7 b	6,4	6,2	54,2	59,4	10,1 b	9,2	9,6	7,7	7,6	7,6	3,4	3,6	3,4
BG	11,8	9,5	12,0 b	10,3	9,3	31,2	35,5	17,4	14,8	13,8	8,4	7,5	7,3	7,5	7,3	6,6
CZ	22,8	21,2	6,4 b	6,2	6,4	59,7	69,1	10,9	11,4	10,1	15,4	14,9	13,9	3,4	3,5	3,4
DK	50,4	47,1	9,8 b	10,0	10,4	68,7	69,6	8,4	7,9	8,6 b	6,9	5,4	5,6 b	3,9	4,0	4,2
DE	46,4	53,7	12,5 b	12,7	12,8	48,9	52,2	9,5	8,8	8,8	7,4	7,7	7,7	5,0	4,4	4,4
EE	33,9	41,8	9,8 b	10,8	9,7	56,4	62,6	11,2	10,6	9,6	3,7	2,9	2,4	5,0	5,4	5,4
IE	46,0 b	48,3	3,3 b	3,7	4,0	70,5	72,9	9,7 b	8,6	8,5	10,1 b	11,4	9,9	3,8	3,8	3,9
EL	16,0	15,1	3,2 b	4,1	3,7	52,5	52,4	17,2	15,3	15,9	19,8	21,0	19,8	5,8	5,2	5,3
ES	30,4	34,1	13,3 b	13,9	13,7	64,2	66,2	14,2 b	12,7 d	12,3 d	10,8 b	11,2 d	10,3 d	6,2	5,6	5,5
FR	48,4	49,2 b	7,8 b	7,6	7,6	62,0	59,7	12,8 d	12,0 d	12,3 d	6,2 d	5,8 d	5,5 d	4,4	4,6 b	4,6
HR	26,9	23,3	2,4 bu	2,1 u	2,0 u	63,4	59,0	14,9	13,1	11,8	10,4	9,4	7,7	4,8	4,6	4,9 b
IT	33,9	29,0 b	12,7 b	11,5	10,5	45,6	45,8	23,1	19,0	16,1	19,2	19,7	19,5	5,9	5,6	5,3
CY	44,8	28,3	10,2 b	8,1	10,4 b	50,2	49,5	15,4	14,7	13,9 b	12,2	12,1	9,0 b	4,2	4,3	4,3
LV	39,0	34,1	7,3 b	6,7	7,7	50,8	45,3	12,1	11,3	10,0	4,8	3,1	3,1	6,6	6,3	6,2
LT	25,0	27,4	5,3 b	4,8	6,4	48,8	52,9	12,7	10,7	13,5	1,4	0,8	1,5	6,1	6,4	6,3
LU	42,6 b	45,2	9,3 b	8,2	6,8 u	63,8	60,1	8,8	6,8	8,5	7,4	6,5	6,8	4,6 b	4,5 b	4,8
HU	54,8	62,2	12,0 b	12,4	11,6	49,1	58,9	11,7	10,8	10,9	10,6	9,8	9,2	4,2	4,0	4,5
MT	32,8	39,9	10,9 b	10,3	10,2	61,2	63,0	10,5	7,6	7,6	17,6	13,3	14,1	5,0	4,8	5,3
NL	57,1	56,1	5,1 b	5,6	6,2	78,9	82,7	3,9	4,2	4,7	8,2	7,9	7,8	3,9	3,9	3,9
AT	55,3	52,2	8,0 b	8,4	8,6	63,3	64,7	9,4	9,1	9,4	8,6	7,8	7,8	4,0	4,3	4,3
PL	20,9	20,3	5,8 b	4,7	3,7	42,9	44,3	13,2	10,7	9,1	13,9	12,9	11,8	4,0	3,9	4,1
PT	38,0	33,4	6,4 b	6,3	8,1	55,3	56,0	9,7	8,5	8,9	5,7	5,8	5,5	5,7	5,1	5,6
RO	5,8	19,1 b	15,3 b	15,6	16,6	27,8	27,7	20,3	19,8	19,3	20,1	18,6	19,1	7,1	6,0	5,8
SI	40,3	26,5	3,1 bu	4,0	5,4 b	49,7	46,7	7,3	8,4	7,8	6,7	6,9	6,1	3,2	3,3	3,3
SK	42,6	49,5	7,8 b	7,4 b	6,4	55,2	51,3	14,2	12,3	11,2	8,5	8,1	7,7	3,2	3,1	3,6
FI	51,4	51,8	8,2 b	8,4	9,6	79,2	82,0	9,2	9,3	9,2	2,0	1,2	0,2	3,6	3,8	3,8
SE	58,8 b	66,5	8,4 b	8,8	7,4	66,6	66,4	6,1	5,6	5,7	5,4	5,7	4,7	4,0	4,3	4,7

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid.

Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväarsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

3. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, tasemed

	Õiglaselised töötajad											
	Tööhõive määr (% elanikest vanuses 20–64 aastat)			Töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)			Pikaajalise töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)			Leibkonna kasutada oleva kogutulu (elaniku kohta) kasv (2008 = 100)		
Aasta	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
EL 27	73,0	74,6	75,3	7,1	6,2	6,1	2,8	2,4	2,1	110,4	110,5	111,1
EA20	72,4	74,0	74,7	7,8	6,8	6,6	3,2	2,7	2,4	106,0	106,1	106,7
EL (kaalumata)	74,6	76,3	76,8	6,7	5,8	5,8	2,5	2,2	2,0	119,7	119,2	120,2
Euroala (kaalumata)	74,3	76,1	76,7	7,2	6,3	6,2	2,8	2,4	2,2	113,9	113,0	113,9
BE	70,6	71,9	72,1	6,3	5,6	5,5	2,6	2,3	2,2	106,6	104,6	106,1
BG	73,3	75,9	76,2	5,2	4,2	4,3	2,6	2,2	2,3	:	:	:
CZ	80,0	81,3	81,7	2,8	2,2	2,6	0,8	0,6	0,8	127,8	123,9	121,6
DK	79,0	80,1	79,8 b	5,1	4,5	5,1 b	1,0	0,5	0,5 b	119,7	120,8	122,6
DE	79,4	80,6	81,1	3,7	3,2	3,1	1,2	1,1	1,0	112,3	113,4	112,9
EE	79,3	81,9	82,1	6,2	5,6	6,4	1,6	1,3	1,3	135,1	130,5	126,0
IE	74,9 b	78,2	79,1	6,2 b	4,5	4,3	1,8 b	1,3	1,1	112,2	111,4	111,8
EL	62,6	66,3	67,4	14,7	12,5	11,1	9,2	7,7	6,2	78,0	78,7	81,6
ES	67,5 b	69,3 d	70,5 d	14,9 b	13,0 d	12,2 d	6,2 b	5,1 d	4,3 d	99,5	97,5	101,1
FR	73,2 d	74,0 d	74,4 d	7,9 d	7,3 d	7,3 d	2,3 d	2,0 d	1,8 d	110,0	110,1	110,7
HR	68,6	70,2	70,8	7,5	6,8	6,1	2,7	2,4	2,1	121,9	124,9	130,6
IT	62,7	64,8	66,3	9,5	8,1	7,7	5,4	4,6	4,2	94,1	94,1	94,0
CY	75,9	77,9	79,5 b	7,5	6,8	5,8 b	2,6	2,3	1,8 b	109,5	115,0	114,6
LV	75,3	77,0	77,5	7,6	6,9	6,5	2,3	2,0	1,8 b	126,5	123,1	126,1
LT	77,4	79,0	78,5	7,1	6,0	6,9	2,6	2,3	2,3	146,6	139,7	140,6
LU	74,1	74,8	74,8	5,3	4,6	5,2	1,8	1,3	1,7	111,2	111,2	113,3
HU	78,8	80,2	80,7	4,1	3,6	4,1	1,3	1,2	1,4	145,4	151,2	154,6
MT	77,8	80,1	81,3	3,8	3,5	3,5	1,0	1,2	0,8	145,6	144,6	152,8
NL	81,7	82,9	83,5	4,2	3,5	3,6	0,8	0,7	0,5	109,4	109,1	109,4
AT	75,6	77,3	77,2	6,2	4,8	5,1	2,0	1,2	1,1	98,6	99,7	98,5
PL	75,5	76,7	77,9	3,4	2,9	2,8	0,9	0,9	0,8	152,2	150,1	152,0
PT	75,5	77,1	78,0	6,7	6,2	6,5	2,9	2,8	2,5	109,2	110,7	112,8
RO	67,1	68,5	68,7	5,6	5,6	5,6	2,0	2,2	2,2	158,9	159,9	161,0
SI	76,1	77,9	77,5	4,8	4,0	3,7	1,9	1,6	1,4	119,8	120,2	120,7
SK	74,6	76,7	77,5	6,8	6,1	5,8	3,9	4,1	3,8	129,9	126,4	123,2
FI	76,8	78,4	78,2	7,7	6,8	7,2	1,8	1,5	1,6	109,9	107,7	107,9
SE	80,4	82,0	82,6	8,9	7,5	7,7	1,8	1,9	1,6	122,1	121,2	119,5

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid. Tegelikku leibkonna kasutada olevat kogutulu elaniku kohta mõõdetakse korrigeerimata tulu põhjal (see tähendab, et arvesse ei võeta mitterahalisi sotsiaalsiirdeid) ja ilma ostujõu standardi korrigeerimisega.

Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

3. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, tasemed

	Sotsiaalkaitse ja kaasamine											
	Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (% kogu elanikkonnast)			Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul (% elanikest vanuses 0–17 aastat)			Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (suhtelise vaesuse määra vähenemise %)			Puudega inimeste tööhõivelõhe (protsendipunktides)		
Aasta	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
EL 27	21,7	21,6	21,3	24,4	24,7	24,8	37,1	35,0	34,7	23,1	21,4	21,5
EA20	21,9	21,8	21,6	24,8	25,4	25,3	37,7	35,6	35,4	22,2	20,3	20,2
EL (kaalumata)	20,7	20,6	20,5	22,2	21,8	22,5	37,6	34,3 b	33,7	24,8	24,9	25,0
Euroala (kaalumata)	20,5	20,5	20,4	22,1	21,7	22,3	37,6	34,7 b	34,0	23,8	23,1	23,0
BE	18,8	18,7	18,6	20,5	19,6	19,0	53,3	48,8 b	50,8	38,0	35,3	33,6
BG	31,7	32,2	30,0	33,0	33,9	33,9	29,8	24,4 b	27,7	22,1	29,5	39,5
CZ	10,7	11,8	12,0	13,3	13,4	15,0	46,6	40,0 b	39,5	25,9	22,7	22,2
DK	17,3	17,1	17,9	14,0	13,8	15,3	53,9	50,4 b	51,4	:	:	20,4
DE	21,0	21,1	21,3	23,7	24,4	23,9	40,3	42,2 b	41,7	30,5	24,2	22,6 e
EE	22,2	25,2	24,2	17,4	16,6	18,3	30,6	28,1 b	27,7	18,7	26,2	20,2
IE	19,6	19,6	19,2	23,5	22,3	24,3	60,3	57,2 b	57,8	40,1	36,6	36,7
EL	28,3	26,3	26,1	32,0	28,1	28,1	20,7	20,3 b	18,2	23,8	25,9	26,0
ES	27,8	26,0	26,5	33,4	32,2	34,5	30,5	27,4 b	22,9	15,9	14,6	13,8
FR	19,0	20,7 b	20,4	22,5	27,1 b	26,6	46,4	42,0 b	41,9	24,1	20,8 b	19,9
HR	20,9	19,9	20,7 b	18,6	18,1	17,3 b	20,7	20,4 b	20,9 b	28,7	36,0	39,2 b
IT	25,2	24,4	22,8	29,7	28,5	27,1	29,5	25,8 b	30,5	14,9	14,0	15,9
CY	17,3	16,7	16,7	19,2	18,1	16,7	37,6	30,9 b	30,5	27,0	25,7	24,7
LV	26,1	26,0	25,6	20,1	19,8	20,3	23,5	25,0 b	23,5	16,6	20,8	18,5
LT	23,5	24,6	24,3	21,6	22,4	21,7	35,3	30,3 b	29,9	23,9	35,0	32,4
LU	21,1 b	19,4 b	21,4	29,4 b	24,0 b	26,1	34,2 b	33,7 b	27,4	15,4 b	8,5 b	23,7
HU	19,4	18,4	19,7	23,3	18,1	24,4	50,6	36,7 b	34,5	28,8	32,4	29,6
MT	20,3	20,1	19,8	23,2	23,1	25,2	26,2	26,4 b	25,6	27,0	30,1	25,8
NL	16,6	16,5	15,8	14,9	13,9	15,9	36,6	33,8 b	38,4	25,8	25,2	23,8
AT	17,3	17,5	17,7	22,8	21,6	22,7	44,1	42,0 b	39,2	26,3	23,8	26,1
PL	16,8	15,9	16,3	16,5	16,7	16,9	35,7	38,6 b	36,1	34,2	31,3	33,9 u
PT	22,4	20,1	20,1	22,9	20,7	22,6	20,0	23,7 b	19,8	16,2	13,1	14,0
RO	34,4	34,4	32,0	41,5	41,5	39,0	17,9	16,5 b	15,6	32,6	32,0	29,2
SI	13,2	13,3	13,7	11,0	10,3	10,7	44,8	37,3 b	35,5	21,1	18,8	17,3
SK	15,6	16,5	17,6	19,7	24,7	25,3	43,1	33,8 b	36,4	25,3	21,0	22,1
FI	14,2	16,3 b	15,8	13,2	14,9 b	13,8	57,7	49,8	48,7	22,2	19,0	19,4
SE	17,2	18,6	18,4	19,7	19,9	21,6	44,5	39,9 b	36,9	19,9	25,7	23,2

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid.

Tähised – b: aegrea katkumine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväarsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

3. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, tasemed

	Sotsiaalkaitse ja kaasamine (järg)								
	Liiga suured eluasemekulud (% kogu elanikkonnast)			Formaalses lapsehoius osalevad alla 3aastased lapsed (% alla 3aastastest elanikest)			Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul (% elanikest vanuses 16+ aastat)		
Aasta	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
EL 27	8,7	8,7	8,8	37,9	35,8	37,5	2,0	2,2	2,4
EA20	9,3	8,8	8,9	43,3	40,1	42,2	1,9	2,1	2,2
EL (kaalumata)	7,2	7,9	8,7	34,2	34,5	36,9	2,2	2,6	3,1
Euroala (kaalumata)	7,0	7,4	8,5	36,9	37,3	40,6	2,5	2,8	3,5
BE	7,5	7,7	7,7	51,7	52,7	56,3	1,7	1,0	1,1
BG	11,6	15,1	11,1	18,7	17,4	17,4	1,0	1,0	1,1
CZ	6,2	6,9	9,1	4,9	6,8	4,4	0,3	0,2	0,4
DK	15,5	14,7	15,4	69,1	74,7	69,9 b	1,3	2,1	2,7
DE	11,0	11,9	13,0 b	31,4	24,6	23,3	0,1	0,3	0,2 e
EE	4,4	4,9	7,6	25,7	33,7	37,9	8,1	9,1	12,9
IE	2,6	3,7	4,7	14,8	18,3	22,1	2,1	2,7	2,7
EL	28,8	26,7	28,5	32,3	29,1	29,6	6,4	9,0	11,6
ES	9,9	9,2	8,2	55,3	48,6	55,8	1,1	1,2	1,8
FR	:	6,5 b	6,5	57,1	56,2 b	57,4	2,8	3,2 b	3,7
HR	4,5	3,8	4,0	33,3	27,5	29,6	1,7	1,3	1,0 b
IT	7,2	6,6	5,7	33,4	30,9	34,5	1,8	1,8	1,8
CY	2,5	2,5	2,6	27,4	24,4	36,9	0,1	0,1	0,1
LV	4,9	5,4	7,2	29,2	32,7	34,9	4,0	5,4	7,8
LT	2,7	3,5	5,2	21,4	22,8	19,9	2,4	2,9	3,8
LU	5,1 b	15,2 b	22,7	62,0	54,7 b	60,0	1,0 b	0,5 b	0,8
HU	2,4	8,1	8,7	13,8	12,9	20,3	1,1	1,4	1,0
MT	2,7	2,9	6,0 b	24,0	43,1	51,0	0,1	0,3	0,1
NL	8,3	10,0	9,3	74,2	72,3	71,5	0,2	0,2	0,3
AT	6,1	7,4	6,0	28,5	23,0	24,1	0,3	0,5	0,6
PL	5,7	5,6	5,9	17,2	15,9	12,6	2,7	2,3	3,6
PT	5,9	5,0	4,9	43,3	47,2	55,5	2,3	2,9	2,8
RO	7,5	8,5	9,1	9,5	12,3	12,3	4,4	4,9	5,2
SI	4,1	4,1	3,7	47,5	52,3	56,6	4,8	3,7	3,8
SK	7,1	2,5	5,9	2,3	2,3	1,0	2,9	2,8	3,2
FI	4,3	5,4	5,5	39,1	40,0	43,9	4,4	6,5	7,9
SE	8,5	9,1	10,9	55,8	54,4	56,9	1,3	1,8	2,1

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid.

Tähised – b: aegrea katkumine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

4. lisa. Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, muutused ja erinevus ELi keskmisest

Aasta	Täiskasvanute osalemine õppes (viimase 12 kuu jooksul, v.a töökohal pakutav juhendatud koolitus, % elanikest vanuses 25–64 aastat)			Võrdsed võimalused														
				Madala haridustasemega noored (% elanikest vanuses 18–24 aastat)			Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimeste osakaal (% elanikest vanuses 16–74 aastat)			NEET-noorte osakaal (% kõigist elanikest vanuses 15–29 aastat)			Sooline tööhõivelõhe (protsendipunktides)			Sissetulekuvintiilide suhte kordaja (S80/S20)		
	2022			2023			2023			2023			2023			2023		
	Muutus Y–Y _{t-6}	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y–Y _{t-6} liikmesriigis võrreldes muutusega Y–Y _{t-6} ELis	Muutus Y–Y	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y–Y liikmesriigis võrreldes muutusega Y–Y ELis	Muutus Y–Y _{t-2}	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y–Y _{t-2} liikmesriigis võrreldes muutusega Y–Y _{t-2} ELis	Muutus Y–Y	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y–Y liikmesriigis võrreldes muutusega Y–Y ELis	Muutus Y–Y	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y–Y liikmesriigis võrreldes muutusega Y–Y ELis	Muutus Y–Y	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y–Y liikmesriigis võrreldes muutusega Y–Y ELis
EL 27	2,1	1,7	1,9	–0,2	1,3	–0,3	1,6	–2,1	0,3	–0,5	0,6	–0,3	–0,5	1,6	0,0	0,0	0,0	–0,1
EA20	:	:	:	0,0	1,7	–0,1	:	:	:	–0,4	0,9	–0,2	–0,3	1,9	0,2	0,0	0,1	–0,1
EL (kaalu mata)	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0	–0,2	0,0	0,0	–0,5	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Euroa la (kaalu mata)	–0,7	1,7	–0,8	0,3	–0,1	0,2	0,8	1,6	–0,6	–0,1	–0,2	0,2	–0,4	–0,6	0,0	0,1	0,0	0,0
BE	–4,5	–2,9	–4,7	–0,2	–2,0	–0,3	5,2	1,8	3,8	0,4	–1,0	0,6	0,0	–1,0	0,5	–0,2	–1,3	–0,2
BG	–2,3	–28,3	–2,5	–1,0	1,1	–1,1	4,3	–22,1	3,0	–1,0	3,2	–0,8	–0,2	–1,3	0,3	–0,7	1,9	–0,8
CZ	–1,6	–16,6	–1,8	0,2	–1,8	0,1	9,4	11,5	8,1	–1,3	–0,5	–1,1	–1,0	5,3	–0,5	–0,1	–1,3	–0,1
DK	–3,3	9,3	–3,5	0,4	2,2	0,3	1,0	12,0	–0,4	0,7	–2,0	0,9	0,2	–3,0	0,7	0,1	–0,6	0,1
DE	7,3	15,9	7,1	0,1	4,6	0,0	3,3	–5,4	2,0	0,0 b	–1,8 b	0,2	0,0 b	–0,9 b	0,5	0,1	–0,3	0,0
EE	7,9	4,0	7,7	–1,1	1,5	–1,2	6,2	5,0	4,9	–1,0	–1,0	–0,8	–0,5	–6,2	0,0	0,0	0,7	–0,1
IE	2,3 b	10,5	2,1	0,3	–4,2	0,2	2,4	15,3	1,1	–0,1	–2,1	0,1	–1,5	1,3	–1,0	0,1	–0,9	0,0
EL	–0,9	–22,7	–1,1	–0,4	–4,5	–0,5	–0,1	–5,2	–1,4	0,6	5,3	0,8	–1,2	11,2	–0,7	0,1	0,6	0,0
ES	3,7	–3,7	3,5	–0,2	5,5	–0,3	2,0	8,6	0,7	–0,4	1,7	–0,2	–0,9	1,7	–0,4	–0,1	0,8	–0,2
FR	0,8 b	11,4 b	0,6	0,0	–0,6	–0,1	–2,3	2,0	–3,6	0,3 d	1,7 d	0,5	–0,3 d	–3,1 d	0,2	0,0	–0,1	0,0
HR	–3,6	–14,5	–3,8	–0,1 u	–6,2 u	–0,2	–4,4	1,3	–5,7	–1,3 d	1,2 d	–1,1	–1,7 d	–0,9 d	–1,2	0,3 b	0,2	0,3
IT	–4,9 b	–8,8 b	–5,1	–1,0	2,3	–1,1	0,2	–11,9	–1,2	–2,9	5,5	–2,7	–0,2	10,9	0,3	–0,4 b	0,6 b	–0,4
CY	–16,5	–9,5	–16,7	2,3 b	2,2 b	2,2	–0,8	–8,2	–2,1	–0,8	3,3	–0,6	–3,1	0,4	–2,6	0,0	–0,4	–0,1
LV	–4,9	–3,7	–5,1	1,0	–0,5	0,9	–5,5	–12,3	–6,8	–1,3 b	–0,6 b	–1,1	0,0 b	–5,5 b	0,5	–0,1	1,5	–0,2
LT	2,4	–10,4	2,2	1,6	–1,8	1,5	4,1	–4,7	2,7	2,8	2,9	3,0	0,7	–7,1	1,2	–0,1	1,6	–0,1
LU	2,6 b	7,4	2,4	–1,4 u	–1,4 u	–1,5	–3,7	2,5	–5,0	1,7	–2,1	1,9	0,3	–1,8	0,8	0,3	0,1	0,2
HU	7,4	24,4	7,2	–0,8	3,4	–0,9	9,8	1,3	8,5	0,1	0,3	0,3	–0,6	0,6	–0,1	0,5 b	–0,2	0,4
MT	7,1	2,1	6,9	–0,1	2,0	–0,2	1,8	5,4	0,5	–0,0	–3,0	0,2	0,8	5,5	1,3	0,6	0,6	0,5
NL	–1,0	18,3	–1,2	0,6	–2,0	0,5	3,8	25,1	2,4	0,5	–5,9	0,7	–0,1	–0,8	0,4	–0,1	–0,8	–0,1
AT	–3,1	14,4	–3,3	0,2	0,4	0,1	1,4	7,1	0,0	0,3	–1,2	0,5	0,0	–0,8	0,5	0,0	–0,4	0,0
PL	–0,6	–17,5	–0,8	–1,0	–4,5	–1,1	1,4	–13,3	0,0	–1,6	–1,5	–1,4	–1,1	3,2	–0,6	0,2	–0,7	0,1

PT	-4,6	-4,4	-4,8	1,8	-0,1	1,7	0,7	-1,7	-0,7	0,4	-1,7	0,6	-0,3	-3,1	0,2	0,5	0,9	0,4
RO	13,3 b	-18,7 b	13,1	1,0	8,4	0,9	-0,1	-29,9	-1,4	-0,5	8,7	-0,3	0,5	10,5	1,0	-0,2	1,1	-0,2
SI	-13,8	-11,3	-14,0	1,4 b	-2,8 b	1,3	-3,0	-10,9	-4,3	-0,6	-2,8	-0,4	-0,8	-2,5	-0,3	0,1	-1,4	0,0
SK	6,9	11,7	6,7	-1,0 b	-1,8	-1,1	-3,9	-6,3	-5,2	-1,1	0,6	-0,9	-0,4	-0,9	0,1	0,5	-1,1	0,4
FI	0,4	14,0	0,2	1,2	1,4	1,1	2,8	24,4	1,5	-0,1	-1,4	0,1	-1,0	-8,4	-0,5	0,0	-0,9	0,0
SE	7,7 b	28,7	7,5	-1,4	-0,8	-1,5	-0,2	8,8	-1,5	0,1	-4,9	0,3	-1,0	-3,9	-0,5	0,4	0,0	0,3

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid. Erinevus ELi keskmisest arvutatakse kaalumata keskmise põhjal.

Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

4. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, muutused ja erinevus ELi keskmisest

Aasta	Õiglaselised töötajad											
	Tööhõive määr (% elanikest vanuses 20–64 aastat)			Töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)			Pikaajalise töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)			Leibkonna kasutada oleva kogutulu (elaniku kohta) kasv (2008 = 100)		
	2023			2023			2023			2023		
	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmises- t	Muutus Y– Y liikmesriigi s võrreldes muutusega Y–Y ELis	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmises- t	Muutus Y– Y liikmesriigi s võrreldes muutusega Y–Y ELis	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmises- t	Muutus Y– Y liikmesriigi s võrreldes muutusega Y–Y ELis	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmises- t	Muutus Y– Y liikmesriigi s võrreldes muutusega Y–Y ELis
EL 27	0,7	–1,5	0,2	–0,1	0,3	–0,1	–0,3	0,1	–0,1	0,5	–9,1	–0,3
EA20	0,7	–2,0	0,2	–0,2	0,4	–0,2	–0,3	0,2	–0,1	0,6	–7,2	–0,2
EL (kaalumata)	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	–0,2	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0
Euroala (kaalumata)	0,5	–0,2	0,0	–0,1	0,4	–0,1	–0,3	0,2	–0,1	0,8	–6,3	–0,1
BE	0,2	–4,7	–0,3	–0,1	–0,3	–0,1	–0,1	0,2	0,1	1,5	–14,1	0,6
BG	0,3	–0,6	–0,2	0,1	–1,5	0,1	0,1	0,3	0,3	:	:	:
CZ	0,4	4,9	–0,1	0,4	–3,2	0,4	0,2	–1,2	0,4	–1,8	1,4	–2,7
DK	–0,3	3,0	–0,8	0,6	–0,7	0,6	0,0	–1,5	0,2	1,5	2,3	0,6
DE	0,5 b	4,3 b	0,0	–0,1 b	–2,7 b	–0,1	–0,1 b	–1 b	0,1	–0,5	–7,3	–1,3
EE	0,2	5,3	–0,3	0,8	0,6	0,8	0,0	–0,7	0,2	–3,5	5,7	–4,3
IE	0,9	2,3	0,4	–0,2	–1,5	–0,2	–0,2	–0,9	0,0	0,4	–8,4	–0,5
EL	1,1	–9,4	0,6	–1,4	5,3	–1,4	–1,5	4,2	–1,3	3,6	–38,6	2,8
ES	1,2	–6,3	0,7	–0,8	6,4	–0,8	–0,8	2,3	–0,6	3,7	–19,1	2,9
FR	0,4 d	–2,4 d	–0,1	0,0 d	1,5 d	0,0	–0,2 d	–0,2 d	0,0	0,5	–9,5	–0,3
HR	0,6 d	–6,0 d	0,1	–0,7 d	0,3 d	–0,7	–0,3 d	0,1 d	–0,1	4,6	10,4	3,7
IT	1,5	–10,5	1,0	–0,4	1,9	–0,4	–0,4	2,2	–0,2	–0,1	–26,2	–0,9
CY	1,6	2,7	1,1	–1,0	0,0	–1,0	–0,5	–0,2	–0,3	–0,4	–5,6	–1,2
LV	0,5 b	0,7 b	0,0	–0,4 b	0,7 b	–0,4	–0,2 b	–0,2 b	0,0	2,5	5,9	1,6
LT	–0,5	1,7	–1,0	0,9	1,1	0,9	0,0	0,3	0,2	0,7	20,4	–0,2
LU	0,0	–2,0	–0,5	0,6	–0,6	0,6	0,4	–0,3	0,6	1,9	–6,9	1,0
HU	0,5	3,9	0,0	0,5	–1,7	0,5	0,2	–0,6	0,4	2,2	34,4	1,4
MT	1,2	4,5	0,7	0,0	–2,3	0,0	–0,4	–1,2	–0,2	5,7	32,6	4,8
NL	0,6	6,7	0,1	0,1	–2,2	0,1	–0,2	–1,5	0,0	0,2	–10,9	–0,6
AT	–0,1	0,4	–0,6	0,3	–0,7	0,3	–0,1	–0,9	0,1	–1,2	–21,7	–2,0
PL	1,2	1,1	0,7	–0,1	–3,0	–0,1	–0,1	–1,2	0,1	1,3	31,8	0,5
PT	0,9	1,2	0,4	0,3	0,7	0,3	–0,3	0,5	–0,1	1,9	–7,5	1,0
RO	0,2	–8,1	–0,3	0,0	–0,2	0,0	0,0	0,2	0,2	0,7	40,7	–0,2
SI	–0,4	0,7	–0,9	–0,3	–2,1	–0,3	–0,2	–0,6	0,0	0,4	0,4	–0,4
SK	0,8	0,7	0,3	–0,3	0,0	–0,3	–0,3	1,8	–0,1	–2,5	3,0	–3,4
FI	–0,2	1,4	–0,7	0,4	1,4	0,4	0,1	–0,4	0,3	0,2	–12,3	–0,7
SE	0,6	5,8	0,1	0,2	1,9	0,2	–0,3	–0,4	–0,1	–1,4	–0,7	–2,2

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid. Erinevus ELi keskmisest arvutatakse kaalumata keskmise põhjal. Tegelikku leibkonna kasutada olevat kogutulu elaniku kohta mõõdetakse korregeerimata tulu põhjal (st võtmata arvesse mitterahalisi sotsiaalsiirdeid) ja ilma ostujõustandardi korrektsioonita.

Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

4. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, muutused ja erinevus ELi keskmisest

Aasta	Sotsiaalkaitse ja kaasamine											
	Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (% kogu elanikkonnast)			Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul (% elanikest vanuses 0–17 aastat)			Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (suhtelise vaesuse määra vähenemise %)			Puudega inimeste tööhõivelõhe (protsendipunktides)		
	2023			2023			2023			2023		
	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y–Y liikmesriigis võrreldes muutusega Y–Y ELis	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y–Y liikmesriigis võrreldes muutusega Y–Y ELis	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y–Y liikmesriigis võrreldes muutusega Y–Y ELis	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y–Y liikmesriigis võrreldes muutusega Y–Y ELis
EL 27	–0,3	0,8	–0,2	0,1	2,3	–0,6	–0,4	1,0	0,2	0,1	–3,5	–0,1
EA20	–0,2	1,2	–0,1	–0,1	3,0	–0,8	–0,2	1,4	0,4	–0,1	–2,8	–0,3
EL (kaalu mata)	–0,1	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0	–0,6	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
Euroala (kaalu mata)	–0,1	–0,1	0,0	0,6	–0,2	–0,1	–0,6 b	0,4	0,0	–0,1	–2,0	–0,3
BE	–0,1	–1,9	0,0	–0,6	–3,5	–1,3	2 b	17,1	2,6	–1,7	8,6	–1,9
BG	–2,2	9,5	–2,1	0,0	11,4	–0,7	3,3 b	–5,9	3,9	10,0	14,5	9,8
CZ	0,2	–8,5	0,3	1,6	–7,5	0,9	–0,5 b	5,8	0,1	–0,5	–2,8	–0,7
DK	0,8	–2,6	0,9	1,5	–7,2	0,8	1 b	17,8	1,6	:	–4,6	:
DE	0,2	0,8	0,3	–0,5	1,4	–1,2	–0,5 b	8,0	0,1	–1,6	–2,4	–1,8
EE	–1,0	3,7	–0,9	1,7	–4,2	1,0	–0,4 b	–6,0	0,2	–6 e	–4,8 e	–6,2
IE	–0,4	–1,3	–0,3	2,0	1,8	1,3	0,6 b	24,1	1,2	0,1	11,7	–0,1
EL	–0,2	5,6	–0,1	0,0	5,6	–0,7	–2,2 b	–15,5	–1,6	0,1	1,0	–0,1
ES	0,5	6,0	0,6	2,3	12,0	1,6	–4,5 b	–10,8	–3,9	–0,8	–11,2	–1,0
FR	–0,3	–0,1	–0,2	–0,5	4,1	–1,2	–0,1 b	8,2	0,5	–0,9	–5,1	–1,1
HR	0,8 b	0,2	0,9	–0,8 b	–5,2	–1,5	0,6 b	–12,8	1,2	3,2 b	14,2	3,0
IT	–1,6 b	2,3 b	–1,5	–1,4 b	4,6 b	–2,1	4,7 b	–3,2 b	5,3	1,9 b	–9,1 b	1,7
CY	0,0	–3,8	0,1	–1,4	–5,8	–2,1	–0,4 b	–3,2	0,3	–1,0	–0,3	–1,2
LV	–0,4	5,1	–0,3	0,5	–2,2	–0,2	–1,5 b	–10,2	–0,9	–2,3	–6,5	–2,5
LT	–0,3	3,8	–0,2	–0,7	–0,8	–1,4	–0,4 b	–3,7	0,2	–2,6	7,4	–2,8
LU	2,0	0,9	2,1	2,1	3,6	1,4	–6,3 b	–6,3	–5,7	15,2	–1,3	15,0
HU	1,3 b	–0,8	1,4	6,3 b	1,9	5,6	–2,2 b	0,8	–1,5	–2,8 b	4,6	–3,0
MT	–0,3	–0,7	–0,2	2,1	2,7	1,4	–0,9 b	–8,1	–0,3	–4,3	0,8	–4,5
NL	–0,7	–4,7	–0,6	2,0	–6,6	1,3	4,6 b	4,7	5,2	–1,4	–1,2	–1,6
AT	0,2	–2,8	0,3	1,1	0,2	0,4	–2,8 b	5,5	–2,2	2,3	1,1	2,1
PL	0,4	–4,2	0,5	0,2	–5,6	–0,5	–2,5 b	2,4	–1,9	2,6	8,9	2,4
PT	0,0	–0,4	0,1	1,9	0,1	1,2	–3,9 b	–13,9	–3,3	0,9 u	–11,0 u	0,7
RO	–2,4	11,5	–2,3	–2,5	16,5	–3,2	–0,9 b	–18,1	–0,3	–2,8	4,2	–3,0
SI	0,4	–6,8	0,5	0,4	–11,8	–0,3	–1,8 b	1,9	–1,2	–1,5	–7,7	–1,7
SK	1,1	–2,9	1,2	0,6	2,8	–0,1	2,6 b	2,8	3,2	1,1	–2,9	0,9

FI	-0,5	-4,7	-0,4	-1,1	-8,7	-1,8	-1,1 b	15,1	-0,5	0,4	-5,6	0,2
SE	-0,2 b	-2,1	-0,1	1,7 b	-0,0	1,0	-3,0	3,2	-2,4	-2,5	-1,8	-2,7

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid. Erinevus ELi keskmisest arvutatakse kaalumata keskmise põhjal.

Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

4. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad, muutused ja erinevus ELi keskmisest

Aasta	Sotsiaalkaitse ja kaasamine (järg)								
	Liiga suured eluasemekulud (% kogu elanikkonnast)			Formaalses lapsehoius osalevad alla 3aastased lapsed (% alla 3aastastest elanikest)			Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul (% elanikest vanuses 16+ aastat)		
	2023			2023			2023		
	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y-Y liikmesriigis võrreldes muutusega Y-Y ELis	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y-Y liikmesriigis võrreldes muutusega Y-Y ELis	Aastane muutus	Erinevus ELi keskmisest	Muutus Y-Y liikmesriigis võrreldes muutusega Y-Y ELis
EL 27	0,1	0,1	-0,7	1,7	0,6	-0,7	0,2	-0,7	-0,4
EA20	0,1	0,4	-0,7	2,1	1,6	-0,3	0,1	-1,3	-0,5
EL (kaalumata)	0,8	0,0	0,0	2,4	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0
Euroala (kaalumata)	1,0	-0,2	0,2	3,3	3,8	0,9	0,7	0,4	0,1
BE	0,0	-1,0	-0,8	3,6	19,4	1,2	0,1	-2,0	-0,5
BG	-4,0	2,4	-4,8	0,0	-19,5	-2,4	0,1	-2,0	-0,5
CZ	2,2	0,4	1,4	-2,4	-32,5	-4,8	0,2	-2,7	-0,4
DK	0,7	6,7	-0,1	-4,8	33,0	-7,2	0,6	-0,4	0,0
DE	1,1	4,3	0,3	-1,3 b	-13,6 b	-3,7	-0,1	-2,9	-0,7
EE	2,7 b	-1,1 b	1,9	4,2	1,0	1,8	3,8 e	9,8 e	3,2
IE	1,0	-4,0	0,2	3,8	-14,8	1,4	0,0	-0,4	-0,6
EL	1,8	19,8	1,0	0,5	-7,3	-1,9	2,6	8,5	2,0
ES	-1,0	-0,5	-1,8	7,2	18,9	4,8	0,6	-1,3	0,0
FR	0,0	-2,2	-0,8	1,2	20,5	-1,2	0,5	0,6	-0,1
HR	0,2 b	-4,7	-0,6	2,1 b	-7,3	-0,3	-0,3 b	-2,1	-0,9
IT	-0,9	-3,0	-1,7	3,6	-2,4	1,2	0 b	-1,3 b	-0,6
CY	0,1	-6,1	-0,7	12,5	0,0	10,1	0,0	-3,0	-0,6
LV	1,8	-1,5	1,0	2,2	-2,0	-0,2	2,4	4,7	1,8
LT	1,7	-3,5	0,9	-2,9	-17,0	-5,3	0,9	0,7	0,3
LU	7,5	14,0	6,7	5,3	23,1	2,9	0,3	-2,3	-0,3
HU	0,6 b	0,0	-0,2	7,4 b	-16,6	5,0	-0,4 b	-2,1	-1,0
MT	3,1	-2,7	2,3	7,9	14,1	5,5	-0,2	-3,0	-0,8
NL	-0,7 b	0,6 b	-1,5	-0,8	34,6	-3,2	0,1	-2,8	-0,5
AT	-1,4	-2,7	-2,2	1,1	-12,8	-1,3	0,1	-2,5	-0,5
PL	0,3	-2,8	-0,5	-3,3	-24,3	-5,7	1,3	0,5	0,7
PT	-0,1	-3,8	-0,9	8,3	18,6	5,9	-0,1	-0,3	-0,7
RO	0,6	0,4	-0,2	0,0	-24,6	-2,4	0,3	2,1	-0,3

SI	-0,4	-5,0	-1,2	4,3	19,7	1,9	0,1	0,7	-0,5
SK	3,4	-2,8	2,6	-1,3	-35,9	-3,7	0,4	0,1	-0,2
FI	0,1	-3,2	-0,7	3,9	7,0	1,5	1,4	4,8	0,8
SE	1,8	2,2	1,0	2,5	20,0	0,1	0,3	-1,0	-0,3

Märkus. „EL (kaalumata)“ tähistab ELi ja „euroala (kaalumata)“ euroala kaalumata keskmisi näitajaid. Erinevus ELi keskmisest arvutatakse kaalumata keskmise põhjal.

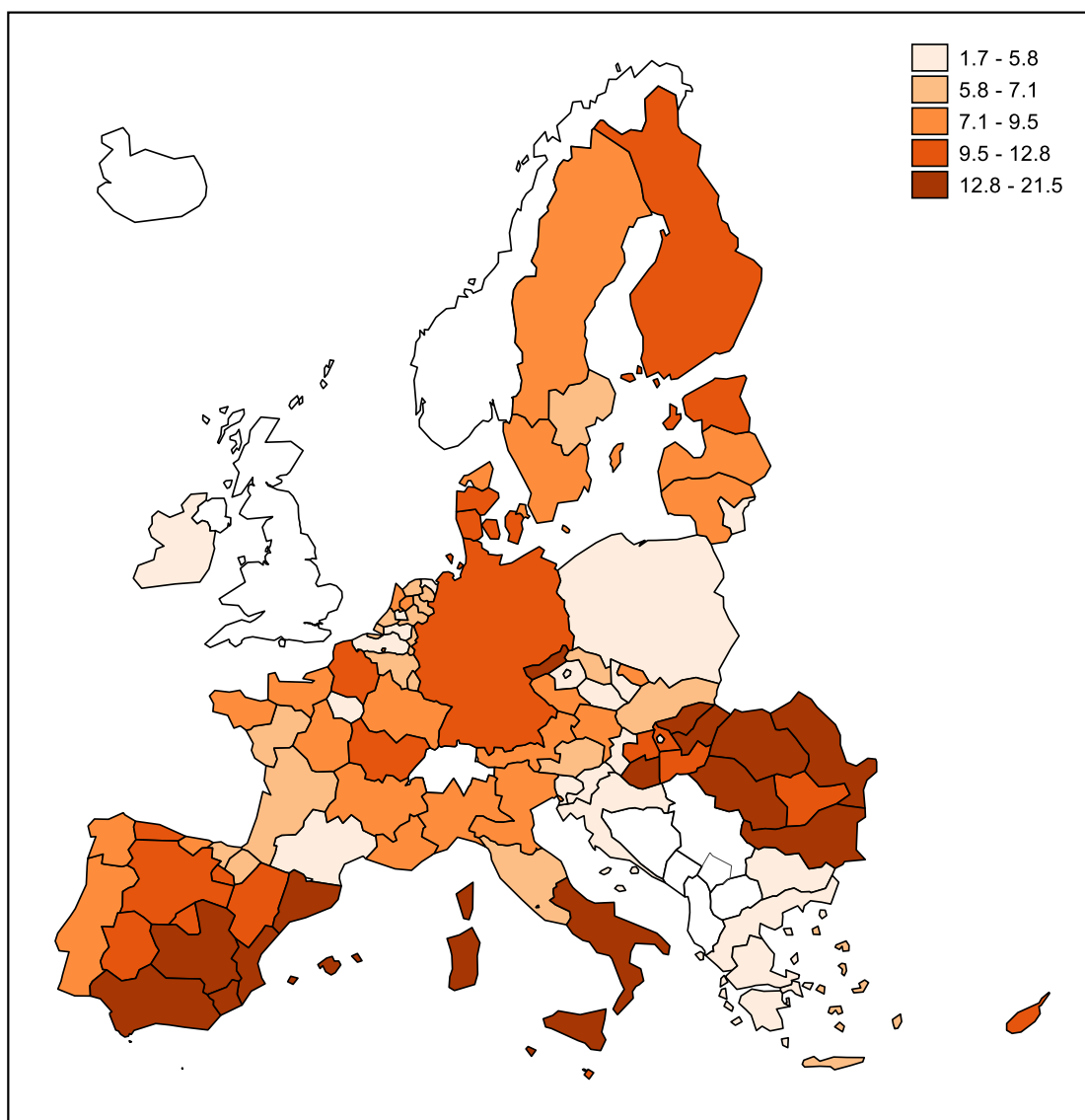
Tähised – b: aegrea katkemine; d: määratluse muutus; e: hinnanguline; p: esialgne; u: vähene usaldusväärsus (väike vaatluste arv).

Allikas: Eurostat.

5. lisa. Valitud sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad piirkondade kaupa³²¹

Joonis 1. Madala haridustasemega noored, 2023

(%, osa 18–24aastastest, NUTS 2. tasandi piirkondade kaupa; ELi keskmine: 9,5 %)

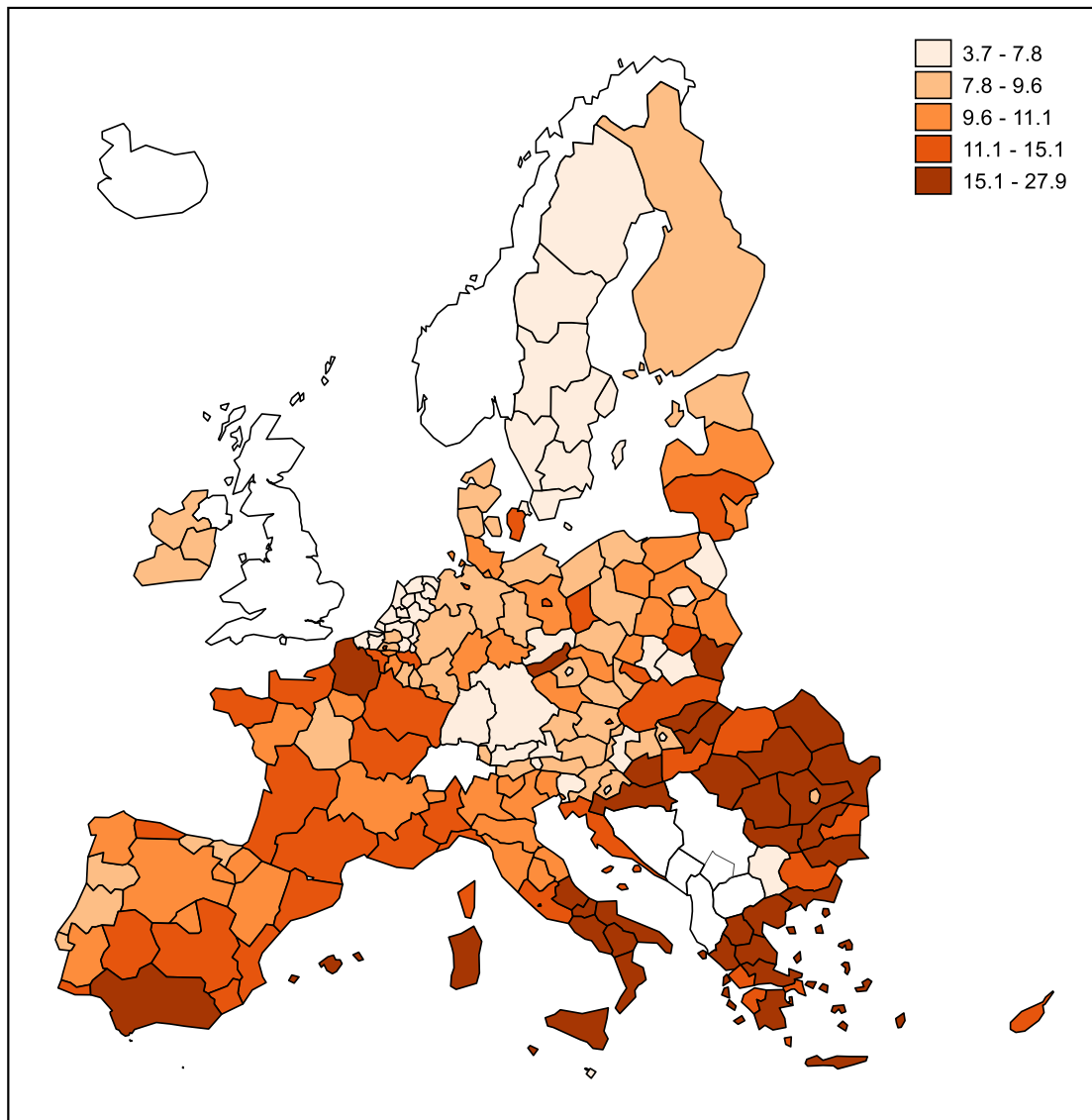
Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Soome, Saksamaa, Poola ja Portugali puhul on esitatud riigi tasandi andmed. Austria, Belgia, Bulgaaria, Horvaatia, Prantsusmaa, Kreeka, Iirimaa, Itaalia, Rumeenia, Slovakkia ja Rootsi kohta on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Andmed on vähese usaldusväärsusega järgmiste riikide ja piirkondade osas: Horvaatia (Hrvatska), Tšehhi (Praha); Prantsusmaa (Korsika), Ungari (Nyugat-Dunántúl); Leedu (Sostinės regionas), Luksemburg (Luxembourg), Madalmaad (Zeeland), Sloveenia (Vzhodna Slovenija ja Zahodna Slovenija) ning Hispaania (Cantabria, Ciudad de Ceuta, Ciudad de Melilla, Comunidad Foral de Navarra ja La Rioja). Aegrea katkemine Horvaatia ja Sloveenia puhul.

Allikas: Eurostat [[edat_lfse_16](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

³²¹ *Märkus:* Jaotused piirkondade (NUTS 2) tasandil. Kui piirkondlik (NUTS 2) jaotus ei ole kättesaadav, esitatakse kaartidel NUTS 1 või riigi tasand.

Joonis 2. Mittetöötavad ja mitteõppivad noored (NEET-noored), 2023

(%, osa 15–29aastastest, NUTS 2. tasandi piirkondade kaupa; ELi keskmine: 11,2 %)

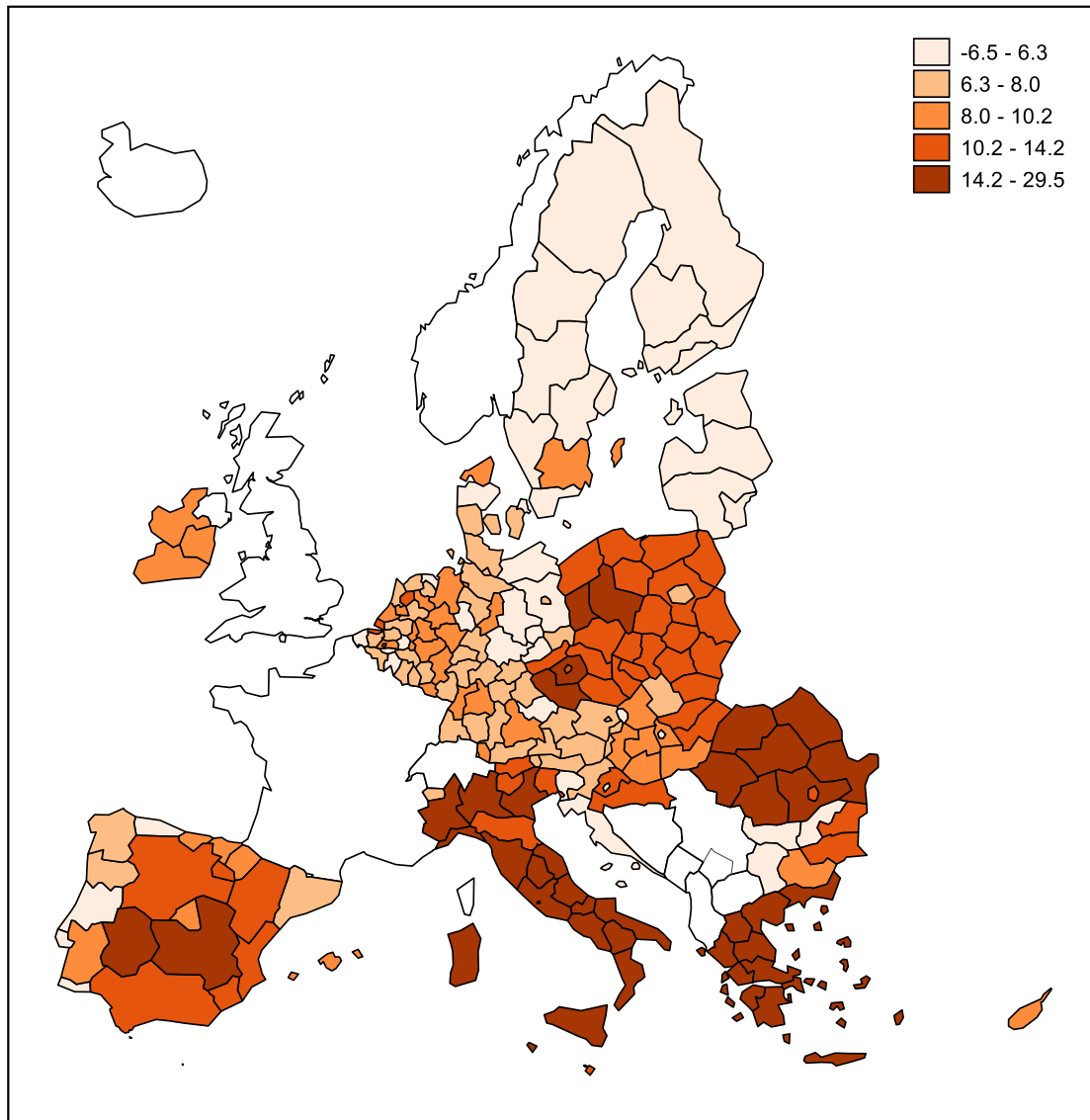

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Soome puhul on esitatud riigi tasandi andmed. Prantsusmaa, Saksamaa ja Slovakkia puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Andmed on vähese usaldusväärsusega järgmiste riikide ja piirkondade osas: Austria (Burgenland), Belgia (Luksemburgi provints (BE)), Horvaatia (Grad Zagreb), Prantsusmaa (Korsika), Saksamaa (Bremen, Mecklenburg-Vorpommern ja Saariland), Itaalia (Valle d'Aosta / Vallée d'Aoste); Poola (Lubuskie, Opolskie, Podlaskie ja Zachodniopomorskie), Portugal (Algarve, Região Autónoma da Madeira ja Região Autónoma dos Açores); Hispaania (Ciudad de Ceuta ja Ciudad de Melilla) ning Rootsi (Mellersta Norrland, Småland med öarna ja Övre Norrland). Aegrea katkemine Horvaatia ja Sloveenia puhul.

Allikas: Eurostat [[edat_lfse_22](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 3. Sooline tööhõivelõhe, 2023

(erinevus protsendipunktides, meeste tööhõive määr miinus naiste tööhõive määr vanuserühmas 20–64 aastat, NUTS 2. tasandi piirkondade kaupa; ELi keskmine: 10,2 protsendipunkti)

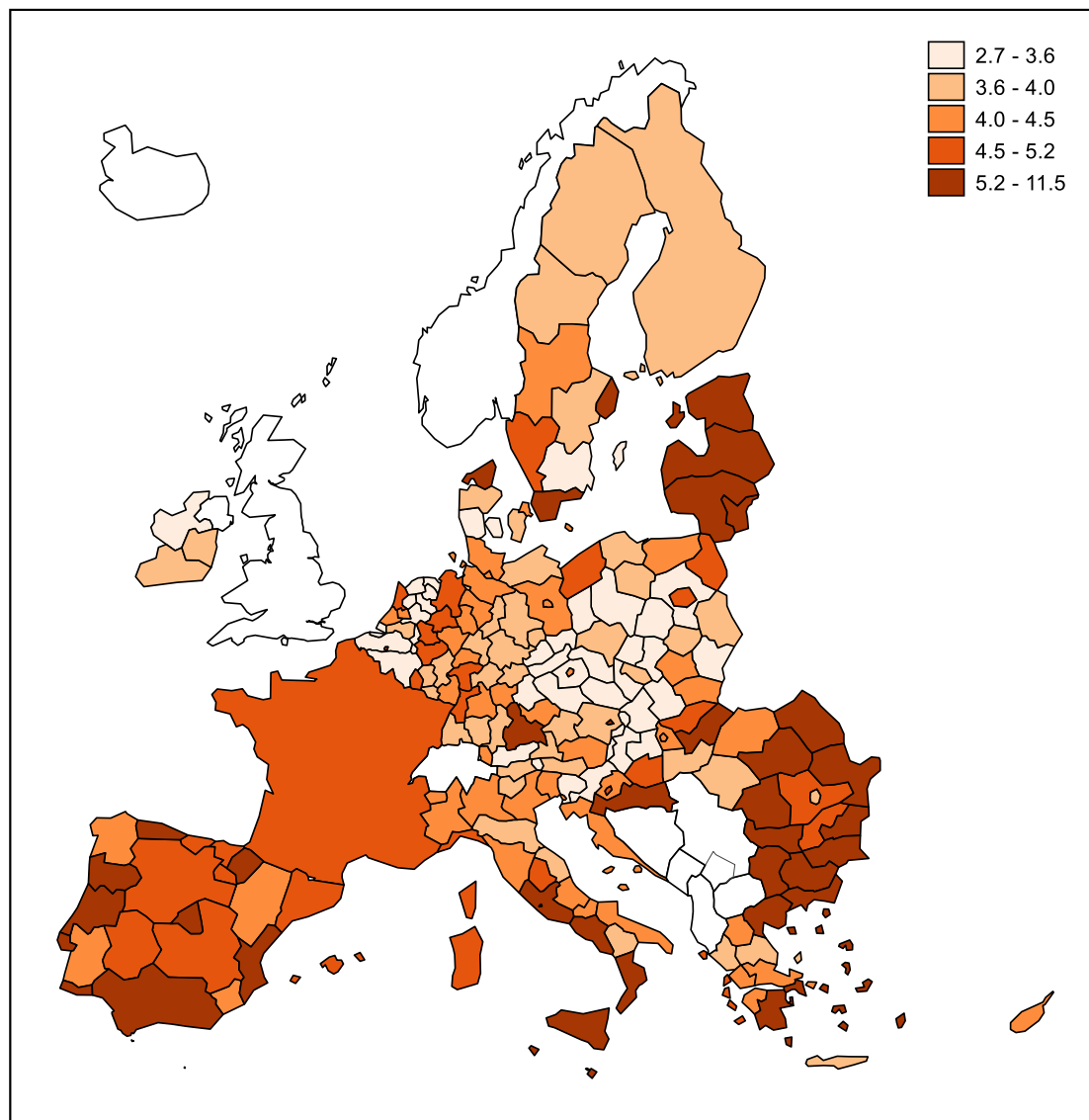

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Prantsusmaa puhul on kasutatud 2022. aasta andmeid (kuna 2023. aasta andmed kõigi tasandite kohta puuduvad). Prantsusmaa kohta on esitatud riigi tasandi andmed. Andmed on vähese usaldusväärsusega järgmiste riikide ja piirkondade osas: Soome (Åland). Aegrea katkemine Horvaatia ja Taani puhul.

Allikas: Eurostat [[tepsr_lm220](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 4. Sissetulekute ebavõrdsus sissetulekukvintilide suhte kordajana (S80/S20), 2023

(indeks, NUTS 2. tasandi piirkondade kaupa; ELi keskmine: 4,7)

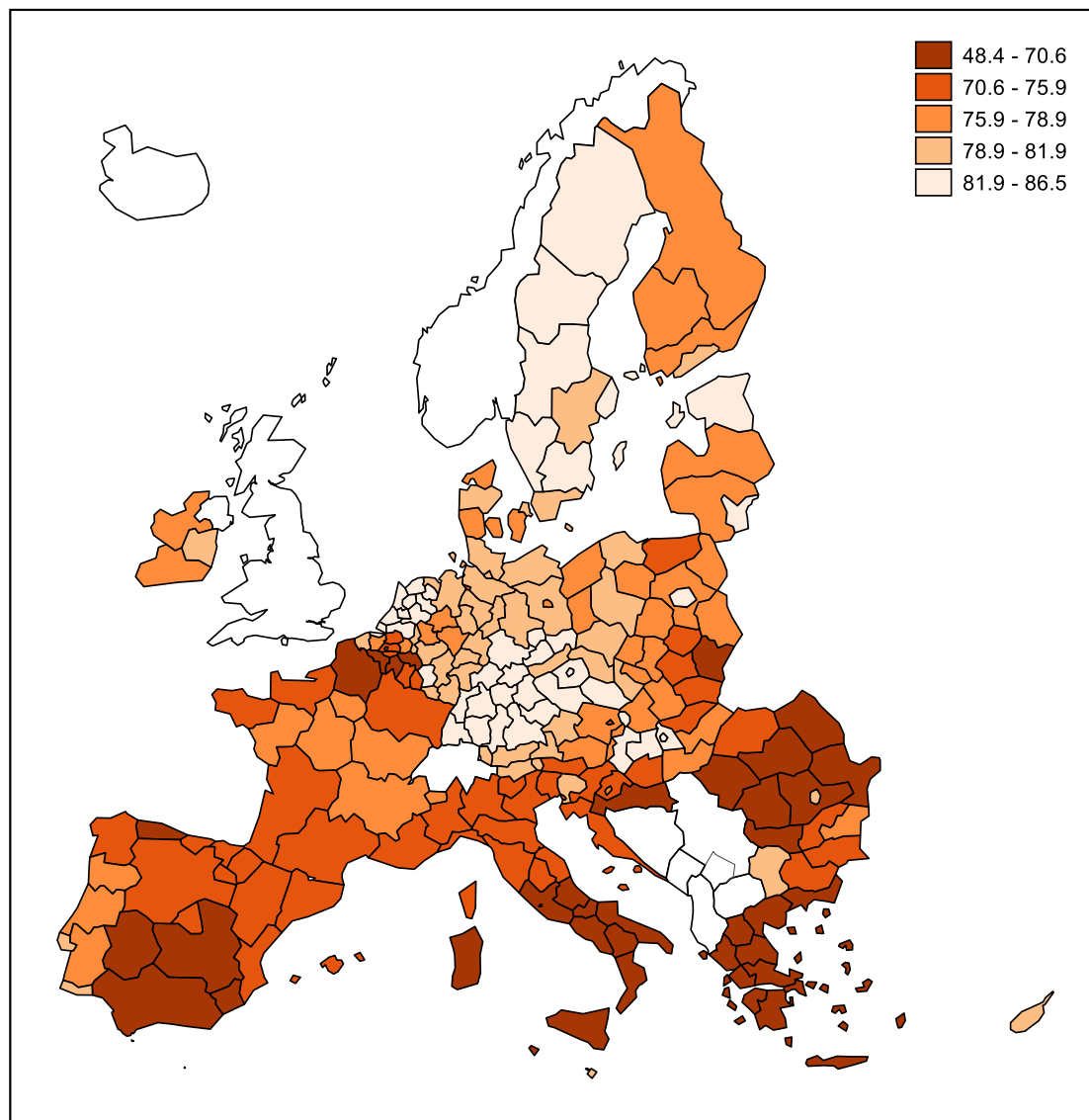

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Küprose, Eesti, Soome, Prantsusmaa, Läti, Luksemburgi ja Malta puhul on esitatud riigi tasandi andmed. Belgia puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Aegrea katkemine Horvaatia puhul.

Allikas: Eurostat [[ilc_di11_r](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC). Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 5. Tööhõive määr, 2023

(%, osa 20–64aastastest, NUTS 2. tasandi piirkondade kaupa; ELi keskmine: 75,3 %)

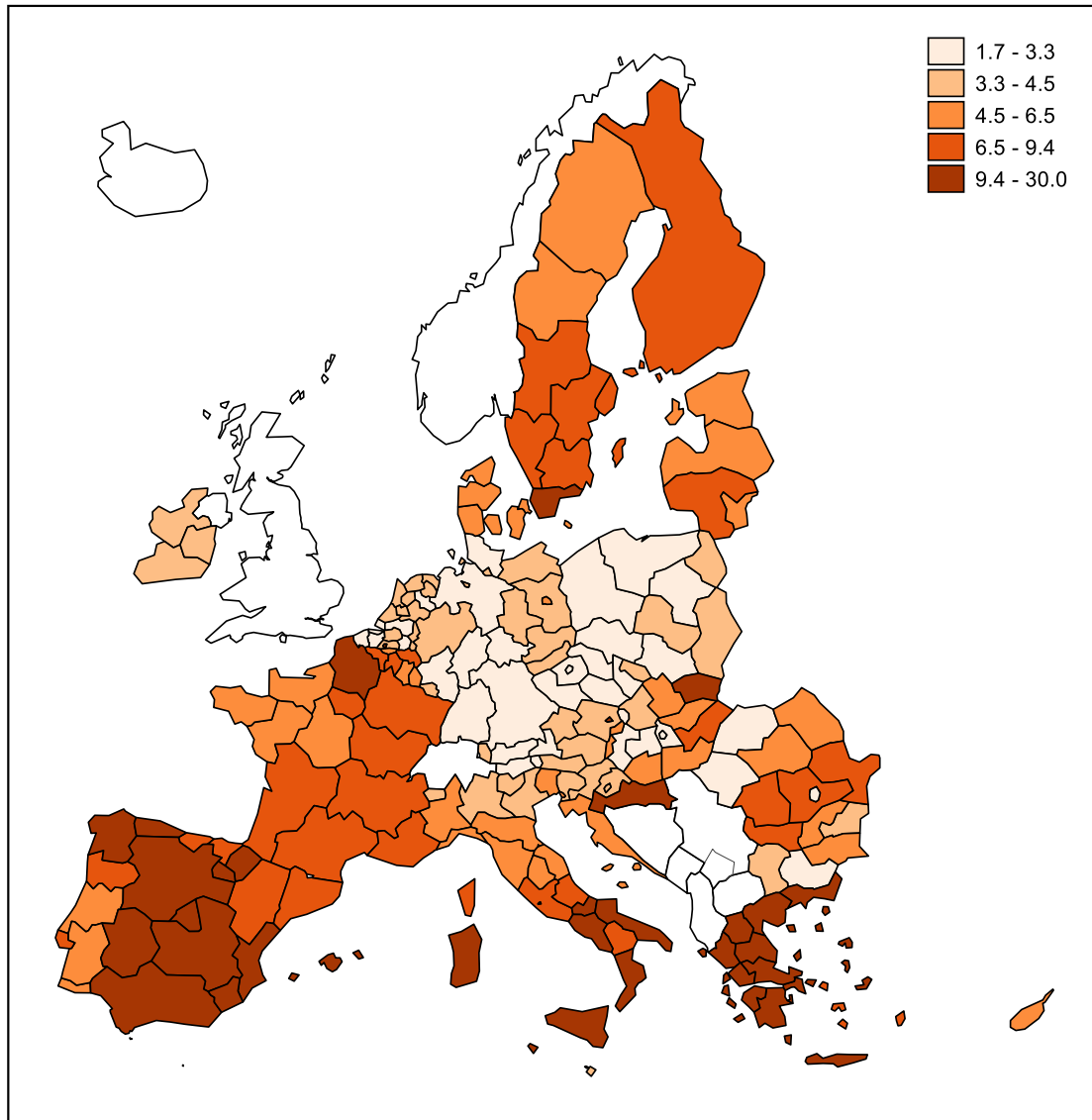

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Prantsusmaa puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Andmed on vähese usaldusväärsusega järgmiste riikide ja piirkondade puhul: Prantsusmaa (Korsika). Aegrea katkemine Horvaatia ja Taani puhul.

Allikas: Eurostat [[lfst_r_lfe2emppt](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 6. Töötuse määr, 2023

(%, osa tööjõust vanuses 15–74 aastat, NUTS 2. tasandi piirkondade kaupa) ELi keskmine: 6,1 %)

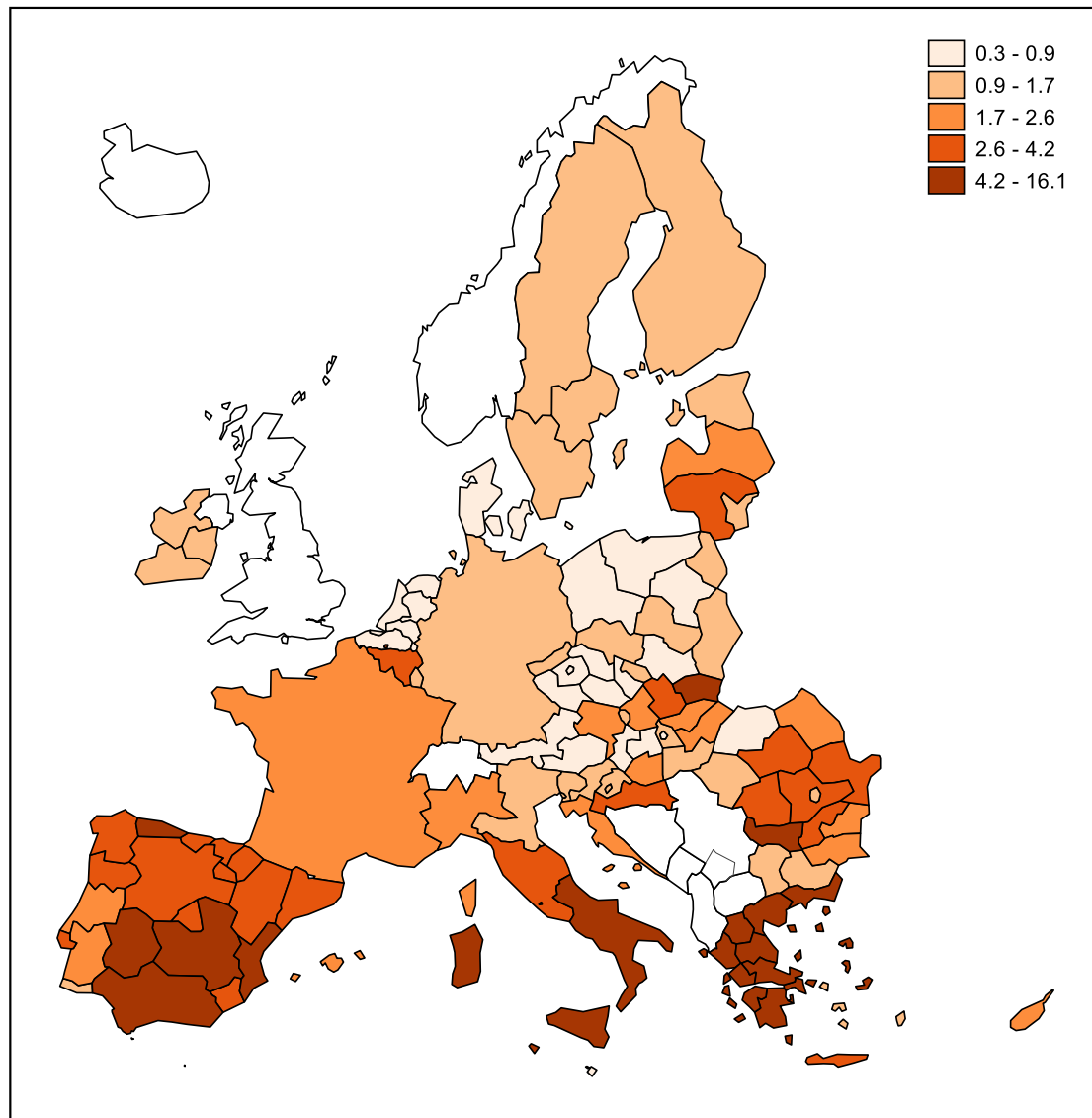

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Soome kohta on esitatud riigi tasandi andmed. Prantsusmaa, Saksamaa ja Poola puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Andmed on vähese usaldusväärsusega järgmiste riikide ja piirkondade puhul: Prantsusmaa (Korsika); Saksamaa (Bremen ja Saarimaa); Itaalia (Valle d’Aosta / Vallée d’Aoste) ja Portugal (Região Autónoma da Madeira ja Região Autónoma dos Açores). Aegrea katkemine Horvaatia ja Taani puhul.

Allikas: Eurostat [[lfst_r_lfu3rt](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 7. Pikaajalise töötuse määr (12 kuud või kauem), 2023

(%, osa aktiivsest elanikkonnast, NUTS 2. tasandi piirkondade kaupa; ELi keskmine: 2,1 %)

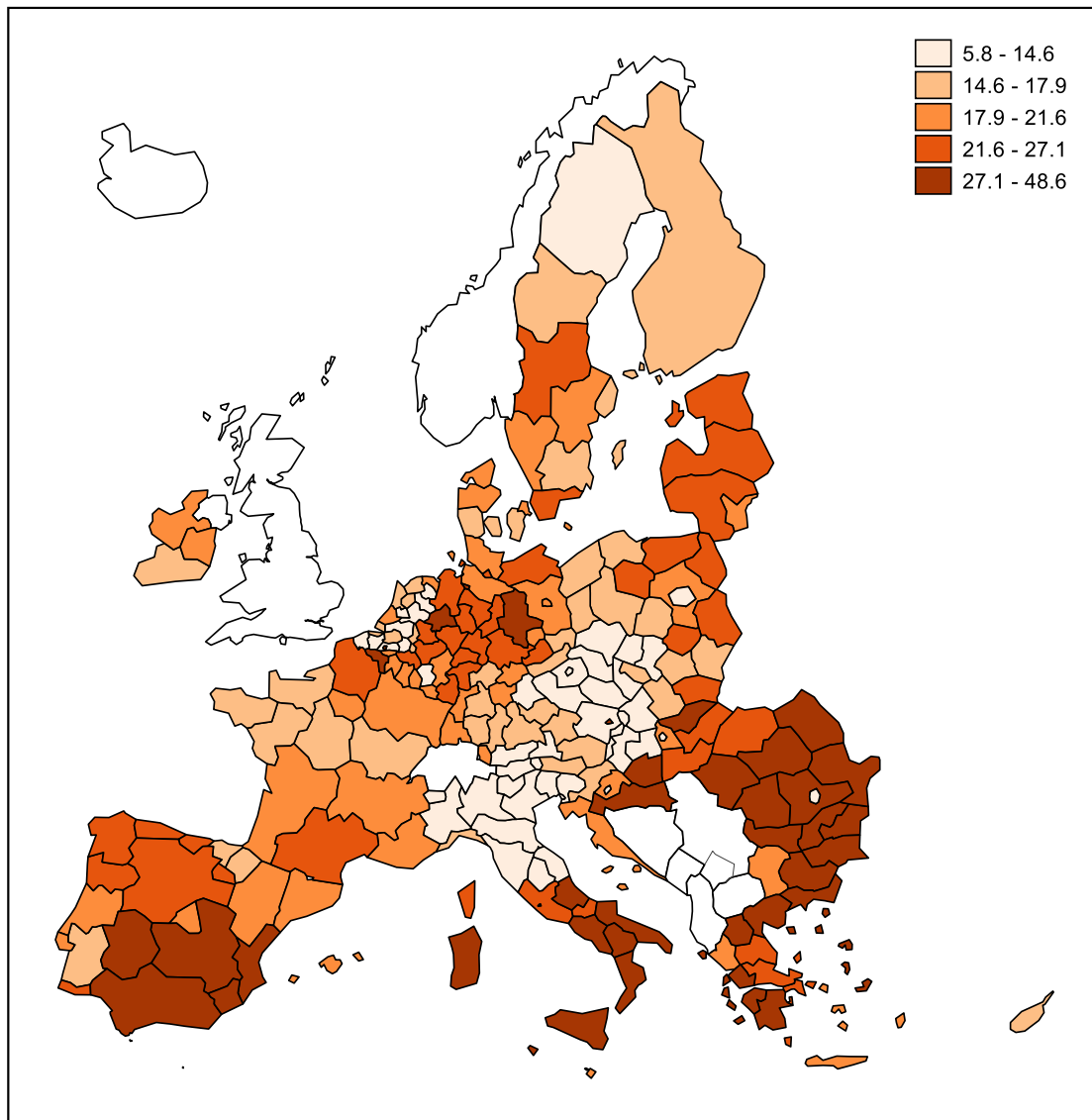

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Soome, Prantsusmaa ja Saksamaa puhul on esitatud riigi tasandi andmed. Austria, Belgia, Taani, Itaalia, Madalamaade, Poola, Slovakkia ja Rootsi puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Andmed on vähese usaldusväärsusega järgmiste riikide ja piirkondade puhul: Horvaatia (Grad Zagreb, Jadranska Hrvatska ja Sjeverna Hrvatska); Tšehhi (Praha ja Střední Čechy); Kreeka (Notio Aigaio); Ungari (Közép-Dunántúl ja Nyugat-Dunántúl); Iirimaa (Põhja- ja Lääne-Iirimaa); Malta (Malta); Poola (Makroregion centralny, Makroregion południowo-zachodni, Makroregion północno-zachodni, Makroregion północny ja Makroregion województwo mazowieckie); Portugal (Alentejo, Algarve, Região Autónoma da Madeira ja Região Autónoma dos Açores); Rumeenia (Nord-Vest) ja Hispaania (La Rioja). Aegrea katkemine Horvaatia ja Taani puhul.

Allikas: Eurostat [[lfst_r_lfu2ltu](#)], ELi tööjõu-uuring. Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 8. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimesed, 2023

(%, NUTS 2. tasandi piirkondade kaupa; ELi keskmine: 21,3 %)

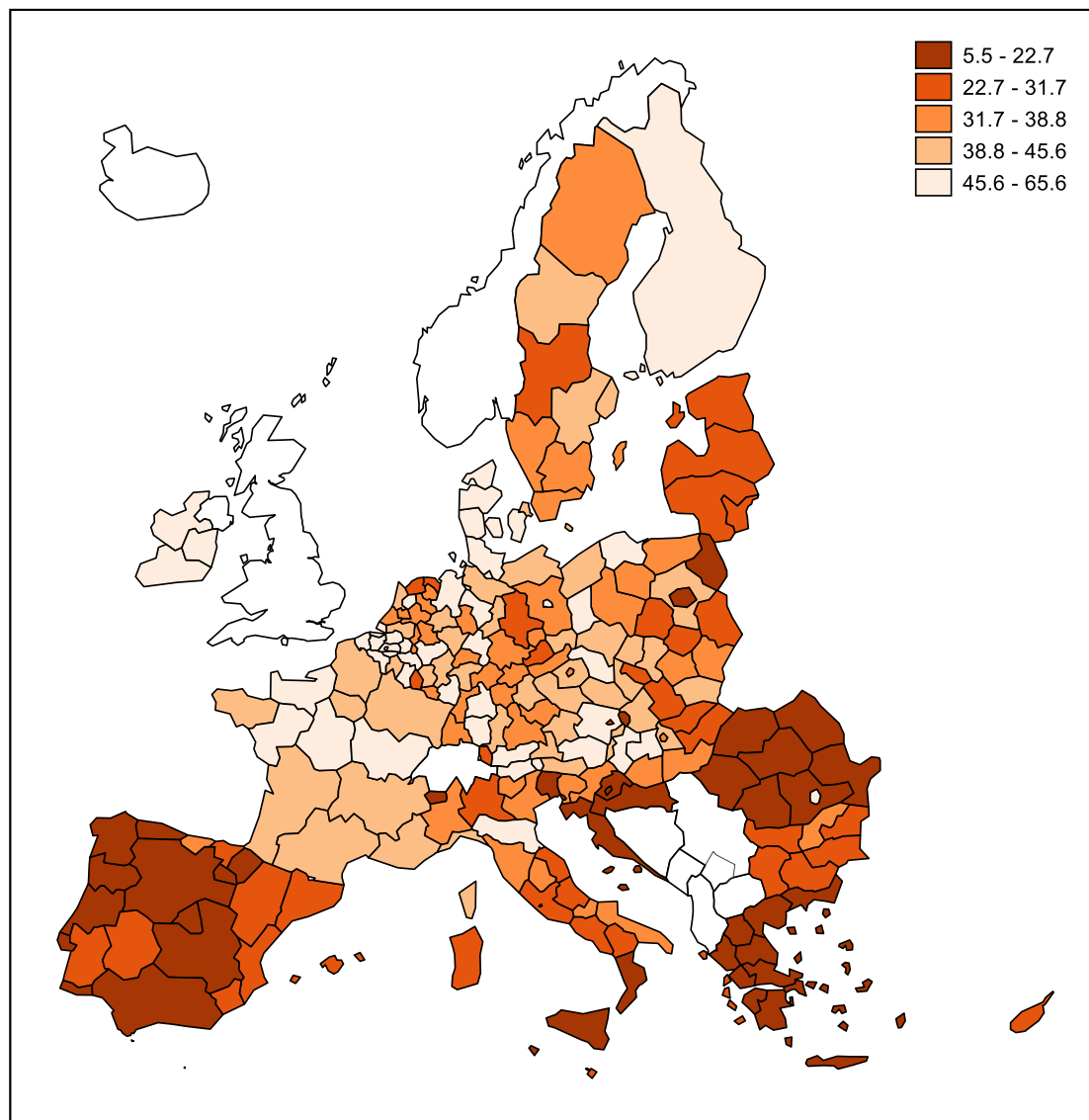

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Slovakkia puhul on kasutatud 2022. aasta andmeid (kuna 2023. aasta andmed kõigi tasandite kohta puuduvad). Küprose, Eesti, Soome, Läti, Luksemburgi ja Malta puhul on esitatud riigi tasandi andmed. Prantsusmaa puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Aegrea katkemine Horvaatia puhul.

Allikas: Eurostat [[ilc_peps11n](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC). Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 9. Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (%), 2023

(%, NUTS 2 piirkondade kaupa; ELi keskmine: 34,7 %)

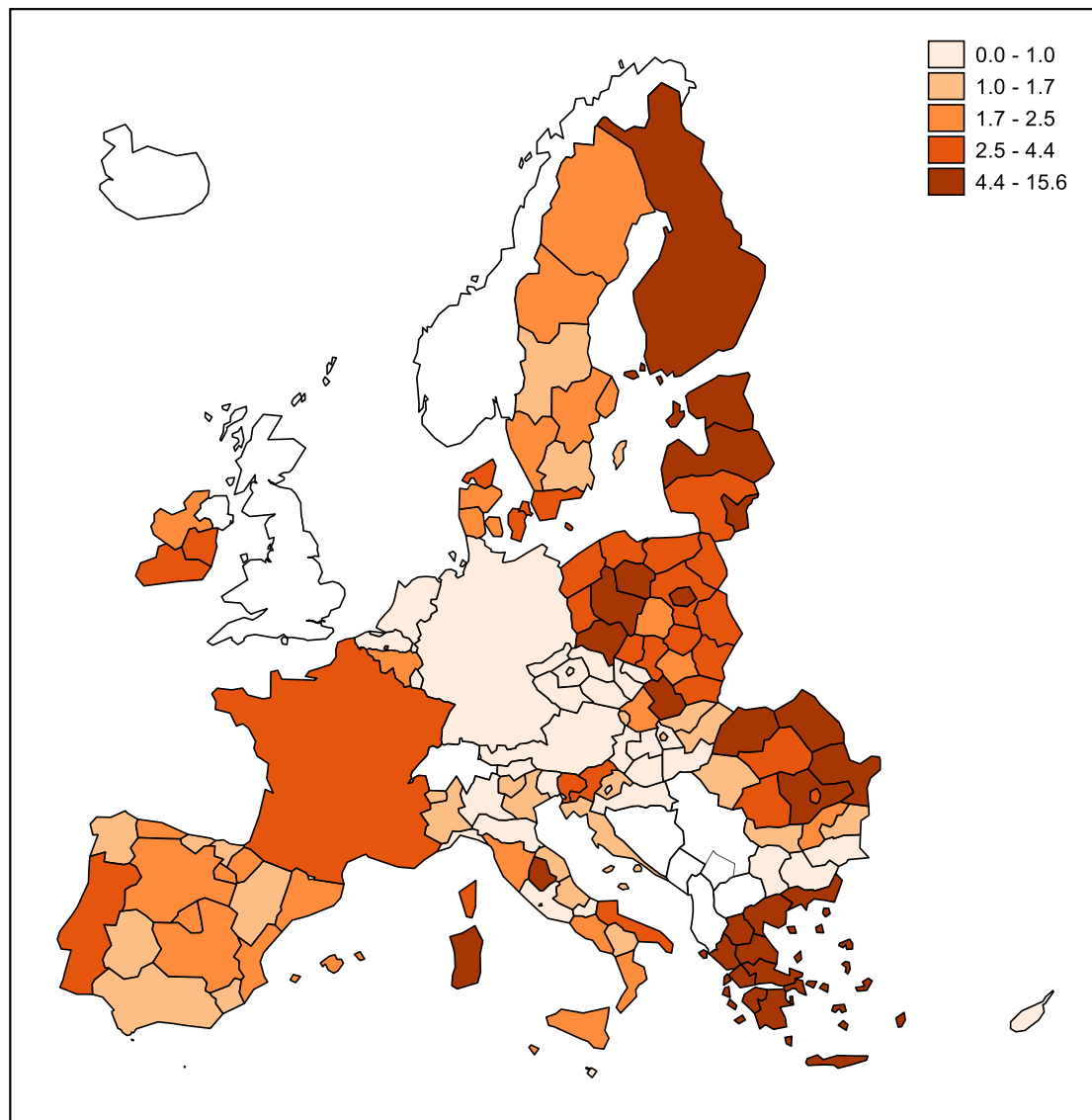

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Küprose, Eesti, Soome, Läti, Luksemburgi ja Malta puhul on esitatud riigi tasandi andmed. Belgia puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed. Aegrea katkemine Horvaatia puhul.

Allikas: Eurostat [[tespm050_r](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC). Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

Joonis 10. Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul, 2023

(%, rahuldamata vajadus inimeste endi hinnangul kas rahalistel põhjustel või ootejärjekorra või liiga pika vahemaa tõttu, NUTS 2. tasandi piirkonnad; ELi keskmine: 2,4 %)

Märkus. Esitatud ei ole teatavate saartel ja äärepoolseimates piirkondades asuvate haldusüksuste andmed. Austria, Eesti, Küprose, Luksemburgi, Läti, Madalmaade, Malta, Portugali, Prantsusmaa, Saksamaa ja Soome puhul on esitatud riigi tasandi andmed. Belgia puhul on esitatud NUTS 1. tasandi andmed.

Allikas: Eurostat [[hlth_silc_08_r](#)], sissetulekuid ja elamistingimusi käsitlev ELi statistika (EU-SILC). Halduspiirid © EuroGeographicsi põhjal.

6. lisa. Metoodikat käsitlev märkus liikmesriikide klassifitseerimise kohta sotsiaalvaldkonna tulemustabeli alusel

2015. aasta keskel leppisid Euroopa Komisjon, tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee kokku metoodikas, mille abil hinnata liikmesriikide tulemusi peamiste tööhõive- ja sotsiaalnäitajate tulemustabeli jaoks. Kokkuleppes sisaldus ka see, et metoodikaga püütakse iga näitaja puhul edasi anda värvikoodil põhinevat liigitust, mille aluseks on iga liikmesriigi suhteline positsioon. Sarnast metoodikat kasutatakse nii aasta tasandil (tasemed) kui ka aastase muutuse tasandil (muutused) ning see võimaldab liikmesriigi tulemusi terviklikult hinnata.

2017. aastal otsustas komisjon kokkuleppel tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomiteega kasutada seda metoodikat sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajate puhul, mis kuuluvad Euroopa sotsiaalõiguste samba juurde.

Et näidata liikmesriikide (MS) suhtelist asetust, on iga näitaja tasemed (I) ja nende aastased muutused (D) teisendatud standardtulemusteks (tuntud ka kui z-skoorid), et kõikide näitajate puhul oleks kasutusel sama mõõtesüsteem. See saavutatakse, ühtlustades nii tasemete kui ka muutuste näitajate väärtused (vastavalt I ja D) järgmiste valemitega:

$$IS_{MS} = \frac{[I_{MS} - \text{average}(I_{MS})]}{\text{standard deviation}(I_{MS})} \text{ ja } DS_{MS} = \frac{[D_{MS} - \text{average}(D_{MS})]}{\text{standard deviation}(D_{MS})}$$

kus I_{MS} on konkreetse aasta näitaja väärtus ja kus D_{MS} on selle näitaja muutus konkreetse liikmesriigi (MS) puhul võrreldes eelneva aastaga, kusjuures IS_{MS} ja DS_{MS} on vastavad z-skoorid.³²² See lähenemisviis võimaldab väljendada iga liikmesriigi puhul näitaja väärtust, pidades silmas, kui mitme standardhälbe võrra see erineb (kaalumata) keskmisest.

Iga liikmesriigi (MS) tulemusi hinnatakse ja liigitatakse eelnevalt kindlaks määratud künniste põhjal saadud z-skooride alusel. Pärast tulemustabeli põhinäitajate analüüsi lepidi kokku, et nii tasemete kui ka muutuste puhul määratakse z-skoori viis intervalli kindlaks nelja sümmeetrilise künnisega (–1, –0,5, 0,5 ja 1)³²³. Tulemuslikkuse hindamine võrreldes ELi keskmisega määrati neile järgmiselt.

Z-skoori väärtus	Suhteline tulemuslikkus	
	Kui suur väärtus = hea	Kui väike väärtus = hea
z-skoor < –1	Väga väike	Väga suur
–1 ≤ z-skoor < –0,5	Väike	Suur
–0,5 ≤ z-skoor ≤ 0,5	Neutraalne	Neutraalne

³²² Standardhälbe arvutamisel ei kasutata väikese valimi korrektsiooni.

³²³ Tehti nii normaalsuse kui ka t-kujulise jaotuse katsed, mille tulemusel lükati tagasi nende jaotustega sarnasuse hüpotees, mistõttu ei saanud näitajate väärtuste jaotuse kohta parameetrilisi oletusi teha. Seetõttu on nende künniste kehtestamisel kasutatud ühist lähenemisviisi, nn rusikareeglit. Standardse normaaljaotuse korral vastaksid valitud piirväärtused üldjoontes kumulatiivse jaotusfunktsiooni väärtustele: 15 %, 30 %, 50 %, 70 % ja 85 %.

$0,5 < z\text{-skoor} \leq 1$

Suur

Väike

$1 < z\text{-skoor}$

Väga suur

Väga väike

Kui suhtelise tulemuslikkuse puhul kombineeritakse tasemete ja muutuste näitajaid, on võimalik riigi üldist suhtelist tulemuslikkust liigitada. Seda on kirjeldatud järgmistel lehekülgedel. Nende seitsme kategooria määratluse aluseks on z-skoorid, kuid aja jooksul lisati näitajate väärtustele lisatingimusi, et paremini liigitada juhtumeid, kus suhteline väärtus (z-skoor) on väike, kuid muutuse näitaja absoluutne väärtus on hea (näitaja väärtus paranenud või muutusteta). Vastavat värvikoodi on kirjeldatud käesoleva aruande 1. peatükis esitatud ülevaates ja need on pandud aruande 2. peatüki pealkirjadeks. Liigitus toetab ka riigipõhise analüüsi esimest etappi 3. peatükis, mis põhineb sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetel, mida on kirjeldatud nendega seotud [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisoõnumites](#), mis tuginevad [tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee ühise tööühma aruandele](#).

Alljärgnevat tabelites on esitatud üldine liigitus, mis põhineb suhtelisel tulemuslikkusel, mis on väljendatud tasemetes ja muutustes.

Tulemus:	Tulemus: muutus					
tase	Väga suur	Suur	Keskmine	Väike	Väga väike	
Väga kõrge					D↑	D↓
Kõrge					D↑	D↓
Keskmine					D↑	D↓
Madal						
Väga madal						

Märkus: kahevärvilised alad (tumeroheline - sinine, heleroheline - sinine ja valge – oranž) viimases veerus („väga väike“) näitavad, kuidas tingimused on mõjutanud näitajate (absoluutse) väärtuse (D) muutust, nagu on selgitatud allpool.

Väga tubli	<i>Tase:</i> väga hea tulemus; <i>muutus:</i> väga hea kuni kehv tulemus VÕI <i>Tase:</i> väga hea tulemus; <i>muutus:</i> väga halb tulemus, kuid näitaja väärtus paranemas (↑)	Liikmesriigid, kus näitaja tasemed on palju paremad kui ELi keskmine ning olukord paraneb või ei halvene palju kiiremini kui ELi keskmine, samas kui näitaja väärtus ei halvene.
Keskmisest parem	<i>Tase:</i> väga hea tulemus; <i>muutus:</i> väga hea kuni kehv tulemus VÕI <i>Tase:</i> väga hea tulemus; <i>muutus:</i> väga halb tulemus, kuid näitaja väärtus paranemas (↑) VÕI <i>Tase:</i> keskmine tulemus; <i>muutus:</i> väga hea tulemus	Liikmesriigid, kus näitajate tasemed on palju paremad kui ELi keskmine ning olukord paraneb või ei halvene palju kiiremini kui ELi keskmine, või halvene palju kiiremini kui ELi keskmine, samas kui näitaja väärtus ei halvene.
Hea, kuid vajab jälgimist	<i>Tase:</i> hea või väga hea tulemus; <i>muutus:</i> väga halb tulemus ja näitaja väärtus halveneb või ei ole muutunud (↓)	Liikmesriigid, kus tasemed on paremad või palju paremad kui ELi keskmine, kuid kus olukord halveneb palju kiiremini kui ELi keskmine ja ka näitaja väärtus halveneb.
Keskmine/neutraalne	<i>Tase:</i> keskmine tulemus; <i>muutus:</i> hea kuni kehv tulemus VÕI <i>Tase:</i> keskmine tulemus; <i>muutus:</i> väga halb tulemus, kuid näitaja väärtus paranemas (↑)	Liikmesriigid, kus tasemed on ELi keskmised ning olukord ei parane ega halvene palju kiiremini kui ELi keskmine.

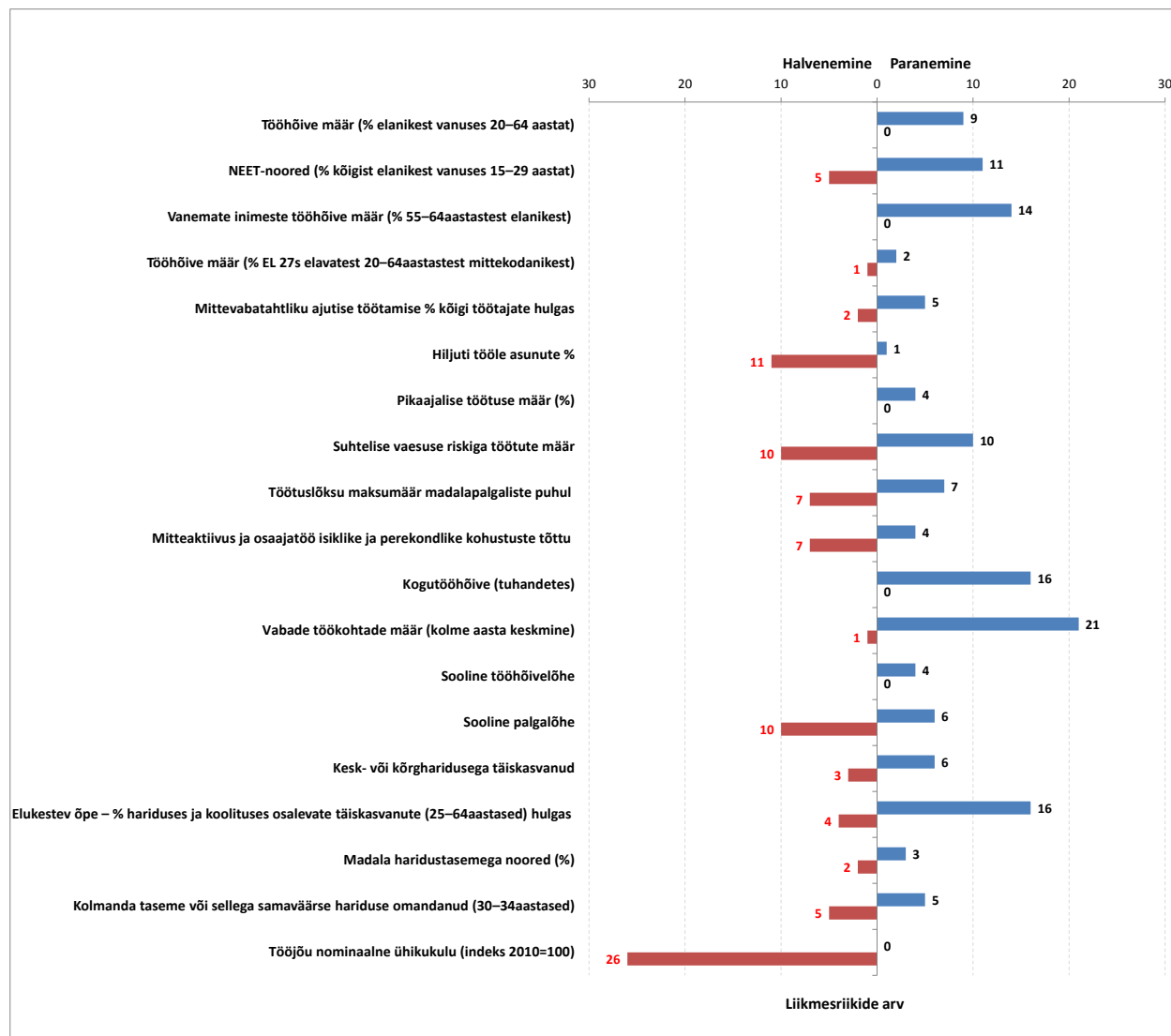
Kehv, kuid paranemas	<i>Tase:</i> kehv tulemus; <i>muutus:</i> väga hea tulemus VÕI <i>Tase:</i> väga halb tulemus; <i>muutus:</i> väga hea tulemus.	Liikmesriigid, kus tasemed on halvemad või palju halvemad kui ELi keskmine, kuid kus olukord paraneb palju kiiremini kui ELi keskmine.
Tähelepanu vajav	<i>Tase:</i> keskmine tulemus; <i>muutus:</i> väga halb tulemus ja näitaja väärtus halveneb või ei ole muutunud (↓) VÕI <i>Tase:</i> kehv tulemus; <i>muutus:</i> hea kuni väga halb tulemus	See kategooria liigitab kaks juhtumit, kus näitaja väärtus halveneb, eri rühmadesse: i) liikmesriigid, kus tasemed on ELi keskmise sarnased, kuid olukord halveneb palju kiiremini kui ELi keskmine; ii) liikmesriigid, kus tasemed on halvemad kui ELi keskmine ning olukord halveneb või ei parane piisavalt kiiresti.
Kriitiline olukord	<i>Tase:</i> väga halb tulemus <i>muutus:</i> hea kuni väga halb tulemus	Liikmesriigid, kus tasemed on palju halvemad kui ELi keskmine ning olukord halveneb või ei parane piisavalt kiiresti.

Märkus: halvenemine tähendab selliste näitajate väärtuste vähenemist, mille suur väärtus osutab heale (nt tööhõive määr), ja nende näitajate väärtuse suurenemist, mille puhul see näitab halba tulemuslikkust (nt vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste määr).

		Väga väike	Väike	Keskmine	Suur	Väga suur
Täiskasvanute osalemine õppes (viimase 12 kuu jooksul, v.a töökohal pakutav juhendatud koolitus, % elanikest vanuses 25–64 aastat)	Tasemed	alla 23,0 %	23,0 % kuni 30,4 %	30,4 % kuni 45,1 %	45,1 % kuni 52,5 %	üle 52,5 %
	Muutused	alla –6,3 protsendipunkti	–6,3 kuni –3,1 protsendipunkti	–3,1 kuni 3,4 protsendipunkti	3,4 kuni 6,6 protsendipunkti	üle 6,6 protsendipunkti
Madala haridustasemega noored (% elanikest vanuses 18–24 aastat)	Tasemed	alla 5,0 %	5,0 % kuni 6,6 %	6,6 % kuni 9,8 %	9,8 % kuni 11,4 %	üle 11,4 %
	Muutused	alla –0,9 protsendipunkti	–0,9 kuni –0,4 protsendipunkti	–0,4 kuni 0,6 protsendipunkti	0,6 kuni 1,1 protsendipunkti	üle 1,1 protsendipunkti
Algtaseme või sellest kõrgema tasemega üldiste digioskustega inimesed (% elanikest vanuses 16–74 aastat)	Tasemed	alla 45,2 %	45,2 % kuni 51,4 %	51,4 % kuni 63,8 %	63,8 % kuni 70,0 %	üle 70,0 %
	Muutused	alla –2,4 protsendipunkti	–2,4 kuni –0,6 protsendipunkti	–0,6 kuni 3,2 protsendipunkti	3,2 kuni 5,1 protsendipunkti	üle 5,1 protsendipunkti
NEET-noored (% kõigist elanikest vanuses 15–29 aastat)	Tasemed	alla 7,4 %	7,4 % kuni 9,0 %	9,0 % kuni 12,2 %	12,2 % kuni 13,8 %	üle 13,8 %
	Muutused	alla –1,3 protsendipunkti	–1,3 kuni –0,8 protsendipunkti	–0,8 kuni 0,3 protsendipunkti	0,3 kuni 0,9 protsendipunkti	üle 0,9 protsendipunkti
Sooline tööhõivelõhe (protsendipunktides)	Tasemed	alla 3,6 protsendipunkti	3,6 kuni 6,1 protsendipunkti	6,1 kuni 11,1 protsendipunkti	11,1 kuni 13,6 protsendipunkti	üle 13,6 protsendipunkti
	Muutused	alla –1,3 protsendipunkti	–1,3 kuni –0,9 protsendipunkti	–0,9 kuni –0,1 protsendipunkti	–0,1 kuni 0,3 protsendipunkti	üle 0,3 protsendipunkti
Sissetulekukvintiliide suhte kordaja (S80/S20)	Tasemed	alla 3,8	3,8 kuni 4,3	4,3 kuni 5,2	5,2 kuni 5,6	üle 5,6
	Muutused	alla –0,2	–0,2 kuni –0,1	–0,1 kuni 0,2	0,2 kuni 0,3	üle 0,3
Tööhõive määr (% elanikest vanuses 20–64 aastat)	Tasemed	alla 72,2 %	72,2 % kuni 74,5 %	74,5 % kuni 79,2 %	79,2 % kuni 81,5 %	üle 81,5 %
	Muutused	alla 0,0 protsendipunkti	0,0 kuni 0,2 protsendipunkti	0,2 kuni 0,8 protsendipunkti	0,8 kuni 1,1 protsendipunkti	üle 1,1 protsendipunkti
Töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)	Tasemed	alla 3,5 %	3,5 % kuni 4,7 %	4,7 % kuni 6,9 %	6,9 % kuni 8,0 %	üle 8,0 %
	Muutused	alla –0,6 protsendipunkti	–0,6 kuni –0,3 protsendipunkti	–0,3 kuni 0,2 protsendipunkti	0,2 kuni 0,5 protsendipunkti	üle 0,5 protsendipunkti
Pikaajalise töötuse määr (% tööjõust vanuses 15–74 aastat)	Tasemed	alla 0,7 %	0,7 % kuni 1,3 %	1,3 % kuni 2,6 %	2,6 % kuni 3,3 %	üle 3,3 %
	Muutused	alla –0,5 protsendipunkti	–0,5 kuni –0,4 protsendipunkti	–0,4 kuni 0,0 protsendipunkti	0,0 kuni 0,2 protsendipunkti	üle 0,2 protsendipunkti
Leibkonna kasutada olev kogutulu elaniku kohta (2008 = 100)	Tasemed	alla 101,3	101,3 kuni 110,7	110,7 kuni 129,7	129,7 kuni 139,2	üle 139,2
	Muutused	alla –1,2 %	–1,2 % kuni 0,2 %	0,2 % kuni 1,9 %	1,9 % kuni 2,9 %	üle 2,9 %
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr (% kogu elanikkonnast)	Tasemed	alla 15,9 %	15,9 % kuni 18,2 %	18,2 % kuni 22,9 %	22,9 % kuni 25,2 %	üle 25,2 %
	Muutused	alla –1,0 protsendipunkti	–1,0 kuni –0,6 protsendipunkti	–0,6 kuni 0,4 protsendipunkti	0,4 kuni 0,8 protsendipunkti	üle 0,8 protsendipunkti
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul (% kõigist elanikest vanuses 0–17 aastat)	Tasemed	alla 15,9 %	15,9 % kuni 19,2 %	19,2 % kuni 25,7 %	25,7 % kuni 29,0 %	üle 29,0 %
	Muutused	alla –1,0 protsendipunkti	–1,0 kuni –0,2 protsendipunkti	–0,2 kuni 1,5 protsendipunkti	1,5 kuni 2,4 protsendipunkti	üle 2,4 protsendipunkti
Sotsiaalsiirete (v.a pensionid) mõju vaesuse vähendamisele (suhtelise vaesuse määra vähenemise %)	Tasemed	alla 23,1 %	23,1 % kuni 28,4 %	28,4 % kuni 38,9 %	38,9 % kuni 44,2 %	üle 44,2 %
	Muutused	alla –3,1 protsendipunkti	–3,1 kuni –1,9 protsendipunkti	–1,9 kuni 0,7 protsendipunkti	0,7 kuni 1,9 protsendipunkti	üle 1,9 protsendipunkti
Puudega inimeste tööhõivelõhe (protsendipunktides)	Tasemed	alla 17,9 protsendipunkti	17,9 kuni 21,4 protsendipunkti	21,4 kuni 28,5 protsendipunkti	28,5 kuni 32,0 protsendipunkti	üle 32,0 protsendipunkti
	Muutused	alla –4,0 protsendipunkti	–4,0 kuni –1,9 protsendipunkti	–1,9 kuni 2,3 protsendipunkti	2,3 kuni 4,4 protsendipunkti	üle 4,4 protsendipunkti
Liiga suurte eluasemekulude määr (% kogu elanikkonnast)	Tasemed	alla 3,1 %	3,1 % kuni 5,9 %	5,9 % kuni 11,5 %	11,5 % kuni 14,3 %	üle 14,3 %
	Muutused	alla –1,2 protsendipunkti	–1,2 kuni –0,2 protsendipunkti	–0,2 kuni 1,8 protsendipunkti	1,8 kuni 2,8 protsendipunkti	üle 2,8 protsendipunkti
Formaalses lapsehoius osalevad alla 3aastased lapsed (% alla 3aastastest elanikest)	Tasemed	alla 17,1 %	17,1 % kuni 27,0 %	27,0 % kuni 46,7 %	46,7 % kuni 56,6 %	üle 56,6 %
	Muutused	alla –1,6 protsendipunkti	–1,6 kuni 0,4 protsendipunkti	0,4 kuni 4,4 protsendipunkti	4,4 kuni 6,4 protsendipunkti	üle 6,4 protsendipunkti
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul (% elanikest vanuses 16+ aastat)	Tasemed	alla –0,2 %	–0,2 % kuni 1,5 %	1,5 % kuni 4,8 %	4,8 % kuni 6,4 %	üle 6,4 %
	Muutused	alla –0,4 protsendipunkti	–0,4 kuni 0,1 protsendipunkti	0,1 kuni 1,0 protsendipunkti	1,0 kuni 1,5 protsendipunkti	üle 1,5 protsendipunkti

³²⁴ Näitajate puhul, mille madalamad väärtused näitavad paremaid tulemusi (nt töötuse määr), on „[väga] madal“ *positiivne* tulemus, samas kui „[väga] suur“ on *negatiivne* tulemus.

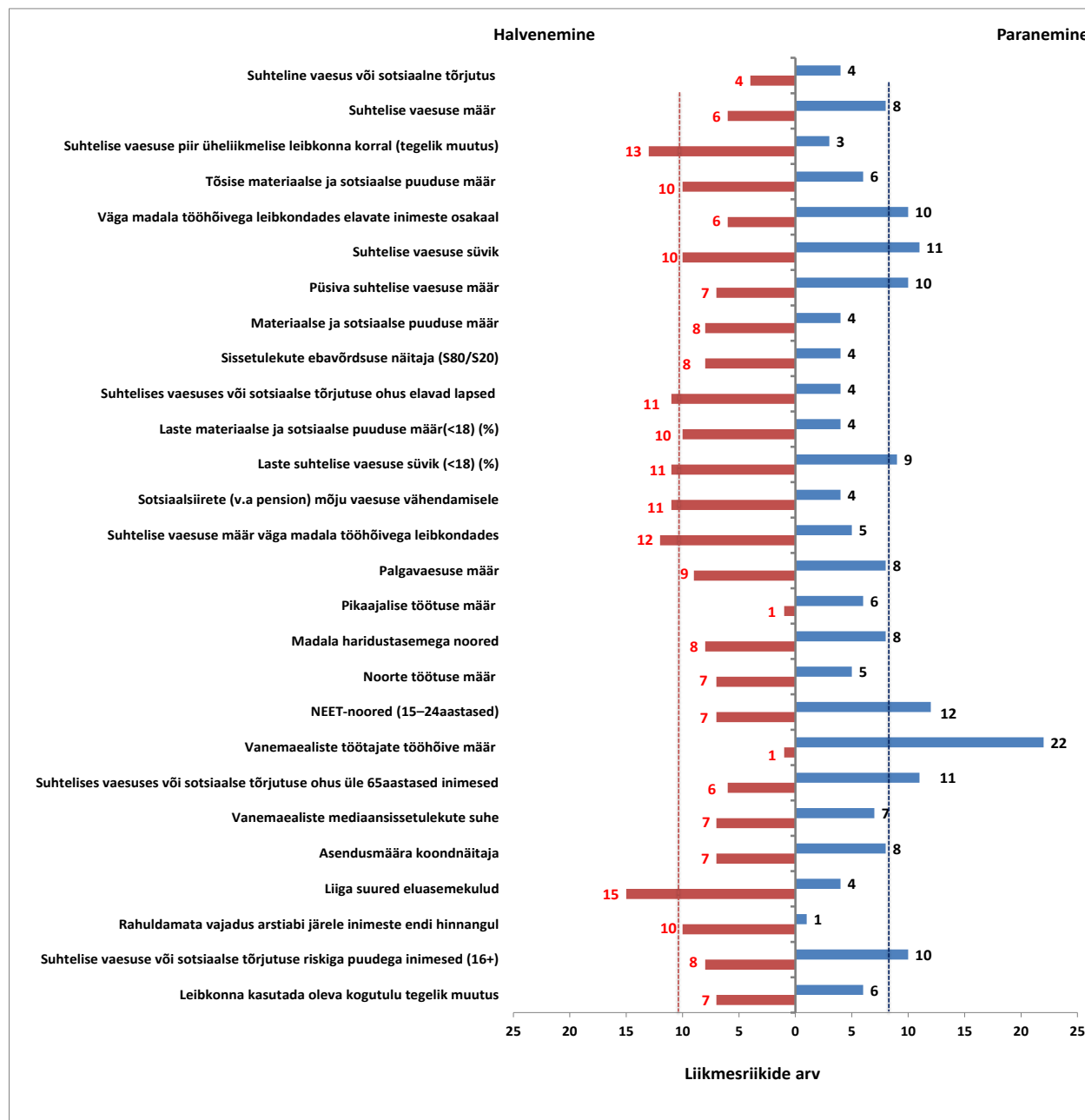
7. lisa. Kokkuvõte jälgimist vajavatest tööhõivesuundumustest ja nende liikmesriikide arv, kus olukord on halvenenud või paranenud (tööhõive olukorra jälgimise vahendi 2024. aasta andmed)

Märkus. 2022.–2023. aasta näitajate muutused, v.a töötute suhtelise vaesuse määra, soolise palgalõhe ja vabade töökohtade määra (kolme aasta keskmine) näitajad, mille puhul on esitatud 2021.–2022. aasta näitajate muutused. Elukestva õppe puhul kasutatakse näitajat „(viimasel neljal nädalal) hariduses ja koolituses osalemise määr“.

Allikas: [Tööhõive olukorra jälgimise vahend, 2024.](#)

8. lisa. Kokkuvõte nende liikmesriikide arvust, kus olukord on 2022.–2023. aastal (või viimasel kättesaadaval aastal) halvenenud (tähelepanu vajavad sotsiaalsed suundumused) või paranenud (sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahendi 2024. aasta oktoobris ajakohastatud versiooni kohaselt)

Märkus. Muutused põhinevad üldiselt 2022.–2023. aasta andmetel (kuid sissetuleku ja leibkonna tööhõive näitajate muutused põhinevad 2021.–2022. aasta andmetel). Suhtelise vaesuse määra, suure materiaalse ja sotsiaalse puuduse määra ning (peaaegu) töötutes leibkondades elavate inimeste osakaalu käsitlevad näitajad on AROPE (vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimesed) näitaja komponendid. Andmed 65aastaste tervena elatud aastate arvu ja leibkonna kasutada oleva kogutulu tegeliku muutuse kohta põhinevad 2021.–2022. aasta muutustel, kuna 2023. aasta kohta andmed puuduvad. Horvaatia puhul

esines 2023. aastal sissetulekutega seotud näitajate (ja ka vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimeste) puhul suur aegrea katkemine, nii et Horvaatia puhul nende näitajate viimase aasta muutused ei kajastunu.

Allikas: [sotsiaalkaitse olukorra jälgimise vahend, 2024](#).

9. lisa. Sotsiaalvaldkonna tulemustabelis kindlaks tehtud võimalikud riskid ühise tööhõivearuande eri väljaannete põhjal ja liikmesriikide kriitilise tähtsusega / tähelepanu vajavate olukordade arvestus esimese etapi riigianalüüsi põhjal ning kooskõlas sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetega

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	BE				BG				CZ				DK				DE			
	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus
Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul				0				1				1				0				0
Madala haridustasemega noored				0				0				0				1				1
Inimeste digioskuste tase				0				1				0				0				0
NEET-noorte määr				0				1				0				0				0
Sooline tööhõivelõhe				0				0				1				0				0
Sissetulekukvintiliide suhte kordaja				0				0				0				0				0
Tööhõive määr				1				0				0				0				0
Töötuse määr				0				0				0				1				0
Pikaajalise töötuse määr				0				0				0				0				0
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				1				0				1				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				0				0				0				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				0				1				0				0				0
Sotsiaalsiirete (v.a pension) mõju vaesuse vähendamisele				0				0				0				0				0
Puudega inimeste tööhõivelõhe				1				2				0				0				0
Liiga suured eluasemekulud				0				0				0				1				1
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				0				1				1				0				1
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				0				0				0				0				0
Lõpptulemus				3				7				4				3				3

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	EE				IE				EL				ES				FR			
	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus
Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul				0				0				1				0				0
Madala haridustasemega noored				0				0				0				1				0
Inimeste digioskuste tase				0				0				0				0				0
NEET-noorte määr				0				0				1				1				1
Sooline tööhõivelõhe				0				0				1				0				0
Sissetulekukvintiliide suhte kordaja				1				0				1				1				0
Tööhõive määr				0				0				0				0				1
Töötuse määr				1				0				0				0				1
Pikaajalise töötuse määr				0				0				0				0				0
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				2				0				0				0				1
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				1				0				1				1				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				0				0				1				1				1
Sotsiaalsiirete (v.a pension) mõju vaesuse vähendamisele				1				0				1				2				0
Puudega inimeste tööhõivelõhe				0				1				0				0				0
Liiga suured eluasemekulud				0				0				1				0				0
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				0				1				0				0				0
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				1				0				1				0				0
Lõpptulemus				7				2				9				7				5

Märkus. Pärast kokkuleppele jõudmist tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee töörühmades arvutatakse ühiste tööhõivearuannete kategooriad sotsiaalvaldkonna tulemustabeli alusel, nagu see on esitatud ühise tööhõivearuande vastavas väljaandes, kus andmed on kättesaadavad kuupäeval, mida kajastavad ühise tööhõivearuande praeguse väljaande andmed. Kui see ei olnud puuduvate kategooriate tõttu võimalik, aga ühise tööhõivearuande vaadeldud väljaandes olid olemas varasemad andmed, kasutatakse neid puuduvate kategooriate tähistamisel (märgistatud punasega lahtri paremas ülanurgas). Varjutatud lahtrid näitavad ühise tööhõivearuande kategooriaid, mida ei olnud võimalik ei arvutada ega saada eespool kirjeldatud viisil.

9. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabelis kindlaks tehtud võimalikud riskid ühise tööhõivearuande eri väljaannete põhjal ja liikmesriikide kriitilise tähtsusega / tähelepanu vajavate olukordade arvestus esimese etapi riigianalüüsi põhjal ning kooskõlas sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetega

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	HR				IT				CY				LV				LT			
	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus
Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul				1				1				1				0				1
Madala haridustasemega noored				0				0				1				0				0
Inimeste digioskuste tase				1				1				1				1				0
NEET-noorte määr				0				0				1				0				1
Sooline tööhõivelõhe				0				1				0				0				0
Sissetulekuvintiilide suhte kordaja				1				0				0				1				1
Tööhõive määr				1				0				0				0				1
Töötuse määr				0				1				0				0				2
Pikaajalise töötuse määr				0				1				0				0				0
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				0				1				0				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				0				0				0				1				1
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				0				0				0				0				0
Sotsiaalsiirete (v.a pension) mõju vaesuse vähendamisele				1				0				0				1				0
Puudega inimeste tööhõivelõhe				1				0				0				0				1
Liiga suured eluasemekulud				0				0				0				0				0
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				0				0				0				0				1
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				0				0				0				1				0
Lõpptulemus				6				6				4				5				9

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	LU				HU				MT				NL				AT			
	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus
Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul				0				0				0				0				0
Madala haridustasemega noored				0				1				1				0				0
Inimeste digioskuste tase				1				0				0				0				0
NEET-noorte määr				0				0				0				0				0
Sooline tööhõivelõhe				0				0				1				0				0
Sissetulekuvintiilide suhte kordaja				0				1				1				0				0
Tööhõive määr				0				0				0				0				1
Töötuse määr				2				0				0				0				0
Pikaajalise töötuse määr				1				1				0				0				0
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				0				0				0				1				1
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				1				1				0				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				1				1				0				0				0
Sotsiaalsiirete (v.a pension) mõju vaesuse vähendamisele				1				0				1				0				0
Puudega inimeste tööhõivelõhe				1				1				0				0				0
Liiga suured eluasemekulud				1				1				1				0				0
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				0				0				0				0				1
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				0				0				0				0				0
Lõpptulemus				9				6				5				1				3

Märkus. Pärast kokkuleppele jõudmist tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee töörühmades arvutatakse ühiste tööhõivearuannete kategooriad sotsiaalvaldkonna tulemustabeli alusel, nagu see on esitatud ühise tööhõivearuande vastavas väljaandes, kus andmed on kättesaadavad kuupäeval, mida kajastavad ühise tööhõivearuande praeguse väljaande andmed. Kui see ei olnud puuduvate kategooriate tõttu võimalik, aga ühise tööhõivearuande vaadeldud väljaandes olid olemas varasemad andmed, kasutatakse neid puuduvate kategooriate tähistamisel (märgistatud punasega lahtri paremas ülanurgas). Varjutatud lahtrid näitavad ühise tööhõivearuande kategooriaid, mida ei olnud võimalik ei arvutada ega saada eespool kirjeldatud viisil.

9. lisa (järg). Sotsiaalvaldkonna tulemustabelis kindlaks tehtud võimalikud riskid ühise tööhõivearuande eri väljaannete põhjal ja liikmesriikide kriitilise tähtsusega / tähelepanu vajavate olukordade arvestus esimese etapi riigianalüüsi põhjal ning kooskõlas sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetega

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	PL				PT				RO				SI				SK			
	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus
Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul				1				0				0				1				0
Madala haridustasemega noored				0				1				1				0				0
Inimeste digioskuste tase				1				0				1				1				1
NEET-noorte määr				0				0				1				0				0
Sooline tööhõivelõhe				1				0				1				0				0
Sissetulekuvintiilide suhte kordaja				0				1				1				0				0
Tööhõive määr				0				0				1				1				0
Töötuse määr				0				0				0				0				0
Pikaajalise töötuse määr				0				0				0				0				1
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				0				0				0				0				1
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				0				0				0				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				0				0				0				0				0
Sotsiaalsiirete (v.a pension) mõju vaesuse vähendamisele				0				1				1				0				0
Puudega inimeste tööhõivelõhe				1				0				1				0				0
Liiga suured eluasemekulud				0				0				0				0				0
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				1				0				1				0				1
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				0				0				1				0				0
Koguarv				5				3				10				3				4

Sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhinäitajad	FI				SE			
	2023	2024	2025	Tulemus	2023	2024	2025	Tulemus
Täiskasvanute osalemine õppes viimase 12 kuu jooksul				0				0
Madala haridustasemega noored				1				0
Inimeste digioskuste tase				0				0
NEET-noorte määr				0				0
Sooline tööhõivelõhe				0				0
Sissetulekuvintiilide suhte kordaja				0				1
Tööhõive määr				1				0
Töötuse määr				1				1
Pikaajalise töötuse määr				0				0
Leibkonna kasutada olev kogutulu (inimese kohta)				1				1
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr				0				0
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riski määr laste puhul				0				0
Sotsiaalsiirete (v.a pension) mõju vaesuse vähendamisele				0				0
Puudega inimeste tööhõivelõhe				0				0
Liiga suured eluasemekulud				0				0
Ametlikke lapsehoiuteenuseid kasutavad alla kolmeaastased lapsed				0				0
Rahuldamata vajadus arstiabi järele inimeste endi hinnangul				1				0
Koguarv				5				3

Märkus. Pärast kokkuleppele jõudmist tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee töörühmades arvutatakse ühiste tööhõivearuannete kategooriad sotsiaalvaldkonna tulemustabeli alusel, nagu see on esitatud ühise tööhõivearuande vastavas väljaandes, kus andmed on kättesaadavad kuupäeval, mida kajastavad ühise tööhõivearuande praeguse väljaande andmed. Kui see ei olnud puuduvate kategooriate tõttu võimalik, aga ühise tööhõivearuande vaadeldud väljaandes olid olemas varasemad andmed, kasutatakse neid puuduvate kategooriate tähistamisel (märgistatud punasega lahtri paremas ülanurgas). Varjutatud lahtrid näitavad ühise tööhõivearuande kategooriaid, mida ei olnud võimalik ei arvutada ega saada eespool kirjeldatud viisil.
